„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov

Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P.T.T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX. Seria III, No 952 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 5 Martie 1939

Adevĕrul
LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:

Petre Neagoe, Tudor Teodorescu-Braniște, Victor Eftimiu, B. Brănișteanu, Tudor Mușatescu, Ion Biberi, Pompiliu Voiculeț, I. Neagu Negulescu, I. Călugăru, Tache Soroceanu, I. Massoff, Gh. Nenișior, Mihnea Gheorghiu, Ross. Ner, etc.

AUTOBIOGRAFIE

de PETRE NEAGOE

M'am născut în Ardeal, din părinți români, pe vremea lui Francisc Iosif, împărat al Austriei și rege al Ungariei.

Mama îmi spunea adesea că am venit pe lume cu un cap prea voluminos chiar pentru un Neagoe: în familia noastră îndeletnicirile intelectuale erau în mare preț. Cu toții eram foarte patrioți, mai ales tatăl meu. Dela vârsta de doisprezece ani eu purtam un brâu țesut din fire roșii, galbene și albastre, culorile drapelului român în ciuda jandarmilor împărătești, pe cari această provocare mută nu întârzie să-i supere. Intr'o bună zi am fost amenințat că o să mi se ia brâul; tatăl meu s'a mulțumit să spună doar atât: „Să poftească să-l ia; o să vedem noi pe urmă" — totuși, încercare nu s'a făcut niciodată.

Firește, în timpul vacanțelor de vară, când eram acasă, nu purtam decât haine românești; la școală, în Sibiu, mă îmbrăcam orășenește. Vacanțele mi le petreceam printre țărani, sau în munți, cu ciobanii.

Tatăl meu era om priceput în legi; pe deasupra el cunoștea greaca, latina și ebraica. Această din urmă limbă o învățase în tinerețe când era ofițer. Studiase Talmudul și Cabala și aceste studii, spunea el, îi înlesneau înțelegerea Dreptului. Pe vremea copilăriei mele însă, el era notar al unui cerc, servindu-se de cunoștințele sale juridice pentru a rezolva conflictele dintre țărani, sau pentru a-i ajuta în încurcăturile lor de pe la judecătorii, fără altă răsplată decât un potop de mulțumiri și câteodată, câteva ocale de caș sau de unt. Din pricina învățăturii se bucura de mare trecere în fața țăranilor; am însă cuvinte să cred că puterea lui herculeană contribuia și ea, în mare măsură, să inspire acest respect. Superioritatea lui fizică îi aducea izbândă ori de câte ori dreptatea singură n'ar fi putut birui, oamenii aceia simpli având o credință destul de puternică în adevărul zicătoarei: „Mens sana in corpore sano".

In afară de timpul iernii, tatăl meu se scula odată cu soarele, lucra în grădină cam două ceasuri, apoi, după o gustare compusă dintr'o felie de carne, stropită zdravăn cu vin, se ducea la birou, șuerând. Iubea muzica și dansa minunat.

Mamă-mea era de o gingășie rară cu mine și cu sora mea, Irina. Ne era oprit să pomenim de dracul când eram supărați. Stângace, Irina era cu doi ani mai mare decât mine, și astfel, în încăerările noastre, mă pomeneam adeseori lovit pe neașteptate de mâna ei stângă. Uitam se înțelege, poruncile mamei și drăcuiam pe sora mea cât puteam mai bine. In asemenea împrejurări ea mă șantaja și mă obliga să-i cumpăr tăcerea prin vreun dar sau luând asupra mea vreo însărcinare încredințată ei.

Servitoarele din casa noastră, țărance tinere, cele mai deseori frumușele, erau cu desăvârșire neștiutoare de carte. N'aveam mai mult de opt ani când una din ele mă făcu secretarul și confidentul ei. Scriam scrisori de dragoste unui țăran care-și făcea serviciul militar. (Pe vremea aceea serviciul era de trei ani). Imi plăcea mult această activitate a mea căci fata nu numai că mă apăra împotriva mânii stângi a Irinei, dar mă copleșea cu fel de fel de dulciuri, prăjituri, zahăr și fructe pe cari le lua, bine înțeles, din cămară unde noi copiii n'aveam voie să ne vârîm nasul. Imi făceam slujba mea de secretar cu atâta destoinicie (eram, de altfel și foarte discret) încât și alte țărance recurgeau la talentul meu de scrib (nu odată eram răsplătit cu sărutări pe amândoi obrajii).

La vârsta de unsprezece ani eram atât de obișnuit să fabric scrisori de dragoste încât toate servitoarele tinere de prin vecini deveniră clientele mele credincioase.

Astfel începu cariera mea literară; și mărturisesc că aceste începuturi sunt pline de farmec.

In aceeași măsură însă aveam dispoziții remarcabile și pentru desen. Pe numeroase pagini din albumul meu mâzgăleam trandafiri, micșunele, nu-mă-uita și perechi de porumbei (toate acestea în culori). Cu desenele mele împodobeam și albumurile fetelor din oraș pe care mi le aduceau prietenii fetelor. Astfel am devenit popular printre eleve și servitoare deopotrivă. Am ajuns să cunosc taine de dragoste, intimități din geloziile lor și nu odată, pe când scriam scrisori de dragoste, stropi de lacrimi îmi scăpau pe hârtia din față, în timp ce fata și le ascundea pe ale ei în batistă.

Prin aceste experiențe de dragoste și tortură am ajuns să cunosc temeinic pe țărani, căci adesea, în timpul vacanței, făceam scrisori și pentru părinți, scrisori menite unui flăcău sau fete care trăiau departe de casa părintească; tot eu citeam răspunsurile care soseau. In schimb, bătrânii îmi povesteau amintiri, legende din vechime, pline de gustul gliei ardelene.

La vârsta de 17 ani am plecat la București. Am studiat la Academia de arte frumoase, urmând totdeodată și cursurile de filosofie la Universitate. La 20 de ani am plecat în America, fără a cere învoirea părinților, cu toată înflăcărarea tinereții. Eram lacom să cunosc lumea nouă; nădăjduiam să găsesc acolo libertatea și un câmp de acțiune mai întins. M'am oprit însă la Muenchen unde am urmat, câtva timp, cursurile de la Universitatea politehnică.

La New-York am continuat studiile mele artistice la Academia Națională și la Asociația studenților în artă, adâncindu-mă în acelaș timp în literatura americană.

Incepusem să scriu pentru ziare încă la București. Cred că am fost întâiul care a tradus în românește două povestiri de Gorky (în 1905; eram un băiețandru pe vremea aceea), cari au fost publicate în volum. (Pentru munca mea m'am servit de o traducere germană).

După un an petrecut în America am compus, în englezește, un esseu asupra Geniului, pe care răposatul Hamilton Maybe, asociatul editorului lui „Out look" a avut indulgența de a-l găsi remarcabil, adăogând însă că nu-l poate publica. El mă invită să-l vizitez și mă încurajă din răsputeri. Felicitându-mă pentru siguranța mea în limba engleză, i-am spus că înainte de plecarea mea spre Statele Unite, abia trei luni de zile dacă m'am ocupat de această limbă.

In 1911 m'am însurat, fiindcă am izbutit să strâng 45 de dolari... cu totul. Tot timpul, nevasta mea și cu mine, l-am închinat artelor frumoase, ceea ce-mi asigura un trai destul de larg; momentele de răgaz le întrebuințam studiind și scriind. Nevasta mea mă încuraja mereu (o face și astăzi) și din moment ce am putut pune de o parte o mică sumă, ea mă convinse să renunț la munca de mercenar și să mă dedic cu totul studiului până când vom isprăvi de cheltuit tot ce am agonisit. Și așa s'a scurs an după an, între muncă și studiu.

Trăiam aproape fără întrerupere la New-York și la o mică fermă pe care am cumpărat-o la Bershire Hills, o locuință încântătoare. Vecinii noștri însă, cultivatori în toată legea, ne socoteau niște făpturi fără căpătâiu, fiindcă, în loc de a munci pământul noi ne îndeletniceam cu lucruri copilărești, ca pictura și literatura.

Ei își ziceau că doi oameni tineri, sănătoși, ar avea de făcut ceva mai bun decât să se ție de nimicuri.

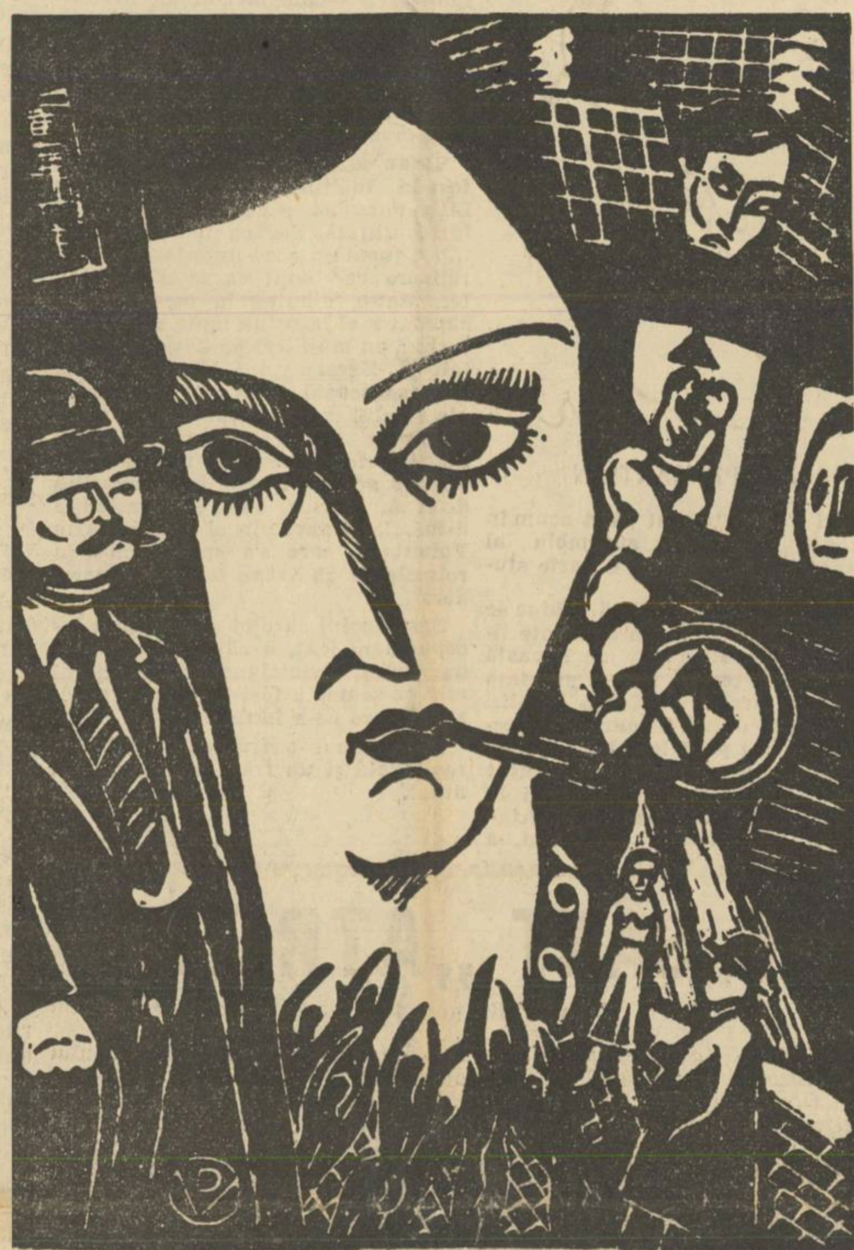
Câte odată nevastă-mea își pierdea răbdarea văzând această lipsă de înțelegere totuși se arăta drăguță față de ei. Mie, dimpotrivă, vecinii îmi plăceau peste măsură și le dădeam cu voie bună o mână de ajutor la secerat, când se apropia furtuna. In serile de iarnă jucam cărți cu ei, bând vin de mere, iar când plecam spre casă, nevastă-mea era totdeauna mirată de veselia mea copilărească, căci după părerea ei, nu făceam decât să pierdem vremea. Astăzi încă, ea privește viața cu mult mai serios decât mine.

La începutul anului 1926, am plecat cu nevastă-mea în Franța. La Paris lucram fără răgaz; ea picta eu scriam. Pe vremuri când eu mai făceam încă pictură, ea se apucase de sculptură, de când însă eu am părăsit penelul pentru literatură, nevastă-mea nu s'a mai lăsat de paletă. Făcând parte din „Independenți", ea expune în fiecare an la Salonul de toamnă, la Tuileries la „Oeuvre Unique" și la alte grupări.

Excelenta revistă „Transition" editată de Eugène Iolas, a fost cea dintâi care mi-a publicat lucrările din această vreme. Pe urmă, proza mea a fost primită în diferite „magazine" britanice și continentale. Mă felicit că mai multe reviste franceze remarcabile ca „Europe", „Crapouillot", Les Cahiers du Sud" m'au făcut cunoscut cetitorilor lor.

In timpul șederii noastre în Franța, ne-am împărțit timpul între Paris și Mirmande (Drôme). Mirmande a fost descoperită de André Lhote, binecunoscutul pictor și eminentul

(Continuare în pag. 11-a)

I. DOBRIAN — *Dorința*

CINE SÂNT „ATRIZII?"

de VICTOR EFTIMIU

Povestea Atrizilor — familia domnitoare peste Achei, în Mikena, acum trei mii de ani — este cea mai cumplită tragedie pe care ne-a lăsat-o antichitatea.

Ca să-și întărească tronul, pentru el și urmașii săi direcți, regele Argolidei *Atreu*, tatăl lui *Agamemnon* și al lui *Menelaos*, ucide pe copiii fratelui său *Tyeste* și, la un ospăț, îi dă de mâncare propriului lor părinte.

In „Agamemnon", Eschylos povestește astfel, prin gura lui Egistos — singurul copil al lui Tyeste, rămas în viață, — monstruosul fapt.

„Atreu poftește pe tatăl meu la cina oaspeților. Și mâncarea pe care i-o dau lui Tyeste este însăși carnea copiilor săi!

„In fruntea mesei, Atreu înfulecă degetele picioarelor și ale mâinilor, iar bucățile cari nu se cunoșteau că sunt omenești, le dă lui Tyeste, care le mănâncă. Aflând spăimântătoarea făr'de lege, Tyeste scoate un geamăt înfricoșat, se rostogolește, răstoarnă masa și vărsând mâncarea ce-i ardea măruntaele chiamă mânia zeilor împotriva întregului neam atrid".

Blestemul lui Tyeste nu întârzie să-și dea înfricoșatele roade: ca să câștige victoria la Troia, Agamemnon jertfește zeiței Artemis pe întâia lui născută, Ifigenia căreia trebuie să-i taie el însuși gâtlejul.

Sub imboldul amantului ei Egistos, regent în absența lui Agamemnon, soția acestuia Klytemnestra, spintecă, în baie, țeasta regelui reîntors.

Electra, a doua fiică a lui Agamemnon îndeamnă pe fratele ei Oreste să-și ucidă mama, ca să răsbune moartea marelui erou cuceritorul Troiei, tatăl lor.

Oreste ucide pe Egistos și pe Klytemnestra și cade pradă *Furiilor* divinitățile răsbunătoare cu bot de hienă, părul de șerpi și copitele dearamă.

Aici se încheie tragedia „Atrizilor" în versiunea de față.

Euripide duce mai departe blestemul lui Tyeste. In drama sa, *Orestes* fiul lui Agamemnon omoară, împreună cu Pilade, pe Elena, frumoasa soție a unchiului său Menelaos și e gata să taie gâtlejul *Hermionei*, fiica lui Menelaos și a Elenei. La sfârșitul piesei, prin intervenția zeului Appolon. Oreste nu-și mai ucide verișoara, ci o ia de nevastă.

Eschylos își termină trilogia prin instituirea unui tribunal compus din doisprezece jurați, cari, sub președinția zeiței Pallas-Athena, absolvă, cu șase voturi contra șase, pe Orestes, pentru crima de a-și fi ucis mama.

Acest tribunal va continua să guverneze în veci de veci, cetatea fiind un zăgaz „atât contra anarhiei, cât și al dictaturei".

*

Personagiile din „Atrizii" și unele fapte din această tragedie au fost folosite, în epopeele și piesele marilor dramaturgi ai Eladei, începând cu Homer.

Socotesc pe Homer fondatorul teatrului grecesc. Fiindcă Elada nu începe cu elenismul clasic, cu civilizația atheniană, cu secolul al cincilea, numit al lui Perikles.

Au trebuit veacuri de legendă, de istorie și de cultură cari să dea pe Homer. Homer nu este primul poet epic și dramatic al grecilor, ci o culme, o apoteoză. Până la el au trăit și au cântat nenumărați aezi. Sute de ani au trecut de la războiul troian, până la „Iliada" și „Odisea". Mii de ani de viață egipteană, chaldee, iudaică, feniciană, asiriană, au contribuit la marea legendă mediteraneană, la crearea unor mituri cari, trecând prin Homer, au ajuns până si în folklorul românesc. *Proteu* al grecilor nu e decât un faraon *Pruti*, iar cutare basm din văile Carpaților l-au scris și egiptenii: Cei doi copii tăiați, din cari au crescut doi dafini, sub ferestrele părinților. Transformările lui *Făt-Frumos*, în lupta cu Smeul, pe cari le-am descris, foarte tânăr, în „Inșiră-te Mărgărite", le-am găsit, mai târziu, atât în avatarele proteice cât și într'un fragment din cele „O mie și una de nopți" ale literaturei persane.

(Continuare în pagina 2-a)

MARIA CIUCURESCU

de B. BRĂNIȘTEANU

A plecat și Maria Ciucurescu în turneul cel de veci.

Ziarele au luat, în articole și notițe mai mult sau mai puțin scurte, cunoștiință de evenimentul acesta, cu acea obiectivitate care arată cât de departe poate fi de cunoașterea contimporanilor, conținutul vieței unui om bătrân, mai ales al unui actor bătrân.

El este, în cazul cel mai bun, pentru generația nouă, o suvenire. Cei cari au trăit cu dânsul, cari l-au văzut, ca om și artist, pe scena vieței de toate zilele sau pe cea a teatrului care era adevărata lui viață, l-au precedat de mult pe drumul întunecos din care nici un călător nu s'a întors încă. Puținii, prea puținii cari îi supraviețuiesc, sunt și ei aproape niște necunoscuți, cârtitori ai prezentului și apologiști ai trecutului, despărțiți între dânșii de izolarea pe care o determină întotdeauna vârsta. Dar dacă unul mai crede că e în stare s'o facă, apoi e dator să deslușească generației noui, ce a fost bătrâna artistă care îi părăsește.

Maria Ciucurescu n'a făcut nici conservatorii, nici școli înalte. Ea a intrat în teatru chemată ca de o vocațiune inconștientă. Și a făcut școala scenei odată cu școala vieții, — cum au făcut-o în trecutul îndepărtat toți actorii mari. Ceiace a distins-o în deosebi pe dânsa, a fost un instinct sigur teatral și un temperament cum rare ori se ivesc. Pe scenă ea era astfel mai acasă decât acasă la dânsa și instinctul și temperamentul ei debordau și intreceau adesea indicațiile celor mai buni regisori, deci nu turbura disciplina fără de care nu s'ar putea juca o piesă.

Specialitate nu avea, deși a excelat în genul comic. A jucat pe scena Naționalului, unde a fost protagonistă, dar a cucerit și aplauzele și dragostea publicului grădinilor de vară, producându-se cu cântece și dansuri, în cele mai variate genuri: farsă, revistă, operetă, localizare și... cuplet. A fost cea mai ideală

interpretă a rolurilor feminine din comediile lui Caragiale, dar a jucat și contese cu prestanță și naturaleță. A fost în toate rolurile ce i s'au încredințat conștiincioasă și la locul ei. A fost admirată și iubită cu toate că temperamentul ei, era, în viața privată, uneori prea vioi. Ea nu cunoștea menajamentele. Spunea fiecăruia ce avea de spus. Fără ură... și odată supărarea trecută inima ușurată, puteai repede să te apropii iarăș de ea. Rancună nu purta decât celor rancunoși. Știa să regrete pornirile temperamentului ei și avea un mod de a reprimi pe cei pe cari îi nedreptățise, care echivala cu cele mai mișcătoare scuze.

Teatrul nu este numai, întrucât se petrece pe scenă, o lume a iluziilor. El este îndărătul culiselor, o lume proprie, ce se lungește dincolo de timpul spectacolelor. Mai mult și astfel decât în lumea cea mare, mai concentrat dacă vroiți, se manifestă în micul și veselul popor al teatrului, toate pasiunile, bune și rele, toate virtuțile și toate slăbiciunile omenești. Dragostea e mai vie, mai sinceră, mai directă. Ipocrizia morală mai rară. Se spune și se face ce gândește și ce reclamă inima. Iar rivalitățile și invidiile, de altfel ca și întrecerile în slujba artei sunt mai fățișe deși nu mai puțin aprige.

In mediul acesta Ciucureasca a trăit cu intensitate, peste o jumătate de secol. Era imposibil ca să nu se resimtă de el. I-a suportat ingerințele și l-a influențat la rândul ei. Dar dragostea ei pentru artă, pentru meseria ei, era atât de puternică, atât de precumpănitoare, încât biruia toate neajunsurile și slăbiciunile omenești. Și în fața unei realizări reușite a unei colege, ea era cea dintâi cucerită.

Ce n'ar fi putut povesti Maria Ciucurescu, dacă ar fi avut și darul scrisului, Câte n'a văzut și nu a trăit ea. Acum gura ei rămâne mută. Temperamentul ei, unul din cele mai frumoase ale Teatrului român, s'a stins. Iar generația ce o îngroapă a și dovedit adevărul cunoscutei constatări a focosului poet german: Dem Minem pflicht die Nachwelt Keine Kraenze. Actorului posteritatea nu-i împletește cununi. El duce arta sa cu sine în mormânt. De aceia e și atât de avid și de bucuros de aplauzele contemporanilor.

Pe acestea însă Maria Ciucurescu le-a avut lungi și neprecupețite.

MOARTEA UNEI CULTURI

de MIHNEA GHEORGHIU

Tinerimea dela Oxford a arborat doliul de o săptămână pentru colegul Christopher Candwell, romanticul revoluționar și critic, mort pe frontul spaniol, în ultimele lupte.

Publicațiile stdențești, în frunte cu faimosul Student Forum **i-au dedicat lungi studii și articole de primă pagină, aducând astfel cel din urmă omagiu acelui care s'a confundat până la dispariție, cu visurile lui**

Cartea tânărului critic, interesantă de două ori: ca document literar și ca adevăr trăit, s'a bucurat în Anglia de un extraordinar succes, în toate cercurile intelectuale, fiind, cu unanimitate, considerată ca o carte deschizătoare de orizonturi nouă, pentru istoria culturii europene.

Cu puțin înainte, în ultimul număr din anul trecut al marei reviste London Mercury, **un literat conservator, Mr. E. M. Forster, ca un „Vigny redivivus", cerea intelectualului „care se respectă", să se izoleze în pitorescul turn de fildeș, ignorând cu totul restul lumii. E interesant punctul de vedere al d-lui Forster, pentru întoarcerea în vreme pe care o preconizează, prin faptul că se așează cu mult merit, în fruntea „burghezilor intelectuali" — cum îi numește Candwell, în studiul său, — cari ne putându-se acomoda vieții năvalnice contimporane și mai ales, ne putând implica acesteia o desfășurare „au ralenti", își caută în ei înșiși „liniștea și fericirea". Spiritul burghezului intelectual e mult prea amorf, ca să poată simpatiza cu un suflu de viață care i-ar spulbera fibrele lipsite de mlădieri, și dacă se încăpățânează totuși să pozeze, rămâne suspendat „între vrere și tăgadă", între aptitudine și tentativă.**

Dar romantismul revoluționar al tânărului, mult prea înălțat deasupra realității de fiecare zi, îl face să privească cu exagerată încredere schimbul de valori în circuitul tranziției dela ordinea veche la cea nouă.

Cum e și natural, tema principală a cărții sale, e libertatea, — tema principală a vieții lui —, libertatea în sine, care i s'a părut mai importantă decât o carieră care răsărea strălucitoare... Candwell neagă burghezului intelectual nevoia de libertate, negându-i claritatea ideii de natură a libertății:

„El o concepe ca simplă eliberare de constrângerile sociale, pe când, în realitate libertatea este mai mult prezența ei oportună decât lipsa constrângerii. Capacitățile distinctiv omenești nu pot fi evocate aparte de stimulentul și disciplina impusă de societate. Așa numiții copii ai junglei, dacă supraviețuiesc totuși ajung cel mult imbecili... Cât privește libertatea creată de un individualism economic dirijat împotriva claselor numeroase, nu este propriu zis o libertate, fiindcă chiar fiind a unei minorități de privilegiați este frustrată de teama de război ori de des-

(Continuare în pag. 2-a

VIAȚA TEATRALA

„Blockhaus" de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu la Teatrul Național. - „Coriolan Secundus" de Mihail Sorbul la Studioul Teatrului Național

Publicul venise la premiera comediei „Blockhaus" cu voe bună și cu certitudinea de a petrece câteva ore agreabile. Numele autorilor constituia cel mai sigur certificat pentru o distracție de asemenea natură. D. Tudor Mușatescu, foarte apreciat de marele public pentru dialogul său presărat de nenumărate și inofensive glume, (apreciat de altfel și de o parte din critică pentru incontestabilele sale daruri de dramaturg) și de Sică Alexandrescu, autor desigur inedit, dar cu o vastă și bogată experiență în domeniul teatrului.

Spectacolul însă a produs o puternică desamăgire, dacă nu chiar o consternare, iar răspunderea acestui lucru se datorește deopotrivă autorilor cât și Comitetului de lectură al Teatrului Național. Autorilor, pentru că au ținut cu tot dinadinsul ca lucrarea lor să fie jucată pe prima noastră scenă, iar Comitetului de lectură pentru că nu a înțeles să respingă o comedie care deși nu e lipsită de unele calități, nu poate să cadreze cu sobrietatea și tradiția culturală a unui Teatru Național.

GR. MĂRCULESCU

Reprezentarea acestei comedii pe prima noastră scenă a cauzat deci un dublu prejudiciu, când ar fi fost mult mai simplu, mai corect și mai profitabil pentru toată lumea, ca „Blockhaus" să fie jucată pe una din scenele particulare ale d-lui Sică Alexandrescu Dacă s'ar fi procedat astfel, „Blockhaus" ar fi repurtat desigur un succes fără pretenție dar remunerator, așa cum s'a întâmplat cu „Visul unei nopți de iarnă", lucrare pe care nimeni nu s'a găsit s'o critice, și pe care toată lumea a apreciat-o la justa ei valoare, adică o comedie fără niciun fel de protecție, cum s'au scris sute și mii până acuma și care au atras lumea pentrucă purtau semnătura unui André Birabeau, Louis Verneuil sau Georges Dolley.

Nu știm cine spunea în seara premierei, că dacă Nae Cațavencu cerea să „avem și noi faliții noștri", nu vedem dece n'am susține în domeniul teatrului „să avem și noi pe Arnold și Bach ai noștri". Pretențiune foarte justă și foarte justificată, și nu vedem în aceasta un motiv de injurie la adresa d-lor Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu Genul dramatic merge de la tragedie până la vodevil, și a scrie o bună comedie de situații este desigur mult mai profitabil decât a compune o tragedie proastă. Vodevilul nu este un teatru pejorativ; dimpotrivă prezența lui este folositoare într'o mișcare teatrală completă, și deaceea nimeni nu s'a gândit să aducă vreo vină unui autor de vodeviluri, atunci când le scrie bine și cu meșteșug. Credem chiar, fără a exagera, că nu oricine poate scrie o bună comedie de situații, reușita unei atari lucrări presupunând în primul rând o rutină și o technică foarte desvoltate.

In consecință, în loc de a importa vodevilurile lui Arnold și Bach, nimic nu este mai normal decât dorința noastră de a le vedea fabricate în țară. D-nii Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu asumându-și această sarcină foarte grea (fără nici o ironie), le suntem recunoscători și oricând gata a le primi producțiunile cu luare aminte.

Dar văzut-a Teatrul Național, de când există el. o comedie de Arnold și Bach sau vreuna din genul acesta, jucată pe scena lui? Și nu e logică indignarea criticei și a publicului în fața unei sfidări flagrante la adresa tradiției primului nostru institut de cultură teatrală? Repetăm că nu aducem nici o vină autorilor pentru piesa lor, ci numai pentru faptul că au prezentat-o Teatrului Național.

A fost atât de nepotrivită această reprezentație și atât de fals a sunat pe scena Teatrului Național, încât, mărturisim, ne-a scăpat posibilitatea unei judecăți obiective a piesei, toată atenția noastră fiind cuprinsă de încercarea unei explicații plauzabile a „fenomenului" ce se realiza pe scenă

Acum că au trecut mai multe zile dela premieră — am putea să formulăm o părere asupra piesei d-lor Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu. O comedie ușoară, care începe greu și se sfârșește tot astfel, dar cu un al doilea act destul de bine închegat și care denotă posibilitățile cum și meșteșugul autorilor. Un dialog bun, o intrigă destul de interesantă, lipsită oarecum de dinamism. Dar toate acestea, și vă rog s'o credeți, n'au niciun fel de importanță. Piesa cu toate lungimile, cu toate stânjenelile ei, ar fi reușit să stea în picioare, dacă i s'ar fi ales un cadru potrivit pentru a o realiza scenic... Revenim însă mereu asupra aceluiaș lucru. E deci momentul să încheiem, amintind că punerea în scenă a d-lui V. Enescu a fost atât de monotonă, atât de plată, încât ceeace s'ar fi putut salva, a fost lăsat în întunerec de un regisor care niciodată nu face gafe enorme, dar se arată întotdeauna lipsit de cea mai elementară fantezie.

Interpreții n'au fost tocmai fericit aleși. Din sforțările d-nelor Eugenia Zaharia, Marietta Deculescu, Natașa Alexandra, Victoria Nicolescu și d-lor Al. Ionescu Ghibericon, Gr. Mărculescu, A. Pop-Marțian și alții n'am reținut nimic. Ar fi fost și greu de altfel.

Să nădăjduim în puterea timpului, care știe să lase un așternut peste toate lucrurile, peste toate întâmplările, și așa, încetul cu încetul, să uităm că într'o bună zi din începutul anului 1939, Teatrul Național a găzduit pe scena sa, „Blockhaus" de d-nii Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu. Cu câtă bucurie ne-am fi amintit însă de acest spectacol, dacă ar fi avut loc, de pildă la Teatrul Comedia.

A. IONESCU-GHIBERICON

Studioul Teatrului Național a reluat de curând comedia d-lui Mihail Sorbul „Coriolan Secundus", creată cu ani în urmă pe prima noastră scenă.

Mărturisim, înainte de a trece la alte considerațiuni, — că nu înțelegem rostul acestei reprezentații la Studio. Ce experiență s'a realizat în viața noastră teatrală, ce pas inedit s'a făcut, reluându-se la Studio o piesă creată la Teatrul Național? Este aceasta ținta unui „laborator experimental".

Pentru a reveni la piesa d-lui Sorbul, trebue să facem o constatare dureroasă pentru literatura noastră dramatică. O comedie destul de puerilă, cu incontestabile calități dar și că vădite scăderi în desfășurarea ei, o piesă minoră atât ca realizare cât și ca preocupări, care la creare a trecut mai mult sau mai puțin neobservată, ni s'a părut de astă dată, grație celei mai logice comparații, extrem de interesantă și în orice caz agreabilă de urmărit.

Se scria odinioară teatru mult mai bine ca în vremurile noastre. Constatarea aceasta o facem de câte ori e vorba de o reluare!

D. Soare Z. Soare a realizat un spectacol foarte bun, și ceeace e curios, un spectacol lucrat în detalii de interpretare. Iată un aspect nou al posibilităților d-lui Soare, a căror

A. POPP-MARȚIAN

eforturi s'au îndreptat până acum în a degaja o linie de ansamblu al spectacolului, lăsând de o parte studierea amănuntelor.

Regisorul și-a ales două echipe de actori, una compusă din elemente tinere, alta din elemente cu o vastă experiență în teatru, și le-a pus față în față pe scenă, ca într'o bătălie. Lupta a fost dârză și foarte instructivă. Au biruit până la sfârșit tinerii, cu un brio pe care nu l'am fi putut bănui. Echipa compusă din d-nii P. Scărlătescu, C. Antoniu, Stroe Atanasiu și d-ra Eugenia Popovici, a reușit creațiuni demne de toată lauda. Dintre toți trebue să desprindem pe d. Scărlătescu, care într'un rol episodic a făcut adevărate minuni. Iată un actor de compoziție ce în curând nu-și va găsi pereche. Gesturile, debitul, tonul, atitudinea, toate acestea au fost studiate cu atâta siguranță de d. Scărlătescu, încât realizarea d-sale merită un premiu de creație. Umorul natural al d-lui C. Antoniu, stângăcia atât de calmă a d-rei Eugenia Popovici, și calitățile din ce în ce mai evidente ale d-lui Stroe Atanasiu, au scos în relief tânăra noastră generație de actori.

Să nu se creadă că „bătrânii" n'au fost la înălțime. Dimpotrivă. D-na Lilly Popovici, o actriță atât de rar întrebuințată, dar cu mari posibilități a jucat cu acea nuanțare și acea reținere ce-i sunt caracteristice. D. Ion Manu, dibuind la început, și-a căpătat mai în urmă toată siguranța, jucând cu mult haz pe Coriolan Strafologea. Excelent d. I. Ulmeni, care a știut să scoată toate efectele comice ale rolului ce-l interpreta, fără să alunece în șarjă, și foarte discretă d-na Sonia Cluceru — incontestabil o mare actriță. Foarte bună apariția d-lui A. Marius, cum și creațiunile d-lui N. Brancomir și d-nei Maria Voluntaru, care s'a specializat în rolurile de „bătrâne femei de încredere".

Spectacolul care ni s'a părut la început cam lent, a căpătat mai apoi un ritm și o vioiciune rară. Sfârșitul mai cu seamă a fost jucat cu o coheziune care ne-a încântat.

In rezumat o frumoasă realizare regisorală și un franc succes pentru autor.

GH. NENIȘIOR

CINE SÂNT „ATRIZII?"

(Urmare din pag. 1-a)

Socotind pe *Agamemnon, Clitemnestra, Electra*, frumoasa *Elena, Ifigenia, Oreste* ca figuri ale patrimoniului universal, nu ca invenția personală a unor mari poeți — am scris „Atrizii", ca și „Prometeu", ca și „Thebaida", cu aceiași libertate cu care am tratat basmele românești, legenda lui Don Juan sau personagiile celui de-ar noulea veac byzantin, din „Theochrys".

Nici Eskylos n'a inventat pe „Prometeu", nici Molière pe „Don Juan", nici Goethe pe „Faust" și pe „Mefisto".

In tragediile eline: *Prometeu, Thebaida* și *Atrizii*, pentru a avea picioarele bine înfipte în țărâna augustă a Greciei, am împrumutat din opera marilor înaintași momente dramatice pe cari le-am condensat sau le-am lărgit, și chiar unele replici menite să redea climatul spiritual al vremei.

Am folosit „Agamemnon", „Coeforele" și „Eumenidele" — așa numita Orestie — lui Eskylos — apoi *Electra* lui Sofocle, *Electra* lui Euripide, *Ifigenia în Aulis, Elena* și *„Troiadele"* aceluiași titan al dramaturgiilor, care, peste veacuri, n'are decât un egal: pe Shakespeare...

★

Istoricii literari socotesc ca părinte al tragediei, pe *Eskylos* (secolul V înainte de Christos) ale cărui drame continuau ceremonialul sacru al misterelor de la Eleusys.

Până la el, nu se vorbește decât de actorul care monologa, de rapsodul care, acompaniat de liră, povestea, în hexametri, faptele zeilor și ale eroilor.

O lectură recentă, lectură făcută cu atenția și lipsa de prejudecăți a omului care a părăsit de mult băncile școalei și cu o experiență teatrală pe care nici un critic literar, ori de unde ar fi, n'o are, n'o poate avea, fiindcă nu s'a îndeletnicit atâta cu technica spectacolului — o nouă lectură a „Iliadei" și-a „Odiseei" mi-a dat marea revelațiune a lui Homer dramaturg. Cele mai multe din „cânturile" sale nu sânt decât drame într'un act — 300—400 versuri fiecare. Ele pot fi foarte bine înscenate și azi. Dialogul e viu, personagiile sânt reliefate, decorul și punerea în scenă sânt descrise amănunțit, acțiunea merge crescând, iar aceste acte se leagă unul cu altul, putând forma un spectacol întreg.

Nu se poate ca aceste fragmente epice să nu fi fost de sine stătătoare, să nu se fi jucat la curtea tiranilor sau în fața mulțimilor grecești, atât de dornice de spectacol. Fiindcă nu-l știm noi, nu înseamnă că un fapt n'a existat.

Homer e mare fiindcă în „Poeziile" sale n'a fost numai un aed, un istoric, un geograf, un romancier și un profesor de elocvență, dar un mare dramaturg, cel dintâi care se cunoaște și care, cu patru secole înainte, a pregătit marea pleiadă de tragici athenieni.

— Tragediile mele nu sunt decât fărămituri din marele ospăț al lui Homer! spunea, cu modestie, Eschylos.

Acțiunea „Atrizilor" se petrece în al doisprezecelea veac înainte de Christos, câteva zile, câțiva ani după căderea Troiei. Așa dar, cu șapte sute de ani înaintea clasicismului athenian.

Decorul, costumul, nu pot, prin urmare, aduce aminte, linia simplă, armonioasă, purificată, a epocei lui Fidias și Praxitele. Cu toate că Agamemnon spune „nu sânt un rege barbar", era, totuși, un reprezentant al barbariei primitive, eroice, fastuoase și canibale, colorată violent, sensual, a tuturor popoarelor în plin apogeu, ofensive, cuceritoare.

Cercetări recente au descoperit la Mikena urme de palate și de cripte, vase de ceramică, admirabil conservate în morminte și cari reproduc coafurile, vestmintele și încălțămintele epocei troiane. Sunt mult mai aproape de noi, mult mai „moderne" decât costumele din al cincelea veac elen.

Femeile din 1939 poartă bonete ascuțite și văluri sau pene de struț la fel cu *Klytemnestra, Elena* și *Chrysothemis*, din Grecia medievală, iar pe un urcior găsit la Mikena și unde Dyonisos primește ofranda unui iepure, cele două bacante sunt desculțe ca țărăncile noastre și poartă fote de Câmpulung...

★

Sute de ani s'a perpetuat eroarea de-a se înfățișa pe scenele lumii, tragediile lui *Eskylos, Sofocle* și *Euripide* în costume contemporane autorilor nu în viziunea probabilă a acelui veac cu proaspete influențe giptene, cretane și asiatice.

„O piesă grecească trebuie jucată în costume grecești". Axiomă foarte simplă și tot atât de puerilă. Se încalcă șapte veacuri, se confundă epoci pe cari le despart zeci de generații și de stiluri... Eroarea aceasta o facem nu numai bieții de noi, dar însuși eruditul Apus.

In decorul și costumul „Atrizilor" am încercat să redau cu concursul excelentului pictor Traian Cornescu și cu mijloacele restrânse de cari dispunem, ceva din presupusul peisaj mikenian.

VICTOR EFTIMIU

CÂNTĂREȚELE NOASTRE

MARIA TĂNASE

TAITI, NOUA CYTHERA

In 1767, Bougainville încercă să facă, cu două năvi, înconjurul lumii. La Rio de Janeiro, oraș de o bogăție fabuloasă, în care erau închise cu trei lacăte diamantele Braziliei, el întâlni „paradisul primăverii poeților".

„Nu sunt decât un marinar și un călător imbecil, în ochii clasei scriitorilor leneși și îngâmfați, care, în umbra cabinetului lor, filosofează mereu asupra lumii", scrie el. Poate că este aci o aluzie la J. J. Rousseau, căci medicul vasului, Vivès, îmbuibat de teoriile lui Jean Jacques, își închipuia că Patagonii, erau tipul ideal al omenirii: „de o statură extraordinară, cu membrele puternice, fibra întinsă, țeapănă și nervoasă, carnea tare și bine hrănită. Dar el încă nu cunoscuse Naiadele Nouii Cythere!

In adevăr, la 9 Aprilie 1768, apăru la orizont o stâncă propăstioasă, după care se deschidea un amfiteatru, cu un aspect luminos. Piscul, încununat cu arbori, părea o piramidă imensă pe care mâna unui decorator îndemânatic o împodobise cu ghirlande. La picioarele ei se întindea un sat, printre livezile de banani și nuci de cocos. Din toate părțile alergau piroge, alarmate de focurile care dădeaua semnale. In piroge erau numai femei și ce femei! Ele nu erau întru nimic „mai prejos decât Europencele în ceiace privește chipul și podoabele, iar corpul lor era cu mult mai frumos decât al lor. Cea mai mare parte din ele erau goale. Tovarășii lor erau și ei atât de proporționați și bine făcuți încât ar fi putut servi de modele pentru sculptura antică, erau toți adevărați zei, Hercules și Marte în realitate. In această parte a lumii stăpânea încă „Vârsta de Aur". Bougainville descoperise o nouă Cythera, era insula Taiti.

„Obiceiul de a se sulemeni este și aci la modă ca și la Paris", zice el, „Pe când în Europa, însă, femeile își sulemenesc fața cu roșu, Taitienele își zugrăvesc șalele cu albastru". Iar naturalistul Commerson le considera ca „rivalele Georgienelor, în frumusețe și surorile celor Trei Grații".

„Sănătatea și vigoarea insularilor care trăesc în locuințe deschise tuturor vânturilor" — urmează Bougainville — „fericita bătrânețe la care ajung fără să se simtă, finețea simțurilor, frumusețea strălucitoare a dinților pe care-i păstrează până la adânci bătrânețe nu sunt oare dovezile salubrității aerului și frumuseței regimului pe care-l urmează locuitorii insulei? In insulă nu s'a pomenit războiu civil, nici o ură nu sfâșie populația, cu toate că țara e împărțită în cantoane mici, fie care cu stăpânul ei independent. Taitienii sunt între ei de o cinste pe care nici o bănuiesc. Chiar când nu sunt acasă, locuințele lor sunt deschise. Fiecare culege fructe din copacul ce-i iese în cale. Lucrurile cu adevărat necesare nu sunt proprietatea nimănui: totul e al tuturor".

Iar Philibert Commerson urmează: „E singurul colț de lume unde se găsesc oameni fără vicii, fără prejudecăți, fără necesități, fără certuri. Născuți sub cerul cel mai frumos, hrăniți cu fructele unui pământ îmbelșugat care nu are nevoie să fie cultivat, stăpâniți de părinți, de familie mai mult decât de regi, ei nu recunosc alți zei decât Amorul. Toate zilele îi sunt consacrate, toată insula este templul, toate femeele altarul său și toți bărbații sacrificatorii lui".

Iar cavalerul Walsh zice: „Pe țărmul unui pârâu cu apă argintie care cobora din munte cu un șoptit dulce, mai multe fete tinere, întinse pe iarba proaspătă, frumoase și pline de nuri, își împleteau florile cele mai frumoase în cosițele brune, pe când altele se zbăteau grațioase în undele pârâului".

La sosirea șefului, insularii, în semn de respect, își scot cea mai mare parte din hainele lor. Când au întâmpinat pe Albi, un insular a început să cânte un imn, dintr'un fluer în care sufla cu nasul, închinându-se, cu o înfățișare duioasă, spre ofițerii care-l înconjurau pe Bougainville. Apoi au început dansurile în care femeile păreau a avea aripi la umeri, pe când bărbații acompaniau ritmând cântul himeneului...

La câțiva pași de țărmul unde a descălecat Bougainville, se găsește îngropată în pământ, inscripția scriitorului „de Saint Germain", comisar de bord, care sună astfel:

„In 1768, a douăsprezecea zi a lunii April, noi, Ludovic Anton de Bougainville, colonel de infanterie, căpitanul vaselor regale, comandând vasele „La Boudeuse" și „L'Etoile", din ordinul majestății sale prea creștină Ludovic al XV-lea, sub ministerul d-lui de Choiseul, duce de Praslin, am luat în stăpânire o insulă, pe care am numit-o „Noua Cythera". Drept care am lăsat presenta inscripție corespunzând actului luării în posesie, semnat de statul nostru major și de ofițerii marinari, ale căror nume sunt aci închise în butelie".

După aceasta Bougainville a părăsit insula... Mai frumos decât în basme... A luat însă cu dânsul un insular care, învățând limba franceză, a făcut destăinuiri ce au fost o crudă dezamăgire pentru Bougainville și pentru toată suita sa.

Ce-a spus Bougainville? In această insulă ce părea un raiu, libertatea și egalitatea erau tot atât de mincinoase ca și lumea întreagă. Dimpotrivă, rangul era foarte bine hotărât în Taiti și disproporția era plină de cruzime. Carnea și peștele erau numai pentru mesele celor mari. Numai Regele avea dreptul să planteze în fața casei sale „Salcia plângătoare", „copacul domnitorilor". Regele și seniorii au dreptul de viață și de moarte asupra sclavilor și slujitorilor lor. Din clasa aceasta nenorocită se iau și oamenii destinați sacrificiului". Chirurgul Vivès a fost, fără îndoială cel mai dezamăgit: marinarii au adus cu ei în Franța bolile venerice!...

Nu există trandafiri fără spini și Bougainville mărturisește că s'a înșelat. Era prea frumos ca să fie adevărat.

MOARTEA UNEI CULTURI

(Urmare din pagina I-a)

membrarea socială. Individul este originar legat de societate și nu poate trăi decât în ea și pentru ea"...

Luată în total, cartea e constituită dintr'un număr de studii asupra unor burghezi-intelectuali", cari deși eminenți, ar fi putut aduce, după părerea autorului, o contribuție vital utilă, timpului lor, dacă fiecare nu s'ar fi condus după falsa presupunere că omul este independent de mediu.

Aceștia sunt nume cunoscute ca acel al lui Wells, Shaw, T. E. Lawrence. D. H. Lamrence și Freud. Analizele lui Candwell sunt extrem de interesante și de folositoare și conțin o mare valoare în ele însile, în afară de teza principală; dar se resimt întrucâtva de naivitatea tânărului care e atât de orbit de un adevăr, încât le ignorează voit pe toate celelalte. Astfel, face abstracție de psihologie, chiar atunci când studiază cazul lui Freud, criticând, fără să indice o soluție: „Este adevărat că, astăzi, sistemul de relații de producție, ciuntește splendidele forțe ale omului, dar „poftă" freudiană robită de „refulare" este un mit, neadecuat realității: o palidă reflecțiune subiectivă asupra vieții adevărate, obiective... Simbolul burghez, învechit, al păcatului originar" îi este preferabil"... dogmatic și fără comentar.

E dealtfel aceiași entusiastă atitudine din cartea sa anterioară „Iluzie și Realitate", unde susține cu tărie de argumente, o realitate iluzorie. Romantismul apare mai evident decât oriunde, în esseul despre pacifism (Essay on Pacifism) **la rădăcina căruia stau convingeri incompatibile cu mersul actual al lucrurilor. El afirmă fățiș despre „the bourgeois pacifist" că „atâta timp cât poate trage un profit, el participă la economia burgheză, susținând** violența, **care o menține". Dar ca să declare că „pacifistul ocupă poate cel mai ignobil loc al vreunui om, în civilizația actuală" este o surprinzătoare exagerare. Este adevărat că în condiția socială contimporană internațională, — în vremea reafirmării barbariei — violența este inevitabilă și dacă ordinea actuală poate fi schimbată fără violență, aceasta ar rezulta, totuși, implicit, din schimbare; dar să nu uităm că metoda nonviolenței, a amiciției, a înțelegerilor de birou, care este metoda civilizată a societății, dă roade restrâns valabile și exclude revoluția pentru care pledează tânărul Oxford-man. Să nu uităm deasemenea că deși cauza turburărilor actuale este un individualism neînfrânat, reacțiunea antiindividualistă este mult prea oportună ca să ia forma unei mentalități de turmă, — în care individul care depășește societatea să-și impună o atitudine supusă influenței hipnotice a gloatei sau a conducătorilor ei, deși e capabil de o creație pe care mediul nu e încă destul de pregătit să o accepte — reacțiune care trebue să pornească dela cu totul alte criterii decât cele pe cari le oferă cartea lui Candwell. Dar autorul însuși e o personalitate, o afirmare care, luptă și moare în sbuciumul de contradicții care îl bântuie.**

Necesitatea morții unei culturi individualiste este o părere, nu una oarecare, însă una din cele multe izbucnite dintr'o pregătire filosofică unilaterală.

Un Candwell naturizat complet, ar fi contrazis teoria eroului Candwell depe frontul spaniol, fiindcă „Studies in a Dying Culture" **promit o tendință către stabilitate și în orice caz, dovedesc un talent în toată puterea cuvântului.**

MIHNEA GHEORGHIU

A APĂRUT No. 545

RADIO-Adevărul

Cu următorul sumar:

INOVAȚII LA MICROFON

Radioreportagii originale — Insuflețirea programelor radiofonice

NOUTĂȚI TECHNICE

O mașină cu 150 de glasuri— Doza dynamică — Sistemul Celestion Multi-Ratio etc.

NUOVO 3 B

Montaj cu 3 lămpi la baterie, detectoare pentodă și finală Class B.

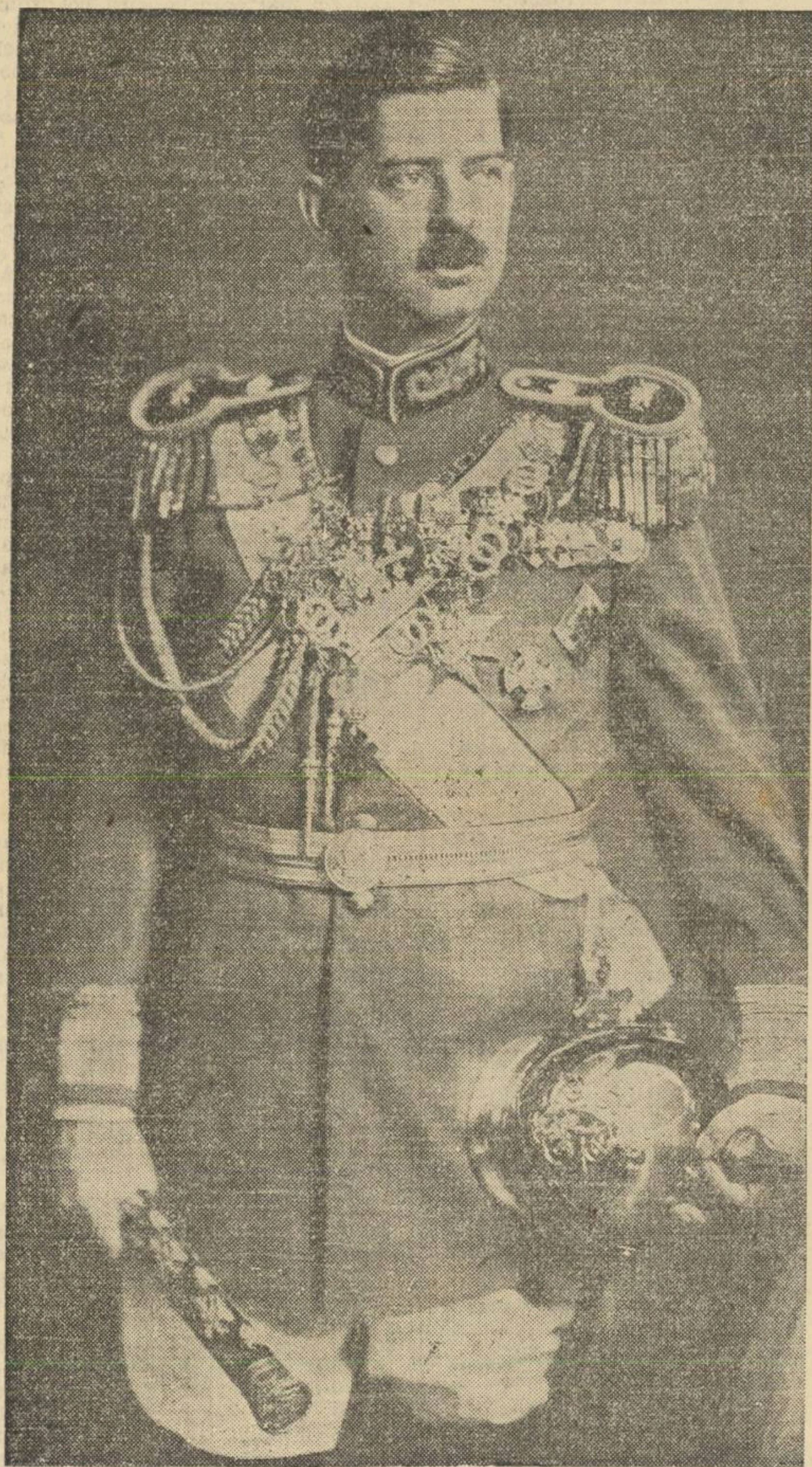
Curs de exerciții Morse

Indrumări practice pentru amatorii începători

Programul posturilor europene pe săp. 26 Febr. — 4 Martie 1939

NOUA CONSTITUȚIE A ROMÂNIEI

Egalizarea electorală. Promovarea intelectualității. Constituții edictate. Reformele nouei Constituții. Prefaceri legislative. Superioritatea actualului Pact fundamental față de vechile Constituții.

Inainte de a analiza amănunțit principiile și reformele aduse de noua Constituție a țării, socotim că se cuvine să arătăm din capul locului ceeace socotim a fi cel dintâi merit al noii legi de temelie a Statului.

Acest merit constă în ceeace s'ar putea numi *„egalizarea electorală“* a claselor sociale. In vechiul sistem clasa cea mai numeroasă — sătenii — dețineau și în fapt și în drept aproape un monopol al reprezentanței naționale, pe care celelalte clase sociale— în special intelectualii — nu-l puteau controla decât în chip indirect, prin „propaganda“ electorală. Acest quasi-monopol nu numai că nu aducea vreun folos țărănimei, dar el constituia un mare rău, dat fiind sistemul politic pe care l-a impus, care a dus la demagogie, cu toate relele ei.

Este de prisos de a mai stărui asupra acestui fapt. Esențial este că s'a văzut cum acest sistem — nedreptățind celelalte clase sociale mai puțin numeroase, dar având și ele rostul lor în Stat — ducea la prăbușirea acestuia.

Deaceea este salutară reforma adusă de noua Constituție, care face ca reprezentanța națională să fie emanația în mod direct și legal a celor trei mari categorii de cetățeni agricultură, industriașii, comerciantii, și intelectualii.

Credem că se poate vorbi chiar de o *promovare a intelectualității,* căreia i se asigură locul ce i se cuvine în politica Statului, fără a mai fi nevoită a recurge pentru aceasta la intermediul altei clase sociale.

Iată marea superioritate a nouei Constituții asupra celei de la 1923.

*

Noua Constituție a României este o constiuție *edictată* de M. S. Regele, după cum se spune dealtfel în ultimul ei articol.

Acest fel de Constituție este cunoscut în limbajul juridic sub denumirea franceză de Constituție „octroyée“, ceeace se poate traduce prin *edictată,* — deși sensul cuvântului francez e mai larg.

Istoria politică europeană cunoaște mai demult acest fel de Constituție.

Cea dintâi este aceia dată în Franța, în timpul Consulatului și cunoscută sub numele de „Constitutia din anul VIII-lea (1799). Apoi, „Charta“ dată în 1830 de Regele Louis-Philippe era deasemeni o Constituție edictată.

In 1852, Președintele republicei Franceze Louis-Napoleon Bonaparte edictă o nouă Constituție, care după lovitura de stat deveni constituția Imperiului francez.

Cea mai însemnată — prin lunga ei viață — dintre constituțiile edictate, este aceia a Regatului Sardiniei, dată în 1848 de Regele Carol-Albert, și care de la 1846 a devenit Constituția Statului Italian unificat.

*

Vorbind de noua noastră Constituție, trebue arătat în primul rând că ea păstrează în totul vechile libertăți garantate în vechea Constituție.

Nici un drept cetățenesc nu a fost desființat, sau restrâns. Principiile cari au stat la baza liberalismului politic și i-au făcut mândria, își păstrează în cadrul nouei Constituții întreaga putere, aplicarea lor fiind garantată în totul de noile texte.

*

După cum am arătat mai sus, între reformele Constituției, în primul rând vine reforma reprezentanței nationale.

Sistemul anterior, după o practică de 20 ani, s'a dovedit nepotrivit țării noastre. — marea masă a alegătorilor nefiind încă pregătiți pentru o viață politică.

Noua Constituție împarte pe cetățenii Statului Român, în trei mari categorii, după ocupațiile lor principale: agricultori, comercianți și industriași și intelectuali.

Astfel, acum criteriul de vot și de alegere îl dă felul de activitate al fiecăruia, după categoriile de producători și muncitori cu brațele sau cu mintea, în care se află cuprinși cetățenii.

Vechile noastre „bresle“ reînviază iarăși, putându-se strânge în corporații, și statornicindu-se astfel munca drept criteriu de activitate politică.

Era apoi necesară o reformă a circumscripțiilor electorale, care constă în aceea că se înființează scrutinul uninominal pe circumscripții. Astfel, o regiune va avea un singur deputat, alegătorii având putința de a cunoaște mai bine pe cei care le cer votul, și cari pe de altă parte — odată aleși — se vor putea ocupa mai cu temei de nevoile celor pe care îi reprezintă. Această individualizare precisă a reprezentantului populației este cât se poate de bine venită, făcându-se posibilă o adâncă și strânsă legătură între alegători și aleși, înlăturându-se sistemul atât de condamnabil al vechilor deputați necunoscuți de alegători.

De mare însemnătate este apoi reforma răspunderii miniștrilor. Noua Constituție pune principiul că miniștri au răspundere numai față de Rege, care îi numește, ne mai depinzând de votul Parlamentului.

Acest sistem de altfel nu este nou. El a fost în ființă în Germania înainte de războiu, și a contribuit la unificarea și întărirea Statului german.

Fiind independenți față de Parlament, miniștrii nu vor mai putea fi constrânși să se plece în fața presiunilor electorale, și astfel vor putea guverna ținând seama numai de interesele generale.

*

Noua Constituție a adus prefaceri în întreg sistemul nostru legislativ.

Printre acestea este în primul rând marea reformă făcută prin înființarea Curților criminale, ce au înlocuit vechile curți de jurați, cari constituiau o problemă de mult desbătută ce se cerea soluționată, — dat fiind abuzurile și chiar concepția acestei instanțe.

Deși pornită dela ideea înaltă de a se da putința unei judecăți care să nu fie îngrădită în texte rigide, și a se putea ține astfel seamă de multe împrejurări și de situația celor acuzați de Crime, — în practică ideea ce sta la temelia instituției Curților cu Jurați fusese compromisă printr'o aplicare a cărei îngăduință era condamnabilă prin rezultatele ce da.

Astfel încât reformarea sistemului de judecare a crimelor se impunea.

Tot Constituția a impus schimbarea codului penal în ceea ce privește introducerea pedepsei cu moartea.

Această măsură gravă a fost luată pentru a preîntâmpina necugetarea, de care mulți au dat dovadă în ultimul timp, când cu atâta ușurință condamnabilă se începuse o întreagă serie de atentate teroriste, — ceeace nu a fost niciodată în istoria politică a statului nostru, și nici în firea poporului nostru.

Aplicara pedepsei cu moartea nu se face însă decât pe timpul limitat fixat de Consiliul de miniștri, în nădejdea că nu va fi nevoie de permanentizarea acestei pedepse.

*

Reformele aduse de noua Constituție se resfrâng și în domeniul dreptului privat.

Astfel, trebue semnalat art. 16 care garantează proprietatea. Acest articol, care înlocuește fostul art. 17, aduce o reformă în ceeace privește creanțele asupra particularilor. După cum se știe, în vechea Constituție, aceste creanțe nu erau garantate, cum erau garantate cele asupra Statului.

Această situație a dat loc la aprigi discuții cu ocazia votării legei conversiunii, cari au venit și în fața secțiunilor unite ale Inaltei Curți de Casație cu prilejul discutării constituționalității primei legi de conversiune.

Noul text al articolului din Constituție asupra proprietății întinde garanția constituțională și asupra creanțelor în contra particularilor, ceeace curmă orice discuție asupra acestui punct în viitor.

Dacă comparăm noua Constituție, în lumina reformelor ce aduce, în vechile noastre Constituții de la 1866 și 1923, superioritatea nouei Constituții este vădită.

In adevăr, marele păcat al înaintașilor noștri — deși foarte bine intenționați — este că au adus legi și instituțiuni străine, pe cari le-au aplicat țărei noastre, fără să-și dea seama că nu toate i se potriveau.

O spunea aceasta însăș Regele Carol I, într'o scrisoare din 1874, publicată în „Allgemeine Hamburger Zeitung“, vorbind despre oamenii politici ai timpului.

Desigur, tot ceeace era progres al umanității nu trebuia să ne rămână străin, — și nu ne-a rămas străin. Dar acesta nu împiedica o mai atentă privire a stărilor de la noi, cari pe de o parte cereau o grije specială, iar pe de altă parte aduceau un întreg sistem de înțelegere a cârmuirei unui stat, care fiind izvorâtă din trecutul nostru, trebuia avut în vedere, fiind cel mai nimerit, — deoarece era *al nostru.*

Acest specific românesc îl are în vedere noua Constituție, care s'a inspirat din vechile tradiții de cârmuire voevodală și din realitățile țăre noastre, și prin aceasta în primul rând își vădește superioritatea.

Pompiliu Voiculeț

Noua Constituțiune este izvorâtă dintr'o nevoie sănătoasă a cerințelor naționale și a fost frământată în conștiința mea și a sfetnicilor mei cari, alături de neuitatul meu Părinte, au fost creatorii României de astăzi.

Țara, căreia i-am înfățișat spre învoire această nouă Constituțiune, a primit-o cu un entuziasm care mi-a bucurat inima.

Sunt cel dintâi legat de ea și voi fi cel dintâi păzitor al ei, pentru binele poporului Român.

Carol R

9 IUNIE 1930 — 27 FEBRUARIE 1938

Oricine își amintește proclamația pe care Majestatea Sa Regele a adresat-o poporului la 9 Iunie 1930: „Cer ca toți, fără deosebire de opinii politice, credințe sau obârșie să-Mi dea sprijinul lor cel mai larg pentru propășirea țării prin cinste și demnitate“, *va înțelege sensul adevărat al Constituției, care a devenit, prin plebiscitul dela 24 Februarie 1938, noua lege fundamentală a României. Intr'o vreme în care se impune pretutindeni concentrarea puterii și realizarea unui Stat tare, în măsură să asigure unitatea acțiunii de regenerare națională, pe deasupra vechilor partide politice, acest sens apare cu o desăvârșită claritate și se impune cu forța unui comandament categoric al românismului și al patriotismului luminat. Idealul solidarității românești a fost, de altfel, preocuparea constantă a Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, în ale cărui acte se regăsește în totdeauna un apel statornic la unitatea acțiunii politice și la depășirea vechilor ideologii de clasă sau de partid. Majestatea Sa Regele putea rosti astfel, la promulgarea nouii Constituții, următoarele cuvinte istorice:* „Noua Constituție este izvorîtă dintr'o nevoie sănătoasă a cerințelor naționale și a fost frământată în conștiința Mea și a sfetnicilor Mei cari, alături de neuitatul Meu părinte, au fost creatorii României de azi... Sunt cel dintâi legat de ea și voi fi cel dintâi păzitor al ei, pentru binele poporului Român“.

Noua Constituție este în acelaș timp și o expresie caracteristică a geniului românesc. Anticipând asupra prefacerilor istorice ale timpului, ea deschide poporului posibilități de realizare pe cale pașnică a marei revoluții spirituale a vremii noastre. După cum în trecut, reformele agrare, înfăptuite de Cuza și de Regii Carol I și Ferdinand I, au anticipat cu o înaltă înțelepciune asupra tendințelor de socializare, — cari aveau să ducă în alte țări, la răsturnări violente și teroare, — oferind țăranului român principalul său mijloc de producție: pământul, și înlăturând primejdia disensiunilor interne, tot astfel noua Constituție oferă astăzi României posibilitatea unei disciplinate orânduiri a forțelor creatoare ale poporului, făcând de prisos izbucnirea unei revoluții violente inspirată de ideologii streine de geniul neamului nostru și dând tuturor Românilor putința de a participa la gospodăria Statului, potrivit cu natura și caracterul intereselor reale pe care le au în economia țării.

LA MĂNĂSTIRI

de I. NEAGU NEGULESCU

Nici nu știu, cum ne pomenirăm, „ceata lui Baboi, patruzeci și doi". — vorbă să fie, — deasupra schitului *Procov*. Plecasem, când nu se revărsa bine de ziuă, harnici, cu grija la drum. Deastădată îl aveam de călăuză pe nepotul lui domnu Cojocariu, găzdoiu nostru. In scurtă vreme o să-l botezăm pe călăuzul nostru *Arhondărică*. Știind seama pe la mânăstiri, ne făcea rostiri bune pe la arhondăriile acestora. Arhondărică-i rămase numele între noi. Din creasta dealului, unde poposirăm să ne încălzim un pic la razele soarelui ce răsărea, se desfășurau în toate părțile priveliști ca din povești. De jur împrejur se vălurau păduri de fag și brad, aburind fuioare uriașe de cețuri aburii. Ciripit de păsăruici se îngâna cu gungurit de turturele și departe, undeva într'o poiană, băteau tălăngi de oi. Prin rariștea pădurii, jos în vale, se cucuia turla schitului, ca un potcap uriaș svârlit deasupra zidăriei dimprejur, sub care se ascundeau chiliile schivnicilor.

Egumenul, cum l-o fi chemat, Dumnezeu să-l pomenească în lumea lui, ne-a primit ca pe niște frați. Ne-a ospătat cu poame uscate, faguri de miere, la care închinarăm câte un păhărel de rachiu de pere, „fiert la cazanu schitului". Nici poame mai bune, mai gustoase, ca acelea, nici faguri de miere dulci și miresmați, dar nici rachiaș de pere mai plăcut, să-ți meargă pân'la măduvă, n'am mai gustat ca la schitul Procovului. Un frate fu orânduit să ne arate biserica schitului, un frate voinic și țeapăn, de-i fi crezut că atunci își lepădase sumanul de cioban în schimbul antereului călugăresc.

Bisericuța era un locaș micuț, dar plăcut, cu icoane de sfinți pe zidăria pereților, cu lumini aprinse în candeli. Fratele găsi prilejul să ne dovedească multa lui smerenie. Ingenunchie în multe și umilite mătănii în fața altarului. „Văru" atunci nu știu de ce-i veni să zâmbească. Călugărul, prinzându-i mișcarea, prefăcând o rugăciune, frângându-și capul în sus, cu mâinile împrumutate la piept, ne arse prin câteva cuvinte usturătoare.

— Doamne, auzi-mă pe mine nevrednicul și iartă păcatele trufiei lor. Stăpân făcutu-s'a Diavolul pe duhul urmașilor lui Adam, cel dintâiu de Tine zămislit. Odraslele lor ispăși-vor păcatul pierzaniei la vremea judecății. Amin.

Eșirăm cam cu coada 'ntre vine de-acolo, ținând poteca întins, la Mânăstirea Neamț.

Când am ajuns la Mânăstire, cerul se pregătea de ploae. In fața intrării, trăsuri, care, căruțe, ca la bâlci. Lume multă, venită din toate părțile împrejurimilor, umblând, tăind câinilor frunză, ca și noi. Eram primejduiți să nu găsim adăpost. *Arhondărică* ne scoase din încurcătură. Cunoscându-se din ochi cu părintele Arhondaric, ne căpătarăm cu o strașnică odae mare, largă și curată, având de jur împrejurul pereților paturi cu mindire noi. Ne-am trântit obosiți pe paturi, dar repede pricepurăm că foamea nu glumea cu noi. Ca să fim ușurei la drum, nu luasem nimic de-ale mâncării. *Arhondărică* ne încredințase că n'o să avem de cheltuială în privința asta. Ne vom putea bucura de strămoșescul obicei al ospitalității mânăstirești.

Obiceiuri strămoșești.... Ce de omenie revărsau aceste obiceiuri.... Știam dela unii Macedoneni, că Turcii în satele lor aveau câte-o casă îngrijită de întreaga obștie a sătenilor. Drumeții, de orice neam ar fi fost, se bucurau de adăpost și ospătare în aceste case când ar fi înoptat sau i-ar fi prins vreo vremea rea pe-acolo. Dacă nu se zoreau, puteau să se bucure trei zile în șir de această găzduire, fără plată, nici răsplată. Nu știu dacă va fi avut ceva legătură obiceiul acesta cu cel mânăstiresc, precum se mai păstra odată pe la noi. Puteai sta, tu, drumeț străin, trei zile și trei nopți în șir, pe mâncate și culcate de orice mânăstire, fără să-ți zică nimeni nici dă-te mai încolo. Și unul și altul, erau aduse la adierile trecutului unei omeniri, întocmită pe așezămintele bunei înțelegeri.

„Mergi și treci de-a dreapta Tatălui, căci fără adăpost am fost și m'ai găzduit, flămând am fost și m'ai ospătat și fript de sete, apă mi-ai dat de m'am răcorit...

— „Când, Doamne, învrednicitu-m'am eu astfel către tine?

„Adevăr grăesc ție. Când săvârșit-ai atare fapte față de cel oropsit, mie mi-ai făcut...".

Oare acest cuvânt al Evangheliei, n'o fi întruchipând el însuși izvorul obiceiurilor de ospitalitate străbună?

Și ne-am bucurat și noi de ospăț din plin și bun, astâmpărându-ne foamea și setea noastră, la masa frățească a mânăstirii.

Ca la internat, — dacă n'o fi fost la internat ca la mânăstire, — suna clopotul de masă. Toată lumea găzduită la arhondărie venea de s'așeza frumos, de jur împrejurul unei mese într'o sală mare a mânăstirii. Nu era față de masă, dar lemnul strălucea de curățenie, mai ceva decât cea mai albă pânzătură. Tacâmuri bune și farfurii albe la fiecare în parte. Mâncările erau aduse în castroane adânci, sau în farfurii lungi, după cum era felul bucatelor. Slujba mesei o făcea călugărașii—frați. Mesenii se alegeau în cete. Unul din fiecare ceată făcea pe artelnicul, împărțind hrana în farfuriile celorlalți. Mâncarea era din destul, de mai și rămânea prin castroane. „Văru" bietu, era cam mâncăcios. Ii spunea lui Fanu, care făcea pe artelnicul cetei noastre:

— Frate Fanule, când eu o să zic:

— Destul, destul... tu nu te uita. Pune 'nainte, farfuria plină...

Fanu-i făcea pe chef și „văru" se bucura de farfurii învârfuite.... Făceam noi haz de el, dar lui puțin îi păsa.

— Ce, măi, să mă scol flămând de la masă?

Când începeam masa, călugărul, de multe ori însăși egumenul mânăstirii, care stătea în capul mesei, rostea rugăciunea: „*Mânca-vor săracii și se vor sătura...*"

Atunci toți mesenii stăteam în picioare. De la masă nu se urnea nimeni, până iarăși preotul nu se ridica să închine rugăciunea: „*Mulțumescu-ți, Doamne că ne-ai săturat...*"

Nu știu de ce-mi aduc toate acestea aminte, de o întâmplare, petrecută odată la Dorna. Pierdusem toate trenurile, cu cari aș fi putut pleca mai departe, fiindcă așa mă întârziaseră treburile zilei. Era vara, dar seara se lăsa umedă și răcoroasă. Căutasem loc pe la hotelurile deacolo și nu găsisem. Toate erau ticsite de „sezoniști". M'am dus atunci hotărît să-i cer găzduirea unui mare negustor creștin, pe care nu-l cunoșteam. N'am așteptat nici n'am stăruit prea mult să-l înduplec când văzui că-mi ocolește răspunsul. Am plecat încet pe ulița mare, mergând așa galeș, gândindu-mă să fac astfel de strajă o noapte în Dorna. In fața mea mi se ivi un bătrân. Mă cunoștea. Avea o băcănie în oraș și-i dădusem și dânsului mărfuri dela fabrica ce-o reprezentam.

— Ce-i cu d-ta pe aici, la ora asta târzie, mă întrebă dânsul mirat?

Ii spusei, cam cu sfială, pățania mea și în noaptea asta ești oaspetele meu.

Mergeam în lungul Bistriței aurii, la vale. Era o noapte plină de lumina lumii. Scânteau vălurelele apei gălăgioase, iar noi mergeam alăturea tăcuți, fiecare cu gândurile lui.

Am fost înfățișat celor de-acasă. Masa era întinsă și aștepta. I-am dat cu toții împrejur. Inainte de a începe ospățul, s'au sculat în picioare cu toții, eu făcând la fel. Bătrânul a rostit o binecuvântare. La sfârșitul mesei, acelaș lucru....

Asemănări vorbitoare, într'o masă și alta.

Cât ne bucurăm de găzduirea mânăstirei, când nu ne dam lenei să stăm cu picioarele pe pereți în odaia noastră, o luam razna prin cuprinsul împrejurimilor. Odată nimerirăm la porțile unui „ospiciu de boli nervoase", balamuc sau casă de nebuni. Intr'un colț de ogradă, un japlan de paznic trăgea niște aghioase din haramnic, în trupul unor nenorociți aduși să fie vindecați acolo, de ți-era mai mare groaza: Unul dintre ei striga, cât îi lua gura:

— Ajunge, nebunule. Nu mai da, nebunule, capiule, turbatule....

Ți-ai găsit! Paznicul abia se'nfierbântase și le trăgea de zor, peste trup, peste cap, peste mâinile ce se ridicau în apărare, până când începurăm și noi dela poartă, prin grădelele căreia priveam, să strigăm, să huiduim:

— Incetează ticălosule, tâlharule, ucigașule.... Halal de ospiciu. Huideo !....

Ticălosul se făcu nevăzut. Unul dintre „nebuni" acum venea spre noi la poartă, ca și când nu i s'ar fi întâmplat nimic.

— Am venit cu mindirigiu dela Roman și dracu știe unde s'a înfundat.. M'a lăsat zălog aici. Auzi, d-ta?

Ne vorbea, de-ai fi crezut că-i în toate mințile. Altfel îmbrăcat curățel și-cum sta cu mâinile la spate, când ne vorbea, — l-ai fi luat mai curând drept un boiernaș, într'un conac de moșie, decât un scos din minți, lepădat într'o casă de nebuni.

Am plecat de acolo destul de întristați, de cele văzute. Ne-am lăsat pe cărări neumblate, alintându-ne gândul, privind măreția zărilor.

A doua zi *Arhondărică* ne mai făcu o descoperire. Cripta de sub biserica veche a mânăstirii. Un cimitir de oseminte omenești, păstrate cu evlavie în prichiciul pereților. Testele unor călugări, preoți și vlădici, cari păstoriseră cu vrednicie sau ale unor boieri și oameni de bine, ctitori mai cu vază. Lăsându-și averile prinos mânăstirii, își încredințară egmenita egumenilor ei. Printre acestea se deosebea o țeastă mai firavă, mai gingașă în țesături. O fecioară, dăruindu-se Mântuitorului, trăise o viață întreagă în sihăstria unui călugăr, învestmântată ca un frate. Abia la moarte, în scăldătoare, se dovedi minunea... Minune îngerească.

Mirosul de mormânt deschis al criptei, ne făcu să nu prea zăbovim în beciul ei. Ne grăbirăm, să eșim la lumina zilei, la viață, la soare.... Trist și înfiorător e adâncul pământului, veselă și adulmecătoare e viața de-asupra lui....

A treia zi, după stare de prânz am luat-o înainte la drum. Inmormântam încet-încet, în urma noastră, încântătoarea priveliște a șesului, încununat de cearcănul munților, în mijlocul căruia, bisericile Mânăstirii Neamț albeau, ca niște lebede uriașe.

Am scoborât în valea Nemțișorului și haidea-haide, mergând în doru lelii, ca oamenii ce-n'aveau cuvânt a se grăbi, ne pomenirăm cu seara căzută peste noi și mai eram departe de Mânăstirea Agapia, ținta noastră de popas. Când am ajuns la mânăstire, se aprinseseră lumânările. Lumea mai forfota, să se bucure de aerul curat și sănătos al serii. Lume, firește, tot de-alde terchea-berchea trei lei perechea, ca și noi, venită să-și omoare uritul, pe seama ospitalității mânăstirești. O călugăriță, ținând în mâna stângă o scândurică, bătea toaca, mergând împrejurul bisericii din mânăstire.

Ne oprirăm la ușa arhontăriei. Stăturăm cam multicel acolo, pentrucă *Arhondărică* al nostru dând cu graba de-afară, se întâlnise cu zăbava dinlăuntru.

— Nu-s semne bune, grăi unul dintre noi....

Ne'nvârtirăm, ne sucirăm, foamea ne cam tăia la pântece și umbrele serii ne tot îngrămădeau, iar în fundul firmamentului, sus licărirea de-acuma stelele. Alăturea de noi, sta înfiptă biserica posacă și neclintită, ca o întrebare a veșniciei.

Iată-mi-l însfârșit și pe Arhondărică. Dar, nu singur. O călugăriță scundă și pripită la mers, ni se'nfipsese în față. Nici-una, nici două, ne luă la refec.

— Poftim. Baltonu și bastonu și hai-hui pe la mânăstiri... N'avem loc nici de-un purice 'n mânăstire. Satu-i mare 'mprejur. Gazde, destule.

Zicând, se'învârti'n loc și-o șterse, ca și când nici nu venise. Arhondărică rămase încurcat. Noi pe lângă el.

— Ce-i de făcut? ne întrebarăm din priviri unu cu altul:

— Arhondărică, gaia te mănâncă de-am rămâne pe dinafară noaptea asta, zise cineva dintre noi, așa, de-un necaz.

Noaptea se lăsa rece. De-ale gurii puteam să mai găsim pe la dughenele din fața mânăstirii. Era greu de adăpost. Arhondărică cunoștea el treburile pe la mânăstire, dar prin satul dimprejur nu știa nimic.

— Stați, o leacă... Până să-i luăm de seamă, pieri în umbra nopții spre fundul mânăstirii. Noi, fierbând de necaz, tropoteam acolo, pe loc, ca vânatul prins în cursă.

— Uite, nene, ceasu rău.

— Da, mai bine ne lipseam.

— De-ar fi mai moale vremea, calea-valea, ne-am lungi, undeva, pe iarbă.

— O trântiși, ca nuca 'n perete.

— Altfel, ce-o să ne facem?

Ne împungeam în cuvinte vărsându-ne necazul unul pe altul.

Prin ograda mânăstirii, rar de se mai zărea câteo umbră omenească. Cineva, un străjer, veni de ne'ntrebă.

— Ce-așteptați, mneavoastr'aici?

— Pe maica Arhondarică, răspunse liniștit unul din noi.

Străjerul se depărtă cu sfială.

— Vor fi nescai boieri, di ceia, di pi la București, se va fi gândit omul.

Firește, cine putea să aibă răgaz, vara, în toiul treburilor, să umble horgina pe la mânăstiri, afară de boieri?

Când ne trecuse orice nădejde de-a cuceri hodina 'n mânăstire, ne pomenim cu Arhondărică al nostru, răsărit ca din pământ între noi. N'apucarăm să-l întrebăm, că în fața mi se deschise ușa la care râvneam de-aseară s'o putem trece, o surioară, cu fața de înger, în bătaia luminii dinlăuntru, ne chemă.

— Poftiți dumniavoastră înăuntru.

Chemarea Heruvinului de la porțile Raiului, nu putea să răsune mai dulce în auzul păcătoșilor ce-așteaptă îndurarea Prea-Puternicului, precum răsună în urechile noastre acest glas de Mironosiță.

Am fost duși într'o sală de masă, mai mult decât boierească. Eram, mă rog, ca într'o sufragerie de mare moșieri. Pereții împodobiți cu tablouri scumpe, peste scoarțe alese. Intr'un ungher, de la răsărit, ardea o candelă de argint, luminând fața Fecioarei, încununată cu raze de aur, într'o icoană bătrână. Pe jos, așternuturi țesute de casă. Masă în mijloc, cu pânzătură albă, în patru ițe. Tacâmuri de preț, alăturate de șervețele. Ințelegeți. Eram într'o gospodărie de femei destoinice. Călugărașii, de la Mânăstirea Neamț, cu toată curățenia de care le strălucea locașul, erau departe să fi fost măcar asemuiți cu îndămânarea femeească a călugărițelor.

Trei feluri de mâncare. Mâncări de pasăre. Cine a dorit dintre noi, a fost cinstit și cu câte un pahar de vin. Câteva tinere surioare făceau pe gazda cu noi. Rumene la față, păreau ca niște merișoare coapte în bătaia soarelui. Zburdau, râdeau, petreceau într'un cuvânt, firește, pe seama noastră. Eram și noi, negreșit, tineri, prea tineri, ca să nu fi fost destul de stângaci într'o asemenea împrejurare. Vădeam, fără să vrem, lăcomia noastră după ele, ca mâța, care își linge buzele la vederea slăninei atârnate 'n pod. Dar, parcă ele nu? O sărutare furișată, o rupere de oase în brațe... De ce nu? Ființă omenească 'n fiertu fierului, proprită de grădele. Ne-alegeam cu visul și răscoala sângelui și ele și noi.

Un rând de cafele aburoase, făcură vârf ospățului.

— Ce-i asta, Arhondărică?

Arhondărică, tăcut și mândru, își vedea liniștit de masă. Nu se fărâma cu firea. Parcă n'auzea, nu vedea nimica din câte glume, — când sărate, când mai nesărate, — le stârnise între noi vraja surioarelor.

— Ursu, nu joacă de voie..., răspunse el, bătrânește...

— Cum așa?

— Mai mare'n mânăstire-i maica Arhimandrita. Era să rămâneți în drum? Eu găseam ușor un unghieraș. Mi-am luat inima'n dinți și-am cutezat să-i bat la ușă. Mă cunoștea și dealtădată... „Studenți, veniți să vază minunățiile mânăstirii. Căzuți, noaptea la drum. N'au unde'ndrăsni aiurea...". N'a trebuit să-i vorbesc prea mult. Surată, maica Arhondariță veni, căzându-i în genunchi.

— Niște studenți, înoptați pe la noi. Ospătează-i, găzduiește-i, după vrednicia, mila și cinstea casei Prea Curatei, în care ne aflăm. Amin.

Amin, rosti și maica Arhondărița, sărutând poala Inalt Prea Sfinției Sale, Maica Arhimandrita.

— Și harul Domnului se scobori asupra noastră, grăi unul dintre noi.

— Domnul fie lăudat.

— Și Arhondărică, sluga lui...

Trecurăm la dormitor. Altă minune. Două odăi alăturate, odăi gospodărești, înzestrate cu tot plinul unei case de mare bogătaș. Paturi de nuc, cu așternuturi albe, ca spuma laptelui. Pereți împodobiți cu scoarțe alese, peste care atârnau icoane și oglinzi măestre. Perdele plușate la ferestre. Spălătoare de marmură, noptiere, „tot confortul", vorba călugăriței de la Văratec, în casa lui Gheorghiță, la Pipirigu. Nu doar că ne speria atare plinătate. O cunoșteam noi în casa părinților noștri. Ne uimea, însă deosebirea dintre locașul, dealtfel destul de prietenos și strălucitor de curat, de la Mânăstirea Neamț, ce părea cu drept cuvânt o casă burlăcească, față de mândrețea și belșugul acestuia, unde stăpânea mâna de femee. La culcare, ne juruirăm să mergem peste noapte la utrenie. O slujbă călugărească, săvârșită la un ceas după miezul nopții, în biserica mânăstirii.

— Sculați, vremea deșteptării, ceasu rugăciunii... Striga maica de veghe, sunând din clopoțel pe la toate ușile din mânăstire. Ne-am sculat și noi, grăbindu-ne să ne 'mbrăcăm, cu toată părerea de rău, după somnulețul în care ne'ncinsesem.

Puțină lume și nu prea multe maici erau în biserică, la intrarea noastră. Biserica era luminată mohorît, de luminile tremurătoare ale lumânărilor de pe la sfeșnice și de lumina candelelor ce pâlpâia, pe la icoane, ca sufletele ce trag de moarte. Un preot slujea în altar. Răspunsurile i le da o maică, de la strana cântăreților, însoțită de corul surioarelor, ce-i făcea horă împrejur. Părea că intrasem într'o tainiță, unde se-adunaseră fugiții de prigoană, să ridice slavă Puterii Necunoscute, ce-i mântuise de Cel Rău. Cântările corului te luau în vârtej de vrajă, să te ridice pe adierile gândului în slavele visării....

Cum stam așa, înfășurați în gândurile noastre, se prelinse, ca o pisicuță între noi o măicuță bătrânică, șoptindu-ne:

— Rămâneți mai multă vreme pe-aici?... O s'aveți nevoe de-o gazdă bună. Puteți veni la mine. Casa mea e plăcută, curată, uscată, cu soare în față. Aci la doi pași de mânăstire. Aer bun, poziție frumoasă, *confort* deplin...

Călugărițele mai înstărite aveau casele lor, în satul dimprejurul mânăstirii. In chilii steteau numai cele sărăcuțe, care, la dreptul vorbind, erau slugi pe la cele bogate și argatele mânăstirii.

Ne dădu numărul casei, rămânând încredințată de mușterii cu temei. Noi făcurăm puțin haz de *confortul* acesta, ce ne tot urmărea si noi fugeam de el. Nu ni se păru, însă, la locul lui acest amestec de mici „afaceri" în taina rugăciunilor, îndumnezeite de cântarea îngerească a surioarelor.

Nu știu, oboseala sau vraja ce ne-o turnase în suflete ca un nectar răcoritor cântarea surioarelor din biserică, ori și una și alta, ne făcură să adormim într'un somn adânc și fără vise, ca niște copii nevinovați, după scăldătoare.

Soarele ne bătea în fereastre, când ne-am trezit. Repede pe spălate și'mbrăcate, băieți, și la drum...

Am mers de i-am mulțumit, — mai întâi, — măicuții Arhondariței, pentru minunata ospătare și găzduire, de care fusesem cinstiți.

— Băgați de seamă să nu vi se'ntâmple mai urâte lucruri decât pe la noi. Vremurile sunt grele, mânăstirile sunt sărace... Domnul să vă aibă'n grijă... Ii sărutarăm mâna cu evlavie și-am plecat. Nu știu de ce, fiecare dintre noi, oftarăm adânc. Poate privirile triste ale unor surioare ce ne priveau galeș, rezemate'n ușorii ușii pridvorului, poate părerea de rău că trebuia să ne despărțim așa de repede de-un loc, în cele din urmă așa de primitor...

Mergeam acum pe-un drumeag tăiat printr'o viroagă de pârău. De-o parte și alta pe dealuri, lăstărea pădurea tăiată de curând. Culmile jucau în arșița soarelui. Dar nu mai eram singuri pe drum. Il frământa o mulțime de fețe omenești, tineri, bătrâni, fete și femei, cari în cete, cari singuri. Cei mai mulți se cărăbăneau pe jos, dar erau și pe cai, ba și în căruțe, trase de bouleni mărunți de munte. Ai fi crezut că-i lumea în băjenie. Eram, însă, toți de-alde pierde vară ca și noi, alergând de colo până colo să ia aer de munte. Unii sălășluiau pe la arhontarii, alții pe la chiliile și satele dinlăuntrul și preajma mânăstirilor. Dădurăm de Pârâul Sec, o vale largă, prin pietrișul căreia, rostogolit de unde, la vremea ruperilor de ploi și topitul zăpezii, se covăcia albia pârăului, ca o dâră de balaur. Peste vale, un piept de munte uriaș, proprit în cârca unui perete de stâncă neagră. Supt o plesnitură de piatră, vârâtă'n pieptul stâncii, mijea Sihăstria Sihlei. Un schituleț ca o jucărioară, cu turnulețe țanțoșe. Odinioară locaș de rugăciune pentru sihaștrii, acum biserică pustie. Un călugăr, ce-i străjuia împrejur, nu pridìdea cu deslușirile, ce le dădea de mântuială femeilor și copiilor, cari se spânzurau pe'ntrecutele de lemnele giurgiuvelelor, să privească pustietatea dinlăuntru bisericii. Alăturea de călugăr atârna un coșuleț de răchită, în care nu se prea zoreau *creștinașii* să-și arunce obolul pomineții.

Lăsând tabăra risipită, să tae câinilor frunză, căscându-se mai departe la minunea bisericii din sihlă, noi ne rupserăm din mijlocul ei, ca niște oameni cu căpătâi. Luarăm valea Secului în jos, minunându-ne de pădurile învrâstate cu fag și brad ce spânzurau pe coastele munților cari ne umbreau cărarea. Soarele scăpăta spre seară. Ațintindu-ne privirile mai bine înainte, ne căzură ochii peste niște zidării deasupra unui dâmb, ce ne'nchidea valea. Ajungem la Mânăstirea Secu, ținta noastră de popas, din astăseară.

O cetățuie uitată, lăsată în vraiștea vremurilor. Asta era Mânăstirea Secu. In preajmă-i roboteau câteva umbre de oameni. Bărboși, încinși pe la mijloc cu câte-un curmei, cămășile date ciobănește peste brăcinarele izmenelor, desculți, — dacă nu-i da de gol niște vechituri zoioase de comănace negre date pe ceafă, jurai că-s arătări de stâhii, nicidecum călugări. Unii dădeau după o turmă de porci să-i mâie la niște cocini, dintr'un fund de obor. Alții adăpau, într'o scobitură de deal, o cireadă tărcată de vaci. Mai la oparte, o căruță sfărâmată și în dreptul ei, mai la fundul, de unde începea pădurea, zidăria jupuită a unor grajduri de vite.

(Continuarea în pag. 8-a)

DOAMNĂ,
FIXAREA ZILELOR DE
STERILITATE ȘI
FECUNDITATE
pe baze științifice, se face ușor cu ajutorul nouei lucrări
„CALENDARUL FEMEII"
apărut la 1 Februarie, cu prefață de prof. dr. C. I. Parhon.
Cereți-l la toate librăriile și chioșcurile de ziare.
Biblioteca „Medicul Nostru" — PREȚUL 60 LEI

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Scandal în lumea bună

— FRAGMENT DE ROMAN *) —

— Viaţa e o bestie. — zise Alexandru Dima, şeful partidului democrat, fost de trei ori prim-ministru, conducător sigur al guvernului ce urma să se formeze în toamnă. Spunând acestea, se ridică încet, cu gesturi de o lene involuntar bine studiată, din jilţul de paie în care stătuse până atunci. Privi cerul înstelat: era o minunată noapte de August. Făcu câţiva paşi de-alungul terasei. Din vilă, venia svon de glasuri: în hall invitaţii bârfiau, glumiau, râdeau. Departe, luminile cazinoului dela Mamaia punctau cu alb întunericul. Foşnetul monoton al mării, tălăzuirea neîntreruptă a valurilor se auzia limpede.

Alexandru Dima purta cu vioiciune si cu o rece eleganţă dominatoare cei aproape şaizeci de ani.. Inalt, spătos, cu faţa rasă, cu nasul acvilin, cu bărbia proeminentă, avea ceva de vultur, de proconsul, de stăpânitor.

Se întoarse către prietenul său Virgil Cruceanu şi repetă apăsat :

— Viaţa e o bestie, ascultă-mă pe mine. După cum ştii, eu am trăit-o în toate felurile şi îi cunosc toate faţetele. Viaţa e crudă : te ia de guler şi te svârle peste bord, dacă nu ştii s'o îngenunchi tu mai înainte. Am să-ţi fac o mărturisire : aş vrea să fiu bun, milos, drept, moral în acţiunea mea politică, dar viaţa nu-mi dă voie. Viaţa mă sileşte să fiu tocmai dimpotrivă... Inţelegi?

Virgil Cruceanu era singurul prieten adevărat al lui Alexandru Dima. Coleg de şcoală, de bancă, din primul an de şcoală până la doctoratul în drept, luat la Paris. Cruceanu era unicul om despre care se spunea cu admiraţie şi cu invidie: „este în secretele şefului". Dima era încredinţat că, pentru a conduce oamenii, trebue să stea cât mai departe de ei. Intimitatea ruinează prestigiul.

Virgil Cruceanu nu folosise în niciun fel o amiciţie atât de rară şi preţioasă. Inteligent, sceptic şi bogat, nu-i plăcea politica. Dima „îl făcuse" deputat. Cruceanu a primit mandatul, zâmbind. Il iubea pe Dima, pentrucă într'o lume din ce în ce mai vulgară, acesta era un aristocrat. Il iubia apoi, pentru cultura lui variată şi aleasă, pentru spiritul lui fin. Vorbiau împreună ceasuri întregi despre cărţi şi despre oameni, despre viaţă şi despre tainele ei. Se pierdeau în lungi controverse asupra istoriei şi le plăcea să se întrebe care ar fi fost soarta omenirei. dacă Napoleon ar fi avut în vremea lui tancuri, avioane şi telegrafie fără fir ; sau ce s'ar fi întâmplat în lume, dacă discursurile lui Demostene ar fi fost retransmise prin radio.. In totul unor asemenea convorbiri, Cruceanu spunea adesea râzând : — Ei. ia închipueşte-ţi, Alexandre. că lumea aceasta care se teme de tine, care te crede stăpânit de dimineaţa până seara de demonul politicei. ar afla cu ce fleacuri îţi pierzi tu vremea?

Adevărul este că puternicul şef al partidului democrat nu iubia numai politica. Ii plăcea, fireşte, să o facă. Ii plăcea să domine. Să mânuiască oameni. Să ştie că, din biuroul lui, cu un singur telefon, înalţă pe unul şi distruge pe altul. Ii plăcea să-şi înfrângă adversarul. Să răstoarne brusc un guvern. Să ia puterea la termen fix. Să-şi alcătuiască ministerul aşa cum vrea el. Să vadă pe unul fericit, când îi dă portofoliul pe care acesta îl râvnise îndelung. Pe celălalt, care „i-a făcut dificultăţi" în cutare împrejurare, să-l vadă încleştând fălcile, şi strângând pumnii, findcă „rămâne pe dinafară". Ii plăcea să-şi realizeze programul. în măsura în care lucrul era cu putinţă. Alexandru Dima nu făcea politică numai pentru satisfacţiile vanităţii lui. Era. fireşte, încredinţat că ideile lui sunt cele bune, metodele lui sunt cele utile; că ţara are nevoe de înfăptuirea acestor idei şi de aplicarea acestor metode.

Dar după lungile discuţii politice, după desbaterile din parlament, — Alexandru Dima s'a fericit să-şi odihnească spiritul într'o discuţie de altă natură cu Virgil Cruceanu

In seara de August, în vila dela Mamaia se vorbise numai despre politică în tot timpul mesei. Acum, Dima era bucuros să tăifăsuiască în voe cu bunul lui prieten, în vreme ce invitaţii zăboviau în sofragerie, în jurul doamnei Zoe Dima.

— Viaţa e o bestie, — repetă de data aceasta cu o notă de enervare în glas, preşedintele partidului democrat, — o sinistră bestie...

Virgil Cruceanu îl privi surprins. Dima îi păru frământat. In orice caz, nu avea calmul, echilibrul lui de totdeauna, atitudinea aceia de stăpânitor, care-i făurise reputaţia de „om tare" şi care înfuria pe inamicii săi politici.

— Bine, Alexandre, — spuse Cruceanu, cu glasul lui blând, cu surâsul lui împăciuitor, — viaţa e o bestie... Dar nu este nevoie să afirmi cu atâta patimă. Am impresia că tonul tău spune mai mult decât vorbele tale... Imi ascunzi ceva ?

Alexandru Dima ocoli privirea vechiului său prieten Se uită peste el, departe, spre becurile albe ale cazinoului Mamaia. Spuse, impunându-şi calmul pierdut o clipă, dar nu cu toată convingerea:

— Ce ideie! Nu-ţi ascund nimic.. Vorbesc aşa... în general...

Urmă o lungă clipă de tăcere. Cruceanu înţelese că Dima are o sbuciumare lăuntrică, pe care i-o ascunde. Nu stărui încă : ştia că Dima nu va spune mai mult decât a voit el însuşi să spună...

In clipa aceia coborî pe terasă doamna Zoe Dima Inaltă, cu părul puţin argintat, de o rară distincţie în gest şi atitudine, soţia preşedintelui partidului democrat era, după douăzeci şi cinci de ani de căsătorie, încă frumoasă. O uşoară tristeţe şi, parcă o notă de resemnare blândă îi flutura pe faţă. In saloane, se spunea că această melancolie este pricina infidelităţilor lui Dima, pe cari Zoe le cunoscuse în timpul acesta. Zoe îl iubia şi îl stima, aceasta o ştiau toţi cunoscuţii.

„Am să-ţi fac o mărturisire: aş vrea să fiu bun, milos, drept, moral în acţiunea mea politică, dar viaţa nu-mi da voie. Viaţa mă sileşte să fiu tocmai dimpotrivă... Inţelegi ?"

Punând uşor mâna pe umărul lui Alexandru, Zoe întrebă zâmbind :

— Ce înseamnă tăcerea asta? Voi. cari niciodată nu isprăviţi vorbind...

Virgil Cruceanu răspunse :

— Dragă Zoe, bărbatul tău vrea să mă încredinţeze că viaţa e o bestie...

Zoe râse uşor cu vocea argintie :

— Subiectul acesta poate să mai aştepte puţin. Veniţi un moment în vilă, fiindcă prietenii noştri vor să se retragă...

Dima şi Cruceanu intrară în sala de mâncare şi, de-acolo, porniră să conducă invitaţii, la automobile.

Zoe, care-şi luase rămas bun dela musafiri, era singură pe terasă.

...Viaţa e o bestie... Aşa spusese bărbatul ei. Ciudat ! El nu utiliza niciodată cuvinte tari. Nici în parlament, nici în convorbirile particulare. Viaţa e o bestie... Foarte ciudat! In timpul din urmă, îl simţise preocupat. Din pricina politicii? Din altă pricină?

Zoe nu mai era de mult geloasă. Poate că nu fusese niciodată. Sau, în orice caz, nu fusese atât de geloasă, cum sunt îndeobşte femeile. Il iubise pe Alexandru şi îl iubia şi acum cu o bună şi caldă prietenie. Işi dăduse seama că viaţa nu oferă nimănui acea fericire completă, întreagă, rotundă, armonioasă, pe care o visează oricine în ceasul celei dintâi îndrăgostiri. Frumoasă, bogată, inteligentă, invidiată pentru că era soţia unuia dintre cei mai de seamă oameni ai ţării, Zoe îşi păstrase sectorul de mulţumire, pe care i-l dăruise destinul... Ştia că, după fiecare escapadă, Alexandru se va întoarce lângă ea puţin desamăgit, dar mai afectuos, mai atent. Ea era singura fiinţă căreia atotputernicul om politic îi încredinţa, în lungi convorbiri amicale, toate gândurile, toate planurile, toate îndoelile, chiar pe acelea, pe cari socotia că trebuie să le ascundă până şi intimului său prieten Virgil Cruceanu. Fără să dea impresia unui amestec brual, pe care firea autoritară a lui Alexandru nu l-ar fi îngăduit nici măcar o singură clipă, Zoe ştia cu mult tact, cu multă abilitate să ridice unele obiecţiuni, să îndrepte multe din intenţiile bărbatului ei, să-i arate că în cutare privinţă poate greşeşte în raţionamentul lui asupra desfăşurărei evenimentelor sau asupra aprecierii oamenilor. Era colaboratoarea lui cea mai apropiată. In convorbirile acestea, se făuriseră cele mai răsunătoare interpelări ale lui Dima, se plănuiseră cele mai uluitoare lovituri politice, se alcătuiseră marile ministere prezidate de Dima...

Acum, Zoe simţia că Alexandru se frământă. Parcă mai mult decât în alte dăţi. Şi, oricum, de data aceasta îi ascundea pricina frământării... „Viaţa e o bestie..." Ce să însemne aceasta ? Zoe era îngrijorată. Ea ştia că, pentru cariera lui, Alexandru nu trebue să aibă nici o cauză de sbucium. El trebuia să se dea întreg, fără reticenţe, politicei. O înflăcărare trecătoare pentru o femee oarecare nu însemna nimic. Era un divertisment necesar firii lui nestatornice. Dar o svâcnire lăuntrică istovitoare, o preocupare continuă, o stricare a desăvârşitului echilibru pe care Zoe îl realizase cu preţul atâtor renunţări personale, aceasta ar fi turburat ritmul vieţii lui Alexandru. Mai ales acum. când se pregăteşte, în împrejurări deosebit de grele, să preia pentru a patra oară preşedinţia guvernului şi când e nevoie ca spiritul lui să fie liber şi bine cumpănit.

De lucrul acesta se temea Zoe. Singură pe terasa vilei, privind fără să le vadă, becurile cazinoului Mamaia, ea încerca să descifreze taina, şi nu izbutia. Lungile tăceri ale lui Alexandru, îngândurarea lui, dorinţa lui de-a rămâne cât mai multă vreme singur, enervările lui fără pricină, toate acestea defilară într'o singură clipă prin spiritul femeii. Le observase pe rând, fără să le acorde vreo însemnătate. Memoria le reţinuse, fără ca ea înseşi să-şi dea seama. Acum însă, când auzise exclamaţia lui Alexandru — „viaţa e o bestie" — exclamaţie atât de nepotrivită cu firea şi cu vorba lui, — acum toate acestea ieşeau la iveală din ascunzişurile tainice ale aducerii aminte şi ocupau planul prim al atenţiei.

Ce va fi având Alexandru ?

In clipa aceea, preşedintele partidului democrat şi amicul său Cruceanu se iviră pe terasă Alexandru nu-şi putu stăpâni un gest :

— Bine că au plecat ! M'au plictisit groaznic.. Politică, politică, mereu politică.

Zoe şi Virgil îl priviră nedumeriţi O clipă mai târziu, ochii lor se încrucişară întrebători şi îngrijoraţi Alexandru urmă, ca şi când ar vorbi pentru sine:

— Mereu politică ! Toţi vor „să ajungă" Să ajungă... Ei şi ? — Un zâmbet uşor, dar trist, îi lumină o clipă faţa : — Ce înseamnă „să ajungi ?" Ce lucru puţin, faţă de tot ce cuprinde viaţa în adâncurile ei... Ce lucru mic şi meschin ! — Se opri brusc. Işi dăduse seama că, prins de gândurile lui, vorbise mai mult decât trebuia. Surâse : — Ei, dar am început să fac filosofie şi, încă, filosofie de cea mai ieftină calitate... Efectul mării..... Splendidă noapte...

Brusc, Alexandru se întoarse către Zoe :

— Scumpă prietenă, nu te superi dacă te las singură o jumătate de oră... Voi face câţiva paşi cu Virgil. Astăzi n'am umblat de fel.... Se simţi dator să dea mai multe lămuriri decât dădea în chip obişnuit, mai multe decât se cuveneau : — Aici, la mare, e foarte plăcut, dar ziua nu pot umbla din pricina căldurii şi seara mă reţin în vilă aceşti domni foarte numeroşi, cari vin dela Bucureşti ca să-mi prezinte omagiile lor... A, omagiile lor le ştiu eu... Te voi conduce Virgil, până la vila ta, dacă n'ai nimic împotrivă...

— Cu plăcere, Alexandre. Nici mie nu mi-e somn..

Plecară

Zoe îi privi cum se depărtau pe alee...

„Viaţa e o beţie... Poate că Alexandru se va destăinui lui Virgil. Ar fi bine... Virgil e atât de bun prieten cu ea încât i-ar comunica de îndată mărturisirea pe care i-ar face-o, Alexandru... Numai de i-ar face-o !

Alexandru a spus odinioară : „ce lucru mic este să ajungi :" Zoe ştie lucrul acesta... De mult. De când a înţeles că. pentru ca să ajungi, trebue să renunţi în fiecare zi la o părticică din viaţa comună, din viaţa tuturor, din viaţa care este totuşi atât de plăcută, atât de bună de trăit...

Zoe se lăsă a lene şi puţin tristă în jilţul de pae O adiere rece şi sărată venia din larg. Sub lumina lunii stelele păliau... O barcă sălta sglobie peste valuri. Se distingeau două siluete. Doi îndrăgostiţi ? Sau doi oameni, cari au fost odată îndrăgostiţi ? Dinspre cazinou, venia svonul jazzului. Oamenii dansează, râd, petrec. Sunt fericiţi, fără să-şi dea seama. Noaptea, târziu, când trec prin faţa magnificei vile Dima, perechi-perechi, ducându-se la rostul lor, Zoe îi aude uneori... Işi întrerup glumele lor, flirtul lor, ca să spună toţi aproape acelaş lucru : „Alexandru Dima... ăsta a dat lovitura în viaţă... — „Ce carieră !" — „Ce situaţie..." —„Da nevastă-sa ! Strajnică femee..." — Tinerii de azi, deprinşi cu sportul, au şi limbajul brutal potrivit sportului : „a dat lovitura... straşnică femee..." — Zoe îi ascultă. Pe unii, îi cunoaşte după voci : e fata ministrului X sau băiatul bancherului Y.. Zoe ascultă cu mulţumire aceste cuvinte, cari pornesc şi din admiraţie şi din invidie. Dar după sentimentul de mulţumire, care-i încălzeşte o clipă sufletul, vine mereu acelaş gând : ce ştiu copiii aceştia din viaţa ei, din viaţa lui Alexandru ?

Desigur, îi place să intre la braţul lui Alexandru Dima, în saloane, iarna, la marile recepţii. Ii place să simtă în jurul ei invidia celorlalte femei. Ştie bine că şi astăzi, sunt mulţi cei cari o doresc pentru ea însăşi, pentru farmecul ei, pentru linia sveltă a trupului, pentru ţinuta atât de firesc majestuoasă, fără efort şi fără încordare, pentru vorba-i totdeauna nimerită şi foarte ades spirituală. Inconjurată mai mult de bărbaţi decât de femei, domină cercul, e ascultată cu atenţie şi cu respect, dar simte ochii pătimaşi cari o urmăresc în fiecare gest, în fiecare mlădiere, în fiecare surâs...

Dar după aceea ? Singură, în camera ei bogată, mare şi rece, îşi dă seama cât de zadarnice sunt aceste omagii — şi cele aduse inteligenţii şi cele aduse frumuseţii. Toate s'au topit în gol.... Toate au rămas departe... Acum, în faţa oglinzii, e o femee ca oricare alta. Zadarnic o invidiază celelalte. E poate, cea mai nefericită dintre toate. Escortată de atâtea priviri, aclamată de atâtea închinăciuni, adulată de atâtea prosternări în saloane, la recepţii, la legaţii, pretutindeni, — acasă e singură şi tristă. Alexandru e veşnic preocupat. Discuţiile lor se învârtesc mereu în jurul politicii. „Scumpă prietenă" în faţa lumii. „Draga mea" între patru ochi. Dar şi „scumpă prietenă" şi „draga mea" sunt spuse cu aceeaşi voce prietenoasă, însă nu iubitoare. Cu acelaş ton egal, uniform, fără nici o inflexiune mai caldă, mai tandră. Ei nu s'au certat nici odată. Nici odată, ea n'a auzit glasul mânios al acestui om, care domină fără să ridice vocea, fără să schiţeze nici un gest de autoritate. Ştie că certurile aduc după ele împăcări binefăcătoare. Ea nu le cunoaşte farmecul. Nu se sbuciumă. Nu se sbate. Nu se frământă. Nu plânge. Regretă şi tace. Viaţa ei intimă, în buduar şi bibliotecă, se alcătueşte din păreri de rău şi din tăceri. Ştie că aşa îi este destinul... In umbra unei mari personalităţi, nu poţi trăi decât aşa..

Iarba nu poate spori la umbra stejarului puternic. Alexandru îi umbreşte pe amândoi : şi pe ea şi pe bunul lui prieten din copilărie şi din şcoală, Virgil Cruceanu. Nici unul, nici celalt nu s'au putut desvolta în voe. Amândoi s'au jertfit cu devotament, ca să creeze atmosfera de pace şi de echilibru necesară lui Alexandru.

Işi dă seama Alexandru de această mare jertfă ? Se pare că nu... Egoist, ca mai toate personalităţile puternice primeşte jertfa, ca şi când totul i s'ar cuveni, ca şi când nimic nu i-ar putea fi refuzat, nu ar trebui să-i fie refuzat. Ca şi când nu s'ar putea altfel...

An cu an, a ajuns şi Zoe la aceeaşi convingere. Totul pentru Alexandru. Pentru cariera lui. Intâlnirile lor, în buduar, sunt rare şi liniştite. Totul se petrece între două discuţii politice. Apoi, ea rămâne singură şi tristă El trece în dormitorul lui, ca să citească **„Le Temps"**.

„Şi viaţa trece ! Curge ca un râu. E monotonă şi cenuşie. Dacă se uită înapoi Zoe nu vede decât un lung şir de seri de gală, de recepţii strălucite, convorbiri politice, zile de triumf şi zile de înfrângere, mari satisfacţii şi adânci sbuciumări, — dar numai atât. Ea n'a stat nici odată, pe o bancă, în umbra unui copac, lângă Alexandru. Ea n'a ascultat niciodată, cu eu ţărâitul greerilor în iarbă. Ea n'a privit nici odată, lângă el, un apus de soare sau un răsărit de lună. Totdeauna a fost singură în asemenea împrejurări — „Alexandre, facem un tur la şosea, astă seară ?" „Draga mea, ia tu maşina şi învită-ţi o prietenă.. Eu aştept pe X". — „Alexandre, sunt două zile libere... Duminecă şi Luni... ştii că Luni e Sfântul Nicolae... Hai la Sinaia. E zăpadă. Trebue să fie minunat..." — „Draga mea, du-te cu o prietenă... Eu am trei întâlniri fixate". Le avea. Ştia şi Zoe că le avea. Dar nu renunţa la nici una din aceste întâlniri politice, pentru ea, pentru el, pentru amândoi, pentru viaţă...

O înşelase. Ştia. Dar aproape că nu ura femeile, cari — rând pe rând — fuseseră metresele lui Alexandru. Fiindcă, — îşi dădea foarte bine seama, — Alexandru o înşelase în fiecare clipă nu cu cele câteva femei, care-i serviseră drept divertisment — ci cu politica. Mai precis : cu cariera lui.

...Şi-acum, deodată, omul acesta rece, reţinut, spune că e plictisit de politică şi face reflecţii melancolice : „ce mic lucru este să ajungi !" — Dacă Alexandru ar fi spus aceste lucruri în faţa altora, Zoe nu

(Continuare în pag. 10-a)

*) Capitolul prim din romanul cu acelaş titlu care va apare în curând.

Ashton Wolfe

ENIGMA SINUCIDERILOR

Intâmplarea de mai jos e absolut reală. E scoasă din notițele d-lui Ashton Wolfe, fost multă vreme detectiv amator și angajat apoi la Poliția de Siguranță Internațională. In această din urmă calitate a luptat cu succes contra criminalității.

Inspectorul de poliție Ashton Wolfe

Contesa Pilar Conception Gonzalez

ceia ce deobiceiu părăsesc în lunile de iarnă ținuturile reci pentru a petrece câtava vreme în Sudul însorit își amintesc că acum câțiva ani toate ziarele engleze și franceze se ocupau de tragicul sfârșit al frumoasei și bogatei contese Pilar Conception Gonzalez. Iși mai amintesc că a așteptat expresul într'o gară apropiată de Marsilia, s'a aruncat înaintea lui și fu instantaneu prefăcută în bucăți. Fu părerea generală că a suferit pierderi mari la joc și și-a pierdut mintile.

Era o femeie foarte frumoasă, deabea avea 30 de ani și în timpul sezonului era o apariție obișnuită la mesele de joc din Monte Carlo. Desigur că s'au colportat fel de fel de svonuri la auzul veștii tragicului sfârsit al contesei. Această strălucitoare frumusețe n'a fost înrudită cu nici una din familiile ilustre spaniole ci a fost o aventurieră de ultima spetă care a împins la ruină și moarte mulți bărbați. Adevăratul ei nume era Sonia Varonof.

Când am întâlnit-o la Monte Carlo pusese în practică o îngrozitoare metodă care dacă n'ar fi fost descoperită ar fi îmbogățit-o.

Niciun prieten nu fu lângă ea în momentul dramaticului sfârșit afară de D. Dufresne dela Poliția de siguranță a Parisului ce trebuia s'o conducă la St. Lazare (închisoarea parisiană pentru femei).

✱

Cedând insistențelor d-lui Blanchard am intrat în serviciul poliției de siguranță internațională. Dispretuiam pe toți sclavii aurului care mereu par că se schimbă dar rămân aceiași.

Sezonul sfârșitului lui Martie se terminase și Aprilie este o lună caldă acolo unde nu bate vântul de Nord.

Mă interesa foarte mult un nou sosit — un tânăr englez, cu buzele rosii și ochii injectați a cărui față enervată îmi atrase atenția. Un jucător neobosit, foarte puțin stăpân pe sine, înconjurat de o mulțime de oameni când se așeza la joc. De multe ori l'am văzut câștigând sume imense și-l invidiam cum făceau și altii. Pretutindeni sunt mulți indivizi de felul ăsta și fui surprins când într'o seară stând la spatele lui o voce foarte cunoscută îmi spuse:

— Vrei să bei o cafea, prietene?

Mă întorsei și zării pe d. Blanchard într'un costum de seară impecabil.

Cum furăm afară d. Blanchard nu trecu peste drum la cafenea ci merse între arcade, pe dreapta cazinoului, pe o ușă laterală. Intrarăm într'un birou cu o masă lată având pe ea, în mijloc o lampă. Prietenul meu se îndreptă spre fereastra deschisă și trase jaluzeaua.

— Arată-mi agenda cu notițele asupra tânărului Humphrey, fură primele-i cuvinte.

Ii dădui imediat agenda. O răsfoi și notă câteva nume.

— Aceștia patru, spuse el și se uită din nou pe notițe, aceștia patru au câștigat mult. Și alți agenți ai mei au raportat-o. Cu toate acestea sunt cu toții morți, cel puțin trei din patru.

— Morți? am întrebat uluit. Ce vrei să spui? Asasinați?

— Nu, nu tocmai asta. S'au sinucis. Aș putea înțelege asta când pierzi. Dar când un bărbat se scoală de la joc după ce a câștigat câteva mii de napoleoni de aur și apoi se împușcă sau se aruncă în mare, atunci e curios, nu-i așa?

Deci acest Humphrey aparține acestor tipuri de indivizi neurotici. De câteva seri îl urmărim când părăsește sala de joc, spre binele lui desigur, căci altfel n'avem niciun rost să spionăm pe cineva. Te rog să vorbești cu el, să te împrietenești, să vezi să nu i se întâmple ceva. Cu alte cuvinte să veghiezi la siguranța lui. Te fac pentru aceasta răspunzător. La revedere.

— Asta-i tot? nu mă putui abține să nu întreb și fui foarte desamăgit.

— Nu m'am angajat să fiu supraveghetor. Ați putea pune pe cineva dintre oamenii dvs. să facă treaba asta.

D. Blanchard îmi aruncă o privire supărată.

— Nu e vorba de o supraveghere obișnuită. Este ceva cu totul în afară de normal. Cu aceste cuvinte părăsi camera încât trebui să mă duc singur în sala de joc.

Sosi tocmai la timp ca să văd că Humphrey își strângea tocmai o grămadă de bancnote de pe masă și le punea în portmoneu. Vorbea enervat cu o femeie, un tip de spaniolă sveltă, îmbrăcată în negru a cărei figură palidă cu ochii albaștri strălucitori îmi era cunoscută.

La părăsirea cazinoului i-am văzut pe amândoi mergând la restaurant ca să cineze.

Stăteam la o masă vecină și-i observam atent. Humphrey bău peste măsură. Se lăuda adesea cu norocul și scotea mereu un pumn de bancnote pe masă.

Puțin după miezul nopții părăsiră restaurantul. El chemă o trăsură, duse doamna la o vilă elegantă, înconjurată de grădini și plecă, după ce-i spuse noapte bună, spre hotelul Beau Rivage unde locuia. A doua zi dimineața eram la Beau Rivage gata să-mi încep îndeletnicirea. Dar nu-l văzui pe tânărul încredințat pazei mele decât la 5 când ieși din hotel și trecu spre cazinou.

Jocul era în toiu și Humphrey începu imediat cu obișnuitul sistem de a pune tot pe un număr — numărul lui favorit era 17. Intâi pierdu și apoi, spre mirarea tuturor, ieși 17 de patru ori.

In puțin timp câștigă 4 milioane franci și când strânse grămada de bancnote observai cu teamă că femeia cu care fusese împreună în seara trecută îl fixa de cealaltă parte a mesii. Ochii aveau o privire stranie, fascinatoare și erau îndreptați spre grămada de bancnote. Humphrey o văzu în acelas moment și surâse.

Ieșiră împreună și chemară o trăsură ce aștepta. Luai o alta și îi urmări. Se opriră într'un loc numit „Stâncile roșii" unde existau urme de peșteri preistorice. Mă miram ce căuta această pereche elegantă într'un astfel de loc sălbatec și fui și mai surprins când se scoborâră din trăsură și se apropiară de una din aceste peșteri.

Imi fu imposibil să mă apropii fără să fiu văzut și nu putui face altceva decât să aștept și să mă mir. Trecură mai mult de două ore până ce îi văzui din nou îndreptându-se spre mine. Femeia îi vorbea serios tânărului iar acesta îi răspundea la fel.

Chiar de departe mă izbi paloarea lui. Sburase toată exaltarea jucătorului obișnuit cu norocul și de două ori se poticni ca și cum nu era atent la drumul stâncos.

Cum sosiră la Monte Carlo, Humphrey se duse la hotelul său și femeia plecă spre vila ei.

In seara aceasta îi aștepta pe toți acei ce se interesau de jocul tânărului Humphrey o surpriză căci pierdu și pierdu, și pierdu iar lângă el stătea femeia care-l observa fără încetare.

Insfârșit se îndreptă spre ea și-i spuse ceva: cu o mișcare din umeri ea plecă. Când speră însă că norocul îi va reveni fu din nou zăpăcit de pierderile continue. Iși strânse banii rămași și ieși afară.

Mersei după el până la hotel și văzui că-și cauta camera. Imediat mă dusei în micul birou unde avusesem convorbirea cu Blanchard. El nu era acolo. Alergai înapoi și întrebai la hotel de Humphrey. O doamnă l-a luat cu dânsa și au plecat. Tocmai când stăteam așa, nehotărît ce să fac, fui apucat de spate și auzi vocea enervată a d-lui Blanchard — mai enervată decât am auzit-o vreodată — aproape țipând:

— Ce faci aici? unde este persoana încredințată? Speriat mă uitai jur împrejur.

— Nu știu, am răspuns.

Fără un cuvânt merse cu mine spre o trăsură cu doi cai și după câteva indicații date birjarului ne îndreptarăm spre șoseaua care duce spre La Turbie.

In cel mai mare galop treceam prin străzile însorite și ca o ironie ne suna în urechi cântecul vesel ce ieșea din cafenele.

Drumul îmi apărea fără sfârșit; nervii îmi vibrau de teamă și o mulțime de lucruri înspăimântătoare îmi treceau prin creeri. Sosirăm în cătunul La Turbie.

Doi oameni ce stăteau în fața unei cârciumi, veniră la chemarea însoțitorului meu. Se pare că stăteau de pază.

Nu — nimeni nu a trecut, spuseră ei. După ce le dădurăm toate ordinele plecarăm mai departe pe drumul care duce la Cap Martin. La jumătatea drumului caii se dară într'o parte și un om cu un câine ne ajunse.

— Iuliu ești aici? spuse d. Blanchard. Foarte bine. Ai auzit ceva?

— Nu, dar am găsit ceva. Pentru aceasta am luat câinele. Nasul lui ne va ajuta mai mult decât ochii noștri.

După aceste vorbe ne arătă o pălărie de pai. Inăuntru se găsea numele unei firme engleze și inițialele J. H.

Iulius și câinele Pierrot se urcară în trăsură.

— Dă-i drumul, zise Iulius birjarului. Mai jos am găsit pălăria; îți voi spune unde să oprești.

După un sfert de oră ne darăm cu toții jos. Pierrot alergă imediat și noi ne poticneam mereu prin tufișuri trăgând din timp în timp cu urechea. Deodată câinele începu să urle: ieșirăm dintre tufișuri din nou pe drum. Căutarea noastră se sfârși. Mai mulți bărbați cu lanterne stăteau împrejurul unui corp ce zăcea pe pământ. Era sărmanul Humphrey, mort. Un mic revolver era încă înțepenit în mâna-i dreaptă și o gaură se zărea la tâmplă. O suviță de sânge i se prelingea din ea.

✱

Stăteam ca apucat de un vis îngrozitor în timp ce șeful examină corpul și tot ce era împrejur. Ne ajunse tocmai trăsura și corpul neînsuflețit fu ridicat și rezemat de pernele trăsurii. Totul mi se părea extrem de straniu. Cum am ajuns la micul birou nu mai știu. Eram complet dezorientat. D. Blanchard făcu ce putu să mă aducă la realitate.

— Hai, hai, nu-ți fac niciun repros. Asta-i soarta lui. Mai mult ca oricând avem nevoe de ajutorul tău. M'am ocupat toată ziua cu asta și după informațile strânse se pare că nu e străină de tragedia aceasta contesa Pilar Gonzalez. Se împrietenise și cu ceilalți englezi cu Henry Sim și Lord X. Amândoi au fost găsiți în aceiaș stare. Acum trebue ca d-ta să câștigi la ruletă. D-ta trebue să fi jertfa următoare. Dar să n'ai nicio teamă: totul va decurge normal.

Repede își explică planul său. Mi se va da bani dela cazino cu care să pontez orbește și desigur că voi câștiga. Natural că era imposibil ca să se facă să câștig căci ruleta nu poate fi controlată. Personalul nu poate să facă pe cineva să câștige, după cum nu poate să facă să piardă. Voi avea însă în fața mea o sumă imensă de bani și desigur că voi câștiga dacă nu mă va preocupa cât pierd.

In zilele următoare începui meseria de jucător îndrăzneț. Fu o experiență interesantă căci nici acum nu-mi pot da seama cam cât am pierdut și când câștigai. Câștigai mereu. Eram însă atât de enervat ca și cum banii câștigați mi-ar fi aparținut mie. De mai multe ori am zărit femeia brună și palidă și avui aceiaș impresie când mă privea pe care o are șoarecele pândit de pisică.

Insfârșit într'o seară când pierdusem și făcui o față desamăgită ca și cum mi se năruise imperiul ea veni la mine și-mi spuse cu o voce curioasă:

— Ascultă-mă, prietene. Astăzi n'ai noroc și vei pierde tot. Și mie mi s'a întâmplat la fel. Hai să facem o plimbare.

Nu cochetă și nici nu flirtă cu mine dar avea ceva în ea seducător și ademenitor. Când spusei că vreau să mai joc puse o secundă mâna-i pe a mea:

— Nu, astă seară nu, spuse ea. Hai mai bine să cinăm. Mâine vei câștiga din nou. Ai câștigat mult, nu?

Râsei: — Atât de mult încât nu știu ce să fac cu banii.

— Ah, zise ea. Banii; aceștia nu sunt niciodată prea mulți.

Aceste cuvinte mi-au rămas în amintire deși au trecut mulți ani de atunci. Căci erau pentru această femeie caracteristice: Banii erau idolul ei.

Petrecurăm restul serii la restaurantul Ciro. In timpul mesei mă făcui cât se poate de distrat și jucai cât se poate de bine pe prostul înfumurat. Nu putui totuși să îndepărtez gândul că sunt atent studiat și deodată toate gândurile începură să rătăcească; mă gândi la corpul întunecat găsit pe șosea cu tâmpla găurită. Din nou ridicai privirea și văzui cum mă fixa până-mi zăpăcea creerii. Oare știa ce gândesc? Imi dădui seama că prin această privire dorea să-mi sugereze ceva și acest „ceva" era rău, întunecat, criminal. Simții întreaga-i personalitate atârnând deasupra mea.

— Ești prea ușor de influențat, cred și prea temperamental; de ce te lași abătut de ghinioane? Ești bogat, nu e așa? Dădui din cap afirmativ. Să flirtezi cu o astfel de femeie e foarte greu și cu un suspin de ușurare văzui cum se uită pe ceas și își ia mantila.

Intovărăși strania făptură până la vila Azur, unde locuia. In timpul drumului într'acolo fu tăcută.

— La revedere, prietene, spuse la despărțire. Nu visa despre ruletă.

In loc să merg direct spre casă rătăci prin parc și încercai să mă clarific asupra celor întâmplate în acea seară. Nu mai exista nicio îndoială: femeia este o îngrozitoare

Stâncile roșii cu intrarea în peștera unde-și hipnotiza contesa victimele

DIN MONTE CARLO

aventurieră și o abilă hipnotizatoare. Depresiunea aceasta puternică a gândurilor mele care mereu înconjurau cadavrul lui Humphrey, omorîrea sau sinuciderea acestuia nu erau normale. Mă întrebai dacă nu era cumva sugerată. Imi pierdusem orice stăpânire de sine și nervii îmi erau tociți.

In sfârșit am băut un pahar de coniac și spre ziuă am adormit.

Toate acestea le-am povestit d-lui Blanchard a doua zi.

Intâi mă întrebă dacă mai vreau să continui; sigur că acceptai căci mi-era rușine de enervarea ce-o arătasem. Am acceptat deci să duc jocul până la sfârșit.

— Bine, spuse el. Dar din acest moment ești păzit zi și noapte. Te rog foarte serios să nu iei lucrurile prea ușor. E mult mai greu decât o crezi. Iată un fluer, bagă-l în buzunar și când ești cumva în pericol la un fluerat îți va veni în ajutor un coleg. Și acum dă-mi revolverul. Ești mai sigur fără el.

— Dar, încercai să protestez. Nu cred că sunt într'atât de zăpăcit încât...

— Nu face nimic, dă mi-i mai bine.

Făcui ceeace cerea.

— Și dacă această diavoliță într'o împrejurare oarecare îți ține în fața ochilor ceva strălucitor, un inel, o oglindă sau altceva strălucitor, nu privi, sau închide ochii iar în cel mai rău caz fugi. Până vom avea o situație exactă a practicelor ei criminale trebue să-ți joci rolul atent. Mă orientez după trecutu-i și dacă este acea femeie pe care o bănuesc este foarte, foarte deșteaptă. La revedere deci și gândește-te la fluer.

Fui vesel să ies afară la lumina soarelui. Cele ce se întâmplaseră m'au impresionat și stătui un moment să mă gândesc la toate acestea.

Ajunsei la convingerea că o cercetare atentă ne va duce la rezultate. Astfel de lucruri misterioase se întâmplau des în evul mediu.

M'am bucurat când am zărit-o pe contesă urcându-se într'o trăsură și după câteva minute intrând în cazinou.

Asta e bine, mă gândeam: acum voi vedea dacă toate acestea n'au fost decât un vis. Mersei încet spre intrare uitându-mă atent dacă într'adevăr am un agent pe urma mea. Faptul că nu mă urma nimeni mă liniști puțin. La intrare strânsei mâna șefului care-mi recomandă un italian: spiritul cel bun al fluerului gata oricând să vie la chemarea lui.

Dând din umeri ajunsei în sala de joc și mi se păru că precauțiile șefului sunt exagerate.

Drept la prima masă sta contesa care mă salută cu un surâs.

Luai un scaun și mă afundai imediat în joc ca să-mi ascund nervozitatea. Puteam simți totuși că ochii contesei urmăreau fiecare mișcare a mea: străluceau ca a unui îngrozitor animal de pradă. In acea după amiază mi-am pierdut capul. Fiecare pontare a mea era ajutată de soartă și curând avui în fața mea o sumă imensă.

Spre mirarea mea contesa devenea din ce în ce mai palidă cu cât câștigam.

— Hai vino. Ai câștigat destul. Ascultă-mă te rog. Acuși o să pierzi și vei pierde mereu până ce vei pierde tot.

Cam peste mână m'am ridicat și am urmat-o. Aș fi vrut mai bine să rămân dar înainte de toate era datoria.

— Să mergem la Menton și vom mânca acolo, zise ea. Dădu ordine birjarului ca să oprească la „Reserve". După câteva momente de tăcere mi se adresă:

— Ști pentru ce te însoțesc. Urâsc acest loc, este blestmat. Ia bărbaților mințile. Am văzut atâția tineri plini de viață și fericiți care la început au câștigat: într'o zi îi părăsește însă norocul și pierd și pierd și nu pot înceta până nu disprețuesc viața. Aș dori să știu dacă e posibil unui bărbat să învingă această diavolească ruletă? Mulți au încercat dar foarte puțini au reușit.

Din nou avui aceiaș impresie ca și în seara precedentă și vocea adâncă, catifelată, mă impresionă. Privirea ei mă fascina și numai cu mare greutate puteam să-mi continui gândurile.

Cu un moment înainte mă simțeam vesel și dintr'odată nu mai putui suferi strălucirea soarelui. Ca o mare de făină îmbrăca toate lucrurile. Cu forța mi'am revenit din depresiunea care mă fura din ce în ce.

— Ști, i-am spus, schițând un surâs, că ai proprietatea de a mă predispune spre tristețe deși apropierea d-tale ar trebui mai repede să mă facă vesel? Repede îmi luă mâna și-și îndreptă privirea strălucitoare spre mine.

— Atunci am dreptate. Ești un bun mediu. Am simțit-o aceasta încă de aseară. Ah, sunt veselă, foarte veselă. Am o proprietate minunată. Sunt clar văzătoare, dar nu pentru toți. Numai când întâlnesc un suflet asemănător. Atunci se deschide porților viitorului, al doilea Eu al meu. Cu ajutorul d-tale pot să-mi văd viitorul meu și al d-tale. Trebue — trebue să mă lași să ajung la aceasta. In acest moment treceam pe drumul pe care fusese găsit sărmanul Humphrey mort. Oare știe de moartea lui? Ca un răspuns la întrebarea mea își retrase mâna și căzu într'o tăcere aproape sinistră. După câteva minute vom fi la „Reserve" și vom petrece. După ce am luat loc observai o altă trăsură din care coborî o femeie și un bărbat. Bărbatul era italianul cel negricios pe care mi-l recomandase Blanchard. Asta era într'adevăr prea din cale afară. Nu eram un copil și de cine era să mă tem? Numai o femeie și încă o femeie foarte frumoasă.

De data aceasta convorbirea fu mai veselă și sărirăm ușor dela un subiect la altul. Incepea să însereze când ne sculărăm să facem o plimbare. Ingrijorările ni se risipiseră când următoarele cuvinte ale ei mi le deșteptară din nou:

— Mergem spre stâncile roșii. Acolo sunt peșteri preistorice care au o mare înrâurire asupra mea. Sunt vechi de mii de ani. Au fost locuite când marea nu era decât o prerie și oamenii peșterilor îmbrăcați în blănuri vânau elefanții. Le știu toate acestea căci în aceste peșteri am avut viziuni ale trecutului.

Nu răspunsei; mă gândeam totuș că era mai verosimil că a văzut urmele acestor elefanți în muzeul unde se strânsese tot ce se găsise în aceste peșteri.

O femeie extraordinară care știe să folosească orice lucru pentru reușita planurilor ei.

Această mică înșelăciune mă făcu din nou sigur pe mine.

Era acelaș drum pe care Humphrey întovărășit de această femeie l'a urmat acum câteva zile. Clănțănind din dinți, mergeam mai departe. Curând vom fi ajuns la locuințle preistorice. Meregeam amândoi pe mica cărare care ducea la peștera treia, cea mai adâncă. La intrare se vedeau scheletele întregi ale unui bărbat și ale unei femei protejate de o colivie de sticlă. Soarele apuse și o lumină curioasă roșie străbătu spațiul întunecat. Mă dădui o secundă înapoi.

Bani, spuse ea, niciodată n'avem deajuns

Cristalul se mări până cuprinse întregul spațiu...

— Ești cumva speriat, râse ea fals. D-ta un Engelz!

Mai mult eram înspăimântat, căci știam acum că vom sta însfârșit ochi în ochi — eu și spiritul rău necunoscut, ce va ieși din această creatură și se va repezi asupra mea. Insă mândria mă făcu să nu-mi arăt teama și astfel intrarăm împreună.

— Așa dar, prietene, mă lași să încerc odată? Sunt așa de curioasă să privesc în viitor. Pentru aceasta sunteți cel mai bun mediu: Suntem suflete asemănătoare. Sigur că vreți să aruncați și dvs., o privire peste timp? Așezați-vă colo pe piatra, care a servit încă de scaun acum mii de ani. La aceste cuvinte îmi puse mâna pe umeri și se uită stăruitor la mine. Ultimele raze de soare aprinseră mii de flăcări în acești ochi care mă fulgerau așa de nemilos: lumini roșii străluceau în adâncurile lor.

Mă apucă o slăbiciune atât de mare încât căzui pe piatră aproape fără putere. Prea târziu îmi veni în minte sfatul lui Blanchard. Făcui o slabă încercare ca să pipăi fluerul din buzunarul hainei; nu reușii. Ca prin vis văd că a scos ceva dintr'o pungă — ceva strălucitor ce-mi atrase privirea. Era o bilă de cristal. Auzi apoi aproape de neînțeles următoarele cuvinte:

— Privește în viitor și spune-mi ce vezi: Incet se mări cristalul în mâna ei și se lungi până ce — cel puțin așa mi se păru — acoperi întregul spațiu Forme — fantastice siluete — începură să se zărească înăuntru. Din ce în ce deveneau mai clare și mai mari. Mă văzui pe mine însumi în mijlocul unei camere: era chiar camera mea.

In fața mea stătea femeia cu mâinile întinse.

Din portofele doldora scoase fantoma propriului meu e un pachet de bancnote — bani, bani și mereu bani, până ce portofelele rămâneau goale.

Scena dispăru și o alta apăru în apropiere. Era din nou o cameră și în mijloc era o masă cu ruletă. Știam — cum nu pot spune — că e o cameră în vila Azur.

Mai mulți bărbați stau împrejurul unei mese și jucau și eu lângă contesă. Câștigam mereu și toți banii îi dădeam contesei.

Incă odată dispăru camera și de data asta văzui un drum în munți, și mă poticneam mereu. Eram palid și zăpăcit. Deodată văzui cum silueta ce-mi aparținea ridică **o mână ce ținea un revolver.** **Paralizat de teamă văzui cum fixa revolverul care îndreptat spre tâmplă, se descărcă.** Atunci străfulgeră ceva și silueta se prăbuși la pământ.

Sub îngrozitoarea privire zăceam neputincios. Eram din nou în peșteră și stam pe piatră, cu toate că urechile îmi zumzăiau și tremuram ca frunzișul plopului.

Fără a spune un cuvânt alergai afară. Alergam ca un nebun împleticindu-mă și căzând. Scosei o fluerătură după alta, din micul fluer de argint. Sgomotul unor pași îmi răspunse și brațe puternice mă cuprinseră iar după murmurul unor voci enervate și un slab strigăt de femeie am înțeles că Blanchard nu și-a uitat promisiunea de a veghea asupra mea.

Am fost adus imediat acasă. Un doctor veni, iar odată cu întoarcerea mea în orașul însorit, îmi recăpătai cunoștința și putui povesti șefului meu toată întâmplarea în bucăți disparate. A doua zi îmi fu mai bine.

— Ei, prietene? mă salută Blanchard, acum știm ce s'a întâmplat cu celălalt nu? Cu singura deosebire că el n'a putut s'o prindă ca tine. Ai fost hipnotizat sau ți-a pus ceva în mâncare sau în vin. Doctorul negă această ipoteză. El crede că a întrebuințat o băutură de Jusqueshama, o drogă ce întărește fantazia și provoacă halucinații. Un lucru este sigur: că banii s'au găsit tot la ea. S'a constatat că erau banii ce-i câștigase diverși jucători în cazinou.

— Ați arestat-o? am întrebat.

— Natural.

— De ce va fi acuzată?

— Desigur că nu de magie neagră — judecătorul ne-ar râde în nas — iar ea ar jura că d-ta i-ai dat banii pe care desigur că ai făcut-o în stare de hipnoză.

Din fericire poliția mai are unele mici fleacuri de aranjat cu doamna. Adevăratul ei nume este dealtfel Sonia Varonof.

Este rusoaică și este sub acuzarea asasinatului unui aristocrat rus. După cum vezi prietenul nostru Dufresne are un drept asupra ei și o ia cu el la Paris s'o facă pe vre-o doi ani nevătămătoare.

— Dar ce înseamnă oare toate acestea? **am întrebat din nou pe Blanchard**

— Nu e destul de clar? Iți voi explica. Făcea cunoștință cu bărbații care i se părea că sunt bogați. Dar nu toți cădeau egal su puterea ei. Și atunci sub pretextul citirii viitorului îi ducea într'un loc liniștit unde-i hipnotiza fără pericol.

— Dar pentru ce?

— Dragul meu, l-ai văzut pe Humphrey ieșind din peșteră, puțin cam zăpăcit dar, la prima privire, normal. Cu toate acestea s'a împușcat în aceiaș seară Desigur că înainte a jucat și a pierdut tot ce a avut în vila Azur. Am fost acolo și am găsit o ruletă falsificată, foare complicată. Si atunci sub dubla sugestie a femeii și a pierderii îi veni gândul să se sinucidă.

Aceasta e noutatea în sistemul acestei femei. Intâi capătă banii și apoi se asigură de eterna tăcere a victimii ei, fără ca măcar să ridice mâna. Toate însă nu se pot prevedea. Din fericire s'a terminat și cu această metodă

După cum am spus încă dela început niciodată nu intră Sonia Varonof în Saint-Lazare.

In timpul călătoriei înșelă vigilența păzitorului și se aruncă înaintea expresului de Marsilia. Ea fu omorîtă pe loc.

Scăpai ușor de otrava ce mă posedase dar nu îndrăzneam săptămâni întregi să rămân singur căci imediat retrăiam groaznica scenă și mă apuca o dorință nebună de a mă sinucide. Monte Carlo îmi fu interzis; după sfatul medicului am călătorit, vreo două luni mai târziu, prin toată Spania, pe jos.

Mulți psihoanaliști și doctori de nervi am întrebat atunci despre natura puterii de care dispunea acea femeie dar fără nici un rezultat. Singurul care mi se pare mai aproape de adevăr e dr. Carson Rogers care a practicat mult timp în India. Imi povesti că a găsit acolo un Yoghi care avea aceiaș putere asupra oamenilor. Imi mai povesti că multe animale au puterea aceasta, mai ales melcii și pisicile Cel mai puternic însă este șarpele brazilian Anakonda care are puterea să atragă oamenii ca apoi să-i omoare.

*

D. Blanchard mai trăește încă și poate să certifice exactitatea și realitatea celor trăite de mine.

In românește de
M. SĂVEANU

LA MĂNĂSTIRI

(Urmare din pag. 4-a)

Intrarea în mânăstire era mai falnică decât la Neamțu. Zidurile împrejmuitoare erau înalte, întărite pe la colțuri cu turnulețe, crestate de metereze. Aici fusese cetate în toată puterea cuvântului. O parte din cetele de *Eteriști*, de-ai lui Ipsilante, la 1821, — în vremea *Zaverii*, — fugărite de ordiile turcești, vrură să-și încerce norocul între zidurile acestei mânăstiri. Incercare îndrăzneață, dar puhoiul turcesc nu se putea să nu-i înghită.

Egumenul ne-a primit cu mult prieteșug. Crezându-ne că suntem de la București și socotind că am putea avea cine știe ce trecere pe-acolo, ni se jelui cu mult amar de nedreptatea ce i se făcuse acestui „sfânt locaș", răpindu-i-se toate avuțiile și neatârnarea. Acum Secu era trecut sub oblăduirea Mânăstirii Neamț. Egumenul Secului era doar cu numele. N'avea nicio tărie. „Neamțu" îi ținea socoteala până și de-un ou de găină. Laptele vacilor trebuia dus acolo, tot.

— Mă rog, d-stră. Tot avutul săvîrșit prin strădania umiliților robi, ce osîrduesc zi și noapte, cu trudă și grijă, să strângă, să agonisească, câte cele toate, e hrăpenit de arhondăria Neamțului... Nouă, aici, ne sloboade atâta tain, cît să nu pierim de foame... In mijlocul averii noastre, ajuns-am calici și cerșetori...

Tînguirea egumenului era tristă și dureroasă. Noi, cari nu cunoșteam mersurile așezărilor mânăstirești, îi încredințarăm, cu toate astea, că vom aduce la cunoștință „celor mari" și vom stărui să se facă dreptate, întorcîndu-se treburile la fireasca lor obîrșie.... Vorba ceea: Paște murgule iarbă verde...

Era o nerozie din partea noastră să făgăduim ceeace, știam bine că n'o să putem face. Cum era să-l stricăm, însă, nădejdea omului? Era ca un cuc, ce glăsuia în pustiu. La cîți de-alde noi, nu și-o fi rostit el tînguirea...? Pururea nădăjduind, că măcar dela unii, dacă nu dela alții, cuvîntul lui va trece în auzul mărimilor cari țineau cumpăna dreptății în țară...

Cînd fu vorba de găzduire, ne puse la îndămână un șir întreg de chilii pustii, în care ne puteam adăposti în voie. Toate erau, însă, înzestrate numai cu cît-o laiță îngustă de scîndură goală. Ne mulțumirăm cu atita, fiindcă nici n'aveam încotro altfel. In privința ospătării, mânăstirea nici nu mai avea arhontărie. Călugărilor sălășluitori, precum ne grăise egumenul, ca și dînsului, li se-aduceau tain drămăluit de la arhontăria Neamțului...

Puțină provizie aveam la noi și întinsesem destul drum, ca să nu fi fost răzbiți de foame. Cu toate astea, eșind de la egumen, mai dădurăm o roată împrejurul mânăstirii, să ne săturăm măcar privind frumosul priveliștilor amurgului din aceste locuri, mărețe prin însăși pustietatea lor. Pe culmi, huietul potolit al codrului răzbătea până în urechile noastre, ca răsufletul unui uriaș adormit. Prin văzduhul liniștit, săgetau liliecii; departe, deasupra noastră, în fundul cerului, licăriau stelele către care-și repezea dârj turnul clopotniții, crucea. Huhurezii buciumau adormiți prin scorburi de stâncă. O cucuvae fâlfâind repede, printre liliecii nopții, să-i prindă, necăjită de neizbândă, se duse să cobească pe-un hogeac de chilie pustie. Lângă altă priveliște. In jurul unui foc, de supt o crăcană de ceaun, stând pe vine la pământ, câțiva bărboși, cu pieptul desfăcut și părul vâlvoi, așteptau răbdători să li se fiarbă terciul mămăligii. Apropiindu-ne, băgarăm de seamă că aveau alăturea o putină de câteva vedre. Ridicându-i capacul, văzurăm că înlăuntru e lapte.

— Ce-i asta, fraților? întrebarăm noi, bucuroși că am dat de chilipir.

— Laptele din seara asta, de la vaci, răspunse unul dintre bărboși, scobind cu un gătej în jarul de subt ceaun.

— Vă plătim să ne dați și nouă.

— Aiastă treabă nu se poate, rânji un altul de jos.

— Doar nu degeaba, frățioare, stăruirăm noi.

— Nici cu toate averile lui Solomon, nu se poate vinde măcar un stropuleț din laptele aista.

— Bine, dar nici pentru a se hrăni un creștin flămând? Ce fel de mănăstire-i asta? Hai, măi, să-i spunem părintelui egumen, făcu unul dintre noi.

— Părintele egumen n'are niciun amestec întru asta. Laptele tot merge la Neamțu. Este al arhontăriei de acolo. Il așteptăm pe fratele Ghedeon, să vie să ia cu teleguța putina și s'o ducă.

N'am scos-o la căpătîi cu bărboșii. Am plecat. Pierdeam vremea, răcindu-ne în zadar gura cu ei. Dintr'a lor nu eșeau. Porunca de la Neamțu era poruncă dumnezeească. Egumenul avusese dreptate. De necaz, am mai tras câte un gât de apă de la scocul unui șipot, mai darnic decât acești călugări speriați și înfricoșați de stăpânii lor vremelnici.

Dormirăm prost și ne mai fu și frig, pe lăvițele goale, din chiliile pustii ale Secului.

A doua zi dimineața, mergând să ne luăm rămas bun dela părintele egumen, pe care-l vedeam acum ca pe-un surghinuit, el ne spuse:

— Nu plecați până nu veți vedea biserica și odoarele. Nu-i orice biserică, precum este sfântul nostru lăcaș. Cât privește odoarele, nu le întrece în scumpete, nici *Cloșca cu puii de aur* dela Bucureștii dumneavoastră.

Nu mă pricep prea mult în arta bisericească, dar nu pot să spun, că nu mi s'a părut biserica deosebit de măreață, prin însăși lăsarea ei în paragină. O femee părăsită, a cărei ursită te înduioșează... Mi-au rămas în minte niște scrijilituri de iatagan, trase cu sete peste fața icoanelor tuturor sfinților, ce împodobeau tâmpa și ușile împărătești ale altarului. Păreau așa de vii sfinții aceia, de-ai fi zis că le simți durerea ce le-o făcuseră în piept și peste față tăeturile iataganelor turcești, la 1821.

In mijlocul bisericii, pus într'un geam, un *aer*, sau prapor, înfățișând patimile Mântuitorului, brodat în totului tot cu fir de aur și mătase, era mai mult decât o podoabă. Nu atât prețuia scumpetea aurului în care era cusut, cât mai cu seamă măestria lucrului mâinilor ce-l săvârșiseră.

— Colo, în turnul acela, la dreapta dela turla clopotniții, ne-arată călugărul de călăuză, prin fereastra bisericii, acolo Mitrofana lui Nestor Ureche lucrat-a în văduvia ei aceastâ sfântă podoabă. La 21, când Turcii prădat-au mânăstirea, sfântul aer pieri, odată cu ei. Târziu, încoace, un evlavios creștin, văzându-l la Țarigrad, la un pașă turcesc, slujindu-i drept așternut supt șea, l-a răscumpărat, dăruindu-l înapoi sfintei noastre mânăstiri...

Urcând prin altar, la dreapta, intrarăm printr'o ușă strâmtă într'o chilioară ascunsă în zidul peretelui. Uimirea noastră... Aur, aur și iar aur, ori încotro îți aruncai privirile. Nu-ți venea să cezi. Sfeșnice de biserică, cât omul de înalte, numai din aur greu. Vase și potire, candeli și icoane, cutii de bisactele, tăvi, lingurițe și tipsii, care în aur curat, care incrustate cu pietre scumpe și argint. Ne uimi un soi de calapod, tot în aur lucrat, având chip de picior omenesc, dela glesnă'n jos.

— Aici păstram moaștele piciorului Sfântului Ion dela Suceava. Era făcătoare de minuni. Lecuia de boli și de cel rău pe credincioși. Uite colea, deschidea căpăcelul aista și-i răsura osu... Zicând, călugărul, călăuza noastră, arătă deschiderea căpăcelului, deasupra piciorului... Dar, urmă dânsul, niște călugări greci, găzduiți într'o vreme la mânăstirea noastră, furat-au moaștele, desfăcând calupul pe la talpă și s'au dus cu el cu tot la Sfântu Munte...

Intr'adevăr, talpa se vedea pe mărgini lipită cam stângaciu, cu argint, de unde se putea pricepe că fusese desfăcută dela treaba ei.

— Acuma, precum vedeți, picioru din lăuntru cutiei, este lucrat din lemn, ca să nu fie cutia goală, desluși călugărul, la mirarea noastră că nu rămăsese locul gol, în urma furtișagului.

L-am lăsat în credința lui și-am plecat, mirați, cum de se putea să fie lăsată în sărăcie, părăsită ca o casă de ciumați, o mânăstire ce ascundea în biserica ei comori de aur de neînchipuit...?

Am eșit din biserică. Ne-am întors, de-am mai privit-o. Turnul și toată înfățișarea ei păreau că stau acolo mărturia cutezării omenești, vrând să înfrunte veșnicia ce-o mărturisea stânca muntelui din față. Ne-am luat încet-încet tălpășița pe cărarea codrului ce ne despărțea de valea Nemțișorului. Am cântat, am hăulit, îngânându-ne cu răsunetul pădurii, speriind păsările în calea noastră, sburlindu-mi-se părul la câte o urmă de mistreț, la câte o labă de urs tipărită în pământul umed al cărării... Eșind la luminiș, trecând apa pârâului, ținurăm întins spre Pipirigu. Răsuflarea ni se ușură. Scăpați din strâmtoreala codrului, în plina libertate a șesului, cu cer senin, soare cald și adieri de vânt răcoritoare, ni se părea că venisem acum de pe altă lume.

I. NEAGU-NEGULESCU

SIMPLE NOTE

Critica criticii

Un iscusit publicist francez afirmă c'ar fi de dorit să se înființeze o Curte de Apel critică. Instituția ar avea ca menire să supună unui sever discernământ toate verdictele pe care le au dat criticii, să conserve și să întăriască numai acele verdicte cari prezintă maximum de obiectivitate și probitate.

Ideia pare — cel puțin la prima vedere — admirabilă. Fiindcă niciodată nu s'a simțit mai multă nevoie, ca în zilele noastre, să fie scoasă critica literară de sub orice umbră de bănuială, să se știe că, măcar undeva într'un punct opiniile ușuratece sau interesate vor întâmpina oarecare rezistență.

Numai că în practică ideia nu se poate realiza, oricâtă bunăvoință s'ar depune.

Ce este critica literară? O sarcină ce și-a luat-o asupră-și un om presupus de gust, cultură și experiență, dublat de o conștiință clară și dreaptă. Mintea lui, se presupune, că este un laboratoriu prevăzut cu cele mai delicate instrumente de măsurătoare, liberatoriu cu aparate de recepție extrem de sensibile. Cărțile supuse la analiză în acel laboratoriu sunt descompuse în elemente, iar rezultatele sunt comunicate publicului într'o dare de seamă. Aceste rezultate ar trebui să fie puncte de reper pentru orientarea publicului cetitor, să-i influențeze gustul și preferințele.

In realitate lucrurile nu se petrec niciodată în chipul cum sunt prezintate sau imaginate schematic. Un critic literar nu este o făptură abstractă, construită după prototipul unei mașini perfecționate care înregistrează automat. Un critic literar este o făptură vie, determinată de anumiți factori din afară, dar și de vibrațiile ei lăuntrice. Libertatea de manifestare, libertatea de gândire și libertatea de recepție a criticului nu este una nelimitată. Ci condiționată, ca orice fel de libertate omenească. Nimeni nu se naște liber, nu trăiește liber și nu moare liber, cum au afirmat-o cu atâta nobilă emfază făuritorii declarației drepturilor omului. Libertatea este o condiție esențială de viață, de bună seamă. Dar există fel și fel de a înțelege libertatea. Fără a aminti de regimurile și purtătorii lor de cuvânt cari strivesc orice umbră a ideei de libertate și totuși se declară zelatorii ei, sunt totuși anumiți apărători ai libertății, cari prin chipul utopic, antisocial cum o înțeleg, sunt fără vrere, vrăjmașii ei cei mai mari. Libertatea este o condiție de viață atât de complexă, atât de fluidă că, dacă nu reprezintă o seamă de contracte de bună conviețuire, între indivizii ce fac parte din aceiași comunitate națională sau socială, devine o formulă deșartă și primejdios de amăgitoare.

Criticul literar cel mai nepărtinitor nu este deci cineva dotat cu un singur simț: de spectator. El nu se poate desprinde cu totul de mediu și să judece cărțile cu alte criterii decât media elitei cetitorilor. In cel mai bun caz. Fiindcă, în deobște, în regimul capitalist cartea reprezintă o marfă a cărei putere de circulație și sugestie este determinată de cerințele pieței. Oricâtă bunăvoință ar avea criticul el nu va putea sdrobi balaurul cu multiple capete, reprezentat de veracitatea publicului pentru lectură. Strigătele-i de alarmă răsună adesea în pustiu. Fiindcă viața cotidiană și gustul masiv pentru senzațional, pentru senzația tare sau melodramatică, se călăuzesc după alte criterii decât gustul rafinat și sigur al omului de bibliotecă, al omului cu vaste cunoștințe. Nu cărțile cele mai bune, cele mai trainic construite și având sorți de durată, au fost acelea care au întrunit întotdeauna cele mai multe sufragii.

Nici cărțile cu cel mai mare tiraj, nu sunt cele mai citite. Succesul unei cărți poate fi o simplă întâmplare, cum e câștigul la loterie (Ceiace nu înseamnă că toate cărțile care nu au succes sunt neapărat cărți monumentale).

Sarcina pe care și-a luat-o asupră-și criticul literar este aceia de consilier technic nechemat. El nu poate ucide o carte, după cum nu poate da viață și putere de durată uneia căreia îi acordă întreaga lui simpatie. Face câteodată dreptate? Desigur. Comite, altădată o infamie sau o greșală? Nici vorbă. Indeletnicirea lui este aceia de a sublinia valorile adevărate, a spori uneori, puterea de influență a unei opere și a situa opera între alte opere identice, împrumutând cetitorului termeni de comparație. Criticul relevă dar nu revelează. Criticul judecă, dar nu el creiază pricina de judecată. El cântărește dar nu este sigur că va fi crezut pe cuvânt când afirmă că pe cântarul său a pus aur și nu un aliaj fără preț.

Sunt arte pentru care publicul are o atitudine de sfială și reținere: cum este sculptura sau muzica

Nu oricine se declară pricepător în muzică și sculptură. Se admite, în deobște, că este nevoie de pregătire. In pictură și mai cu seamă în literatură, oricine se crede chemat, nu numai să aprecieze, ci să și dea verdicte. Recent am stat de vorbă cu doi străluciți avocați. Unul specializat în drept penal, un admirabil avocat de Curte cu juri, celălalt, în drept comercial, un consilier juridic de societăți petrolifere, fără rival. Se discuta literatură. Amândoi aruncau în discuție numai nume mari: Shakespeare, Dante, Hugo, Rubens, Mozart, Beethoven.

Sentimentalul pledant dela Curtile cu jurați — obișnuit să stoarcă lacrimi — afirma că nu pricepe nimic din pictura, literatura și muzica modernă. Dar, fiindcă este un om îngăduitor cu slăbiciunile omenești, îl plăcea să pozeze zicând că: poate arta modernă este dominată de o vrajă pe care el n'o cunoaște sau, e nevoie de o anumită pregătire pe care el n'o are. Celălalt, osândea fără drept de apel întreaga artă modernă. Un pictor atât de sensibil și prea puțin ermetic ca d. T. Pallady, îi părea o culme de oroare, așa cum apărea și Baudelaire judecătorilor săi și Cézanne, contimporanilor săi academiști, reci și seci.

Cum pe avocatul penalist l-am cunoscut și îndată după război, când arăta aceiași nedumerire față de arta modernă, mi-am îngăduit să-i atrag atenția că, de atunci și până acum nu s'a documentat deloc. Modestia lui este simplă prefăcătorie. El citește numai ceiace se afirmă răuvoitor despre o mișcare și nu se informează dela isvoare. Față de acel tip de om — căci este tipic cazul acestui caz de avocat — criticul care scrie în vederile lui (mai bine zis lipsa lui de vedere) este o autoritate netăgăduită. El acceptă toate opiniile ce-i convin și cari nu-i sdruncină buna dispoziție, buna digeste, mai ales.

Celălalt, avocatul comercialist, este un atoate știutor. Cu toate că s'ar indigna la culme dacă un literat ar cuteza să-i dea un sfat juridic — bizuit pe bun simț — el este convins că o minte ageră ca a lui poate pricepe orice fel de literatură, orice fel de muzică.

Acești doi oameni de care am pomenit fac parte din acea presupusă elită care susține existența unei mișcări culturale într'o țară. Judecata lor nu este, după cum se vede, o judecată care să poată fi luată în seamă. Dece? Fiindcă ei, fără să vrea, sunt reprezentanții unei anumite mentalități. Aceea care înalță bunul plac — poreclit pentru circumstanță bun simț — la rang suprem de apreciere...

Așa stând lucrurile, ni se pare că, a enunța numai, nu a institui o Curte de apel critică — instituție, având misiunea de a supune unei revizuiri a verdictelor critice — pare în condițiile de azi, de confuzie obștească, o naivitate și o utopie.

O Curte de apel critică n'ar putea decât să sporească nenumăratele, inutilele diverginte existente. Intr'o societate sănătoasă, întemeiată pe norme de funcționare solidă, criteriile de judecată au sorț să se inspire din necesități colective și deci obiective.

Astăzi însă, a vorbi de critica literară — măcar și a personalităților dotate cu înaltă probitate — ca de o știință obiectivă înseamnă a atinge nenumărate probleme închise. Inchise cel puțin deocamdată.

ION CALUGARU

EXPRESIONISMUL GERMAN

Cuvântul „Expresionism, aplicat spiritului german din această vreme, ne duce cu cel puțin douăzeci de ani în urmă, adică în epoca imediat după războiu, când estetica în „ism" era predominantă pretutindeni: „Futurism" în Italia, „Cubism" în Franța, „Imagism" în America și Anglia, „Dadaism", caracterizarea comentarului francez pentru întreaga tendință a acelei epoci.

Germania a contribuit și ea la „ismul" universal prin așa numitul său „expresionism", care dădea un lustru filosofic gândirii sale și a servit de formulă unui grup destul de însemnat format sub egida sa. Se înțelege că dacă am considera numai cuvântul „Expresionism", în înțelesul său însuși, nu am putea trage nici o definiție a mișcării spirituale care se intitulează astfel, căci orice artist și orice artă trebuie să fie expresionism dacă vrea să existe ca atare. Faptul important este, însă, că această denumire a putut deveni la un moment numele unei mișcări anumite, acea din 1924 și și-a ajuns țelul pe care și-l pusese.

Mișcarea din Germania acestei epoce a fost mai mult socială decât literară, în domeniul liric și dramatic ea a fost mai ales o mișcare de eliberare, artistul îngăduindu-și toată libertatea în alegerea mijloacelor pentru realizarea creației sale. De aceia caracterul principal al acestei mișcări, a fost în special sforțarea de a sfărâma cadrele și limitele unui realism ce forma o îngrădire strimtă și tiranică a avântului artistic și împiedica un „contact efectiv cu infinitul". Infinitul, însă, după cum știm, este șugubăț, căci toți cei ce întind brațele spre el încercând să-l cuprindă direct, nu întâlnesc de cât golul, și sunt multe „goluri" în Expresionism, precum și o frequentă confirmare a axiomei lui Goethe că: „universalul este particular"... Lucrul se adeverește chiar în opera celor mai buni exponenți ai mișcării.

Vorbind despre „Der Bettler", al lui Reinhardt Sorge, privit ca cel mai remarcabil dintre primii autori ai dramei expresioniste, doi autori englezi care au scris o carte despre Expresionismul german din această epocă, se exprimă ast-fel:

„E cu neputință să se vorbească despre un tot coherent, în înțelesul tradițional, cu privire la „Der Bettler". Sunt în această piesă numai câteva motive foarte vag legate între ele și avându-și temeiul într'o oarecare acțiune. Caracterele fiind în primul rând reprezentativele unor idei..."

Inainte de războiu „Expresionismul german" putea fi privit ca o mișcare de revoltă în spirit international, care începuse cam pe la 1910.

De observat este că Expresionismul german s'a afirmat cu cât sfârșitul marelui războiu devenea mai apropiat. în vremea aceasta literatura germană este plină de nădejdi pentru viitor. Contrastul cu deznădejdea din ce în ce mai aprigă a scriitorului englez, D. H. Lawrence din aceiași mișcare literară, este izbitor. Iar evoluția expresionismului în scurta epocă de la întronarea național socialismului, unul din fenomenele cle mai surprinzătoare ale zigzagului sufletului lumii...

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA VIEȚII LUI CARAGIALE

Caragiale sufleur în trupa lui Mihail Pascaly

Pentru limpezirea multor episoade ale istoriei noastre teatrale, nu putem trece cu vederea ceeace se numește „tradiția verbală". Isvoarele întemeiate pe documente ne lipsesc de multe ori, astfel că mărturiile unor contemporani ai evenimentelor de cercetat sunt foarte prețioase, bine înțeles când aceștia — prin felul de a înfățișa lucrurile și prin rolul jucat — insuflă încredere.

Să luăm, de pildă, viața lui Caragiale. Marele scriitor de teatru nu a murit chiar de multă vreme și totuși sunt o mulțime de puncte nu deplin lămurite în biografia sa.

Pentru frumusețea coincidenții, unii sunt ispitiți să creadă că în seara inaugurării Teatrului Național în cușca sufleurului se afla Ion Luca Caragiale. Poate că lucrul acesta n'o fi lipsit de oarecare „pitoresc" dar adevărul nu caută aceste nuanțe și, crud, ne spune că sufleur în seara aceia istorică a fost un oarecare Andronescu.

Cercetând scriptele Teatrului Național, nicicând nu vom da de sufleurul Caragiale. Totuși, autorul „Scrisorii pierdute" a învârtit și această îndeletnicire, de vreme ce a scris acele atât de colorate amintiri din viața unui sufleur.

Cu ce prilej și în ce trupă a fost Caragiale sufleur? Răspunsul la această întrebare îl aflăm în niște amintiri scrise de Emanoil Al. Manoliu, autorul unei interesante monografii asupra Teatrului ieșean, fost profesor secundar, ziarist, actor, ajutor de primar al Iașilor, până mai an bibliotecar al Teatrului Național din Iași.

Cum a ajuns Manoliu, care nu scrie deloc rău, să-și aștearnă amintirile despre Caragiale, care nu prea a avut legături cu teatrul ieșean, mai ales că specialitatea lui Manoliu era exclusiv istoria teatrului de dincolo de Milcov?

D. Ion Marin Sadoveanu, actual subsecretar de Stat al Artelor, a avut buna ideie, prin anii 1922-23, să roage pe actorii mai în vârstă să răspundă la un chestionar întocmit de domnia-sa, chestionar care cuprindea și o întrebare privitoare la Ion Luca Caragiale.

Printre alții a răspuns și Manoliu. Cele afirmate de fostul actor, pot fi crezute, întrucât Manoliu s'a arătat om limpede până la sfârșitul vieții, iar lucrarea sa „O privire retrospectivă asupra Teatrului Moldovenesc", nu este de fel lipsită de culoare.

Manoliu spune, între altele:

„Imi aduc aminte însă perfect de bine că pentru întâiași dată am cunoscut pe Carageale în Iași în stagiunea acelui Teatru 1870-71 sub direcțiunea lui Neculai Luchian, artist și el.

„Ca să se conformeze angajamentului cu primăria locală, Luchian a profitat de neînțelegerile ce se aflau la Teatrul din București, neînțelegeri cari au făcut pe Mihail Pascaly și soția sa Matilda să subscrie contract de angajament cu Luchian de a veni în Iași cu o bună parte din trupa sa și anume:

Const. Demetriade, Petre Velescu, Ștefan Iulian, Ioan Panu, Ana Popescu, Otilia Santi, Tudora Marinescu, Maria Stroiescu, Maria Neculau. Aceștia împreună cu actorii localnici: soții Neculai și Gabriela Luchian, Const. Bălănescu, Mihail Popovici, Smaranda Marinescu, Nini Valéry cu un număr de coriști și coriste, în afară de câteva elemente secundare pentru role au fost puși sub direcția de scenă a lui Pascaly, iar ca regisor se găsea tot Boireaux-Delmary.

„Sufleurul și l'a fost adus (respect întocmai ortografia și stilul lui Manoliu, n. r.) Pascaly în persoana tânărului Iancu Carageale, băiat foarte deștept și hazliu care își găsisă gazdă în strada Lățescu, la Copou, împreună cu Petre Velescu și Ștefan Iulian unde să așezaseră tustrei într'o odae mobilată la familia Albinetz, și au stat acolo până în Marte când s'a și închiat stagiunea.

„Știu că era un bun sufleur, că para ușor încurcăturile din scenă, pe cele din repetiții le zeflemisea, iar pe cele din timpul spectacolilor le salva în mod ingenios.

„Fiind licean pe acea vreme și încă intern n'aveam nici putința și nici timpul de a mă pune în contact cu actorii, dar ca să văd teatru făceam pe dracul în patru să pot scăpa din internat și mă duceam deadreptul pe scenă unde îl vedeam pe Carageale (Manoliu scrie Carageale în loc de Caragiale, cum semna scriitorul, n.r.) glumind cu unii cu alții iar mie îmi dădea ca ocupație să țiu replicile căderei cortinei ceia ce mă îndrituia să stau la cortină alăturia de cortinerul Leiba și 'mi îndeplineam cu sfințenie slujba dată pentru coborîrea la timp a cortinei ceiace mulțumea pe Delmary.

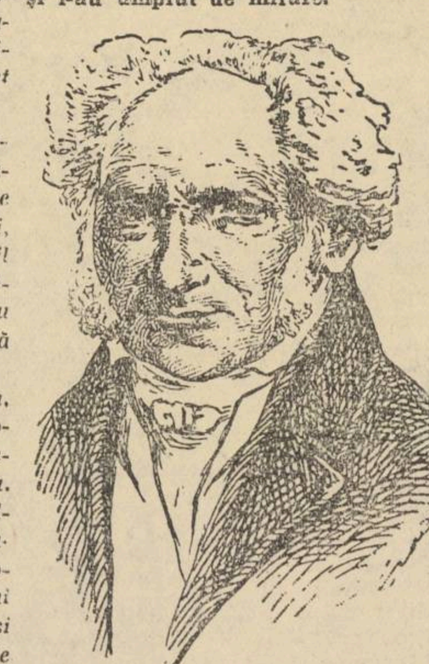
„O singură dată m'am dus la locuința trinității din str. Lățescu cu o piesă intitulată „Monk" ca să-mi corecteze traducerea vreunul din ei, dar fiind cam obosiți și socotind demîngeana din mijlocul odăii și alte câteva garăfi și pahare de pe masa și prichiciul sobei m'am scuzat pentru vizita mea inoportuna dar nu m'a lăsat să plec C. C. Iancu — singurul care era treaz — până ce nu i-am spus rostul vizitei mele cam matinale; el mi-a luat manuscrisul, făgăduindu-mi că-l va corecta și mi-l va aduce la Teatru până în câteva zile. A plecat și manuscrisul tot nu mi l'a mai dat, dar de atunci mă luasă în afecție și mă numea „prietine" ori de câte ori da cu ochii de mine".

Așa dar, mulțumită notițelor — inedite — ale lui Manoliu — s'au lămurit mai multe lucruri: îndeletnicirea lui Caragiale între anii 1870-1871, cu șapte ani înaintea reprezentării primei sale piese „O noapte furtunoasă", cum se purta în calitatea sa de sufleur, precum se știe precis — până acum se presupunea — că el a fost angajat în trupa lui Mihail Pascaly, după ce fusese, în aceiași calitate de sufleur, în trupa unchiului său Iorgu.

Ioan Massoff

Schopenhauer în Franța

Schopenhauer, născut acum o sută cinci zeci și unul de ani, 22 Februarie 1788, a redactat ziarul călătoriei sale cu părinții săi la vârsta de 15 ani. Astfel, a doua zi după sosirea sa la Paris tânărul adolescent a asistat la un incident foarte caracteristic, la Comedia Franceză. Deprins cu tăcerea respectuoasă din teatrul dela Hamburg, cele ce s'au petrecut în seara de 1 Dec. 1803, l'au surprins și l-au umplut de mirare.

Programul anunța „Sganarelle", dar o actriță fiind bolnavă s'a jucat altă piesă. Imediat a isbucnit o furtună de urlete, huiduieli și fluerături. Și astfel tânărul Schopenhauer a avut prilejul să vadă cum își exercită publicul francez dreptul de a aplauda și a fluera, pe care i l'a acordat Boileau.

ANTINEVRALGIC
Dr NANU MUSCEL
INTREBUINȚAȚI CONTRA
GRIPEI, MIGRENEI, NEVRALGII etc
Se vinde numai în cutii originale, conținând
2 buline și cu semnătura doctorului.
Depozit: FARM. N. POPOVICI, București, Calea Rahovei 265

OBLIGAȚII
UN ACT RADIOFONIC

DE Tudor Mușatescu

PERSOANE:

***EA:** Soția lui*
***EL:** Bărbatul ei*

Pentru direcția de scenă

Acțiunea se petrece în dormitorul celor doi soți, către miezul nopții. La deschiderea microfonului nu e nimeni acasă. Se aude numai tictacul unei pendule și eventual, sgomotele străzii potrivit orei înaintate, (un clopot de tramvai care se retrage spre depou, un klakson, un semnal de gardian de noapte, etc.). Apoi, pașii soților care se întorc, Se deschide ușa, se reînchide. Au intrat.

EL: Uf! Bine că mă văd acasă. *(cască)*. Era s'adorm acolo *(cască)*.

EA *(ințepată și bosumflată)*: Mă mir că te-ai abținut. Toată lumea a observat cum căscai.

EL: Cum era să observe domnule? Ce n'am pus eu mâna la gură?

EA: Oricât! Tot lipsă de educație e...

EL: Pentruce?

EA: Ca să te duci la oameni la petrecere și să caști tot timpul ca la dentist *(schimbă tonul)*. Iară-ți pui pardesiul pe pat?

EL: Ho, că-l iau imediat *(cască teribil)*.

EA: Pune mâna la gură când caști...

EL: Lasă frate, c'acuma suntem între noi. Nu mai face și tu pe Schewitz la ora asta *(pendula bate 12)*. Poftim! Unu punct *(se întinde)*. Sunt obosit dragă, ce vrei? Și știi bine c'am mers numai ca să-ți fac plăcere ție.

EA: Foarte mulțumesc de plăcere. Mă iei acasă dela zece.

EL: Care zece dragă? Acum un minut a bătut unu jumătate. Ești teribilă pe onoarea mea cum falsifici adevărul!

EA: Nu acolo. Ieși afară cu el și pune-l la locul lui în cuerul din antreu.

EL: Ia nu mă plictisi, știi, că odată îl iau și îl arunc pe fereastră fir'ar al dracului să fie de pardesiu.

EA: N'ai decât. Tot îți vine ca de căpătat. (Uși. EL ese și se întoarce) E? Ai murit dacă l-ai pus la locul lui?

EL: Iiiihhh! *(cască)*.

EA: Isprăvește pentru Dumnezeu că mă enervezi.

EL: De ce să te enervezi? Ce? Caști tu? Nu! Casc eu. Atunci?

EA: Mă enervezi fiindcă mie nu mi-e somn deloc.

EL: Cred și eu. Tu dormi până la prânz și eu mă scol la 7 fără un sfert. Inainte să-mi sune ceasul.

EA: Se cunoaște că tat't'o a fost ceasornicar. Mergi înainte.

EL: Pardon. Tata a fost bijutier și numai în orele libere repara ceasornice.

EA: Știu, știu. Toată săptămâna repara ceasuri și Duminica când să vândă bijuterii ținea închis.

EL: Eh! Ce să-i faci? N'au toți norocul să se nască cârciumari ca să ție deschis și Duminica.

EA: Iar te legi de tata?

EL: Legea talionului, dragă...

EA *(cu dispreț)*: Immm! Antisemitule. (un timp. Pași prin odae) Nu'ți pune hainele mototol pe scaun, (pauză) Pune-le frumos pe spetează că nu le calci tu. (pauză) Uite, îți cade agenda din vestă și mâine iarăși îți încurci procesele și pledezi pentru adversar. (pauză) Nu trage. Nu trage așa de el că'l rupi. Il rupi n'auzi?

EL *(sugrumat)*: Ptiu! Fir'ai al dracului să fii astăzi și mâine de buton.

EA: Stai, stai, că'ți rupi cămașa, apucatule. Stai să ți-l scot eu. Ai nițică răbdare că-ți plesnește tensiunea și n'avem bani de cărucior. Nu mai pune mâna. Lasă-mă pe mine. Suge gâtul...

EL *(sugrumat)*: Nu pot. Au! Doare... doare... Imi bagi unghia în carne... Incet frate că doare, n'auzi?

EA: Iese greu fiindcă mănânci ca un porc.

EL *(ac. joc)* Ce face? Au!

EA: Te-ai îngrășat de crapă lenjeria pe tine. Nu te mai ajunge gulerul.

EL: *(ac. joc)*: Dacă mă iau după tine să-mi pui guler tare, așa-mi trebue.

EA: N'ăi fi vrut să mergi cu guler de zefir la smocking?

EL: Nu apăsa așa că mi-l bagi în omușor.

EA: Nu e nimic. Mai mănâncă sosuri și tocătură și trei pâini la masă.

EL: Fir'ar al dracului să fie de buton...

EA: Ce strică el? Mai bea bere, câte zece țapi la aperitiv.

EL *(vorbește chinuit și întretăiat de văitături)*: Vasăzică nu el e de vină fiindcă nu ese. Eu sunt de vină. Ei bine pe onoarea mea trebue să fie cineva nevastă ca să dea dreptate unui buton numai să-l contrazică pe bărbatu-său. Păcat că nu e nimeni să te-audă să te pună într'o piesă. Eminescu săracul de ce-a murit? Mai scria odată Scrisoarea Pierdută. Au. Au. Apucă-l de dincolo, pe sub betelie. Nu așa. Aașaa. Dă-i... acuma... Așa... Așa... Impinge-l... Mai un pic... mai... Gata. Phiu!

EA: Tot nevasta săraca... Dă-ți cu nițel scuipat unde te-a ros...

EL: M'a omorît fir'ar al dracului să fie. Unde e? Dă-l încoace să-l fac praf.

EA: Cum o să-l faci praf? E butonul cu perlă falsă pe care ți l-a făcut mama cadou de anul nou.

EL: De-aia mă strânge de gât, că e dela soacră-mea. Nu'l mai pui în viața mea. Aruncă-l.

EA: Fii serios...

EL: Dă-mi-l să-l arunc n'auzi? E butonul meu și fac ce vreau cu el. Dă-mi-l că pe urmă ți-l iau eu cu forța și e mai rău...

EA: Poftim dom'le, ia-ți-l sănătos. Om în toată firea! Mi-e și silă zău.

EL: Na. Să mă mai strângi și altădată fir'ai al dracului să fii de buton cu perla ta cu tot.

EA: De ce'l arunci pe jos? Doamne Doamne... Da caraghios ești dragă...

EL: Să nu te-apleci după el că mă cert cu tine să știi. Mâine să-l măture servitoarea și să-l dea imediat la gunoi. Vreau să-l distrug. Scurt.

EA: Bine bine, liniștește-te. Dacă vrei ți-l dau prin râjnița de cafea.

EL: Și să-i faci soacră-mi un marghiloman din el să-și bea cadoul pe care mi l-a dat.

EA: Te rog să nu fii măgar cu mama.

EL: Nu vorbesc de mama ta, vorbesc de soacră-mea. E o mare deosebire. (un timp).

EA *(EL flueră ușor în timp ce se desbracă)*: De ce te'i fi încăpățânând tu să-ți pui mereu cămașa asta de noapte nu înțeleg. Ai atâtea pijamale și tu, nu! Tot p'asta o pui mereu până am să ți-o fac odată cârpe de bucătărie să te scap de ea.

EL: Dar ce-are cămașa mea de noapte?

EA: E oribilă. Nici la mahala nu cred să se mai poarte așa ceva. Te rog să n'o pui pe tine. Ești advocat ce naiba. Puneți o pijama. Civilizează-te!

EL: Dar când nu se inventaseră pijamalele nu dormea toată Europa în cămașă cu râuri?

EA: In orice caz nu în de-astea ca a ta cu „Suvenir" brodat pe burtă. *(cu imens dispreț)* Și cu „S" cusut de-andaratelea. (un timp) Probabil că e vreo amintire decând nu erai însurat de ții atâta la ea?

EL: O am plocon dela o fină de-a mea.

EA: Trebue să fii fost servitoare?

EL: Da de unde? Era preoteasă.

EA *(cu silă)* Ah! N'ai avut pereche de evlavios! *(alt ton)* Să știi că nu te las să te urci cu ea în pat.

EL: Ce să mă mai urc. A murit săraca de mult.

EA: Cine frate?

EL: Fină-mea preoteasa.

EA: Dar cine îți vorbește de ea? Eu vorbesc de cămașa de noapte...

EL *(un ton mai autoritar)*: Mai bine desbracă-te și culcă-te mai repede. Știi cât a costat lumina luna asta? Și numai din discuții am ars 30 de kilowați mai mult. Uite. Aproape trei trecute.

EA: Nu mi-e somn.

EL: Treaba ta. Eu...

EA: Păi tuu.. Sigur! In două minute sforăi.

EL: Unde mi-e jurnalul?

EA: La nas. Pe măsuța de noapte.

EL *(se urcă în pat)* Ah! Bine e să te bagi în pat când ți-e somn. *(cască adânc)*

O pauză mare în cuprinsul căreia se reiau sgomotele dela început, complectate eventual cu altele din interior. Uși de șifoniere care se deschid și se închid. Dopuri de flacoane ce se deschid și se închid.

EL: Cum nu ți-e ție silă să te mânjești în fiecare seară cu vaselină pe față?

EA: Ca să-mi scot fardul. Ce să fac?

EL: Să nu-l mai pui.

EA: Dar ce mă fardez pentru mine?

EL: Dar pentru cine?

EA: Pentru tine. Pentru cine crezi că ne chinuim și ne smulgem și ne strângem și ne smângălim toată ziua? Pentru voi bărbații ca să vă placem vouă. Ce suntem altceva decât niște victime ale voastre?

EL: Eu v'aș aresta în massă dacă aș avea o putere...

EA: Pe cine?

EL: Pe voi astea care vă smulgeți sprâncenele pentru noi... și vă lipiți altele la loc pentru alții.

EA: Aau! *(a troznit ceva)*.

EL: Ce e?

EA: Nu știu pe ce-am călcat. Pe ceva tare. A! !Uite! Butonul tău! L-am făcut praf.

EL: Cum se poate frate să faci una ca asta? Vezi dacă ești cu ochii plini de rimel? Ți s'a împupăzat văzul. Tț. Tț Tț.

EA: Tot vreai tu să-l arunci la gunoi. Poftim. Ți-am făcut gustul. Te-am scăpat de el.

EL: Atâta cadou aveam și eu dela soacră-mea! Se cunoaște că i-a părut rău când mi l-a dat. Buton cu perlă veritabilă.

EA: Las'că-ți cumpăr eu altul din economiile mele.

EL: Nu, nu te rog. Fără economii că iar mă furi la coșniță. Asta e soarta mea. Nu pot să am și eu un lucru de preț al meu. Și țineam la el ca la ochii din cap.

EA: D'aia ți i-a scos adineauri. N'o să mă strâng de gât acuma pentru un fleac de buton. Te-a strâns de gât destul el. Iți era mic, n'ai văzut? *(alt ton)*. Nu pune mâna pe cartea mea te rog.

EL: Ce carte e asta?

EA: Un roman.

EL: Are porcării?

EA: Nu știu că n'am ajuns până acuma la ele.

EL: Când ajungi la ele să mi le citești și mie c'am rămas în urmă cu literatura.

EA: Fiindcă o să mori cu jurnalul în mână. Nu pui mâna pe o carte. Ia vezi, cine-a mai murit dintre cunoștințele noastre?

EL: (frunzărește ziarul). Nimeni. Niciun mort în toată gazeta. Numai excroci peste tot. S'au prostit și gazetele astea într'un hal. Nu mai ai ce să citești în ele.

EA (cască).

EL: Pune mâna la gură când caști, domnișoară.

EA: Nu vezi că sunt cu mâinile unse de vaselină?

EL: Dacă n'ai mâinile libere nu căsca.

EA: Ei asta e! Și dacă-mi vine ce să fac?

EL: Să caști pe dinăuntru sau să nu mai dai altora lecții de educație.

EA *(cască mai tare)*: M'am molipsit dela tine.

EL: Mi-e nu mi-e somn deloc.

EA: Și la petrecere dormeai de-a'npicioarelea în mijlocul salonului ca un birjar de noapte în mijlocul drumului.

EL: Mi-era somn de plictiseală. Decând sunt, n'am pomenit plictiseală ca la petrecerea asta. Parcă eram poftiți la incinerare, nu la onomastică.

EA: Parcă eu nu m'am plictisit îngrozitor.

EL: Păi atunci de ce mai vreai să stai?

EA: Ca să mă vadă gazda cum mă plictisesc la sendrofia ei. Și-apoi când ai început să-mi faci tu semne disperate de-abia ne sculasem dela masă.

EL: Dacă ne-am așezat la 11 în loc de 9? Ce aia a mai fost masă? Până să ne cheme la țuică, am mâncat trei unghii și 40 de scobitori.

EA: Fie vorba între noi nici nu am avut ce mânca.

EL: Pateurile dela început erau scrum.

EA: Și salata de boeuf, borș.

EL: Terci.

EA: Și untdelemnul dela maioneză era de ăla de uns ușile în provincie.

EL: Valvolină toată ziua. Parcă invitase la masă roți de automobil nu oameni.

EA: Mazărea dela soteu era de casă. Făcută de ei. Putea să ia acolo dracului o cutie de conserve că nu era foc. Da purcelul? Ce zici de purcel?

EL: Ah! Nu'mi mai aduce aminte de purcelul la tavă că n'avem un pic de bicarbonat în casă. Era vechi. Rânced. Putred.

EA: Era mort. Purcel tăiat mort.

EL: Și culmea nesimțirii! Ii lipsea tot ce avea mai bun. Coada și urechile.

EA: Au avut grijă să le oprească din vreme pentru ei ce crezi. Pe mine mă'nvață ei trucurile astea? Păi eu le știu dela mama. Dar garoafa? Ai văzut garoafa?

EL: Care garoafă că nu era o floare pe masă? Bine că nu le-am dus noi. Ar fi zis că vrem să le dăm peste nas.

EA: Nu frate dragă. Nu vorbesc de garoafele noastre, alea pe care era să le ducem, că alea erau splendide. Vorbesc de garoafa din gura purcelului.

EL: N'avea.

EA: Ba avea. Dar știi de unde o avea?

EL: Ei?

EA: O avea dela ordonanța maiorului care stă în curte cu ei. Dupăce a purtat-o ăla trei zile la ureche, a băgat-o în gura purcelului să ne-o dea nouă s'o mâncăm și să ne umplem de oreion.

EL: De unde știi că e dela ordonanță?

EA: E precis! **Imi închipui.**

EL: Cât despre vin ce să mai vorbim? Nici la jurământul recruților nu se dă asemenea poșircă.

EA: Și se mai lăudau că e din vie dela ei.

EL: Nu m'aș mira să fie. Au la vie la ei cinci pogoane de varză și zeamă slavă domnului, pământul plin de fântâni.

EA: Zi-le parveniți și pace. Unde și-au cumpărat și ei un fleac de Pakard acolo tratează musafirii ca pe niște rude sărace.

EL: In definitiv, ca să fim sinceri, ca lume bună, afară de noi, nu prea avea pentru cine să se ostenească. Eu ți-am spus să nu mergem.

EA: Nu se mai putea să refuzăm, dragă. E a treia oară când ne invită...

EL: Și ne ducem...

EA: Nu frate. E a treia oară când ne invită la masă deși noi nu i-am invitat niciodată. Nu se făcea prin urmare să nu ne ducem. Eram obligați.

EL: Mă rog. Mie nu-mi place să fiu obligat la nimenea. O să mergem și-a patra oară și gata. Ne achităm.

EA: Ah! Când mă gândesc la câtă lume suntem obligați, mi se face părul măciucă.

EL: Nu e nimic. Facem odată o petrecere grozavă și ne scăpăm pentru totdeauna. Uite acuma, de Sfântul Petru și Pavel. Tot e ziua noastră. Și-a ta și-a mea.

EA: Perfect. Ii chemăm pe toți, îi îndopăm, îi îmbătăm și gata. Scăpăm de obligații.

EL: Și așteptăm p'ormă să fim și noi invitați la fiecare din ei pe rând.

EA: Vasăzică rămâne stabilit. De ziua noastră o facem la noi. Precis.

EL: Precis. Să le-arătăm noi cum se primește un om în casă. Să vedem însă pe cine chemăm.

EA: Păi n'am eu lista?

EL: Care listă:

EA: Lista pe care am făcut-o data trecută când era să facem petrecerea aia mare la noi și te-ai bolnăvit tu subit.

EL: Aha. Da. Ia dă-o'ncoace.

EA: Stai s'o caut. E'n bibliotecă. *(ese, revine)*.

EL: Ai găsit-o?

EA: Sigur. Sunt în total 26 mari și 11 copii.

EL: Câți?

EA: 37 de persoane cu totul și cu noi doi 39. Zii 40 de persoane cifră rotundă, ca să fim cu soț.

EL: Ce tot vorbești dragă? 40 de ființe la o masă costă o avere. Și în afară de asta când chemi mulți îți mai auzi și vorbe. Că pe ăla nu l-ai chemat, că ăluia nu i-a plăcut vinul, că lui madam cutare nu i-am făcut legume când știam că e vegetariană, că pe cutare l-ai așezat la masă lângă cutare, că pe ăla l-ai pus în frunte și pe ălălalt la coadă, nu, nu, nu se poate, sunt prea mulți ascultă-mă pe mine... Să oprim numai pe ăia cărora le suntem obligați de tot. Ia citește tu lista.

EA: Păi întâi sunt 12 ai noștri..

EL: Care ai noștri?

EA: Ai noștri frate. Mama, tata, nenea Tică, unchiul Vasile, nașul, nașa, vară-ta cu bărbat's'o, cumnații cu fetele...

EL: Bun... bun... Șterge-i!

EA: Cum o să-i șterg dragă, ce nu ți-e bine?

EL: Șterge-i când îți spun. M'am săturat de familie. Sunt sătul până'n gât de familie, dă-o'ncolo de familie.Tot familia și iar familia mereu. La Paști familia, la Crăciun familia, la Anul Nou familia, la logodne familia, la înmormântare familia, mi s'a acrit dragă de familie.

EA: Te rog să nu vorbești de rudele mele așa că mă supăr.

EL: Parcă numai de-ale tale vorbesc. Vorbesc și de-ale mele și de toate rudele de pe lumea asta. Șterge toată familia de pe listă să rămânem numai noi și cu prietenii noștri. Am decis să chemăm obligațiile. Și în familie nu există obligații. Șterge-i.

EA: Biiinee. Eu îi șterg, dar să știi că eu nu m'amestec pe urmă. Tu te răfuești.

EL: Numai să poftească cineva și să-mi ceară socoteala de ce fac în casă la mine că știu eu ce să răspund. Ca la tribunal. Replică. Da ce? M'am însurat ca să mă fac birtașul familiei?

EA: Atunci pe cine șterg?

EL: Tot ce e familie.

EA: Cum adică s'o șterg și pe mama?

EL: Dar ce ea nu e rudă cu tine? Sau e cu stemă'n frunte?

EA: Eu zic să lăsăm mamele...

EL: Nu nu, nu, nu. Nu. Că p'ormă iară se face ceartă la cărți după masă și casa mea nu e tripou să se certe jucătorii.

EA: Biine dragă. Perfect. Vasăzică din familie nu chemăm pe nimeni?

EL: Absolut pe nimeni!

EA: Nici pe Margareta?

EL: Dar ce-am eu cu Margareta?

EA: E fată tânără și săracă și decând a murit bietul nenea Mitică nu mai ese nicăeri. Eu zic să facem o excepție pentru ea... Mă gândesc că poate pune vreunul din prietenii tăi ochii pe ea și-o măritam, c'apropie și ea de 30 de ani mititica.

EL: Te rog știi! Casa mea nu e casă de rendez-vous. Cine vrea să se mărite să se ducă la pețitoare nu la petrecere la mine. Șterge-o! Uite, dom'le am ajuns acuma și geambaș de fete nemăritate fezandate.

EA: Am șters-o isprăvește.

EL: Bun. Zii mai departe.

EA: Georgescu cu nevasta cu copiii și cu „frailai".

EL: Georgescu-u? Măgarul ăla de mă'njură pe toate potecile c'am schimbat trei partide până acuma? Nici să nu mai aud de el.

EA: Păi n'ai schimbat trei?

EL: Ei și? Trebue să stea el și să mi le'numere cu voce tare?

EA: Mă mir că spuneai că e prietenul tău cel mai bun.

EL: E atunci eram în opoziție și-apoi toți îți sunt cei mai buni prieteni când e vorba să-i chemi la masă cu tot neamul. Nu vezi? Se'nfige la masă și cu copiii și cu guvernanta. Bine că nu vine și cu slugile ca să fim mai intimi. Șterge-l dragă. N'am nevoe de prieteni d'ăștia care n'o să mai intre niciodată în parlament.

EA: L-am șters.

EL: Bun. Să vedem de-altcineva.

EA: Maiorul Popovici cu nevasta și cu soacră-sa, generaleasa.

EL: Pe soacra-sa șterge-o. N'o chem eu la masă pe soacră-mea și-o să chem pe soacră-sa? Pe cataplasma aia care nu pune miza niciodată și fură giocării la Remmy? Haidade!

EA: Bine dragă dar nu putem să-i chemăm fără ea. Stă cu ei în aceeaș casă, ese cu ei peste tot, cum s'o lase tocmai acuma singură când s'a decis să-și facă testamentul?

EL: Dacă le place. Dacă nu, n'am nevoe nici de ei. Șterge-i. Fiindcă la urma urmei ce obligație am eu pentru maiorul Popovici. Nu mai am niciun frate să-l amâne la recrutare că și-au făcut stagiul toți. Cine mai vine la rând?

EA: Părintele Cristescu cu preoteasa și copilașul.

EL: Mâncăciosul ăla mic de'și vâră degetele în sosuri și nasul în borcanul de muștar? Șterge-i imediat. N'am nevoe de popi. Și nici obligații n'am! De câte ori a venit la sfeștanie, sau la vreun parastas, a venit gratis? Nu. Atunci? Și pe urmă să-ți mai spun și altceva. Părintele Cristescu seamănă leit cu popa de treflă din cărțile de poker cu care am piedut ieri. Prinurmare, n'am niciun interes să mi-aduc ghinionul în casă.

EA: Păi atunci dragul meu dacă șterg toată lumea de ce-am mai scris-o? Nu mai chemăm pe nimeni. Ăla e așa ,ăla e pe dincolo, ăla nu-ți place, cu ăllalt te-ai certat. D-zeu să te mai înțeleagă. Ori faci și chemi ori nu mai faci și nu chema. Dar așa să faci fără să chemi, nu se poate... Fii logic și tu odată în viața ta.

EL: Ia ascultă dragă. In definitiv și la urma urmei, ce sunt obligat să chem pe cineva? I-am rugat eu să mă poftească la ei? Nu. Și-atunci dacă e vorba pe logică, unde e obligația? De unde și până unde? Ca ce? N'am nevoe de nimeni. Scurt! Șterge-i pe toți. Șterge și lista. Și decât să cheltuesc o avere ca să satur jumătate Bucureștiul mai bine de ziua noastră te iau frumușel de braț și mergem amândoi să mâncăm mititei la o grădină de vară. Facem o petrecere în doi să se ducă buhul.. Și din maioneza musafirilor îți cumpăr ție geanta aia pe care mi-ai arăt-o ieri...

EA: Da, ar fi o idee.. Dar, nu, nu. Nu e bună.

EL: De ce? Avem bani de aruncat pentru obligații?

ET: Nu pentru asta. Mă gândesc însă că nu e bine de ziua noastră să eșim în oraș. Cine știe, poate ne vede cineva și își închipue că ne-am eschivat de calicenie și-am plecat de-acasă ca să nu primim? Eu zic să facem altceva.

EL: Ce?

EA: Mergem la Tanti Paulina că tot de Sfinții Petru și Pavel serbează și ea. Poate, cine știe, ne oprește la masă.

EL: E vezi? Așa te vreau. Bravo. Excelentă idee. Unde pui că suntem și obligați să mergem la Tanti Paulina...

GONG

AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE
JACQUES DE CHAMBON
FUGARA

Pe brâne prăpăstioase de munți, hărțuită de prigonitorii ei — de ce? — frumoasa Mercedes gonește călare, cu taina ei, spre ruinele conacului blestemat, Hacienda fără nume.

Acolo, între fugară, Petro, Pepita și Porfirio se deslănțuie episoadele de curaj și viclenie ale uneia din cele mai palpitante aventuri. Cine va învinge?...

SCANDAL IN LUMEA BUNĂ

(Urmare din pag. 5-a)

s'ar fi mirat. Il cunoştea. Ştia că are darul de-a face pe unul să renunţe la o cerere, pe altul să părăsească o situaţie. Ştia că, pentru a ajunge aci, utiliza toate coardele sentimentale, toate inflexiunile vocii lui plăcute, toată gama argumentelor, toată puterea lui de seducţiune, care era mult mai mare decât puterea lui de convingere. Era în stare să demonstreze acum, că ministerul de domenii este cu totul lipsit de însemnătate, pentru ca pretendentul să primească un subsecretariat de stat oarecare. Şi era în stare, un sfert de oră mai târziu, să-i arate celui care revendica externele, că interesele superioare ale patriei cer prezenţa lui la domenii, singurul minister important. Regreta că el însuşi este prea ocupat la preşedinţia consiliului. Altfel ar fi luat domeniile fără să stea la gânduri o singură secundă...

Dar Alexandru întrebuinţa asemenea artificii în faţa partizanilor, în faţa „prietenilor politici". Când rămânea cu Virgil Cruceanu şi cu Zoe, era de-o desăvârşită sinceritate. Aşa dar, odinioară când era plictisit de politică şi când spunea că e lucru mic şi meschin „să ajungi", şi după ce — mai înainte — afirmase că viaţa e o bestie, — fusese sincer. Nu încerca să amăgească pe nimeni, fiindcă nu avea pe cine să amăgească...

Cine-l desgustase de politică?

O femee? Nu. Zoe îl cunoştea bine. Femeile îl puteau amuza. Nu-l puteau însă, preocupa.

Atunci?

Desigur, o mare înfrângere în manevrele lui de culise.

Când? Cum? Zoe cunoştea aceste manevre. I le spunea Alexandru. S'a întâmplat ceva, ce-i este tăinuit ei? Aşa se pare..

In clipa aceea, Jean, valetul, se ivi — grav în haina albă, gulerul înalt şi puţin ud de năduşeală:

— Doamnă, Bucureştii la telefon...

— Cine este?

— Doamna Cruceanu...

Zoe Dima se bucură. Sonia Cruceanu, soţia lui Virgil Cruceanu, era deopotrivă prietenă cu Zoe şi cu Alexandru. Plecase la Bucureşti eri, ca să-şi rânduiască anumite chestiuni băneşti. Trebuia să vină în astă seară. O aşteptaseră cu masa. Nu venise. Acum, telefona.

— Adu-mi telefonul aici, — spuse Zoe Dima. Ii era lene să se ridice din comodul jilţ de pae, căptuşit cu perne moi. Ii plăcea aerul sărat al mării, briza care-i necăjia părul, svonul jazzului dela cazinou.

Jean aduse aparatul, îl puse la priză şi plecă discret, dar mai ales grăbit. Era grăbit, fiindcă pe imensa lui chelie lucioasă se adunau fluturi de noapte, musculiţe, gâze cari îl gâdilau, iar el — valet stilat — nu putea să schiţeze în faţa stăpânilor un gest de apărare...

Zoe luă receptorul:

— Allo... Da, eu... Bună seara, Sonia... Eşti o trădătoare... Da, te-am aşteptat cu masa.. Cum? Nu-i nimic că nu ne-ai anunţat.... Glumesc. Tu ştii că noi mâncăm totdeauna târziu.. Nu, draga mea, Virgil nu e aici. A mâncat la noi şi a plecat acum câteva clipe... Nu, nici Alexandru nu-i acasă... A plecat cu Virgil, ca să-l conducă... Da, da... ca să fie sigur că se duce acasă şi că nu te trădează... Da, Alexandru îţi apără soţul de tentaţiuni, precum vezi.... Sunt absolut singură, aşa cum eşti şi tu la Bucureşti în clipa asta... Nu mă reţii, draga mea. Spune tot ce vrei... îmi faci mare plăcere... Cum? Imi faci mare plăcere... Aşa, fiindcă sunt puţin plictisită... Nu, nu, n'am nimic personal... Alexandru e cam preocupat... Nu ştiu dece... De sigur că am să vorbesc cu el... Cred că chiar astăseară, dacă nu va fi prea obosit... Spune, dragă Sonia... Da, da... ca s ăfie sigur că se duce Bine. De sigur. Virgil va fi la Constanţa , cu maşina... A fost şi astăseară, te-a aşteptat... Cum? Ai telegrafiat? Atunci, telegrama ta a sosit la vilă la voi, când Virgil era la noi... el a venit devreme... Ei, nu-i nimic... Au făcut amândoi o plimbare până la Constanţa şi atâta tot... Amândoi, da, fiindcă a mers şi Alexandru să ia puţin aer... Nu fi copilă, draga mea, n'ai deranjat pe nimeni. Virgil pleca la gară, a trecut pe aici, Alexandru a spus că merge şi el... S'au dus... s'au întors... Abia s'au întors cu mai bună poftă de mâncare... Bine, Sonia. Te aşteptăm mâine. Nu mai e nevoe să telefonezi la vila voastră. Trimit eu pe Jean, cu un bilet, chiar acum... Altceva, mai ai de comunicat lui Virgil? Da, spune... Bun... Bun... A, perfect! Imi pare bine că ai tranşat cu bine la bancă. Bravo! Ce mai e nou pe acolo? Cald... Şi aici, a fost groaznic de cald astăzi. Nu, acum e plăcut... Politiceşte, ce se mai aude? Nimic... Toată lumea plecată... Ei da, fireşte! Totuşi... Aha! Nu poţi să spui prin telefon... Deci, lucruri interesante.. Bravo! Cum? lucruri cari îl privesc şi pe Alexandru... Bun. Mai ales pe Alexandru.. Şi încă, veşti bune... Imi pare bine... Ai să ne spui mâine.. Bine... Pa, **chérie...** Şi veţi fi cuminte... Auzi? Ha-ha-ha... Pa!

Zoe închise telefonul. Sună. Jean aduse mapa de corespondenţă. Zoe scrise repede lui Virgil Cruceanu că nevastă-sa a tranşat cu bine la bancă, vine a doua zi dimineaţa cu acceleratul, aduce noutăţi bune cari îl privesc şi pe Alexandru, dar pe cari nu le poate spune prin telefon.

— Duci scrisoarea asta la vila Cruceanu, chiar acum... După aceia, poţi să te culci. Pe domnul preşedinte nu e nevoe să-l aştepţi...

— Prea bine, doamnă...

Jean se înclină. In fiecare seară, primea acelaş ordin: „pe domnul preşedinte nu e nevoe să-l aştepţi". In fiecare seară, îl aştepta totuşi pe domnul preşedinte, fiindcă Jean ştia că lui Alexandru Dima nu-i place să se desbrace singur...

Iarăşi singură, Zoe se gândi cu drag la prietena ei, Sonia Cruceanu. Ea e fericită, Virgil o iubeşte. O iubeşte numai pe ea. Politica nu-l pasionează, nu-l acaparează. Câteva luni, în fiecare an, călătoresc împreună în străinătate... Se înţeleg de minune. Le plac aceleaşi oraşe, aceleaşi tablouri, aceleaşi cărţi...

Zoe, cu cât se cerceta mai atent, cu cât se pleca mai mult asupra sufletului ei, îşi dădea seama că, în ea, trăesc două fiinţe deosebite: „doamna", căreia îi plăceau politica, recepţiile, puterea, dominaţia; — şi fetiţa sentimentală, pe care nu izbutise s'o ucidă încă...

„Astă seară, sunt prea sentimentală..." — îşi spuse Zoe. Scutură din umeri — frumoşii ei umeri majestuoşi — ca şi când ar fi vrut să-şi arunce preocupările, cari o covârşiau. Cu un gest de energie, se ridică, înălţă capul puţin pe spate, aşa cum îl purta când intra biruitoare în saloanele luminate. Luând această atitudine, vroia să-şi ia şi starea sufletească potrivită. „Doamna" reapărea, stăpână...

Telefonul sună.

— Allo... Da. Nu, domnul preşedinte nu-i acasă... Eu sunt, da... A, bună seara domnule Christian. Da, ascult... Aha... Bun... o afacere gravă de furnituri? Ai toate informaţiile? Când vii? Bun... soţul meu şi eu te aşteptăm cu plăcere...

Zoe puse receptorul pe furcă. Zâmbi mulţumită. O afacere mare de furnituri, făcută de actualul guvern... Câţiva oameni ai regimului compromişi... Mircea Christian fostul subsecretar de stat dela interne, este de obicei bine informat. Dacă îşi va fi procurat şi dovezile, Alexandru va interpela şi, fără îndoială, va avea un nou şi mare succes. Cu atât mai bine! In vremea din urmă, s'a vorbit prea puţin de Alexandru... Nici el n'a mai întreprins nimic! O interpelare cu răsunet în primele zile ale sesiunii parlamentare ar grăbi căderea guvernului şi rechemarea lui Alexandru la preşedinţie...

Zoe zâmbi, mulţumită, gândului acestuia şi porni sus, spre dormitor, după ce împărţi cu o autoritate rece şi cu o chibzuială minuţioasă, ordinele pentru a doua zi: menu-ul, numărul musafirilor, ora la care să fie gata baia, ora la care să fie maşina la scară...

Alexandru Dima îl întovărăşise pe Virgil Cruceanu până la vila acestuia. Vilele erau apropiate. Ba erau chiar la fel clădite: cele câteva deosebiri de detaliu nu aveau nicio însemnătate. Prietenia lor atât de strânsă ajunsese până la o desăvârşită identitate de gusturi.

Mergând împreună pe marginea mării, în noaptea limpede, Dima nu vorbise aproape de fel. După izbucnirea de adinioară — „viaţa e o bestie" — se ferecase în tăcere. Işi dăduse seama că clocotul lăuntric îl depăşise, că spusese mai mult decât trebuia să spue. Virgil Cruceanu păşia agale, alături de prietenul său. Virgil tăcea şi el. Din când în când, cu coada ochiului, îi arunca o privire fugară, cercând să suprindă pe chipul lui Alexandru taina care, fără îndoială, îl frământa. In câteva rânduri, Virgil rupse tăcerea cu glasul lui domol, blajin:

— Am impresia, Alexandre, că te contrariază ceva...

Dima a încruntat sprâncenele. Cruceanu a continuat cu sfială şi cu discreţie:

— Dacă îţi pot fi de folos... nu este aşa...

Dima a scuturat din cap:

— Nu, nu... nu-i nimic... — Apoi, a schimbat brusc vorba:

— Ziarele de după amiază au ceva interesant? Eu nici n'am avut timp să le văd... Oamenii ăştia, cari vin mereu, mereu, ca să-ţi facă vizite, ca să-ţi aducă omagii, dacă ar şti cât sunt de plictisitori...

In faţa vilei lui Cruceanu, se despărţiră repede, cu o scurtă strângere de mână şi luară înţelegere când să se întâlnească a doua zi... Tocmai atunci, Jean, valetul lui Dima, aduse biletelul, în care Zoe rezumase convorbirea telefonică ce avusese cu Sonia. Dima întrebă puţin neliniştit:

— Ce s'a întâmplat?

Cruceanu răspunse:

— Sonia telefonează că vine mâine, cu acceleratul... aduce şi noutăţi politice interesante pentru tine...

Când Alexandru Dima porni înapoi, spre vila lui, era aproape de miezul nopţii. Dinspre cazinou, venia svon de muzică uşoară. Cei cari dansaseră, se întorceau acum veseli şi gălăgioşi — spre vilele presărate ici şi colo. Când îl recunoşteau pe Dima, îl salutau pripit. Dima răspundea cu un surâs amabil, acelaş pentru toată lumea. răspundea mecanic, fără nici un efort, fără să-şi dea seama, ca un automat. Gândurile lui erau aiurea.

De câtăva vreme, era nemulţumit de sine. Se simţia uneori preocupat, alte dăţi distrat. Ca să-şi adune gândurile asupra unei probleme, trebuia să facă un efort. Il plictisia politica. Incerca să citească, dar îl plictisia orice carte. In chip obicinuit, îl pasiona istoria politică, biografiile mari, memoriile. Acum, deschidea volumele rând pe rând, le răsfoia, totul i se părea anost... Il plictisiau cunoscuţii cari veneau să-i aducă ştiri şi să-i prezinte omagii...

Să fie de vină marea? Dima venia de-atâţia ani, mereu în aceiaşi lună, la mare. Niciodată nu simţise această ciudată enervare..

...De-atâţia ani, mereu în aceiaşi lună... — Dima se opri o clipă locului, surprins el însuşi de această constatare. Pentru prima dată, îşi dădea seama că viaţa lui se desfăşoară după un program de o exasperantă monotonie. O lună la mare. Câteva săptămâni, la Sinaia. O lună la Paris. Superficial privită, o astfel de existenţă ar părea de invidiat. Dar care este realitatea? Pretutindeni, — la mare, la Sinaia, la Paris şi în restul anului la Bucureşti, — aceiaşi preocupare aproape unică: politica... Aceiaşi încordare: să se menţină acolo unde a ajuns... Acelaş gând: ce va fi plănuind în clipa de faţă cutare adversar, cum s'ar putea dejuca o anume intrigă?... Sunt, în ţară, atâţia cari îl pizmuesc. Sunt tineri, cari acum intră în luptă şi cari îşi spun în ceasurile lor de vis şi de reculegere: „Când voiu ajunge şi eu ca Alexandru Dima"... Bieţi naivi! Niciunul dintre ei nu ştie, nici unul nu bănueşte cât de goală e viaţa lui Alexandru Dima! Puterea cu încântările ei. Opoziţia, cu luptele ei. Atât. Din când în când, o femee... Nici măcar o dragoste mare, o mare pasiune, care fecundează sufletul, care te face să descoperi noui orizonturi, noui sensuri în viaţă.. Nici măcar atât. Zoe e o bună prietenă, o colaboratoare. Dar cu cât se întoarce mai mult înapoi cu atât îşi dă seama mai bine că n'a iubit-o cu patimă niciodată, nici chiar la început. S'a însurat, fiindcă trebuia să se însoare, trebuia să ia o femee frumoasă, bogată, inteligentă— şi Zoe împlinea aceste condiţii...

...Şi-acum, când simte cum trec anii inutil şi vertiginos, — enervarea aceasta, nemulţumirea aceasta îl ia tot mai puternic în stăpânire. Il supără orice. De pildă, astăseară l-a necăjit — fireşte că n'a spus-o nimănui — l-a necăjit faptul că Sonia Cruceanu n'a sosit, cum fusese vorba, cu rapidul. Poate că ar fi adus oarecari noutăţi dela Bucureşti. Sonia e o femee inteligentă, activă, mai pasionată pentru politică decât Zoe... — Alexandru alungă acest gând, cu ciudă: se surprinsese făcând o comparaţie între Zoe şi Sonia — şi lucrul îl supăra... N'are niciun rost! Fiecare din ele îşi are personalitatea ei Sonia este o personalitate puternică, asta e sigur. Mult mai puternică decât Virgil. Ea îl domină. Virgil este atât de slab... Aproape că se lasă dominat. De pildă, acum: era mult mai potrivit să se ducă el la Bucureşti ca să închee cu banca; a trimis-o însă pe Sonia...

Oricum, în Sonia este ceva ciudat. Basarabeană personalitatea ei nu este desenată în linii drepte, ca o schemă, — aşa cum este personalitatea clară a Zoei sau a alteia... Este ceva insesizabil în femeiuşca asta. De zece ani, de când o cunoaşte, de când este soţia lui Virgil, n'a izbutit să-i prindă taina. La început, nici nu ia dat prea mare importanţă. I s'a părut, o femee oarecare. Tăcută, modestă, Sonia nu s'a impus decât încetul cu încetul. Şi-a desvăluit firea an cu an. Intr'o zi, Alexandru Dima a constatat cu surprindere că Sonia e inteligentă. In altă zi, că are asupra situaţiilor politice un punct de vedere personal. Mai târziu, a văzut că Sonia are humor... Acum îşi dă seama că Sonia mai are o faţetă a personalităţii ei încă necunoscută lui...

Dima ajunsese în faţa vilei. Se opri apoi. Aprinse o ţigară. Se uită în juru-i: Acum era linişte deplină. Departe, la cazinou, luminile se stingeau pe rând. Undeva, în sat, lătra un câine. Vâjâitul valurilor domina noaptea.

Alexandru Dima urcă scările plictisit. Vroia ceva şi nu ştia ce vrea... Vroia ceva nou, ceva care să-l smulgă din monotonia vieţii lui.

Tudor Teodorescu-Branişte

IMPRESIONANT! CEREŢI!

Crima şi năpastea au fost puse în mişcare de necruţătoarele trusturi acaparatoare împotriva unei geniale invenţii care le ameninţă profiturile. Inventatorul ajunge la ocnă; soţia scumpă îi este asasinată. Eroica lui fiică preia lupta titanică. Va isbuti ea să ducă la triumf adevărul, dreptatea şi visul părintelui ei, martir al ştiinţei?...

„ROMANELE CAPTIVANTE"

(230 pagini — 15 lei)

Cereţi la chioşcari, librari şi în gări.

Nebunia lui Nietzsche

La începutul lunei Ianuarie 1889 avu loc la Torino, în piaţa Carlo Umberto, un curios incident.

Un birjar îşi biciuia calul. Un străin înaintă atunci spre cal: un bărbat de talie mijlocie, cu ochii străpungători în orbitele adânci, cu o enormă mustaţă în perie. Imbrăţişă animalul bătut, gesticulă, strigă ca un nebun. O mulţime de curioşi înconjură grupul. Hangiul David Fino recunoscu pe bărbatul ce se sbuciuma: „este un german, profesorul de filozofie Frederic Nietzsche ce locueşte la Torino de câteva luni". Fino îl luă la hanul său şi-l culcă.

Două zile şi două nopţi Nietzsche zăcu într'o stare de completă letargie. Când se redeşteptă, reîncepu să delireze: spunea că e poetul Pradon sau arhitectul Chambiges şi pretindea că ar fi comis o crimă. Apoi se crezu Victor Emanuel, cardinalul Antonelli, prinţul de Savoia-Carignan venit la Torino pentru a asista la propriile-i funeralii. Alergă la biroul de poştă şi la gară se agăţă de fiecare şi proclamă că este D-zeu în persoană sub o deghizare. Aceasta ameninţa să provoace un scandal public.

Foarte aproape de Nietzsche, chiar la Torino, trăia celebrul psihiatru Cesare Lombroso care-şi terminase tocmai cercetările asupra relaţiunilor dintre geniu şi nebunie. Dar acest caz exemplar îi scapă. Cei doi mari gânditori n'au intrat niciodată în contact.

Bravul Fino nu vede altă scăpare decât să scrie unui prieten al lui Nietzsche, profesorul de teologie Overbeck, la Bâle, care, de multă vreme se ocupă de mijloacele de existenţă şi girează slabele venituri ale filosofului căci autorul lui „Zarathustra" nu-şi găsise măcar editor pentru ultima parte a operei sale capitale.

In timp ce tot avutul lui Nietzsche — un pat de lemn, două fotolii şi o baie — este vândut la licitaţie publică la Torino, Overbeck duce bolnavul la Bâle. Aci îl caută bătrâna-i mamă. O salută cu cuvintele: „Vezi în mine pe tiranul Turinului!" La capătul unei îngrozitoare călătorii în care timp Nietzsche delirează şi se zbate, ea trebue să se separe de el şi să-l interneze în azilul de alienaţi din Iena.

Diagnosticul este repede stabilit: este vorba de un început de paralizie generală.

Mama lui Nietzsche şi sora, d-na Elisabeth Förster, aceea care va fi mai târziu biografa sa şi directoarea arhivelor Nietzsche la Weimar, nu vor să ştie de aceste constatări medicale. Pentru ele Nietzsche s'a surmenat şi se va restabili curând.

O luptă tragică se dă în jurul pacientului între mamă, doctori şi prieteni. Mama vrea să-şi smulgă fiul din azil şi să-l îngrijească ea însăşi. Doctorii ezită. Directorul azilului de alienaţi din Iena, tânărul doctor Binswanger — excelent psihiatru, care a contribuit la răspândirea în Germania a lucrărilor fundamentale ale şcolii Charcot — vede în boala lui Nietzsche un caz clinic oarecare. Mărturiseşte cinstit că nu-i cunoaşte cărţile: după el, medicii au „atât de puţin timp pentru operele literaţilor".

In timp ce mama lui Nietzsche şi medicii îşi disputau bolnavul, un nou „combatant" intră în scenă. Este un arheolog, un oarecare Langbehn, uriaş teuton care înghite la micul dejun patru ouă crude şi douăsprezece păinişoare. Işi oferă serviciile pentru a-l îngriji pe Nietzsche şi a-l vindeca în felul său.

Se găsesc alţi sfătuitori periculoşi. Unul dintre ei propune să-l vindece pe Nietzsche după o formulă „antică" prin influenţele „cosmice" ale arămei şi cu dansuri orgiace ce vor goni demonul maniei!

In cele din urmă mama învinge pe medici şi pe vindecătorii de ocazie. In primăvara anului 1890 Nietzsche iese din casa de alienaţi.

Timp de zece ani, până la moarte, Nietzsche va rămâne sub acoperişul familial. Incet, inexorabil spiritu-i se stinge.

Nu se cunoşteau până de curând aceşti ultimi ani din viaţa filosofului decât din povestiri, adesea romanţate şi inexacte ale prietenilor ce-l vedeau din când în când. Medicii nu se mai ocupau de el, „cazul" său fusese părăsit. Adevărata istorie a acestei boli reiese din scrisorile pe cari mama lui Nietzsche le adresa prietenului credincios al fiului său, profesorul Overbeck, corespondenţă ce a fost publicată recent („Der Kranke Nietzsche", Scrisorile mamei sale către Franz Overbeck, Ediţia Berman-Fischer, Viena-Stockholm).

Sunt documente emoţionante, profund umane, mai adevărate, cu toată subiectivitatea lor decât rapoartele alienistului celui mai dibaciu. Ele reflectează nu numai starea bolnavului, ci adevărata viaţă a marelui bolnav şi schimbările ce le-a suferit.

Mama lui Nietzsche, o bătrână de şaptezeci de ani, se însărcinează, cu un devotament fără margini, de fiul suferind. Sarcina-i este foarte grea. In căsuţa ei trebue să închirieze camere pentru a acoperi cheltuelile cele mai urgente, se îndatorează, grijile băneşti o chinuesc.

Geniul lui Nietzsche este complet mort. Ceeace mai rămâne din punct de vedere fizic este un biet animal mizerabil căruia numai devotamentul matern îi mai permite să vegeteze.

In cursul primilor ani ai nebuniei are încă momente lucide. Gândurile celor scrise de el străbat ici şi colo în cuvintele lui. Câteodată pare să-şi dea seama de boală: „Sunt mort pentrucă sunt stupid". spunea atunci. In creerul lui frazele se creau ca şi altădată dar în loc de paradoxe strălucitoare nu apăreau decât cuvinte goale de sens.

In afară de mamă-sa şi poate de soră-sa, nu mai recunoştea pe nimeni. Mama lui îi arătă o scrisoare a prietenului său Overbeck. O duce la ochi, o miroase. E tot. Mamei sale, aproape octogenară, îi face pozne ca un copil, îi aruncă în cap batiste, murdăreşte scrisorile. Cea mai curioasă, este rezistenţa fizică a lui Nietzsche care, din prima tinereţe fusese slab şi suferind. Cei mai mulţi dintre bolnavi mor după doi sau trei ani în paralizia generală.

Nietzsche a suportat-o timp de doisprezece ani.

In timp ce spiritu-i se scufunda în neant, numărul adepţilor lui creştea în mod periculos. Când muri Nietzsche, la 25 August 1900, nu numai intelectualii vedeau în el pe maestrul desăvârşit, ci şi politicianii avizi de putere cari încercau să-şi justifice ambiţiile prin doctrina supraomului.

Şi apoi? Pangermanismul se agăţă de filosoful ce detesta şi dispreţuia pe proprii săi compatrioţi.

Frederic Nietzsche s'a plâns adeseori că nu este cunoscut că „n'a ştiut măcar să-şi facă duşmani". Or, desigur că ar fi suferit de gloria care, după cincizeci de ani de la boala lui grozavă, l'a copleşit în Germania actuală.

M. SĂVEANU

ARTIŞTII NOŞTRI

Sculptorul CONST. BARASCHI-MUŞAT

CĂRŢI ŞI REVISTE

Prefaţă la o activitate critică

de **ION BIBERI**

Faptul artistic e o mărturie de viaţă: singur conţinutul lăuntric de experienţă vitală dă artei substanţă şi iradiere. Simetria, echilibrul sau fluiditatea expresiei nu alcătuesc decât un vehicul de comunicare a adâncului de gând pe care îl exprimă trăirea întrupată în artă.

Activitatea critică e un act de credinţă. In primul rând, de credinţă în virtutea de transfigurare şi trecere dincolo de cotidian a artei; dar în acelaş timp, de credinţă în onestitatea de cuget a cumpănii drepte şi a efortului de cuprindere exactă a fenomenului de artă din partea activităţii critice.

Plăsmuirea artistică şi activitatea critică sunt deci manifestări spirituale îngemânate. Ele comunică între ele prin corespondenţa adâncă a aderării la un plan de viaţă deosebit, la planul artistic, paralel dar distinct de planul cotidianului; ele se unesc în aceaş evadare şi în aceiaş menţinere în domeniul pur, depărtat de contingenţe, a trăirii plenare a individului, în momente privilegiate. In actul plăsmuirii artistul participă cu toată fiinţa sa, sublimare spirituală şi realitate trupească, dar în elaborarea artei nu se răsfrâng decât zonele pure, nealterate, ale gândului şi simţirii. Rămân deci depărtate, deşi prea adesea făcând parte din fiinţa artistului: mistificarea, fronda, violentarea inutilă şi poza. In înfăptuirea artistică aceste atitudini nu străbat decât arare, sau dacă se vădesc, ele nu contribue nicidecum la împlinirea nivelului artistic a operei. Exemplul lui Baudelaire, între atâtea altele, e o dovadă.

Vrem să spunem că există un anumit nivel de viaţă pe care se situiază faptul artistic. Nivel diferit de planul vieţii cotidiene. Afirmând diferenţa aceasta de zone, nu afirmăm în nici un chip superioritatea uneia asupra celeilalte: subliniem numai faptul că ele se află pe două tărâmuri de viaţă deosebite, deşi având între ele punţi de legătură. Acesta este, în credinţa noastră, principiul cardinal al plăsmuirii artistice ca şi al activităţii critice: situarea artei pe un tărâm de viaţă propriu, dincolo de cotidian şi distinct de faptul concret, brut, neprelucrat, al vieţii din jur. A comunica direct cu esenţa unei opere de artă presupune depăşirea cotidianului şi inserarea în lumea valorilor spirituale, a trăirii într'un alt regim de viaţă, distinct de al lumii concrete, subt călăuzirea unei sensibilităţi noi.

Fiecare creator îşi construeşte astfel, utilizând ecouri şi indicii din lumea din jur şi din experienţa proprie, o nouă lume, ideală, cu care noi comunicăm direct prin contemplarea artistică. Intrăm în această lume fără efort, ne familiarizăm cu toate aspectele şi coordonatele ei şi o putem recunoaşte dintr'o mie, dela primul contact. Identificăm în acest mod dela prima privire universul unui anumit pictor din simpla atmosferă chromatică a unui tablou, după cum recunoaştem lumea familiară a unui romancier după o descripţie citată fragmentar, sau viaţa interioară a unui poet după un crâmpei de ritm. Recunoaştem deci regimul moral, viziunea, ritmul sensibilităţii şi decorul de fantezie a unui creator, pentru că acesta a reuşit să integreze un univers propriu, să-i dea contur, viaţă şi adâncime. La rându-ne, comunicăm cu acest plan de viaţă, ne lăsăm cuprinşi de specificul lui, căutăm să ne pătrundem de vraja şi noutatea lui.

Este atitudinea criticului faţă de opera de artă: năzuinţa de a se integra în planul viziunii estetice, prin depăşirea planului concret. Această inserare presupune însă o totală smulgere din deprinderile proprii, o descătuşare, o eliberare din totalitatea formelor de viaţă care, la un moment dat, ne domină şi ne călăuzesc. Sunt în primul rând, prejudecăţi estetice, inerţii de gând care ne fixează în deprinderi rigide, închistări nesimţite ce nu vor să se recunoască şi care se manifestă prin rezistenţe opace sau lipsă de generozitate şi înţelegere. Criticul se afirmă prin înlăturarea tuturor acestor limitări. El trebue să se menţină veşnic intact, primenit, deschis tuturor direcţiilor spirituale, refractar făgaşului bătătorit. Independenţa de cugetare, frăgezimea de simţire vor trebui să-i completeze onestitatea de cuget cu care înţelege să apropie opera de artă.

*

Rod al unei personalităţi singulare, al manifestării plenare, adesea ostentative, a unei individualităţi, opera de artă trebue corectată de către critic în acelaş spirit individualist, gelos de independenţa proprie şi eliberat de tiranii sau servituţi.

Văzând în opera de artă o lume proprie, situată pe un plan diferit de realitatea de toate zilele şi elaborată de o individualitate conştientă de unicitatea ei, criticul îşi va propune, în examenul său, să nu înfrângă sau să nesocotească nici una din condiţiile primare ale zămislirii artistice.

In primul rând, nu va confunda planul estetic cu cel social. El va recunoaşte în artă o vibrare de viaţă specifică, pe care o apropie prin eliberare lăuntrică. In momentul când integrăm lumea artei, lumea concretă trebue să dispară. Circulaţia dintre cele două lumi nu poate fi totuş întreruptă; ea dăinue desigur subteran, dar nu putem în nici un caz accepta ca deprinderile de gândire şi atitudinile pragmatice să influenţeze judecata sau contemplaţia artistică. Din nefericire, aceasta e o poziţie comună a multor esteţi şi critici. Ei păstrează încă în faţa operei de artă atitudinile şi felul de a gândi care îi călăuzesc în lumea de toate zilele. Cu alte cuvinte, ei apreciază prea adesea opera de artă prin prisma vederilor morale, sau a ideologiei pe care o împărtăşesc. Prin aceasta ei nesocotesc principiul esenţial al operei de artă, care este diferenţierea de plan în raport cu viaţa concretă. Ei judecă opera prin prisma concepţiilor lor sociale, prin situarea artistului într'o grupare prietenă sau adversă, sau prin aprecierea orientării probabile a ideologiei operei. Această confuzie de valori, adânc reprobabilă subt raport pur teoretic, dăunează independenţei morale a criticului, care nu mai consideră opera de artă cu toată libertatea de cuget pe care o reclamă o cercetare adâncită şi onestă, ci o priveşte prin prisma deformatoare a sistemelor şi ideologiilor. Această servitute anulează pertinenţa criticei. Căci dacă supunerea criticului unui sistem estetic sau a unei metode riguroase îi reduce înmlădierea spirituală şi receptivitatea, integrarea lui unei concepţii sectare şi aplicarea acestor concepţii la examenul operelor estetice îi anulează independenţa de judecată. Şi într'un caz şi într'altul criticul abdică dela libertatea sa de gând, care trebue să fie totală. Subliniem deci nevoia de eliberare a criticului din limitările ideologiilor. Dacă personal el poate adera la o orientare anumită, el va trebui totuş să delimiteze sectoarele de activitate, ferindu-se de a amesteca aceste convingeri în aprecierea actului artistic, care aparţine unei alte zone de gând. In acest mod, el îşi afirmă independenţa şi reacţionează împotriva confuziei de planuri de care se face vinovată o mare parte a criticei contemporane.

Epoca noastră prezintă desigur o exagerare a acestui fenomen. Nu asistăm în publicistica franceză, spre a lua un exemplu depărtat de noi, la o categorisire a autorilor şi operelor după convingerile sociale respective ale criticilor şi artiştilor? Publicaţiile sunt grupate după atari orientări, iar foiletonul critic este ilustrat, după cazuri, polemic sau laudativ, după gruparea din care face parte autorul examinat.

Amestecul ideologiei sau a atitudinilor pragmatice în aprecierea operei de artă reprezintă o negaţie categorică a spiritului critic, care presupune independenţă, vedere clară, emancipare de subt toate constrângerile ideologice sau de altă natură, respect pentru actul creaţiei şi năzuinţă de identificare cu planul propriu pe care se situiază actul artistic.

In acest spirit vom căuta să cercetăm producţia literară curentă E o sarcină de a cărei responsabilitate ne dăm seama, dar pe care o asumăm cu toată fermitatea. Am deprins, din lungul contact cu litera scrisă, o anumită atitudine şi un mare respect pentru toate creaţiile şi mărturiile de viaţă închise în cărţi. Activitatea noastră va fi deci o dovadă de respect pentru toate aceste mărturii. Va fi în acelaş timp un act de credinţă.

Petre Neagoe

Peter Neagoe este scriitorul de origină română, stabilit în America şi ale cărui opere se bucură de o faimă universală.

Credem interesant să spicuim din câteva mari gazete din străinătate aprecierile făcute cu ocazia apariţiei volumului: **„There is my heart"** (Iată inima mea):

Ziarul „Manchester Evening News" din 15 Octombrie 1936 scria:

„Titlul cărţii d-lui Neagoe descrie nu numai pe erou ci şi pe autorul însăşi. Multe din pasagiile romanului dovedesc că aceasta este cartea pe care, ca orice om, o poartă în suflet şi trebua s'o scrie.

Deaceea poate, partea mijlocie a cărţii e scrisă puţin cam lent. După primele capitole de o puritate de cristal o uşoară ceaţă pare că s'a coborît asupra scenei. In acelaş timp, povestirea începe să treneze puţin, şi această încetinire pare că ar anticipa un punct culminant care nu se materializează însă. Nici mai târziu nu se poate spune că iuţeala ar creşte. Viaţa în oraşele occidentale poate fi trăită în zbucium şi cu întreruperi, în acele locuri depărtate însă, ea îşi urmează cursul cu aceiaşi regularitate ca şi venirea iernei sau înmugurirea primăverii.

„There is my heart" este un roman de o rară distincţiune. Datorează ceva poate dragostei autorului pentru ţara sa natală. Dar aceasta nu-i poate întuneca frumuseţea prozei, nici adevărul şi discreţia artistică şi perceperea sensitivă a problemelor minţii şi inimei".

Iar „New-York Times" scrie:

„Peter Neagoe este scriitorul român ale cărui poveşti ţărăneşti atât de încântătoare apar din când în când în reviste mai mici şi al cărui roman plin de vioiciune „Easter Sun" a fost publicat acum vreo doi ani. Imigrat în America din adolescenţă, nu ne datorează decât limba pe care o stăpâneşte la perfecţie; subiectele sale rămân aproape exclusiv româneşti. Deşi scrie despre ţăranii din patria sa, scrierile sale nu au realismul morbid al romanelor scandinave când descriu viaţa de ţară. Realismul său e fericit nuanţat oarecum de misticismul unei ţări unde păgânismul primitiv este numai uşor ascuns sub formele creştinismului".

EXPOZIŢIA DIAGHILEW

Cu ocazia împlinirii a 10 ani dela moartea lui Diaghilew se va organiza la Paris, o expoziţie: „Diaghilew şi 20 de ani de balet rusesc".

Expoziţia este organizată de marel dansator rus Serge Lifar. Diaghilew a fost un mare animator şi prodigioasa-i activitate a avut o considerabilă influenţă în toate domeniile artei contemporane.

TOT DESPRE VOCAŢIA SCRIITORICEASCĂ

Am reprodus în numărul trecut răspunsul lui Jean Giradoux la ancheta marelui hebdomadar parisian „Marianne": Cum s'a manifestat vocaţia scriitoricească? Dăm acum răspunsul lui Francis Carco.

„Intodeauna am simţit o inexplicabilă dorinţă de a scrie. Şi aceasta încă de mic copil. Dar pe atunci mă gândeam să scriu teatru. La 14 ani, am înfiinţat o mică trupă de teatru pe care am obligat-o să-mi joace piesele. Debutul: o adaptare după „Colomba". Primii autori cu care am luat contact: Hofmann şi Prosper Merimée. Visul şi realitatea...

In realitate, cu mine nu s'a petrecut nici un fenomen revelator! Niciun şoc, nici o lumină interioară, nici o mare surpriză sau mirare, decât aceia a părinţilor mei, cari au început să se îngrjoreze de soarta mea: de pildă, tatăl meu n'ar fi conceput pentru mine să fac literatură decât aşa, ca agrement..."

Cărţi româneşti

„Era Nouă", Album de omagiu şi sinteză editat de Asociaţia Publiciştilor Români; sub îngrijirea d-lui dr. Florin Codrescu.

Sub titlul de mai sus a apărut o vastă şi interesant lucrare care sintetizează prin slovă şi imagini realizările înfăptuite sub Domnia Majestăţii Sale Regelui Carol al II-lea.

Impărţită pe ramuri de activitate şi având drept introducere, cuvântul înainte al Inalt Prea Sfinţiei Sale Patriarhul dr. Miron Cristea, primul ministrul ţării, această lucrare cuprinde articole semnate de d-nii: prof. N. Iorga, consilier regal; g-ral Ion Manolescu, Mihail Ralea, ministrul muncii; Teofil Sidorovici, comandantul Străjii Ţării, g-ral N. Negreanu, dr. Florin Codrescu, d-na Alexandrina Cantacuzino, d-nii prof. dr. I. Predescu-Rion, g-ral C. Manolache, Ion Th. Florescu, d-na Gallia Tudor, d-nii Stancu Brădişteanu, Comandor Aurel Negulescu, Grigore L. Trancu-Iaşi, Corneliu Secăşeanu, prof. Const. Nicolaescu, Dimitrie Cuclin, Jean Ionescu, Constantin Riuleţ, Romulus Cotaru, I. Popescu Băjenaru, Victor N. Popp, Victor Bilciurescu, Simionescu Râmniceanu, poezii omagiale de d-nii N. Mihăescu-Nigrim, Teodor Rosen şi Gallia Tudor, un imn muzical, închinat M. S. Regelui, de d. N. Mihăescu-Nigrim şi 17 pagini cu fotografii, reprezentând diferite aspecte ale operelor înfăptuite de M. S. Regele în decursul Domniei Sale.

Această interesantă lucrare tipărită în foarte bune condiţiuni tehnice a apărut sub îngrijirea d-lui dr. Florian Codrescu, secretarul general al „Asociaţiei Publiciştilor Români".

Aralda Arad: Stăpâna lumii, editura Principele Mircea.

D-na Aralda Arad este o tânără scriitoare prezentată printr'o spirituală prefaţă de d. Al. Bilciurescu.

„Stăpâna lumii" abordează un gen de roman oarecum inedit în publicistica noastră şi anume: romanul fantastic şi de acţiune.

In circa 200 de pagini ne sunt prezentate într'o povestire cursivă, cu o acţiune gradată care izbuteşte să înlănţue cetitorul tribulaţiile şi peregrinările Helianei Heristal şi ale lui Sir Hepburn, Charles de Ray şi Anton Vifor.

Lectorul este plimbat într'o lume fantastică, prin insule misterioase, printre negrii şi primitivi.

Interesante şi amuzante observaţiile autoarei cu privire la psihologia primitivilor şi felul cum aceştia descifrează în prezenţa uneia din eroine un semn al divinităţii.

Ideia finală aminteşte însă celebra carte a literaturii de acţiune: „Flacăra vieţii" (She).

Cu excepţia unor stângăcii de construcţe şi de limbă — în general, un debut promiţător.

Paul Constant: Râia, roman, editura Ramuri.

D. Paul Constant ne înfăţişează într'un roman compact de câteva sute de pagini ascensiunea uluitoare a unui pui de ţigan pripăşit într'o urbe de provincie.

Este un rechizitoriu al politicianismului, un rechizitoriu făcut cu bonomie, în care gluma se împleteşte cu duioşia şi judecata aspră cu un humor de bună calitate.

Foarte reuşit conturate tipurile de funcţionari fiscali, precum şi figura poliţaiului de provincie Sufleţel.

Deasemeni vii, veridice, scenele şi cancanurile mahalalei provinciale.

Romanul d-lui Paul Constant a fost distins de Academia Română cu unul din premiile pentru literatură.

George A. Petre: Umbre şi lespezi, versuri.

D. George A. Petre ne-a dăruit un nou volum de versuri „Umbre şi lespezi" în care regăsim talentul d-sale robust, cu accente dure în care răsbate sufetul rural. Citâm această strofă.

Stând aplecat pe lemnul acestei mese
Cu tocul scrâşnind pe hârtie,
Mă simt plugar cu mânecile sumese
Infingând plugul într'o câmpie.

Poezia d-sale este străbătută şi de un fior mistic, atavic:

Cugetul meu e o carte prăfuită şi veche
Pe care trudnic mă 'ndoi;
Danie rămasă din moştenirea străveche,
Cu ardoare uscate'n foi.

Acest al treilea volum „Umbre şi lespezi" afirmă puternic personalitatea poetică a d-lui George A. Petre.

Ioan C. Popescu: Dureri înăbuşite, versuri.

Primim la redacţie un volumaş de versuri „Dureri înăbuşite" în care autorul, pe lângă multe stângăcii şi naivităţi, vădeşte şi oarecari sclipiri.

Citâm aceste versuri din poema „Cimitir în iarnă":

Ce jale ascunde crucea aceasta, aplecată?
O fi început povestea-i tot cu: „A fost odată"...

Reviste româneşti

Răsăritul. Anul XXI No. 1-2.

Revista „Răsăritul" care apare de douăzeci de ani prin sârguinţa d-lui general I. Manolescu a apărut în număr dublu pe lunile Ianuarie-Februarie cu următoarele colaborări: G-l I. Manolescu, Scarlat Preajbă, D. Nanu, Dr. Florin Codrescu, Dan Smântânescu, Dinu Soare, Mircea D. Rădulescu, Remer Ansemle, Prof. Elefterescu, Gallia Tudor, P. Pascu, M. Şerban, Nuşi Tulliu, Aurela Vanghele, P. Bărbulescu, Const. Barcaroiu, G. Negru L. S.

Este o revistă de preocupări şi realizări închinate culturii.

„Cele Trei Crişuri". Anul XX. No. 1-2.

Ultimul număr al acestei publicaţiuni condusă cu multă destoinicie de d. Col. George Bacaloglu adună următoarele colaborări: Prof. C. Rădulescu Motru, Prof. Paul Negulescu, Prof. E. Speranţia, Prof. Vlădescu Răcoasă, Gr. Tăuşan, Prof. Dr. Bacaloglu, Olga Cruşevan-Florescu, N. Săulescu, T. Birăscu, Ing. C. Vitzan, Prof. Ion Georgescu, Ion Steriopol, Al. Iacobescu, Radu Cosmin, Elena g-l Motaş, Al. T. Stamatiad, G. Lehrer, Malestru, etc.

O publicaţie serioasă, care împlineşte un mare gol în publicistica românească din Ardeal.

Publicaţii primite:

„Buletinul municipiului Timişoara" — 1939, No. 4

„Cuvântul Nostru". Anul XVIII. Ni. 3-4. Apare la Turnu Severin sub conducerea d-lui Em. Lega şi N. Ghiţulescu.

„Tribuna" culturală, socială, politică şi informativă. Anul III. No. 33. Apare la Ploeşti sub conducerea d-lui D. Chiriac.

„Graiul Maramureşului". Anul VII. No. 248. Apare la Sighet sub conducerea d-lui Dr. A. Anderco.

„Revista Funcţionarilor Publici". Anul XIV. No. 1-2.

Cunoaşterea Prahovei.

A apărut primul număr al revistei trimestriale: „Cunoasterea Prahovei" de subt conducerea d-lui I. G. Obrocea.

Minunata idee — de a scoate o revistă pentru adunarea datelor istorice inedite — este pusă în practică cu succes de directorul publicaţiei.

Despre această valoroasă revistă vom publica un articol în numărul viitor.

DIRIJORII „FILARMONICEI"

IONEL PERLEA

MARIE GEVERS LA ACADEMIA BELGIANĂ

Marie Gevers a fost primită la Academia Belgiană în cursul lunii Decembrie 1938, în locul romancierului bruxellez, Leopold Courouble.

George Marlov care a rostit discursul de recepţie, a evocat întreaga operă a acestei scriitoare, a cărei viaţă populară este flamandă, dar care a primit o educaţie exclusiv franceză şi nu a stat o clipă la îndoială când a fost vorba să aleagă limba în care voia să scrie.

De la versurile înrourate, pline de murmurul izvoarelor, de freamătul aripelor şi tremurul luminei, până la romanele măreţe prin iubirea inefabilă sau prin tenebrele vrăjilor sale", „v'aţi evadat, puţin câte puţin, cu cât se succedau lucrările d-voastră, din lumea strict senzibilă până la regiunile îndoelnice, în care visul se amestecă cu viaţa, ca în sufletul eroinelor voastre, Emérence din admirabilul roman „Ligue de vie" şi enigmatica Madame Orpha".

In adevăr, de şi autoarea se fereşte de bănuiala că ar fi mistică, în întreaga sa operă, cu cât autoarea adânceşte mai mult natura, cu atât se simte fiorul nelinişteí şi ispitele misterului şi ale visului. Marie Gevers a răspuns, cu spirit şi humor, reproducând glumele bruxelleze din cărţile predecesorului său Leopold Courouble şi amintind ascultătorilor „Le mariage de M-ele Beulmans".

Arta letonă

La Paris în sălile muzeului „Jeu de Paume", s'a inaugurat de curând o expoziţie de artă letonă.

Expoziţia cuprinde manifestări de artă cultă şi manifestări de artă populară, ale cărei rădăcini sunt înfipte adânc în timp, urcând până'n vremurile preistorice. Această expoziţie de artă populară s'a bucurat de un succes cu totul surprinzător. In special arta casnică, ţesăturile grele de casă, mănuşile croşetate cu motive letone, broderiile bogate au reţinut îndelung atenţia... parisiencelor.

Se spune că viitoarea modă femenină pariziană va fi inspirată de unele modele ale expoziţiei. In special pălăriile.

Demonul Pustiei

In 1934, Freya Stark a publicat, după o şedere în Persia, „La Vallée des Assassins", considerată de critica engleză, care nu e prea largă în acordarea laudelor, ca un capo d'operă, deşi era opera de debut a acestui nou talent. In 1937, Freye Stark a dat publicităţii „Les Ports du Sud" (versiune franceză în Ediţiile „Je sers"), critica engleză i-a acordat calificativul de operă clasică şi acolo acest calificativ şi-a păstrat valoarea.

Opera aceasta e în adevăr atât de plină ca fond, atât de echilibrată în construcţie, atât de nervoasă în expresie, încât cititorul nu ştie ce să admire mai mult: călătoarea, arheologa, etnografa sau excepţionalul talent literar al acestei scriitoare.

Inainte de a întreprinde călătoria aceasta în Ţara Reginei Saba, Freya Stark a căutat să se familiarizeze cu limba şi firea Arabilor, trăind la Bagdad cu poporul din bazaruri, din taverne şi moschee, frequentând clasele primare dintr'o şcoală irachienă, cum făcuse şi altă dată în Siria ca să aibă „bucuria de a trăi" în Islam. Numai după acest popas a luat „drumul Tămâei", o regiune neexploatată şi inaccesibilă a Arabiei.

Dar nici cunoştinţele sale limbistice şi arheologice, nici curajul, trăinicia şi duritatea firei sale, nu ar fi fost de ajuns pentru a deschide largile perspective şi adâncimile lucrării sale, dacă nu ar fi fost ea însăşi înzestrată cu darul simpatiei pentru om care i-a dat o vedere clară şi intuiţia adevăratei firi a lucrurilor şi nu ar fi avut pasiunea lumii orientale căpătată de mult, din copilărie de când a citit „Arabian Nights". Orientul cu tot farmecul său atractiv a pus stăpânire din clipa aceia asupra sufletului ei şi a făcut-o să cerceteze mereu realitatea faptelor pentru a o compara cu concepţia ei fabuloasă, căci dorea să ajungă la stăpânirea acestei realităţi cu mintea lucidă şi comprehensivă spre a o iubi mai temeinic.

„Les Ports du Sud" a luat loc alături cu „Arabia Deserta" a lui G. M. Doughty de pildă, cu care se aseamănă de altfel, prin ascuţimea observaţiei, darul de a se simţi bine printre neamurile cele mai străine, humorul maliţios şi duios, prin gluma şi mai ales prin curajul moral.

Freye Stark e posedată şi ea de acel „demon al Pustiei" care a mânat pe atâţi alţi călători englezi, Burton, Palgrave, Lawrence, Philby şi alţii spre nisipurile arzătoare ale pustiei, căci în puterea pe care au cheltuit-o echipele lor, în curajul cu care s'au expus la primejdie şi cu care au îndurat toate privaţiunile, este parcă a chemare prin veacuri din străfundul fiinţii, un îndemn căruia nu se pot împotrivi E ceva mai mult decât spiritul de aventură şi dorinţa de a îmbogăţi ştiinţa. Poate că atavismul lor, în care arde focul Bibliei, îşi are partea sa. Numai acest demon al pustiei a putut să-i mâie cu atâta hotărîre, atâta putere de impulsie şi numai el le-a dat puterea să redea în operele lor accentul autentic şi adevărat al acelui orient, accent, care e e propriu şi e unic în literatura mondială.

Cezanne şi Zola

O trainică prietenie a legat pe Paul Cézanne marele pictor impresionist francez, dela a cărui naştere s'au împlinit la 19 Ianuarie o sută de ani, de Emile Zola.

Ei s'au cunoscut în 1852 în şcoală şi de atunci au rămas prieteni nedespărţiţi până către sfârşitul vieţii lor, când Cézanne a rupt firul acestei prietenii, convins că Zola nu-l înţelege şi nu-i acordă aceiaş încredere pe care i-a arătat-o el. Atunci Cézanne s'a retras de lume, devenind catolic fervent şi trăind cu bătrâna lui mamă într'o absolută izolare. Cu toate acestea, nu odată Zola şi-a dovedit prietenia faţă de Cézanne.

Când tatăl acestuia, bancherul Cézanne din Aix, a aflat de legătura fiului său cu Hortense Figuet care i-a devenit mai târziu soţie şi cu care a avut şi un fiu, a încetat să-i mai trimeată bani pentru întreţinere, Zola a fost acela care a avut grijă ca menajul nelegitim al artistului să nu ducă lipsă de nimic. Şi tot Zola a fost acela care a cunoscut puternicul zbucium al lui Cézanne, când acesta către maturitate a fost prins în mrejele unui amor înflăcărat. El i-a fost confident şi sfătuitor.

Această prietenie a fost de altfel înfăţiată şi într'un volum „Cézanne şi Zola" de John Rewald, volum premiat de Academia din Aix, oraşul de origine al lui Cézanne.

AUTOBIOGRAFIE

(Urmare din pag. I-a)

critic de artă (el descopere întotdeauna locuri încântătoare) şi-i datorăm mulţumiri nesfârşite.

Locuitorii Mirmandei sunt nişte oameni foarte cumsecade, ţărani tipici şi suntem fericiţi să petrecem un ceas stând de vorbă cu ei despre politică, despre vreme, despre lucrul câmpului, povestindu-le fel de fel de întâmplări sau ascultând poveştile lor. Duminicile şi în zilele de sărbătoare, fireşte, jucăm biliard.

Aceşti bravi ţărani îmi reamintesc copilăria, cu toate că ei se deosebesc mult în privinţa învăţăturii de ţăranul român, interesându-se mult mai viu de politica ţării lor ca şi de chestiunile internaţionale.

Pentru moment fiecare dintre noi este absorbit de ţinta urmărită, dându-ne seama mai mult ca oricând că „viaţa e scurtă şi arta îndelungă".

Incheind aceste rânduri trebue să spun că în lucrările noastre suntem încurajaţi şi ajutaţi de organizaţia „Maîtres français des Beaux-Arts et des Belles-Lettres" ca şi de acele imponderabile ale Spiritului, a cărui influenţă dinamică o simţi pretutindeni în Franţa.

Petre Neagoe

In toată Europa
cafea cu lapte cu
Franck

IARNA IN ARTĂ

In antichitate, *Iarna* era înfățișată sub trăsăturile unui bărbat, unei femei sau ale unui copil și nu se deosebeau de personagiile celorlalte anotimpuri decât prin îmbrăcăminte și prin obiecte de sezon. Concepție contrară Grecilor și Romanilor care vedeau în fenomenele naturii zeități cu neputință de explicat. Evul Mediu reprezintă Iarna prin personagii ocupate cu lucrul profesiunii lor și din acea epocă ne-au rămas portrete ciudat de realiste — cum sunt statuile care împodobesc Catedralele din Amiéns Chartres și Reims. Cât despre miniaturiști, rezumându-se la Pol de Limbourg și la frații lui, ei au tradus aspectele Iernii cu un adevăr, o putere și o poezie vestind deja arta lui Breughel.

Renașterea reînvie gustul pentru alegorie și simbol. Și, timp de secole, artiștii s'au mărginit, pentru a reprezenta Iarna, să picteze ori să sculpteze trupuri elegante, purtând în ținută semnele caracteristice date de retorii Romei și ai Greciei. Peisagiile de vară, de toamnă și de primăvară servesc adesea să decoreze scenele religioase sau păgâne pe care pictorii italieni le evocau în pânzele lor. Dintre aceste peisagii nu era însă nici unul de iarnă. Chiar în tablourile înfățișând Nașterea sau Adorația Magilor, se găsesc flori, iarbă și arbori înverziți. Zapadă nu se vede decât pe înălțimile munților care slujeau de fond compozițiilor și portretelor lui Leonardo și Tițian.

Singur, Bassan, în care mulți au văzut pe drept „unul din creatorii peisagiului modern" ne-a dat adevărate peisagii de iarnă. Intr'unul din tablourile lui ne arată munți albi, arbori goi, un om care spintecă burta unui porc, femei stând în jurul unui foc pe care e așezată o căldare și mai departe, un muncitor tăind un copac în vreme ce câțiva copii încarcă vreascuri pe un asin.

Regăsim scenele care au compus această operă în picturile și în gravurile realiștilor flamanzi și olandezi. Le întâlnim la Pierre Breughel, Lucas Valckenborck, Martin de Voss, Rubens, Jordaens, Van Goyen, Van der Neer, Rembrand, Teniers și alții.

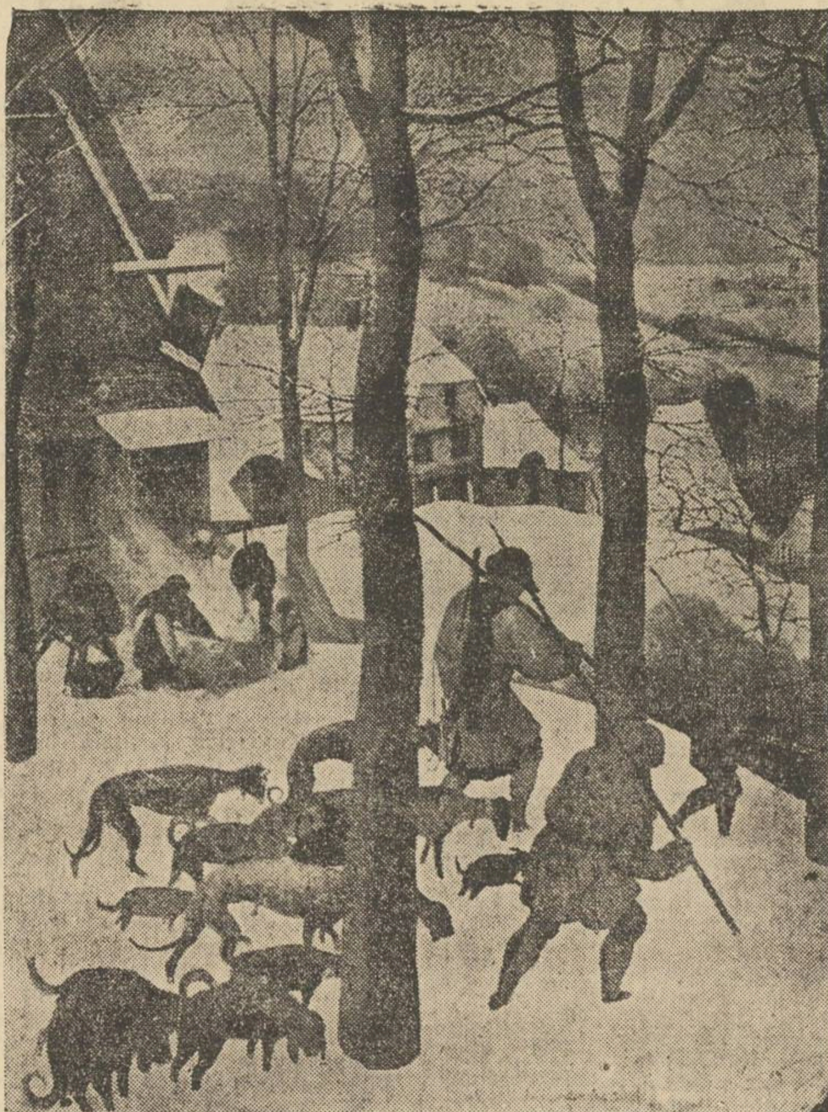
Peisagiul de iarnă pictat de Breughel nu-i niciodată un simplu decor. E o parte din univers, unde oamenii se mișcă, dar care cuprinde toate durerile, toate bucuriile și toate tristețile ființelor și ale lucrurilor. Totul are un suflet. Nourii, copacii, aceiași viață colectivă — totul e armonie de culori, de sentimente și animalele, oamenii, totul ia parte la gânduri.

Breughel pictează întotdeauna ceia ce are înaintea ochilor. Decembrie este pentru el un peisaj cu copaci groși și negri, cu fulgi care cad liniștit, cu vânători și câini și cu patinori. In „Masacrul nevinovaților" operă executată de el către anul 1564, pe vremea persecutării protestanților în Flandra, artistul a descris ceia ce a văzut: cavaleri spanioli apărând iarna, într'un sat, case scotocite, țărani arestați, maltratați, luați cu forța și femeile lor implorând pe soldații impasibili.

Martin de Voss amestecă alegoria cu realitatea. Infățișează pe Eole deslănțuind vânturile, printr'un bătrân așezat pe un burduf, de unde ies capete de copii care suflă un aer înghețat. Mai încolo, patinează câțiva oameni, iar alții ucid un porc și aprind focuri enorme. Păsărelile

R. Malczewski : Iarna în munți

Breughel — Bătrânul : Iarna

se strâng sgribulite pe ramurile copacilor goi.

Trebue să spunem că pentru a reprezenta Iarna, cea mai mare parte din gravorii flamanzi și olandezi din secolele al 16-lea și al 17-lea, ne fac să asistăm la scene de patinaj. Unele foarte amuzante. Iată o novice nesigură pe picioare și fricoasă, pe care 3 bărbați o împing pe ghiață, cu toate strigătele ei disperate. In altă lucrare, vedem pe această începătoare căzând, în râsetele celor din jur. Intotdeauna ghiața are câte o spărtură unde un nenorocit chiamă după ajutor, agitându-și brațele.

Maurice de Vlaminck : Peisaj de iarnă

In Franța, Poussin a reprezentat Iarna printr'un episod biblic, prin potopul. Poussin a ales ultimul act al marii tragedii omenești: un fulger despică cerul întunecat, luminând diferite scene care se petrec la suprafața apei, scene groaznice, contrastând cu liniștea corăbiei profilată la orizont.

După Poussin, majoritatea pictorilor închipuesc Iarna prin compoziții pur alegorice. Le Brun a pictat-o sub trăsăturile unei femei stând pe un nour și întinzând o cupă unui bărbat care personifică Timpul și care pare tare înghețat. Fragonard ne arată un bătrân și câteva fete ce se îngrămădesc în jurul unei vetre; Houdon, o femee tremurând sub o îmbrăcăminte ușoară; Bouchardon, copii încălzindu-se la un foc.

Lancret e singurul care semnează în secolul al 18-lea un adevărat peisaj de iarnă, cu personagii din vremea lui. Dar numai capod'opera lui Gros: Napoleon pe câmpul de luptă dela Eylau, iarna capătă acelaș caracter tragic și grandios ca în arta lui Breughel. Iar Paul Huet desăvârșește ceia ce a început Gros și pânza lui intitulată: Inundațiile dela Saint-Cloud ne impresionează prin pateticul ei: oamenii nu mai stăpânesc aici natura, ci sunt niște biete ființe stăpânite de ea.

Alexandru Moscu : Iarnă

Până la această epocă, pentru cei care iubeau adevărul, Iarna era anotimpul vânatului, al festinurilor, al petrecerilor familiare în jurul focului. De acum înainte, vor fi înțelese frumusețile și tristețile iernii și artiștii se vor strădui să le redea sincer pe pânză sau pe hârtie. Dar omul nu va apare în peisaj. Nu vom întâlni adesea decât un călător grăbit, câteodată un țăran tăind lemne sau un vânător, ca la Millet. Dispar deasemenea și animalele, rămânând ca numai corbii să domnească peste întinderile albe și peste copacii desfrunziți.

Așa au înțeles Iarna Daubigny, Courbet, Jongkind.

Ori care ar fi concepțiile, alegorică, realistă sau și una și alta la un loc, Iarna a fost întotdeauna pentru artiștii europeni un anotimp aspru, fără bucurii. Ca să-i aflăm farmecele delicate, trebue să ne îndreptăm către Japonezi. Intr'una din stampele sale, Harunobu ne arată o plimbare sentimentală sub o umbrelă plină de zăpadă; Hiroshige, mici personagii profilate pe munți înalți și înconjurate de o mare de zăpadă, luminoasă și roză.

Impresioniștii au făcut Iernii portretele cele mai adevărate și mai vii. Pissaro a găsit pentru a-i transpune frumusețile, tonuri din cele mai rare, mai delicate și mai cuceritoare. Sisley a fost și el un poet. Claude Monet a închinat numeroase pânze și schițe Iernii. La Argenteuil, Honfleur, Vertheuil, Giverny, și în Norvegia, în împrejurimile orașului Oslo, el a pictat studii de zăpadă, de ghiață și efecte de iarnă.

Astăzi. Iarna este din ce în ce mai puțin iubită. La noi în deosebi, pictorii din secolul al 19-lea nu i-au dat nicio atenție. Iar dintre contimporani, nu putem cita decât pe Tonitza, cu câteva imagini mai mult decorative, asemănându-se cu stampele japoneze, pe Steriadi, Baltatu, Bunescu și pe Ghiață, care putem spune că e singurul nostru pictor credicios Iernii.

EXPOZIȚII

Printre alte inițiative de merit, Oficiul Național de Turism s'a gândit să organizeze o expoziție de pictură cu subiect turistic. Desigur că trebue să fie foarte interesant un astfel de ansamblu, dar realizarea lui depinde nu numai de intenții. Se cere să ai un material de prima calitate și nu lucruri întâmplătoare. Nu atât latura documentară are aici importanță, cât interpretarea artistică.

Se știe că de multe ori un colț de lume e relevat atenției generale prin intermediul artei. Spre a se ajunge la această putere de evocare, trebue să fii bogat de locurile acelea, să fi trăit acolo, să le fi iubit să le fi înțeles farmecul. Cele mai frumoase peisagii au fost pictate de artiști stabiliți într'o anumită localitate, aleasă de ei după îndemnurile sufletești sau hotărîtă de soartă.

Cézanne a lucrat toată viața la Aix-en-Provence, pentrucă acolo a văzut lumina zilei, acolo a copilărit, natura de acolo l'a învățat întâile lecții. La fel, Van Gogh: s'a dus într'o bună zi la Arles și acolo a rămas. Gauguir a trebuit să se ducă până în Tahiti, ca să atingă culmea artei lui. Iar strălucita pleiadă a peisagiștilor francezi din secolul al 19-lea. care numără pe Corot, Courbet, Diaz, Rousseau, Millet, în pădurea dela Barbizon a început să deprindă tainele vieții copacilor și a cerului — și credincioasă acestui colț de lume i-a rămas până la urmă. Exemplele sunt nenumărate.

La noi, numai două localități s'au bucurat de o dragoste fidelă și aproape unanimă; Bucureștiul și Balcicul. Capitala, așa cum arăta altădată, a prilejuit multe pânze de seamă, pentrucă pictori trăiau aici și colindându-i mereu străzile, au început să le afle farmecul. Cât despre Balcic, el a exercitat o atracție unică — și desigur meritată : cine l'a străbătut o singură dată, nu se poate să nu fi fost cucerit de varietatea elementelor lui plastice.

Celelalte locuri din țara noastră minunată și-au găsit rar cântăreți în culori și atunci nu dintre cei mai convinși. Bunescu a poposit odată la Vâlcov, Iorgulescu a petrecut o vară la Sighișoara, Iser și Lucian Grigorescu s'au abătut o săptămână sau două pe ulițile Iașului.

Așteptăm interpreți ai peisagiului românesc printre pictorii care trăesc în provincie — ei știu acum drumurile și potecile de întâlnire cu natura locurilor acelora, mai bine decât călătorii cu plată, de o vară sau de o săptămână.

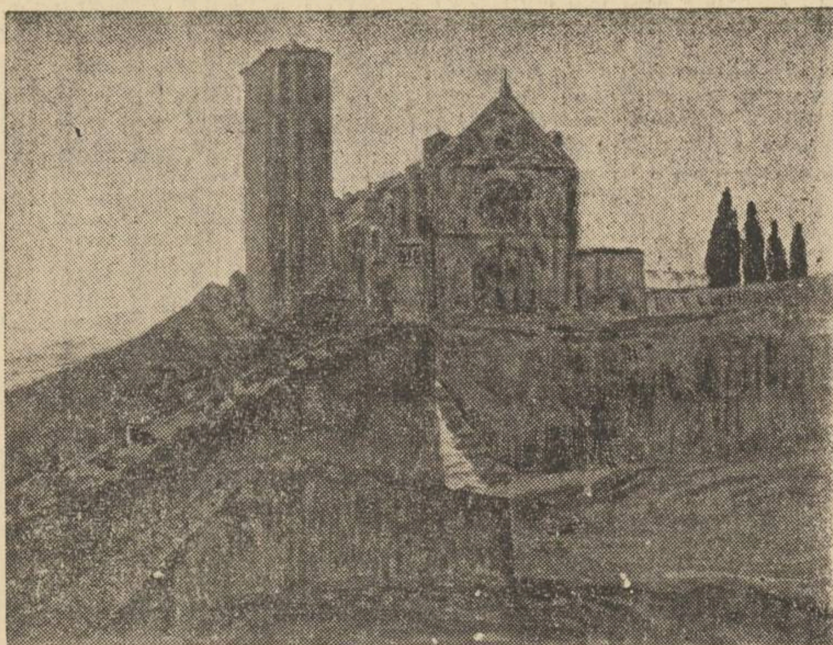
Și apoi, nu toți cei care fac peisaj îl și simt. Noi avem puțini peisagiști în adevăratul înțeles al cuvântului, peisagiști din aceia care știu să picteze portretul unei priveliști. Și aceștia lipsesc din expoziția Oficiului de Turism — expoziție care ori cum e un început și o chemare.

*

D. Constantin Aleman *e un pictor* care iubește trăsătura viguroasă și pasta de culoare densă, dar tablourile sale au ceva funerar, halucinant. E prezentă aproape în toate un fel de crispare ca într'o luptă de forțe inegale, o lumină stranie, uscată, rece ca de pe alt tărâm.

Am observat că publicul nu apreciază astfel de viziuni care în fond sunt sincere și destul de personale. Păcat mai ales pentru ce ar fi putut deveni mâine d. Constantin Aleman. Fiindcă cine are putere să continue, când nu aude nici un glas prietenos, nu primește nicio încurajare de nicăeri?

TACHE SOROCEANU

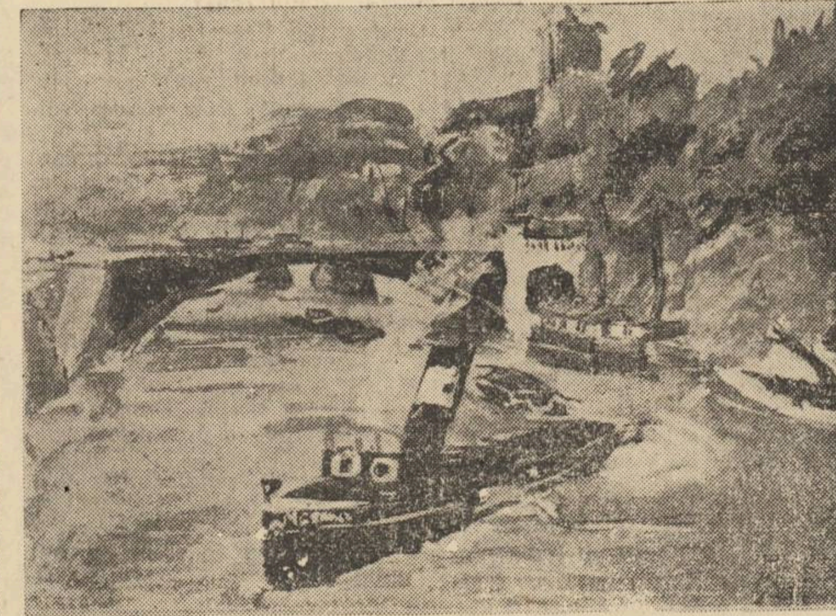
Lilly Vera: Peisaj

H. Cihoschi : Statueta

C. Aleman: Natură moartă

Ana Berza: Peisaj

Imprimeriile „Adevărul", S. A. Str. Const. Mille No. 5-7-9, București

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, Nr. 953 — PREŢUL LEI 5 — Duminică 12 Martie 1939

Adevěrul
LITERAR ŞI ARTISTIC

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREŞTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcţiei Generale P. T. T., No. 137.282/926

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:

Arhim. Scriban, Tudor Teodorescu-Branişte, M. Sevastos, Victor Eftimiu, Al. Philippide, Anton Dumitriu, Camil Baltazar, I. Massoff, C. Vâlcovan, Tache Soroceanu, I. Biberi, Mihnea Gheorghiu, A. Munte, G. Nenişior, Ross, Ner, etc.

PATRIARHUL IN VEŞNICIE

de Arhim. SCRIBAN

De ani de zile se tot auzea că Patriarhul Miron este şubred cu sănătatea şi că zile multe nu mai are. Totuşi cuvintele de cobe nu se împlineau. Dacă trupul îl era gingaş şi avea nevoie de îngrijire, unii spuneau că tocmai aceasta îl apără mai bine, fiindcă mai degrabă se sting cei îmbrăcaţi în cărnurile traiului bun decât cei supţi de viaţă înfrânată. Şi aşa Patriarhul o ducea înainte, în ciuda cobirii unora şi de aceia, pentru ochii obişnuiţi, nu părea că se va isprăvi curând.

✝ I. P. S. S. Patriarhul Dr. MIRON CRISTEA

Dar a venit o clipă când nimenea nu mai credea că viaţa îi e ameninţată. Mai cu seamă când a venit vestea dela Cannes că i-a perit orice urmă de boală şi că medicii l-au găsit deplin sănătos, nimenea nu se gândea că l-ar mai ameninţa ceva.

Şi totuşi când ne aşteptam mai puţin, tocmai atunci veni vestea turburătoare, din locurile scăldate de soare, că Părintele duhovnicesc al nostru nu mai este printre cei vii. Tristă şi apăsătoare veste, fiindcă ea ne vine tocmai când cel mai puţin ne gândeam la aşa ceva.

Dar ce s'a petrecut nu se mai poate întoarce şi acum privim chipul Patriarhului în veşnicie. Tocmai privindu-l astfel însă inima ne doare mai mult.

In adevăr, când mai mult jăleşti pentru cineva care s'a dus dintre noi? Când mai mult s'ar fi cuvenit să-l vezi bucurându-se de roadele unui trecut pe care l-a însoţit şi înălţat prin ostenelile sale. Patriarhul însă a fost unul din aceştia. A fost părtaş la cele mai mari împliniri din viaţa neamului. Imprejurări grozave l-au găsit în slujiri înalte, şi atunci când a sunat trâmbiţa aruncării cătuşelor unui neam, Patriarhul nostru, pe atunci Episcop al Caransebeşului, s'a aflat, cu alţi fruntaşi Români, la cârma hotăririlor neamului şi a binecuvântat în Alba Iulia noua îndrumare a neamului nostru.

Acest neam l-a dorit apoi în slujbe de frunte, slujbe pământeşti şi duhovniceşti şi l-a avut ca atare. Patriarhul a fost alăturea de cele mai mari hotăriri pe care viaţa neamului acestuia le-a înfăptuit. A fost martur, părtaş, împlinitor şi cârmuitor. Tocmai de aceia ai fi spus: Un bărbat ca dânsul era din cei mai îndreptăţiţi să guste noua orânduire a lucrurilor din ţara noastră şi să vadă păşirea ei tot mai spornică, mai înflorită.

Pe toţi hotăriţii mărturisitori dela Alba Iulia noi îi vedem ca pe trâmbiţaşii care au deschis drumul unei noi ursite pentru neamul românesc. Au tras brazdă nouă, au rostit alipirea trupului românesc de peste munţii la ţara mamă şi au deschis astfel albie nouă spre „în vechiu-ne pământ".

Cine atunci să se bucure mai întâi de această nouă întocmire, de această răsărire neasemănată a unui soare mai cald pe cerul neamului românesc? Se înţelege, înainte, de toate, stegarii dela Alba Iulia.

Patriarhul Miron era dintre ei. De câte ori unul din aceştia se duce şi s'au dus destui, te durea inima. De ce n'au trăit mai mult, îţi ziceai, ca să vadă roadele faptei lor şi să se desfăteze cu ele?

Aşa zicem acum şi de Patriarhul Miron. A fost bărbatul marilor hotăriri de atunci; a trăit ca să vadă îndreptarea noastră spre alte zări. Incaltea să mai fi trăit să fi văzut răsăriri tot mai falnice pe ogoarele României!

Nu ne putem răzvrăti însă împotriva voinţei lui Dumnezeu. Nu ne putem da seama cum se leagă lucrurile pe urzelile veşniciei. Dar ca oameni care judecăm de ici până colo şi în graniţele şi măsura dorurilor noastre, ne doare că Părintele nostru s'a dus ca să se întoarcă mai verde între fiii săi, şi iată, a plecat ca să nu se mai întoarcă!

Abea apucase a gusta din ce se orânduise nou în ţara noastră. Era părtaş la acestea şi mai era de aşteptat până ce să vadă roadele depline ale unei noi întocmiri a României. Tocmai acum însă lipseşte dintre noi, când avea de binecuvântat alte izbânzi ale noastre! Nu se poate să nu ne doară inima, că Părintele nostru lipseşte dintre fiii săi tocmai acum.

Patriarhul a fost un bărbat al vremii. Se făcuse unirea cea mare; trebuiau cât mai multe legături pentru a mărturisi şi închega din plin această unire. Ne trebuiau bărbaţi care să se poată amesteca cu stările dela noi, să ia pe mâna lor treburi de nouă întocmire în sânul neamului. Erau de trebuinţă bărbaţi din toate meleagurile ţării, pentru a mărturisi părtăşia tuturor la aceste înfăptuiri de o măsură neobişnuită.

De unde să scoţi însă pe slujitorii care trebuiau pentru marile răspunderi şi care să fie între noi organele de frăţie şi părtăşie la rosturile care de acum înainte erau ale tuturor Românilor?

Iată, Patriarhul Miron a îndeplinit aşa rost şi chemare. A fost slujitorul Bisericii de dincolo şi a fost chemat să intre la cârma treburilor bisericeşti de dincoace. Prin aceasta, se mărturisea tocmai deplina noastră închegare într'un suflet şi o inimă.

Pentrucă a fost bărbatul turnat pentru aceasta, înseamnă că a împlinit o trebuincioasă chemare a vremii. A răspuns unei nevoi şi a dus treburile Bisericii mai-mai 20 de ani după unirea cea mare.

Şi a intrat Patriarhul Miron în feluritele obiceiuri deosebite ale Bisericii noastre şi s'a dat la brazda lor şi l-am văzut odată înveşmântându-se ca noi şi luându-şi înfăţişarea vlădicească după vechile rânduieli. Frumos bărbat era peste munţi, după portul de acolo; ce chip apostolesc

(Continuare în pag. 8)

POEMĂ DE AL. PHILIPPIDE
cu glas de umbră

Au început să sufle vânturi mari.
Nourii trec aproape de pământ.
Se 'ntoarce iarăşi vremea care-mi place.

Stau în această casă foarte veche
Cu stafii care mi s'apleacă peste umăr
Şi-mi spun secrete triste la ureche
Şi-mi urmăresc cu glas şovăitor,
Vorbă cu vorbă, pagina 'nceputâ,
Invăluindu-mă 'n suflarea lor.

Cu negre crengi înalte peste case,
Zădarnic plopii mătură pe cer
Cenuşa lungii după'amiezi ceţoase.

Destinul nostru nu-i scris nicăieri.
M'am grăbit prea mult să trăiesc,
Atât de mult încât adeseaori
Am lunecat alăturea de viaţă,
Parc'aş fi vrut să mă măsor la fugă
Cu însuş timpul.

Imi iau acuma viaţa dela capăt
Cum aş citi o carte-a doua oară,
De data asta fără sărituri,
Oprindu-mă la fiecare filă.
(Dar unde-i vraja primelor lecturi!)

De ce n'aş fi eu visul unui suflet
Născut cu multă vreme după mine?
Imi caut îndărătnic paradisul:
Un somn adânc tăiat de visuri scurte,
Insă la lungi, la foarte lungi răstimpuri
Să nu mă pot sătura niciodată de ele.

De propria-mi durată ostenit,
Veghez în fundu-acestei case unde
Chiar timpul se târăşte 'mbătrânit.

Cu stafiile-alături stau şi-aştept.
Domol începe-acum să se 'nopteze,
Şi mâni de umbră caută prin piept
Să-mi prindă inima şi s'o 'ncleşteze.

Prietenă necunoscută, moarte,
Când vei veni într'una din aceste
Dupăamiezi ceţoase şi pustii,
Grăbită să-ţi rosteşti lugubra veste,
Tu poate nici nu-mi vei lăsa răgazul
Să-ţi spun: Te-am aşteptat, ştiam că vii.

Din volumul *Visuri în vuetul vremii*, sub tipar în editura Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II".

CEIA CE TREBUE...

de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Intr'o cuvântare rostită de curând, d. ministru al educaţiei naţionale, prof. P. Andrei, cu autoritatea pe care i-o dă nu numai postul ce ocupă, ci şi calitatea d-sale de excelent cunoscător al rosturilor şcoalei, spunea: ne trebue *„un profesor care să aibă conştiinţa misiunii lui şi un simţ al răspunderii mai pronunţat şi mai viu"*.

Nu voi face elogiul profesorilor din trecut, deşi — cu cât anii trec — cu atât eşti înclinat să vezi trecutul în culori tot mai frumoase, tot mai poetice. Nu. Erau şi în trecut profesori buni şi profesori răi, profesori cari ştiau carte şi profesori ignoranţi profesori respectaţi şi profesori pur şi simplu temuţi... Revăd şi acum pe cel care, dându-ne noţiuni elementare de drept, definia Constituţia: „o carte mare, care cuprinde toate legile din ţară şi căreia din această pricină i-se mai zice şi mama legilor". Bietul ins nu văzuse niciodată Constituţia, nu ştia că însumează abia câteva articole, că este o simplă broşură... O confunda pur şi simplu cu colecţia de coduri Hamangiu...

Acelaş profesor, definind libertatea presei, spune: este „libertatea de-a poseda maşina lui Gutenberg".

Revăd şi acum pe celalt, profesorul care cerea ca sugătoarea să fie cusută cu aţă albă — dece numai decât albă? — de coperta caetului. Dacă, în ghiozdan, aţa se rupea din cine ştie ce pricină, dascălul nici nu se mai ostenia să-ţi citească teza...

...Şi aş mai putea să notez atâtea alte figuri de profesori din trecut, capete înguste, minţi obtuze, cari amânau inutil copilăria generaţiilor şi dela care nimeni n'a izbutit să înveţe nimic. Atunci, îl priviam cu ură. Azi, mi-se par excelente subiecte pentru un roman buf, pentru o frică humoristică, pe care — poate cândva o voi scrie.

Dar nu este mai puţin adevărat, că — pe lângă aceste exemplare penibile — cancelaria oricărui liceu cuprindea şi profesori excelenţi, oameni de mare cultură, de larg orizont, oameni ale căror lecţii îmi sunt şi azi amintiri dintre cele mai plăcute.

Cunosc şi pe profesorul de după războí. Nu se poate face— nici asupra lui — o regulă generală. Toate generalizările sunt totdeauna nedrepte. Sunt, prin urmare, şi în generaţia nouă profesori buni cum sunt şi elemente rele printre ei. Nimeni n'a făcut o statistică precisă, aşa că nimeni nu poate afirma cu certitudine cari sunt... în majoritate!

Dacă nu se poate, deci, face nicio apreciere întemeiată, se poate constata totuşi un lucru: că generaţiile noui de şcolari sunt insuficient pregătite. Şi când scriu: insuficient pregătite — fac un eufemism, fiindcă vreau să evit termenul just, care este un termen prea tare...

Ştiu foarte bine: profesorii spun că e vina părinţilor. Părinţii afirmă că e vina profesorilor. Apoi, sunt de vină — rând pe rând — programele analitice, manualele didactice, excesul de sport, etc.

D. Ministru Petre Andrei

Polemica aceasta, interesantă, dar inutilă, durează cam de multişor... Şi în timpul acesta, serii de elevi ies din şcoală tot mai puţin pregătiţi, tot mai puţin împrieteniţi cu cartea, cu ideia.

E timpul să se pună capăt polemicei şi să se treacă la fapte.

Recunosc că nu numai şcoala poartă răspunderea stărilor triste din rândurile tineretului nostru. Recunosc că şi familia, ea însăşi dezaxată şi zdruncinată în resorturile ei morale, are o parte de vină. După cum recunosc că şi excesul de sport deformează profilul moral al generaţiei ce se ridică azi.

Dar când porneşte — mai înainte şi mai presus de orice — dela profesori. Au fost nenumărate cazuri, când exemplul rău a pornit — în anii din urmă — din cancelarie şi clasa n'a făcut decât să-l repete. Nu este, azi, timpul să insist cu detalii în această privinţă.

Deaceia, foarte bine a făcut d. prof. Petre Andrei când a amintit profesorilor — şi, în special celor din generaţia post belică— nevoia „unui simţ al răspunderii mai pronunţat şi mai viu".

MITUL SOCIAL

de Anton Dumitriu

Trăim o epocă de paradoxe sociale şi culturale cum istoria nu a mai cunoscut; o încercare de a întrevedea geneza lor, mi se pare demnă de luat în seamă. Că epoca prin care trecem este una de idei şi fapte paradoxale, cred că toată lumea este convinsă. Paradoxul închide în el doar tangenţa cu posibilitatea; a enunţa un paradox, înseamnă să trăeşti o gratuitate, o naivitate romantică, o speranţă sau un vis. Cultura societăţii de astăzi, ca şi politica ei, sunt amândouă bazate pe jocuri mintale riscate, pe acţiuni aventuroase, pe credinţe în lozinci, în formule, pe dogme profane, pentru care individul moare, fără să fi pătruns în înţelesul ei. Să considerăm ştiinţa actuală: nu este ea, pe deaîntregul, un paradox? Fiindcă în rezumat, ea nu afirmă altceva decât că la sâmburele raţionalului se găseşte pitit iraţionalul, că pentru a înţelege natura, trebuie să renunţăm a o mai înţelege... Acelaş lucru şi în viaţa societăţii: este deajuns ca cineva să comită un gest paradoxal, ca prin aceasta să intre în ritmul interior al societăţii, să-l domine şi să-l dirijeze.

Paradoxul este însăşi inima vieţei actuale.

*

Una din formele paradoxului e mitul.

Mitul hindus, mitul egiptean sau grecesc, izbutesc să coboare printre noi unele entităţi construite paradoxal şi cărora putem să le vedem câteva feţe, fără a putea deduce însă ce se ascunde în spatele acestor măşti. Mitul voeşte să facă legătura între cer şi pământ, între om şi Dumnezeu, între natură şi principii.

Deaceea fiinţele despre care relatează, au totdeauna aspecte antropomorfice.

Zeii egipteni de exemplu, cât de curioşi şi enigmatici, compuşi din părţi aparţinând la animale diferite, păstrează totuşi un caracter dominant omenesc. Enigma înfăţişării lor, nu face să ne gândim la ceva care nu poate fi gândit...

Mitul nu a dispărut niciodată din conştiinţa omenească, şi-l putem găsi cu uşurinţă astăzi, sub o formă mai vagă şi mai profană.

Miturile acestea, pe care societatea le trăeşte, îşi găsesc expresia concretă, sau dacă vreţi ilustraţia, în personagii ale căror figuri nu sunt departe de a semnifica şi de a reprezenta, într'un mod atenuant, anume monstruozităţi paradoxale.

Acela care are ochiul destul de ascuţit, ar putea citi pe aceste mituri, o mulţime din contradicţiile vremii noastre.

*

Secolul al XIX, cu scientismul său uscat, a supt vlaga psihică a umanităţii.

Religia raţiunii şi a clarităţii ştiinţifice a încercat să ia locul religiei lucidităţilor obscure. In acel moment societatea a început marele proces de refulare. In colţurile cele mai ascunse ale sufletului omenesc, au fost zăvorîte miturile cele mai scumpe şi credinţele cele mai intime. Ele au aşteptat doar un moment prielnic, un moment de dezordine în conştiinţa umană acest cerber pus de pază la porţile iadului psihic şi au eşit tumultos în apele sociale, turburându-le.

Multe din miturile acestea, s'au concretizat, au luat formă, o formă monstruoasă şi paradoxală, semn veşnic de întrebare în faţa minţii. Ele exprimă tocmai slăbiciunile noastre, confuziile noastre anterioare, lipsa noastră de orientare.

Cine nu vede în „colectivitatea totalitară" sau în „proletariat" un mit? Proletariatul comunist, de exemplu, nu mai o realitate socială, propriu-zisă, ci trece în domeniul ideilor religioase, ca o entitate care relevă din domeniul credinţei. Aşa, cum o spunea Berdiaeff, proletariatul marxist, înseamnă devoţiune, credinţă „în lucrurile invizibile". Deasemenea colectivitatea totalitară este o credinţă. Dar, pe când proletariatul este o idee platonică, care rezidă în lumea ideilor pure, totalitarismul, din potrivă, este replica terestră a acestei idei. Societatea umană se găseşte astăzi între doi poli, două idei, două mituri: una platonică şi alta materialistă, una cerească şi alta pământească. Cercetat mai deaproape, proletariatul se lărgeşte în conţinut, până la dimensiuni cosmice; colectivitatea totalitară se strânge, din contră, cu cât o analizăm mai mult, până când se limitează la persoana unui singur om.

Deaceea, dacă s'ar ridica statui acestor mituri, aceea care ar reprezenta proletariatul acesta metafizic şi tainic, nu ar diferi de chipurile enigmatice reprezentative ale miturilor antice; pe când o societate totalitară nu ar putea avea un alt simbol statutar, decât însăşi [illegible]ful ei în funcţiune.

VIAȚA TEATRALĂ

Despre „Burghezul gentilom" de Moliere.

„Burghezul gentilom" a fost jucat pentru prima oară de trupa lui Molière, la 14 Octombrie 1670, la Chambord, în fața Regelui Ludovic al XIV-lea.

Se pare că după prima reprezentație, Regele nu ar fi manifestat niciun fel de părere asupra piesei, astfel că întreaga curte, luând această răceală drept un semn de nemulțumire, ar fi sabotat pe autor. Dar câteva zile după aceea (trupa lui Molière a stat atunci o lună la Chambord, jucând seară după seară) Regele spunându-i lui Molière că „într'adevăr nu făcuse nimic care să-l distreze mai mult, piesa fiind excelentă" (Grimarest atestă aceste întâmplări), toată Curtea a declarat sus și tare că „Burghezul gentilom" este o capodoperă.

Dacă i-a plăcut cu adevărat Monarhului sau nu, și dacă într'adevăr Curtea a gustat comedia lui Molière, după cum ne arată cronicarii timpului, nu putem ști cu exactitate, întrucât documentele rămase se cam contrazic. Rămâne însă bine stabilit că „Burghezul gentilom" a cucerit întreaga asistență de îndată ce a fost jucată la Paris, la Théatre du Palais Royal (23 Novembre 1670), fiind reprezentată în cursul acelui an de opt ori, de douăzeci și opt de ori în anul următor, și încă de opt ori în 1672.

De atunci oridecâteori s'a reluat „Burghezul gentilom" n'a întâmpinat pretutindeni decât succese. Lucrul este foarte explicabil, întrucât această farsă, deși mult deosebită de celelalte, este cât se poate de simplă în structura ei, fiind astfel ușor pe înțelesul tuturora.

Molière este autorul marilor caractere în teatru. „Tartuffe", „Mizantropul", „Avarul", dacă n'ar fi decât astea și sunt de ajuns pentru a defini stilul și preocupările creatorului. Pentru Molière omul reprezintă întregul lui câmp de activitate, unicul lui isvor de inspirație, omul în caracter, nu în sentimente. Și aici stă toată forța teatrului clasic, spre deosebire de drama modernă, melodrama naturalistă, unde totul se concentrează în jurul exteriorizării sentimentelor.

Admirabil technician al artei dramatice — marii autori de teatru au fost întotdeauna și actori (Eschyl, Shakespeare, Molière) — Molière știe să simplifice până la maximum prezentarea scenică a piesei, astfel că toate capodoperile sale ne apar cât se poate de limpede, ele desfășurându-se aproape în mod mecanic, deși conțin un material profund omenesc, adeseori foarte complex.

Cu „Burghezul gentilom", Molière se poate de limpede, ele desfășurân-Domnul Jourdain nu poate fi un caracter, ci, cel mult un caz; un caz întâlnit probabil foarte des, și mai cu seamă pe vremea lui Molière, când încurajarea vădită pe care Ludovic al XIV-lea o făcea literaturei, a determinat o serie întreagă de „paraziți ai artei" să se creadă demni de o cultură generală. Ridiculizarea acestei adevărate clase sociale, a făcut-o Molière în nenumărate rânduri — („Prețioasele ridicule", „Femeile atotștiutoare"). „Burghezul gentilom" pare să înceapă în aceeași atmosferă de satiră violentă, primele două acte nefiind decât o șarjă — atât împotriva celor ce vor să se cultive cu orice preț, cât și acelor chemați să împrăștie cultura. Deoparte, burghezul, căruia i se pare că doar „cunoștințele" îl pot ridica la rangul de gentilom, și de alta, maeștrii de filozofie, muzică, dans și scrimă, care, mândrii de a fi „specialiști", se arată și mai ignoranți în perseverarea lor de a-și apăra „știința" pe care o profesează cu snobism.

Dar brusc, această atmosferă se schimbă, după ce Molière a reușit să coloreze cu daruri neobișnuite, două acte în care nu se petrece nimic, în care nu ni se suggerează măcar ce ar putea să se întâmple. Dintr'o satiră destul de violentă, tonul se schimbă, fără nici o scădere și intrăm în adevărată intrigă dramatică menită să suporte tot echilibrul piesei. In această tranziție neașteptată îl surprindem pe Molière la lucru, îl vedem răsturnând o situație pentru a da precădere conflictului, pentru a adapta cerințelor scenice, o idee care desigur că l'a încântat la început, dar pe care trebue s'o încadreze în teatru.

Molière se arată aci, înainte de a fi autor, un om de teatru. Conflictul maginat, pentru a putea să se integreze ritmului din cele două acte anterioare, trebuia să alunece în farsă, și astfel fiind „Burghezul gentilom", devine până în cele din urmă o comedie de situații, sau pentru a fi mai preciși, o comedie a unei singure situații, scoasă în relief grație acelei celebre mascarade turcești.

Se pare că această ceremonie turcă a fost comandată de Ludovic al XIV-lea lui Molière, pentru a se răsbuna de atitudinea îngâmfată a unui trimis al Porții, Soliman Muta-Feraca. Cavalerul Laurent d'Arvieux, care locuise multă vreme în Orient și care servea de interpret în convorbirile dintre Monarhul Franței și Ambasadorul Turc, a fost însărcinat ca împreună cu Molière să aranjeze acest divertisment, spre a-i da o cât mai justă culoare locală. Memoriile Cavalerului d'Arvieux ne dau o serie de detalii foarte instructive, mai cu seamă în ceeace privește raporturile dintre Ludovic al XIV-lea și Molière.

Vasile Brezeanu

Anecdota — puțin veridică, în orice caz incontrolabilă — ne spune că trimisul Porții nu s'a lăsat impresionat de loc de toată această ceremonie turcă, mulțumindu-se să declare la sfârșitul reprezentației, cu un calm specific oriental, că loviturile ce s'au dat d-lui Jourdain pe spate nu corespund cu obiceiurile turcești, ele trebuind să fi fost aplicate pe talpa piciorului.

Un lucru rămâne adevărat din toate acestea, și anume că divertismentul turc a fost comandat special de Ludovic al XIV-lea, Molière probabil negândindu-se câtuși de puțin la un epilog atât de puțin specific stilului său.

Intriga din „Burghezul gentilom" este poate cea mai simplă din tot teatrul lui Molière. Lucille, fata d-lui Jourdain vrea să se căsătorească cu Cléante, dar tatăl ei se opune fiindcă râvnește la măriri. Grație unui strategem pus la cale de Covielle — valetul lu Cleante, un tip rudimentar, totuși caracteristic din galeria valeților lui Molière —, Cleante se deghizează în nobil turc (fiul Marelui Muftiu) și obține astfel mâna Lucillei, după ce, cu un ceremonial deosebit care constitue divertismentul turc, domnul Jourdain este convertit la islamism.

Sfârșitul „Burghezului gentilom" este foarte curios, și în orice caz diferă de maniera cu care ne obișnuise până atunci Molière, căci piesa se termină fără ca domnul Jourdain să-și fi dat seama de farsa ce i s'a jucat. Deobicei toate situațiile falșe din comediile lui Molière se descurcă până la sfârșit și cel batjocorit își recunoaște ridicolul, și se pocăește. Aceste epiloguri cu un fond de morală, constituesc concluzia logică a conflictului dramatic. De data aceasta, în „Burghezul gentilom" Molière lasă lucrurile încurcate și cortina cade în mijlocul veseliei generale.

Desigur că, — și este o simplă părere personală —, Molière nu plănuise un atare sfârșit, dar Ludovic al XIV-lea comandându-i ceremonia turcă, probabil după ce autorul scrisese o parte din piesă, a trebuit să-și modifice acțiunea, și cum acest divertisment intercalat în comedie, lua o bună parte din desfășurarea spectacolului, Molière a trebuit să renunțe la scena explicațiilor. Această teorie confirmă pe aceea care atribue ideea ceremoniei turce lui Ludovic al XIV-lea.

Cât privește isvoarele „Burghezului gentilom", Molière — contrar obiceiului său — pare să fi imaginat în întregime atât intriga cât și personagiile.

Din toate acestea se poate vedea că „Burghezul gentilom" ocupă în teatrul lui Molière, un loc a parte. Afară de stilul său propriu în compunerea dialogului și simplicitatea acțiunei, totul diferă în această comedie, de restul producțiunei lui Molière. Deaceea în ansamblul operei, socotim „Burghezul gentilom" ca un fapt divers, ca o simplă întâmplare. Ea rămâne totuși o capodoperă a literaturei dramatice.

Teatrul Ligii Culturale continuând reprezentarea lucrărilor clasice, în cadrul unui program admirabil întocmit, a jucat săptămâna trecută „Burghezul gentilom" în traducerea și regia d-lui N. Massim, și cu un ansamblu ce numără pe d-nii V. Brezeanu, P. Ștefănescu, Titu Vedea, Cezar Teodoru, Stelu Popescu, Jean Tomescu, Gh. Soare, Sergiu Dumitrescu, G. Damian, C. Mihăileanu, Barbu Niculescu, Dem. Ionescu și pe d-nele Nella Mircescu, Mary Teodorescu, Eugenia Voinescu și Elvira Ștefănescu.

GH. NENIȘIOR

Aspecte din teatrul englez de astăzi

Dacă romanul englez contimporan este un complex de individualități artistice distincte, punând alături: desamăgirea și supra-analiza unui Huxley, Allen sau Meredith, americanismul lui George Eliot, proza burgheză a lui James Barrie, țărănismul Mary-ei Webb, naturalismul lui Maugham și poza freudiană a unui D. H. Lawrence sau a Margaretei Radclyffe-Hall, teatrul britanic și-a crutat cu disperare tradiția, menținându-se,—cum se afirmă cu „mândrie, — „deasupra tuturor influențelor nesănătoase" străine și acceptând pe cele ale Irlandei sau ale suburbiilor Londrei.

Și astăzi, ca și acum o sută de ani, pe scenele marilor teatre, se întocmește un repertoriu baroc de Bernard Shaw și Shakespeare, punctat ici și colo cu melodrame chinezești sau tragedii spaniole.

La comediile engleze se mai râde încă, de opunerea preotului catolic la divorțul dintre soția adulteră și soțul înșelat, ori de situații puțin exagerate, la vederea cărora, un spectator de pe continent ar adormi de plictiseală...

Pe afișele teatrelor principale londoneze (Phoenix, Torch, Victorian...) apar succesiv titluri de piese, fără nici o legătură structurală de conținut, sau de atitudine artistică, putem vedea astfel, „Sexul dominant" — reputata comedie a lui Michael Egon, alături de „Noaptea douăsprezecea" a lui Shakespeare, sau de „Camera dinspre apus", poemul dramatic al lui Hsinng, ce se resimte de prolixitatea și monotonia metaforică a literaturii chineze antebellice.

Deși, în genere, e la modă comedia, în repertoriul de primăvară, drama ocupă un loc de seamă. Pe lângă „Consiliu de familie", a lui T. S. Eliot, — o dramă adecvată ca stil și conținut, vieții moderne, — e anunțată o nouă versiune a lui Georg Büchner: „Moartea lui Danton"—cu ocazia aniversării Revoluției Franceze, — dramă apărută cu o sută de ani în urmă și tradusă de Stephen Spender, care a tradus de curând cea mai recentă piesă a lui Toller: „Pastor Hall".

Ziarele londoneze au avut vreme să se indigneze, acum câtăva vreme, de o răpire gen 1400, în înalta societate, asupra urmărilor căreia au tăcut apoi cu încăpățânare, din motive lesne de bănuit. Tinerii, se cunoscuseră la Universitate — și după o căsătorie în pripă, s'au îmbarcat pe primul vapor către Spania. Miraжul vieții camaraderești din Brigadă, alături de tineri din toată lumea, uniți de acelaș gând, îi atrăsese și pe dânșii, ca pe toți poeții, sociologii și sportivii dela Oxford și Cambridge... Trebuia să se scrie despre ei; „Coloana 5-a" de Ernest Hemingway, a fost aplaudată cu aceiași frenezie, de acei cari au admis pe Caudwell și au admirat pe Aldington.

Acțiunea, bine legată, se desfășoară la Madrid în timpul Războiului Civil. Totul e atât de natural, de uman, încât dă spectatorului impresia că trăiește clipele de intermitentă nesiguranță și entusiasm din fiecare scenă, cu fiecare din eroi.

O altă dramă, cu subiect analog — Spania, — este „Hotelul" a lui Leonard Woolf, scrisă cu simțul realității cu care ne-a obișnuit literatura rusă contimporană. Dealungul celor trei acte, autorul ne face să asistăm la peripețiile personalului unui hotel, ca o existență aparte cu pasageri și intermediari, ocupat pe rând de trupele celor două ideologii. Dialogurile sunt conduse cu o rafinată ingeniozitate, așa încât, deși simbolică, drama nu apare câtuși de puțin discursivă.

Dar acestea sunt accidente. Teatrul englez actual se menține la atmosfera idilelor cu happy-end, dintre fete bogate și tineri idealiști dar săraci, tip de literatură reprezintată de opera dramatică a lui James Albery, căruia fiul său, Wyndham Albery i-a dedicat o bogată monografie și o ediție completă și comentată a operelor în două mari volume, frumos legate.

Un James Albery, autorul tragicomediilor „Două roze", sau „Pink Dominos", deși decedat la sfârșitul veacului trecut, se mai bucură încă de succese în lumea celor cari își închiriază pe veci loja la teatru, ca s'o poată lăsa prin testament urmașilor, odată cu formula: „Nu schimbați nimic!"

Din fericire, sunt stări de lucruri, care nu pot dura la infinit, fiindcă ar fi lipsit de acțiune, ca scena engleză, bogată în actori de mare talent să rămână lipsită de o literatură dramatică potrivită lor și potrivită vremii.

MIHNEA GHEORGHIU

CRONICA MUZICALĂ

Concertul Societății de muzică „Simfonietta"

O întreprindere dintre cele mai lăudabile, subvenționată de un mecena anonim, a organizat prima manifestare de muzică rafinată în seara de 28 Februarie. Programul alcătuit și condus integral de un iscusit șef de orchestră, d. Valentin Morsky, din Basarabia, a satisfăcut numerosul public dela Dalles. Cele trei simfonii mici de Vivaldi precum și Serenada pentru coarde de Dvorak (op. 22) au fost executate de mica orchestră într'un elan demn de orice laudă.

Bucata de rezistență a fost: **la Symphonie concertante** (Es dur) pentru vioară și violă cu acompaniament de orchestră de Mozart.

Soliștii d. B. Bernfeld și E. Wallfisch au adus o contribuție dintre cele mai meritorie. Această simfonie concertantă se enunță foarte rar la noi. Ea este impregnată dela început până la sfârșit de geniul lui Mozart.

In partea a doua „Andante", cei doi soliști au pus în valoare unul dintre pasagiile cele mai admirabile aparținând muzicei clasice.

Publicul a avut o satisfacție mare participând la o manifestare rară muzicală de gust și executată în cele mai bune condițiuni.

I. PAL

Concertele Imre Ungar, Friedman și Borowsky

Viața muzicală a Bucureștilor, atât de redusă în prima parte a stagiunii actuale, pare a-și fi găsit strălucirea în pragul primăverii, adică tocmai în momentul când, în alți ani, manifestările muzicale se răreau până la sistare totală.

Intr'adevăr, în cursul săptămânii trecute, sălile noastre de concerte au găzduit trei oaspeți de faimă, Imre Ungar, Ignaz Friedman și Alexandru Borowsky, cari s'au întrecut în a fermeca publicul nostru meloman, însetat de penuria stagiunii de iarnă.

*

Imre Ungar apare neîndoios ca singurul, care posedă un puternic temperament artistic. Acest mare meșter reînvie lucrările muzicale în timpul execuțiunii. Jocul său e viu, tânăr, sensibil, creat parcă anume pentru Chopin.

Ceilalți compozitori prezentați în timpul concertului său deunăzi, s'au arătat, mai mult sau mai puțin colorați de sensibilitatea specific chopiniană a artistului. Numai așa ne explicăm apariția discretă, dar totuși reală, a procedeului „rubato" în preludii de Bach, a manierismului în forma lui elegantă, înfiltrat în virilitatea beethoweniană.

Nu vrem să spunem, prin asta, că n'am ascultat cu plăcere și prima parte a programului său, compusă în întregime din opere germane. Mulțumită perfectului bun gust al domnului Ungar, aceste mici deformări au contribuit la crearea unei atmosfere beethoweniene sui-generis, dar totuși plină de farmec.

*

Maestrul **Ignaz Friedman** este un excelent mânuitor al technicei pianistice. Domnia sa folosește de preferință tempo repezi, în desfășurarea cărora, își menține neștirbită o perfectă siguranță. Deși are uneori scăpări de expansivitate, posedă în general sonoritate plăcută.

Nu întotdeauna suntem de acord cu domnul Friedman asupra calității estetice a licențelor ce crede de cuviință să-și ia față de text. Trebue însă, să admitem că anumite momente nu sunt lipsite de grandoare ca, de exemplu, în ultimul preludiu de Chopin.

Altfel, pianist din generația ce reclamă venerație prin durata strălucirii ei, aduce totuși cu sine, câteva procedee perimate ca atacarea voluntar nesincronă a părților unui acord placat, sau prelungirea excesivă a unui prim sunet dintr'un șir de sunete egale, urmate de precipitarea celorlalte, etc.

*

O personalitate cu totul diferită este personalitatea d-lui **Alexandru Borowsky.** Temperament rece și calculat, dar serios și muzical, domnia sa a dăruit publicului o dimineață de muzică de execuție obiectivă și îngrijită.

Prezența surprinzătoare a șase invențiuni de Bach în programul dumisale de Duminică dimineata vădește în mod neîndoios pornirea sa către latura muzicală a pianisticei, indiferent dacă exprimarea ei va atrage cu sine sau nu, exhibarea virtuozității domniei sale.

Apreciem respectul dovedit de I. Borowsky față de operele pe care le prezintă în public, dar regretăm oarecum, monotonia ce se degajează din jocul d-sale, nu îndeajuns de subtil, neajuns ce provine, poate din lipsa totală de fluctuații de intensitate, precum și din caracterul puțin cantabil al jocului său, lipsit de legato.

G. MIRCEA

„Atrizii" la Teatrul Național

Prma noastră scenă continuă să reprezinte în fața unor săli arhipline și entusiaste, ultima ppiesă a d-lui Victor Eftimiu Atrizii, *tragedie în cinci acte, înversuri.*

Clișeul de mai sus reprezintă pe cea mai mare tragediană a noastră, d-na Agepsina Macri *în formidabila creație* Regina Klytemnestra.

DISTRUGEREA PĂRULUI

DE PRISOS

este o problemă care preocupă pe multe femei. Ea este tratată cu competență în ultimul număr al excelentei reviste „Medicul Nostru". In acelaș număr se mai publică și articole despre: Erisipelul; Mirosul urât din gură; Tuberculoza genunchiului; Sedentarii; Noui descoperiri în domeniul vitaminelor; Electricitatea în serviciul medicinei; Viața microbilor; Puroi la gingii; Viața sexuală; Actualități medicale, etc., etc.

Acest sumar il găsiți in No. 108 al revistei

MEDICUL NOSTRU

16 pag. tipărite la heliogravură, 5 lei

„Vicleniile lui Scapin" la Teatrul Național

Regisorul I. Șahighian, N. Săvulescu, Ketty Gheorghiu, S. Atanasiu, Victoria Corciov, Nic. Motoc, Al. Marius și G. Baldovin

Desene de NER

LISZT VRĂJIT DE MUZICA ROMÂNEASCA

Rapsodiile sale „ungurești" conțin multe motive românești.—Interesante spicuiri din ziarele de acum o sută de ani. — Cum a compus Liszt „Rapsodia Română".

In lumea muzicală internațională. s'a luat cunoștință, cu emoție, de a *„douăzecia rapsodie"*, a aceluia, care e și azi adulat, dar care pe vremuri, era intâmpinat cu alaiuri sgomotoase la porțile orașelor, ridicându-i-se arcuri de triumf.

Marea noastră pianistă, doamna Aurelia Cionca, aceea prin care străinătatea a luat cunoștință de opera postumă a lui Liszt, anunță acum o reluare a „Rapsodiei Române" la București, în seara de 7 Martie.

AURELIA CIONCA
pianista, care a făcut cunoscută în streinătate „Rapsodia Română" și acum o va interpreta la București

Credem că este interesant să arătăm, cu acest prilej, cum a fost primită „Rapsodia Română", așa cum o „improviza" Liszt atunci, când străbătea meleagurile românești. Este impresionantă și evocarea acelor popasuri pe la hanurile de la răscrucile drumurilor, când marele compozitor asculta, seri dearândul, cântecele lăutarilor noștri.

O SPICUIRE DIN ZIARELE ROMANEȘTI DELA 1846

Atât ziarele săsești din Sibiu, cât și cele ungurești, dar mai ales ziarele, ce apăreau in vechiul regat, vorbind despre Liszt, ne dau o idee de nivelul muzical, de pe acea vreme în țările românești.

D. Octavian Beu, descoperitorul prețiosului manuscris, nu s'a mulțumit numai cu găsirea lui, dar s'a ostenit să facă cercetări mai depărtate. Intre altele a răsfoit toate ziarele ce apăreau pe la 1846-1847, în principatele dunărene, precum și peste munți. In modul acesta a ușurat foarte mult munca cercetătorilor.

„Dl. Liszt — scrie Gheorghe Assachi într'una din cronicile „Vestitorului românesc" — *a făcut improvizații asupra unor melodii românești"...*

„A luat ca temă două cântece românești și le-a frământat cu variații atât de felurite și de magice incât persoanele, cari erau de față, neștiind cu ce să-și arate a lor mulțumire, murmurau cu sfială un bravo, care se repeta in tot salonul".

La rândul său, cronicarul „Albinei românești" comunică din Constantinopol, că Liszt a cântat, în fața Sultanului Abdul Medjd, asistând mai marii împărăției și întregul harem, în dosul unor gratii aurite.

„Domnul Liszt a făcut improvizații brilante pe tema unei hore moldovenești..."

Mai aflăm din ziarele de pe vremuri, că i-au fost oferite artistului, din partea poeților bucureșteni și ieșeni, ca un suprem omagiu, o *stanță de Ion Văcărescu*, un *sonet* de *Gheorghe Assachi* și alt *sonet* de *Dimitrie Gusti*.

La Teatrul Nou, din Iași, i-a fost predată lui Liszt, în numele Domnitorului Mihai Sturdza, o *medalie comemorativă de aur*. Imitații, din metal mai ieftin, au fost distribuite tuturor persoanelor din staluri și fotolii.

Cezar Boliac, cași *Gheorghe Assachi*, se pare că singurii competenți pe acea vreme de a scrie în materie de muzică, au publicat câteva interesante cronici. cari ar face cinste și unui ziarist modern.

OMAGIUL LITERAȚILOR ROMANI

Credem că este interesant să copiem unele strofe din poeziile dedicate lui Liszt în 1846 și 1847, de către poeții români de pe vremuri.

Intr'o lungă poezie, *Ion Văcărescu* îi spune, între altele:

Tu cânți ca libertatea
In inimi impilate

Din sonetul lui G. *Assachi*, reproducem următoarele:

Din cea zi de când Orfeos,
mării zeu de-armonie
Pe alăuta'ncântătoare
țărmul tracic răsuna
Și în extazul simțirii,
fiare, codrii și pârae
Prin virtutea melodiei
îmblânzea și fermeca
Nu sunase până astăzi
în a Istrului câmpie
Mai puternic vers de acela,
ce produce lira ta.

OCTAVIAN BEU
Consilier de legație, care a descoperit manuscrisul „Rapsodiei Române" de Liszt

Iar *D. Gusti* exclamă, profund mișcat:

Sub degetele tale lemnu'nviat
suspină
S'aprinde ura, ferbe, zefiru-i
mai senin
Fioru-i mult mai rece,
murmuru - abia se'ngână
Și valul, care muge,
s'aude - apoi mai lin.
Tu dai durerii lacrămi,
amorului plăcere
Părerii amăgire,
speranței un surâs
Tu dai și rugii sfinte
căldură, tămâere
Tu dai singurătății
un dulce dorit vis.

D. Octavian Beu, în lucrarea sa „Franz Liszt în țara noastră" amintește că, în afară de aceste trei poezii, scrise direct sub impresiunea artei lui Liszt, inspirațiunea poetică a Reginei *Carmen Sylva* a închinat pelerinului, care a trecut prin Țările Românești, un poem, care se păstrează între omagiile cele mai prețioase ale *Muzeului Liszt, din Weimar*.

O altă poezie a reginei Carmen Sylva, inspirată desigur de compoziția lui Liszt „Freamăt de pădure" a fost publicată în revista germană „Neue Musik Presse" No. 50, din 1890.

Mai recent, contesa de Noailles, născută Brâncoveanu, închină o odă lui Liszt într'un număr special al revistei pariziene, *„La revue musicale"*

LĂMURIREA UNUI INCIDENT

Cronicile muzicale săsești, apărute pe vremuri în presa săsească dela Sibiu și Brașov, sunt interesante prin faptul că — în polemică cu presa maghiară din Cluj — lămuresc rostul incidentului dela Sibiu, unde marele compozitor și pianist a fost... fluerat!

Fusese un simplu diferend politic, ca răspuns la tendința nobilimii maghiare de a exploata călătoria lui Liszt în scopuri iredentiste și de a afirma superioritatea geniului unguresc față de celelalte popoare din Ardeal.

Intr'adevăr, în afară de impresar și secretarul său particular, un grup de conți unguri, de pela Cluj, întovărășeau pe Liszt în călătoria lui, fapt care încluda pe nemți.

Insoțitorii lui Liszt au sosit și la București dar fără a provoca senzație.

„Cât privește delegația ungară — scrie „Der Siebenburger Bote". din 23 Nov. 1846 — *suntem de părere, că oricine este liber să acompanieze pe domnul Liszt unde-i face plăcere. Considerăm însă inutile și deplasate orice demonstrații cu arcuri de triumf, retrageri cu torțe și inmânări de sabii de onoare".*

„Temesvarer Wochenblat" arată că la Arad s'au ridicat de asemeni arcuri de triumf și că reprezentanții orașului s'au dus in corpore întru întâmpinarea artistului, prezentându-i diploma de cetățean de onoare al Aradului.

Ziarul observă, cu ironie, că *„magistratul a uitat să-i predea, îngenunchind înaintea virtuosului, cheile orașului pe o perină de catifea".*

Iar ziarul unguresc „Hirado", din Cluj, răspunde *„haimanalelor fluerătoare"* dela Sibiu, bătându-și joc de îngâmfarea acelora, care-și închipue că faima lui Liszt a fost înmormântată la Sibiu, în seara de 20 Noembrie 1846, când a fost fluerat.

Polemica s'a prelungit timp de vre-o lună. Ziarele săsești continuând să atace „nu pe marele artist Liszt", ci manevra „neserioasă", care se făcea cu persoana lui.

Pentru noi, trecerea lui Liszt prin Sibiu are o importanță covârsitoare deoarece, pe vremea acelor atacuri, cari îl mâhneau profund, compozitorul a început să-și facă cea dintâi schiță pentru „Rasopdia Română", în care tema de *horă* poartă denumirea de *„Hermannstaedter"*, adică *„de la Sibiu"*.

PREZENTAREA DIN 1932

Să venim acum la criticile recente.

După ce d. Octavian Beu a descoperit manuscrisul rătăcit la Weimar, d. prof. Const. Nedelea a descris, în mod sugestiv, primul concert la București cu „Rapsodia Română", Reproducem următoarele rânduri, cu titlu de document:

„S'au împlinit 85 de ani până să răsune din nou în București opera de inspirație românească a genialului maestru, desăvârșită în formă de rapsodie...

„Incadrarea reluării, prezentată de distinsa interpretă lisztiană Aurelia Cionca, a fost tot atât de strălucită și de solemnă, ca și cea din 1846. M. S. Regele a fost de față radios de mulțumire, având alături de dânsul pe M. S. Regina Elisabeta a Greciei, vădit emoționată.

„Artista, care vibra pe scenă, este cași marele Enescu, opera sufletească a luminoasei regine, Carmen Sylva, și fiică a regretatului profesor Ion Cionca, cel dintâi dascăl de carte românească a Principelui Carol și al principeselor regale.

Distinsa interpretă a fost prezentată și A. S. Principesa M. Wied, care venise anume dela Weimar, întreit interesantă: ca vlăstar românesc, de veche viță boerească din Moldova; ca nepoată prin alianță a fericitei Carmen Sylva și ca prezidentă de onoare a „Uniunii mondiale pentru cultul lui Liszt", cu sediul la Weimar".

DIN PRESA STRAINĂ

Ar fi greu să reproducem tot ce s'a scris în străinătate despre „Rapsodia Română" și felul cum a fost prezentată acolo de maestra Cionca.

Vom cita numai pe celebrul critic vienez *doctorul Julius Korngold*, redactor muzical la „Neue Freie Presse", și vom reproduce câteva rânduri dintr'o lungă dare de seamă a acestuia.

„Sigur este — spune d-sa — *că Liszt s'a inspirat din substanța muzicii românești.*

„Este știut că în concertele sale în principatele dunărene, Liszt obicinuia să improvizeze pe motivele naționale românești, cari l-au captivat atât de mult, încât, după cum mărturisește în cartea sa „Despre muzica lăutarilor din Ungaria" *el și-a notat o colecție de motive de doine și dansuri*

LISZT LA BĂTRANEȚE
când, între altele, a devenit și profesorul lui Grigore Ventura, mai târziu cunoscutul ziarist, autor dramatic, conferențiar și muzician

românești în călătoriile sale printre români".

Criticul vienez analizează hora *„Ca la Sibiu"*, apoi *„Bătuta"* din Ardeal, *„care se joacă aproape neschimbată în Muntenia și în Moldova"*, în jurul căreia se grupează celelalte jocuri utilizate de Liszt în *„Rapsodia Română"*.

Relevând interpretarea maestrei Aurelia Cionca, criticul vienez notează că artista română *„s'a ilustrat deosebit de strălucit, cu elanul necesar, patosul retoric, dicțiunea avântată și virtuozitatea pianistică lisztiană"*.

Acum, maestra Aurelia Cionca e din nou plecată peste granița având concerte anunțate la *Varșovia* și la *Praga*. Poate va trece și pe la *Budapesta*, unde ungurii vor auzi pentru prima dată „Rapsodia Română". de Liszt.

In seara de 3 Aprilie vom avea prilejul să auzim din nou, la București, opera marelui maestru, interpretată de aceiași artistă, care a făcut-o cunoscută și străinătății.

ALEX. F. MIHAIL

PASIONANT! A APĂRUT!

In labirintul unor uluitoare enigme psihologice și detective!

CEREȚI AZI

ROMANELE CAPTIVANTE

230 pagini.

La chioșcari și librari

MOARTEA LUI M. GASTER

de M. SEVASTOS

Din Londra ne-a venit o telegramă impresionantă: dr. M. Gaster, conferențiar al Universității din Oxford, a încetat din viață în automobil — pe când mergea la Universitatea din Reading: ca să țină o conferință asupra literaturii noastre la un festival organizat de studenții români.

Deși bolnav, Gaster a insistat să țină conferința.

Acest savant orb (vederile lui s'au irosit mai ales pe vechile texte românești) nu mai putea vedea, de mulți ani, tipăriturile noastre.

O secretară îi cetea însă zilnic lucrurile vechi, cași cele nouă — care-l interesau. El a auzit până la moarte graiul nostru, rostit delicat cu modulații feminine pe malurile Tamisei — unde și-a primblat, o viață întreagă, nostalgia ținuturilor românești.

Expulzat în 1885 pentru vini ne-personale, Gaster n'a identificat oficialitatea trecătoare cu poporul românesc — permanent în atitudineai tolerantă.

Lucrările de folclor și de istorie a literaturii românești au venit unele după altele, indiferent dacă autorul se afla la București sau la Londra: „Literatura populară română" (1882), „Apocrife în literatura română" (1883), „Crestomația română", 2 vol. tipărite la Leipzig (1891), studiul din Enciclopedia Britanică asupra României, studiul cu privire la „Povestea vorbii" a lui Anton Pan, etc.

Pe lângă lucrările relative la țara noastră, Gaster a scris „Instrucțiunea în Anglia" (1893) și s'a ocupat cu folclorul englez, fiind ales președinte al Societății pentru studiul folclorului britanic.

După 34 ani dela plecarea din țară, Gaster a fost ales — în 1929 — membru onorar al Academiei Române, ca „recunoștință pentru o activitate de o viață întreagă dedicată cu deosebită tragere de inimă literaturii noastre populare".

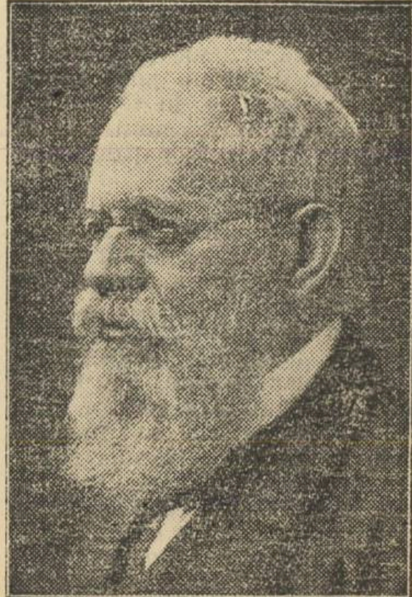
Stabilit la Londra, unde și-a făcut o strălucită situație: conferențiar la Universitatea din Oxford și șef rabin al comunității evreești din Londra, ascultat cu interes la conferințe și cetit de publicul britanic, — Gaster a rămas în permanent contact cu intelectualitatea românească.

Cărțile lui nu pot lipsi nici dintr'o bibliotecă de cărturar român, conferințele sale — la ultima-i vizită în România — au fost cercetate de mulți auditori. Articolele lui, ca cele din „Adevărul Literar", au interesat pe toți cetitorii români.

Pentru orice lucrare de folclor sau de istoria limbii noastre, de multe ori chiar pentru înțelesul unui cuvânt românesc — mulți intelectuali de aici cercetează în fiecare zi operele lui Gaster.

Având nevoe de niște manuscrise vechi, am căutat de curând — aproape la toți anticarii — Chrestomația lui Gaster. N'am găsit cu mare trudă decât volumul al doilea, cu prețul de 300 lei.

Intorcându-mă spre casă, bucuros de izbândă, m'am oprit în fața librăriilor noastre. Vitrinele — pe lângă un număr de cărți bune — sunt pline de multe cărți vrednice a fi zvârlite în lada de gunoiu din curte.

Dr. M. Gaster

Editorii care aruncă bani pe elucubrațiile primului venit — cum oare nu s'au gândit să republice „Chrestomația română" a lui Gaster?

E jenant că una din cele mai importante cărți din literatura românească poartă, pe prima pagină, o localitate străină: Leizig (F. A. Brockhaus).

Această carte care cuprinde „texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX), dialectale și populare cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez", n'a putut fi tipărită — măcare în ediția II, — de una din editurile noastre, aici, în tipografiile, care se ostenesc de multe ori, cu proza insipidă a unor scriitori lipsiți de talent.

Când cercetam cu interes Chrestomația română, admirând sistemul întrebuințat de autor și îngrijirea artistică pusă în tipăritură, — ne-a venit știrea că inima lui Gaster s'a oprit în drum spre o conferință românească.

Despărțiți prin țări și mări de marele cărturar împietrit acum cu slavă în capitala imperiului britanic, — noi urmăm a învăța finețele limbii noastre din cărțile lui și luăm dela dânsul: prigonit și insultat — pildă de obiectivitate și de înălțime sufletească.

Pe deasupra oricăror deosebiri de obârșie și de religie, peste patimile deslănțuite, plutind în zări pe când pumni bicisnici se agitau împotriva lui, — Gaster a găsit, în lumea înaltă a cărții, loc de întâlnire între judecăți și sentimente diametral opuse.

Apăsând cu mâna crispată inima care se revolta contra nedreptăților, bătrânul savant orb dela Londra îi impunea tăcere — ca să audă graiul melodios al limbii noastre, rostit suav de-o fată care nu primise încă lovituri în viață.

M. SEVASTOS

Cronici

Cămara mea *)

D-lui Prof. N. Cartojan

Prietene, vre-odată de t'ei simți străin,
Pe-un drum uitat de lume abate-te puțin:
Cămara mea cu miros de izmă și gutui,
Curată și bătrână deschisă-i orișicui.

Nu vei găsi năuntru podoabe mai de seamă
Trecutul îl veghează o candelă și-l cheamă
Aici deșertăciunea nu'mbie ca un vin,
E mai cuminte visul și gândul mai blajin.

Dar vei afla la mine tovărăşii de soiu
Boeri isteți la vorbă și meșteri la războiu
Și jupânițe mândre cu'nfricoșate cozi
Și doamne'nlăcrimate și ctitori voevozi.

Din veacul cu domnițe și zurbe de Tatari
Desprinde-se Dabija tânjind după Cotnari,
Codana ce dorit-au pe sluga de pripas,
Cum și nepotul țanțoș ce s'au certat la nas.

In limba lui domoală îți spune-acum Neculce
Căn oală de lut, proastă, tot vinul e mai dulce;
Că pentru doi ochi galeși, Cazacii iuți — ca furii
Au năpădit Moldova cât frunzele pădurii.

Și-apoi, Costin bătrânul te-o învăța de-oparte,
Să îndrăgești zăbava cetitului pe carte
Să nu râvnești, căci omul sub vreme-i povârnit
Și ea ucide visul și tot ce ai râvnit...

Ce dăinuie din toate ce-au fost cândva stătui?
Dorința se prăvale și frumusețea-i lut.
S'au înfrățit de-olaltă om prost și voevod...
Podoaba lumii noastre găteală-i de irod.

Prietene, vre-odată de t'ei simți străin,
Pe-un drum uitat de lume abate-te puțin.
Cămara mea cu miros de izmă și gutui
Curată și săracă deschisă-i orișicui.

Aici bătrâna vreme te'mbie ca un vin,
E mai cuminte visul și gândul mai blajin.

EMIL BAICOIANU

* Prefață la volumul în manuscris *La Cronicar în carte...*

ŞT. O IOSIF *)
UN CÂNTĂREŢ AL REVENDICĂRILOR NAŢIONALE

Eşti tu izvor de nouă poezie
Prilej de gânduri vechi, ursite iară
O, drăgălaşă muză populară!
In ochii tăi e cer senin de vară
Şi fermecata mea copilărie
Mi-o readuci de tine-ademenită,
Să pot trăi străin de glasul urii
Ca un copil cuminte al naturii.

Publicarea ediţiei definitive a *Poeziilor* lui St. O. Iosif, datorită dorinţei exprese a augustului oblăduitor al literaturii române, Suveranul, invederează odată mai mult cât de folositoare şi trebuincioase sunt antologiile şi ediţiile critice din scriitorii noştri.

Poet al revendicărilor naţionale şi proslăvitor al datinilor şi tradiţiilor şi rapsod naţional prin structură, căci poesia lui îşi trage substanţa din patrimoniul de folklor al neamului, Ştefan O. Iosif nu avea configurată fizionomia morală şi scriitoricească în conştiinţa contimporanilor.

Nu o avea deoarece cărţile sale de poeme, deşi au apărut cu oarecare continuitate, în decursul a douăzeci de ani, s'au difuzat totuşi intr'un cerc restrâns. Editorul lor deasemeni nu s'a gândit că această operă merită a fi aşezată sub oblăduirea şi prestigiul unui critic care să-i releve valoarea şi semnificaţia.

Trebue deci cu atât mai vârtos subliniată râvna şi străduinţa d-lui Şerban Cioculescu care s'a invrednicit să ne releve opera acestui cântăreţ, socotit de cei mai mulţi drept un poet minor, şi să ne desvălue, în toată amploarea ei, cântarea unui poet ce aduce un filon personal de lirism şi o melodie proprie.

Lectura acestei admirabil întocmite ediţii critice este şi instructivă pentru exemplul soartei vitrege pe care a purtat-o pe umerii săi cel care a transplantat în opera sa lirică, aşişderi lui Eminescu şi Coşbuc, geniul anonim popular şi care, alături de marii săi înaintaşi, îşi are locul său propriu determinat în aducerea la lumină a baladei populare, în zugrăvirea trecutului şi proslăvirea înaintaşilor şi scoaterea la iveală a tot ce face specificul tezaurului folkloric.

Din bogata operă poetică a lui Şt. O. Iosif d. Şerban Cioculescu a lăsat de o parte încercările dramatice şi scrierile în colaborare cu D. Anghel, restrângându-se la o alegere din lirica şi epica autorului: contribuţia originală şi de traducător.

Selecţia dumisale a avut în vedere propriul discernământ al poetului la tipărirea celor două culegeri generale „Poezii" (1889-1908) apărute în 1908 şi „Tălmăciri" apărute în 1909. Respectând în linie generală criteriul de alegere al poetului, d. Şerban Cioculescu şi-a permis numai câteva mici retuşări: a adăugat câteva poezii din prima culegere de „Versuri" apărute în 1897 spre a contribui la reconstituirea debuturilor caracteristice şi a renunţat la câteva bucăţi nesemnificative şi de sentimentalism minor, după expresia criticului.

Din „Cântece" apărute în anul 1912 editorul a reţinut poemele reprezentative, mai numeroase decât cele respinse, păstrând din producţia ultimului an al lui Şt. O. Iosif (când se ştie că poetul turburat de o tragedie familiară şi bolnav, nu mai crea) numai un grup de cântece şi o singură poezie în ultima versiune.

La alegerea d-sale, după cum declară d. Cioculescu, a renunţat deasemeni la imnul „La arme" precum şi la postumele — în majoritatea lor publicate în revista „Flacăra", necorespunzătoare nivelului artistic al autorului şi din care editura cu acelaş nume n'a izbutit să realizeze volumul anunţat.

OBARŞIA CANTECULUI SAU

E mişcător să te reintâlneşti după mai bine de douăzeci de ani cu un poet care ţi-a fermecat copilăria şi adolescenţa şi din care, ca şi din Eminescu ştii pe din afară cel puţin trei sferturi din poemele sale. Ca toţi cei de-o generaţie cu mine, născuţi la sat sau în târgurile moldovene sau care, indiferent de locul naşterii, nutresc o predilectă dragoste pentru temele populare, am fredonat şi eu pe acea vreme *„Plâng tilinci, tălăngi răspund, soarele apune, glas de bucium sună'n fund ca o rugăciune"*, am cântat de atâtea ori suavul *„Cântec de leagăn"* închinat Corinei. Iar acum recitind antologia domnului Şerban Cioculescu regăsesc, cu încântare la fel de proaspete şi de emoţionante poemele care mi-au plăcut atunci

Eliberat de criterii critice sau prejudecăţi de şcoală, trebue să recunosc tăria câtorva poeme ca „Mi-e dor de un vis" cu acest sfârşit de orgă solemnă:

Te chem şi zi şi noapte dar
Tu nu-mi auzi în veci chemarea...
Şi nu-i mai fioroasă marea
In sbuciumarea ei, ca marea
Mea jale, chinul meu amar!

Precum trebue să menţionez pentru durabilitatea şi actualitatea lor poemele *„Linişte"* cu aceste admirabile versuri:

Pământ, bătrână gazdă primitoare
A tuturor tradiţiilor din lume
Ce bun eşti tu în zilele cu soare.

şi citate cronologic, următoarele poeme „Cântec Sfânt", „Şincai", „Grădina Morţii", „Când seara'n ceasuri de singurătate", „Melancoliei", „Te duci cu ochii tăi", „Si dacă vii", „Cântec".

Dar ceea ce ne atrăgea în adolescenţă, era cântarea nostalgică a unei copilării trăite sub raiul de voioşie al unui cer senin şi idilic în satul natal, cât şi durerea şi jelania celui desrădăcinat, silit să plece la oraş. Spuneam adeseori, mişcat până la lacrimi, poemul: „Adio", participând la drama celui răzleţit de sat căruia maică-sa îi spune la plecare.

Da, mult mai bine ar fi fost
Să fi rămas în sat la noi
De-ai fi avut şi tu vreun rost
De-am fi avut pământ şi boi.

Că suntem nevoiaşi de tot
Şi ai fraţi mici şi sunteţi mulţi
Muncesc din greu, fac tot ce pot, —
Şi tot flămânzi, şi tot desculţi!

Tu eşti mai mare, mai deştept
Când oi muri, pe tine-i las
Şi multe de la tine aştept:
Nădejdea 'n tine mi-a rămas.

Noroc măcar dac'ai avea
Să dai de vreun stăpân milos:
Să-mi scrii mereu, cât 'ei putea
Că doar tu ştii să scrii frumos!
Şi acuma — ochii să-i sărut
Mergi sănătos şi fii voinic!
Dar stăi — o vorb' aş mai fi vrut
O vorbă numai să-ţi mai zic:

Tot ochii ăştia amândoi,
Aşa frumoşi, aşa senini
Să mi-i aduci tu înapoi —
Să nu-i uiţi, dragă, prin străini.

Şi, pesemne pentru că undeva, în memoria afectivă, accentul acestui cântec şi-a păstrat timbrul emoţional, el mă impresionează şi mă înduioşează şi acum cu aceiaşi intensitate. Poesia aceasta pune tema desrădăcinării înaintea lui Goga pe care l-a influenţat vădit şi, precum afirmă d. Cioculescu, celebrele versuri ulterioare ale lui Goga: „De ce m'aţi dus de lângă boi" nu sunt decât replica subiectivă şi retorizată a poeziei „Adio". Tema pe care şi-a însuşit-o Goga cu un accent mai dinamic se regăseşte la Iosif în două poezii premergătoare: „Invins" (1898) şi „Pribeagul" (1899). Numai că ideia de neadaptabilitate a elementului uman, strămutat dela ţară la oraş, nu ia la adevăratul ei autor caracterul unei teze sociale, ca la Goga. In cronologia celor doi poeţi nu trebue trecut cu vederea că volumul „Patriarhale" al lui Iosif înglobând mai vechea culegere de „Versuri" (1897) a apărut înainte de ivirea revistei „Luceafărul" în care se produce decisiva orientare lirică a lui Octavian Goga. In „Patriarhale" se găseşte nuclear satul a cărei monografie lirică va fi reluată de Goga, cu un îndemn activ, de răsunet social. La drept vorbind „Poezii" (1905) de O. Goga nu sunt decât un ecou amplificat al „Patriarhalelor" trecut printr'o senzibilitate virilă răsvrătită".

Materialul primelor poezii ale lui Şt. O. Iosif şi care a constituit şi zestrea întregii sale opere şi nota ei dominantă îşi trage seva din tezaurul de folklor şi din viziunea satului copilăriei sale, locul de naştere al tatălui său. De acolo i-a rămas darul de sfătoşenie blajină, nevoia de a evoca sărbătorile şi datinile patriarhale, cântarea nucului iubit ce străjuie deasupra casei părinteşti, evocarea bunicei şi acea notă specific românească: duioşia atotcuprinzătoare. Datorită acestei influenţe din prima sa adolescenţă Iosif se apucă să adune anecdote, poveşti şi poezii populare din împrejurimile Sibiului.

Dar aceasta este latura oarecum intimistă şi ea se va desăvârşi cu aceea de rapsod duios al familiei şi al căminului. De la acest stadiu de respect pentru aşezarea tradiţională în mod firesc el va trece la proslăvirea cronicarilor, a boierilor, a lui Cârlova, a gorunului lui Horia, a canonicului Şincai, dascălul şi istoricul, a haiducilor cum sunt Novăceştii, a domniţelor graţioase şi mereu, peste versul lui va adia dorul de ţară, ca în poezia „De sărbători".

Eu stau la foc, trudit de insomnie
Ascult cum bate ploaia în obloane;
Visez... şi'n vis mă chiamă dragi icoane
Din ţara Doinei, dulcea Românie!

pentru ca apoi în poema „Către tinerii poeţi" glasul său să sune trâmbiţa profetică:

Dar va să vie — vine cântăreţul
El va slăvi măreaţa Inviere
Veniţi cu toţii să vestim Cuvântul

care îl anunţă pe Octavian Goga, crainicul suferinţelor Ardealului.

E de amintit deasemeni în acelaş sens oda dedicată *Prinţului Carol*, una din ultimile poezii ale lui Iosif cu finalul profetic:

Recucereşte-ne Ardealul
Acesta este gândul meu
Auzi-mă Tu Dumnezeu.

In „Amintiri despre Şt. O. Iosif", d. Mihail Sadoveanu complectează figura de cântăreţ al eposului satului cu o nouă faţetă care arată căldura şi participarea poetului sau, precum mai propriu spune d. Cioculescu, transfigurarea ce se producea în poet la auzul cântecelor bătrâneşti:

„Timidul, concentratul, blajinul Iosif era îndrăsneţ. Vorbea cu entuziasm despre baladele noastre bătrâneşti... Găsea cuvinte şi expresii fericite. Avea vocea vibrantă. Arătând pe bătrâni (lăutarul care cânta din naiu „Cântecul lui Corbea") bunul Iosif declara cu patos: — Il vedeţi? Acesta e mai mare poet decât toţi acei cari încearcă bizarerii de sunete şi imagini într'o ţară cu un aşa de puternic curent popular".

Simţirea trecutului, dragostea şi legătura indestructibilă cu el şi conştiinţa influenţei sale morale se resimte în toată opera lui Ştefan O. Iosif ca un filon salutar şi el străbate mai ales în baladele şi basmele sale. Innoindu-le transfigurând materialul acesta de texte populare el i-a dat o valoare artistică sau, ca să ne însuşim comparaţia fericită a d-lui Şerban Cioculescu: *„precum unicitatea „Mioriţei" nu se explică decât prin intervenţia bardului dela Mirceşti, tot aşa* variantele folklorice ale lui Iosif sunt superioare modelelor populare". In sensul acesta e instructivă lectura poeziilor epice: „Doi voinici", „Haiducul", „Novăceştii", „Cântec vechiu", marea poemă „Pintea", minunatul „Cântec" dela paginile 162-163, „Fântâna vrăjită", „Gruia", „Baladă din popor", „La fereastra spre livadă", „Smeoaica", „Somnul lui Corbea", „Inşiră-te Mărgărite" şi „Voevodul".

Mai rămâne să aruncăm o privire asupra şantierului de variante al acestui giuvaergiu al versului, socotit totuşi de mulţi ca un iremediabil boem. Materialul acesta de note şi variante este, după ediţia de „Poezii" a lui Eminescu întocmită de răposatul C. Botez, o dovadă peremptorie a artistului de tip clasic şi el constitue în acelaş timp cea mai usturătoare lecţie de hărnicie şi disciplină artistică pentru acei cari mai stărue în ilusia „i n s p i r a ţ i e i". După afirmaţia d-lui Cioculescu, poetul nu retipărea niciodată dintr'un periodic în volum fără să-şi revadă scrupulos textul. Mai mult încă, adese ori transformarea echivalează cu o redactare nouă.

Ne place deasemeni să subliniem fapul că d-nul Cioculescu având de ales în culegerea sa, la unele poeme câte, două, trei, variante, a preferat pe cea din urmă, ea fiind cea mai reuşită. Cazul acesta se poate constata şi la ediţia de poezii a lui Eminescu, însoţită de variantele textelor, întocmită de C. Botez, mai totdeauna forma ultimă a variantei unei poezii e cea mai reuşită.

Din lotul de traduceri care ţine o treime din volum se remarcă poemele tălmăcite din Heine şi cele din Carmen Sylva.

Meritul acestei ediţii definitive a d-lui Şerban Cioculescu este că restaurează în drepturile sale un poet căreia i se cuvenea de mult aşezarea în raftul inaintaşilor prin amploarea şi fecunditatea operei sale lirice bizuită pe dragostea de trecut care, după expresia editorului său e fundamentul moral al tradiţionalismului. Ea restaurează şi în locul cuvenit pe un poet naţional care în viaţă fiind ar fi trebuit să se bucure de toate privilegiile acestei situaţii. Or, alţii fără să aibă acest drept firesc şi stagiul lui de serviciu au tras foloasele situaţiei cuvenite lui Ştefan O. Iosif şi el a închis ochii fără ca acei cari erau contimporanii săi să-şi dea pe de departe seama de valoarea şi semnificaţia acestei opere.

Credem deasemeni că se deschide o perspectivă justă asupra valorii etice a acestei poesii care ar merita o cât mai mare răspândire căci ea glorifcă şi proslăveşte familia, tradiţia, veneraţia pentru trecut şi înaintaşi.

Ţinem deasemeni să stăruim asupra restaurării unui adevăr în ceeace priveşte colaborarea lui Ştefan O. Iosif cu D. Anghel despre cari s'au statornicit svonuri neadevărate, şi cităm ceeace cu prestigiul d-sale, afirmă d. Cioculescu: „De aceeaşi sănătate morală (ca şi restul operii) este productivitatea sa de traducător şi de autor dramatic, singur sau în colaborare cu d. Anghel. In geneza noului autor, A. Mirea unii critici refuză să vadă rolul act[illegible] al lui Iosif, atribuind colaboratorului său, atât iniţiativa cât şi redactarea, inspiraţia şi execuţia. Abilitatea polimetrică îi aparţine însă lui Şt. O. Iosif, mai virtuos în arta formată decât D. Anghel, al cărui impresionism se luptă cu dificultăţile rafinate. Se pare că sensul acestei colaborări, chiar în vremea ei a putut fi răstălmăciă în defavoarea lui Iosif, care şi-a perdut în această aventură o parte din prestigiul personal şi fericirea căminului. Deşi lovit în resorturile sale de viaţă, prin singura reală nefericire pe care a cunoscut-o, poetul nu s'a resimţit în vitalitatea creaţiei. Adversitatea i-a servit dimpotrivă ca un suprem imbold de depăşire. Ca şi cum iraţionalul i-ar fi comandat să dovedească pipăit că n'a fost preferat cel mai bun din doi, că temeiurile cerebrale ale necredinţei erau şubrede, po[illegible]ul atinge cu noile sale „Cântece" piscul artei sale. „Cântece" nu sunt numai o primenire a inspiraţiei la apa vie a suferinţei, dar şi o realizare artistică de un deosebit rafinament. Ca într'un duel de artă cu rivalul său mai norocos, Iosif se joacă cu rimele funambuleşti, cu *enjambament-ul* şi mai în genere cu toate artificiile primejdioase, fără să păgubească însă seriozitatea adâncă a operii sale. O asemenea acrobaţie a tehnicei cu respectarea gravităţii patetice, e desigur ultima şi cea mai de seamă biruinţă a poetului".

CAMIL BALTAZAR

*) Cu prilejul apariţiei volumului St. O. Iosif „Poezii", ediţie definitivă întocmită de Şerban Cioculescu.

EXPOZIŢII

Arhitect Julian Nămescu

PIANISTELE NOASTRE

D-na Aurelia-Cionea Pipoş

I. Dobrian *Tristeţă*

DOAMNA ROLAND

Interesul publicului cititor se concentrează din ce în ce mai mult în jurul biografiilor şi comentariilor persoanei, operei şi activităţii celor ce au avut un rol mai mult sau mai puţin însemnat în istorie.

De remarcat însă este mai ales numărul şi valoarea acestor esseuri datorite femeilor. Chiar la noi, în literatura contimporană, e de remarcat că două din cele mai bune încercări de acest fel sunt datorite tot femeilor: „C. Negruzzi", de d-ra Viorica Chiacioni şi „Doamna Elena Cuza" de Lucia Borş. In mulţimea scrierilor literare de o calitate mai prejos de orice apreciere critică, aceste două opere strălucesc una prin precizia sigură a documentului, prin bunul gust în apreciere, şi înaltă ţinută intelectuală în discuţie, frumos şi fără ironie, cealaltă se caraterizează prin darul de a invoca amănuntul care creiază atmosfera şi o duioasă simpatie, şi intuiţie justă a descrierei suferinţii din sufletul femeii, sub masca datoriei de soţie şi doamnă a ţării.

Reflecţiile acestea au fost provocate de lectura unui mic volum scris de o femee asupra personalităţii altei femei, „Madame Roland" de Miss Wilcocks, tradus în limba franceză şi adoptat de Joseph Therol (edit. Hachette). Biografia „comentată", adică o biografie care să fie adevărată ca fapte şi date, dar în care să fie şi „idei" căci, dacă istoria fără grija de adevăr este un flagel, istoria fără idei devine îndată uscată şi maşinală.

„Madame Roland", astfel cum ne-o înfăţişează Miss Wilcocks, este o figură foarte interesantă şi o pagină din Istoria Revoluţiei: vie, verosimilă, analizată şi redată într'o lumină care satisface enigma pusă de personalitatea ei istorică.

In adevăr fiind pe deoparte „idolul" girondinilor, iar pe de alta o victimă a fatalităţii mişcărilor sociale, ea a fost, rând pe rând, divinizată sau ponegrită după nevoile momentului şi patima scriitorilor.

Siéyès fiind întrebat ce a făcut pe timpul Revoluţiei, a răspuns „am trăit". In adevăr în unele clipe ale unei epoci e înţelept să trăiască cineva, zi la zi, fără să aibă un semn de viaţă. Dar D-na Roland era prea vie, prea agitată şi zgomotoasă ca să se poată îngropa în cenuşiul monoton al unei vieţi „zi la zi". Sunt unele calităţi, unele virtuţi chiar, care pot duce la rezultate groaznice, mai ales dacă sunt pe baza de „orgoliu" ca la D-na Roland. Firea ei alcătuită din contraste violente, ea fiind foarte femenină prin temperament şi de o voinţă în deosebi de virilă, uşor a putut face unele gesturi şi lua unele atitudini, care, în acea epocă de primejdie mortală, au dus-o la un sfârşit tragic

Astfel dintr'o pornire femenină nu putea suferi pe Danton, care era vulgar, şi ciupit de vărsat, plăcându-i Robespierre care avea ţinută şi nu făcea curte femeilor. Din nenorocire, însă, Robespierre nu putea suferi femeile cu o personalitate, eşind prea mult în evidenţă şi voind să conducă şi să fie „şefi".

I se atribuiesc unele sentinţe lapidare, care, chiar dacă nu au fost ale ei, i se potrivesc totuşi foarte bine „Libertate, libertate, câte crime nu se înfăptuiesc în numele tău" parafrază mai puţin descurajată a cuvintelor lui Brutus, când era pe moarte: „Virtute, nu eşti de cât o vorbă goală!". „E o adevărată Romană" zice istoricul Madelin.

Miss Wilcocks, femee, ea însăşi, pătrunde cu pana ei ascuţită în partea vulnerabilă şi foarte femenină, a acestei Romane, eroică prin moartea sa şi scrie, în această privinţă, o adevărată „petite histoire" aşa cum a poreclit-o Lecomte.

„Nimic mai amuzant ne spune ea de cât istoria mariajelor sale neizbutite, afară poate de istoria căsătoriei, realizată în cele din urmă, pe care a fost fericită să o primească fiind pe punctul de a deveni fată bătrână. Manoperele făcute de ea pentru a prinde pe tristul şi hărţăgosul „Roland" sunt modele, în genul lor". Apoi adaogă în altă parte: „D-na Roland de un temperament arzător şi precoce, nu a făcut o căsătorie după visurile sale, dar, trebuie să recunoaştem, că nu a avut nici odată visuri josnice sau nesănătoase". Totuşi „tristul şi hărţăgosul Roland", a scris câteva rânduri ce s'au găsit pe cadavrul soţiei care dovedesc, că el nu era nedemn de tovarăşa sa de viaţă. „Am părăsit locul în care stam retras, în clipa în care am auzit că mi-au strangulat soţia. Nu mai vreau să mai stau pe pământul acesta acoperit de atâtea crime".

Pentru a încheia ne vom servi tot de o anecdotă, din care ese în lumină o nouă faţă a naturii sale.

Când au arestat pe d-na Roland, unul din comisari văzând lacrimile personalului său de serviciu, îi zise:

— „Aveţi printre aceşti oameni, mulţi care vă iubesc...

— „Totdeauna am avut pe lângă mine numai oameni care m'au iubit", răspunse ea şi adevărul acestui răspuns este necontestabil.

Cu umbrele şi luminile ei, această figură femenină a trecut la nemurirea pe care a dorit-o cu patimă, prin însăşi moartea ei.

LA DURERI
DE CAP, NEVRALGII, GRIPĂ, RHEUMATISM
INTREBUINŢAŢI NUMAI
ANTINEVRALGIC Dr NANU MUSCEL
în cutii originale, conţinând 2 buline şi numai cu semnătura doctorului.
Depozit: FARMACIA N. POPOVICI. Bucureşti, Calea Rahovei 265

INCEPUTURILE PICTURII GRECEŞTI

O legendă greacă povesteşte că o tânără corintiană, fata unui olar pe nume Butades, a avut ideia, spre a putea păstra aproape de ea chipul iubitului, să însemne silueta lui pe un perete, şi s'o lumineze cu o făclie. Tatăl ei umplu cu argilă desenul şi arse medalionul astfel obţinut, care de atunci a fost păstrat cu religiozitate într'un sanctuar din Corinth. Era, se spune, **primul portret.** Fata inventase **desenul.**

Acest tipar de argilă a fost călăuza primelor încercări de artă picturală în Grecia. Cu toate că începutul a fost atât de modest, desenul şi pictura s'au desvoltat destul de repede şi au atins o mare perfecţie în execuţie. Studiul evoluţiei lor este greu de întreprins din pricina dispariţiei complecte a principalelor opere despre care ne vorbesc textele vechi. Suntem obligaţi, pentru a ne face o idee despre aceste opere, să recurgem la analiza ceramicei care răsfrânge fragmentar dar exact, ceiace a fost arta marilor pictori greci. Vom studia aici opera lor, aşa după cum o cunoaştem din texte şi vom încerca să desprindem din decoraţiile depe vase şi cupe, tehnica acestor pictori, pe care ceramiştii n'au făcut de cele mai multe ori decât să-i imite cu fidelitate.

Către secolul al 7-lea, înaintea erei noastre, pictorii au obiceiul, pentru a desena corpurile, să înegrească marginele umbrei lor proectată pe o suprafaţă albă. Se umplea apoi cu o tentă monocromă spaţiul astfel delimitat şi se obţineau pe un fond unitar siluete de un ton mai închis. Acest procedeu este datorit lui **Philocles Egipteanul,** care a găsit printre corintieni numeroşi discipoli.

In ceramică se întâlneşte o imitaţie a acestei metode, dar examinând vasele al căror fond este întotdeauna roşu şi siluetele întotdeuana negre, nu trebue să tragem concluzia că marea pictură a fost condamnată să nu întrebuinţeze decât aceste două culori. Tonurile de care se serveau pictorii greci erau puţin numeroase, este adevărat, dar întrebuinţarea exclusivă a roşului şi a negrului, datorită însuşi tehnicei vaselor pictate, nu era o nevoe pentru pictori. După texte, se pare că, din contra, corpurile trebuiau să fie reprezentate printr'o tentă de brun-roşiatic.

In curând aceste siluete opace, fără nici un detaliu, nu mai satisfăceau pe artişti cu experienţă mai îndelungată. S'a încercat atunci să li se imprime siluetelor mai mult adevăr prin diferenţieri în modelaj. Pe urmă, în prima jumătate a secolului al 6-lea, înaintea erei noastre, artiştii fac o nouă descoperire: reprezintă trupul femeilor printr'un ton mai deschis decât al bărbaţilor, descoperire imediat speculată de către ceramişti, care înfăţişează femeile printr'o culoare albă, în timp ce corpurile bărbaţilor rămân negre.

Ajungem la epoca lui Pisistrate. Pictorul **Cimon din Cleone** se consacră studiului anatomic, fapt explicat prin desvoltarea la care au ajuns în acea vreme gimnastica şi atletismul. Cimon, studiind corpul omenesc mai de aproape decât înaintaşii lui, încearcă să reprezinte racursiuri, lucru ce părea foarte îndrăzneţ în acea epocă.

Pela începutul secolului al 5-lea, pictura ia un mare avânt în Grecia. Cu **Polygnote,** care aparţinea unei familii de pictori din Thasos, arta culorilor trece dincolo de stadiul ezitărilor şi al încercărilor stângace. Stăpân pe meşteşugul său, Polygnote este preocupat în vastele sale compoziţii mai cu seamă de partea psihologică a personagiilor.

In acelaş timp cu el, întâlnim pe **Micon** şi **Panainos** care au introdus în Grecia ceiace putem numi pictura istorică. Datorită lor, pictura face mari progrese în ceiace priveşte perspectiva. **Agatharc din Samos** se specializează în decorul de teatru, iar Apoleodor din Atena descoperă clar-obscurul.

Secolul al 5-lea se apropie de sfârşit şi pictura grecească dispune acum de o tehnică suplă, bogată şi savantă, care permite artiştilor să rezolve cu virtuozitate toate dificultăţile meşteşugului.

Picorul **Zeuxis,** care trăia la Atena, se consacră reprezentării scenelor mitologice şi tablourilor de interior, urmărind să redea farmecul şi graţia Penelopei şi Helenei. Se povesteşte că a pictat odată nişte struguri aşa de adevăraţi, încât însuşi păsările s'au înşelat şi au venit să ciugulească boabele. Tablourile sale, Heracles copil şi Centaurii au fost mult preţuite datorită grandoarei şi frumuseţii lor cuceritoare.

Parrhasios a trăit în aceiaşi vreme cu Zeuxis. Bogat şi vanitos, se îmbrăca în purpură şi purta o coroană de aur pe cap. Ca şi Agatharc din Samos a pictat decoruri de teatru, într'o tehnică de o libertate şi o uşurinţă întâlnită în unele picturi din Pompei. Se spune că a expus un tablou reprezentând un simplu văl aşa de fin şi aşa de asemănător realităţii, încât Zeuxis însuşi s'a înşelat şi a voit să ia vălul pentru a putea vedea tabloul. Această anecdotă este o mărturie a virtuozităţii artistului şi a perfecţiei tehnicei sale. Din contră, **Timanthe,** al cărui nume a rămas celebru prin opera sa capitală: „Sacrificiul Iphigeniei" nu pare să fi căutat rafinamentul în execuţie. Operele sale se impuneau prin adevărul psihologic, ridicat la treapta cea mai înaltă.

Portrete găsite la Fayum

Vas descoperit la Milo

In prima jumătate a secolului al 4-lea, găsim în Grecia o şcoală de pictori savanţi care se străduiau să înlăture dificultăţile tehnice şi lor le revine gloria de a fi reuşit să redea în culoare transparenţa sticlei. Fondatorul acestei şcoli a fost **Eupompos,** pictor celebru prin portretele sale. A executat multe şi a devenit pictorul lui Alexandru cel Mare. Portretul era un gen nou pe atunci şi **Apelle** a fost artistul care l-a dus la desăvârşire. El a personificat forţele naturii, a închipuit imaginea abstracţiilor şi tabloul său „Calomnia" a fost o capodoperă. Apelle a ştiut să exprime minunat pasiunea şi se citează din operele lui chipul unui om care imploră, un actor tragic, care a făcut asupra contimporanilor săi o impresie extraordinară.

Protogene din Rhodos a fost deasemenea artist mare, dar a lăsat opere puţine. Pentru a da pânzelor sale trăinicie, aşternea patru straturi de culori, factură care explică încetineala lucrului său. In fine, putem să ne dăm seamă de ceiace a fost pictura la sfârşitul epocii helenistice, graţie unei serii de portrete funerare provenind din Fayum.

Desluşirile care ne-au rămas despre uneltele pictorului grec sunt foarte puţine: se ştie totuşi că întrebuinţa paleta, buretele şi pensonul. Pictorii greci nu obişnuiau să lucreze la fresco; pictau mai ales cu vopsele de apă amestecată cu clei. Unul din procedeele foarte întrebuinţate a fost deasemenea pictura cu ceară şi terebentină. Se combinau pe paletă diferite nuanţe de ceară colorată şi lichefiată şi se aşterneau repede pe suprafaţa de pictat. In urmă, cu un fier încălzit se relua combinarea acestor nuanţe solidificate. Era o tehnică foarte delicată şi cerea o mare rapiditate de execuţie.

In Grecia pictura a servit la decorarea edificiilor prin mari panouri împodobind goliciunea pereţilor. S'au făcut deasemenea şi tablouri de şevalet, de dimensiuni mai reduse şi cu subiecte mai episodice. Artiştii au avut dela început ideea să organizeze expoziţii publice şi concursuri.

Tot ceia ce ne spun textele despre această artă şi tot ceia ce a rămas în intimităţile ceramiştilor, ne face să regretăm distrugerea atâtor opere care erau altă dată celebre şi pe care astăzi nu le putem decât palid evoca.

Carol Pop de Satmari — Ţărănci

EXPOZIŢII

Carol Pop de Satmari — Petrecere

Puţină lume a auzit de pictorul **Carol Pop de Satmari.** Nici n'a avut de unde auzi. In muzeele noastre i se întâlnesc rar operile şi nicio monografie nu i-a fost închinată. Şi totuşi, Carol Pop de Satmari a stat peste o jumătate de secol în slujba ţării lui, zugrăvindu-i locurile, oamenii şi evenimentele.

S'a născut în 1811, dintr'o familie transilvăneană inobilată de Unguri şi a fost sortit întâi preoţiei. O idilă de dragoste l-a făcut să plece în Italia, de unde s'a întors pictor. Era tânăr, într'o stare sufletească prielnică visării şi poeziei, i-au ieşit în cale de pretutindeni opere de artă nemuritoare, intră în atelierele câtorva meşteri şi-şi descoperă adevăratul rost al vieţii.

Ce-a urmat din clipa aceia a fost una din cele mai intense activităţi de pictor din câte cunoaştem. Vine în ţară, pleacă iar, îl găsim la Constantinopol, la curtea sultanului, la Paris, prezentându-se în audienţă la Napoleon al III-lea, la Viena Wurtemberg — cutreeră Europa şi pretutindeni mâna lui harnică însemnă pe hârtie, în culori sau în negru, ceia ce-i văd ochii. Dela schiţa cu câteva indicaţii şi până la studiul amănunţit, e cuprinsă o lume întreagă : scene de stradă, petreceri în saloane luxoase, privelişti, tipuri pitoreşti, portrete de boeri şi domniţe — toate văzute cu simţ descriptiv şi cu uimitoare putere documentară.

Nu lăsa să treacă urma nici unei frumuseţi, fluturarea nici unei clipe pitoreşti, importanţa nici unui moment istoric, fără să nu le fi notat el cu neostenită atenţie şi dragoste. Astfel, în sute şi sute de imagini, Carol Pop de Satmari a descris diferite colţuri de lume, dar mai cu seamă ţara lui, dela un capăt la altul.

Erau pe atunci începuturi grele de aşezare pe temelii de stat, dar locurile şi viaţa erau nespus de frumoase, ferite de tiparele civilizaţiei. Petrecerile se ţineau lanţ, vinul era bun, cânta Barbu Lăutarul şi în toiul danţului duducile nu-şi găseau seamăn în farmec şi gingăşie. In stradă ţiganii jucau ursul, negustorii îşi strigau fiecare cu anumit glas şi cuvinte mărfurile, treceau dela păscut turme de vite prin inima oraşului şi casele abea se vedeau dintre copacii grădinilor.

Iată strada Batişte din 1866 — pare o uliţă dintr'un sat îndepărtat. Iată şi flota ţării de pe atunci — câteva corăbii ca nişte jucării, ancorate în portul Galaţilor; iată sumedenie de costume ţărăneşti ca dintr'o poveste parcă şi iată pe căciularii cântaţi de Vasile Alecsandri, ostaşii cu care Carol I a învins la Plevna. Urmează numeroase momente din Războiul Independenţii şi alte clipe istorice : Regele şi Regina în Parlamentul românesc, primirea ţarului Alexandru în gara Ploeşti, Carol I la mânăstirea Pasărea. Şi privelişti din toată ţara : dela Călăraşi la Turnu-Severin, dela Piatra la Galaţi — România unei jumătăţi de veac, dela 1840 la 1888.

Sunt peste 400 de tablouri în expoziţia deschisă la Academia de arhitectură, dar ele nu formează decât abea o parte din colecţia celei care a organizat această valoroasă retrospectivă : d-na Hortansa Satmari păstrează în totul aproape o mie de lucrări rămase dela tatăl lui Alexandru Satmari.

Activitatea lui — şi aşa de prodigioasă din câte am arătat până acum — a cunoscut şi alte laturi: Carol Pop de Satmari a alcătuit un voluminos album de tipuri din România, a imprimat primele litografii, a desemnat stema ţării şi decoraţiile, a executat primul plan al Bucureştiului, primul

(Continuare în pag. 8-a)

J. DĔCAMP

BATISTA

Baronul Gaston de la Forte deşi în vârstă de şeaizeci şi doi de ani rămăsese totuşi un om frumos. Se restrăsese în castelul său „Fin de la guere" unde ducea aproape vieața unui sihastru după ce avusese în tinerețe cele mai extraordinare succese la Paris. Oare ce l-o fi determinat să se retragă? Nu putea fi vorba de vreo lipsă materială căci baronul ducea o viață destul de îmbelşugată. Nimeni nu poate însă cunoaşte mobilele secrete ce împing uneori pe om să săvârşească fapte cu totul în afara ordinei normale a lucrurilor. Foarte deseori se plimba în jurul domeniului său şi regreta vremea petrecută la Paris. Intr'una din aceste călătorii zări îndărătul unei ferestre o fată de o frumusețe răpitoare iar baronul galant se grăbi să-i facă cunoştință. Află că e din Valencienne şi că a venit în vizită la mătuşă-sa. Urmă un schimb de glume la care baronul răspunse cu o vigoare tinerească. Deoarece o văzuse brodând baronul găsi imediat un pretext spre a o invita la castel. Spuse că ar dori să dea cadou unei rude ceva deosebit şi că nimic n'ar fi mai nimerit decât o cravată brodată. O rugă să o lucreze ea la castel. Cum fata protestă la auzul acestei obraznice propuneri el îşi declină numele şi calitatea. Fata căpătă din ce în ce mai multă încredere până ce în cele din urmă primi. Baronul plecă radios de bucurie.

Era întunerec când se întoarse arendaşul Jules Dumont de la Lille la „Fin de la guerre". Desigur că băuse ceva căci fața-i avea culoarea focului. Când se apropie de castel se'ntoarse îndărătul locuinței sale. Oare voia să se ascundă de vecinul şi stăpânul său, baronul? Se uită la castel; trei ferestre erau luminate iar una era deschisă. Se zărea statura baronului. Deodată acesta se aplecă pe fereastră şi strigă ceva. Ce a spus baronul n'a putut înțelege Jules Dumont căci trăsura-i făcea un sgomot prea mare.

Ceea ce observă în secunda următoare fu atât de îngrozitor încât îl făcu să îndrepte cu cea mai mare grabă trăsura spre locuința sa.

A doua zi dimineața — nu era încă ora şapte — Jean, valetul baronului, năvăli în coliba pândarului Florimond Caignes.

— Repede, vino repede...

— Dar ce s'a întâmplat?

— O grozăvie. Baronul a fost ucis!

Incepură să alerge amândoi cei o sută de metri ce-i despărțiau de castel.

— Cine l-a descoperit? întrebă pândarul.

— Eu, de o jumătate de oră când am vrut să-l scol.

— Impuşcat?

— Da de unde!

— Injunghiat?

— Ucis prin lovituri. Zdrobit. Cel puțin aşa cred...

Pândarul observă la primul etaj telefonul şi spuse:

— Nu trebue să pierdem vremea.

Chemă poliția din Lille şi aduse şi la cunoştința primarului din Englos sfârşitul baronului. Când puse receptorul la loc părea aproape distrus de emoție: genunchii îi tremurau, fața-i era galbenă şi mâinile păreau amorțite.

O apariție îngrozitoare femeiască, cu părul cărunt, vâlvoiu, năvăli în cameră. Cu strigăte nearticulate se repezi asupra servitorului Jean.

— Ei, Celestine, n'am acum timp de tine, lasă-mă în pace, îi strigă acesta.

Dar curioasa făptură continuă să-şi rânjească dinții şi să se agațe de el. Cu un brânci nenorocita fu înlăturată. Zăcea pe podea gemând. La observația aspră a pândarului servitorul răspunse:

— Animalele trebue să simtă dacă nu aud iar asta nu-i decât un animal. Intrară în camera baronului: acesta zăcea lungit pe spate între fereastră şi cămin.

— L-a atins cineva? întrebă pândarul .

— Numai eu. Am vrut să-i mai ajut şi atunci ridicându-i capul cu ambele mâini, descoperi o rană şi asta... Arătă cu vârful piciorului o pată. Era sânge.

— Desigur că e o crimă. Dar pentru ce? Aruncă privirile jur împrejur şi zări pe masă o casetă deschisă. Caseta era goală, afară de câteva monete de argint.

— Ce e asta, te întreb?

— Pe mine? spuse servitorul şi se dădu, galben, înapoi.

— Este o crimă cu jaf.

Servitorul alergă la casetă şi se uită înăuntru:

— Doamne, cei cincizeci de mii de franci au dispărut.

— Ah, cincizeci de mii de franci? Nu vreau să ştiu de unde cunoşti lucrul acesta. Sunt un simplu pândar şi deci nu pot face alt ceva decât să-ți arăt un loc unde vei sta până va sosi poliția din Lille.

— Sunt nevinovat... Văd că mă crezi asasin. N'am fost toată noaptea acasă. Am fost la Lille.

— Nu trebue să te întreb mai departe. Dacă eşti nevinovat, ceea ce sper, încă astăzi vei fi liber. Vino!

După ce telefonă din nou la poliție pândarul se duse în bucătărie unde găsi bucătăreasa şi tânăra cameristă. Le aduse la cunoştință că-l închisese într'o cameră pe Jean.

— Cum el e criminalul? sări îngrozită spre fereastră camerista.

— Nu pot şti.

O tăcere apăsătoare se lăsă. Tânăra cameristă plângea. Lacrimi îi curgeau din belşug şi uită să şi-i le şteargă. Oare plângea din cauza destinului baronului sau din cauza arestării lui Jean? Pe pândar nu-l interesa. Va raporta doar judecătorului de instrucție şi acesta va duce cercetările mai departe. Intrebă dacă există moştenitori ai baronului. Tânăra cameristă îi dădu o adresă, astfel că o telegramă fu adresată d-nei Courtois, Rue Leopold Robert 22, Paris. Când lacrimile se uscară, după zece minute, o a doua telegramă fu trimeasă pe aceiaş adresă, de data asta neiscălită. Desigur că ceea ce conținea era cu totul extraordinar.

In linistita stradă Leopold Robert o doamnă înaltă, învelită într'o manta, chemă un şofer, cu o voce enervată, tremurătoare:

— Repede în str. Pérouse 56. Vei căpăta un bacşiş.

Şoferul încruntă din sprâncene. Cunoştea adresa. Aci locuia vestitul Lecoq, faimosul detectiv, cel ce minunase întreg Parisul cu logica-i de fier.

Şoferul se opri într'o stradă dosnică. Doamna sună nervos. Un valet o conduse până la biroul maestrului.

Acesta-i arătă un scaun.

— Domnule Lecoq am nevoe de ajutorul dvs.

— Ca detectiv? Nu mai sunt. Ca om? Dece veniți tocmai la mine? Parisul e mare...

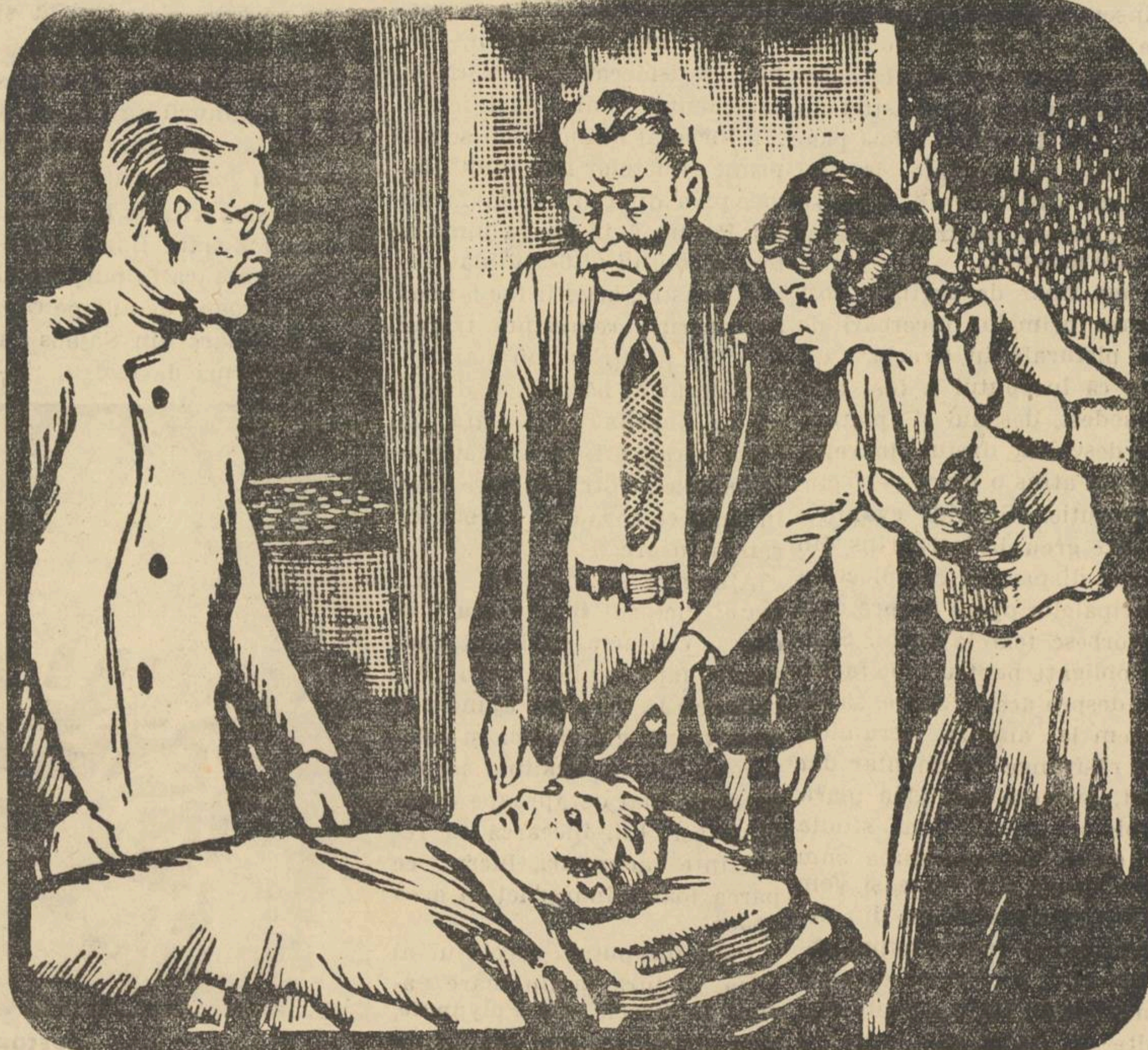
— Ca prieten. Citeşte te rog telegrama asta.

— Deci tot ca poliţist!

— Unei rude apropiate a mea, un baron, i s'a întâmplat o nenorocire..

Castelul „Fin de la guerre" locuința baronului Gaston de la Forte.

Marele detectiv Lecoq împreună cu tânărul poliţist Henri Noel şi cu D-na Courtois, o rudă a victimei, examinează cadavrul celui ucis.

— Nenorocire? Mai sigur e o crimă.

— Chiar aşa. Fără să cunoaşteți cazul ştiți că e vorba de o crimă cu jaf.

Lecoq citi întâi:

— „Dacă doriți să mai salvați milioanele veniți imediat".

— Ați vorbit de o rudă apropiată un baron. E oare veritabil baron?

Doamna îi întinse a doua telegramă:

„Baronul Gaston de la Forte lovit de o nenorocire. Explicații vor urma".

Detectivul tresări. Era vorba de vechiul lui prieten din tinerețe a cărui urmă o pierduse de câtiva ani.

— Ți-am spus că-ți cer un serviciu ca prieten, îl întrerupse din gânduri doamna.

— Cine-i moştenitorul?

— Pentru ce mă întrebați?

— In poliție se pune totdeauna întrebarea: cui foloseşte?

— Eu sunt singura moştenitoare zise doamna Courtois aproape tremurând. Mă veți aresta?

Lecoq râdea vesel.

— Doamnă, din contră, va fi pentru mine o onoare să merg cu d-ta la Lille. In maşina mea de optzeci de cai putere vom porni spre Montdidier. Să sperăm că milioanele din telegramă nu vor dispărea. Chemă imediat prefectura de poliție din Paris şi-i comunică că pleacă la Lille jumătate ca poliţist, jumătate ca prieten. Ii ceru să-i trimeată un ajutor şi hârtiile necesare pentru legitimare.

Prefectul de poliție se adresă celui mai tânăr din siguranța criminală, Henri Noel, şi-i recomandă să evite orice prostie. Işi frecă apoi mulțumit mâinile: îi jucase încă odată renghiul marelui detectiv.

Pe când pândarul Florimond Caignes scruta zarea pentru a zări pe poliţiştii ce trebuiau să sosească fu salutat de Jules Dumont arendaşul. Acesta îl întrebă dacă baronul s'a întors din plimbarea de dimineață. Când pândarul îi spuse că e mort şi că e probabil un asasinat Jules Dumont păli de groază.

In acelaş moment sosi un automobil mare din care descinse judecătorul de instrucție din Lille, d. Daburon, judecătorul de pace din Englos. După un scurt raport al pândarului ochii judecătorului de instrucție se îndreptară spre Dumont.

— Cine e acesta?

— Cel mai apropiat vecin, răspunse Caignes.

— Te voi chema ca informator, dacă va fi nevoe îi se adresă d. Daburon lui Dumont.

După aceia pândarul dădu cheile de la uşa camerei unde fusese găsit mortul şi de la aceia unde era închis Jean servitorul.

Comisarul intră în camera mortului. După o scurtă examinare d-rul Brice declară:

— E mort şi încă de mult timp.

— De când? întrebă judecătorul de instrucție.

— O voi şti după ce voi examina rana de la cap. Ridicară cadavrul şi examinând timp de câteva minute doctorul declară:

— După toate semnele e mort de vreo cincisprezece-şeaisprezece ore.

— Atunci înseamnă că baronul a fost asasinat aseară între şease şi şapte.

Chemă înăuntru pe pândar şi-l rugă să explice pentru ce arestase pe servitorul Jean deşi acesta pretindea că a fost la Lille în momentul crimei.

Bătrânul pândar surâse:

— Aş vrea însă să ştiu cum explică el cucuiul de pe frunte şi faptul că n'a vrut să-şi scoată cascheta de pe cap?

In acest moment o sirenă de automobil se auzi şi o maşină frumoasă se opri la poarta parcului. Ghicim cu uşurință cine era în dânsa.

După ce tânărul poliţist Henri Noel primi ultimele indicații de la şeful său se opri în colțul străzii Saint Denis unde trebuia să aştepte pe acel cu care va colabora. Brusc, un automobil se opri pentru o secundă în colț iar un bătrânel îl împinse aproape cu forța înăuntrul maşinii unde, spre surpriza lui, se mai afla o doamnă.

Viteza automobilului o făcea pe doamna să implore pe conducător să încetineze. Din numele pronunțat de doamnă tânărul poliţist află că cel cu care va colabora este marele detectiv Lecoq.

Trecură cu cea mai mare viteză prin Montdidier, Arras, Lens, Beaucamps. Spre surpriza lui tânărul poliţist văzu că maşina se opri în comuna lui natală. Uită de baronul mort, de doamna bătrână şi chiar de marele Lecoq.

Doamna Courtois tremura din toate încheieturile când scobori din maşină la poarta castelului „Fin de la guerre".

— Mă năvălesc amintirile, murmură ea. Oare cine l-o fi doborît pe Gaston? Mă veți duce la el? Nu pot vedea sânge.

La etajul întâi îi primi camerista. Ii ceru o sticlă cu vin şi o cameră liniştită.

In camera mortului, cadavrul zăcea pe o sofa iar împrejurul lui erau cinci bărbați care întrebau ce un altul cu înfățişarea umilă şi galben ca ceara.

— Bună ziua domnilor, îi se adresă maestrul Lecoq. Mi se pare că am sosit prea târziu şi sunteți gata cu instrucția.

— Cine sunteți şi cum de ați fost lăsat înăuntru?

— Lecoq.

Cuvântul acesta căzu ca o bombă. Nimeni nu scoase o vorbă.

— Adevăratul Lecoq, care aduce cu el un tot atât de veritabil poliţist din Paris cu hârtii în regulă. Afară de aceasta jos aşteaptă d-na Courtois, moştenitoarea universală. Mai doriți alte informații?

— De data aceasta ați sosit prea târziu.

— Omul acesta a fost tot timpul aici?

— Nu... dar...

— Lecoq nu soseşte niciodată prea târziu şi mai ales într'un astfel de caz.

Cu un salut ironic marele detectiv se depărtă.

Pe când Henri Noel se ducea afară din castel în recunoaştere, trimis de maestru, zări o siluetă ce-i era foarte cunoscută. Era pândarul Florimond Caignes. Tânărul nu se putu împiedica să nu-l strige uşor. Pândarul se opri mirat, apoi cu o izbucnire de bucurie îl îmbrățişă pe tânăr în timp ce murmura: „Micul Henri, micul Henri..." După ce se linişti puțin îl întrebă de ce s'a făcut poliţist. Acesta îi răspunse printr'o glumă şi se urcă din nou la etaj unde maestrul se străduia să afle poziția exactă în care a fost găsit cadavrul.

Lângă masă se găsea o hârtie mototolită de cincizeci de franci a cărei explicație n'o găsiseră însă poliţiştii. Din caseta de pe masă dispăruseră cincizeci de mii de franci. Pe o masă lângă fereastră era o sticlă cu vin şi două pahare. Unul era trei sferturi plin iar celălalt gol dar se băuse din el. Henri Noel ridică unul din pahare la lumină. Se zărea o urmă de barbă. Aruncă o privire spre cadavru. O constatare imediată îl făcu să conchidă că baronul băuse mult iar celălalt enigmatic personaj deloc sau aproape deloc.

— Ți-e sete, i se adresă brusc Lecoq. In vremea mea când încercam să desleg o chestiune complicată nu mâncam, nu dormeam nici nu beam.

Tânărul poliţist se roşi dintr'o dată şi fugi de lângă măsuță. Maestrul adăugă apoi.

— Trebue să luăm amprentele digitale. Tânărul meu coleg a şi început.

Henri Noel îi aruncă o privire de recunoştință pentru această laudă indirectă.

Aproape că am rezolvat întreaga chestiune zise judecătorul de instrucție.

INSÂNGERATĂ

„In timp ce baronul stătea la masă și număra niște bani intră înăuntru servitorul Jean îl doborî și-i fură banii".

Teoria lui însă nu fu ascultată de nimeni. Lecoq se întoarse spre doctor și-l întrebă cu ce crede el că a fost omorât baronul. Doctorul dădu din umeri. Rana mortală era triunghiulară.

„Baronul sta la masă cu capul aplecat înainte" zise judecătorul de instrucție altfel nu se explică forma rănii.

Nicăeri însă pe masă sau pe vreun scaun nu se zărea nici cea mai mică urmă de sânge. Polițiștii din Lille în acest timp luau cu grijă amprentele digitale. Nu se nimereau de loc cu cele ale lui Jean.

Ceea ce se putea preciza era că baronul băuse cu o persoană, o femeie după amprentele lăsate.

Arma cu care a fost lovit nu fu găsită.

Fu interogată camerista Madeleine care declară că a fost între 5 și 8 în sat spre a da rufele la spălat. Când s'a întors a găsit-o pe surdo-muta Celestine închisă într'o cameră și făcând un sgomot extraordinar.

— In ce cameră a fost închisă? întrebă judecătorul de instrucție. Madeleine declară că într'o cămară micuță în care se țin diferite lucruri casnice.

— Celestine e vinovată, ce mai stați? întrerupse Lecoq ironic.

— Greșiți, domnilor, Celestine l'a mușcat pe Jean, a sgâriat bucătăreasa, mie mi-a aruncat cerneală în rufe dar contra d-lui baron... Camerista mai declară că la plecarea ei storurile erau lăsate ceeace dovedea că baronul nu era acasă. Pe de altă parte Lecoq declară că era sigur că Celestine a fost adormită de criminal.

— Ceeace nu pot să-mi explic, zise Lecoq, e pentru ce baronul a ținut sub acelaș acoperiș cu el acest animal.

Celestine adusă în fața polițiștilor făcea sforțări vădite de a vorbi.

In aceiaș secundă o ușă se deschise și o femeie slăbită de suferință intră.

— O casă îngrozitoare, te întâlnești cu tot felul de animale.

Henri Noel fără să se mai uite în jur o sbughi pe ușă spunând:

— Am găsit urmele. Sunt un bărbat și o femeie.

*

Pe când polițiștii luau interogatoriul Madeleinei, Henri Noel se duse la fereastra unde fusese găsită Celestine. Acolo dădu peste două urme: una de bărbat, mai lată, și alta de femeie, mai îngustă. Lecoq îl urmă și amândoi se aplecară asupra urmelor, le făcură tipare în ghips, dar nu se potriveau cu niciuna din persoanele din casă. Lecoq își dădu seama că urmele erau făcute cu puțin după apusul soarelui, căci plouase puțin atunci. Se găsiră și urme de pământ în casă. Ceeace se putea iar deduce era că un bărbat a ținut câtâva vreme o femeie în brațe, căci o urmă era mult adâncită și cealaltă dispăruse.

Henri Noel merse după urmele din grădină până la ultima casă din Englos. Cu ajutorul lanternei el citi: Estaminent belle vue. Era gata să intre, dar își dădu seama că nu e înarmat și că ușor ar putea fi făcut nevătămător.

Fugi înapoi spre „Fin de la guerre".

Jean fu adus din pivniță și interogat din nou. El declară că stăpânul său avea încredere în el și că-l trimisese să încaseze 50.000 de franci de la Creditul lionez. Orice insistențe fură ,de prisos căci Jean nega orice amestec în crimă. Lecoq făcu un semn celor doi polițiști din Lille și toți trei ieșiră afară.

Jean continua să explice cum își petrecuse timpul în noaptea crimei. Declară că băuse puțin și căzând și-a făcut cucuiul din frunte. La ora zece se întorsese acasă și se culcase.

— Ce vă povestește aici Jean, sunt povești, iată adevărul, irupse brusc în cameră comisarul din Lille. Arătă o batistă însângerată, găsită în camera lui Jean, sub o mobilă.

Jean îngălbeni și se dădu înapoi.

— Batista nu-mi aparține, zise el tremurând. Pe batistă erau inițialele J. D., ori servitorul se numea Jean Dubois. Madeleine și bucătăreasa, declarară că deși cunosc fiecare rufă din casă, nu recunosc că batista ar fi a lui Jean.

Celestine fu adusă. Imediat ce zări batista însângerată, se repezi asupra lui Jean și cu mare greutate fu scoasă din cameră.

Henri Noel nu mai putu să tacă.

— Domnilor vă voi complecta cercetările. Servitorul Jean Dubois a furat cei cincizeci de mii de franci. I-a dus la amanta-i ce stă la hanul „Belle vue". Acolo veți găsi....

Jean deveni galben ca ceara și căzu leșinat pe podea.

*

In micul han „Belle vue", un bărbat și o femeie stăteau la o masă și consumau. In timp ce publicul era distrat de o cântăreață, Mimi, intră brusc înăuntru câțiva bărbați. Faptul că printre ei se află și pândarul Florimond Caignes produse oarecare neliniște în asistență.

— Nimeni nu părăsește odaia. Ce se petrece aci?

— Se bea un păhărel, se cântă un cântec. Asta-i tot, răspunse înțepată Mimi.

— Cine ești d-ta?

— Mimi Laforme, fiica hangiului.

— Și cine sunt ăștialalți?

— Muncitori de la fabrica de zahăr.

— Și ce-i petrecerea asta?

— Mă logodesc.

— Desigur cu Jean. Henri Noel spusese aceste cuvinte. Se apropiă de Mimi: — Jean e arestat.

Surdo-muta Celestine, femeia cu aspect de animal și cu priviri care te umpleau de groază, a fost la început bănuită de oribila crimă...

— Arestat? Pentru ce?

— Pentrucă a omorît să-ți aducă banii ție.

— A omorît? Nu sunt cu nimica vinovată, eu nu știu nimica. Mi-a adus banii. Na, luați-vă banii.

Smulse cu toată puterea un scrin și aruncă detectivului în fața banii.

— Degeaba joci teatru, îi răspunse Henri Noel. Există urme.

— Și asta, continuă Lecoq. Ii

Micul han „Belle vue" unde distra publicul cântăreața Mimi, logodnica lui Jean Dubois.

arătă o scrisoare ce reușise s'o găsească în bufet.

Citi:

Mimi aștept mereu lovitura cea mare. Dar se va face, mă jur pe iubirea mea

Jean

Și pe dos scria:

Iți trimet cu un băiat partea mea din câștig. Restul îl voi aduce eu singur diseară. Invită câțiva băieți cum se cade. Vom sărbători logodna.

J.

Mimi fu imediat arestată și trimisă la Lille. Un ceas mai târziu, trăsura castelului duse în aceiaș direcție și pe asasinul Jean.

După dorința formală a d-nei Courtois, plecară toți polițiștii, lăsând-o singură în castel cu Celestine, bucătăreasa și camerista. Henri Noel merse spre Englos, unde avea un amic ce-l invitase la el.

Pe drum, din cauza ceței, era cât pe ce să se ciocnească cu o mașină din direcția contrarie. Fu pentru tânărul Noel o ocazie de a face cunoștință cu o fată încântătoare. Deși îl întrebă pe Florimond Caignes amănunte asupra tinerei fete, acesta nu i le putu da. Domnul Delahaye, prietenul său, îl primi cu brațele deschise.

In acest timp, trei bărbați stăteau împrejurul unei mese într'un restaurant din Lille.

Lecoq se adresă celorlalți doi comisari.

— Dovada asasinatului nu e prea ușor de făcut. Sau ai d-ta vreo teorie d-le Daburon.

— Cred că Jean servindu-se ca momeală de Mimi, l'a răpus pe baron într'un moment de neatenție a acestuia. Dealtfel mâine o vom supune pe Mimi la un interogator sever.

In acel moment intră în restaurant tatăl Mimiei Raoul Laforme, ținând de mână un tânăr Acesta din urmă, sub presiunea tovarășului său, mărturisi celor trei comisari o serie de informații cu totul neobișnuite. După ce ascultară cei trei comisari, rămaseră un moment tăcuți privindu-se unul pe celălalt. apoi Lecoq, înciudat exclamă:

— Așa ți se întâmplă când te grăbești.

Nici nu se sculase încă bine Henri Noel și Lecoq era în pragul camerii lui.

— Am obținut un concediu de opt zile pentru d-ta, zise marele detectiv.

Mimi este nevinovată. Arestarea de eri a fost pripită. Adevăratul Jean a fost găsit....

— Jean? Ce, a evadat?

— Care Jean crezi tinere?

— Servitorul baronului, criminalul.

— Aș am găsit și pe logodnicul lui Mimi.

— Doar e una și aceiași persoană...

— De multe ori se întâmplă greșeli în cariera unui polițist. Aceasta însă le-a întrecut pe toate. Mimi avea într'adevăr ca logodnic pe un Jean, dar nu era servitorul baronului, ci un fluieră-vânt ce se ocupa cu speculațiunile de bursă. Acest Jean a câștigat la bursă mulți bani. A trimis cu un băiat o parte și biletelul ce s'a găsit. Iți închipui surpriza lui Raoul Laforme, când l'a zărit intrând în han pe veritabilul logodnic al fiicei sale, pe care-l credea arestat. Il luă de mână și plecă imediat la Lille. spre a ne explica totul.

— Bine, dar urmele... spuse Henri Noel.

— Raoul Laforme mi-a dovedit cu martori, că în seara crimei a încuiat în casă pe Mimi, deoarece logodnicul tot da târcoale pe la fereastră.

— Curios. Mimi a fost încuiată. Clestine adormită...

— Și ce mai aștepți, bucură-te de concediul căpătat...

Henri Noel simți că încăodată firea sa impulsivă îl condusese pe o pistă greșită și că maestrul Lecoq îl ironiza pentru aceasta. In supărarea sa îi ură în gând lui Lecoq ca la autopsie însuși baronul să se scoale și să-i spuie ironic:

— Nu sunt mort deloc. Am vrut numai să te duc puțin de nas.

*

— Ce dorești de la mine d-le Lecoq?, întrebă baronul Gaston de la Forte, în timp ce-și mângâia cu mâna barba-i neagră.

Detectivul parizian se dădu înapoi ca și cum ar fi fost lovit cu o greutate în piept.

— Scuzați, nu știam că e cineva în cameră și am intrat fără să bat. Vocea deveni mai aspră.

— Cu cine am onoarea? A, dar am uitat să mă recomand: baronul Gaston de la Forte.

Lecoq respira sacadat. Se prăbuși pe un scaun. Acest om zăcea eri neînsuflețit și acum...

In acest moment irupse în cameră d-na Courtois. Aruncă baronului o privire plină de ură.

— Bine ai venit d-le Lecoq. Apără-mă. Arestați-l.

— Dar bine ce ai Desiée. Ce faci gălăgia asta? Ce ți s'a întâmplat? Părăsește planurile de moștenitoare veselă și întoarce-te la Paris.

— Hoțule, escrocule!, i se adresă bătrâna doamnă.

Lecoq se ridică de pe scaun.

— Domnule, pentrucă pretindeți că sunteți baronul Gaston de la Forte, pentru că acesta a fost eri asasinat aci, vă rog să vă dovediți identitatea.

— Să dovedesc că trăesc? Dar e suficient să chem pe Suzon, Madeleine și eram să spun Jean. Dar nu — știu că l'ați arestat. Am citit în ziare.

In acel moment intră judecătorul de instrucție.

— Toate sunt gata pentru autopsie în capela bisericii, zise Daburou. Când zări pe baron deveni livid ca un cadavru.

— O, Doamne, cel de ieri.

— Bună dimineața d-le Daburon, îl salută baronul.

— Judecătorul de instrucție privea pe baron cu ochii holbați.

După câteva minute, baronul începu să povestească:

— In seara crimei, deoarece Madeleine și Suzon mi-au cerut voe să plece cu rufele, iar Jean la Lille, am hotărît să mă duc să vizitez un vechiu prieten din Saint-Martin. Am lăsat-o acasă pe Celestine, care știam că va păzi casa ca un adevărat cerber.

— Ați încuiat-o în cămară.

— Eu n'am încuiat-o. Asta-i încă una din faptele misterioase, care s'au întâmplat în seara aceia.

Când m'am întors a doua zi, am trecut prin Lille. Am aflat din ziare că am fost omorît.

— Cum se face că cel asasinat poartă pijamaua d-tale?

— Asta n'o știu nici eu.

In acel moment sună telefonul, Lecoq luă receptorul și deveni dintr'o dată palid.

— Celestine s'a spânzurat în camera spitalului din Santé.

*

Dupăce se făcu autopsia cadavrului găsit, doctorul chemă în cameră pe baron. Toți observară curioasa asemănare. Până și o măsea falsă a mortului era identică cu cea care strălucea în gura baronului.

Judecătorul de instrucție era zăpăcit.

— Doi Jeani, doi dinți identici, doi baroni, două femei. Trăesc mereu cu frica ca nu cumva să văd apărând un al doilea Daburon.

Un polițist intră în cameră și le aduse o comunicare a poliției din Lille.

„Intr'o încăerare a unor derbedei pe străzile Lille-ului un oarecare Jean Durand a fost înjunghiat de un individ. După toate aparențele e vorba de Jean, servitorul baronului.

— Jean e nevinovat, declară Lecoq.

Ne-a declarat dela început că a fost la Lille în timpul crimei, și că băuse mult. Desigur că a înjunghiat pe acest sărman Jean Durand și cum acesta își ștergea cu o batistă sângele scurs din rană servitorul, beat, i-a smuls-o, a pus-o în buzunar și fuga spre acasă. Acolo a aruncat-o sub o mobilă unde am găsit-o noi. Vă spun încă odată că Jean e nevinovat.

Henri Noel nu-și petrecuse degeaba ultimele zile. Aflase că urmele tipărite în ghips se potriveau de minune cu piciorul nepoatei doamnei ce-o întâlnise în noaptea buclucașă când era să se întâmple accidentul cu mașina. Se duse la mătușă-sa căreia îi ceru o fotografie. Aceasta îi declară că nu are.

Tocmai se gândea ce să mai întreprindă când marele detectiv Lecoq îl avertiză că el pleacă... Se simte obosit și nu mai are de gând să continue deslegarea unui mister care se complică din zi în zi. Se dovedise că Celestine nu fusese încuiată ci că ușa fusese împinsă pe dinafară și că probabil nimeni n'o adormise ci adormise ea singură.

*

Henri Noel privi cu resemnare cum pleacă singurul care ar fi putut nădăjdui să descifreze misterul. Pe când mergea agale spre castel fu oprit de pândarul Florimond Caignes care-i spuse că baronul îl așteaptă spre a-l cunoaște și pe el și că dealtfel s'a întâmplat iar ceva extraordinar la castel. Hoți au intrat înăuntru, au răsturnat toate lucrurile ca și cum ar fi căutat ceva, însă n'au furat nimic.

Baronul îi arătă camera de la etajul I care părea devastată de un ciclon. Niciun sgomot nu se auzise toată noaptea deși baronul avea somnul ușor.

*

Jean liberat își ceru un concediu pentru a pleca la Marsilia la mamă-sa. Aci i se pierdu urma. Ceea ce era mai grav era faptul că batista însângerată nu fusese recunoscută ca a sa de către rănit.

Henri Noel continuă să urmărească pe nepoata d-nei Didier. Află că se află la Lille. Plecă acolo. După investigații care au durat multă vreme reuși să o găsească după o fotografie ce-o găsise ascunsă în casa mătușii. Fu foarte mirată de vizita tânărului polițist dar mirarea ei se transformă în spaimă când auzi acuzațiile ce i se aduc. Când Henri Noel luă receptorul să telefoneze poliției se decise însfârșit să mărturisască. Fusese invitată de către baron să-l facă o vizită la castel. Apucase de promisese așa că pe la ora cinci se duse acolo. Fu mirată de lipsa oricărui personal afară de o femeie cu aspect de animal, cu priviri ce te umpleau de groază. Fugii repede pe scări unde o primi baronul foarte politicos. Pregătise pe masă o sticlă de vin și două pahare. Deabea băuse puțin când sună cineva. Baronul ieși și o convorbire violentă se auzi în camera alăturată. După câteva momente intră din nou baronul, groaznic de enervat și după el un personaj aș putea spune că era frate geamăn așa semăna. Imbrăcă pijamaua baronului și îi spuse cu o ironie răutăcioasă:

— Ai întinerit Gaston, ai vizite feminine. Baronul înfuriat se repezi la celălalt. O luptă se încinse. Mă grăbi să fug dela locul incidentului. Mă împiedicai și căzui. Incepu să-mi curgă sânge. Mă ștersei cu o batistă ce avea inițialele mele J. D. Juliette Didier. Probabil că am scăpat-o acolo căci nu știu ce s'a făcut cu ea. Nu-mi mai amintesc nimic altceva din interiorul castelului decât că în grabă am zărit în camerea învecinată un scrin cu pachete de bancnote. Probabil că baronul voise să cumpere tăcerea musafirului său inopinat. Am fugit apoi afară din castel. M'am rătăcit până am ajuns la hanul „Belle vue". Deacolo cunoșteam drumul și am ajuns acasă moartă de frică. Altceva nu știu.

Lunga spovedanie a fetei o făcu să răsufle cu mare greutate. Henri Noel era convins acum de vinovăția baronului. Desigur că un frate venise să-și ceară drepturile asupra moștenirii părintești și baronul l-a înlăturat.

Ardea de nerăbdare să ajungă la castel. Când ajunse însă la poliția din Lille află o noutate care-i făcea călătoria inutilă: baronul murise subit în camera sa.

Acum își da seama și de vinovăția servitorului Jean care dimineața văzând cadavrul nu s'a putut abține totuș de a nu fura cei cincizeci de mii de franci din casetă.

Disparitia lui îl acuza mai mult decât orice. După multe cercetări se află că se îmbarcase pentru America și că de acolo i s'a pierdut urma.

Tragedia din familia baronului Gaston de la Forte a rămas prin moartea eroului principal un mare semn de întrebare pentru toată lumea.

In românește
M. SAVEANU

Automobilul cu care au venit la locul crimei marele detectiv francez Lecoq împreună cu polițistul Noel și cu D-na Courtois.

MĂRŢIŞORUL

A trecut a cincea iarnă fără vr'un semn dela el. Ana se înapoia din port, unde se amestecase vr'o jumătate de oră printre marinari, hamali, negustori, femei, ofiţeri şi copii. Nici de data aceasta n'o oprise nimeni ca să-i dea vr'o veste despre Radu.

Cum urca panta dela Casinou spre târg, înserarea o fugărea din spate. Pe la episcopie umbrele serii o ajunseră. Intră cu noaptea la braţ în piaţa lui Ovidiu, mimând o figură de cadril.

O vârtelniţă de vânt legăna becurile gălbuie, murdare, aproape chioare şi trecu un fior rece de-alungul spatelui Anei. Fata se opri pe loc, se scutură într'un tremur, clănţăni, şi o învăluire caldă, dinăuntru în afară, o cuprinse. Păşi apoi mai departe, în spre urcuşul gării. Nu avea ţintă, dar acum nu-i mai păsă de zdrobirea gerosă a lui Februarie.

Mergea automat, ca şi când un angrenaj mecanic îi arcuia şi-i destindea articulaţiile picioarelor. Mersul ei pierduse ondulaţia umană, înseilând o ritmică rigidă.

Se strânsese toată într'un gând, sau dimpotrivă un gol mintal — una din acele pauze năuce — caracteriza momentul actual al existenţei ei? Un fluerat ascuţit, desfăcut întâi şi apoi gâtuit brusc, par'că ar fi fost înăbuşit într'un pumn vârtos, readuse pe Ana din automatism la procesul vieţei.

Ana făcu ochi mari. Ce caută ea pe peronul care se alinia departe, dincolo de gară, paralel cu şinele lucitoare ce se pierd în zare?

In forfoteala multicoloră şi asurzitoare, Ana se simţia mai singură ca în singurătate. Pleca trenul de Bucureşti. Călători mulţi şi mult mai mulţi aceia care-i conduseseră la gară. Incrucişări de vorbe, sărutări, făgădueli mincinoase... dar care strecoară în suflete fericirea, sau iluzia acesteia. E desigur tot una.

Larma n'o enerva pe Ana, dar o supăra faptul că întâlnea cunoscuţi care o salutau. Trebuia să răspundă. Şi să surâdă. Cine îi da ghes să-şi mlădie buzele în sinuozitatea zâmbetului? Zâmbea tuturora, fără să-şi dea seama de cauza acestei risipe de amabilităţi. Poate că surâsul ei nu era decât o pavăză instinctivă împotriva curiozităţii oamenilor, care vor să-ţi pătrundă în suflet şi să ţi-l disece. Poate...

Cu aerul cel mai degajat posibil, Ana defilează de-alungul peronului Oricine o vede astfel, socoate că a condus şi ea pe cineva care pleacă, şi o va lăsa în pace.

O clipă o încântă gândul că chiar conduce pe cineva. De vreme ce paşii în voia lor au adus-o aci, e un semn al destinului. Oare printre călătorii ce-au luat cu asalt vagoanele nu e şi Radu? El îşi dibueşte acum loc într'un compartiment, îşi aranjează bagajele, şi apoi va cobori pe peron s'o caute, ca să stea cu ea de vorbă, până ce roţile se vor urni...

Ana rămâne locului, în aşteptare... Mulţimea agitată aleargă în jurul ei, o izbeşte. Ea stă fixă, neclintită. Aşteaptă... Işi surâde sie-şi, un surâs care se sfredeleşte din afară înlăuntru.

Megafonul a anunţat peste 5 minute plecarea trenului. Şi Radu nu vine. Poate vagonul lui e supraîncărcat, coridoarele vor fi fiind baricadate cu valize şi panere şi Radu nu poate coborî să-şi iee rămas bun.

Ana cugetă că e datoria ei, care e liberă pe mişcări, să-l caute pe Radu. Fără zăbavă ea colindă de-alungul trenului, înălţând capul deasupra grupurilor ce ocupă personal şi purică cu privirea pe cei de dincolo de geamuri. A ajuns la vagonul de poştă şi pe Radu nu l-a zărit. Se uită la ceasornicul de pe peron, care tocmai atunci îşi mută cu o săritură, minutarul. Mai e un minut până la plecare. Ana e cuprinsă de panică. Aleargă acum, busculează lumea din calea ei, şi strigă cu accentul desperării: Radu, Radule, Radule!...

Doi inşi scot capetele în chenarul ferestrelor deschise, dar ochii Anei trec dincolo de ei, alergând înainte, în timp ce glasu-i răguşit, parcă impregnat cu vată, strigă din ce în ce mai surd şi mai desnădăjduit: Radu, Radule, Radule!

Locomotiva a pufăit moale şi a pornit încet, apoi din ce în ce mai repede şi mai sacadat, târând după ea şiragul vagoanelor. Iat-o fixată pe zare, în două ţinte roşii de foc, care se topesc curând.

In pădurea batistelor albe de pe peron, Ana marchează un punct negru. Deasupra pălăriei ei de fetru, mâna-i gingaşă n'a înălţat drapelul despărţirilor ce încolţesc imediat dorul şi speranţa revederilor. Cui să fluture ea salutul duioşiei?

Paronul s'a golit subit, par'că o gură uriaşă ar fi sorbit dintr'odată mulţimea. In peisagiul pustiit, lămpile şi-au scăzut lumina.

*

De ce s'a aşezat pe bancă, Ana nu-şi poate lămuri. Stă singură la capătul panglicilor de fier ce se strecoară în nesfârşit. Oricare drum poate fi drumul ce duce la el. Radu a plecat pe mare, dar a poposit desigur undeva pe uscat.

Vaporul pe care s'a îmbarcat a revenit mereu în port, dar nimeni nu ştia de urma lui.

Işi aminteşte de despărţirea din port. Acum cinci ani, tot în Februarie. O dimineaţă îmbrobodită în ceaţă. Nu era frig, umezeala însă pătrundea ca şi cum n'ar fi fost materială. Simte şi acum, când îşi aminteşte, senzaţia reavănului de atunci. Radu, ca s'o proteguiască o cuprinsese de după umeri şi o acoperia cu statura lui înaltă şi spătoasă. Aşa, sub scutul fiinţei lui, s'au plimbat în lungul cheiului. Nu şi-au spus atâtea gânduri şi vorbe pe cari le pregătiseră pentru acel ceas. Dar dragostea lor se împletia atât de armonic şi de puternic, încât graiul ar fi ştirbit din sinceritate, prin comunicarea convenţională.

Când sirena vaporului — chemându-şi pasagerii — le-a întrerupt acel du-te vino al fericirii, Radu şi-a rupt mâna de pe umerii Anei, a învârtit-o cu faţa la el, a privit-o în adâncul limpede al ochilor şi i-a spus: „Ana, să nu ne copleşească durerea. Amândoi complectăm o unitate şi ne vom revedea curând. Primeşte te rog mărţişorul acesta şi poartă-l ca să mi te păstreze frumoasă şi curată“. Atât i-a spus. N'ar fi fost orice alt cuvânt de prisos? Ea i-a răspuns cu o privire de încredere, care era în acelaş timp, o făgăduială.

In sărutarea despărţirii genele lor s'au atins; ele erau înrourate, Ceaţa din aer era probabil de vină.

*

De atunci Ana aşteaptă. Se împlinesc cinci ani fără o veste dela el, fără o veste despre el. Blocată în dragostea ei, Ana trăeşte în ireal. Familia n'o înţelege, prietenele o ironizează. Dar ea nu se sinchiseşte de nimeni şi nimic. Se va întoarce Radu şi atunci limpezirea va urma. Cinci ani, fără un semn dela acela care ţi-e drag, ar putea clinti o încredere alta decât a ei. Melania însă cunoaşte bine bărbaţii Ei uită lesne iubitele şi făgăduelile. Sunt uşurateci şi orice fustă e magnet pentru ei. De când Melanie i-a strecurat această viperă în suflet, Ana îşi repetă ca să se convingă: Radu nu e o secătură, nu e farseur!

Chiar şi acum, pe banca de pe peronul gării, Ana exclamă: Radu nu e farseur!

Ecoul, reliefat de tăcerea din jur, o îngână, ca bisarea unui refren. Ana surprinsă de propriile ei cuvinte tresare şi roteşte ochii în cerc. Peronul e gol. I se năzare doar, că în spate, lângă grilajul ce desparte şoseaua de linia ferată, ar mişca cineva. Se uită mai atent, dar nu desluşeşte nimic sub clopotul de beznă coborît pe acel loc. Poate e proecţia confuză a propriei ei umbre, amestecată cu întunericul de acolo.

Ana se înapoiază la urzeala gândurilor ei. Radu e totuşi un bărbat şi pe bărbaţi Melania îi cunoaşte bine. A schimbat destui, ca din experienţa-i să cristalizeze o judecată. Şi de ce judecata ei ar fi valabil aplicată tuturora, numai lui Radu nu? Se încăpăţânează ea, Ana, ca să-l scoată pe Radu din rând. Cei cinci ani de tăcere însă pot dărâma şi o îndărătnicie dârză ca a ei. Logica, dacă e invocată, dinamitează încăpăţânarea absurdă. Şi e absurd ca în zilele noastre, când avioanele brădează văzduhul, iar undele grăitoare înconjoară vertiginos globul, să crează că există punct pe pământ de unde să nu poţi comunica.

Numai orbită de dragostea ei, Ana a putut să nu-şi dea seama de inutilul aşteptării şi de ridicolul ei. Acum vede clar. Undeva departe, sub soare cald, Radu trece la braţ cu altă femee. Amândoi tac, nu fiindcă se tem că vorbele ar minţi, ci pentru că dragostea lor e aşa de adâncă, încât n'au ce să-şi spună.

Imaginea aceasta, a cuplului însorit, stăruie în închipuirea Anei. Cu cât relieful ei e mai conturat, cu atât golul creşte în sufletul Anei.

E desnădejde, e tristeţe păenjinişul ce-o cuprinde? Ana se zbate interior, ca să scape mrejelor negre. Sufletul ei îşi freamătă aripile ca o muscă ce vrea să se desprindă din împotmolire. Fiecare spasm însă îl încâlceşte mai rău în perfida cursă.

Radu a uitat-o. Şi ea îl aşteaptă. Dar ce ar putea face alta? Viaţa fără el e fără de sens. O trăire fără de conţinut. Acum înţelege ea tâlcul noţiunilor inodor, incolor. Uscăciune sterp. Fără rost. Da, viaţa ei e fără rost O zdreanţă acăţată de cuiul vremii. O bate vântul cum vrea, aşa, fiindcă o întâlneşte în cale. Nici el nu s'ar osteni s'o caute, ca s'o legene, cu o intenţie de duioşie.

Fusul gândurilor Anei s'au oprit. Abia acum ea simte că-i este frig, că e toată sloi de ghiaţă. Rubinul unui jar creşte din noapte spre ea. O atrage irezistibil cu ochiada lui de foc. Trebue să fie cald lângă el. Jarul se apropie, mare, din ce în ce mai mare. Ana cu breţelele deschise se repede spre şine.

Dar umbra din spate sare după ea, o prinde de mână şi ca un elastic o trage înapoi.

— E păcat să mori, domnişoară.

— Să moară? Cum? Jarul ce gonea să-i încălzească mâinile şi trupul, poate şi sufletul, aducea moartea?

Ana nu se gândise la moarte. Aceasta de altfel vine pe negândite. E binefăcătoare tăinuirea sosirei ei. Vine, şi apoi e pace.

O doare braţul drept, acolo unde umbra o strânge vârtos cu degetele ciolănoase. Dibue mintal cercul durerii; par'că desprinsă din sine-şi, Ana se plimbă pe inelul vânăt.

— Mâine e 1 Martie, domnişoară. Vine primăvara şi fetele de vârsta dumitale se vor împodobi cu mărţişoare, adică cu speranţe. Iar dumneata voiai să mori. De ce?

Ana păşeşte fără voinţă, lângă tovarăşul ce-o ţine de mână, şi pe care nu l-a privit încă. Ştie că e umbra ce se mişcase sub clopotul de beznă din spatele băncii pe care stătuse ea.

Au intrat pe strada Carol, în borangicul ţesut de lumina resfrântă a vitrinelor magazinelor. Ana urma umbra, nu târâtă de ea, dar păşind automat, opatic.

— Să-ţi iau un mărţişor, dudue. Vrei? Ana tăcea. De altfel nu înţelesese bine ce-i spusese umbra.

Pe etalaje de catifea roşie, verde şi albastre, odihneau micile obiecte gingaşe, de o mare varietate.

— Alege te rog, ce-ţi place, şopti umbra la urechea Anei.

Ana însă înălţă nepăsătoare din umeri.

— Bine, am să aleg eu, continuă umbra. Şi din parada mărţişoarelor desprinse o ancoră, pe care o întinse Anei pe sub capul ei aplecat în jos. Ana tresări brusc. Mărţişorul era la fel cu acela pe care acum cinci ani, Radu la plecare i-l oferise în port. O fulgerare de nădejde şi-un strigăt liberat ca o rachetă: Radule!

Abia acuma Ana ridică ochii şi-i fixă asupra umbrei. Era în adevăr Radu, Radu al ei.

Vânzătoarea examină periată pe Ana. Dar privirea sigură şi stăpânitoare a lui Radu potoli expansiunea uneia şi spaima celeilalte.

*

Pe străzile întortochiate ale oraşului, sub oaze de lumină şi pete de întuneric, trece o pereche. Atât de înlănţuiţi sunt cei doi, încât par topiţi într'o singură bucată.

— Nu meritam să mori pentru mine, Ana.

— Te iubesc, Radule.

— Ţi-a şovăit totuşi încrederea.

— Nu ştiu ce-a fost. Un vârtej.

— Ana, viaţa mea de marinar a cunoscut multe femei; m'au făcut să sufăr cu nestatornicia lor.

— Cei cinci ani au fost deci o încercare, un examen?

— Da, Ana. Şi mă îngrozesc la gândul că dacă nu te urmăream, tocmai pe tine te pierdeam.

— Egoistule!

Mâna dreaptă a Anei schiţă o urecheală a lui Radu. La încheetura palmei mânei ridicate, se balansa în leagăn roş-alb, o ancoră. Mărţişorul acesta poartă un simbol suplimentar: fericirea ancorase pe pământ.

A. Munte

AVENTURA
ROMANE DE ACTIUNE ŞI PASIUNE
JACQES DE CHAMBON
FUGARA

Pe brâne prăpăstioase de munţi, hărţuită de prigonitorii ei — de ce? — frumoasa Mercedes goneşte călare, cu taina ei, spre ruinele conacului blestemat, Hacienda fără nume.

Acolo, între fugară, Petro, Pepita şi Porfirio se deslănţuie episoadele de curaj şi viclenie ale uneia din cele mai palpitante aventuri. Cine va învinge?...

Patriarhul în veşnicie

(Urmare din pagina I-a)

însă şi-a căpătat apoi între noi, după portul vechilor vlădici!

Intrase în apele noastre. Il priveai cu atâta plăcere! Cu marea sa barbă albă, cu potcapul nostru bizantin pe cap, parcă era unul din vechii părinţi ai trecutului.

Patriarhul era de dincolo şi trăia acum în plinul treburilor de dincoace. Unirea se simţea viu în fiinţa sa. Răspundea chemării care venise asupra sa.

Cine s'a apropiat de Patriarhul nostru şi a plecat apoi iar între ai săi a dus cu el întipăriri din cele mai vii şi mai frumoase. Patriarhul câştiga lumea prin vorba sa, prin înfăţişarea sa, prin amintirile sale multe şi însemnate din câte văzuse pe aiurea în trecut. Vorbea ca un înţelept al vremii, atât faţă către faţă, cât şi în largul obştii. Vorbirea sa totdeauna era aleasă şi lesnicioasă.

Niciodată nu avea greutatea rostirii, ci nemerea cuvintele şi legătura fericită a lor. Era meşter al vorbirii, şi nu ca retorică, ci mai presus de ea, prin simţul curat şi de baştină românească pe care-l punea în cuvântul său. Fără îndoială, era cu deosebire dăruit în această privinţă şi de aceia vorbirea cu el totdeauna lăsa urme dulci şi neşterse.

In culmea în care se afla, el îşi ţinea treapta cu măestrie şi dulceaţă. Am auzit străini care-mi vorbeau cu drag despre Inalt Prea Sf. Sa. Unul era un călător francez, care mergea împreună cu mine în 1925 la Congresul Creştinismului Practic dela Stockholm. Nu mai contenea de laude pe seama Patriarhului nostru cu care vorbise în Bucureşti. Altul era însuşi Prezidentul Republicii Franceze, la care am fost cu mai mulţi în audienţă în 1927. Nu văzuse pe Patriarh dar i se vorbise despre Inalt Prea Sf. Sa şi-l încărca de toate laudele.

Iată bărbatul pe care l-am pierdut. Jălim şi privim cu nădejde spre zările viitorului.

Doamne fă-ne parte de un Patriarh care să ne mângâie pentru pierderea Părintelui nostru Miron I!

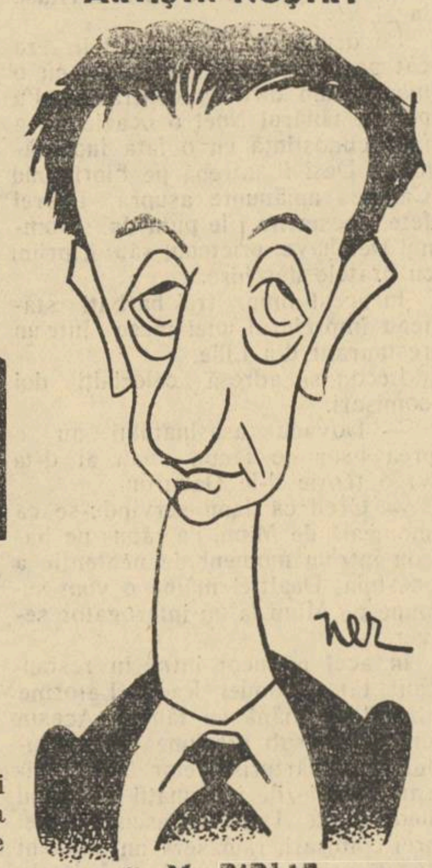
Arhim. SCRIBAN

SCRIITORII NOŞTRI

D Prof. Sterie Diamandi

ARTIŞTII NOŞTRI

G. V. BIRLIC

Pianişti străini în Capitală

Wilhelm Kempff

Expoziţii

(Urmare din pag. 5-a)

plan al României, cu indicaţii demografice şi a scos la Viena porţelanuri cu chipuri şi scene româneşti.

Am vorbit până acum de vrednicia vieţii lui Carol Satmari dar se cuvine să ne oprim şi asupra marii valorii artistice a operii lui. A fost, din pricina unei judecăţi pripite şi a unei cercetări incomplecte, socotit mai mult un pictor documentar. Oprească-se ori cine în faţa celor câteva portrete-miniaturi din câte ni se arată acum, ori în faţa unora dintre peisagii şi va afla în ele o infinită delicateţă şi o poezie a naturii, transpuse cu siguranţă şi cu rafinament.

Expoziţia retrospectivă dela Academia de Arhitectură aşează în adevărată lumină pe un vrednic şi talentat înaintaş al picturii româneşti. Dar suntem datori şi mai mult lui Carol Pop de Satmari: să i se adăpostească operele într'un muzeu care să-i poarte numele.

TACHE SOROCEANU

PAUL GUSTY a împlinit 80 de ani

Câteva întâmplări din viaţa unui mare om de teatru

In ziua de Sâmbătă, 4 Martie, primul director de scenă al Teatrului Naţional, d. Paul Gusty, a împlinit vârsta, atinsă astăzi din ce în ce de către mai puţini, de optzeci de ani.

Este acesta un eveniment pentru teatrul românesc, el însuşi nu mult mai vârstnic decât d. Gusty.

Cu acest prilej, găsesc nimerit să înşir câteva întâmplări, din viaţa marelui om de teatru, întâmplări care pot constitui oarecare contribuţii la mica istorie a teatrului românesc. Şi de multe ori această, aşa zisă mică istorie, are darul să lumineze multe din istoria propriu zisă, rigidă şi dispreţuitoare a anecdotei:

IN 1882 LA TEATRUL NAŢIONAL

Este interesant de semnalat că d. Paul Gusty n'a fost angajat la Teatrul Naţional în anul 1877, când s'a creat aşezământul, ci mai târziu, în 1882, când plecase dela direcţie Ion Ghica. D. Gusty îşi oferise serviciile întâiului director al Naţionalului, dar acesta nu i le-a primit, nu pentrucă avea vreo „chestie personală" cu tânărul ofertant de 18—19 ani, dar pentrucă locul vacant, de copietor de roluri, voia să-l dea lui Grigore Manolescu, marele actor, pentru ca acesta să aibă două lefuri.

De altfel, Ion Ghica — şi spunând aceasta, nu trebue să se creadă că vrem să-i micşorăm din merite — l-a îndepărtat din teatru, în stagiunea 1880—1881 pe Ion Petrescu, marele actor de mai târziu, ca... nefolositor, nimerind-o încă odată prost. In ceeace priveşte dibuirea tinerelor talente, este mai mult chestiune de... „fler". In două cazuri, Ion Ghica a fost lipsit de el.

GATINEAU

Când Paul Gusty a intrat la Naţional, regisor era Alexandru Gatineau. „Musiu Gatineau", francez prin naştere, dar român prin serviciile aduse teatrului nostru, şi-a dat seama că noul angajat, prin sârguinţa şi priceperea sa, trădată desigur prin răspunsurile pe care le da, nu trebue cocoloşit în arhiva teatrului, stăruind pentru numirea sa ca ajutor de regisor, funcţie pe care o mai îndeplinesc Paul Gusty în trupa lui Mihail Pascaly.

De pe vremea când „musiu Gatineau" conducea repetiţiile, d. Paul Gusty îşi aminteşte o întâmplare, nelipsită de interes pentru psihologia „oamenilor mici" în teatru.

Se juca nu ştiu ce piesă în care primul cuvânt trebuia rostit de un oarecare Ionescu. Acesta, după ce spunea trei vorbe, putea să plece acasă, că-şi isprăvea rolul.

Intr'o seară, în preajma ridicării cortinei Gatineanu, făcând inspecţia interpreţilor, aşa cum scrie la cartea bunului regisor, îşi dă seama că Ionescu, cel care începea piesa, nu se afla în scenă. Unde e Ionescu? Ia-l pe Ionescu de unde nu-i!

— Ionesc, Ionesc! — a început să trige Gatineau, cu accentul său franţuzesc, — unde eşti Ionesc?

— Aici sunt! — a răspuns un glas din tavanul teatrului. Ionescu se cocoţase în pod.

— Ce faci Ionesc? — a întrebat, din ce în ce mai furios Gatineau.

— Ca să vedeţi că fără mine nu puteţi începe! — a răspuns „Ionesc", pentru a dovedi şi el, odată, că e folositor, ba chiar indispensabil.

ALATURI DE CARAGIALE

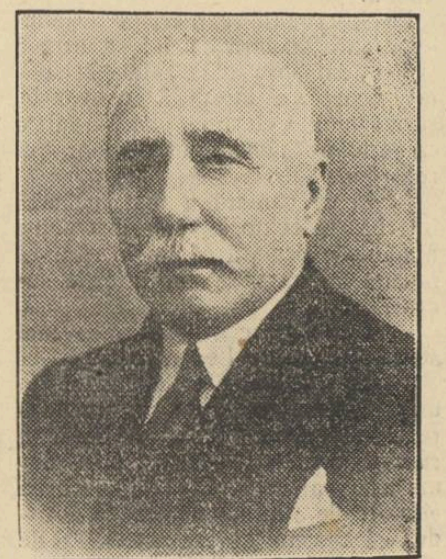
Când a venit la direcţia Teatrului Naţional, Caragiale a voit să înceapă stagiunea 1888—89 cu o piesă nouă. S'a gândit să înceapă chiar cu o lucrare a sa — „Titică Sotirescu", pe care tot o anunţa. Caragiale spunea că o „are în cap" şi că nu-i trebue decât s'o transcrie.

Ambiţios de data aceasta, s'a instalat în foyerul de sus al teatrului — actuala sală de fumat — s'a aşezat la o măsuţă, cu gândul să scrie. Dar pentru orice eventualitate, l-a invitat pe d. Gusty să lucreze deasmenea la o piesă. D. Gusty s'a instalat alături, în foyerul cel mare, cam unde se află bufetul. In timp ce lucra de zor, auzea de alături fâşâitul foilor rupte de Caragiale, de bunăseamă nemulţumit de ceeace scria.

Şi în timp ce Caragiale, foarte pretenţios, rupea foi peste foi, d. Gusty a scris acea admirabilă localizare „Manevrele de toamnă", cu care s'a deschis singura stagiune condusă de marele Caragiale.

NOROCUL LUI ION NICULESCU

Rolul principal din „Manevrele de toamnă" a fost încredinţat de d. Gusty lui Ştefan Iulian, marele actor. Acesta însă, voind să tragă folos din prietenia sa cu directorul Caragiale a pretins mărirea lefii. Caragiale i-a promis recompense, după fiecare rol jucat.

Paul Gusty

Iulian s'a supărat şi, pentru a se răzbuna, a refuzat rolul principal din „Manevrele de toamnă" invocând un motiv rău ales precum că piesa ar aduce injurii uniformei militare.

D. Paul Gusty l-a sfătuit pe Caragiale să nu-şi facă prea mult sânge rău, alegând pentru rolul refuzat pe un actor care vădise chemare, dar care nu era încă, cum se spune, lansat — pe Iancu Niculescu.

Toate bune numai că Iancu, neştiind boabă franţuzească, i-ar fi venit greu să pronunţe cele câteva fraze franţuzeşti, pe care le cuprindea rolul locotenentului Fumurescu. Şi d. Gusty, cu multă răbdare l-a luat pe Niculescu, pentru a-l învăţa să pronunţe ca lumea cuvintele franţuzeşti.

Greu a mers la început; dar cu timpul — d. Gusty nu-l slăbea, punându-l ori unde se aflau să repete — Niculescu pronunţa cuvintele cu pricina, de par'că ar fi ciripit franţuzeşte din copilărie.

DIN CURIOZITAŢILE LUI CARAGIALE

Sub direcţiunea lui Petre Grădişteanu, din ce pricină nu se ştie exact, lui Caragiale i-a venit ideia să-şi retragă piesele dela Teatrul Naţional oprind chiar cu străşnicie reprezentarea lor. Şi astfel, vreo câţiva ani, capodoperile lui Caragiale nu s'au jucat în Bucureşti.

Schimbându-se directorul, acesta s'a gândit să reia aceste piese şi a trimis un fel de delegaţie, alcătuită din d-nii Paul Gusty şi Ion Brezeanu, pentru a ruga pe Caragiale să revină asupra dispoziţiei luate.

Caragiale, prieten cu cei doi trimişi, i-a ascultat şi le-a răspuns: „Mă, şi-apoi ce să le reluaţi, că nu aveţi nici cine să le joace" — pentru ca după un moment; dându-şi seama că a scrântit-o, a complectat, adresându-se d-lui Brezeanu: „afară de tine, Iancule"

E de observat că pe vremea aceea trăiau mulţime din marii interpreţi ai repertoriului caragielesc.

*

Şi, îmi povesteşte d. Gusty, de câte ori se întâlnea cu „conu Iancu", acesta îl apostrofa, în nemţeşte cu o frază rostită de un cismar beat turtă nevesti-sii care voia să-l ducă acasă: „Mann muss Mann bleiben!" adică „bărbatul bărbat să fie!"

*

Cu oarecare melancolie în glas, d. Paul Gusty spunea deunăzi: „Imi dau seama că am rămas ultimul din generaţia mea" — pentru ca să-şi amintească apoi: adică mi se pare că mai e unul, l-am văzut de curând, pensionar, dar e... zaharisit de tot, săracu".

IOAN MASSOFF

Un mare poet al țărănimii

125 de ani dela nașterea lui Taras Sevcenco (1814-1939)

In stepa bogată a Ucrainei, printre dealurile acoperite de grădini și satele înșiruite la marginea drumurilor prăfuite, curge un fluviu larg și liniștit — bătrânul Dnipru.

Apele Dniprului spală aproape întreaga Ucraină. Pe malurile sale, în nopțile cu lună clară, în „nopțile liniștite și fermecate", răsună de un veac, cântece largi și libere ca apele Dniprului, pline de duioșie și iubire de popor și respirând o ură neîmpăcată față de dușmanii acestuia — cântecele celui mai mare poet al Ucrainei: *Taras Șevcenco.*

Iar în bojdeucile de lut, pierdute în aceiași stepă ucraineană, la lumina slabă a opaițului, generație după generație, mâini puternice și hotărîte de țărani, au răsfoit de aci, aceleași pagini roase de vremuri, în care povestiau în limba poporului durerile și soarta nemiloasă a mujicului ucrainean, a mujicului de pretutindeni, paginile poemelor lui *Taras Șevcenco.*

Viața unui om cu adevărat mare, este întotdeauna legată de viața patriei sale, a locurilor unde a crescut și a poporului căruia i-a aparținut prin naștere sau cultură.

„Istoria vieții mele — scria Șevcenco — este o parte din istoria patriei mele"... O parte de istorie tragică însă, una din cele mai tragice biografii pe care le cunoaște literatura.

Taras Grigorovici Șevcenco s'a născut acum 125 de ani la 9 Martie 1814 în satul Moriuță, gubernia Kiev, în familia unui țăran iobag Grigori Șevcenco.

Copilăria băiatului de iobag, nu s'a deosebit prea mult de cea a copiilor de aceiași condiție socială.

Cum scria Șevcenco:

... Și acolo pe lângă ogradă
un copil se umflă de foame,
el va muri,
iar pe câmpia moșierului, mama
cosește grâul...

Aceasta nu era o figură literară, ci soarta multor copii, în satele de iobagi ale Ucrainei, la începutul secolului trecut.

La vârsta de nouă ani, Taras își pierde mama, iar peste doi ani, moare și tatăl său. Copilul umbla flămând cu o traistă pe umeri, păștea vitele pe câmp, se juca cu pietrele găsite pe drumuri și cânta din fluere de trestie.

De pe atunci însă, micul Taras nu semăna cu ceilalți copii. Când tatăl său, înainte de moarte împărțise averea între fii, (probabil, fân negru și câteva bucăți de aba) el a spus lui Taras că nu-i lasă nimic, deoarece Taras e altfel de băiat decât ceilalți. Din el va ieși un om vestit, sau un mare ticălos — îș într'un caz și în altul, el nu are nevoie de moștenirea săracă a iobagului.

In aceiași fragedă copilărie, cum povestește Șevcenco în autobiografie — când s'a întâlnit cu primul despot din viața sa — cântărețul de biserică, dela care primea învățături și bătăi nemiloase: — „Găsindu-l odată beat-mort, am întrebuințat propria sa armă: cnutul — și cât mi-au permis puterile copilărești, i-am plătit pentru toate umilințele și răutățile."

La vârsta de cincisprezece ani, Taras e luat la curtea moșierului Engelhardt, mai întâiu în bucătărie, apoi „înaintat" la rangul de fecior de casă.

Viața feciorului iobag la curtea boierului n'a fost ușoară.

„Stăpânul meu — scria Șevcenco — mi-a impus numai tăcerea și statul în anticameră... Dar prin caracterul meu înăscut, am încălcat ordinele stăpânului, cântând încet cântecele haidamacilor și copiind pe furiș tablourile care înfrumusețau odăile boerului. Desenam cu un creion — recunosc aceasta fără mustrări de conștiință — furat dela contabil."

Pasiunea înăscută a copilului pentru desen și cântece, n'a putut fi înăbușită, de anii de foamete, slujba la diaconul satului și nici de pedepsele severe ale moșierului Engelhardt.

Până la urmă, perseverența și talentul lui Șevcenco isbutesc să-l convingă pe Engelhardt a-l trimite la Petersburg, ca să învețe la un semi-pictor Șiraev. In aceiași epocă Șevcenco întâlnește pe pictorul ucrainean Soșenco, cunoaște pe arteistul Venetjanov, pe poetul Jucowsky, compune primele cântece și desenează primele tablouri mature.

O lume nouă, minunată, se deschide în fața ochilor băiatului de iobag, ajuns de pe malul Dniprului, pe sălile Academiei de Arte din Petersburg. Șevcenco cunoaște pentru prima oară pe maeștrii poeziei ruse, citește traducerile lui Jucowsky din marii poeți străini.

Dar Șevcenco nu este liber. El aparține moșierului Engelhardt. In vremea aceea boerii ruși făceau treabă bună cu vânzarea iobagilor muzicanți sau pictori.

Prietenii poetului îl scapă de iobăgie.

Celebrul pictor Briullow pictează un tablou și, cu banii realizați, Șevcenco este eliberat.

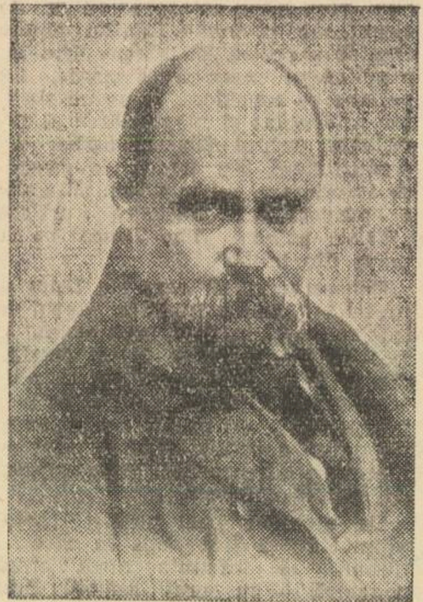
Cu un avânt nou, Șevcenco se dedică picturii și poeziei.

In anii aceia au fost scrise „Katerina", „Ivan Podkova", „Noaptea lui Taras", iar în 1840 au răsunat în întreaga Rusie versurile înflăcărate ale „Kobzarului".

Grea și înăbușitoare era viața băiatului de iobag de pe malul Dniprului. In condițiunile imperiului țarist însă, viața unui artist care nu-și reneagă poporul, n'a fost cu mult mai ușoară.

Șevcenco apare dela început ca un apărător hotărît al poporului său, un „cobzar" al celor mulți în opinci și sumane.

Iar cântecele și poemele care chemau la o viață parcă pe frații poetului din satele iobăgești, s'au răspândit imediat în popor, au devenit cântecele favorite ale țăranilor tuturor popoarelor imperiului. Aceste lucruri nu puteau rămânea nepedepsite.

TARAS SEVCENCO
marele poet ucrainean

La 5 Aprilie 1847, lângă Kiev pe un *barcaz* depe Nipru, Șevcenco a fost arestat și trimis la Petersburg. Motivul formal era legătura poetului cu societatea *Frăția lui Metodiu și Ciril.* După interogatoriu acest motiv a fost înlăturat. Sentința care s'a dat de sus nu pomenește decât cântecele țărănești ale fostului iobag.

Șevcenco este făcut soldat pe viață, deportat într'o fortăreață pierdută în pustietățile depe malul Mării Caspice, cu *interdicția formală de a scrie și a desena.*

Pedeapsa și viața poetului-soldat deportat în stepele Kirghiziei constitue pagini din cele mai tragice, cunoscute în istoria literaturii.

„Dac'aș fi un monstru, setos de sânge, scria Șevcenco în jurnalul său, nu s'ar fi putut imagina pentru mine o pedeapsă mai reușită de cât de a fi deportat soldat la Orenburg. Și pe deasupra interdicția de a desena. Să mi se răpească partea cea mai nobilă a umilei mele vieți. Un tribunal sub președinția Satanei însăși n'ar fi putut pronunța un verdict mai neomenos."

Aproape zece ani de zile a stat poetul în iadul stepelor fierbinți ale Kirghiziei, unde apa este împuțită, nu crește iarbă și aproape de fel copaci. Pe vremea aceia un soldat pedepsit, era trecut printre două rânduri de soldați, bătut cu nuiele de salcie. Această ocupație se numia *„Ulița verde".*

Se povestește că Șevcenco a luat o astfel de nuia însângerată, a sădit-o la *Mangâșlac* și trei ani la rând a udat-o cu apă până ce a crescut un copac mare și rămuros.

Nimic n'a putut frânge voința poetului.

In timpul exilului Șevcenco a observat viața popoarelor nenorocite ale stepei. A scris câteva zeci de poezii, a protestat împotriva opresiunei naționale pe care o suferiau Kirghizii, a cântat mișcările populare ale naționalităților asuprite de imperiu.

Credința în demnitatea omului și în popor l-au ajutat să înfrângă anii de exil.

După moartea țarului Nicolae I, Șevcenco poate să se întoarcă la Petersburg. Poetul are părul înălbit și sănătatea complect sdruncinată.

In 1859 Șevcenco încearcă să se întoarcă în Ucraina pe malul Niprului. Este arestat pentru a treia oară și trimis înapoi la Petersburg.

Lupta inegală cu forțele regimului, anii de exil și soldăție l'au distrus fizicește.

La 10 Martie (26 Febr. 1861) Șevcenco moare și despre moartea lui se poate spune ca și despre moartea atâtor figuri mari ale Rusiei: *a fost ucis.*

POETUL ȚĂRĂNIMII

Contemporanii l-au numit pe Șevcenco: *„mujițicii poet"*, poetul muzicilor, poetul țărănimii.

Și această caracteristică este desigur adevărată.

Marele critic rus Dobroliubov a înțeles, primul, legătura organică între poezia lui Șevcenco și sufletul poporului.

„Șevcenco — scria Dobroliubov — este un poet cu desăvârșire poporan..., un poet, cum nu avem noi Rușii. El a ieșit din popor, a trăit cu poporul și nu numai prin gândire; dar și prin toată viața sa a fost puternic legat de popor."

Acelaș lucru îl sublinia Maxim Gorky, arătând că Șevcenco „merită o apreciere înaltă, ca primul poet cu adevărat poporan, care nu denaturează prin adăogiri subiective, gândurile și sentimentele poporului".

Apariția „Cobzarului" a avut un efect deosebit de puternic în Ucraina. Poporul a simțit imediat și a apreciat cum se cuvine versurile cântărețului său. Șevcenco a devenit „cobzarul" Ucrainei, cântărețul durerilor, bucuriilor și credinței în zile mai bune ale țărănimii.

*Și bătrânul Nipru între munții
liniștiți
Privește — prunc surâzător —
Peste toată Ucraina...
Și deasupra lui grădinile verzi.
Satele largi;
Iar în aceste sate vesele
Totul ar fi rămas fericit,
Dacă n'ar mai exista
Panii în Ucraina...*

Impotriva acestor „Pani" (moșieri) ai Ucrainei, versurile lui Șevcenco ridică pe iobagii de pe malul Dniprului. In minunata poemă „Haiducii" și altele, în care Șevcenco cântă mișcările populare ale trecutului, pe eroii poporului Ivan Podkova, Jelezniac, Torema, — respiră larg o ură neîmpăcată față de toți acei care fac să se umfle apele Niprului de lacrimile iobagilor.

Șevcenco crede totuș în viitorul fericit al poporului său, în libertatea care va veni, în misiunea nobilă a precursorilor:

*Gândul nostru, cântul nostru
Nu va muri, nu se va pierde,
Iată în ce constă slava noastră
Slava Ucrainei...*

Tot ceiace constitue viața poporului, suferințele și bucuriile iobagului, soarta dezolantă a femeii iobage — găsesc o expresie în poemele lui Șevcenco.

In „Katerina", poetul descrie soarta unei fete țărance, înșelată de un moșier și lăsată apoi în voia soartei împreună cu copilul.

Caterina este un tip social, tipul femeii în condițiunile iobăgiei, iar destinul ei este destinul tragic al multor femei într'o vreme când ele nu puteau dispune nici de corpul și nici de inima proprie.

*La ce bun sunt ochii mei albaștrii,
părul meu bogat,
talia mea sveltă și înaltă ?
nu voiu putea niciodată să mă mărit
după voie
nu voiu putea niciodată, dărui inima
mea,
inima mea dureroasă, inima mea
săracă
care suferă atâta de singurătate!...*

Șevcenco biciuește ipocrizia moralei boerești și prejudecățile țăranilor care împing la o moarte tragică pe Caterina.

Poetul este plin de tandrețã față de mamele tinere:

*Nu este nimic mai frumos pe lume
decât o mamă tânără cu copilul ei...*

Dar bucuria maternității nu poate dura mult timp la o femeie sclavă, care naște copii sclavi.

Copiii sunt vânduți, sunt pierduți la jocul de cărți, iar la sfârșitul vieții mama rămâne întotdeauna singură pe „drumul larg". Ea moare:

*Intre câini, în zăpadă,
la picioarele unui zid...*

In opera lui Șevcenco femeile însă nu sunt numai victime. Poetul ni-le arată totodată curagioase, luptătoare, și de multe ori ele se pun în fruntea mișcărilor populare pentru fericirea și apărarea patriei. Lirismul lui Șevcenco este și aici dublat de o viziune clară politică a vieții poporului și a istoriei sale.

POETUL POPORULUI UCRAINEAN ȘI AL FRĂȚIEI POPOARELOR

Taras Șevcenco a fost poetul național al poporului ucrainean. El este unul din creatorii limbii literare ucrainene, apropind-o de limba vie a masselor țărănești și introducând în literatură măsura poeziei populare ucrainene. Șevcenco a cântat trecutul poporului ucrainean, bogat în lupte de apărare a ființei sale naționale și în mișcări de eliberare socială; a exprimat sufletul intim al poporului, a prevestit viitorul fericit al patriei sale, când:

*iar se va ridica Ucraina,
lumina adevărului va străluci
și copii nobili,
se vor ruga în libertate!...*

Dar poezia lui Șevcenco n'a fost numai o poezie ucraineană. Temele poemelor lui Șevcenco erau înțelese și apropiate de toate naționalitățile imperiului rus. Viața întunecată și grea, lipsurile iobăgiei și nedreptățile naționale n'au fost hărăzite numai poporului ucrainean.

Poetul poporului ucrainean se adresa astfel și celorlalte popoare, își culegea temele din viața lor, apela la spiritul lor de luptă și de sacrificiu.

Adresându-se popoarelor Kaukazului, Șevcenco scrie:

*luptați și veți învinge,
Dumnezeu vă va ajuta!
Cu voi este adevărul,
Slava și voința sfântă...*

In acelaș poem „Kaukazul" (1845), Șevcenco descrie suferințele lui Prometeu legat în lanțuri, simbolul libertății, care nu poate fi înfrântă, nici chiar în imperiul nemărginit în care:

*Dela Moldovan și până la Finlandez,
în toate limbile, totul tăcea...*

Caracterul eroic al lui Șevcenco, care a rezistat la toate încercările tragicei sale vieți, semăna în multe privințe cu eroii trecutului, martirii credinței și popoarelor lor. Șevcenco se inspira din viața acestor martiri ai trecutului și, prelucrând materialul istoric, punea problemele arzătoare ale prezentului.

Poemul lui Șevcenco, în care e cântată viața celebrului „eretic" ceh *Jan Huss,* este caracteristic pentru concepțiile naționale și democratice ale poetului.

Lupta eroică a poporului ceh. împotriva Vaticanului și agresiunii teutonice, în secolul al XV-lea, tabloul Cehiei îngenunchiate de teutoni, capătă astăzi o semnificație tragică.

*. . . . . ca lăcustele,
au acoperit drumul și stepele
baronii, herțogii și diucii,
Herolzii, cârciumarii...*

*. . . . .
O, cehule! Unde este sufletul tău?
nu vezi forțele lui Atila
nu vezi legiunile cotropitoare?...*

Și Șevcenco, cântă vitejia poporului ceh în lupta pentru apărarea patriei, își exprimă simpatia fierbinte pentru *Huss,* caracter eroic, martirul cauzei poporului, ars de viu, pentru ideile sale religioase și naționale.

După cum se poate constata din scrisorile sale, din „Jurnalul" publicat după exil, Șevcenco a manifestat un interes deosebit pentru popoarele stepei kirghize, și-a notat obiceiurile lor, a protestat împotriva opresiunii naționale pe care o sufereau din partea administrației imperiului.

Ca în toate scrierile sale, consacrate problemei naționale, Șevcenco apare și aci ca un naționalist progresist care voia libertatea patriei sale, eliberarea tuturor naționalităților și unirea lor într'o mare „familie frățească".

ȘEVCENCO ȘI CETITORUL DE ASTĂZI

Numele lui Taras Șevcenco poate figura pe bună dreptate, alături de numele marilor creatori ai poeziei mondiale: Byron, Pușkin, Ghoette. Poezia „cobzarului" ucrainean aparține acelui șir strălucit de reprezentanți ai poeziei politice europene: Necrasov, Mitzkevici, Heine, Shelley, etc.

Dar prin lirismul său de origină profund poporană și prin ideile sale, Șevcenco a adus un cuvânt nou și original în poezia politică a apusului.

Când a murit Șevcenco, cărțile sale erau interzise în Ucraina. In 1914 la împlinirea a 100 de ani dela nașterea poetului, comemorarea a fost interzisă, iar mormântul lui Șevcenco de pe malul Niprului a fost ocupat de jandarmii țarului.

Dar Șevcenco a prevestit și ziua care avea să schimbe fața imperiului. El a cântat vremurile în care frăția între poporul rus și cel ucrainean, va fi un fapt împlinit pe baza libertății patriei și limbii mujicilor de pe Nipru:

*și pe mine în marea familie,
în familia liberă, nouă,
să nu mă uitați. Să mă pomeniți
cu un cuvânt bun și liniștit.*

Astăzi, la a 125-a aniversare a nașterii lui Șevcenco, numele său este pentru prima oară pomenit cu pietatea și cinstea cuvenită. In ultimii douăzeci de ani, operele lui Șevcenco au fost editate în milioane de exemplare, atât în limba ucraineană cât și în limba tuturor naționalităților din U. R. S. S.-lui.

Monumentul lui Taras Șevcenco ridicat pe locul unde a fost exilat (Aleksandrovsk — lângă Marea Caspică — astăzi Republica Kazakstan).

„Cobzarul" este citit din munții Caucazului până la pădurile Komiului, din Rusia Albă și până pe malurile Oceanului Pacific.

Pentru organizarea comemorării lui Șevcenco, s'a constituit un comitet de scriitori, sub președinția lui Alexis Tolstoi. Se editează lucrări speciale, consacrate studiului vieții și operei lui Șevcenco și revistele literare îi consacră numere speciale.

Acum treizeci de ani criticul nostru C. Dobrogeanu-Gherea își încheia astfel primul studiu apărut în românește, despre poetul țărănimii ucrainene:

...„Lângă mormântul lui Șevcenco, curge apa iute a Dniprului... și îi povestește poetului bătrânul Dnipru că pe lumea asta totul se preface și se schimbă

Și după cum el bătrânul Dnipru trece cu alte ape pe lângă mormântul poetului, tot așa totul curge și se schimbă și cu fiecare clipă se naște și se închiagă altă viaț"....

CONSTANT. VÂLCOVAN

Pierre de Ronsard și muzele sale

Ecuyer la curtea lui Francisc I, Pierre de Ronsard resimte pentru primăvară emoțiile dragostei, întâlnind la 21 April, 1545, pe fetița oacheșă, frumoasa Casandra, pe care a căutat-o multă vreme. O fi fost și ea atinsă de flacăra iubirii, dar aceasta nu a împiedicat-o de a se mărita la un an după întâlnirea lor. Revenind în locul său natal el o întâlnește de mai multe ori și constată că, măritată cu Jean de Peigné, ea devenise cea mai liniștită soție. Poate că încă mai cântă uneori versurile inspirate de ea și puse în muzică de Coslely: Mignonne, allons voir si la rose...

Altă muză a schimbătorului poet a fost Marie l'Angedine, fetița simplă și bună, de 15 ani, care trăia în casa părinților ei din sătulețul Port-Guyet. Erau trei surori și poetul le-a întâlnit pe toate trei plimbându-se într'o barcă.

Marie, cea mai mică, i-a rămas la inimă și pentru ea a scris cele mai fine poeme. Apoi într'o zi, pe când era în Vendome, un trecător intră și-i spune că Maria a murit. Poetul a cântat-o în admirabilele versuri din „Sur la mort de Marie". Maria cea de cinsprezece ani al cărei chip era fraged și „rumen ca o roză de Mai", Marie pe care o vede în vis, bând nectar printre zei.

In fine într'o zi de cuptor, Iulie 1561, aude cântând într'un grup de fete tinere care dansau pe malul unui râu, pe aceea care a devenit „Dame Ginevre". El se scălda în valurile râului, când, auzind vocea divină, se aruncă gol pe nisipul de pe mal, complimentează pe frumoasa cântăreață, apoi se aruncă repede în valuri, după ce i-a sărutat mâna. A umblat apoi mult ca s'o regăsească, până ce în fine a aflat-o a doua zi seara, stând la răcoare pe pragul locuinței sale din Saint Marceau. Ronsard intră în vorbă cu ea, dar află că poartă în suflet jalea unei dragoste pierdute, care nu-i mai îngădue nădejdea altei iubiri în viitor. Ea e osândită să trăiască singură și tristă. Dar Ronsard nu s'a lăsat descurajat și până în cele din urmă frumoasa s'a înduioșat, au petrecut împreună un timp de fericire și apoi „ce bel amour devint... fumée".

Pe Isabeau de Limeuil a întâlnit-o la curtea Caterinei de Medicis, printre mai multe fete tinere „frumoase și oneste". După multe insistențe când inima fetei a început să se înduioșeze, poetul se arată încă discret și îngrijorat căci simte bine că nu poate fi pentru Isabeau de Limeiul de cât un capriciu. Ea e doamnă de alte aventuri.

Despre ultima muză pe care o cunoaștem, Francoise D'Estrée, zisă Astrée, știm doar atât că a ajutat pe poet pentru a ațâța gelozia lui Isabeau de Limeiul, și Ronsard se înflăcărase de frumusețea ei ciudată. A fost ucisă de mulțimea răzvrătită, dimpreună cu ultimul ei amant, marchizul de'Allegre, pe vremea lui Henri IV. După această ultimă aventură, urmează adevărata și cea mai mare iubire a poetului, Hélène de Surgère

Victor Eftimiu
Vorbe. Vorbe.. Vorbe...

Disprețuim mai ales pe cei pe care îi imităm.

*

Muncește cât mai mult și agităte cât mai puțin.

*

Inainte de deșteptăciune, inteligență înseamnează înțelegere.

*

Actorule, poți juca oricând pe Sofocle, Shakespeare sau Molière. Pieselor mele, însă, nu le stă la dispoziție nici Talma, nici Mounet-Sully.

*

Dă-mi succesul, nu explicațiile insuccesului.

*

Socotesc că inamicul meu are dreptate totdeauna. Deaceia, încep prin a mă fortifica în nedreptatea mea. Cu atât mai bine dacă am și dreptate.

*

Dreptatea pe care o ai nu-ți dă dreptul să-ți tiranizezi semenii în numele ei.

*

Unii nu concep prietenia decât ca o servitudine, adică a primi mereu.

*

Profunzimea e șarlatanie.

*

Nu spuneți despre mine:
— E un om cinstit.
Spuneți, numai:
— E un om care n'are nevoie să fie necinstit.

*

Practicând, la infinit, ipocrizia amabilității și a sentimentelor înalte, sfârșești prin a deveni un om într'adevăr amabil și spiritualizat.

*

In Franța, numai omul de jos e liber. Elitele trăiesc în constrângerea ierarhiilor.

*

N'ași vrea să fi fost în pielea lui Cristofor Columb, cu o zi înainte de a se fi arătat visatul continent, dar nici în pielea detractorilor săi, a doua zi!

*

Scapă, cât mai curând, de sclavia sărăciei, dar nu căuta să intri în cealaltă, mai apăsătoare, a avuțiilor.

*

Mare e Dumnezeu, dar nici coada dracului nu e scurtă.

*

Arta trebuie să urmărească verosimilul, nu adevărul, care e o simplă fotografie. Balzac spunea că datoria scriitorului este să facă adevărul verosimil.

*

Cât succes a obținut față de el însuși lectorul Cabotin, cetind-o, — atât e de bună poezia ta.

*

Dac'ar fi născut în purpură, ar fi mai indulgent cu originele altora.

*

In vremea adolescenței generoase, Harpagon mi se părea un monstru. Astăzi mi se pare un om normal, iar peste câțiva ani, probabil, un model.

*

Nu fi nici bun, nici rău. Aranjază-te în așa fel ca moartea ta să fie indiferentă tuturor. Vei fi dat exemplu celei mai nobile dintre virtuți: discreția.

*

Am în mine însumi un judecător prea lipsit de indulgență, ca să mai sufăr nedreptatea altora.

*

Tactul este frâna minții noastre prea limbute.

*

Ah, dac'am putea, apuca măcar de picior, dacă nu de gât, anii care fug.

*

Românul e nehotărît. Deaici și toate întârzierile sale.

*

Hotărîrile pripite sunt o formă a indeciziunei.

*

Euripide și Shakespeare sunt cei mai mari dramaturgi ai veacurilor, cu superioritatea de inteligență, sensibilitate și elevațiune a grecului civilizat față de barbarul nordic.

*

Cât de șters, convențional, retoric și artificios e Racine față de modelul său Euripide, iar d'Annunzio cât de umflat și de pueril!

In toată Europa cafea cu lapte, cafea cu lapte cu Franck
Franck

VIAȚA UNUI MARE ZIAR

JOHN WALTER III

E vorba de două volume conținând istoricul celui mai însemnat și mai impunător ziar englez: „The Times". Primul volum desvăluește tainele originilor sale și ridicarea sa ca o putere nouă în viața Britaniei. Paginile privitoare la alcătuirea puterei presei, de către cei ce erau supranumiți „The Thunderer", sunt epice.

Volumul al doilea e însă o adevărată dramă construită în douăzeci de acte, clocotind de frământarea și încrucișarea evenimentelor și personalităților. Intitulat „Stabilirea tradiției", acest volum urmărește, pas cu pas, construirea caracterului ziarului așa cum a eșit din mintea și activitatea colaboratorilor și a conducătorilor săi, precum și consolidarea sa cuprinzând 40 de ani, dela 1841 la 1884, în epoca Victoriană.

Cartea cuprinde peste șase sute de pagini, documente originale, scrisori, portrete, alte clișee și facsimile. Noui lumini sunt aruncate asupra averei, destinului și motivelor conducerii politice și administrației Marei Britanii, precum și asupra personalității oamenilor de stat, dela Aberdeen și Peel, Palmerston și Russel, la ultima guvernare a lui Disraëlli și a doua guvernare a lui Gladstone. Diplomația europeană din acele vremuri se strecoară printre evenimentele povestite ca „o suveică printre ițele de pe gherghef". Urmărim curgerea evenimentelor politicii interne și externe cu înșiși ochii contimporanilor. Trăim războiul din Crimeia, războiul din India, războiul civil din America, războiul franco-german și pe acel turco-rus. Mai greu de citit, dar neapărat necesară, este partea în care e vorba de organizarea tehnică a ziarelor.

Restul volumului este o cronică forfolitoare de viață, iar aspectele ei sunt atât de variate, încât e cu neputință de intrat în toate amănuntele temelor tratate. Trebuie să ne mărginim doar a schița într'un articol de revistă, viața corporativă a ziarul „Times" sub dinastia „Walter" și faimoasa editură a lui „Delane".

In 1841, când începe istoricul ziarului, murise editorul Barnes. Nici John Walter, nici fiul său însă nu pomenesc de numele său și nu par a fi afectați de moartea acestui om, care deși nu era el intemeetorul ziarului, se credea totuși personajul cel mai important. Toți se întrebau între ei cine va fi înlocuitorul lui Barnes.

Intr'o zi apare însă în birourile ziarului, un tânăr de douăzeci și trei de ani, „fresh as the day", dar fără a prezinta vreun semn prin care să se dovedească „puterile sale magice, care adresându-se unui prieten, exclamă în gura mare: „Ce crezi că s'a întâmplat, John?!... Sunt editorul ziarului „Times"!...

Tânărul era John Thadeus Delane. Un geniu care nu s'a manifestat de timpuriu, ca și al lui Pitt, Hamilton sau...Napoleon și nu strălucise până atunci nici într'un fel. Calitățile prin care acest om a devenit legendar în ziaristică, s'au manifestat treptat. Barnes fusese atlet intelectual în tinerețe, devenit cu timpul un birocrat gros și greoi. Tânărul acesta exuberant, menit să dea birourilor altă alură, a fost ales, în gând, de mult de „șeful proprietar" al gazetei, cu multă ascuțime în pătrunderea firii omenești.

Delane era de origină anglo-irlandeză, vioi și sportiv. La Oxford se distinsese mai mult la călărie decât la studiu. Era roșcovan, cu ochii strălucitori și privirea ascuțită, bine legat, cu trupul și membrele elastice plin de spirit, de energie și încredere în sine. Când era întrebat mai târziu dacă nu a simțit oarecare îngrijorare, fiind săltat deodată și atât de tânăr la o situație atât de înaltă, el răspunse: „Câtuși de puțin!". Mai târziu s'a dovedit îndestul de capabil să studieze dreptul și medicina. Tocmai când era pe cale de a-și lua ultimele examene, a fost angajat în casa de editură a marelui ziar, petrecând astfel zece luni în birourile ziarului în care a fost numit șef în felul cum am arătat. Când a fost numit „vizir", era „sultan" John Walter II, care a stăpânit încă vreo șase ani după aceia, după cum a fost apoi vizirul lui Walter III, mai stăpânit decât tatăl său, dar cu mai puțin voluntar ca el. Sub această conducere dublă s'a fixat pentru două generații tradiția și caracterul acestui impozant organ al presei. Treptat și-a căpătat Delane autoritatea deplină pe care i-o dădea poziția sa nominală, dar metoda de a-și alcătui legăturile de înaltă politică și contactul cu toate păturile sociale, și-a pus-o în aplicare foarte curând după ce și-a luat în primire postul. Nu a fost un scriitor genial, dar a fost un geniu în prinderea și organizarea tuturor firelor de conducere astfel încât să facă din „Times" un reprezentant social cu vaste și sigure informații și să creeze o administrație vie și adaptabilă tuturor condițiilor oricât de variate și schimbătoare ale realității. Avea o adevărată artă în combinarea informațiilor de tot felul spre a răspunde nevoilor reciproce dintre toate serviciile ziarului și a împăca aceste necesități variate cu o riguroasă și conștiincioasă putere de independență — lucruri foarte greu de armonizat.

Facultatea sa proeminentă era repeziciunea de a prevedea și a deduce dintr'un detaliu, ce părea fără importanță, o întreagă situație pe care o expunea clar și precis în cotidianul său.

Lui i-a urmat Thomas Chenery, cunoscut hebraist și arabist, care se remarcase în războiul Crimeei ca bun scriitor și eminent orientalist. Disraelli se întreba după dispariția lui: „Cine va mai privi, de acum înainte, înspre latura socială a afacerilor?". In adevăr sub conducerea nouă „The Times" luă mai mult un caracter de revistă periodică, decât de cotidian politic. Chenery era în general mai greoi și departe de a fi un administrator înnăscut. El a condus ziarul până în 1884, când a murit.

> *Imperiul britanic are în marile capitale ale lumii doi reprezentanți: ambasadorul Majestății Sale și corespondentul ziarului „Times".*
>
> **DISRAELLI**

George Buckle, în vârstă de 29 ani, părea anume destinat a-i lua locul. Cu el se termină volumul II, lăsând în sufletul cititorului o perspectivă bine desemnată a evenimentelor și vicisitudinilor primului veac din existența ziarului „The Times".

In ultimile două capitole se întrevede cum John Walter III, strânge din ce în ce mai mult frânele conducerii în mâinile sale. Când dispar ultimii din grupul briliant din 1847, el rămâne într'o supremație singuratecă, în care nimic nu poate șterge amintirea lui Delane.

John Walter III era un om mediocru, fără îndoială. Dar natura îi dăruise un fizic nobil și un temperament potolit. Eton și Oxford, cu programul lor de educație „cel mai bun din lume", i-au dat poleiala necesară situației sale sociale. Avea credința că Anglia e țara cea mai bună din lume și că instituțiile ei sunt cele mai desăvârșite și că toate țările din lume trebuiau să ia ca model libertățile lor publice. Omul acesta, care se alesese în parlament, ca liberal, era în fundul sufletului un conservator. Trăind în splendoarea castelului său dela Bear Wood, John Walter III, nu ar fi putut niciodată deveni campionul cauzelor nenorocite. Norocul îi zâmbea în toate, era bogat, puternic și mulțumit.

Nimic în lume nu ar fi putut strica pe acest gentilom punctual și minuțios. Nu se scobora însă cu niciun preț între colaboratorii de la ziarul său ca într'o familie, marea familie a presei. El privea „The Times" ca un mare trust public, iar pe sine se considera ca pe un slujitor privilegiat și răspunzător al țării sale. Ochiul său prevăzător era pretutindeni. Nu trecea o greșală de imprimare, nu îngăduia să scape o propozițiune dintr'un articol, „Walter privea „The Times" ca o parte din biblie".

Dar serviciul pe care l-a făcut el presei stă în alt fapt. In faptul că într'un secol în care mecanismul și rapiditatea mersului lumii creștea din ce în ce, el a continuat să păstreze ziarului său caracterul de ziar independent, de organ de informație sigură a opiniei publice, scris de literați și adresat unei clase mijlocii de cititori cultivați.

Un moment greu pentru „șeful proprietar" a fost clipa în care a trebuit să înfrunte noua presă populară — cu preț scăzut. Știa prea bine, ca și iscusitul său om de afaceri, Mowbray Morris, că dacă scade un penny din prețul foii nu mai pot avea hârtia excelentă pe care o impunea tradiția. Walter s'a decis să sacrifice popularitatea și tirajul calității și și-a menținut prețul până în 1913.

Dacă nu ar fi avut însă pe Delane care l-a ajutat în chip atât de fericit, cu tot norocul și reala sa pricepere a oamenilor și a situațiilor, nu se știe dacă „Times" ar fi ajuns și ar fi promovat atât de bine.

JOHN THADEUS DELAINE

Noutățile și informațiile nu vin singure și Delane știa cum să le caute și unde să le caute. El cerceta cluburile, saloanele în oraș, conacurile dela țară și vânătorile. Cei mari cu care era în relații continue îi respectau integritatea, subordonații recunoșteau în el maestrul ferm, franc și iscusit, care nu se dădea în lături la muncă. Principiul cardinal rămas dela Delane ca o tradiție, a fost independența ziarului de partidele politice. Puterea sa financiară, superioritatea sistemului său de informație și siguranța în sprijinul publicului cititor, i-au îngăduit să fie independent de orice guvern, ori cât ar fi fost de sever.

Puterea acestui mare ziar ajunsese a fi o putere formidabilă în viața publică engleză. „In curând, zicea prințul consort în 1855, nu va mai fi loc încăpător pentru „Times" și „Monarhie" în limitele aceleași țări".

In timpul când sub conducerea savantului Chenery, o recenzie favorabilă a unui roman dădea un câștig de 1000 lire sterline autorului său.

In era victoriană puterea ziarului „Times" era formidabilă. Dar această putere își avea origina în cinstea incoruptibilă a conducătorilor săi și ea se exercită numai în vederea binelui obștesc, pentru desăvârșirea, luminarea și interesul publicului. Temelia succesului său statornic și solid a fost și, să sperăm, va rămânea aceasta.

INSTITUȚII DE CULTURĂ FRANCEZĂ

In Decembrie trecut președintele Republicii Franceze a inaugurat noile clădiri pe carre „Collège de France"le-a ridicat pentru laboratoriile sale științifice.

Instituția aceasta de cultură e celebră în lumea întreagă. Cursurile sale sunt frequentate de un numeros public francez din Paris și de mulți străini, provincia le ascultă la radio, dar prea puțini, chiar printre francezi cunosc condițiile în care funcționează.

In genere se crede că este vorba de o Universitate pe când în realitate „Colegiul" este o instituție cu totul originală și profitând de informațiile ce se dau cu prilejul inaugurării noilor sale clădiri „Adevărul Literar" va căuta să lămurească pe cititorii săi în această privință.

In 1530, Francisc I a instituit așa numiții „Lectori Regali", în scopul de a da o formă decisivă „spiritului Renașterii", pe atunci încă în plină luptă pentru cucerirea Europei. Până atunci „Universitatea din Paris" avea singură monopolul învățământului de toate gradele și strâns legată de „privilegii", era împotriva oricărei inovații. Singura limbă care se învăța era latina și scholastica domina cu toată intoleranța sa, promovând discuția împotriva observației și aceasta tocmai în secolul descoperirilor, când libertatea și încurajarea cercetărilor era atât de necesară.

Cei șase lectori: doi pentru greacă, trei pentru ebraică și unul pentru matematici, nu depindeau decât de rege, care, după sfatul lui Guillaume Budé, le-a lăsat libertatea metodelor de lucru, i-a dezlegat cu totul de Universitate îngăduindu-le o libertate neștirbită.

Succesul a fost imediat, căci publicul a venit în număr mare.

Regele întemeiase o instituție care avea să trăiască, să se desvolte și să-și păstreze spiritul și rațiunea de a fi prin secole. Dacă Francisc I nu ar fi întemeiat decât această singură instituție, încă ar fi meritat numele de un „Rege Mare".

In secolul al XVII-lea și al XVIII-lea el și-a complectat oprganizația și și-a înmulțit numărul catedrelor propunătoare, denumindu-se „Collegium regium Galliarum", păstrat până azi. Blazonul său purta de atunci maxima ambițioasă „Docet omnia". Este singura instituție pe care a crutat-o Revoluția Franceză și de care nu s'a atins după aceia nici Imperiul.

Ceiace dovedește cât de mlădioasă a fost constituția sa pentru a se putea adapta tuturor împrejurărilor și necesităților, fără a-și altera spiritul și a-și pierde caracterul. Personalitatea sa era tocmai absența regulelor rigide și afirmarea unei libertăți spirituale și a metodelor sale de lucru ce nu se puteau îngrădi în nici un fel și nici nu se lăsau intimidate de nimic.

De aci a urmat starea ei de înflorire continuă și privelegiul superior de a îngădui în decursul secolului al XIX-lea și al XX-lea cercetări și studii nelimitate, sub egida sa.

Azi „Collège de France" are 48 de profesori, aparținând disciplinelor celor mai diverse, căci nici o ramură de învățământ nu poate fi exclusă de drept.

Primul articol al regulamentului său, din 24 Mai, 1911, precizează astfel scopul și misiunea Colegiului: „Le Collège de France" are de scop

RENAN

a contribui la progresul științii: prin lucrări de cercetare, prin învățământul relativ la aceste cercetări, fără a se preocupa de pregătirea pentru grade și diplome, prin misiuni și publicații".

Scopul său, deci, corespunde precizării dată de Renan, adică este în legătură „avec la Science en voie de se faire". Această misiune a Colegiului se traduce și în fapt, prin aceia că el nu depinde întru nimic de Universitatea din Paris, ci e direct în legătură cu Ministerul Educației Naționale, ca odinioară cu Regele.

Adunarea Colegiului, alcătuită din personalități venite din toate părțile lumii științifice și literare, unii covârșiți de diplome, alții fără nici un fel de diplomă, unii oameni de laborator, alții călători cercetători și anchetatori, filosofi, chimiști, geografi, alții oameni de acțiune, formează un corp omogen sub tabloul lui Francis I instituind primii lectori.

Preocuparea tuturor este de a menține spiritul în care a fost creat de către marele fondator al acestei institutii prezervând fără nici o știrbire practica liberei cercetări.

Alegerea profesorilor este chestiunea cea mai delicată a acestei adunări care-și asumă toată responsabilitatea mersului și propășirii instituției. In creditele, pe care Statul le alocă Instituției „College de France", există un capitol al „Personalului", adică al unui număr determinat de profesori. Indată ce un loc rămâne disponibil prin retragerea, demisia sau decesul vreunuia dintre ei, Adunarea e convocată pentru a hotărî cărei ramuri de activitate se cuvine a i se atribui locul rămas disponibil. Adunarea după ce a desemnat doi candidați, și a consultat cele cinci Academii care recomandă mai întotdeauna pe cei desemnați de Adunare, se adresează ministrului Educației Naționale care numește pe unul din ei și prezintă decretul numirii spre a fi semnat de Președintele Republicii. Ministrul, fără a fi obligat, numește pe cel recomandat în primul loc de Adunare, astfel încât profesorul este, de fapt, ales de colegii săi.

Având în vedere scopul, Colegiului care este a veni în ajutorul științei pe cale de a înfătui un adevăr nou, catedra care se creiază are în vedere posibilitatea de a găsi titularul care poate răspunde acestei misiuni și nu alcătuirea unui program de învățământ complect. De pildă, chiar dacă ar fi nevoie de un curs de Istoria generală sau de Economie politică, Adunarea nu se preocupă decât de găsirea unei personalități care să fie capabilă de a aduce o contribuție eficace și reală științii în specialitatea sa oricare ar fi ea.

Astfel o catedră de sanscrită poate fi înlocuită prin una de geografie. Bine înțeles că sunt uneori împrejurări în care Adunarea face concesiuni. De pildă dacă nu se găsește la un moment dat un chimist de geniu sau de spirit inventiv, nu se poate lăsa fără întrebuințare laboratoriul, atât de admirabil amenajate și înzestrate cu tot utilajul pentru cercetări. Asemenea împrejurări sunt cazuri de conștiință pentru membrii Colegiului, căci ei socot catedra ca fiind făcută pentru „un om", nu omul pentru catedră.

Alegerea se face cam în acelaș mod ca la Academie. Candidații fac vizite la membrii Colegiului, lămurindu-i asupra felului în care înțeleg să lucreze la catedra lor. Adunarea ține ședința în care discută titlurile prezentate de doi membri care au primit să fie „nașii" candidatului.

Apoi se votează, candidatul neputând, însă, fi ales decât „cu majoritate absolută". Alegătorii fiind cu desăvârșire deosebiți unii de alții,

JOSEPH BÉDIER

foarte cu greu se pot face coaliții primejdioase între ei. Adunarea este foarte geloasă de independența ei și nu îngăduie camarila care să-i impună voința ei. Sunt unii membri foarte influenți prin însăși valoarea lor, dar nu s'a găsit încă nimeni care să se poată lăuda cu conducerea Adunării și nici un ministru nu a fost în măsură, până în prezent, să-și impună candidatul la care ar fi ținut.

Odată numit, profesorul de la Collège de France are numai două îndatoriri: să țină, în fiecare an, un număr hotărît de conferințe, în al doilea loc să nu facă de două ori aceiași conferință. Profesorul prezintă, înainte de închiderea cursurilor, programul său de predare pentru anul viitor, indicând și numărul lecțiilor. Adunarea prin votul ei și apoi ministrul trebue să aprobe. De oarece însă aceste lecții se adresează unui public dela care nu se cere nici un fel de înscriere și căruia nu i se impune nici o restricție, se înțelege dela sine că nu se poate impune nici profesorului vreo formă didactică în senzul adevărat al termenului. Profesorul care a studiat și a profundat anume lucruri, expune unui public cultivat rezultatele la care a ajuns, dificultățile pe care le-a înfruntat, acele pe care le-a învins și acele pe care nu le-a putut încă învinge. Un savant serios poate da numai rezultate provizorii, rezervându-se a le complecta, modifica sau confirma în anul viitor. Esențialul e să fie viu și să-și trăiască sufletește experiența, nu să adune material mort, de aceia se cere ca să nu se țină de două ori aceiași conferință și se înțelege de la sine că la Colegiu trebue să fie profesori oamenii care și-au adunat rezerve la activul lor științific și că lecțiile lor nu pot fi improvizate. Publicul căruia se adresează cursul este un public pretențios, îi e cu neputință a fi determinat după anumite norme, el fiind special pentru fiecare profesor. Dar e și un public care vine în sălile Colegiului ca să se încălzească iarna.

Se spune că Renan, pe când era administratorul Colegiului, a fost întrebat de Ribot, care venise ca succesor la catedra de filosofie după Frank, ce public o să aibă. „Publicul lui Frank, bine înțeles!" Văzând pe Ribot cam nemulțumit, Renan i-a explicat:

„Cum să-ți spun? Publicul dela Collège de France este ca pisica: ține mai mult la lăcaș decât la oamenii din el". Ceiace are importanță este faptul ca specialistul, savantul să lucreze și să creeze și de multe ori, în sălile Colegiului, atât de pline de un lung trecut intelectual, se stabilește între profesor și ascultătorii săi o atmosferă de intensă conlucrare în cercetare, care stimulează entuziasmul și întreține înalta cultură a nobilului profesor francez.

Secol după secol au întreținut și preînoit misiunea încredințată acestei instituții de cultură de către marele rege Francis I, tot ce a avut lumea mai de valoare ca oameni. Numai administratorii din timpul Republicei a treia poartă nume atât de ilustre încât e destul să fie citate la întâmplare spre a-i aprecia valoarea.

In primul loc Ernest Renan (1883-1892). Apoi Gaston Boissier, Emile Levasseur.... Joseph Bédier — actualmente Edmond Faral — trecând dela administratori la maeștrii conferențiari numele prestigioase sunt încă mai multe și tot atât de renumite, fie în orientalism, în limba și literatura franceză, ca și în limba și literaturile străine, în matematici, și astronomie. (Lalande etc.), în chimie (Berthelot etc.), în științele naturale (Cuvier, Marey etc.), în fizică (Ampère etc.), în medicină (Laenec, Claude Bernard, Brown Séquard, d'Arsonval etc.).

Lista se continuă în secolul al XX-lea cu aceiași strălucire, dacă nu ar fi decât să cităm câteva din numele unora din marile individualități dispărute: Andler, Meillet, Joseph Bedier...

Din Giosue Carducci)*

Balata dolorosa

O palidă față în neagră 'nvăluire
Gândul mi-l duce-ades pe-a morții cale;
Dar nu 'n mulțime caut porțile tale,
Când se tângue Noembre, o cimitire.

Cimitir îmi e lumea când în soare
Pe cer dulcele mai senin întinde
Și-o rece adiere mișcă ape și ramuri
Și o dulce dorință respiră'n orice floare
Și 'n trandafiri un dulce dor s'aprinde
Și păsărele voios se chiamă 'n lanuri.

Când mai mult pare că lumea iubind e iubită
Și când copilele 'n dans deschid a lor brațe,
Văd între soare și mine-o singură față,
Palidă față în negru 'nvăluită.

In românește de SANDI BRATULESCU

*) Pianta antica.

Scriitorii români în gândurile și sentimentele lor

I. Eliade Rădulescu

Tradițiunile dela străbuni nu se sting sub jugurile noui. Căci jugul împilă, nu desființează.

Voesc pacea și libertatea din tot sufletul și din toată virtutea; însă dacă din calamitate va fi să o pierz, prefer mai bine a cădea sub jugul și capriciile unui singur despot, decât sub jugul și capriciile anarhiei.

Despotismul te subjugă și trăești spre a te libera; anarhia te distruge. Despotismul te ucide ca individ; anarhia te ucide ca nație.

Despotul te pedepsește pentru câte ai făcut în contra lui; poporul în anarhie te pedepsește pentru câte ai făcut spre binele lui.

Spre a organiza un popor, se cuvine a lua în considerație natura lui, datinele lui, credințele lui și înșiși prejudecățile lui.

Dă Românului legi române, legi biblice și creștine, lasă-i datinele străbune, dacă vrei să trăiască ca nație.

Legea nu e niciodată garantată, până nu e mai întâi dreaptă, și apoi fiind, pentru dreptatea ei, și eternă, devine religie.

...ceeace unește Dumnezeu, omul să nu desfacă.

Nu e perfectibilitate, de nu vom avea asemenea de scumpe și adorate, și progresul și conservația.

...omul pervertit e mai rău sau mai înapoi decât omul sălbatec.

Românul e din originea sa caustic. Caustic va să zică un ce care arde de frige; și de este Românul caustic, nu-l criticați, cititorilor, că prea l-au ars și l-au fript și pe el străinii, și ai săi, și însuși aceia în cari și-a pus toate speranțele. Disperația l-a făcut a-și râde de toate. Cu focul și dorul de inimă, și cu lacrămile în ochi este, și cu surâsul pe buze, dulce câte odată, amar de mai multe ori, și caustic sau arzător, ca focul ce arde în inima lui.

De n'ar fi sufletul, corpul n'ar fi decât un cadavru ce așteaptă putrezirea.

...dreptul se complinește prin datorie și progresul prin conservație.

...plăcerea materială de a lua nu se poate compara cu plăcerea spirituală și morală de a da.

Dreptul fără datorie este sinonim cu egoismul sau cu libertatea exclusivă, și libertatea exclusivă e una cu tirania.

Binele iese până în fine din excesul răului.

...între cei împilați se află totdeauna aspiratorii la libertate.

...niciun popor nu se bate și nu-și sacrifică viața pentru o idee, pentru un principiu, ca Francezii.

Unul din caracterele ce disting mai mult societățile decăzute din starea normală a umanității este de a profesa un principiu și de a practica altul.

Mâncând și tot mâncând, ajunge cineva a se identifica cu obiectul din care se nutrește. .

Dreptul și datoria, libertatea și egalitatea luate împreună, considerate, după cum și sunt, vine dintr'alta, singure pot produce o ființă completă, pe omul într'adevăr moral, ce se compune din omul întreg material și întreg spiritual.

(Extrase de Sanda Popescu)

CĂRŢI ŞI REVISTE

Putem considera o carte în succesia operelor unui autor, ca o etapă bine caracterizată în curba evoluţiei lui interioare. Din devenirea continuă şi împlinirea treptată a gândului, se desprind astfel momente ce hotărnicesc puncte distincte în evoluţia unei cariere scriitoriceşti. Fiecare nouă carte apare ca un rod al unei noi etape spirituale, ca o maturizare lentă a unei creşteri lăuntrice: când cartea e publicată, momentul pe care îl exprimă este de multă vreme depăşit.

LUCIAN BLAGA

Se poate reconstitui deci în linii mari traectoria unei vieţi interioare bogate, prin mijlocirea interpretării înţelegătoare a regimurilor morale pe care creatorul le-a însemnat în lungul operelor. Dincolo de aspectul unitar al cărţii, care o configurează oarecum omogen în esenţa ei intrinsecă, se pot desprinde diferenţe de ritm interior, de nuanţe şi chiar de motive, care diferenţiază în cadrul larg al operei, fiecare carte după un indice propriu. In acest sens, putem reconstitui mental devenirea spirituală a domnului Lucian Blaga, cu toată coherenţa şi omogeneitatea de structură a operei sale poetice. Căci poetul a parcurs drum lung. Temele sale iniţiale s'au împlinit, au căpătat rotungire, contur; alte motive s'au adăugat, recunoscând filiaţia directă sau indirectă din rădăcinile de simţire ale începutului; o lume de mituri, o adâncime emoţională şi o înmărmurire mereu reîmprospătată faţă de misterul lumii şi faţă de propria fiinţă, se desprind progresiv din revărsarea lirică a operei. Dar în cadrul aceasta ţărmurit şi în devenirea aceasta organică, ce diferenţe de accent şi ce parcurgere neobosită de etape! Tresărirea sufletului în faţa lumii nu putea reduce lirismul domnului Blaga la o reluare monocordă a aceleiaş tematici; în adâncirea treptată pe care scrisul lui a adus-o atitudinii poetice exprimate în primele versuri, se poate desluşi metamorfoza lentă a unei maturizări sufleteşti. Trecerea omului în viaţă prin filiera vârstelor se înscrie în poezia domnului Blaga prin diferenţa de timbru sufletesc ce o putem surprinde între primele versuri şi ultimul culegere apărută recent. Deşi poetul apărea încă din anii adolescenţei ca un reflexiv, vădindu-şi dela primele formulări teoretice o singură orientare filozofică, dela care nu s'a abătut de altminteri, semnalăm totuş între cele două etape extreme ale carierii sale lirice o nobilă diferenţă de timbru sufletesc.

Lucian Blaga: La curţile dorului.

(Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II".)

„La curţile dorului" e o confesiune nostalgică şi gravă. E mărturia unui popos uşor îndurerat, greu de melancolie. Timpul se rostogoleşte şi ne târeşte după el. Cuprinşi în desfăşurarea lui continuă, nu ne dăm seama de lunecare. Avem însă un moment în care recunoaştem că:

Prin vegherile noastre—site de in—
Vremea se cerne, şi-o pulbere albă
pe tâmple s'aşează.

Sortiţi unei fără de capăt aşteptări, înclinăm înduraţi capul:

Din când în când câte o lacrim'apare
şi fără durere se aşează pe geană.
Hrănim cu ea
nu ştim ce firavă stea.

Simţământul zădărniciei şi a oboselii elanului îşi fac loc nesimţit:

Izbânzile cui n'au căzut?
Şi inima cui n'a tăcut?

Unde este sprinteneala, eliberarea răsvrătită, ţâşnită, din „Vreau să joc"?

O, vreau să joc, cum niciodată n'am
jucat!
Să nu se simtă Dumnezeu
In mine
Un rob în temniţă — încătuşat
Pământule, dă-mi aripi
Săgeată vreau să spintec
Nemărginirea...

Viziunea cosmică şi comunitatea cu lumea, luată în sensul ei larg, se restrâng acum şi se diriguesc către colţul de ţară de care poetul este atras nostalgic. Poemul se umanizează parcă, devine mai puţin abstract, se adresează unei simţiri mai intime, aproape familiare. Saltul metafizic şi elanul cosmic fac loc concretului şi contactului cu lucrurile şi fiinţele apropiate. Ici-colo, se conturează totuş privelişti cereşti şi se desluşesc evadări totale, risipiri în timp, în vag, în nelămurit. (Asfinţit marin). Dar chemarea aventurii şi tristeţea fără cauză, fac loc dorului. Poetul poposeşte încă în lumea mitului, mai comunică, desigur, cu semnele mari pe care ştie să le desprindă din lucruri, dar aceste elanuri metafizice nu mai sunt susţinute ca odinioară de o articulare temeinică: poetul ancorează în concret, în aspectul imediat, evocator, al pământului natal. El evocă, mai ales în prima parte a volumului, realităţi directe, apropiate sufleteşte. Prezenţa sufletească a patriei e cu atât mai vie, cu cât ea e mai depărtată şi în afara cuprinderii concrete:

Singură vatra nu mi-e 'ngăduită,
şi cum aş slăvi schinteia 'mpământenită
cenuşa şi pravila, fumul — înaltul!

Viziunile şi evocările se înmulţesc (Belşug, Ciocârlia, Trezire, Alesul, Cântecul bradului) desfoind, tangibilă, realitatea pământului de obârşie. Reconstituire cu atât mai plină şi mai necesară vieţii lăuntrice a poetului cu cât, în contrast cu peisagiile amintirii, un alt decor se desfăşură înaintea ochilor săi aburiţi de nostalgie (Estoril). Boare atlantică, Unicornul şi oceanul).

Dar totul se prăfueşte în nemişcare, urmărit de trecerea neîncetată a timpului:

Neclintite-s morile —
Gândul, sarcofagele,
frunza şi catargele.
Ard în lume orele.

✻

Tehnica poetică a domnului Blaga se dirigueşte din ce în ce către simplicitate şi sobrietate de mijloace. Fără a fi strein de magia verbală, care fixează definitiv un vers rotungit, vibrant de armonie interioară, evocator prin el însuşi şi în afara sensului lui noţional, domnul Lucian Blaga preferă parcă notaţia fără putere de sugestie incantatorie dar neducându-se totuş la o simplă enunţare:

Pe lespezi urechea de-o pui, audu-se
viermii
cu freamăt porniţi pe căile vremii
cu carnea noastră să se cuminice
pe rând în două duminice.

Versul nu are fluiditatea aeriană, învăluitoare, rezolvându-se în muzicalitate pură, care-l statorniceşte într'o formulă poetică sprijinită exclusiv pe ritm şi cuvânt, acesta din urmă considerat în valoarea lui pură de sugestie. Dar dacă poetul nu săvârşeşte această decantare prin artificiu savant, el înscrie cu simplicitate un ecou sonor plin de evocare:

Doinind aş privi şapte ani
spre cerul cu miei luzitani.

Comunitatea de gând cu o lume de care este originar legat dau însă poeziei sale mişcarea ritmului popular (Coasta soarelui) sau ecoul muzicalităţii eminesciene:

Ah, pentru cine sunt largile
vremi? Pentru cine catargele?

✻

„La curţile dorului" îmbogăţeşte tematica lirică a domnului Blaga, în nelămuritul visului, prezenţa strivitoare a mitului şi chemarea directă, irezistibilă, a solului de origină. Registrul lăuntric al poetului cuprinde deopotrivă înfrăţirea cu lucrurile familiare, cu faptele mici şi simple, dar şi rătăcirea vijelioasă în spaţii sau comunicarea cu esenţele. Aderare la lume prin antene nevăzute şi presimţiri nebănuite, poezia domnului Lucian Blaga desfăşoară larg o jerbă neegalată de viziuni şi o vibrare nouă de suflet în faţa misterului a cărei permanentă chemare îi alcătueşte o adevărată raţiune de viaţă. Poemul domnului Blaga e o mereu reîmprospătată comunicare cu nespusul lumii şi cu neştiutul pe care îl purtăm în noi.

ION BIBERI

Cartea engleză

Sir Alexander Mac Ewen:

„Spre libertate"

Dr. Alexis Carell şi Ch. A. Lindbergh:

Cultura organelor

O carte, din punct de vedere literar, acceptabilă. E vorba de analiza concurenţei de ideologii politico-sociale ale vieţii contimporane. *Sir Alexander Mc. Ewen*, bine cunoscut în cercurile partidului naţional din Scoţia, îşi propune să apere spiritul său împotriva acelor cari se tem de „zorile naţionalismului", în ţările până aci liniştite şi expune cât mai documentar posibil, strîmtimea argumentelor pacifiste „care identifică această atitudine, cu preparative de războí".

Actul său de acuzare rămâne acelaş, în tonul alei sale: *„The acquisitive Society"*, unde scrie, „mărirea este în acelaş timp obsesia dar şi obstrucţia lumii moderne" şi unde, prin „mărire" înţelege „materialism".

Defavorizând şi cea mai mică unitate în „United Kingdom" — Marea Britanie, — referindu-se prin aceasta la Scoţia şi Wales, autorul insistă asupra unei creşteri a descentralizării guvernării în Anglia. In partea finală a cărţii, intitulată *Religion and Life* (Religie şi Viaţă), Sir Alexander deduce din vieţile sfinţilor, legătura dintre experienţa adânc mistică a revelaţiei şi aplicarea ei practică în reformele sociale, având chiar câteva meşteşugite remarce asupra creaţiunii. Singura speranţă pentru salvarea societăţii, este realizarea cât mai curând posibil, a „tovărăşiei întru mister... Candoarea de care se resimte întreaga carte, al cărei titlu *„Spre libertate"* (Teavards Freedom) e deplasat, poate satisface pe deplin spiritele celor cari cred că relaţiile internaţionale nu sunt compatibile cu naţionalismul adevărat.

✻

O ştire îmbucurătoare pentru admiratorii marelui scriitor, chirurgul american *Alexis Carell*, de al cărui nume se leagă capodopera „L'homme cet inconuu" recent tradusă în româneşte, este apariţia unei lucrări nu mai puţin interesante pentru problemul vital, *„Cultura organelor"* — The Culture of Organs — (ed. Hamish Hamilton) scrisă cu ajutorul faimosului air-man *Ch. A. Lindbergh*, ale cărui experienţe cu inima artificială sunt universal cunoscute. E vorba de descrierea tehnică a culturii unor organe întregi, prin metoda senzaţională „in vitro", pentru menţinerea ţesuturilor vii. Medicii din toată lumea, au primit cartea cu vădită satisfacţie, dată fiind celebritatea medicului american care a avut ocazia, încă student fiind, să contemple fenomenul vital experimentat de mâinile unui: Simon Flexner, Jacques Loeb, Meltzer şi Noguchi, în *„Rockefeller Institute for Medical Research"* al cărui membru activ este astăzi.

Intreaga lucrare respiră ceva monumental şi unic prin inedit, adresându-se tuturor acelora cari reflectează asupra misterului fiinţei noastre şi problemelor capitale legate de el.

MIHNEA GHEORGHIU

EXPOZIŢII

Pictorul Mutzner

O lucrare de mare valoare documentară ştiinţifică:

„ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI"

„Enciclopedia României", realizată în cea mai măreaţă formă şi în cea mai firească direcţie pentru nevoile şi ţelurile noastre culturale şi politice, este o dovadă, netăgăduită, a înţelegerii momentului actual, afirmând o conştiinţă a unităţii şi unicităţii vieţii neamului românesc, singură capabilă de a pregăti trainic opera viitorului. Nu este numai opera unei îndreptăţite mândrii, ci şi mândria unei îndreptăţite opere în care ne putem recunoaşte, cu toţii, de unde venim, cine suntem, ce avem şi unde mergem ca să putem şi aşa arăta că ştim de un trecut măreţ, că avem în faţă un viitor şi că în faţa oricărei duşmănii sau primejdii, nu ne vom pleca braţele.

Pentru noi ca şi pentru alţii, pentru toţi laolaltă, valoarea documentară ştiinţifică a acestei lucrări are preţ numai la lumina conştiinţei istorice şi culturale pe care o aduce. De aceea, în faţa tăriei politice de apărare, ea constitue tăria culturală prin care se afirmă dreptul nostru de a dispune de viaţa noastră în orice împrejurare. Această înţelegere trebue avută, cu deosebire, în vedere de toţi acei chemaţi a folosi, în acţiunile lor, opera „Enciclopediei României".

D. BOLINTINEANU AUTOR DE „VIEŢI ROMANŢATE"

Ultimele numere ale revistei d-lui Călinescu aduc două interesante studii semnate de conducătorul revistei:

„D. Bolintineanu autor de „vieţi romanţate" şi „Haşdeu biograf". Cităm din primul articol acest interesant fragment:

Nuvelele lui Negruzzi, ale lui Odobescu ar putea foarte bine să fie trecute la rubrica „biografiei romanţate" pentru acel amestec de strictă informaţie istorică şi de desfăşurare fictivă ce le este caracteristică. De bună seamă că D. Bolintineanu a fost înrăurit de ele în proza lui istoriografică, precum a fost influenţat de monografia lui N. Bălcescu asupra lui M. Viteazul. Dar nicio scriere nu răspunde mai integral noţiunii actuale de „biografie romanţată" ca vieţele de domni compuse poate din intenţii patriotice de D. Bolintineanu şi anume Viaţa lui Vlad Ţepeş Vodă, Viaţa lui Mircea Vodă cel Bătrân, Viaţa şi faptele lui Ştefan Vodă cel Mare, Viaţa şi faptele lui Mihaiu Viteazul, Viaţa lui Traian August fundatoriul neamului românesc. *Toate elementele hibridului gen sunt întrunite în aceste monografii, astăzi cu neputinţă de citit. Intâiu, aceste cărţi urmăresc existenţa eroului cronologic şi pe toată durata vieţii. Al doilea, au pretenţii informative şi chiar aparat critic. In sfârşit naraţiunea documentară este înfrumuseţată cu desvoltări epice de fantezie, cu dialoguri inventate, cu intrigi tratate nuvelistic care însă n'au niciun temeiu istoric. Se mai adaugă apoi consideraţii politice şi predici naţionale, de unde rezultă că autorul îşi închipuia că face operă înaltă de filosofie a istoriei şi de etică naţională, nici decum volume distractive.*

Urmând pilda lui Bălcescu, D. Bolintineanu foloseşte ca izvoare de informaţie aproape numai cronicile ţărilor vecine. Bonfiniu, Calcocondilas, Dlugos, Cromer şi însfârşit mai toată bibliografia strânsă de Şincai şi de Bălcescu îi este cunoscută. Bolintineanu este un om dacă nu cu carte cel puţin cu cărţi. Insă toate aceste cronografe şi relaţii sunt despuiate de anecdotica lor fără niciun spirit critic, ba chiar cu o credulitate ce primeşte toate văditele calomnii împotriva Valahilor.

VANZAREA MANUSCRISELOR LUI MONTESQUIEU

Manuscrisul celebrei lucrări a lui Montesquieu, „L'esprit de lois", a fost achiziţionat de statul francez pentru suma de 401.000 frs., circa două milioane de lei. De asemeni şi manuscrisul „Reflexions et pensées" a intrat tot în patrimoniul statului francez pentru suma de 101.000 frs.

Aceste două preţioase manscrise vor îmbogăţi colecţia de manuscrise a Bibliotecii Naţionale.

Corespondenţa adresată lui Montesquieu de către M-me de Tencin, de marchiza de Lambert, David Hume, etc., a fost cumpărată de municipalitatea oraşului Bordeaux pe preţul de 34.500 frs.

EXPOZANŢI

Pictorul Manea

PUBLICAŢIILE ASOCIAŢIUNII CULTURALE „ASTRA"

BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAŢIEI „ASTRA"

Vechea asociaţie culturală „Astra", care acum în urmă a fost încorporată Serviciului Social condus de d. prof. Dim Gusti, îşi continuă cu perseverenţă opera de luminare a poporului. Astfel în ultima vreme a apărut în colecţia „Bibliotecii poporale a Asociaţiunii „Astra" o serie de lucrări îngrijit tipărite, şi cu multă înţelegere alese din care cităm: **Poezii patriotice**, culegere alcătuită de Ion Breazu şi Ion Chinezu, **Fire de nalbă**, povestiri de Sabin Truţia; **Cărturari români**, de Ion Agârbiceanu; **Din durerile Maramureşului**, piesă de George Racoţi; **Despre cărţile funduare şi intabulări** de dr. Valer Moldovanu şi dr. Salvator Jurca; **Povestiri**, de Ion Pop-Reteganul; **„Soacra cu trei nurori şi Dănilă Prepeleac"** de Ion Creangă; **Câmin pustiit**, piesă de S. Truţia; **Din vieaţa sfinţilor, etc.**

Lucrările sunt puse în vânzare pe un preţ foarte mic, astfel că pot ajunge în mâna acelora dornici să se lumineze.

TRANSILVANIA

Buletin de tehnică a culturii, editate de Asoc. „Astra", **anul 69, No. 5—6.** Cuprinde: prof. dr. Iuliu Moldovan: Problema Munţilor Apuseni. Al. D.: Adunarea generală dela Abrud. Material informativ şi cronici.

INSEMNARI IEŞENE. Anul IV. No. 3.

Numărul pe Martie al acestei publicaţiuni ieşene cuprinde semnăturile d-lor: M. Codreanu, T. Hotnog, N. Ţatomir, E. Camilar, Lucian Dumitrescu, M. Ştefănescu-Galaţi, I. Fr. Botez, G. Nădejde, A. Ivănescu, V. Alexandrescu, Otilia Ghiulea, Gr. Popa, Socrat Lalu, Em. Diaconescu, Alexandru Claudian, Dim. Gherasim, Lib. Neto, N. I. Tanoviceanu, Octav Botez. Remarcabil studiul d-lui Al. Claudian despre Karl Kautsky. Note vii şi judicioase.

PAGINI LITERARE. Anul VI, No. 1—2.

Cu colaborarea d-rei Yvonne Rossignon şi a d-lor I. Agârbiceanu, Vasile Rusu, Aurel Marin, Ştefan Baciu, A. Chircev, V. Bunea, Romulus Demetrescu, I. L. Russu, G. Popa şi Tudor Murăşanu. O publicaţie de realizări lăudabile.

IZVORAŞUL, Anul XVIII No. 1.

Revistă de muzică, artă naţională şi folklor care apare sub îngrijirea d-nei Olimpia şi preot G. N. Dumitrescu-Bistriţa cu articole de I. Aurel Candrea, Hossu Longin Pompeiu. Un interesant studiu: „Animalele în literatura noastră populară" Horia Petrescu, D. Obârşeanu, G. T. Niculescu-Văraru, etc.

Publicaţii primite:

„Suceava", organ al ţinutului Suceava. Anul I, No 46. Director: R. Cândea

„România medicală", anul XVII. No. 5

G. URSU: G. Ibrăileanu şi Bârladul

O interesantă contribuţie la formaţia spirituală a marelui critic ieşan, în care ne sunt înfăţişate concepţiile filosofice, literare şi sociale ale **elevului** G. Theodor Ibrăileanu, debutul lui literar şi atmosfera morală a timpului. O lucrare care completează pentru cercetător cu date obiective configuraţia spirituală a criticului.

„Miroir de Bucarest"

E o revistă de elegantă ţinută technică, aşa cum la noi apar foarte puţine. Hârtia de bună calitate, caracterele tipografice frumoase, clişeele reuşite şi numeroase răspund la cerinţile cititorului rafinat, ale cititorului modern, pe care e firesc să-l atragă, când e vorba de o publicaţie ilustrată, întâi şi-ntâi prezentarea. Şi e nimerită grija pentru imagine, pentru punerea ei în cadru, fiindcă imaginea astăzi are infinate posibilităţi de reportaj rapid şi elocvent.

Dar pe lângă calităţile technice, „Miroir de Bucarest" conţine şi articole interesante datorite unor distinşi autori. Din No. 7, apărut de curând, cităm un portret al Reginei Marioara a Jugoslaviei scris în rânduri simple şi vibrante de d-na Anne-Marie Negulescu; un portret al d-lui Ministru Armand Călinescu, trasat în linii de frescă istorică; apoi alte portrete ale unor figuri din primul plan al lumii diplomatice şi politice; un articol închinat Conferinţei Balcanice şi în fine cronicile privind plastica, teatru, muzica şi cinematograful, semnate de nume consacrate ca acelea ale d-lor Alfred Alessandrescu, D. I. Suchianu şi H. Blazian.

D-l Blazian prezintă un condensat istoric al atelor româneşti unde regăsim cunoscuta eleganţă a scrisului d-sale şi putere evocatoare.

In restul numărului, cronici ale vieţii mondene din Capitala noastră.

O conferinţă mondială a Reuniunii Universale pentru Pace. (R.U.P.)

Cu ocazia adunării consiliului general a R. U. P.-ului care a avut loc la Londra s'a propus convocarea unei conferinţe mondiale la New-York în legătură cu expoziţia universală ce se va inaugura în curând. Dacă această propunere va fi adoptată în mod definitiv, se vor lua din nou toate măsurile ca această conferinţă mondială pentru pace să fie cât mai reuşită prin participarea unui mare număr de reprezentanţi ai tuturor ţărilor.

CÂNTĂREŢELE NOASTRE

D-na Eugenia Babad Cioculescu

CONCURS

PREMIUL DE COMPOZIŢIE „MAX CAV. DE ANHAUCH" PENTRU COMPOZITORII ROMANI

Premiul de compoziţie din fundaţiunea „Max. cav. de Anhauch" pentru anul 1939 în sumă de lei 15.000 se va conferi pentru compoziţiunea cea mai bună de muzică de cameră şi anume pentru pian şi cel puţin două instrumente. Vor fi preferate compoziţiuni brodate pe motive din folclorul românesc. Manuscrisele se vor adresa anonim către „Societatea Filarmonică din Bucovina" Cernăuţi, Piaţa Dacia Nr. 10, până la 30 Octombrie 1939. Informaţiuni la secretariatul societăţii susmenţionate.

VARIA

A apărut numărul 3 al revistei epigramiştilor cu colaborarea d-lui Radu D. Rosetti, Const. Riuleţ, Al. C. Calotescu-Neicu, Paul I. Papadopol, Tudor Măinescu, Aurelian Păunescu, M. Ar. Dan, Florin Iordăchescu, Mircea Pavelescu, Dr. Vătămanu, F. Lobodă, St. Ivanovici-Terenţiu, Sofronie Ivanovici, Ionel Lazaroneanu, I. C. Popescu-Polyclet, Aurel Chirescu, Al. Georgescu-Vâlcea, Jean Moscopol, C. Nicol şi Virgiliu Slăvescu.

Revista cuprinde articole de specialitate, anchete, amintiri, despre marii epigramişti şi rezultatul concursului cele mai bune epigrame cu subiect dat.

A APĂRUT excelenta publicaţie lunară NOU

MAGAZINUL

REVISTA LUMII SELECTE

No. 98

140 pagini

LEI 25

pe luna MARTIE cuprinde:

- *Cum s'a născut mărţişorul*
- *Victime ale frumuseţii*
- *Călătorie de nuntă*
- *Motive de divorţ*
- *Fecioara din Barratonga*
- *Satana învârteşte hora*

şi

LICURICII
Comedie în 3 acte de Tudor Muşatescu

NUVELE, MODĂ, ACTUALITĂŢI FEMININE, HUMOR, JOCURI DISTRACTIVE, ETC., ETC.

Adevĕrul

LITERAR şi ARTISTIC

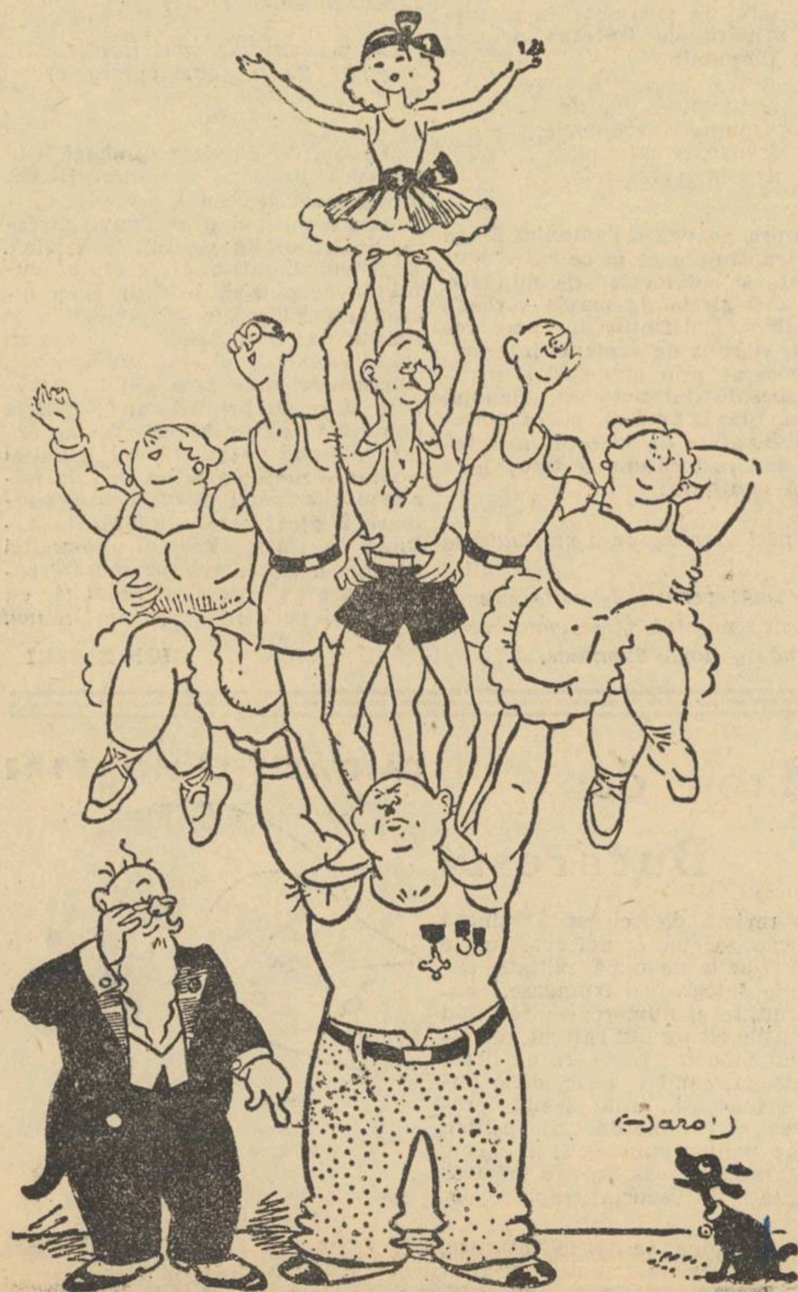
HUMOR

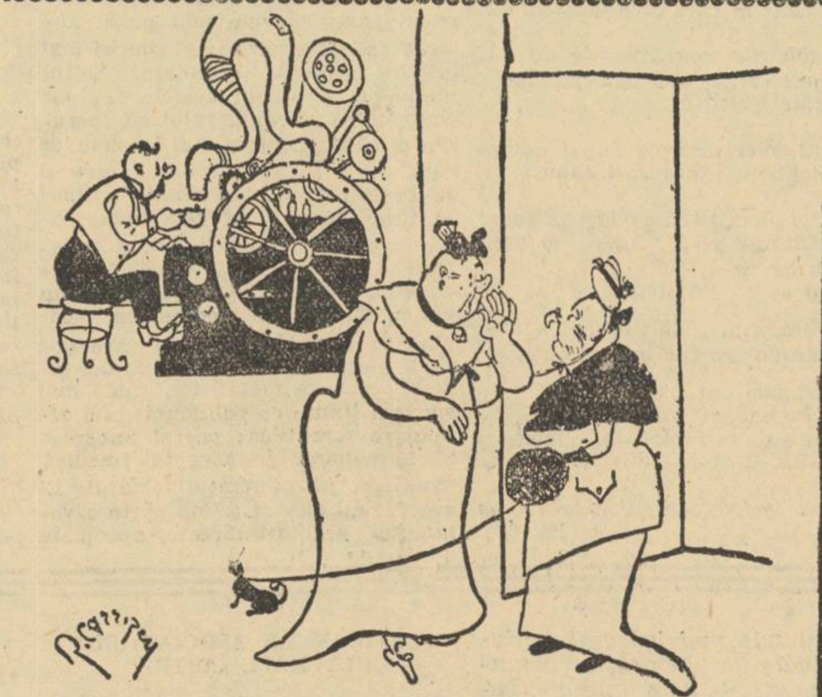
— Jean, de azi înainte, am să te chem Alecu.
— Şi eu cum să vă spun, conaşule ?
— Idiotule !
— Bine, conaşule, am înţeles. (Dimanche-illustré)

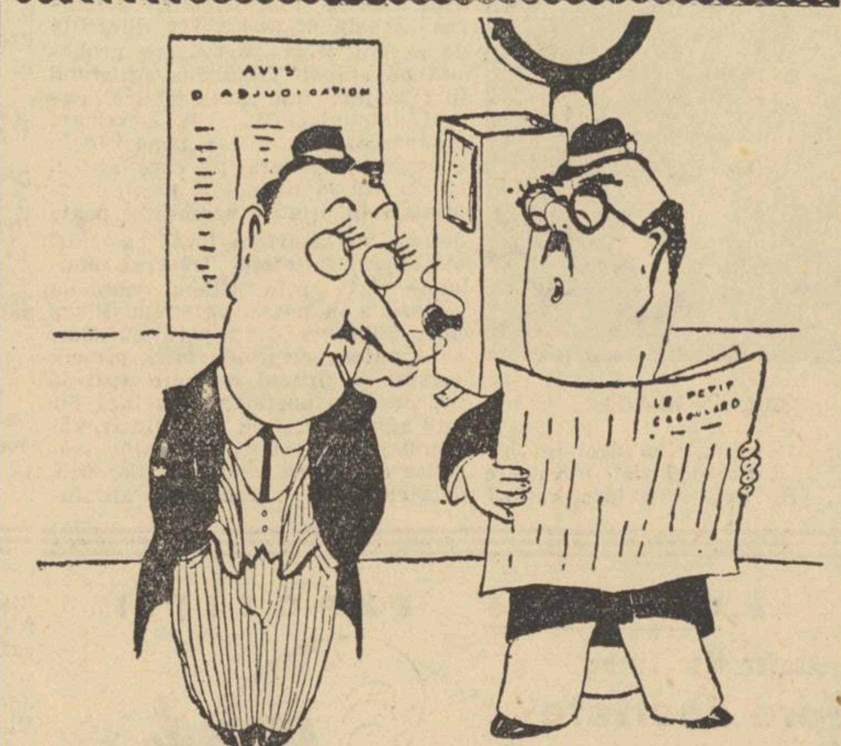
— Lasă cartofii. Nu curăţi atâţia că Popeştii nu mai vin la masă. (Ric et Rac)

— Atletule, ar trebui să porţi bretele.
— Mi-e imposibil. Mă apasă pe umeri !

— Viaţa e grea, mie-mi spui! Bărbatu-meu fabrică bani falsi şi abia-abia dacă o scoatem la capăt ! (Ric et Rac)

— Actualmente caut un post de contabil.
— Ştii, desigur, să scrii, să socoteşti rapid şi să lucrezi la o maşină de calculat ?
— Nu !... Dar ce are a face... Am foarte multă bunăvoinţă !

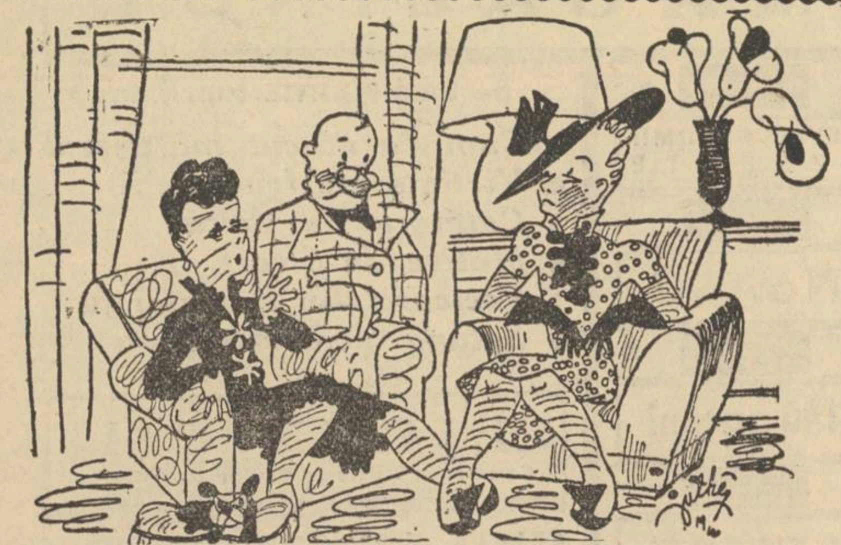
— Imi pare rău, doamnă, dar simt cum se trezesc în mine îndepărtate şi vechi instincte de antropofag !

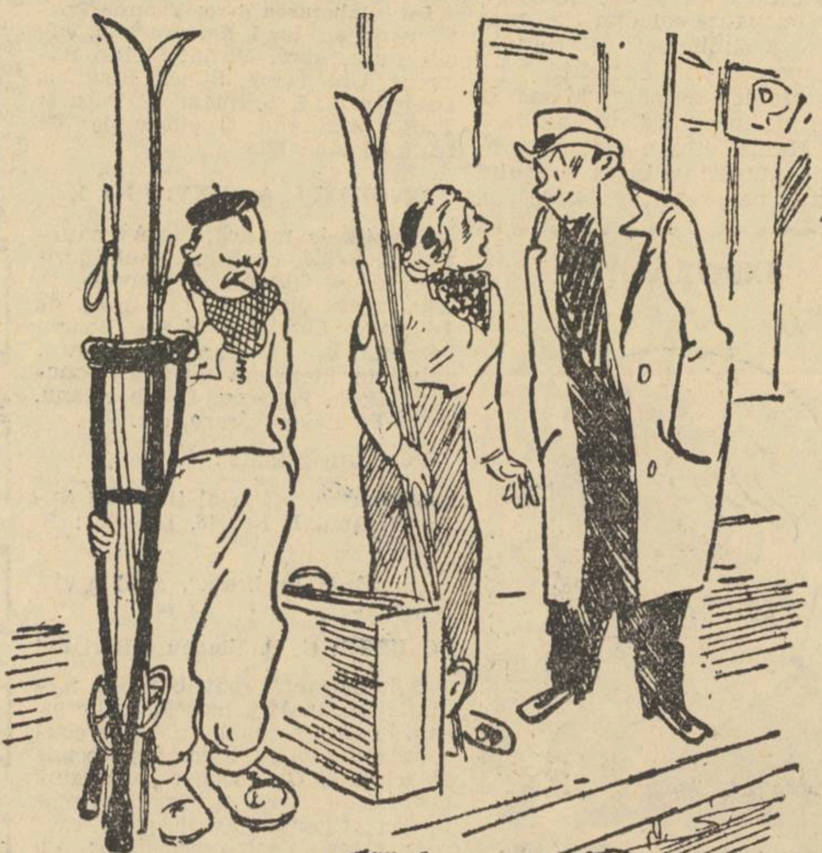
— Daţi-mi un exemplar din „Fiziologia râsului".
— Voiţi să o combateţi ?...
— De unde aţi ghicit ?

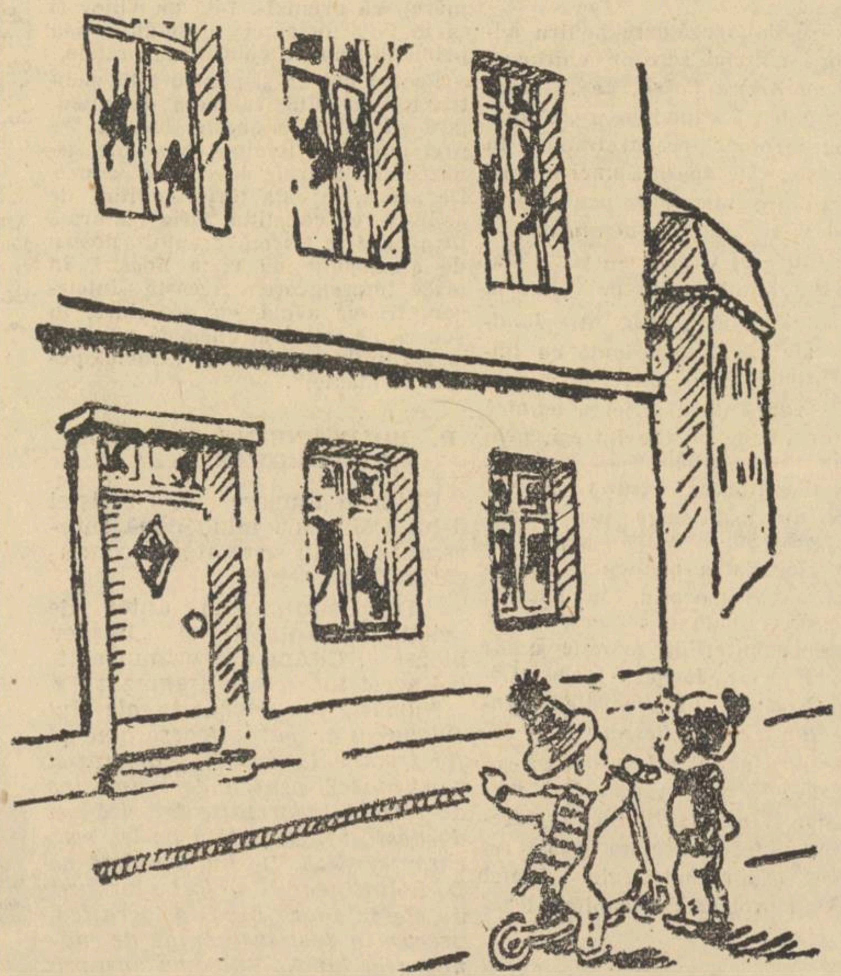
— Spune drept, îţi place în adevăr rochia mea atât de mult? Ca să ştiu să n'o port... Fiindcă am băgat de seamă că tot ce-ţi place ţie, nu mai place nimănui!...

— Ce drăguţ e căţeluşul. Trebue să fie scump !
— O desigur ! Cel care l-a pierdut oferea 1000 lei recompensă persoanei care i l'ar aduce (Ric et Rac)

— Francisc este întotdeauna pesimist !

— Dece sunt atât de multe geamuri sparte ?
— Paul a primit o puşcă automată cadou de ziua lui...

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREŞTI

DIRECTOR: M. SEVASTOS

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREŞTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcţiei Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, No. 954 — PREŢUL LEI 5 — Duminică 19 Martie 1939

Adevĕrul
LITERAR ŞI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:

Prof. C. M. Sipsom, Victor Eftimiu, Al. Philippide, Tudor Muşatescu, Al. Mironescu, Ion Biberi, Camil Baltazar, Mihnea Ghiorghiu, I. Massoff, Lucreţia Dăscălescu, Ştefan Tita, Take Soroceanu, G. Nenişior, Izabela Sadoveanu, Radu Mihail, Ross, Ner, etc

Carol Quintul, vorbind despre pretenţiunile lui Francisc I, spunea: „Vărul meu şi cu mine suntem de acord: amândoi vrem Milanul".

Ironia lui Carol Quintul este nu numai savuroasă, în măsura în care găseşte curioase aplicaţiuni şi în vremurile de azi, dar ironia lui examinată mai atent, conţine o subtilitate pe care ne vom strădui să o relevăm.

Propoziţiunea, într'o formă plină de amenitate, exprimă în fond o gravă divergenţă, dar în acelaşi timp nu închide nici un accent de agresivitate; ideea de exterminare sau de iremediabil sunt cu desăvârşire absente.

Neînţelegerea dintre cei doi regi are un caracter de neînţelegere familiară şi acest aspect particular ne interesează să-l evidenţiem, pentru că el, ni se pare, a definit totdeauna diferendele europene.

Popoarele europene s'au răfuit de multe ori între ele, însă încăerarea lor nu a avut niciodată înfăţişarea unei lupte sinistre de exterminare, ci caracterul unui diferend familiar.

Gândul nostru va apare cu atât mai lămurit cu cât îl vom căuta mai aproape de evenimentul epocii noastre.

In psihologia popoarelor europene n'a putut niciodată încolţi ideea de exterminare a adversarului, pentru că într'un grad mai mare sau mai mic totdeauna pe pământul acestui continent a trăit o conştiinţă de familie; şi am dori să adăogăm, de societate.

Sentimentul acesta, în veşnic progres, se află astăzi într'o fază deosebit de interesantă. Se impune aici o distincţiune şi anume aceea care rezultă din confruntarea a două noţiuni deosebite, dar care de multe ori se confundă.

In adevăr, popoarele europene nu formează o asociaţie—cum se crede deobiceiu — ci o societate.

In alte cuvinte traiul lor comun nu se datoreşte unei fatalităţi geografice, ci unui fapt infinit mai însemnat care are rădăcini într'o substanţă spirituală.

O asociaţie are un caracter formal şi întâmplător; o asociaţie nu poate avea o unitate organică.

Desigur, din punct de vedere politic, Europa ar putea fi considerată drept o asociaţie dar aceasta numai pentrucă politicul falsifică realităţile morale.

Pe un alt plan, mai adânc, Europa este o societate, adică popoarele ei au o structură consubstanţială.

Oricât ar încerca unii să o tăgăduiască, va fi din ce în ce mi greu să se conteste existenţa unor obiceiuri europene, a unei opinii europene, a unui fel de a gândi european, a unei puteri europene şi chiar a unei jurisdicţii europene. Nu credem, de pildă, că ideea unei „Societăţi a Naţiunilor" a fost cu totul streină de imaginea pe care o oferă Europa unui spectator în afară de ea, şi care este icoana unei indisolubile unităţi spirituale.

Paradoxul vrea ca aparenţele să pledeze împotriva noţiunii de societate, dar aceasta numai pentrucă popoarele nu au ajuns încă la acea conştiinţă clară, care este de astăzi înainte un bun definitiv câştigat pentru elitele tuturor naţiunilor. Asistăm astăzi la o svârcolire penibilă, care însă este preludiul izbucnirii unui adevăr esenţial şi luminos: Europa este o unitate spirituală inextricabilă.

Eroarea popoarelor europene este aceea de a-şi atribui calitatea de asociaţi şi de a căuta o platformă de înţelegere politică.

Istoria lucrează la înlăturarea acestor erori, şi va împinge naţiunile europene să se regăsească solidare pe temeiul ideii de societate, adică al unei comunităţi spirituale.

Politica, atunci, se va subordona culturii, pentrucă numai cultura este mijlocul propriu de valorificare al acelei realităţi pe care am numit-o Societatea Europeană.

UN MACHIAVELLI MODERN

de MIHNEA GHEORGHIU

Urmând obiceiului „profesiunilor de credinţă", după Il Principe *a urmat o serie inereagă de cărţi — fundament de doctrină, care de care mai revelatoare şi mai năstruşnice, deşi se spunea că ar fi avut mulţi detractori (se citează printre aceştia şi numele lui Frederic II), fiecare demonstrând teorii medicale pentru sănătatea popoarelor, sau adunând concluzii imperioase din experienţe mai mult sau mai puţin fericit făcute pe socoteala Marilor Pacienţi.*

Acei cari au admirat Fontamara, *minunată frescă a vieţii „cafonilor" italieni şi cartea de bogată documentare umană* Pâine şi vin, *vor avea prilejul să citească pagini de aceiaşi veridică actualitate, în lucrarea recent tradusă în limba engleză şi primită cu un meritat succes în toate cercurile intelectuale britanice,* Şcoala dictatorilor, *o fantezie ironică plină de observaţii personale de o remarcabilă dialectică.*

In „The New Statesman", cunoscutul literat şi sociolog Kingsley Martin, recomandă cartea în termenii următori: „Istoria originelor şi metodelor fascismului" au fost studiate şi prezintate de un şir întreg de scriitori mari. Ei bine, niciunul dintre aceştia nu şi-a stăpânit şi înfăţişat mai deplin subiectul, de cât Signor Ignazio Silone. *Nu numai siguranţa fără egal a cunoştinţelor în acest domeniu dovedeşte acest lucru, dar şi abila mânuire a unui stil concis şi limpede, care îi permite să treacă cu uşurinţă dela lucruri concrete la abstracţiuni pure. E o carte ce nu poate fi trecută cu vederea, prin faptul că deşi tratează chestiuni cunoscute despre subiectul propus, aduce un angrenaj de elemente inedite, răspunzând cu preciziune la toate discuţiile deschise de problema fascismului şi nerezolvate până acum!"*

Ignazio Silone este un scriitor italian de mare talent, persecutat pe rând întâi de Italia, apoi în Spania lui Rivera şi în urmă exilat definitiv, fiindcă s'a opus să distrugă datele sociologice strânse cu grijă din inima poporului italian, documente preţioase, care însă ar fi compromis reigmul, dacă ajungeau de domentul public.

Cărţile şi le-a scris în limba patriei, pe care o iubeşte mai mult de cât orice bun în lume, şi i-au fost traduse aproape în toate limbile pământului.

„The School for Dictators" a apărut în traducerea lui Eric Mosbacher şi a Gwendei David, cari au reuşit să-i impună claritatea şi ritmul curgător al limbii originale.

Deşi tema este destul de serioasă, luată în ansamblu, cartea conţine nu ştiu ce sburdălnicie în prezintare.

Incepe ca în romanele de aventuri, cu un gentlemen american care dorind să ajungă dictator în ţara lui, colindă toată Europa ca să înveţe meşteşugul stăpânirii popoarelor. Bineînţeles, omul nostru este secondat de un „doctrinar", un foarte erudit profesor, care găseşte la tot

(Continuare în pag. 10-a)

POEZIE ŞI MEDIOCRITATE

de AL. PHILIPPIDE

Să nu ne speriem de prea mulţi poeţi. Demulteori tânărul poet prost de astăzi poate deveni un bun cetitor de versuri bune, mâne.

Limba românească este un minunat instrument liric. Pentru poezie ea are bogăţii incalculabile, pe care, după poetul popular, le-a pus în valoare, cel dintâi Eminescu. Dela el până astăzi, adică în curs de vreo şaptezeci de ani (Venere şi Madonă *apare în 1870), limba paetică romsânească a ajuns să poată exprima absolut orice gâdire, orice nuanţă, orice mlădiere lirică. Işi dă seama de aceasta mai ales acela care încearcă să traducă poezie din altă limbă. Sub o pană puţin mai meşteră (un poet nu poate fi tradus decât de un poet), poezia străină poate trece în limba românească fără să-şi piardă nimic din strălucirea şi din cântecul ei. Poezia tradusă în astfel de condiţii devine gemena poeziei originale, în nouă haină românească. Nu mă sfiesc să spun chiar că, uneori, tonuri mai şterse şi mai puţin expresive din original (care poezie nu are şi astfel de locuri, începând cu bunul Homer care şi el din când în când adoarme?) capătă, în transpunerea românească, o feţuială nouă, şi aceasta nu din intenţia de-a feţui a traducătorului, ci din însăşi firea limbii româneşti, atât de potrivită pentru poezie. Traducătorul poet nu se îndură să păstreze lipsa de strălucire a originalului. Şi nu se îndură pentrucă limba cu care lucrează nu-i îngădue să devină plat şi inexpresiv. Aceasta nu este o exagerare.*

O experienţă destul de bogată în această privinţă mă face să afirm că limba poetică românească nu te lasă să fii şters sau vulgar. Limba românească, în poezie, nu permite să fii mediocru onorabil.

Cu oarecare ştiinţă a versificaţiei şi cu un dicţionar de rime, se pot face versuri franţuzeşti şi enemţeşti de-o mediocritate foarte corectă. Nu trebue pentru aceasta niciun talent ci numai îndemânare perfecţionată prin rutină şi prin lectură.

Limba românească se opune acestei pseudo-poesii. Orice platitudine străină sună şi mai plat în româneşte, după cum orice strălucire poetică din altă limbă se păstrează nealterată, ba chiar capătă o vigoare nouă atunci când este transpusă în poezie românească.

GOETHE

Iată pentru ce treptele dintre poezia proastă şi poezia bună sunt în româneşte zadarnice. Poezia bunişoară, pasabilă, mediocră sau, puţin mai sus, poezia corectă, care dovedeşte meşteşug şi rutină, care e numai bine construită, cu ritm sigur şi rime regulate; deasemeni poezia fără corectitudine formală (tot mai rară azi) dar care „promite", care vrea să capteze bunăvoinţa prin însuşiri de sinceritate, de sentiment spontan şi de bune intenţii sufleteşti, sau care vrea să-şi facă drum cultivând motive valoroase prin ele înşile cum ar fi avântul patriotic, ordinea socială sau evlavia religioasă, dar care prin expresia ei este inferioară acestor motive ori repetă cu mici variaţii vechi forme, unele din ele strălucite, banalizându-le şi pe acestea; — toată această poezie care nu-i nici proastă nici bună sună în româneşte înfiorător de sec.

EMINESCU

Poezia românească n'are o tradiţie de formă cum are poezia franceză, de exemplu. Faptul acesta uşurează introducerea inovaţiilor şi lărgeşte enorm posibilităţile de expresie. Poetul român are mai multă libertate de expresie decât are cel franţează versul liber. Lipsa unui cod poetic la începutul poeziei noastre trebue privită ca un mare noroc.

Bine înţeles nu vom scăpa nici odată de primejdia unei codificări şi a unei tradiţii strâmbe. Cea mai gravă dintre primejdii este însă, fără îndoială, întrebuinţarea poeziei în scopuri care n'o privesc exclusiv. (Exclusiv nu înseamnă aici că poezia tre-

(Continuarea în pag. 10-*a*)

SUVERANITATE SPIRITUALĂ

de CONSTANTIN M. SIPSOM, Profesor Universitar

Moartea Pontifului catolicismului, a fiinţei eminente care a fost Papa Pius al XI-lea, a arătat încă odată lumei —prin emoţia pe care produs-o, prin manifestările de respect aduse lui de toţi, chiar de acei cari, în mod ostentativ şi teoretic, neagă virtutea superioară a credinţei creştine — marea însemnătate acordată de toată lumea puterii spirituale, întruchipată în reprezentantul său cel mai pur: capul unei religii.

Alegerea noului papă, în persoana Cardinalului Pacelli, care a devenit Pius al XII-lea, este indicatoare şi ea, — pentru circumstanţele în cari s'a produs, pentru raţiunea şi semnificaţia sa, din punctul de vedere al preocupării Conclavului, a voinţelor şi energiilor de a se îndrepta către acel mai capabil de a fi continuatorul demn al operei de reacţiune contra materialismului, începută de marele dispărut.

Ne găsim, în adevăr, — şi aceasta e semnificaţia crizei care frământă lumea, — în momentul decisiv când trebue să se aleagă între suveranitatea puterii spirituale — în care se rezumă toată civilizaţia noastră de origină greco-latină — şi între dominaţia şi suveranitatea puterii materiale, brutală şi fizică, a numărului, a cantităţii, a instinctelor, — doctrină a barbariei.

Căci ce este în ultimă analiză ceea ce s'a numit barbarie, şi care să nu se regăsească în procedeele de dominaţiune ale forţei şi alte materialismului?

Găsim cultul şi supremaţia faptelor împlinite, al ignorării principiilor şi regulelor de drept sau a creărei lor de către putere şi în serviciul ei, orgoliul puterii fizice al oricărui individ, al oricărui organism social.

Nu găsim altceva decât liberul curs dat instinctelor, poftelor şi nevoilor materiale, transformate în drepturi, în forma acelei false şi înjositoare teorii a necesităţii, care ar justifica totul: împărţirea a ceeace aparţine altuia, creat prin munca şi inteligenţa sa, cu acel care n'a conlucrat întru nimic la această producţie, — care are nevoie de ea; contopirea ţărilor acelor popoare cari le-au format, pentru că o prolifică augmentare a unei populaţii vecine creiază nevoia de expansiune, deci de cotropire şi de acaparare —, satisfăcând astfel un instinct pretins legitimat prin calificarea sa de natural.

Toate aceste elemente se regăsesc în organizaţiile cu caracter materialist, exclusive de idee de drept, cu scop şi tendinţe de dominaţiune a unei individualităţi care îşi substitue voinţa sa absolută, voinţei fiecăruia, care vede desvoltarea şi progresul în număr, în cantitate, în dimensiuni, nesocotind măsura, distincţia, calitatea, şi acel atribut esenţial al demnităţei fiinţei umane care este libertatea, adică dreptul de a-şi face singur, nedirijat, nesilit de nimeni decât de conştiiţa sa, datoria.

Or, progresul şi civilizaţia nu pot fi decât rezultatul unei organizări inteligente şi utile a libertăţii individului — creat în sensul îndeplinirii prin el însuşi a îndatoririlor sale şi a considerărei supremaţiei spiritului asupra materiei, ca fiind adevărul absolut. Nu se poate concepe civilizaţie cu *negarea individului* care nu e decât o formă trecătoare drept, a energiei, a puterei, a voinţei Divinităţei care i-a dat o misiune neîndoelnică prin crearea sa, în drama vieţei eterne în care el este unul din actorii vremelnici, dar necesari. Dominaţia spiritului, este aşa dar aceea a divinităţii, căreia materia este subordonată. Ori ce acţiune nu-şi poate explica, şi nu poate fi judecată, decât în antecedentele sale, a căror resultantă este. Iar antecedentul este în mod necesar gândirea, spiritul, — preexistent dar, prin definiţie, aceea ce este creat şi a materiei. Civilizaţia nu poate fi altceva decât dominarea de către spiritul uman a forţelor organice şi anorganice materiale. Ceea ce distinge, în adevăr, civilizaţia principalelor ţări din Europa, şi ceeace fundează superioritatea sa asupra celorlalte, constă tocmai în aceasta.

Ceeace caracterizează civilizaţia Europeană este influenţa descrescândă a legilor fizice, şi influenţa crescândă a legilor mintale, care sunt morale şi intelectuale, şi care se numesc credinţa şi ştiinţa, din a căror coexistenţă numai naşte adevăratul progres şi adevărata civilizaţie. Ştiinţa fără conştiinţă poate fi pernicioasă şi diabolică; precum fără ştiinţă, conştiinţa se zădărniceşte în contemplaţii sau poate să derive în acţiuni inutile sau chiar periculoase.

Adevărata civilizaţie nu poate fi definită decât prin istorie. Civilizaţii trecute au existat în China, în Egipt, în Indii, dar ele n'au fost ceea ce înţelegem propriu zis prin Civilizaţie. A fost un moment în dezvoltarea lumii în care, mai inventiv şi mai industrios decât oricând, omul întrezări totuş că atâta artă şi lucrări se făceau în zadar, că era inutil poate de a majora numărul bunurilor şi cantitatea bogăţiilor. Orice cantitate este în adevăr susceptibilă de noi aşezăminte, orice număr de o augmentare indefinită.

Continuare în pagina II-a

LA MOARTEA LUI GASTER

de IZABELA SADOVEANU

Ziarele din Londra anunţă moartea doctorului Moses Gaster, pe când se ducea în automobil la Oxford pentru a ţine o cuvântare la o adunare a studenţilor români din acel oraş, unde fusese convocat. El era întovărăşit de soţia sa Lucia, unicul copil al doctorului Michael Friedlandar pricipal al Colegiului Iudeu din Londra, cu care se căsătorise în 1890. Născut în Bucureşti 1856, fiu al Cavalerului A. E. Gaster, ataşat la legaţia londoneză, el era membru al unei familii evree de multe generaţii, aşezată în România, dar în calitatea sa de Evreu nu a căpătat cetăţenia în ţara sa. Era totuşi bacalaureat în litere şi ştiinţe la Universitatea din Bucureşti, căpătând în urmă şi titlul de doctor în Filosofie la Leipzig, precum şi diploma seminarului rabinic din Breslau. Dar fiind, prin situaţia sa de Evreu „un fără de ţară", a fost printre cei câţiva Evrei „exilaţi" din motive de politică interioară deşi decorat cu ordinul Coroana României clasa a doua pentru merite în învăţământ, unde fusese inspector şcolar, figurând în comisiile de examen de capacitate al membrilor învăţământului secundar şi fiind conferenţiar de Limba şi Literarura română la Universitatea din Bucureşti, precum şi membru al Academiei Române.

După izgonirea sa din România, venise în Anglia, unde şi-a asimilat în destul de repede limba engleză şi îndestul de bine spre a fi primit conferenţiar de Literatura Greco-Slavonică, la Oxford, unde a fost retribuit abia după cinci ani de funcţionare, după ce Consiliul de administraţie a publicat prima serie a conferinţelor sale, dându-i astfel dreptul unei situaţii stabile în învăţământul englez. Incidental a căpătat un salar şi ca Şef Rabin la Sefhardim, instituţie pentru Evreii Spanioli şi Portuhezi din Londra. Acest oficiu l'a îndeplinit din 1887 până la 1918, când fiind aproape să-şi piardă vederea, a fost silit să-l părăsească. Pe lângă acestea a mai ocupat şi locul de Principal la Memorial College al lui Sir Moses Montefiore din Ramsgate.

Opera rămasă după el este considerabilă şi a făcut să se impună autoritatea sa, ca învăţat, unui popor cunoscut prin severitatea şi greutatea judecăţii asupra oamenilor şi a valorii lor.

Activitatea sa, ca Evreu pentru naţia sa, a fost în cea mai mare parte intelectuală şi educaţională. El s'a interesat în mod special şi foarte activ la aşezarea Evreilor în Palestina, luând parte la opera comitetului „Choveve Zion", ajutând la întemeierea colonizării conaţionalilor săi în colonia agricolă, „Zchron Jacob", de care se interesa mai ales Laurence Dliphant, aşezat la Haiffa. Intre altele a scris „Hebreo Illuminatev Biblies of de Hirth and Tenk Centuries Bibles", „A Samaritain Scroll of the Pantateuch", „The History of The Bevis Marks Synagogue", „The Samaritain Book of Joshua", „Judis Divorce", „Studies and Texts in Folklor Magic, Medievale Romance", „Hebrew Apocrypha and Samaritain Archeology", în trei volume. Acestea din urmă reprezintă lecţiile sale din 1925, adică la vârstă foarte înaintată, când aproape îşi pierduse vederile. El a a descoperit şi „The sword of Moses" o lucrare foarte veche de magie iudaică, pierdută de mai bine de o mie de ani şi care s'a regăsit şi s'a publicat sub îngrijirea lui .

In 1925, asistând la Londra la o conferinţă a d-lui Marcu Beza asupra literaturii noastre, am avut prilejul să cunosc pe bătrânul învăţat, care ne-a salutat într'o frumoasă şi corectă limbă românească, cu o formulă de binecuvântare pentru ţara noastră şi leagănul familiei sale. Bătrânul înalt şi voinic, avea înfăţişarea unei nobile şi vechi figuri biblice şi era impresionant prin accentul profund cu care vorbea de România, în care nu se mai întorsese să se aşeze, după ce se împlinise termenul izgonirii sale, dar pe care o vizitase îndată ce îi fusese îngăduită vizita şi pentru care scrisese, la cererea guvernului Român, un raport asupra sistemului de educaţie în Anglia şi editase, tot după o cerere oficială, cea mai veche versiune a noului testament în româneşte, după un manuscript aflat în British Muzeum.

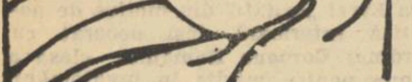
Acest „fără de ţară" nu se putea desprinde de pământul în care se născuse şi deşi preţuit şi ocrotit în ţara în care se aşezase după izgonirea sa din România, gândul şi sufletul lui se îndreptau mereu spre ea, căutând să fie în slujba intereselor culturii româneşti.

VIAȚA TEATRALA

„Cuibul" de Andre Birabeau la Teatrul Modern. Teatrul străin în vitrină: „Les parents terribles" de Jean Cocteau. —

Eforturile sunt totdeauna răsplătite în artă, chiar dacă răsplata nu e de natură materială, ci doar morală. Bucuria unei reuşite în domeniul teatrului este atât de rară în România, încât pentru a o marca, suntem obligaţi să recurgem la expresii tari, la cuvinte ditirambice, ca şi cum ar fi vorba de un lucru excepţional. Vocabularul unui critic este redus la câteva expresii corespunzătoare notelor sau menţiunilor pe care le are la îndemână un profesor pentru a aprecia valoarea unui elev: de la unu până la zece sau de la „insuficient" la „foarte bine". Iată-ne dar în faţa unui spectacol pe care lipsa de calificative suficiente şi reuşita lui în comparaţie cu celelalte realizări actuale pe scenele bucureştene, ne obligă să-l numim „excepţional".

E vorba de „Cuibul", o comedie a lui André Birabeau, care constitue ultimul spectacol al Teatrului Modern.

Ionel Ţăranu

Evident — şi cititorii noştri faţă de lunga dar necesara introducere de până acum şi-au dat seama de ce este vorba — atât textul cât şi spectacolul „Cuibului" nu au nimic strălucit. Dar, eforturile pe care le-a făcut trupa d-lui Ţăranu, de a evada din literatura periferică a artei dramatice şi de a se ridica la un nivel artistic acceptabil, trebuesc răsplătite. E un caz izolat în activitatea teatrelor noastre particulare, şi datoria noastră este de a-l releva publicului.

„Cuibul" este o comedie agreabilă, scrisă cu mult meşteşug, deşi are unele lungimi. André Birabeau ştie mai mult să speculeze din punct de vedere dramatic, o situaţie, decât să construiască scenic. In multe din piesele sale am remarcat acest artificiu; în „Cuibul" el apare însă destul de clar. Birabeau se ocupă mai mult de găsirea unei idei inedite decât de adaptarea acestei idei pentru scenă. In „Pamplemousse" (jucată la noi sub titlul „Colonîale") sau în „Barza", Birabeau specula până la maximum două situaţii originale: un copil din flori cu tenul bronzat, picat pe neaşteptate într'un orăşel de provincie, unde tatăl lui trecea drept un burghez potolit, sau o dragoste precoce dar normală, cei doi îndrăgostiţi devenind părinţi înainte de a avea 15 ani. In „Cuibul", Birabeau imaginează un om cu două cămînuri, din care cel ilegitim are un caracter mult mai familial, şi în jurul acestei idei brodează trei acte, care dramaticeşte vorbind, nu marchează nici o evoluţie, punctul culminant fiind atins la jumătatea actului întâi, când publicul este pus în faţa adevărului. Lovitura de teatru e pregătită pe îndelete şi cu multă abilitate. De aci însă nu se mai întâmplă nimic şi autorul e obligat să recurgă la o lungă ciocnire între cei doi copii — cel legitim şi cel nelegitim — acesta din urmă fiind convins că celălalt este în afara legilor, iar cel legitim consimţind la acest sacrificiu pentru a nu-şi mâhni o soră întâlnită atât de târziu şi în condiţiuni atât de dramatice. După ce lucrurile se pun la punct şi inevitabila scenă de explicaţii are loc, băiatul legitim îşi dă seama că protecţia legilor nu e suficientă pentru a crea atmosferă de familie şi că adevăratul cuib s'a făurit tocmai în căminul realizat la umbra căsniciei. André Birabeau e plin de idei şi nimeni nu-i poate contesta fantezia cât şi uşurinţa inventivă. Piesele sale însă sunt construite în suprafaţă şi atunci când ajung să sugereze o idee mai profundă, autorul parcă ezită să se compromită şi se opreşte în pragul ei. Neîncredere în sine, lipsă de curaj, sau tocmai cunoaşterea aptitudinilor şi posibilităţilor lui? Iată o intrebare pe care ne-o punem de câte ori suntem în faţa unei piese de Birabeau. Nu e mai puţin adevărat însă, că din această cauză, toată producţiunea acestui autor rămâne valabilă doar în actualitate, succesul ei fiind legat de momentul reprezentaţiei şi atât.

„Cuibul" este deci o piesă modestă, cel mult corectă, cu unele sclipiri, dar şi cu multe scăderi. Faţă însă de repertoriul jucat până acum la Teatrul Modern (nu vorbim de spectacolele care poartă semnătura d-lui Iancovescu şi ne referim în special la „Păzeşte-mi nevasta" sau „Poly-Pac" sau câte altele de acelaşi gen), constatăm un reviriment îmbucurător, o tendinţă certă de orientare către un teatru mai serios.

Nu numai alegerea piesei a fost fericită, dar şi chipul cum a fost realizată scenic ne îndrituește să sperăm că Teatrul Modern a păşit pe calea cea bună. Să nu se creadă că spectacolul este fără cusur. Din contra, am observat multe scăderi, dar înainte de toate s'au evidenţiat eforturile făcute de interpreţi şi de regisor, pentru o cât mai armonioasă realizare de ansamblu. De pildă, d. Ionel Ţăranu, într'un rol care nu corespundea câtuşi de puţin aptitudinilor sale, a încercat — reuşind pe alocuri — să dea o figură caracteristică personajului ce-l interpreta. In compunerea acestui rol, d. Ionel Ţăranu a lăsat de o parte acea căutare de efect eftin cu care ne obişnuise până acum, păstrând tot timpul o atitudine unitară. Dacă d-sa a rămas uneori pe marginea rolului, nu e mai puţin adevărat că a muncit, şi odată cu el toţi cei ce l-au secondat, realizându-se un spectacol dacă nu strălucit, cel puţin bine închegat şi foarte just ca ton.

Pe de altă parte d-na Cella Marion a fost o revelaţie. O credeam în arta dramatică o simplă amatoare; d-sa ne-a dovedit contrariul, jucând cu o conştiinciozitate rară, şi reuşind să ne dea o compoziţie unitară şi bine lucrată. Abandonând comedia uşoară şi trecând la un teatru mai serios, probabil că d-na Cella Marion a fost pentru ea însăşi o revelaţie. D. Mircea Axente a fost singurul care ne-a deziluzionat. D-sa a repurtat câteva succese în roluri de adolescent şi crede că de aci înainte îi este îngăduit să se repete la infinit. Păstrând aceleaşi gesturi, aceeaşi atitudine, aceeaşi figură de copil răsfăţat, D. Mircea Axente nu s'a integrat decât foarte rareori din rol. Ne pare rău de a vedea un element pe care-l credem şi azi înzestrat, căutând să se strecoare prin teatru fără a depune eforturi suficiente.

D-nele Aura Radovici (pe care nu am văzut-o de multă vreme, dar care şi-a păstrat talentul), Aura Fotino, Donna Carozzi, (o reuşită compoziţie) şi d-nii Romeo Lăzărescu, G. Handoca, G. Şerbănescu (un comic de bună calitate) şi L. Calmutzky, au întregit cu multă omogenitate ansamblul.

Un spectacol de bună calitate pe care-l recomandăm călduros.

Nu de mult, cu ocazia săptămânii dedicată cărţii franceze, am vorbit în aceste coloane de teatrul lui Jean Cocteau. Arătam atunci că în toate domeniile de creaţie, Cocteau lucrează sub egida poeziei, intitulându-şi producţiunile „poesie de roman", „poesie critique", „poesie de théâtre", etc.

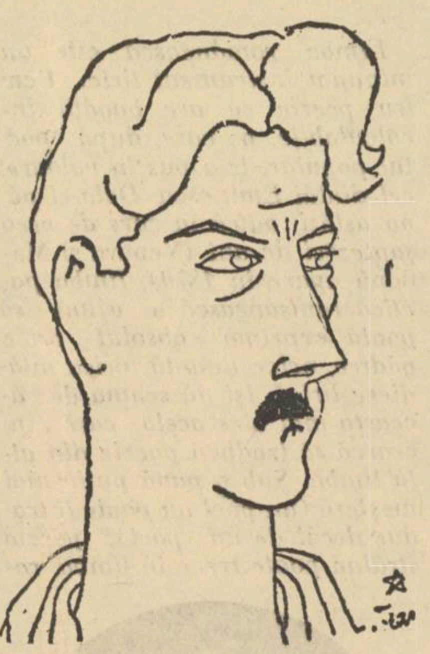
Odată cu „Les parents terribles", Jean Cocteau a simţit nevoia să iasă din atmosfera obişnuită a producţiunei sale, şi a căutat să scrie o dramă naturalistă, o melodramă cu situaţii tari, nelogice, dar care pun în acţiune o serie întreagă de sentimente ce se contrazic.

Piesa e voit demonstrativă şi aparee lar în afară poeziei. Poate din această cauză e puţin forţată şi în orice caz de natură a deziluziona pe admiratorii lui Cocteau. Deziluzie trecătoare (fiindcă în genul ei „Les parants terribles" rămâne o lucrare valoroasă), dar provocată desigur de greutatea ce o întâmpini de a descoperi până în cele din urmă personalitatea atât de caracteristică a lui Jean Cocteau.

Niciun accent de poezie, nici o notă de ironie, nimic absurd în toată drama aceasta; totul este cântărit, ponderat, studiat până în cele mai mici amănunte. Incontestabil, o excelentă lucrare de teatru, o încercare meritorie de a se încadra principiilor elementare de artă dramatică, dar tocmai aceste calităţi necunoscute până acum în opera lui Jean Cocteau au avut darul de a împrăştia o oarecare melancolie. Să se fi făcut Jean Cocteau, om serios? Să fi lăsat deoparte o fantezie creatoare cum nu s'a mai întâlnit în poezia modernă şi să fi căutat autorul o reabilitare? Iată întrebări ce vin să turbure mintea oricăruia dintre cititorii acestei piese.

Cocteau îşi explică atitudinea în cele două prefeţe ale volumului. printr'o căutare de inedit. Explicaţie posibilă, fiindcă totul pare să fie posibil pentru Jean Cocteau. „După toate încercările mele". Antoine", se justifică autorul, era normal să se pună în mişcare mecanisme grele de decoruri, de costume, de gesturi. Am făcut-o. Azi, textul pretext, regia excentrică au devenit lucruri curente. Publicul le cere. Era deci esenţial să schimbăm regula jocului", dar recunoaşte că „...iată fără îndoială cea mai delicată şi cea mai periculoasă din toate încercările mele".

Evident, — şi Cocteau îşi dă seama de temperamentul lui, — nimic nu era mai periculos pentru el decât de a încerca să devină serios, şi a deveni serios pentru Jean Cocteau, era înainte de toate o noutate. Piesa a avut la Paris şi are încă azi, un succes considerabil, nu pentru valoarea ei proprie, ci din cauza scandalului provocat de anumite situaţii îndrăzneţe ale personagiilor. Cocteau căutând să construiască în melodramă, se lasă inspirat fără să vrea de marile subiecte şi revine la Oedip-Rege într'o oarecare măsură. Dintr'o mamă a

Cocteau

cărei dragoste pentru copilul ei e mai mult decât acentuată, Cocteau face o Antigonă modernă, conştientă, şi care se omoară din gelozie. Cel puţin aşa lasă să se înţeleagă lucrurile, şi pe deasupra, femeea pe care o iubeşte fiul e în realitate metresa tatălui lui. „Le théâtre doit être une action, et non point une bonne ou une mauvaise action" caută să explice din nou Cocteau detractorilor săi.

Fapt e că poetul Jean Cocteau se transformă într'un autor dramatic şi caută cu orice preţ melodrama. Dar situaţiunile sunt atât de tari, atât de imposibile, încât, judecând din depărtare, cu sânge rece, e cu neputinţă să nu recunoşti în atitudinea personagiilor, în mintea. lor bolnăvicioasă, un crâmpei din poezia lui Jean Cocteau. Şi aceasta e suficient pentru a justifica existenţa piesei.

GH. NENIŞIOR

Cronica muzicală

Concertul de muzică românească. — Concertul de Lieduri al d-rei Eugenia Babad-Cioculescu.

In săptămâna muzicală, ce a trecut, au fost anunţate, pe lângă concertele de înaltă ţinută artistică ale maestrului Gerenau Wilhelm Kempf. nu mai puţin de patru manifestări muzicale româneşti: Concertul de muzică românească, *Concertul de „Lieduri" al d-nei* Babad-Cioculescu *şi recitatele de piano ale maestrei* Amelia Cionca *şi al tinerei pianiste* Rodica Soutzo.

Moartea neaşteptată şi atât de întristătoare a păstorului creştinesc al Românilor a luat cu sine, ca un prinos de jertfă şi devotare, avânturile muzicale ce ne erau promise în ambele recitale de piano. Intr'adevăr, atât concertul d-nei Cionca — aşteptat ca un eveniment muzical — cât şi acel al d-şoarei Rodica Soutzo au fost amânate.

Al doilea concert de muzică românească, organizat sub auspiciile societăţii compozitorilor români, ne prilejueşte dintr'nceput, constatarea îmbucurătoare că grupul compozitorilor noştri e în rodnică activitate şi deci, vrednic de laudă. In domeniul compnisticei româneşti de astăzi, îndemnul bătrânului Heliade-Rădulescu către tinerii scriitori ai timpului său: „Nu e vreme de critică, copii, e vreme de scris, şi scrişi cât veţi putea şi cum veţi putea". este, încă, de actualitate, căci numai printr'o bogată recoltă de compoziţiuni muzicale vom putea culege rodul rar al operei ce se desprinde din vremelnic.

Confratele şi prietenul Romeo Alexandrescu *ne-a prezentat o suită de pian, în ale cărei unduiri şi subtilităţi armonice l-am putut regăsi, fin şi cizelat ca totdeauna.*

Compozitorii de Lieduri nu puteau găsi o interpretă mai fericit aleasă, ca d-na Valentina Creţoiu-Tassian. *Vocea sa dulce şi de mare întindere ne-a exprimat, rând pe rând, curăţia şi profunzimea ce se desprinde din „Rugăciune" de* Jara, *melancolia „Salciei" de* Theodor Rogalsky, *duioşia Liedurilor de* Sabin Drăgoi, *şi puternicul dramatism de influenţă pucciniană din „Aria Reginei" de* Const. Bobescu.

D-na Creţoiu *a fost întovărăşită la pian de tânărul şi talentatul nostru compozitor* C. Silvestru, *căruia nu-i putem face decât o mustrare: aceea de a nu fi prezentat, cu această ocazie, nici o compoziţie de a sa*

D-na Babad-Cioculescu

D. Miron Şoarec *a cântat cu multă autoritate şi pricepere, lucrări de* Nic. Agârbiceanu, Paul Constantinescu *şi* Nic. Brânzeu.

Graţie concursului d-lor C. Bobescu, C. Mereş *şi* G. Drăghici *am putut auzi două studii de* Paul Constantinescu, *dela a cărui luminoasă spiritualitate, aşteptăm încă multe bucurii; ni s'a cântat şi un quartet de* Nic. Brânzeu *de construcţie solidă şi conştiincioasă, do-veditoare a unei sârguinţe plină de zel.*

Aplaudăm în d-na Eugenia Babad-Cioculescu, *o excelentă cântăreaţă de Lieduri. Concertul său a împlinit un gol prea deseori resimţit. Liedul, uitat de colegele sale absorbite de teatrul cântat, e cultivat de domnia sa cu multă muzicalitate şi înţelegere*

Se găsea în program atât istoriceşte cât şi din punct de vedere etnic. întreaga gamă a stilurilor; astfel am putut stabili, în mai bună cunoştinţă de cauză, preferinţa noastră asupra felului dumisale, de a interpreta pe romanticii germani. Intr'adevăr, în „Widmung" de Schumann a dovedit o adâncă şi autentică simţire; în „Neädchenlud" de Brahms, simplicitatea adecvată adevăratei arte. Cu „Du bist die Ruh" de Schubert, a atins după impresia noastră, punctul culminant al serii

Altfel, ne-a plăcut cu osebire Mussorgsky, realizat cu mult spirit. Aci, cântul se înfrăţea cu mimica, creind impresia de „jucat", alături de cea de „cântat".

Dorim s'o auzim cât mai des pe d-na Babdad, care s'a relevat ca o cântăreaţă de Lieduri *excepţională.*

D. Radu Negreanu *a colaborat cu inteligenţă şi talent la realizarea acestui frumos succes.*

RADU MIHAIL

*

Al 2-lea concert de Vioară Efim Fliomen. — Dacă pentru mulţi primul concert al d-lui Efim Fliomen **a constituit o plăcută surpriză;** cel de-al doilea dat tot în sala „Dalles", a entuziasmat publicul asistent şi a consacrat definitiv un nume.

Programul, — cu care s'a prezentat de data aceasta d. Efim Fliomen, — a fost alcătuit atent şi minuţios.

D. Efim Fliomen s'a evidenţiat în special în concertul de Mozart; în care a excelat printr'o desăvârşit de clară şi graţioasă execuţie recoltând aplauzele publicului. A urmat o sonată de „Vivaldi" frumos şi cald executată. culminând cu „Campanella" de Paganini executată cu o tehnică magistrală: A urmat Simfonia Spaniolă" de Lalo —, şi apoi D. Efim Fliomen a încheiat concertul cu „Dans rustic" de D. Enacovici, aducând astfel un omagiu maestrului său şi atrăgând atenţia asupra compozitorului. care ar merita să fie mai des executat la concerte.

A. N. GRISSON

In loc de cronică a filmului

Dela filmul mut la filmul sonor

S'ar părea că redeschiderea acestei chestiuni este tardivă. Filmul sonor sau mai precis filmul vorbitor pare să-şi fi câştigat un loc bine stabilit în artă. Cronica cinematografică a încetat să mai discute chestiunea, socotind-o pe deplin lămurită.

Credem însă că această concepţie este fundamental greşită. Ceeace a făcut până în momentul de faţă ca filmul vorbitor să-şi cucerească loc în gustul spectatorilor, a fost în afară de realizarea artistică ce nu i se poate contesta, mai ales realizarea technică. Publicul, curios să vadă ceva nou, a înţesat sălile cinematografice, până la refuz. Astăzi elementul noutăţii nu mai există, iar filmul vorbitor, spre a-şi menţine locul câştigat, trebuie să fie în primul rând, o realizare artistică, capabilă să cucerească massele.

In primele zile ale filmului vorbitor, cronicari pesimişti au făcut afirmaţia că teatrul va dispărea, deoarece spectatorul va găsi pe ecran, în afară de elementul care-l atrăgea în teatru şi elementul cinematografic pur. Credem că efectele au fost cu totul contrarii. Teatrul n'a avut decât să câştige din apariţia filmului sonor şi cel puţin pentru ţara noastră este indiscutabil că după criza acută a scenei, în ultimii ani, s'a observat un nou aflux de spectatori şi o simpatie mereu crescândă pentru servitorii Thaliei.

Fenomenul îşi are explicaţia sa logică. Compromisul pe care-l reprezintă ca artă filmul vorbitor a determinat pe spectatori să caute din ce în ce mai mult spectacolul cu mult mai închegat, al teatrului.

Greşala mare a realizatorilor a fost că în momentul descoperirii filmului vorbitor, au căutat să filmeze piese de teatru, răpind prin aceasta filmului tocmai calitatea sa esenţială şi anume, variaţia decorului în primul rând, iar în al doilea rând elementul plastic pur, fotografic, aşa cum exista pe vremea filmului mut.

Credem că de ar fi să judecăm filmul vorbitor ca artă de sine stătătoare şi ca un continuator al filmului mut, ar trebui să recunoaştem un regres. In filmul mut, în afară de jocul actorului, conta enorm imaginea fotografică. Se ajunsese, mai ales în şcoala germană dela Neuhabelsberg la o desăvârşire uluitoare a fotografiei. Obiecte inanimate, fotografiate sub un anumit punct şi în momente precise ale acţiunii, căpătau viaţă şi semnificaţii de o claritate minunată. Bănuim că mai sunt încă vii în mintea tuturor scene. admirabile realizări alb-negru, în care un obiect răsturnat sau o clanţă de uşă, elemente de o banalitate isbitoare. erau prezentate sub unghiuri noui, fascinante.

La ivirea filmului vorbitor, realizatorii au neglijat acest element esenţial al filmului, punând accentul mai mult pe efectul sonor. Ceeace au făcut aceşti realizatori n'a fost decât transpunerea scenei teatrului în cadrul restrâns al ecranului. Actorul de film mut. acela care a practicat o viaţă pantomima ca unic mijloc de exprimare, s'a văzut în imposibilitate de a-şi mai continua lucrul. Locul i-a fost luat de actorul cu dicţiune fonogenică, cu o mimică de cele mai multe ori mai săracе, în speţă actorul de teatru.

Nu contestăm mimica actorului de teatru. Cu toate acestea, ea diferă fundamental de mimica autorului de film. Să ne explicăm; actorul de teatru are ca spectator cel mai apropiat pe cei cari stau în primele rânduri. Distanţa până la rampă este totuşi de câţiva metri. Mimica lui trebuie să se adreseze deci majorităţii spectatorilor, acelor cari stau dincolo de primele rânduri, până în fundul sălii. Gesturile vor trebui să fie largi, mari, expresive, pentru a fi percepute. Ceeace nu se vede din gest, se înţelege din declamaţie. O simbioză care dă o realizare de artă desăvârşită.

Pentru actorul de film, situaţia se schimbă. In primul rând, ecranul îl prezintă în mărime supranaturală, dacă nu ne înşelăm odată şi jumătate de ori mai mare. Gestul său, chiar cel mai mic, este prin urmare văzut ca printr'o lupă, e mai detailat pentru spectator. O consecinţă logică este că actorul de film trebuie să aibă o mimică mai disciplinată, un gest mai reţinut şi incomparabil mai studiat. Gestul său trebuie să fie explicit — sau trebuia pe vremea filmului mut — căci era singurul mijloc de explicare a acţiunii şi a caracteristicii personagiului. Apoi nu trebue să se mai uite că fotografia pentru film poate fi prezentată în diferite planuri, cari pe măsură ce se apropie de planul întâi, măresc chiar peste odată şi jumătate, imaginea actorului.

Iată, aşa dar, pe mimul adevărat: actorul de film.

Actorul de teatru pus în faţa obiectivului şi lipsit de disciplina necesară acestei arte va apărea grotesc dacă nu chiar ridicol. Ţin să amintesc cazul extraordinarului Alexandru-Moissi care a suferit un eşec lamentabil în film. Mimica lui Moissi, care pe scenă ni se părea de o austeritate impresionantă, era exuberantă după ce impresionase pelicula. Faţa sa avea o mobilitate supărătoare. Dealtfel, nu contestăm că există cazuri când actori de film sunt tot atât de buni şi în faţa obiectivului. Excepţia nu face însă decât să confirme regula.

Credem, că prin paradox, filmul vorbitor a făcut un mare deserviciu filmului ca artă, răpindu-i tocmai caracteristicele şi anume pantomima ca element principal şi prezentarea plastică, elementul secundar. Filmul vorbitor, astfel cum este prezentat astăzi, nu este decât un altoi pe trunchiul teatrului. Şi faptul că un asemenea film cade, adică n'are succes de public, dacă nu este ajutat şi de muzică sau alte amănunte, este că admirabile piese de teatru filmate pe vremea de glorie a Neubabelsbergului, cu actori ale căror calităţi sunt mai presus de orice discuţie, n'au reuşit să întrunească sufragiile publicului spectator. Amintiţi-vă de „Menschen im Kaefig", jucat de Veidt, Kortner, Heinrich Georg şi Tala Birrel. Era prea mult teatru în acest film. Teatru bun, dar care trecut prin obiectiv căpătase un aspect pitos.

Se va obiecta fără îndoială, că fotografia este cultivată ca artă şi în filmele sonore şi se va invoca montarea fastuoasă. Un decor, însă, oricât de fastuos ar fi el, din momentul ce este fotografiat, îşi pierde din valoarea sa plastică. Umbra unui stâlp de telegraf, poate fi cu mult mai mult de efect pe un ecran, decât o complicată redare a faţadei unui castel.

Fotografia a ajuns o artă de sine stătătoare prin ajutorul filmului mut. Filmul a părăsit însă această imensă posibilitate a sa, pastişând adversarul cel mai de temut şi ce este mai curios, aproape definitiv învins, teatrul. Astăzi revenirea la teatru este prin urmare logică.

Din cele de mai sus s'ar putea trage greşita concluzie, că suntem împotriva filmului vorbitor. Din contra. Socotim însă că această dobândire tehnică nu a trebuit să determine o orientare a filmului după teatru, ci o perfecţionare a filmului. Regisorul Rouben Mamoulian, găsise o formulă admirabilă, care se mai cerea însă evident corectată, când a realizat „Străzile oraşului". Păstrând elementul fotografic intact, dând un text strict necesar acorilor şi punând mai mult accent pe mimică, a introdus în acţiune efectul sonor, ca element nou, ce s'a încadrat perfect în film. Spaţiul restrâns al cronicii nu ne permite să insistăm mai mult asupra acestor elemente.

In cronicile viitoare, pe măsură ce vom recenza filmele ce se proectează pe ecranele Capitalei, vom reveni însă asupra lor. Cele câteva puncte expuse de noi mai sus, nu sunt menite decât să jaloneze concepţia noastră, spre o mai bună înţelegere pentru cei ce ne vor urmări.

AL. CALISTRAT

SUVERANITATE SPIRITUALĂ

(Urmare din pag. 1-a)

Civilizaţia lor era punctul de perfecţiune şi de maturitate, civilizaţie toată în calitate, ea a fost Aticismul, apoi Elenismul, apoi Roma, — care a răspândit-o în lumea întreagă, refăcând-o în era Renaşterei. Atunci a fost oprită în măreaţa sa desvoltare de Reforme, care a dat înapoi civilizaţiunea într'o măsură necalculată încă.

Franţa a bine meritat dela omenire respingând această liberaţie înşelătoare; prin ea măsura şi gustul au domnit în Occident. Ea a devenit astfel moştenitoarea legitimă a lumei greco-romane; prin ea civilizaţia adevărată — protivnică civilizaţiilor barbare — s'a perpetuat până la timpurile noastre. Când, din nou, asaltul modernismului inspirat de falsa doctrină materialistă germanică, a întunecat gândirile, a înşelat sufletele, prin caracterizarea lui Karl Marx, care voia ca „fatalităţile abdomenului" să diriguiască din ce în ce mai mult gândurile şi sentimentele oamenilor viitori.

Materia acelor naţiuni animate de materialism nu poate creea spiritul, fără de care nimic frumos — în sensul atic al cuvântului — nimic cu adevărat util, nu se poate face.

Doctrina germanică este falsă; ea este însă produsul naturei acestei rase,

Mai dureroasă şi absurdă apare însă această doctrină acum, când o vedem adumbrind o formaţie mintală latină, atrasă de ameţitoarea clamoare a materiei — care se crede învingătoare — în mrejele unui neadevăr distrugător de civilizaţie.

Pentru a restaura binele public, zicea Barrès, trebueşte o doctrină. Ea trebue impusă anarhiei materiei amplificată sub forma dictatorială, ca un suflet viu, inspirat şi uman, opus năvalei brutalităţei moderne, — şi aceasta îndreptare nu poate fi alta decât proclamarea principiului *suveranităţei spirituale,* singura putere care vine de la aceea ce este superior tuturor, şi care este Divinitatea.

PROF. C. M. SIPSOM

D. Virgil Cioflec,
Organizatorul Expoziţiei Luchian

ANTINEVRALGIC
Dr NANU MUSCEL
INTREBUINŢAŢI CONTRA
GRIPEI, MIGRENEI, NEVRALGII etc
Se vinde numai în cutii originale, conţinând
2 buline şi cu semnătura doctorului,
Depozit: FARM. N. POPOVICI, Bucureşti, Calea Rahovei 265

FANTASTIC ASASINAT INTR'O MANSARDĂ

o stranie povestire

DE Victor Eftimiu

Preşedintele:

— Te numeşti George Henriquez, zis „Silvan-Eol", om de litere, 35 ani, invalid de război; eşti acuzat că în noaptea de 23 spre 24 Mai 1917, ai asasinat, la el acasă, pe inginerul Theobald Armory, cel mai bun prieten al d-tale. Iţi mărturiseşti crima?

Acuzatul :

— Da!

Preşedintele:

— Spune cum s'a întâmplat? Iţi recomand să eviţi, în povestirea d-tale, orice amănunt străin de ceea ce ne interesează.

Acuzatul :

— Am să fiu cât se poate de scurt.

La 12 Aprilie 1917, pe la ora 9 seara, lucram la lumina unei lămpi de petrol, în mansarda mea dela etajul al şaselea, a cărei fereastră unică, spre curte, domină casele din împrejurimi. Lăsasem perdelele ca să nu se vadă nici o lumină (din pricina aeroplanelor inamice).

Deodată, auzii un zgomot ciudat: ca şi cum mi-ar fi bătut cineva în geam. Ciocănitura se repetă. Cu inima strânsă de emoţie — nu puteam să-mi închipui ce pasăre ciudată venia să se isbească de fereastra mea — micşorai lumina lămpii şi ridicai perdeaua. Spre marea mea mirare, văzu o umbră colosală, care-mi acoperea o jumătate din fereastră; o mână mare, neagră, bătu din nou şi-o voce cunoscută răsună:

— Hai, deschide!

Deschisei, aproape automatic. Cineva se aplecă spre mine. Era Armory, inginerul Theobald Armory, care sta agăţat acolo, la marginea odăiţei mele, peste prăpastia neagră a curţii. Cea dintâi mişcare, înainte de a-i întinde mâna şi a-l atrage în casă, fu să văd scara uriaşă pe care prietenul meu se cocoţase până la al şaselea etaj. Dar picioarele lui Theobald nu se sprijineau pe nimic, spânzurau în spaţiu.

Cu coatele pe marginea ferestrei, părea că se ţine acolo mulţumită unei diabolice figuri de echilibristică. Eram uluit.

— Te-am dat gata, hai?! zise el, intrând în odăiţă.

Cu gesturi calme, enigmatice, cu un surâs misterios în privire, el îşi scoase mânile din nişte mănuşi negre, enorme, pe cari nu le mai văzusem.

— „Te rog să mă ierţi, dragul meu, — zise el, că ţi-am intrat în casă, într'un chip atât de neobişnuit; dar noutatea pe care viu să ţi-o anunţ ar fi contrastat prea mult cu o vizită regulată, pe scara obişnuită.

„Am pus, în sfârşit, la punct o invenţie care va revoluţiona ştiinţa şi lumea, după ce ne va fi dat o victorie rapidă şi totală!

„Această invenţie de care tu auzi cel dintâi, simplifică într'un chip definitiv, sborul omului.

„Peste câteva luni, aeroplanul va părea o biată căruţă, grea şi hodorogită, care face gălăgie multă pentru nimica toată.

„Aparatul pe care-l duc cu mine şi pe care tu nici nu-l bagi de seamă, atât e de mic, poate fi mânuit şi de un copil, după un exerciţiu de treizeci de minute.

„Uită-te la mănuşile astea. Precum vezi, dosul lor, ca şi pingelile mele, e făcut dintr'o materie suplă şi fosforescentă, un fel de ştofă-za, foarte solidă.

„Ei bine, această materie, pe care am compus-o eu, are darul minunat, de necrezut, de-a neutraliza forţa de atracţie a pământului.

„Este contra-magnetul universal!

„Apropiind şi depărtând, după câteva reguli foarte simple, mâinile şi picioarele, prevăzute cu această ştofă, omul poate să se înalţe şi să evolueze în spaţiu, cu abilitatea unei pasări. Stai să vezi!"

Theobald îşi puse mănuşile, stinse lampa, se urcă pe bordul ferestrei şi-şi dădu drumul în aer. Am scos un ţipăt de groază, căci prietenul meu coborâse foarte repede, gata să cadă, câţiva metri, dar, după o clipă, el se înălţă din nou şi domină toate clădirile.

Intins în spaţiu, cu faţa spre pământ, asemeni unui înotător, elegant şi sigur, el plutea pe valurile aerului, în noaptea liniştită, deasupra coperişurilor albastre, luminate de lună plină.

Inotă aşa, vre-o zece minute. Apoi, cu o mişcare descompusă lent, descrise, cu mâinile acum lipite, o largă curbă aeriană şi corpul său luă o atitudine nouă: era în picioare acum, cu braţele întinse deasupra capului, şi palmele apropiate: o siluetă foarte lungă şi subţire. Jocul reîncepu. De data asta, Theobald pica repede şi drept, în vid, apoi se ridica, în linii frânte, într'un zigzag necontenit: el desena în spaţiu, imenşi dubli V imaginari care se repetau la infinit. Erau atâţia W W W W, atâtea sute, atâtea mii, în cât sufletul meu, beat de bucurie, spiritul meu halucinat sfârşiră prin a lua acest sbor în W W W W ca un imens murmur euritmic al naturii înminunate!"

Preşedintele:

Să lăsăm literatura... Vino la fapt!

Acuzatul :

— Credeam că visez...

Procurorul :

— Şi eu tot aşa...

Avocatul:

— Rog pe domnul procuror să binevoiască a nu mai întrerupe prin inutile observaţii ironice, povestirea clientului meu. Chestiunea e mult mai gravă şi mai interesantă de cum i se pare d-sale..

Procurorul :

— D. preşedinte a spus-o: e literatură.

Preşedintele:

— Acuzatul n'a terminat încă! (Acuzatului): Continuă!

Acuzatul :

— Câteva minute după aceea, Theobald Armory era iar în mansarda mea. Cu toată marea mea emoţie, băgai de seamă că era foarte palid; pieptul i se ridica şi i se lăsa, împins de plămânii săi încă plini de aerul proaspăt al nopţii.

Tăcurăm câteva clipe.

Apoi, uşurat, îmi zise:

— Inţelegi acum ce înseamnează invenţia mea?

„Iţi dai seama că toate sunt răsturnate de acum, că războiul nu mai are mult de trăit?

„Inchipueşte-ţi jumătate din armata noastră înzestrată cu mănuşi şi ghete contra-magnetizate; soldaţii părăsind noroiul în care stau încleiaţi de atâta vreme, înălţându-se în văzduh ca un nour imens de uriaşe lăcuste şi căzând de cealaltă parte a tranşeelor, la spatele unui inamic surprins, buimăcit, îngrozit?

„Ii văd, în vreme ce restul trupelor ne-ar păzi hotarul, îi văd pe soldaţii noştri, ca nişte archangheli cu aripi invizibile, abătându-se peste tot întinsul imperiului vecin, aruncând panica, terorizând oraşele, demoralizând populaţia, subt privirile prostite ale unui comandament neputincios!

„Inchipuieşte-ţi bucuria care ne va ilumina căminurile în ziua când spaima zilnică se va fi sfârşit, când durerile vor fi fost alinate, morţii răzbunaţi, munca reluată, pacea domnind, în sfârşit, în omenirea sfâşiată şi toate popoarele pământului privindu-ne cu ochii uimiţi şi recunoscători!"

Beat de fericire, nebun de entuziasm, strânsei la piept pe Theobald Armory, îi sărutai fruntea genială, plânsei pe mânile sale divine.

Eram plin de admiraţie, de umilinţă şi de gratitudine.

— „De mâine încolo, îmi spuse Theobald, am să mă ocup de punerea în practică a acestui proect.

„Numai de nu m'ar călca vr'un camion! adăogă el, surâzând.

„Altminteri, nu văd ce m'ar putea împiedica să-mi duc la bun sfârşit descoperirea!"

Şi plecă, foarte cuminte de data asta, pe scara obişnuită.

Câtva timp, nu-mi mai dete nici un semn de viaţă.

L-am întâlnit, întâmplător, într'o zi.

Părea nemulţumit.

— Ce e? l-am întrebat.

— Ce să fie? Am fost la Ministerul Invenţiunilor, am văzut technicienii-şefi, ofiţeri, generali, le-am oferit invenţia mea şi nici nu vor s'audă.

— Ei, ast'acum! Nu se poate!

— Ba se poate! îmi răspunse el, cu un zâmbet amar.

„N'au vreme să examineze „drăcia mea". Au alte proecte, mai grabnice, de realizat. Mi-au făgăduit să se ocupe şi de mine, dar ceva mai târzior... mi-au destăinuit că mai au câteva propuneri „în acelaş gen", cari aşteaptă în cartoanele ministerului.

„Se pare că scările, beciurile, anticamerele şi podul acestei nepreţuite instituţii sunt pline de tot felul de invenţii geniale şi înţelegi că oamenii de acolo n'au vreme să satisfacă toată lumea"...

I-am spus că nu trebuie să se lase abătut de aceste mărunţişuri, inerente oricărei administraţii, mai ales în vreme de război. L-am sfătuit să vadă industriaşi, fabricanţi, bancheri, chiar particulari.

— Expune-le planul tău şi e peste putinţă să nu găseşti pe cineva, pe care să-l intereseze. Mă pun, cu dragă inimă, la dispoziţia ta; dacă vrei, mergem împreună să căutăm...

— Nu, mulţumesc! îmi răspunse Armory, prea puţin încălzit de optimismul meu.

„Am să mă duc singur!..."

Şi iar nu ne mai văzurăm câtăva vreme.

Nu mai ştiam nimic de prietenul meu. Fără îndoială, căuta mereu.

L-am revăzut pe stradă, după o săptămână: era adus de spate, foarte palid, cu ochii traşi. Cum mă zări, îmi strigă:

— E excelent sfatul tău! Să-l mai dai şi la alţii.

„Ţi-am văzut faimoşi tăi financiari! Unul mi-a spus:

— „Dragă domnule, ceea ce-mi propui e, fără îndoială, foarte interesant, dar înţelegi că realizarea planurilor d-tale, ar însemna ruina noastră! Capitalurile noastre sunt plasate în industrii de război. O victorie care ar aduce un sfârşit prea grabnic conflictului mondial, ar echivala pentru noi, cu o înfrângere imediată!"

„Iar cellalt mi-a spus: „Intreprinderea noastră se bazează pe concursul total al noului nostru aliat.

„Calculele noastre sunt făcute în vederea acestui aport. Dacă războiul se isprăveşte înainte ca toate sforţările acestui aliat să fie date, suntem ruinaţi. Mii de regrete, scumpe domn, mii de regrete!"

„Aşa m'au primit cei la cari m'ai trimis. Mai ai şi alte sfaturi să-mi dai? strigă Theobald, aruncându-mi priviri stranii.

Părea că sub fruntea lui întunecată fulgera ura. Eram foarte impresionat de ceeace îmi spusese marele şi bietul meu prieten. Aş fi făcut orice, ca să-i ridic moralul sguduit, în primul rând, de sforţările incalculabile pe cari i le impusese opera sa şi, în al doilea rând, de indiferenţa revoltătoare cu care fusese primit rezultatul acestor sforţări.

Theobald mă lăsă, fără măcar să-mi întindă mâna.

Neurastenia îl făcea mizantrop. Mă evita, cum evita, de altfel, orice fiinţă omenească.

In seara de 22 Mai m'am dus la el.

Vizita mea părea că-l inoportunează. Era, totuşi, mai calm decât la ultima noastră întâlnire, deşi fruntea îi era întunecată, iar colţul gurii răutăcios.

— „Fără îndoială, ai venit să afli, ce-mi mai fac visurile? Bine, sănătoase! Sunt refuzat, pretutindeni.

„Am ajuns să apreciez indiferenţa unora, într'atât e de mare ostilitatea celorlalţi! Tot entusiasmul meu de odinioară, s'a prefăcut într'o amărăciune şi un desgust imens.

„Ideea patriei a murit în mine; ceeace mă interesează, e numai triumful meu!"

Theobald rânjia.

Apoi, dintr'odată, se înflăcără şi, pe când ochii i se umpleau de o flacără sinistră, şuera:

— Ştii tu care-a fost cel mai mare om din lume? Un grec din Bizanţ, căruia nici numele nu i-l ştiu, măcar.

„Acest bizantin era inventator, ca mine. Turcii asaltau Constantinopolul. Un om se înfăţişă ultimului Paleolog. „Măria-Ta, am găsit izbânda! Am descoperit principiul unui tun de calibru mare, cu ajutorul căruia vom goni pe păgâni, îi vom risipi, îi vom nimici! „Dar împăratul Bizanţului nu luă în seamă invenţia tânărului său supus; jicnit, mândru de geniul său, setos de glorie, acesta nu şezu mult pe gânduri şi trecu de cealaltă parte a zidului. El vându Sultanului sufletul noului tun, şi câtva timp după aceea, Constantinopole căzu şi hoardele califului învingător intrară în Catedrala Sfintei Sofia".

Theobald tăcu şi căută să-mi citească pe obraz efectul discursului.

Dar eu şedeam nemişcat, ca şi cum n'aş fi înţeles ce voia să-mi spună.

El urmă:

— Omul care şi-a sacrificat patria, ca să nu sacrifice fructul geniului său chinuit, era un om mare, un om sfânt, dumnezeeşte de sublim. El ne învaţă că floarea visurilor noastre trebue cu orice chip să înflorească, să se înalţe sus de tot, şi să strălucească în cerul universal, mai presus de frontierele înguste cari închid aşa zisa patrie.

„Şi, deoarece ne-am pus pe destăinuiri, continuă Theobald, am onoarea să te anunţ că scumpul tău amic, care-ţi vorbeşte, va trece şi dânsul dincolo de zid, şi acolo sunt încredinţat că voi găsi pe cineva care să mă înţeleagă şi să-mi realizeze visul!"

— Ca glumă, e bună, zisei eu, emoţionat, totuşi, de această mărturisire, înspăimântat de-o asemenea perspectivă.

— „Nu glumesc! răspunse Theobald.

„Am văzut, în visul meu, un sbor gigantic pe deasupra tranşeelor.

„Aş fi vrut să fie soldaţii noştri cei ce trec, ca nişte archangheli, în apoteoză... Nu e vina mea dacă *alţii* vor avea această supremă voluptate!"

Tonul hotărât al lui Theobald nu admitea nici o replică. Era un ambiţios. Ştiam ce voinţă avea, câtă tenacitate, câtă încăpăţânare, odată hotărârea luată.

Il ştiam capabil să facă orice, ca să-şi audă numele trâmbiţat în cele patru părţi ale lumii.

Intrevedeam realizarea imediată şi gigantică a planului său monstruos şi, ca într'un vis groaznic, îmi păru că văd trecând, pe câmpiile noastre, pe oraşele noastre, un imens cortegiu de demoni întraripaţi, strigoi cu căştile ascuţite, sburând să ne cucerească pământurile!

Oroarea acestei viziuni, ideea dezastrului final, adăogându-se la toate suferinţele îndurate până atunci de biata noastră ţară, mă umpleau de spaimă. Socotesc că victoria duşmanilor noştri ar fi un dezastru incalculabil, nu numai pentru noi, dar pentru întregul univers.

Preşedintele:

Ştim asta. Vino la fapt!

Acuzatul:

— „Am să trec de partea cealaltă a zidului! rânji Theobald. Am să duc taina mea duşmanilor şi tu vei spune celor ai noştri, ce-au pierdut, pierzându-mă!"

In clipa aceia, am primit în inimă o lovitură mortală, a cărei repercusiune, invers resimţită, viza pe Theobald.

Preşedintele :

Explică-te!

Acuzatul :

Mă exprim rău, dar această senzaţie stranie e greu de tradus: cineva murise în mine însumi, şi acest cineva nu eram eu, ci prietenul meu. Spiritul meu refuza să şi-l închipuiască încă viu, vorbind, lucrând. Inventatorul era definitiv, irevocabil, condamnat. Viaţa pe care continuă s'o trăiască îmi părea cu totul factice, spectrală, chiar retrospectivă.

Intre gând şi faptă, distanţa aproape nu mai exista. I-am spus, pentru cea din urmă oară, fără să cred o secundă că această rugă supremă va avea vr'un efect asupra lui.

— Theobald, n'ai să faci asta, te opresc! „Iar el, cu o voce care-mi păru postumă, îmi răspunse:

— „Ba da — şi chiar în noaptea asta!"

Atunci... foarte calm, cu o mare răceală, l-am lovit. Da! L'am lovit cu acel cuţit, de acolo, un cuţit pe care întâmplarea mi-l scosese în cale. Deoarece nu mă pot sluji de cât de mâna stângă — omoplatul drept mi-a fost sfărâmat de un glonte, pe front — sarcina mi-a fost cu mult mai grea. Dar forţele ce mă însufleţeau în faţa inamicului, sosiră să mă ajute în misiunea mea. De trei ori am lovit. Inainte de-a muri, Theobald îmi aruncă o privire uimită, pe care n'am s'o uit niciodată.

A murit ducând cu el o idee genială — şi un gând criminal, raze şi întunecimi, amândouă de o măreţie neînchipuit, cu urmări incalculabile.

A murit, iar eu, bietul servitor al Fatalităţii, al dreptăţii suverane, eu sunt acum în faţa domniilor voastre, domnilor juraţi, şi mă simt condamnat la moarte, dacă nu de domniile voastre, de mine însumi, în orice caz!

Domnule Preşedinte, depoziţia mea e terminată.

Preşedintele:

Poţi să şezi. Domnul Procuror are cuvântul.

Procurorul :

Onorată Curte, domnilor juraţi.

Fără îndoială, revelaţiunile pe cari le auzirăm, sunt foarte impresionante.

Autorul lor, acuzatul George Henriquez, zis Silvan-Eol, e un scriitor de mâna întâia; dacă n'ar fi vorba de o viaţă omenească, dacă majestatea locului în care ne aflăm, nu ne-ar impune respectul, am fi ispitiţi s'aplaudăm această nouă manifestaţiune intelectuală a talentatului om de litere.

Căci este literatură ceeace auzirăm pân'acuma, domnilor, literatură.

Povestea acestei minunate invenţii e inventată dela un capăt la celălalt. Nu stă în picioare. Care este, nu omul de ştiinţă, dar un simplu şcolar, care n'ar remarca imposibilitatea, absurditatea acestei aşa zise descoperiri?

Numai un creier bolnav ar putea să susţină teoria acestui faimos „contra-magnet". Să admitem, totuşi că Theobald Armory a construit, într'adevăr, un aparat minuscul care să slujească la sborul oamenilor. Unde-i sunt urmele? Unde-au pierit aceste faimoase mănuşi căptuşite cu ştofă-za, unde călătoresc acele ghete cu tălpi făcute din irezistibila materie fosforescentă?

Arătaţi-ne aceste relicve preţioase şi-o să vă facem un început de credit, în ceeace priveşte celelalte alegaţiuni.

Armory era un inventator de geniu. Aşa să fie! Cum se face, însă, că n'a vorbit nimănui de proiectele sale, privitoare la simplificarea sborului omenesc? S'a găsit, ce e drept, printre hârtiile sale, note, calcule şi schiţe, dar comisiunea de experţi, însărcinată să examineze cazul, a declarat că toate aceste încercări, n'au nici o legătură cu vre-o problemă de aviaţiune.

Inainte de-a se fi abandonat periculoaselor sale ascensiuni, Theobald Armory trebuie să mai fi făcut oarecari experienţe; prin ce miracol a reuşit el să acopere ochii tuturor muritorilor, de nu

(Continuare în pag. 8-a)

CE NAŞTE DIN PISICĂ... 1)

Nunta lui Popescu-junior începu în Duminica hotărîtă, cam după răsăritul soarelui. Conacul din Răchitoasa era în mare sărbătoare. Pe poarta gătită cu ghirlande de brad și florile de toamnă ce se mai împotriveau încă brumei groase, intrau automobile colbăite și trăsuri de țară cu moșierii satelor dinprejur.

Nunta celebrându-se în comun, își daseră întâlnire la Răchitoasa atât rubedeniile și prietenii mirelui, cât și acei din partea miresei.

Ras proaspăt și pus la haina cu coadă de rigoare, Popescu-junior alerga cu o voioșenie neprefăcută din cupeu în cupeu, deschidea portierele și întâmpinând oaspeții cu plecăciuni , îi conducea în sufragerie, unde se aflau mireasa, socrul mare și nunii.

In vremea asta pe terasa ce da către gârla Dâmboviței, se dansa în sunetele unui jazz de arapi buzați, a căror capete chele străluceau în lumina soarelui ca niște astri văxuiți. Pentru norodul din sat, ei erau curiozitatea cea mare a nunții. Cățărați prin copacii din preajma terasei sau urcați în carele cu loitre înalte din bătătura conacului, sutele de țărani priveau muzicanții exotici cu gurile căscate de uimire. Un negru înalt, c'o jachetă verde, făcea diferite gesturi hazlii cu saxofonul către gloată, scoțând sunete drăcești. Copiii se speriau și se ascundeau în fustele mamelor.

Ultimul musafir ce intră pe poarta pavoazată fu Ghiță Priboi, agronomul plășii Buftea, o figură de coțcar bătrân. Brișca sa prăpădită, purtată de o gloabă albă, produse senzație printre înalții oaspeți bucureșteni, mulți dintre dânșii văzând pentru prima dată așa vehicul umil.

Insă Ghiță Priboi nici nu se sinchisi de atâtea limuzine. Câțiva domni tineri dădură busna cu aparatele de fotografiat ațintite asupra noului venit, impozându-l și din față, și din spate, din toate părțile.

Mirele, căruia nu-i scăpase nimic din toate acestea, stătea la îndoială, gândind și chibzuind dacă făcea sau nu să dea atenție unui necunoscut pe care nu-l invitase. In fața acestei încurcături, se alcătui de îndată un consiliu restrâns de familie, compus din conul Murgu, tatăl fetei, nunii și mireasa. Unii fură pro, alții contra.

— Conașule, intră în vorbă Fetelea, vechiul argat al mirelui, parcă l-ași cunoaște pe bătrânul ăsta îndrăcit, care nu vrea să coboare din brișcă fără onor. Pare a fi domnu Ghiță Priboi, angronomu' plășii Buftea. Pe vremuri era prieten strâns cu răposatu' tatăl d-tale.

El e! sfârși Fetelea emoționat, retrângându-se.

Și fără a aștepta încuvințarea stăpânului, sluga ieși glonț în întâmpinarea omului din trăsurică.

— Bine ai venit la noi, coane Ghiță!

— Bine te-am găsit, Feteleo, îi întoarse acesta așezându-se mai comod pe scaunul briștei. Se pregătea astfel de așteptare lungă...

— Vai! cum te uitarăm nene Ghițică.

— Lasă nu-ți mai da cu palma peste gură. Unde îți este stăpânul? șură. După ce își trase animalul de

— Cu oaspeții.

— Fii bun și cheamă-l aci. Să vie cu mireasa...

— Coane, încercă argatul să se împotrivească, dar agronomul fu neînduplecat.

Povestindu-i-se strania dorință a străinului, Popescu-junior avu un acces de râs, adresându-se miresei:

— Inchipuește-ți, draga mea, individul acela din caretă pretinde că e necesar să ne prezentăm în fața lui!

— Duceți-vă, îi sfătui conul Murgu, dacă îi face plăcere omului... merg și eu cu voi.

Tustrei se îndreptară apoi către Ghiță Priboi, care la vederea grupului se înțepeni din nou în leagănul briscii, luând o înfățișare semeață.

— Dacă nu mă'nșel, i se adresă Junior, d-ta te-ai bucurat de prietenia scumpului meu tată. Mi-a povestit Fetelea totul, dar din nefericire prea târziu...

— Nu te înșeli, tinere, spuse Priboi pornit. Mă poftii singur la nunta fiului celui mai bun prieten al meu, și deși se zice că nechematul n'are scaun eu voiu lupta și cu coatele să-l am pe al meu.

— Mă voiu bucura sincer, mărturisi mirele oarecum surprins de acest limbaj autoritar. Acum îmi veți îngădui să fac prezentările: d-șoara Stela Murgu, pe punctul de-a deveni soția mea în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Agronomul vru să strângă mânuța înmănușată ce i se întinse cu grație, dar aducându-și aminte că uitase să coboare din caretă se răsgândi și sări, însfârșit, jos. Pe urmă dădu mâna cu mireasa, murmurând în mustăți cuvinte de binecuvântare.

— Domnia Sa, urmă Junior, nu este altcineva decât d. Costică Murgu, agreabilul meu socru. Mai sunteți supărat acum?

— Hă, hă, nu-i nimica! se vârâ Fetelea prostește.

— Nu e nimic, nu e nimic, ripostă Priboi, dar vorba aceea: nu e— dar este...

— Eu îs vinovat, nene Ghițică. Conașu' Marinel nu vă cunoștea neam, așa că de unde să știe bietul băiat că erai frate de cruce cu alde tat-so! Dar lasă că se găsește la noi leac pentru arțagul matale: o oală cu rubiniu, niscai găsculiță pe varză călită și o „cafeluță" mare, la ibric, ca pe timpuri. Ehei, de câte ori nu vă prindea noaptea în umbrarul dintre plopi...

— Tot hazliu rămăseși Feteleo, râse Ghiță Priboi îmbunat. Și acum tinerii cu tinerii, bătrânii cu bătrânii, iubiți prieteni.

De același părere fu și Popescu-junior. Luându-și mireasa, el plecă cu dânsa în casă, printre oaspeți.

Conul Murgu rămase să-i țină de urît agronomului, însoțindu-l cu mâinile la spate până ce își duse iapa de căpăstru mai la dos, la șură. După ce își trase animalul de urechi, sugându-și sgomotos buzele spre a-l feri de deochi, și îi puse traista cu grăunțe în bot, Ghiță Priboi se declară la „dispoziția" socrului mare.

*

Odată cu petrecerea de după cununie, de pe terasă, în fundul parcului de plopi înalți se făcea mare risipă de vorbe în jurul lui Popescu-junior.

Aci, vecin cu albia Dâmboviței, se afla un chioșc de verdeață, un umbrar destinat să adăpostească marile beții ale moșierului răposat, durat — în loc de stâlpi — de trunchiurile a patru plopi uriași.

Conu Murgu și Ghiță Priboi se refugiaseră tocmai acolo, spre paguba lui Fetelea care trebuia să le care de băut la capătul pământului, după ce spunea dânsul abia târându-și picioarele de oboseală. După ce agronomul îndreptase o aspră critică la adresa mirelui, pentru fantezia ce avusese de a spurca conacul patriarhal din Răchitoasa c'o bandă de cântăreți negri, socrul luă apărarea ginerelui său, tremurând de ciudă, astfel:

— Nu uita că Popescu-junior este un om nou. A învățat mult; a călătorit prin Europa, a stat până și în cele două Americi; a vorbit la Liga Națiunilor în calitate de expert și unde mai pui că se asvârle și din aeroplan... E, vezi bine, parașutist. Ginerele meu este un om de ultimă modă. Atunci ce-i mai trebuie lui lăutari? Și apoi, avem d'aface c'o adevărată personalitate, dom'le! Popescu-junior! Dacă ai locui în Capitală, numele ăsta ți-ar spune multe. Luând un ziar oarecare în mână și neîntâlnindu-l pe prima pagină, tipărit cu litere cât capul directorilor de jurnale, să știi că în ziua aceea n'a deschis gura.

Ca să fiu cinstit, nici n'am visat o partidă atât de strălucită pentru fiica mea. Sus oala!...

— Hm, se îndoi Priboi, deie Dumnezeu să iasă bine.

— Pardon, ce înseamnă vorbele astea? se opuse conul Murgu scos din sărite. Nu cumva socoți că n'am nimerit un ginere de ispravă?

— Exact. Ii urez totuși fetei d-tale să fie mai fericită de cum fu biata Linica cu bărbatul ei, Popescu-senior sau bătrânul.

— Au trăit rău?

— Vrei să fiu cinstit?

— Din tot sufletul, încuviință Murgu înfricoșat, privind cu groază spre agronom.

— Atunci, reîncepu acesta, vei ști că tatăl mirelui — nu-l critic cătuși de puțin — a fost o ființă cu purtări nesuferite. Era sgârcit până la neghiobie, gelos până'la absurd și bârfitorul cel mai nerușinat.

— Și crezi c'o să-i semenea și fie-su?

— Nu văd de ce nu...

— Bine, făcu socrul iritat.

Perechea de însurăței sosind în curând la umbrarul dintre plopi, îi găsi într'o stare îngrijorătoare.

— De ce ești trist, tată? ciripi Stela drăgăstoasă, pipăindu-i atent pulsul. Ce ai?

— Nimic... nimic fata mea.

— Probabil o mică indispoziție, își dete cu părerea Popescu-junior. O plimbare i-ar face bine.

Mirele socoti apoi că e de datoria sa să se ocupe puțin și de Ghiță Priboi:

—V'a plăcut nunta d-le agronom?

— Foarte mult, tinere.

— Românii americani, se înflăcără subit junior, ar fi răspuns cam așa întrebării mele: „Oho! Din plin!" Au oamenii aceștia o expresie atât de pitorească și plină de prospețime, încât te impresionează pe tine cel venit din patria mumă.

După alte câteva cuvinte schimbate de o parte și de alta, bătrânii liberară chioșcul.

Tinerii le ocupară locurile, așezându-se în fotoliile de răchită.

— In sfârșit singuri, suspină mireasa. Cum mă găsești, iubite?

— Impiecabilă.

— Știi, nu-mi place de loc complimentul tău: se spune asta numai despre un frac bine croit. Ah! cât sunt de fericită!

— Cred, făcu Popescu-junior morăcănos și începu să caște plictisit, fără a-și acoperi gura.

Pe urmă, ca ieșit din minți, mirele începu să gesticuleze și să țipe:

— Madam, îți interzic de a mai cocheta cu alți bărbați. Să-ți iasă din creer că prin măritiș îți vei construi un paravan de securitate, din dosul căruia să poți privi unde îți place, dar în schimb tu să rămâi neobservată.

— Dar nu te înțeleg! isbucni tânăra femee în lacrimi.

— N'are aface, caută și ia aminte, continuă junior, împrăștiind fulgere din ochi. Oare crezi că n'am surprins ochiadele spilcuitului de Vladimir?

Doamnă, am veghiat tot timpul și te rog să mărturisești c'ai vrut să mă înșeli.

— Ah!

— Fără „ah-uri" de prisos coană. Tatăl meu, a cărui memorie mi-e atât de scumpă, avea o vorbă plină de adevăr: pe femee să n'o crezi nici când moare. De ce taci? Aha, ai desarmat înainte de a începe duelul. Vom rămâne la țară! Nu vom mai primi musafiri! Vom face economii... economii!

STOIAN G. TUDOR

1) Din Bici[illegible] roman.

Desene de NER

D. PROF. C. RĂDULESCU-MOTRU

Președintele Academiei Române

INVAZIA FEMEILOR IN LITERATURA

Literatura noastră a cunoscut în ultimii cinci-șase ani o eflorescență de debuturi de scriitori de valoare recrutați exclusiv din rândurile femeilor. Faptul este cu atât mai bătător la ochi cu cât în acești 5-6 ani nu s'au relevat scriitori autentici și dintre debutanții sexului opus.

Seria începe în chip strălucit cu d-na Georgetta Cancicov *care, dela debutul ei, s'a înfățișat cu un roman de majore însușiri epice,* „Poeni". *După apariția acestei cărți se putea crede că vâna epică a doamnei* Georgeta

D-na Cella Delavrancea

Cancicov *e o simplă întâmplare și că ea s'a epuizat cu cartea de debut, „Moldovenii" desminte această eventualitate și ne arată neîndoios că avem de-aface cu un scriitor înzestrat cu o viziune proprie a lumii țărănești.*

Revelator în scrisul doamnei Cancicov este că nu practică un semănătorism de circumstanță. Oamenii pe cari îi prezintă nu sunt țăranii idilici și de șablon, ci semeni văzuți nud, chiar brutal, iar notația și stilul prozatoarei se umple de o sevă frustă și brutală în sinceritatea ei.

Credem că însușirea fundamentală a acestei cărți este tocmai sinceritatea autoarei care nu se sfiește să descrie cu oarecare îndrăzneală — ce face deobicei apanajul naturaliștilor — fapte și întâmplări din viața satului, dându-ne o oglindă nedeformantă a oamenilor așa cum sunt ei și nu falsificați de literatură sau tezism.

Fără să fie propriu zis un roman cartea „Moldovenii" ne aduce mai mult tablouri vii după natură și fragmente de viață legate însă între ele de o aluviune epică subterană. Valoarea prozei doamnei Cancicov stă în prospețimea cu care ne prezintă documentarul ei uman, limbajul autentic al eroilor și un humor specific al țăranului nostru și în special al moldoveanului.

Spre deosebire de alte cărți ce relevau specificul m o l d o v e a n prin lirism, cartea doamnei Georgeta Cancicov e total lipsită de poesie dar conține în schimb faptul crud și nud al vieții văzută la sursă și redată cu aceeași cruzime. De aceea eroii acestei cărți sunt prezentați mai mult prin viciile și lipsa lor de moralitate, ca beția și interesul imediat. Prozatoarea nu se sfiește să descrie racilele sociale în toată goliciunea lor, chiar dacă o face uneori sub aparent amăgitoare feerii idilice sau insinuîndu-le discret în satira și ironia ce se desprind în chip firesc din comicul personagiilor.

Doamna Sorana Gurian *restaurează în drepturile sale genul atât de urgisit al nuvelei. In bucățile publicate până acum, tânăra scriitoare aduce o sensibilitate vibrantă, un scris fluent, substanțial și nervos și cu o coloratură profund feminină. Spre deosebire de d-na Cancicov care are darul de a ne prezenta cu obiectivitate materialul uman pe care îl investighează, fiind printre scriitoarele pe cari le enumerăm în articolul nostru singurul creator epic, d-na Sorana Gurian, ne deschide o perspectivă nouă și amplă spre universul feminin văzut, simțit și descris de o femeie.*

Este cazul d-nei Sorana Gurian. In literatura pe care o produce ea aduce o notă de felinitate, un simț al amănuntului și o supleță în a exprima stări psihologice subtile, specifice literaturii scrisă de femei. Aceste însușiri fac din cele două nuvele „Medalionul" și „Narcoza", publicate în „Revista Fundațiilor Regale" din Noembrie 1938 două bucăți antologice, tot astfel cum găsim aceiași senzibilitate de mare acuitate în nuvela de mai mică respirație intitulată „O fată se plimbă pe stradă".

O apariție revelatoare a fost și scriitoarea Stefana Velizar, *pseudonim sub care se ascunde soția domnului Ionel Tedoreanu. Cei cari au cetit pe vară, bucățile a[illegible] părute în câteva numere din „Revista Fundațiilor Regale" și anume „Zorka", „Țața Casinca", „Maica Olga", Biți-Biți" și „Niță Berbecul", au avut prilejul să guste un scriitor ce posedă darul neîntrecut de a povesti cu haz, savoare personală și ajutat de o limbă involtată de pros[illegible]e și frusteță, întâmplări delicioase despre copii, oameni și animale și admirabile* aqua forte *luate după natură.*

Candoarea și subțirimea iglițăriei anumitor scene din bucățile doamnei Velisar și, în special cele privind lumea copiilor, ne amintesc poveștile pentru copii și oameni mari din „Cartea cu jucării" a d-lui Tudor Arghezi. De pildă „Cloșca cu pui". Totuși la lectura minunatei n u v e l e „Zorka", ne-am convins că am descoperit o scriitoare adevărată și cu o viziune proprie a vieții.

Fie că povestește aventura dramatică a unui cal de rasă ale cărui fugi pline de peripeții sunt învăluite de o duioșie umanizatoare, fie că narează întâmplări hăzoase din lumea de giumbușlucării, candori și virtualități a copiilor, d-na Ștefan Velizar cucerește dela primele rânduri cetitorul. Il mai atrage apoi printr'un grai plin de găselnițe dar care e firesc deoarece își trage seva din limba vorbită și deci autentică și printr'o naturaleță a povestirii care face verosimile chiar situațiile cele mai riscate din nuvelele sale.

D-na Cella Delavrancea, *marea pianistă, cunoscută din admirabilele cronici muzicale din ziaru „Timpul" și din notele de călătorie publicate, anunță și dânsa un roman.*

Să terminăm lista cu ultima sosită în seria de tinere romanciere, doamna Ioana Postelnicu. Din fragmentele de roman publicate și, în special din cel cu titlul „Dans de sfârșit", *și aparținând romanului „Bogdana", d-na Ioana Postelnicu se anunță ca una din cele mai înzestrate debutante. Fermitatea tonului, siguranța stilului, scrisul plin de aluviuni calde de viață interioară ce-și găsesc expresie într'o admirabilă luciditate, arată o autentică analistă și augurează acestei debutante o certă carieră literară.*

Iată așa dar că în mai puțin de 5 ani avar și se impun cinci scriitoare (căci d-na Ioana Postelnicu apare chiar zilele acestea cu volumul „Bogdana") dintre cari trei cu volume tipărite.

D-na Georgetta Cancicov

Scriitori necunoscuți din România toată cari vegetați undeva, obscur, într'un fund de provincie, cu tolba doldora de manuscrise, prindeți curaj, fraților! Indemn să vă fie apariția dela sfârșitul anului trecut a volumului postum de nuvele datorit unui foarte valoros scriitor care a murit fără să poată duce la capăt dorința înfăptuirii romanului său „Ospățul Dracului". Ne-a lăsat însă un volum de nuvele care arată că moartea lui la 30 de ani e o pierdere ireparabilă pentru literatură românească.

Scriitorul se numește Pavel Dan *volumul său de nuvele* „Urcan bătrânul", *(a apărut din grija pioasă și sub oblăduirea „Fundației pentru literatură și artă Regele Carol II") și cel ce năzuia să înfăptuiască ciclul „Urcăneștilor" s'a stins prematur în anul 1937.*

Fiți mai puțin modești, necunoscuți de azi și poate scriitori valoroși de mâine, îndrăzniți și trimiteți manuscrisele la editori. Intâmplarea minunată face câteodată ca un scriitor excepțional ca acest Pavel Dan să lucreze ani de-arândul în umbra cutropitoare a provinciei fără ca totuși prezența lui să fie observată, dacă providența nu l-ar fi ajutat. Indrăzniți așa dar, căci într'o literatură în care există primejdia invaziei femeilor, e loc destul și pentru voi, nu de alta dar să restabiliți echilibrul o clipă descumpănit de numărul de scriitoare *apărute.*

Camil Baltazar

Pandora și Epimeteu

După cum afirmă mitologia greco-romană, Pandora a fost prima femee de pe pământ. Ea a fost făurită de Vulcan, meșterul lăcătuș al Olimpului (probabil din oțel călit...) și dăruită cu suflet de om și cu multe talente de Minerva, zeița înțelepciunii.

Jupiter, stăpânul Olimpului, ca să-l pedepsească pe Prometeu care furase o mână de cărbuni aprinși din Olimp, îi dărui Pandorei o cutie în care erau zăvorîte toate relele : ciuma, oftica, invidia, etc., etc. și o trimise în pețit... In cele din urmă se mărită cu Epimeteu, fratele lui Prometeu. Epimeteu a avut neprevederea să deschidă cutia Pandorei. Scena s'a petrecut astfel :

EPIMETEU (bănuitor) : — Ce este cu cutia asta ?

PANDORA : — O am de mult. (Ca să schimbe vorba) : Tu nu ești azi ?

EPIMETEU : — Am să văd. Te rog să-mi spui cine ți-a dăruit această cutie ?

PANDORA (cu reproș) : — Epi, mă sperii. Ce, oare n'ai încredere în mine ?

EPIMETEU : — Nu e vorba de asta. Dar sunt bărbatul tău și am tot dreptul să știu cine ți-a dăruit-o. Hai, spune-mi.

PANDORA : — Epi, să știi că mă supăr dacă insiști.

EPIMETEU : — Și-apoi... Spune-mi, ce cuprinde? Vreau să știu ce cuprinde. Ce ții înăuntru?

PANDORA : — Nu! Asta niciodată. Nu înțeleg să fiu controlată.

EPIMETEU : — Pandora, te rog nu mă scoate din sărite.

PANDORA (înțepată) : — Să-ți fie rușine că țipi pe mine. N'ai un pic de educație.

EPIMETEU (enervat) : — Dă-mi cutia (încearcă să i-o zmulgă din mână).

PANDORA (țipând) : — Vai, mă bate! Mamă, unde ești, mamă, să mă vezi ce-am ajuns și să-l pui la locul lui.

Deși Pandora n'avea mamă, fiind plăsmuită de Vulcan, s'a gândit că tot este mai bine s'o cheme pe maică-sa, știută fiind influența hotărîtoare pe care o poate o soacră asupra unui ginere, în speță Epimeteu .

Din nefericire această invocație a rămas fără efect. Tragedia d'abia acum începe. Epi (prescurtare intimă dela Epimeteu) peste măsură de enervat îi smulge Pandorei cutia din mână. O deschide și... Restul se știe. Relele bube trupești și sufletești aflate în cutie au dat buzna afară și au împânzit pământul. Cică înăuntru n'ar fi rămas decât speranța...

Nouă, care am înfățișat succint această tragedie, ni se pare însă întrucâtva eronată versiunea mitologică. In adevăr, această versiune susține că în cutia Pandorei erau încuiate toate relele pământului. Bine, dar cum se face atunci că gelozia era totuși afară ?

Sunt două ipoteze : 1) ori că zeii nu consideră gelozia ca pe un blestem, ceiace nu ne vine să credem, date fiind neplăcerile suferite de Jupiter din cauza geloziei Junonei, 2) ori că cutia Pandorei nu era ermetic închisă așa încât gelozia s'a putut strecura afară, pătrunde în sufletul lui Epimeteu și deslănțui tragedia. (Cutiile de conserve din zilele noastre sunt mult mai bine închise. Probabil că în fiecare din ele se află câte o pacoste ieșită afară din cutia Pandorei...). In orice caz, noi optăm pentru ipoteza a doua cea cu răsuflarea la capac...

Apoi mai este încă o chestiune. Versiunea mitologică afirmă că singură speranța ar fi rămas în fundul cutiei Pandorei. Inexact! Speranța a eșit și ea odată cu celelalte rele... Și că a eșit n'ar fi nimic, dar a făcut cele mai mari ravagii. Să ne lămurim. O veche și admirabilă zicală definește astfel speranța: „Speranța este visul celor treji".

Or, să fim drepți, ce pacoste-i mai mare decât să visezi cu ochii deschiși? Visul cu ochii deschiși este începutul tuturor ponoaselor. Marii visători au fost întotdeauna marii flămânzi. Viața ne furnizează la tot pasul nenumărate exemple.

Un alt adagiu formulează astfel puterea speranței (ceiace confirmă odată în plus că n'a rămas în cutia Pandorei...): „Dum spiro spero". Cât timp respir, sper. Frumos, foarte frumos! Dar mulțumindu-te numai să speri, ajungi să nu mai respiri...

Speranța, visul celor treji, ucide acțiunea. Evident, speranța în doze mici este foarte necesară. E ca sarea în bucate. Și stricnină luată în doze minimale redresează pofta de mâncare. Pe când în doze masive, ți-o tae pentru totdeauna...

Tragedia deslănțuită de Epimeteu se prelungește, din păcate, până în zilele noastre, peste zilele noastre, cât pământul... Speranța nu contenește să pustiască sufletele.

ȘTEFAN TITA

RÂSUL ȘI ARTA

Este destul de greu de explicat cum mai putem râde, într'o vreme în care avem din ce în ce mai puține motive de râs. In timp ce comicul tradițional continuă să inspire un număr destul de mare de comedii, piese ușoare, opere filmate și filme populare, mai bune sau mai proaste, două stiluri noi se conturează, unul în America, altul în Franța: *comicul burlesc* și *comicul bizar*. Principiul lor constă în împrumutarea vorbei, gesturilor și logicei nebunilor, cu scopul de a provoca râsul.

Trebue să fie din ce în ce mai greu să faci pe oameni să râdă, judecând după înmulțirea efectelor comice ale unei opere în timp. Intre o scenă de film burlesc și o scenă de comedie tradițională, este aceiași deosebire ca între un bandit mexican echipat cu întregul lui arsenal și un burghez cu o armă de vânătoare de mână.

Pare că autorul de azi are de a face cu un public de neurastenici și de desnădăjduiți, care are nevoe de procedee tari, brutale, pentru a-i câștiga atenția. Poate că însuși râsul spre a fi deslănțuit cu precizie cere un echilibru social destul de trainic, pentruca demarcația între ceia ce este permis și ceia ce nu este permis, ceia ce este ridicol și ceia ce nu este ridicol să se șteargă automat mai în toate spiritele. A face să râdă cu forța pe toată lumea este astăzi cu putință numai clovnilor.

Este destul să gesticulezi pentru a provoca râsul și primele personagii comice n'au fost decât paiațe care gesticulau. Această gesticulare s'a redus puțin câte puțin, pe măsură ce autorul a mărit conținutul sufletesc al creațiilor sale, care au câștigat în verosimilitate fără a pierde puterea lor comică. Astăzi asistăm la o reîntoarcere la origina comicului: cinematograful și teatrul reînvie farsa.

FRAȚII MARX

Comparând pe frații Marx (sau pe imitatorii lor) cu Charlie Chaplin, observăm că acesta din urmă, în jocul lui, acționează ca o ființă omenească și că spectatorul se identifică de bună voe cu el. Nu se va identifica însă cu cei trei comici care n'au nici suflet, nici inimă. Și nici nu pot să aibă — ei sunt clovni. Gesturile comice sunt împinse de ei până la un punct așa de extrem încât ne fac să ne gândim la păpușele automate. Altă consecință a acestei legi de supra ofertă comică este aplicarea din ce în ce mai mare măsură a mecanizării gesturilor pe un fond de viață din ce în ce mai puțin viu. Plecându-se dela adevărul că râsul provocat înseamnă mecanizarea gesturilor vieții. Reduși la înlănțuirea automată a gesturilor lor și la conturul mișcărilor, vom vedea în frații Marx ceia ce ei vor să ajungă: personagii din desenele însuflețite.

Desenele însuflețite și caricatura pun problema grea a raporturilor dintre poezie și râs. O caricatură te face să râzi. Un film cu Mickey Mouse, pe lângă că te face să te amuzi, are ceva în plus prin care se manifestă precis prezența poeziei. In burlescul american, poezia se desprinde în mase largi, în momentul în care ne așteptăm mai puțin (prin romanțe voci uimitoare, dansuri de o factură nemai întâlnită sau prin frumusețea unei imagini). Râsul va fi atunci mai violent și mai surprinzător și sufletul spectatorilor este străbătut de o îndoită plăcere. Aceasta este marea inferioritate a comicului bizar franțuzesc față de comicul burlesc american: lipsa poeziei

Nu trebue să uităm totuși că aceste două puteri, poezia și râsul. nu pot să se realizeze decât succesiv și prin contrast. Netinându-se seamă de acest adevăr, unele vaudeville-uri dintre cele mai reușite sunt lipsite de potențialul comic. Tablourile sunt meșteșugit compuse spre un efect comic. dar nimeni nu râde.

Apropiindu-se de nebunie, comicul bizar și burlesc aduc o interesantă schimbare personagiului comic. Acesta nu este numai un inadaptat la viața socială, ca în comedia tradițională, ci pe deasupra, un inadaptat la viața naturală și ne face să râdem nu printr'o supunere involuntară la regulile unui mediu social organizat, ci printr'o nesupunere obraznică față de legile naturii. Astfel desenele însuflețite înlătură legea gravitații, creiază animale-oameni, exagerează puterea fizică a omului. Harpo Marx mânâncă sticlă și bea cerneală.

Există în comicul burlesc și comicul bizar o atitudine mândră și desnădăjduită în același timp, pe care o întâlnim și în poezia contimporană când se îndepărtează de lumea reală pentru a afirma o ordine supranaturală. Poezia și râsul, cele două căi de evadare, se contopesc astăzi datorită nebuniei care este și ea un mijloc de eliberare, un refugiu. Dar cine se refugiază în nebunie renunță să mai îndeplinească o acțiune reală și prin acest fapt, poezia și râsul renunță la una din funcțiile lor specifice, aceia de a acționa asupra spiritului oamenilor. Unii văd în această renunțare o dovadă de neputință: dacă poezia renunță de a mai transforma inimile și râsul de a diforma obiceiurile, poate că inimile și obiceiurile sunt de neschimbat. Pentrucă realitatea e prea obositoare, prea greu de suportat, nebunii se salvează într'un univers al visului.

Nebunia este marea inspiratoare a vremii noastre. Ii întâlnești numele pretutindeni. Nu vorbim nici de politică și nici de război, ci de literatura invadată de nebunie, de artele unde nebunia e regină și de obiceiurile pe care nebunia le nărue. Extraordinar progres al bolilor nervoase — spun doctorii.

Totuși, comicul burlesc și comicul bizar răspândesc în lume evanghelia râsului. Cei ce condamnă asemenea încercări nu trebue să uite ceia ce este grandios și desnădăjduit, în fond, în această strădanie: să faci să râdă pe condamnații la moarte.

Un fiozof a spus că dela o anumită vârstă nu mai râdem, ne amintim numai că am râs odată. Vârsta aceasta, astăzi, vine prea repede.

WALT DISNEY

CHARLIE CHAPLIN

EXPOZIȚII

Sălile Ateneului Român adăpostesc în momentul de față expozițiile a trei peisagiști. Intâmplarea învecinează pe *Constantin Bacalu* cu *S. Mützner* și *Grigore Manea* — și faptul e destul de interesant: ni se arată același peisaj românesc văzut în trei maniere diferite. Manea e un clasic care nu-și permite libertăți cu care n'ar avea ce face; Mützner ascultă mereu de învățăturile impresionismului iar Bacalu, dela concepția decorativă de până acum, a trecut la o culoare dinamică, fluidă.

Prefacerea artistică a acestuia din urmă stă sub semne fericite și anunță mai ales posibilități nebănuite. Bacalu n'a expus de mult și în tot acest timp el a pregătit o frumoasă schimbare la fața a artei sale. Trăsăturile de culoare sunt acum mult mai îndrăznețe și mai emoționante. Există și astăzi o naivitate voită care dă un farmec aparte viziunilor lui Bacalu și o simplitate în construcție și în ritmul liniar ușor perceptibilă, dar toate mijloacele picturale au crescut în calitate.

Apoi, unele influențe care se făceau uneori destul de simțite au dispărut cu totul și pictorul privește astăzi lumea numai prin proprii săi ochi. Imaginile actuale nu datoresc nimănui nimic și cum am mai spus, originalitatea lor e însoțită de un meșteșug înaintat.

Noile peisagii ale lui Bacalu, colorate rafinat și în tonuri proaspete totodată și cu un mers spontan al pensulei, sunt unele din cele mai frumoase din câte am văzut în ultimul timp.

Pe drumul impresionismului, Mützner uimește întotdeauna prin câte lucruri noi știe să spue.

CAROL POP DE SATMARI: PORTRETE-MINIATURI

Din Balcicul cântat în mii de imagini, el izbutește să scoată acorduri inedite de culoare și note de poezie delicată.

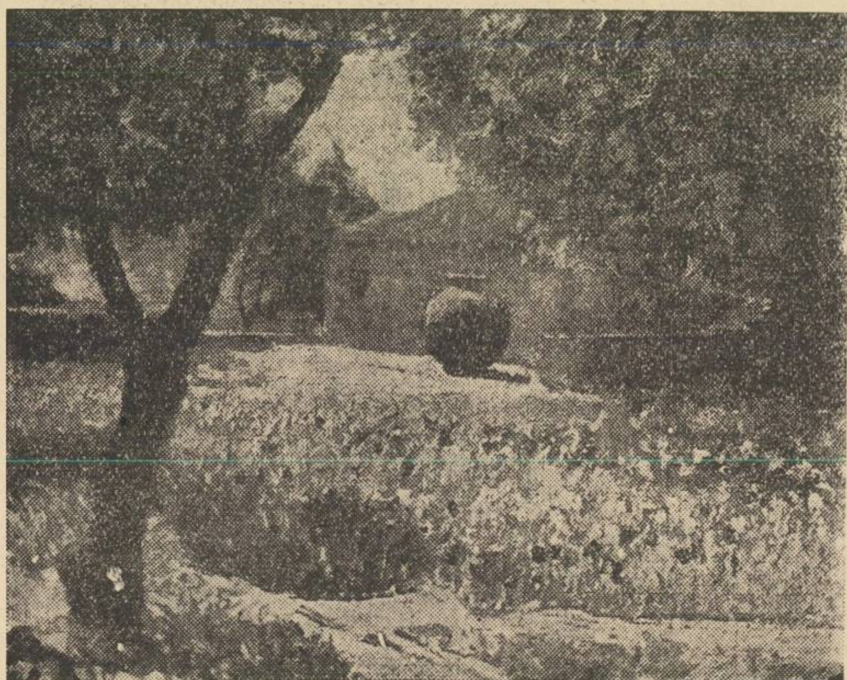
Mützner e un peisagist adevărat pentru care natura înseamnă soare, bucurie, încântare. Casele abea se văd dintre ramurile copacilor, sunt flori pe marginea aleelor și marea e liniștită ca o pânză întinsă. Simți toate binefacerile căldurii, râde de sănătate și belșug întreg pământul. Nicio întunecare nicio dramă — pictura lui Mützner e numai optimism și poezie.

Niciodată însă, preocupat de această concepție, el nu cade în ilustrații amabile. Il prețuim deci și pentru virtuozitatea de a feri asemenea pericol și de a rămâne mereu în cadru de autentică artă. Și-a adâncit cu fiecare manifestare technica, punând în mai constantă strălucire volumul colorat. Primele planuri sunt construite solid, cele din fund scăldate în beția luminii — peisagiile astfel obținute îmbrățișează orizontul imens, sunt ca niște ferestre deschise asupra spațiului-lumină și adâncime.

Grigore Manea e un pictor sobru ce nu se abate niciodată dela o atitudine meșteșugală cumpănită, pe care i-a plăcut să și-o apropie în viață de la început. Nimic senzațional în pictura lui, nimic afectat, nimic fals rafinat. Mijloacele le-a căpătat în școală și de atunci a căutat să le facă vii, să le ferească de uscăciunea academică. Lucrând, lucrând cu râvnă, punându-și în acord sentimentele cu natura.

La el inspirație și meșteșug se confundă. Fără nicio complicație, exprimarea lui rămâne firească, simplă, puternică chiar. Și directă, condusă uneori cu sgârcenie, dar destul de nuanțată. In fiecare pânză factura e absolut omogenă: efectele și varietatea materiei sunt cu măsuri aplicate. Culoarea, intensă, este condusă sigur și atent. Și aceastâ prudență nu împiedică, așa cum s'ar putea întâmpla, rezonanța sentimentelor.

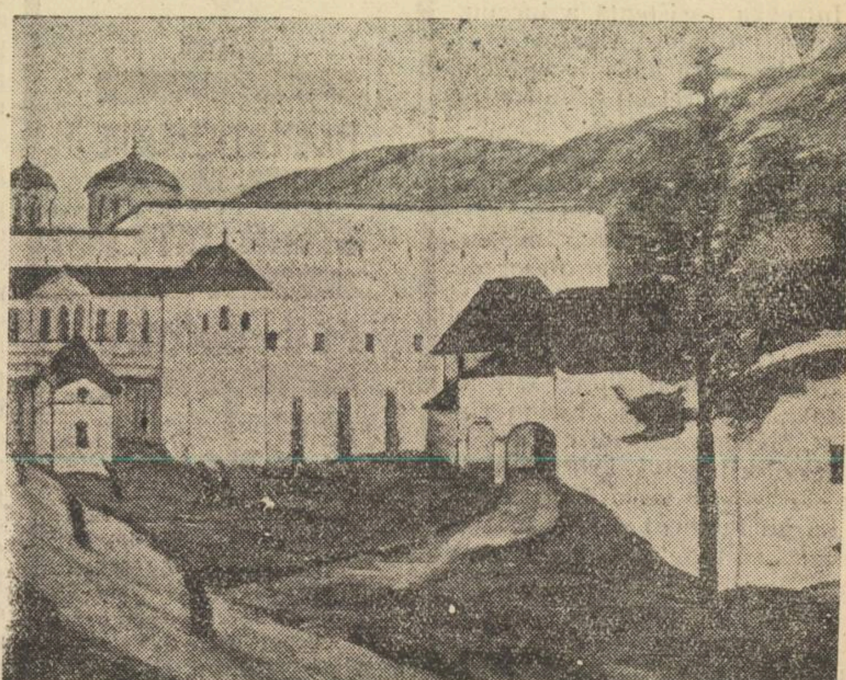
TACHE SOROCEANU

S. MÜTZNER: Peisaj

GRIGORE MANEA: Nud

CONST. BACALU: Peisaj

Oameni în negru

Când am intrat pentru prima oară în casa d-lui Sică Dumbrăveanu, m'am uitat cu atenţie de jur împrejur, spre a mă familiariza cu mediul şi cu oamenii.

Prietenul care mă adusese aci, cu prilejul onomasticei amfitrionului, îmi spusese că voiu avea prilejul să iau contact cu o lume interesantă şi originală. Alte amănunte n'a vrut să-mi dea.

Stingherit de faptul că nu cunoşteam pe nimeni acolo, şi având o fire extrem de timidă, am început prin a-l refuza pe prietenul meu:

— Dragul meu, sunt în doliu. Ştii prea bine că mi-a murit mătuşa. Cum o să mă duc astfel îmbrăcat la o petrecere?

— Eşti în doliu? Cu atât mai bine. Vei fi în notă! A râs sarcastic prietenul meu Andrei.

N'am priceput de ce s'a bucurat că eram în doliu. Lucrurile s'au lămurit mai târziu.

Domnul Sică Dumbrăveanu locuia într'o prea frumoasă vilă în cartierul Floreasca. Casa, înconjurată de o curte vastă, în loc să aibe flori era în întregime asfaltată.

Am sunat la scară. A venit să ne deschidă un servitor impecabil îmbrăcat într'o redingotă neagră. Sluga — se vedea că servise la case mari — avea un aspect impresionant. Plin de morgă, valetul nu trăda alt sentiment decât seriozitatea. O gravitate aproape lugubră. Ne-a ajutat să ne desbrăcăm şi apoi cu glas sonor a anunţat sosirea noastră, rostindu-ne cadenţat numele.

Domnul Sică Dumbrăveanu, un bărbat înalt şi slab, cu favoriţi şi profil tăios de iatagan, îndată ce ne-a văzut, s'a îndreptat spre noi, cu mâna întinsă, schiţând un surâs mecanic, la care ochii şi gura nu luau parte; numai muşchii feţii se contractau, parodiind veselia.

Prietenul meu Andrei m'a prezentat.

Auzind numele meu, gazda m'a întrebat:

— A, nu cumva sunteţi rudă cu răposata doamnă Mafalda Ploeşteanu care a murit acum două săptămâni?

— Ba da, i-am răspuns eu, surprins. E mătuşa mea.

— Aşa? Condoleanţele mele!

— Din cauza doliului nici n'am vrut să viu, ca să nu mă judece lumea prea aspru că iau parte la o petrecere!

— O, n'are a face, mi-a răspuns amabil amfitrionul. Morţii cu morţii şi viii cu viii!

Această banală, dar practică maximă m'a liniştit, deoarece mi-am dat seama că gazda n'are prejudecăţi.

Invitaţii erau oameni între 40 şi 60 de ani. Eu eram cel mai tânăr dintre musafiri. Imbrăcaţi în haine sau redingote negre, purtau gulere scrobite a la Take Ionescu, ghete cu nasturi şi cravate sobre.

„La urma urmii poate că acesta este scopul adunării de astăzi, mi-am spus eu când l-am auzit pe domnul Dumbrăveanu spunând că „femeia îţi scurtează zilele şi îţi lungeşte nopţile" —, scopul de a întreţine printre membri ei ura faţă de sexul slab!"

La un moment dat, doi servitori perfect stilaţi, au adus, ţinând-o fiecare cu câte o mână, o tavă mare pe care se aflau diverse fripturi.

Intreaga asistenţă a început copilăros a bate din palme.

Gazda, surâzând, ne-a făcut un semn discret cu ochiul şi apoi a rostit senteţios:

— Poftim la masă, domnilor. Edamus et bibamus cras enim moriemur.

„E un om cult, mi-am spus eu, trebue să fie vreun profesor de latină pensionat".

Am luat loc cu toţii în jurul mesei şi a început un festin pantagruelic. Musafirii, vreo 12 la număr, nu scoteau niciun cuvânt. Mâncau şi beau.

Servitorii, gravi şi respectuoşi, ne serveau cu mănuşi negre.

La un moment dat, gazda a insistat să repet un fel de mâncare.

— Nu mai pot, i-am răspuns. Simt că o să mor de atâta mâncare.

— Mai bine să murim sătui decât flămânzi, a scandat amfitrionul.

„Trebue să fie un fost profesor de filosofie, mi-am spus eu Şi ca să fiu mai sigur, l-am întrebat:

— Profesiunea dvs. v'a învăţat desigur să priviţi cu ochi senini fenomenul morţii, nu este aşa?

— O, desigur, mi-a răspuns el, sunt mai obişnuit cu morţii decât cu viii!

„Să ştii că gazda noastră e medic legist, mi-am spus eu, desorientat".

Ritmul în care se desfăşura petrecerea avea ceva straniu, neobişnuit. Parcă era un chef de surdo-muţi. Nu vreau să spun că invitaţii se exprimau prin semne. Departe de a fi atât de elocvenţi! Nu spuneau absolut nimic. Erau gravi ca la înmormântare...

Ca la înmormântare! Atunci am înţeles...

M'am aplecat spre urechea gazdei şi am întrebat:

— Cine sunt domnii?

— Funcţionarii mei. In fiecare an îi invit la onomastica mea!

— Şi ce meserie au?

— Sunt ciocli!

— Iar dumneavoastră?

— Sunt antreprenor de pompe funebre!

M'am sculat imediat dela masă, de teamă ca nu cumva amabilul amfitrion să mă ducă acasă cu dricul!

Şi, din ziua aceia, n'am mai vorbit cu prietenul meu Andrei!

ALEXANDRU BILCIURESCU

Teatru pentru ţărani în U. R. S. S.

Guvernul sovietic a organizat în ultimii ani teatre ambulante pentru populaţia rurală. Astfel în sovkhozurile şi Kolkhozrurile din toate regiunile Rusiei sovietice trupele ambulante dau reprezentaţii cu un repertoriu ales, făcând educaţia maselor.

U. R. S. S. are astăzi 300 de teatre rurale cu peste 12000 actori; regisori şi decoratori. Vara şi iarna, aceste teatre străbat satele cale mai indepărtată ducând arta dramatică până în regiuni cari abia fuseseră cercetate în trecut. Repertoriul e compus din piese de Ostrovski, Gorki, Schiller, Shakespeare, Molière, ca şi din piesele autorilor sovietici.

In cursul anului 1936 spectatorii teatrelor ambulante au fost în număr de 9 milioane, iar în 1938 de 17 milioane.

Pe lângă activitatea lor teatrală, actorii trupelor ambulante sunt şi harnici propagandişti culturali, ei ocupându-se pe unde trec cu organizarea de trupe de amatori, de cercuri dramatice şi muzicale, etc.

Guvernul sovietic a cheltuit în 1938 suma de 36.612.000 ruble pentru susţinerea teatrelor ambulante, iar pentru anul 1939 s'a prevăzut în buget suma de 50 milioane ruble.

ARTIŞTII NOŞTRI

I. Talianu

DOAMNĂ,

FIXAREA ZILELOR DE STERILITATE ŞI FECUNDITATE

pe baze ştiinţifice, se face uşor cu ajutorul nouei lucrări

„CALENDARUL FEMEII"

apărut la 1 Februarie, cu prefaţă de prof. dr. C. I. Parhon. Cereţi-l la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Biblioteca „Medicul Nostru" — PREŢUL 60 LEI

Nuşa

Infăşurată în mantoul de catifea cu luciri metalice, leneşă. plictisită sau visătoare — Nuşa îşi plimbă silueta-i graţioasă prin camera mea — decor nepotrivit pentru eleganta-mi prietenă. Locul ei de predilecţie e în faţa focului. Cu capul sprijinit pe lăbuţe, cu ochii pe jumătate închişi ea priveşte jocul flacărilor, în care a descoperit, parcă, o lume a ei. Uneori privirea Nuşei e atât de îndepărtată, atât de tristă încât neînţeleasa-i durere mă impresionează adânc. Ii ridic cu dragoste căpuşorul şi o silesc să se uite la mine. Ea, blândă, răspunde privirilor mele prin torsu-i monoton, dar îşi continuă visul trist.

...Nuşa, prinţesă din basme în sclipitori-ţi ochi verzi eu am citit povestea trecutului tău misterios. Ai fost o mică prinţesă blândă, duioasă, visătoare. Ai locuit departe, spre Nord, într'un castel cu turle medievale şi săli întunecate. In jurul lui se întindeau nesfârşite câmpii veşnic acoperite cu zăpadă. Te văd stând în faţa căminului monumental, în care ard butuci întregi, urmărind jocul flacărilor (cum faci acum, în odăiţa mea săracă, pe care graţioasa ta făptură o înfrumuseţează. In camera ta liniştită — unridică apoi şi se pierd pe albul nesfârşit al zăpezii, ce se întinde în faţa ferestrelor. Pe braţe ai o carte: versurile lui Lermontov sau Puşkin. Frumuseţea lor muzicală ţi-a întristat privirea — mică prinţesă dornică de frumos.

Dar într'o zi visul tău nelămurit a fost întrerupt de pocnete de puşcă şi ţipete de groază. In camera ta liniştită — unde toţi intrau cu teamă, ca să nu-ţi împrăştie visurile copilăreşti — pătrund acum oameni cu figuri crunte, stropiţi de sânge şi noroi. O groază nebună te cuprinde — al cărui ecou îl mai păstrezi şi acum în frumoşii tăi ochi verzi. Repede fragilul tău corp a devenit o massă diformă de carne sângerândă, în mâinile brutalilor rebeli...

Şi tainica voinţă a Naturii a vrut să renaşti tot aşa de fină, blândă şi visătoare — dar ai luat acum forma unei pisicuţe negre în ai cărei ochi verzi trec mereu amintirile trecutului tragic...

Când a apărut în camera mea — venită nu ştiu de unde — pisicuţa asta slabă şi infirmă — mi s'a părut urîtă. Dar când m'a privit trist şi rugător, am înţeles că vom deveni prietene. De atunci au trecut opt luni şi niciodată Nuşa — aţât de cuminte, înţelegătoare şi delicată — n'a primit din partea-mi vreo observaţie sau lovitură. Totuşi, groaza chinuitoare nu-i dispare din privire şi cel mai mic sgomot — un pas grăbit sub fereastră, o lovitură bruscă — îi produc o panică nebună, din care cu greu o liniştesc.

Deşi e foarte tânără, Nuşa se joacă puţin — dar în acele clipe ea împrăştie atâta gingaşă armonie încât ar fi invidiată de cea mai perfectă artistă coreografică. Corpul ei prelung şi subţire, capul mic şi lăbuţele-i delicate iau cele mai graţioase poziţii. Obiectul favorit în jocurile-i ingenioase e un dop de plută care devine, pentru ea, un groaznic animal de junglă. După ce, pitită sub scaun, l-a pândit câteva minute, Nuşa sare brusc asupra şi îl loveşte în aşa fel, încât bietul dop — ca şi cum în adevăr ar ataca-o — îi cade în cap. Atunci, cu puteri înzecite, ea porneşte curagioasă lupta. Se rostogoleşte cu el în ghiare, sare ca o minge, fuge sub divan, se sue pe scaune ca şi cum ar fi urmărită de o turmă de lei. Apoi, ţinându-l triumfătoare în dinţi, se lasă pe spate obosită şi porneşte iar în lumea gândurilor ei misterioase.

Printre celelalte pisici din curte, Nuşa se amestecă rareori. Deşi toate sunt drăgălaşe, felul de a fi al pisicuţii mele se deosebeşte; între semenele ei Nuşa pare o adevărată prinţesă: fină, graţioasă — parcă mai înţelegătoare, mai „intelectuală". Privind-o amestecată între celelalte pisici, îmi dau seama că însuşi Natura a voit să existe plebea şi nobleţea.

Nuşa, mică prietenă cu ochi pierduţi în visuri nostalgice, ştii tu cât loc ocupi, azi, în viaţa mea? Şi, când într'o zi mă vei părăsi, ca să dispar în necunoscutul de unde mi-ai venit — ce gol ai să-mi laşi în suflet!...

LUCREŢIA DĂSCĂLESCU

VIRGILIU

Virgiliu a fost şi a rămas, dela finile antichităţii, în evul mediu şi până azi poetul mare al Occidentului, deşi Valéry afirmă că „de secole, Virgiliu nu mai serveşte la nimic".

Cu reînvierea admiraţiei pentru Delacroix şi expoziţiile operei sale, a revenit în sufletul fiecăruia frumosul său tablou cu barca plutind pe apele negre, sub cerul de păcură şi incendiu, în atmosfera de urgie şi desnădejde, în care Dante şi Virgiliu, livizi şi îngroziţi, îşi îndeplinesc călătoria spre infern.

Un semn al timpului aceşti doi poeţi ai unor vârste diferite, al vârstei antice, altul al vârstei creştine din evul mediu, care se sprijină unul pe altul pentru a trece abisul unei lumi prin care a bântuit revoluţia şi care merge spre groaza necunoscutului, prin tristeţa unui sfârşit de lume.

Delacroix a intuit în acest tablou deasupra Infernului Secolului, acordul dintre muza antică şi muza modernă, înfăţişarea celor doi mari poeţi pentru a ridica poezia deasupra lăcomiei, joasnicilor pofte de ambiţie şi orgoliu uman în care se bălăcesc oamenii din realitatea epocii lor, ca o navă de mântuire. Ei sunt cei doi aleşi în care se rezumă toată nobila tradiţie umană, clasică şi creştină, antică şi modernă.

In secolul lui Dante ca şi în secolul cântării lui Roland, orice cuvânt de pe buzele lui Aristotel era primit ca un oracol. Infrăţirea celor două lumi, cea antică şi cea medievală se răsfrânge pretutindeni: în statuele de pe portalul dela Reims, în busturile dela Capua, în sculpturile lui Nicolae dela Piza, în basso reliefurile de pe campanella din Florenţa, ca şi în fântâna dela Peruza. Toate acestea dovedesc existenţa unui „humanism creştin" care încă din secolul al treisprezecelea apare cu aceeaşi strălucire până în secolul al XVIII-lea.

Virgiliu nu a fost niciodată indiferent omenirii. A doua zi după moartea sa au apărut comentarii numeroase, dela Servius la Macrobe şi dela Macrobe la Fulgenţa a fost mereu admirat şi predat în şcoli. S'a făurit în jurul său o întreagă tradiţie savantă şi sute de legende şi au devenit teme de poezie populară:

VesperoVespero e gia cola dov'e sepolta
La corpo, dentro al quale io facea ombra
Napol l'ha e da Brandizio e tolto.

„Seara a scoborît deja pe ţărmul unde e îngropat
„Corpul, din care făceam umbră
„Neapole îl stăpâneşte şi Brindisi l'a adus".

Poetul a dorit în adevăr ca să fie îngropat la umbra Pansilipiului. Ruinele pe care le arată ciceronele pe drumul la Puzzole, nu sunt decât rămăşiţele neidentificate ale vreunei vile romane necunoscute.

Se zice că oraşul Parthenopei fusese ridicat pe mormântul unei sirene, în jurul său trăeşte încă o rasă ingenioasă, pe jumătate greacă, din Ionia. Mormântul poetului este încă şi azi un loc de pelerinagiu.

In mijlocul acestei regiuni a amintirilor, în mijlocul atâtor palate înghiţite de vreme şi răvăşeala fenomenelor geologice, mormântul lui Virgiliu s'a preschimbat în mormântul lui sfântul Ghenuarie, un „genius loci", patronul oraşului. I se atribuesc lui toate ruinile, podurile, aquaducurile, canalurile, ale căror resturi minunau mulţimea. I se atribuie şi tunelul de Puzzole şi el apare poporului, astăzi; ca un fel de mare vrăjitor, tămăduitor de boale, a cărui viaţă a devenit un fel de roman, minunat ca libretul unei opere... Ca şi Dante el se găseşte la încrucişarea secolelor şi a drumurilor din Univers.

Muzica românească peste Ocean

Ambasadorul nostru perpetuu, maestrul George Enescu, continuă să facă cunoscuţi în străinătate pe compozitorii români. Credem că se va citi cu interes, aprecierea de mai jos a celebrului critic De Olin Downes, publicată într'un ziar din New-York, cu prilejul unui concert al orchestrei Filarmonice, la Carnegie Hall.

George Enescu

„SIMFONIC" CONDUS DE ENESCU PESTE OCEAN

Compozitorii români — scrie criticul american — au predominat, şi cu intenţie, în programul prezentat de George Enescu când a apărut ca oaspete dirijor al orchestrei simfonice Filarmonice aseară la Carnagie Hall. Au avut lucruri interesante de spus — aceşti Români — lucruri exotice, uneori experimentale şi alteori derivative în metodă, însă lucruri cari arătau fermentul creator al unei şcoli naţionale de compoziţie în ascensiune şi un grup de compozitori cari nu se mulţumesc deloc să urmeze formale prestabilite.

Românii reprezentaţi erau trei la număr: Sabin Drăgoi, cu două mişcări (mouvement) din „Suita rustică" a sa; Enescu, prin a sa Suita a treia, „Villageoise", dedicată şi compusă pentru Societatea Simfonică Filarmonică, şi prezintată cu acest prilej în prima sa audiţie, şi Mihailovici, cu al său „Capriciu Român", executat pentru prima oară în America.

SABIN DRAGOI

Comparaţii foarte interesante au putut fi făcute între aceste compoziţii — continuă Downes — dintre cari „mişcările" de Drăgoi sunt fără îndoială cele mai apropiate de muzica folclorică pură în stilul lor. Acestea corespund şi cu poziţia lui Drăgoi ca naţionalist în muzică.

El s'a cufundat adânc în folclorul românesc; compoziţiile sale îl desemnează ca un „porte-parole" muzical al poporului său. Simplicitatea compoziţiilor sale, fraza lor melodică şi temperamentul lor muzical sunt ale sale proprii, şi îşi găsesc expresie în muzica sa.

CUM ESTE INŢELEASĂ MUZICA LUI ENESCU

Muzica lui Enescu este cu mult mai introspectivă, şi, deşi populară în esenţă, mai sublimată. Este muzică de un gen foarte subiectiv. Se aud sunetele primăverii; ale copiilor la joacă; mersul unei turme de oi; ţipetele discordante ale corbilor; sunetul clopotelor de vecernie; râul ce curge sub lună, şi dansuri ţărăneşti. Dar toate aceste lucruri, s'ar putea spune, sunt percepute şi simţite, ca într'un vis treaz, de un artist ale cărei impresii il ajung printr'un mediu de temperament şi experienţă specială. Poate acest artist, care s'a cufundat atât de adânc în sine, să comunice prompt, deplin, distinct, cu semenii săi?

Această muzică este magistral croită şi ea cultivă modurile recente. Totuşi este pământeană, şi barbară. Ascultătorul care o aude pentru prima dată poate simţi că ascultă ceva într'o limbă curios de primitivă şi numai pe jumătate inteligibilă. Muzica e crudă, şi în nimic alt atât de primitivă ca în instinctul ei imediat de a imita sunete auzite, în fapt sau în imaginaţie.

Ea e complect diferită de oricare alta, fiind atât de îndepărtată de muzica folclorică în forma ei originală, precum se arată în „Sacre du printemps". Ea este, într'un sens, aproape atavică, totuşi îmbrăcată în termeni ale cele mai moderne tehnici şi sofisticări.

ENESCU DIRIJOR

A fost curios de auzit, şi de văzut, această muzică condusă de un om voinic, corpolent, cu umerii încovoiaţi, care ţinea o baghetă nu cu o mână şi un braţ ci cu o labă, şi care scotea efecte imediate când descria cu ea un arc în văzruh.

Nu poţi aprecia repede muzica lui când o auzi pentru prima dată, dar este fascinantă prin factura ei matură şi individualitatea ei nealterată.

MIHAILOVICI

Aceasta de abia s'ar putea spune despre compoziţia lui Mihailovici.

Ea mărturiseşte prea mult profit dela Stravinsky. La prima ascultare ea apare întrucâtva nevertebrată.

La sfârşitul programului, d. Enescu a trecut la o bine cunoscută simfonie, a opta, citirea ei reuşind să exprime forţa, graţia, bruscheţa şi râsul sălbatic al surdului şi singuraticului Beethoven".

O COMPOZIŢIE DE STOKOWSKY

Am reprodus în întregime articolul criticului american, fără să retuşăm, prin traducere, anumite expresii, cari par ciudate. Dar credem că e nevoe de un mic comentar.

Americanii sunt deprinşi cu Stokowsky al lor, dirijor elegant şi impecabil, care este în acelaş timp star de cinematograf. Stokowsky a apărut, într'devăr în mai multe filme americane; iar la concertele sale admite introducerea unor elemente ciudate decorative, cu totul străine de arta muzicii.

Sabin Drăgoi

Enescu oficiază ca un preot în altar. Când — de pildă — interpretează, într'un duet, o sonată de Beethoven, rămâne cu vioara sa de multe ori în umbră, în mod intenţionat, atunci când socoate că este rolul pianului să se reliefeze. Un concert pentru Enescu, nu este un prilej de a face să se evidenţieze persoana sa. El fuge de senzaţional, de strălucire regisorală şi se pune — la rând cu toţi colaboratorii săi — în slujba muzicii şi numai a muzicii.

ALEX. F. MIHAIL

ARTIŞTII STREINI IN CAPITALĂ

Imre Ungar
Pianistul orb

In toată Europa cafea cu lapte, cafea cu lapte cu Franck

DOMNUL CU CAMELII

UN ACT de TUDOR MUŞATESCU

PERSOANELE:

ELVIRA . . . . 32 de ani (zice ea).
MITICĂ . . . . soţul ei (48 de ani).
NENEA GUŢĂ . . . . unchiul Elvirei (62 de ani).
O SERVITOARE

Acţiunea se petrece în Bucureşti în zilele noastre. Decorul reprezintă un hall în apartamentul pe care Elvira şi Mitică îl ocupă într'un Blockhaus.

La ridicarea cortinei, Mitică se plimbă cu paşi mari, prin încăpere. Are un aer preocupat, de om care pândeşte ceva.

MITICĂ: Mă'nşeli! Nu se poate să nu mă 'nşeli... E imposibil să nu mă'nşeli.

ELVIRA: Ce-ai zis?

M.: Popa nu toacă de 2 ori pentru o babă surdă. Mă'nşeli! Aia e!

E.: Cu cine?

M.: Nu ştiu, dar de'nşelat trebue să mă'nşeli...

E.: De ce?

M. *(cult)*: Georges Dandin, săracul!...

E.: Dar de când eşti filofrancez?

M.: De când simt că sunt încornorat.

E.: Eşti ridicul...

M.: Sunt soţ...

E.: Divorţează ca să nu mai fii.

M.: Ce-ai zis?

E.: Popa nu toacă de 2 ori pentru o babă surdă.

M.: Şi ce crezi că n'am auzit ce-ai zis?

E.: Atunci dece mă mai întrebi?

M.: Ca să te studiez între răspunsuri... *(un timp)* Hm! Atitudinea asta de femee cumsecade, totdeauna mi-a dat de bănuit, fiindcă nu există fiinţă mai primejdioasă decât femeea cumsecade...

E.: Nu văd dece?

M.: Pentrucă femeea nu e cumsecade, doamnă, decât în 2 împrejurări: *(sentenţios)* Intâi: după ce te-a'nşelat, ca să nu afli şi al doilea: înainte de a te înşela, ca să nu bagi de seamă că e predispusă...

E.: Cine ţi-a mai băgat în cap şi prostia asta?

M.: E o cugetare...

E.: Şi dela cine-ai aflat-o?

M.: Dela club. O spunea Damian...

E.: Bébé?

M.: Exact... Şi-am ţinut-o minte!

E.: Vai ce imprudenţă din partea lui..

M.: Imprudenţă? Pentruce? Explică-te, te rog!

E.: Pentrucă nu se spun asemenea cugetări unui om gelos...

M.: Eu gelos? Ha-ha-ha!... Confunzi n o ţ i u n i l e, scumpă doamnă! Sunt demn, nu sunt gelos... *(intră servitoarea)*. Ce e fă?

SERV.: Am venit să'ntreb pe coniţa care rochie o scot din „armoal"?

E.: Rochia bleu...

SERV.: Da, coniţă *(ese)*.

M.: Da ce „mergem" undeva?

E.: Mă duc, nu „mergem"...

M.: Singură? Unde? *(iarăş ridică tonul)*.

E.: Nu ţi-am spus de-o mie de ori că astăzi am comitet la „Căminul"? Trebue să aranjem programul pentru „săptămâna ouălelor".

M.: Dar ce vă băgaţi voi în treburile găinilor? Ce v'apucaţi voi să ouaţi în locul lor? Să vă faceţi clocitoare automate, voi, care nu ştiţi măcar să faceţi un ou fiert? Şi apoi obiceiul ăsta de a aranja în fiecare zi altă „săptămână" mi se pare foarte suspect. Ieri „săptămâna laptelui", alaltăieri „săptămâna untului", răs-alaltăeri „săptămâna brânzei".. Mai bine ar fi să vă vedeţi de case, de bărbaţi şi de copii... şi pentrucă asta este părerea mea, te înştiinţez că începând de astăzi chiar, nu te mai duci la ouat... Să ouă celelalte că sunt destule în comitet... Scurt!

E.: Ascultă Mitică *(are un ton grav)*. Cât ai de gând să mă mai enervezi? De-un ceas nu faci altceva decât să-mi baţi capul cu fel de fel de prostii.. Ba îmi dai emoţii că te'nşel şi ştii tot...

M.: Cum? Cum? Cum? Ţi-am dat emoţii că ştiu tot?

E.: Păi sigur? Insişti atâta că te'nşel, încât era cât p'aci să mă convingi şi pe mine că aşa e... să-mi bagi în cap că trebue să te'nşel.

M. *(triumfător)*: A! Bun! Perfect! Aici am vrut să te-aduc.. La mărturisire... Ai mărturisit... Asta vream să ştiu... Ai recunoscut...

E.: Eu? Ce-am recunoscut?

M.: Că ai fi foarte dispusă să mă'nşeli... Eram sigur...

E.: Păi dacă nu mă mai laşi în pace şi mă suggestionezi. Tu ştii că sunt o fire impresionabilă... un medium bun...

M.: Da, dar trăeşti într'un mediu prost...

E.: Ce mediu?

M.: România... E mediul cel mai prost pentru o femee... *(un timp)*. Eu cred că Georges Daudin ăla, trebue să fii fost român. Român stabilit în străinătate. A făcut cunoştinţă Molière cu el şi gata... l-a pus în piesă...

E.: Mitică, pentru Dumnezeu... Tu nu mai ştii ce vorbeşti!.. După băile de-astă vară dela Govora, în loc să te'ndrepţi, mai rău te-ai ramolit. Spui nişte prostii de nu ştiu ce să mai cred... Du-te dragă, în străinătate şi te caută... Odihneşte-te la un sanatoriu, la un balamuc, ceva, şi lasă-mă în pace... Isprăveşte... Tu nu-ţi dai seama că-mi faci viaţa imposibilă, că mă bolnăveşti de nervi... De dimineaţa până seara n'aud decât asta... Mă'nşeli, mă'nşeli... Dacă ştiai că eşti bolnav de gelozie nu trebuia să te'nsori... Să ştii că am să-i spui lui unchiul Guţă... El m'a crescut, el m'a măritat cu tine... el să mă scape... *(un timp)*. Aşa e când rămân copiii orfani la 25 de ani. Trebue să facă tot ce vor unchii care îi iau de suflet... Dacă ar fi trăit maman, sau cel puţin, papa, sau măcar un frate mai mare dacă aş fi avut pe lume, n'aş fi fost obligată să mă sacrific, să mă iau după sfatul lui Nenea Guţă şi să mă mărit cu un hodorog ca tine... la 25 de anişori.

M.: Şi opt... şi opt... Am actul de naştere la mine în birou..

E.: 25, 28, ce importanţă are o diferenţă de câteva luni? In ori ce caz, eram minoră... Nu ştiam ce e viaţa... *(intră servitoarea)*.

SERV.: Coniţă a venit un comisionar şi-a adus florile astea...

M.: Pentru cine?

SERV.: Pentru coniţa...

M.: Dela cine?

SERV.: Nu mi-a spus... Le-a lăsat şi-a plecat... Trebue să scrie pe cartea de vizită... E o carte de vizită între ele...

M.: Dă-le'ncoace...

SERV.: Poftiţi...

M.: Ieşi... *(serv. ese)*. Ia să vedem noi ce scrie pe cartea de vizită... *(citeşte)*:

Florile astea îţi vor spune în şoapta lor parfumată, toată dragostea şi patima celui ce ţi le trimite şi pentru care eşti totul pe lume.

(Glasul îi tremură treptat ce citeşte. Când termină, zbiară). Elvira! Ce'nsemnează asta?

E. *(foarte încurcată)*: Nu ştiu.. Nu ştiu nimic... Miti, crede-mă!... Cine semnează biletul?

M.: Nu face cu mine pe Genoveva de Brabant, viperă, că nu se prinde... Ce e tâmpit să semneze?... Iţi dau un sfert de secundă să-mi răspunzi dela cine sunt florile... a cui e patima celui care ţi le trimite şi cine e porcul pentru care eşti totul pe lume...

E.: Miti! Iţi jur... că nu ştiu nimic... Iţi jur pe tot ce vrei...

M.: N'am nevoe de jurăminte, fiindcă ori juri strâmb... ori minţi!... Mie ai să-mi răspunzi instantaneu, cu cine mă'nşeli, decând mă'nşeli, unde mă'nşeli, cum mă'nşeli. Pretind amănunte în calitatea mea de soţ...

E.: Nu e adevărat, Miti. Nu te'nşel...

M.: Asta să i-o spui lui Mutu... Am aicea cartea de vizită... dovadă vie, palpabilă... incontestabilă, olografă... Dumneata care te revoltai adineauri, care îţi luai aere de madonă călcată pe coadă, te-ai dat de gol. Eşti o femee necinstită... imorală... infamă... *(nu mai găseşte calificative)* indecentă...

E.: Nu-ţi permit să mă faci indecentă...

M.: Poate ai cinismul să tăgădueşti?

E.: Da. Tăgăduesc.

M. *(o îngână)*: Tă-gă-du-eşti... Ha-ha! Mi fada ridere! *(râde sinistru)*. Dar cartea asta de vizită nu tăgădueşte...

E.: Nu sunt vinovată... nu ştiu nimic...

M.: Ba ştii şi ai să-mi spui imediat... Haide... madam! Ai curaj! onoarea viţiului *(o apucă de braţ, brutal)*.

E.: Nu pune mâna pe mine... Mă doare... Au...

M.: Spune tot, sau...

E.: Lasă-mă... lasă-mă... îmi rupi mâna... Au... Dă-mi drumul... Au... *(începe să plângă)*.

M.: Nu plânge că fac omor.... Ah! şi n'am la mine un revolver, o puşcă, un tun, o mitralieră, un zepelin, un briceag, nimic...

E.: Brută... Te dispreţuesc... E suficient ca un imprudent să-mi trimeată flori acasă, ca să mă loveşti, să mă insulţi, să mă omori....

M.: Nu te-am omorît, minţi... Nu vezi că vorbeşti?

E.: Asta nu e un argument.... Femeea vorbeşte şi moartă, nu spuneai chiar tu? Lasă că te'nvăţ eu pe tine minte... Chiar astăseară mă duc la un avocat şi până mâine, dau divorţ.

M.: A! Nu. N'ai să divorţezi până când nu aflu numele mizerabilului cu care mă'nşeli...

E.: Află-l sănătos... că nu există...

M.: Am să-l aflu... Am să te pui în faţa lui...

E.: Pune-mă, n'ai decât...

M.: Am să reconstituesc crima în faţa mea...

E.: Reconstitueşte ce pofteşti...

M.: Deocamdată am să mă duc la toate florăriile din Bucureşti... cu florile în braţe... Să vedem cine le-a cumpărat... cine le-a trimes...

E.: Umblă sănătos... Şi când o să afli să-mi spui şi mie... Nu holba aşa ochii la mine că nu mă sperii....

M.: Messalino...

E.: Ce?

M.: Cleopatro...

E.: Eu?

M.: Minervo....

E.: Taci, sau...

M.: Sarmisegetuzo...

E.: Dacă mai spui o vorbă îţi crăp....

M.: Miţo Biciclisto...

E.: Ah!... Adu-mi un topor să-ţi crăp capul... că leşin!... *(Mitică ese trântind uşa de perete)*.

E. *(singură)*: D o a m n e!... Doamne! Ce să mă fac? Dacă îl află? Da ce i-a venit lui Bébé să-mi trimeată flori... El care ştie cât e bărbatu-meu de gelos!... Ce imprudenţă... ce tâmpenie.... şi totuş... ce adorabilă tâmpenie... ce atenţie delicată... *(ia receptorul)*... Să-i dau repede un telefon să-l previu.... Poate găsim o soluţie... Nu mi-e de-altceva, dar dacă îl află, Miti e în stare să-l omoare... *(face numărul)* Allo!... Allo! Casa Damian?... Domnul Bébé e acasă?... Nu? Dar cine e la telefon?... A! Tu eşti Mariţo?... Unde e domnul? De mult? Ştii sigur că nu vine diseară la masă?... Ascultă Mariţo!... Dacă vine... să-i spui că a telefonat coniţa Elvira... Că am să-i comunic ceva important şi imediat... Nu... nu... să nu vie aci... Să mă cheme la telefon... Dar să nu mă cheme dumnealui direct... Să chemi tu... şi numai dacă sunt eu la telefon să mi-l dai... Cu alt cineva să nu vorbeşti cu nimeni!... Dacă nu sunt eu când suni, să închizi şi să ceri mai târziu... până când răspund eu... ai înţeles? Bagă de seamă să nu-mi faci vreo încurcătură... La revedere. *(agaţă)* *(Se aude o sonerie)*.

(Intră servitoarea)

SERV: A sunat în faţă coniţă... Sunteţi acasă?

E.: Nu!... Nu sunt... Las'că mă duc să deschid eu... Tu du-te şi vezi-ţi de treabă... Să vii numai când te sun... *(ese)*.

SERV. *(eşind)*: Mi se pare mie că florile alea de-adineauri nu i-au mirosit bine conaşului... O să am distracţie gratuită...

E. *(intrând cu Nenea Guţă)*: Nene Guţă... unchiule *(îl pupă)*. Numai Dumnezeu te-a adus... *(îl pupă)* Tocmai mă gândeam să fug de-acasă şi să viu la tine la moşie...

GUŢĂ: Să fugi? Dece?

E.: Miti a'nebunit din cauza geloziei... Trebue internat imediat, pus în cămaşe de forţă... că are şi furii...

G.: Ce tot vorbeşti frate? Cum se poate una ca asta?

E.: Pe onoarea mea Nene Guţă, dacă n'a înebunit... Pretinde că îl înşel.

G.: Ei şi?

E.: Ei şi dacă îl înşel trebue să-i spui lui cu cine? Asta e indiscreţie!

G.: Stai-stai-stai-stai... Nu mă lua iute că mă zăpăcesc... Cum adică indiscreţie?

E.: Păi sigur că e indiscreţie... E secretul meu...

G.: Cum înţeleg eu, cu alte cuvinte, e adevărat că-l înşeli?

E.: Ohò! Şi 'ncă cum!...

G.: Elvira!... Cum se poate?

E.: Iartă-mă unchiule.. dar ţie nu pot să-ţi ascund nimic...

G.: Bine-bine... oricât... dar nu m'aşteptam... din partea ta...

E.: Par'că tu nu ştii că nu-l iubesc pe Miti? Că l-am luat numai ca să-ţi fac plăcere ţie...

G.: Mie?

E.: Păi sigur... M'am măritat cu Miti pentru tine, nu pentru el... De-aia, acuma, îl înşel, pentru mine... Hai, unchiule, nu fii şi tu contra mea... Dac'ai şti cât l-am înşelat de puţin... faţă de diferenţa de vârstă care e între noi...

G.: De ce l-ai luat dacă ţi se părea prea bătrân? Eu nu te-am silit.

E.: L-am luat pentrucă mi-am închipuit că, fiind mai în vârstă, o să mă iubească mai mult... şi-o să fiu fericită... El însă mi-a făcut viaţa imposibilă cu gelozia.... Atâta mi-a bătut capul că-l înşel încât ce mi-am zis?... Tot crede că-l înşel... cel puţin să aibă şi el o satisfacţie: că e adevărat... N'aş fi crezut însă niciodată c'o să mă prindă... Şi astăzi, adineauri, tocmai în toiul unei scene... am primit un buchet de flori dela...

G.: Dela?

E.: Dela o carte de vizită... Inţelegi d-ta...

G.: Ahà...

E.: Şi îţi închipui ce-a urmat? M'a insultat... m'a bătu...

G.: Te-a bătu-u-ut?

E.: M'a bătut... Până-adineauri am fost plină de vânătăi... şi-acuma a plecat în oraş la toate florăriile să afle cine mi-a trimes buchetul... şi cum Bébé e cunoscut peste tot...

G.: Care Bébé?

E.: Vai, da greu pricepi, frate! Bébé! Persoana care mi-a trimes florile... Bébé Damian...

G.: Ahà... prietenul ăla al vostru...

E.: Al nostru? Da de unde?... Al lui Miti!... Şiii... cum îţi spuneam... sunt sigură c'o să-l afle... c-o să iasă un scandal... cu palme.. cu juraţi.

G.: Da... da... da... scandalul trebue evitat... E reputaţia familiei noastre în joc.

E.: Sigur că trebue... că dacă nu, spui la toată lumea că sunt nepoata ta...

G. *(pe gânduri)*: Ce fel de flori erau alea pe care ţi le-a trimes?

E.: Camelii... Ah! ce frumoase erau...

G.: Şi pe cartea de vizită cu care ţi le-a trimes, scria ceva?

E.: Sigur... Păi asta m'a dat de gol.... Reeşea limpede ca bonjur că persoana care mi le trimite...

G.: Inţeleg... înţeleg... *(un timp)*. Ai putea să-mi spui exact ce scria?

E.: Cum să nu!... Absolut exact... Scria ceva aşa... cu patimă... ca să le miros ca să aflu... că sunt totul pentru el... însfârşit... A!... Uite cartea de vizită... pe jos... A pierdut-o Miti... Nu, nu te apleca D-ta. Lasă că ţi-o dau eu... Poftim... Citeşte...

G.: Stai să-mi pui ochelarii că nu văd.... *(citeşte)*.

Florile astea îţi vor spune în şoapta lor parfumată toată dragostea şi patima celui ce ţi le trimite şi pentru care eşti totul pe lume...

E.: Splendidă dedicaţie! Ce zici?

G.: Zic să-mi dai repede o hârtie şi-un creion...

E.: Pentruce?

G.: Să copiez rândurile astea.

E.: De ce?

G.: Cine ştie... Poate o să am şi eu nevoie de ele vreodată... Hai Hai repede... să nu vie cumva Mitică şi să mă prindă că-i copiez secretele de familie.

E.: Numaidecât... *(ese şi revine cu o hârtie şi un creion)* Poftim!

G.: Dictează tu...

E.: „Florile astea îţi vor spune...

G.: Florile astea îţi vor spune...

E.: ...In şoapta...

G.: ...In şoapta...

E.: ...lor parfumată...

G.: ...lor parfumată... *(acelaş joc până la finele textului dictat)*... Aşaa... Bun.. Acuma... bagă bine de seamă ce-ţi spui... Eu plec... şi-l pândesc pe Mitică până vine.... Mă întorc apoi după el. Tu nu m'ai văzut... N'ai vorbit cu mine... Nu ştii nimic...

E.: Dar dece toate astea?

G.: Am eu socotelile mele... Ne-am înţeles?

E.: Da unchiule... ne-am înţeles.

G.: Acuma... pune cartea de vizită la loc pe covor... unde era căzută... Şi s'o laşi acolo...

E.: Poftim... am pus-o.... *(se aude o sonerie lungă)* Haiti.... Asta e Miti... îl cunosc după cum sună...

G.: Repede du-te de-i deschide... Eu o şterg pe din dos.... Şi nu uita ce ţi-am spus... Nici o vorbă, despre mine... *(ese repede)*.

M. *(intrând)*: Doamnă.... Adevărul a eşit la suprafaţă.... Totuş te rog să constaţi că sunt calm şi în momentele astea tragice mă port cu d-ta destul de politicos... Sun calm, sunt foarte calm... sunt cel mai calm om din lume...

E.: Miti... Miti... nu te uita aşa la mine că mă sperii... Ai o mutră de asasin...

M.: Am pentrucă voi deveni... Posed numele exact al omului care ţi-a trimis florile acasă... Al omului cu care mă înşeli.

E.: Miti... nu e adevărat... Sunt nevinovată... Dela cine sunt florile?

M.: Lasă că ştii tu mai bine decât mine... Şi nu-ţi mai lua mutra asta prefăcută că-mi pierd calmul imediat... Florile pe care le-ai primit adineauri, însoţite de scrisoarea aceea concludentă... au fost cumpărate dela florăria „Crinul" de către Domnul... Bébé Damian... şi trimise aci prin comisionarul cu Nr. 44 care se găsea în faţa florăriei... Biletul a fost scris chiar în florărie şi d-ra Adela — care l-a servit pe d. Damian şi care-l cunoaşte — l-a văzut cu ochii ei, dând biletul şi florile comisionarului... Aud?... *(tăcere)*. N'aud nimic? Aş vrea s'aud ceva...

E.: Miti... Miti... nu sunt vinovată...

M.: Inutil Doamnă... Vinovăţia d-tale este dovedită cu vârf şi 'ndesat... şi planul meu de răzbunare este fixat.

E.: Miti... ce-ai de gând să faci?...

M.: Vreau să-mi spăl onoarea în sânge... In consecinţă: d. Bébé Damian a fost condamnat la moarte şi va fi executat chiar azi, chiar aci, sub ochii d-tale... Atâta am de spus... şi-acum te rog să te retragi în odaia d-tale... unde te declar arestată... Ieşi...

E.: Miti... vino-ţi în fire... pentru Dumnezeu... Eşti nebun... Nu ştii ce vorbeşti...

M.: Ieşi...

E.: Miti o să-ţi pară rău de tot ce faci şi de tot ce spui...

M.: Sortez...

E.: Biiineeee... Mă duc în odaia mea... Adio... *(trânteşte uşa şi ese)*.

M. *(singur)*: Şi-acuma, d-le Damian... te aştept! Revolverul ăsta *(îl ţăcăne)* te va pedepsi... N'am să-ţi spun decât atât. Mizerabile, mi-ai stricat casa... Ei bine află că Mitică Dumitrescu este un om care nu iartă... Su mâinile... Una... două... trei... ş pe-urmă... poc... poc... poc... *(sonerie la intrare...)* Aha! El trebue să fie *(intră servitoarea)*.

SERV.: Dv. ati sunat conasule?

M.: Nu. A sunat la intrare. Trebue să fie d. Damian... Pofteşte-l aici... şi ieşi pe dincolo. *(servitoarea ese)*.

G. *(intră după o clipă)*: Da ce faci cu revolverul în mână logofete? Exerciţii de tras la semn?

M.: Nenea Guţă... Ce surpriză! Numai pe d-ta nu te-aşteptam.. Bine-ai venit...

G.: Bine te-am găsit. ([illegible] *pupă)* Dar ce e [illegible] ăsta... Ai vreun duel?

M.: Eu? M'a ferit sfântul!...

G.: Mă gândeam că-i fi pus coarne vre-unui prieten... şi te exersezi!... Şmechere...

M.: Eu? Coarne? Fugi d'acolo Nene Guţă... Eu sunt om serios... Eeeee! Dar ce bine o să-i pară Elvirei când te-o vedea...

G.: Ssssst!... Elvira nu trebue să ştie că sunt aci... Ia spune. *(misterios)*. A prins?

M.: Ce să prindă Nene Guţă...

G.: Farsa... farsa...

M.: Care farsă, nene?

G.: Farsa frate. Cum n'ai simţit nimic? ?

M.: Eu? Nu! N'am simţit nimic... Nu'nţeleg ce vrei să spui?

G. *(misterios mereu)*: Ascultă, nene! Aţi primit sau n'aţi primit astăzi după prânz un buchet de flori?... Nişte camelii splendide... şi cu'n bileţel de dragoste între ele?...

M.: Un buchet deee... şi cu un... N'am primit Nene Guţă... N'am primit nimic... Da de ce mă 'ntrebi?

G.: Prost eşti, mă!... Ce dracu, nu pricepi? I-am trimes Elvirei un buchet de flori şi c'o scrisorică de dragoste ca din partea unui adorator necunoscut... Aşa, să-i fac o farsă.

M.: Dumneata ai trimis florile?

G.: Eu!... L-am pus pe Damian — prietenul ăla al vostru, să mi le ia dela o florărie, că el se pricepe şi le-am trimis. Nu le-aţi primit?

M.: Nu ştiu nimic, absolut nimic nene Guţă... Poate cumva Elvira să le fi primit fără ştirea mea?... Phuu! Da ce-ţi veni, nene, să faci farse d'astea?

G.: Păi viaţa fără farse, e ca mâncarea fără sare. N'are niciun chichirez.

M. (flueră a pagubă): Phiu! phiu!.. phiu!...

G.: Dar ce-ai dragă? Ce-ai rămas aşa? Şi te-ai făcut alb ca varul...

M.: Phiu!... phiu!... phiu!... *(se plimbă, topit, de colo până colo)*.

G.: Ce e, frate, ce e?

M.: Mă gândesc ce-ar fi fost dacă ar fi prins farsa d-tale?.. Şi zici c'ai trimes un buchet de camelii... nişte alea, aşa... roz

G.: Exact...

M.: Mi se pare c'am zărit eu nişte chestii de-astea, pe undeva... p'aici prin casă. Şi între flori era o carte de vizită... nu?

G.: Da... pe care scriaaa... Stai niţel că am păstrat copia la mine... Stai să-mi pui ochelarii... Uite... Pe care scria aşa... *(scoate copia şi citeşte)*:

„Florile astea îţi vor spune în şoapta lor... (etc. etc. până la urmă)

M.: Phiu!... phiu!... phiu!... Teribilă farsă, dom'le!... Păcat că n'a prins,..

G.: Sigur... Ne-am fi prăpădit de râs... Hazul era să primeşti tu buchetul în locul Elvirei. Să citeşti scrisoarea şi să-ţi închipui cine ştie ce... Cum te ştiu gelos... eşea o dandana de toată frumuseţea...

M.: Eu gelos?.. Nu mă cunoşti nene Guţă... M'am tămăduit de gelozie.

G.: Ei taci? De când?

M.: De azi... Uite! fac jurământ că de azi înainte, mă las de gelozie... Da a dracului farsă nene!...

G.: Bună, nu?

M.: Grozavă... Să leşini de râs nu altceva... Să te tăvăleşti pe jos... E să ştii că-mi pare şi mie rău că n'a prins... Eu, să-ţi spui drept, parcă am zărit nişte flori

(Cont... pag. 8)

VEDETELE ARCUŞULUI

D. Grigoraş Dinicu

PASIONANT! A APĂRUT!

In labirintul unor uluitoare enigme psihologice şi detectivel

ROMANELE CAPTIVANTE

230 pagini.

La chioşcari şi librari

FANTASTIC ASASINAT INTR'O MANSARDA

(Urmare din pag. 3)

există nici o mărturie a îndrăsneţelor sale sforţări?!

Theobald Armory a fost văzut pe stradă, la birt, în cafenele, dar — afară de acuzat — nu l-a surprins nimeni niciodată, părăsind pământul şi urcându-se la cer.

Cum se face că din seara faimosului său sbor dela 12 Aprilie 1917, nici un vecin, nici un trecător n'a băgat de seamă că o formidabilă revoluţie ştiinţifică se petrecea deasupra capului muritorilor?

In birourile ministerului de invenţiuni, nici un funcţionar nu-şi aduce aminte de tânărul inspirat, care-şi oferea serviciile în dreapta şi 'n stânga.

Interogaţi, cei doi financiari cărora s'ar fi adresat victima, neagă formal întâlnirea lor cu Armoy; ei se indignează împotriva cuvintelor antipatriotice cari li se atribuie şi pe cari o anumită presă, plătită de concurenţii lor, caută să le răspândească în public.

Precum vedeţi, domnilor, versiunea acuzatului nu se ţine în picioare. El se încăpăţânează s'o susţină cu o obstinaţiune pe care numai misterul afacerii o egalează.

E drept că acelaş mister planează şi de partea acuzării. N'am reuşit să adunăm materia unui rechizitoriu covârşitor pentru George Henriquez. Date fiind serviciile aduse ţării de către scriitorul Silvan-Eol şi mai târziu de către soldat, în faţa îndoelii care planează pe crima sa, fac apel la indulgenţa domnilor juraţi, cerându-le circumstanţe atenuante pentru acuzat!

Apărătorul:

— Onorată curte, domnilor juraţi !

Cer pentru clientul meu sau pedeapsa cu moartea sau achitarea. Căci nu există mijlocie: sau a omorât pe Theobald Trmory, pentru ca acesta să nu poată da duşmanului importanta sa descoperire, sau povestirea lui Henriquez e falsă, mobilul crimei altul şi atunci acuzatul nu merită decât ispăşirea supremă. Dac'aş avea cea mai mică îndoială, domnilor, n'aş fi aici. Dar actul poetului Silvan-Eol este aşa de mare, atât de sublim e sacrificiul său, în cât n'am ezitat o clipă, după ce-am examinat până la fund cazul său de conştiinţă, să iau apărarea acestui erou ciudat, care, orice aţi spune, e un erou.

Am numit actul său un sacrificiu sublim. Este într'adevăr un sacrificiu, domnilor, să oferi în holocaust patriei tale, cea mai bună prietenie, o prietenie cu atât mai mare, cu cât e sporită prin admiraţiunea acordată geniului!

Domnul procuror susţine că invenţiunea lui Theobald Armory n'ar fi decât o absurditate, aberaţiunea unui creer bolnav. Ar putea să mi se spună care este invenţiunea ce n'a fost tratată la fel înainte de-a fi fost pusă în practică?

Orice sforţare ştiinţifică a fost considerată ca manifestaţiunea unui desechilibru mintal. Care dintre noi ar fi îndrăsnit, acum douăzeci de ani, să proclame, fără să fi fost socotit un fantezist, progresul datorit unor noutăţi technice cari fac gloria epocei noastre, — e destul să citām radiul, aeroplanul, telegrafia fără fir? Faptele desmint vechile teorii şi, după noua teorie, totul este posibil în domeniul ştiinţei, care nu e făcută decât din ipoteze.

Este, deci, foarte posibil, ca geniul omenesc, care, de la începutul veacurilor, se căzneşte şi, deseori, reuşeşte să îmblânzească elementele, e posibil, zic, ca el să fi putut descoperi principiul neutralizării puterii de atracţie a pământului.

Theobald Armory a fost muritorul fericit, căruia i-a fost dat să învingă această imensă forţă a naturii.

Domnul procuror e mirat că nu s'a găsit nici o urmă a lucrărilor inginerului...

Dar cine este nesocotitul care-ar lăsa la voia întâmplării planurile sale, notele, schiţele, materialul, aparatul său, când e vorba de-o asemenea descoperire?

Prudent (şi pe drept cuvânt) Armory şi-a luat toate precauţiunile şi după ce şi-a realizat principiul, a distrus orice hârtiuţă care ar fi putut să-i releve existenţa, orice accesoriu, orice rămăşiţă care i-ar fi atestat înfăptuirea.

Martorii? Dar niciodată Armory n'a avut ideea nefericită de a-şi face exerciţiile în faţa lumii.

Aţi fi vrut să se expună curiozităţii trecătorilor, indiscreţiei primului venit?! Fără îndoială, domnul procuror are dreptate să se întrebe: cum se face că nici o altă fiinţă omenească nu l-a surprins executându-şi sborul în noaptea de 12 Aprilie 1917?

Acuzatul ne-a spus singur că fereastra lui, situată la al şeaselea etaj şi dând spre curte, domină casele împrejmuitoare. Or, afară numai dacă vr'un sgomot suspect nu le atrage atenţia, locuitorii marilor oraşe au foarte rar obiceiul, imediat după cină, să-şi pună nasul la fereastră şi să-şi contemple curtea prozaică, care le trimite emanaţiuni mai mult sau mai puţin rău-mirositoare; în ceeace priveşte deplasarea constelaţiunilor, această problemă de înaltă astronomie lasă destul de reci pe concetăţenii noştri, ca să-i sacrifice agrementele digestiunii...

Preşedintele:

Publicul e rugat să nu sublinieze prin râsete sgomotoase, pledoaria apărării: altminteri, voiu evacua sala! Continuaţi!

Apărătorul:

Ca să confunde complect pe inculpat, domnul procuror citează mărturia unor anumiţi funcţionari ai ministerului de invenţiuni, care nu-şi amintesc de vizitele lui Armory. Ah, domnii funcţionari!... Biurocraţia!... Alţii, mai chemaţi decât mine, au protestat împotriva indiferenţii, temerei de răspunderi, politica celei mai mici sforţări, cari dezolează administraţiile noastre, şi dv. aţi dori ca aceşti faimoşi „ronds-de-cuir" să-şi compromită trista lor celebritate, aducându-şi aminte de solicitatorul genial — un încurcă-lume, la care nu s'au uitat decât în treacăt, cu o privire distrată, dispreţuitoare?

Dar nu s'a isprăvit... Mai sunt şi acei doi mari financiari cari, tot aşa, nu l-au întâlnit niciodată pe Theobald Armory. Şi totuşi, l-au văzut, sunt încredinţat. Un visător ca inginerul defunct, n'ar fi găsit niciodată această frază delicioasă „un sfârşit apropiat al răsboiului ar fi însemnat ruina noastră"...

Numai auzind această frază, vezi ridicându-se în faţa ochilor, teribilă, această lume blestemată a profitorilor de răsboiu, toţi exploatatorii nenorocirii generale, pentru cari înfricoşătorul coşmar a devenit viziunea fericită a unui paradis terestru. Ei nu admit să-l fi văzut pe Armory, căci prea mare le-ar fi răspunderea: mărturia lor ar atesta existenţa reală a acestei invenţiuni care îi înspăimântă şi-a cărei perspectivă înseamnă declinul prosperităţii lor, bazată pe războiu, instalată în războiu!

Procurorul:

Intru cât ţara noastră nu face decât să descurajeze pe oamenii de geniu, de ce nu s'a adresat Theobald Armory unei puteri aliate? De ce să-i vie monstruosul gând de-a vinde duşmanului asemenea armă?

Apărătorul:

Domnul procuror uită că nu procesul inginerului defunct se judecă aici!

Ii voiu răspunde, totuşi, că în momentul actual, ca să treci graniţa se fac cele mai mari dificultăţi.

Cel dintâi comisar de poliţie, căruia i-ar fi făcut cererea, ar fi întrebat pe Armory care îi e motivul de plecare. Aflându-l, ar fi sfătuit pe inginer să-şi plaseze invenţia tot la noi, fiindcă e un lucru care interesează apărarea naţională. Şi lucrurile ar fi început de la capăt.

Procurorul:

Un om care sboară, n'are nevoie de paşaport. Cere cineva păsărilor hârtii de identitate?

Apărătorul:

Mă aşteptam la această spirituală replică! Ei bine, iată vina lui Armory! Nu s'a gândit la această soluţie. Şi chiar dacă i-ar fi venit în minte, ar fi respins-o, fără îndoială.

Voia să se răsbune! Oamenii de geniu sunt teribili când e vorba de amorul lor propriu!

Egoismul lor creator nu le îngăduie să ierte pe cei cari i-au rănit; răzbunarea lor ia proporţiile monstruoase ale geniului lor.

Theobald Armory s'a simţit jicnit, lovit, exasperat de ingratitudinea patriei sale: el a voit s'o pedepsească! Din fericire pentru el, din fericire pentru noi, Henriquez i s'a pus în cale. Ne-a apărat. L-a doborît. Povestirea sa e cea mai elocentă pledoarie. A evitat orice frază sforăitoare, orice efect teatral. N'a căutat un succes facil. Eu însumi, domnilor juraţi, nu insist asupra frumuseţii actului său; vă scutesc de orice reflexiune binevoitoare la adresa lui: sunt încredinţat că aţi făcut-o Dvs. înşivă! Ceea ce discut aici, sunt faptele.

Printr'un ciudat şi regretabil concurs de împrejurări, apărarea nu posedă nici o probă materială, care să dovedească existenţa planurilor ştiinţifice ale lui Theobald Armory şi a sborurilor de el executate; dar mă întreb: dacă această probă ar exista, ar accepta acuzaţiunea în întregime, depoziţiunea noastră, ar admite ipoteza omorului, aşa cum ni l-a prezentat acuzatul, sau recunoscând realitatea invenţiunii, ar căuta un alt mobil al crimei?! Nu elanul patriotic al lui George Henriquez, ci, de pildă, satanismul acestuia, tentaţiunea de a-şi apropia descoperirea...

Procurorul:

Repet: daţi-ne cea mai mică dovadă că Theobald Armory poseda această minunată ţesătură, şi vom fi dispuşi să examinăm restul alegaţiunilor d-voastră.

Apărătorul:

Inutil. Să nu mai pierdem vremea cu abilităţi retorice. Domnule procuror, admiteţi d-voastră sau nu realitatea invenţiunii lui Armory?

Procurorul:

Nu!

Apărătorul:

Foarte bine. Care este atunci, după dvs., adevăratul mobil al crimei? Ancheta ne-a arătat că acuzatul şi victima erau cei mai buni prieteni din lume. Temperamente calme amândoi, practicând în relaţiile lor, o politeţe cordială, având aceleaşi aspiraţiuni idealiste, cu toate că vocaţiunile lor erau diferente — deci, orice rivalitate profesională exclusă — cei doi prieteni pe cari nu-i despărţea nici o chestie de bani sau de femei, făceau impresia unei perechi unite într'o încredere şi o admiraţie reciprocă.

De ce, dar, această crimă absurdă, dacă nu din pricina unei înălţări sufleteşti?

Nu, domnii mei, puteţi cerceta cât veţi pofti, nu există altă explicaţie a omorului misterios.

Insuş domnul procuror nu îndrăsneşte să ceară pedeapsa capitală, căci se îndoeşte şi d-sa.

Nu uitaţi că ţineţi în mână viaţa şi onoarea unui om ireproşabil; înalta probitate a trecutului său, elevaţiunea operei sale literare, admirabila sa conduită pe front, de unde s'a reîntors încărcat de gloria dublă a rănilor şi-a decoraţiilor sale — toate vorbesc pentru el, toate sunt făcute să justifice ultimul său act de eroism, sacrificiul dureros, cel mai mare sacrificiu, impus pentru apărarea patriei în primejdie!...

Preşedintele:

Acuzatul n'are de făcut alte destăinuiri?

Acuzatul:

Am spus tot. Nu mă apăr. Nu cer nici graţia, nici indulgenţa domniilor voastre. Misiunea mea e împlinită. Puţin îmi pasă de rest!

. . . .

După câteva minute de deliberare, juraţii aduseră un verdict negativ.

Achitat, George Henriquez fu pus în libertate. A doua zi însă, el se duse pe mormântul lui Theobald Armory şi-şi sbură creerii.

Moartea lui George Henriquez spori şi mai mult misterul omului sburător, care-a pasionat atât de mult, în timpul războiului, una din marile capitale apusene.

VICTOR EFTIMIU

DOMNUL CU CAMELII

(Urmare din pag. 7-a)

adineaori pe-aici. Dar cum nu m'amestec niciodată în treburile Elvirei nu le-am dat nicio importanţă.

G.: E, nu e nimic... Altădată să sperăm să iasă mai bine...

M.: Ba eu, să-ţi spui drept... aş face o lege care să interzică farsele...

G.: Pe cele nereuşite, numai...

M.: Da... da... sigur... Pe cele nereuşite

G.: In cazul ăsta, haide să-i spunem Elvirei toată chestia... S'o şi văd că mi-e dor de ea... că dé! Doar atâta nepoată am şi eu pe lumea asta...

M.: Nu... Nu... Nu... nene Guţă. Pentru nimic în lume nu trebue s'o vezi pe Elvira... Ea a primit probabil florile, prin urmare la ea farsa a prins. Las-o să-şi facă efectul până la urmă... Lasă-mă pe mine s'o duc cu preşul.

G.: Păi ce, tu te pricepi la farse?

M.: Eu? Sunt regele farselor! Imediat le simt... şi te rog să-mi făgăduești un lucru... Să nu-i spui Elvirei că florile sunt dela d-ta... Las-o să creadă că sunt dela un adorator necunoscut... Să aibă şi ea mititica, iluzia că în afară de mine şi de d-ta, o mai iubeşte cineva...

G.: Bun... bun.. dacă vrei tu aşa, fie...

M.: Imi făgăduești?

G.: Iţi făgăduesc...

M.: Bun... Atunci treci te rog în biroul meu şi să nu ieşi deacolo, până nu te chemi eu...

G.: S'a făcut... A toute a'l'heure... *(trece în biroul de-alături).*

M. *(singur spre uşă):* Aşa farsă mai zic şi eu! Păcat că n'a prins, ai? Fir'ai al dracului să fii nene Guţă cu farsele tale cu tot... *(strigă)* Elviraa! Elviraaa! Elviraaa!

E. *(intră)*: Ce pofteşti?

M.: Ce făceai tu singurică în odae la tine?...

E.: Aşteptam să mă omori şi pe urmă să mă laşi în pace... că am treabă la cinci.

M.: Să te omor eu pe tine? De ce să te omor?

E.: Pentrucă te'nşel... Pentru că m'ai prins...

M.: Tu mă'nşeli pe mine? Cine ţi-a spus şi măgăria asta?

E.: Dumneata...

M.: Elvira... Ia uite-te la mine... Ce vezi?

E.: Văd un monstru care mă terorizează cu gelozia... care mă bănueşte, mă insultă...

M.: Şi altceva nu vezi nimic? Nu vezi că râd? Uite cum râd? *(râde sinistru).*

E.: Cinicule.

M.: Râd de nu mai pot *(râde crescendo, din ce în ce mai fals)*.

E.: Eşti nebun...

M.: Râd de mă prăpădesc... *(acelaş joc)*. Ei bine, ce să-ţi spui nu m'aşteptam să iasă atât de perfect... Mare invenţie d-le şi farsele astea...

E.: Care farsă?

M.: Farsa cu florile.

E.: Nu pricep...

M.: Păi cum să pricepi, dacă nu ştii nimic?

E.: Ce să ştiu?

M.: Cine ţi-a trimes florile şi scrisorica de dragoste? Cine e omul care te iubeşte cu patimă... şi pentru care eşti totul pe lumea asta?... Ştii?

E.: Sigur că ştiu... Bebé... Nu mi-ai spus tu... că l-ai descoperit?

M.: Am minţit.

E.: Ai minţit? Nu mi-a trimes Bébé florile?

M.: Nu... Bébé nici habar n'are de tine... E un meschin care nu e capabil să dea un pol pe-o floare.

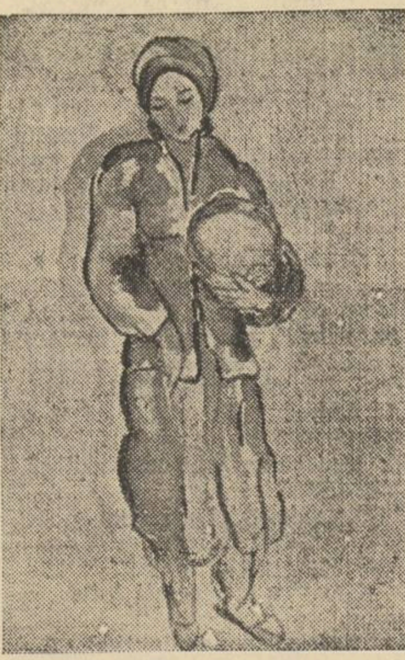
E.: Tocmai şi eu mă miram. Dar atunci cine mi le-a trimis?

M.: Un om care te iubeşte... care e mort după tine... şi care e dat dracului la farse... Eu ţi le-am trimis... *(o priveşte triumfător).*

E.: Tu?

M.: Eu!... Eu!... Eu!... Eu care sunt nebun după tine, eu pentru care eşti totul pe lumea asta... Eu sunt omul cu care mă înşelai, înţelegi? Eu... eu... în carne şi oase... En personne... Am vrut să te încerc, să mă conving odată pentru totdeauna... că eşti o femee cinstită, credincioasă... devotată... Un înger al cuminţeniei... o madonă a virtuţii... o martiră a căsniciei... şi m'am convins... Iartă-mă, scumpa mea, sfânta mea neprihănită, că am îndrăsnit să te bănuesc ca un dobitoc... că te-am supărat... că am trebuit să-mi joc rolul cu toată asprimea... Am făcut-o însă numai pentru liniştea casei noastre... pentru fericirea căminului nostru... Şi al dracului să fie — uite, zic vorbă mare — care ţi-o mai face de azi încolo, o scenă de gelozie!...

— CORTINA —

CLAUDIA BACALINICOV: După dans

Moda de primăvară

Momentul în care scrim este tocmai epoca potrivită, în care oamenii îşi cercetează garderoba pentru a-şi da seama în ce stare se află şi dacă nu e nevoie să meargă la croitor sau la cusătoreasă, ca să nu-i prindă sezonul „fără să aibă cu ce se îmbrăca...".

Numai artiştii comerţului stăpânesc taina de a preschimba o femee într'o doamnă de societate, „une dame", „a lady" şi un bărbat într'un „gentleman"...

Doamnele nu se gândesc însă decât la „tailleur". Cum va fi această formă de haină de primăvară: clasică sau fantazie? După vizita la casele mari de croitorie, ele sunt încă mai nedumerite. Moda în primăvara aceasta este foarte variată şi mereu în schimbare.

La unele din aceste case foile sunt foarte scurte: 42 cm. dela pământ!... Mai toate sunt cloche... vai de cele scurte şi groase, dar şi de acele cu picioare lungi şi subţiri!... Puţine sunt în „felii" în faţă şi încă şi mai puţine drepte.

Jachetele sunt ajustate, cu linia foarte studiată în lungime, reverurile sunt mici şi plasate sus. Multe veste ecosez, dintre care unele exact ca a colegienilor dela Eton.

Bluzele sunt în troill, iar cele mai elegante în triplă voil, mouselină, dantelă. Pânza rayonne va fi mult utilizată în vară.

Redingotele au o cută în spate, raportată în talie, cu toată amploarea tot în spate şi foarte ajustate.

Taiorul elegant de după amiază de satin cu dungi învârstate briliante şi mate. Pentru seară vesta dungată în culori pastel pe foi negre sau viceversa. Pe lângă jacheta clasică, pe ici pe colo câte un trois quarts, foarte vag şi cam larg în poale. In genere tailleur de culoare pentru sport, negru pentru o ţinută mai „habillée". Bluzele de linon foarte fin lucrate vor fi la modă, ca şi „juponul" vestitul jupon care a fost atâta vreme subiect de râs şi de batjocură, revine sub fusta clos... Mult bleu-marine pentru vară cu bluze de linon, dar şi stofele imprimate care sunt atât de plăcute şi vesele. Toate tailleururile cer o tăetură impecabilă şi, dacă împlinesc această condiţie, însăşi tailleururile sport se pot purta după prânz pe stradă şi în vizită.

In ceiace priveşte costumul domnilor, sunt două şcoli, care se opun fără a se exclude. Şcoala londoneză şi şcoala franceză. Cineva a caracterizat astfel şcoala franceză: „Idealul croitorului francez este să-ţi picteze un costum pe corp, iar acel al croitorului englez este a lăsa loc pentru o pătură de aer între haină şi corp".

Tăetura în ambele cazuri se cere a fi strictă ca linie, fantazia stofelor însă răscumpără severitatea croelii.

Pentru sport, marea modă este ţesutul „Prince de Galles", cu miile sale de linii combinate în carouri amuzante. Fondul „pieds de poule" ilustrează ţesutul zis „damiers" fie în dungi drepte, fie în diagonală.

Mai sportive sunt costumele bicolore şi anume pantalon uni, veston „Prince de Galles", închis la un nasture. Apoi vestonul în tweed olimpic roş şi alb cu pantalon uni şi giletul alb, amintind călăreţul şi jocheul, vor fi destul de bine purtate de un tânăr sportiv şi elastic, asemenea tucadurile colorate verde şi alb, havane şi grège, în faţă cu reveruri bine îndoite şi încheiate la un nasture. Pentru oraş foarte indicat, aşa zisul fil a fil, uşor dar nu prea deschis în culoare, nota primăvăratică şi văratică fiind dată de cravată. Reverurile rulante şi lungi, prelungind linia gâtului, spatele plat şi talia abia indicată.

Pantalonul de dimineaţă nu mai are talpa atât de eşită în afară, iar cel de după miază este de o formă mai prelungă fără a fi ascuţită.

Tendinţa generală a modei atât la gentlemeni cât şi la ladies, este comoditatea mişcărilor, fără înţepeneală, dar şi fără neglijenţă.

Franţuzul zice despre cineva bine pus şi oarecum gătit „tiré à quatre épingles". Moda de azi nu cere decât trei-„une épingle de plus ou du moins" face adevărata notă de eleganţă atunci când se pune unde trebuie. Avis...

MARUSIA

Epigrame

Unei pierdute

Când toţi socot că eşti pierdută,
Tu eşti a gurii-rele pradă:
Căci tu poţi fi uşor găsită
La orişi care colţ de stradă.

Unui amic

„Deci, schiţa ţi-a plăcut şi ţie.
Imi pare, zău, nespus de bine.
De-acuma, fără modestie,
Sunt cunoscut şi'n... ţări străine..!

SIMEON BERRY

URSITA LUI MUSTAFA

Departe de aceste meleaguri, în pământul mult frământat din sud-vestul Mărei Caspice, unde cerul senin, soarele totdeauna călduros, maiestatea unei mări liniştite, munţii înalţi şi râurile călduţe se'nfrăţesc unui sol fertil peste măsură, acolo departe se afla un sătuleţ format din bordeie îngrămădite lângă clădirea unei geamii pătrate, aşa cum se grămădesc puişorii lângă o cloşcă, ori copiii lângă mama, atunci când li-e foame.

Şi în acest sătuleţ, trăia viaţa dulce gospodarul Aiar Midan, care printr'o hărnicie fără de seamăn, şi printr'o muncă nespus de pricepută, ajunse a fi fruntaşul ţinutului întreg.

Mai către bătrâneţe, se'ndură Alah de numeroasele şi sincerile rugi ce i le făcuse, şi-i dărui un băiat voinic pe care-l numi Mustafa Ben Aiar Midan.

La botezul acestui prunc, se făcu o petrecere a cărei faimă a rămas pe vecie în amintirea oamenilor din partea locului. Aiar tocmise pe cel mai priceput darabangiu şi pe cel mai iscusit cântăreţ din trâmbiţă, şi, vreme de trei săptămâni cât ţinuse sărbătoarea botezului, tăiase aproape o turmă de berbeci îngrăşaţi la pădure.

Femeile, precum este obiceiul lor încă din şi mai vechi vremuri, voiră să cunoască anume ce drumuri va călca pruncul în viaţă, şi chemară ursitoarele satului.

Cele trei babe, încreţite şi topite de ani, veşnic flămânde de mâncare, nu întârziară să vie cu meşteşugurile lor. Una dintre ele aşeză pe o tavă un bulgăraş luat dintr'o brazdă întoarsă de curând, câteva spice de grâu, o fărâmă de pâine neagră, alta de pâine albă, o bucăţică de colac şi una de plăcintă. Iar copilaşul se'ntinse asupra tavei şi înhăţă repede plăcinta.

Baba surâse

— „Pâine bună va mânca, dar în treburi plugăreşti nu se va amesteca"!

A doua ursitoare aşeză înaintea copilului o farfurie pe care se afla o felie de brânză şi un beţişor care ar fi'nchipuit un toiag de oier. Copilul întinse o mână şi prinse toiagul, fără să se uite la brânză.

Şi a doua babă meni, încă şi mai solemn de cât cea dintâi:

— „Toiag de păstor va purta în mâni, dar nu turmă de oi va paşte!"

A treia babă veni cu o 'nchipuire de sabie, o carte şi o sârmă îndoită în formă de coroană, iar feciorul lui Aiar se plecă peste tavă şi prinse într'o mânuţă sabia, iar în cealaltă, închipuirea de coroană.

— „Tiiii!..." se miră ursitoarea. „Oare ce să însemneze asta, suratelor?... Sabie şi coroană va purta în viaţa lui!...".

— „Ciudat lucrul!" se minună prima babă. „Pâine bună va mânca, dar plugar nu va fi, toiag va purta, dar caş muncit pe urma oilor nu va mânca, iar pe de-asupra, de sabie şi de coroană va avea parte!... Oare ce să fie asta?... Că de când tot fac eu pe ursitoarea, încă nu mi s'a mai petrecut aşa minunăţie!...".

— „Ei!... Ce să fie!..." reluă a treia babă. „Sabie şi coroană a sultan menesc!"

— „Da!... Da!..." strigară cu toatele. „Sultan mare va ajunge!"

Au trecut câţiva ani. Mustafa s'a făcut un băiat voinic şi frumos peste măsură, parc'ar fi fost un adevărat fecior de sultan. Dar încă dela botez, iubitoarea lui mamă nu l-a mai strigat altfel decât „Sultanul maichei!". Iar după ea s'a luat tot satul şi, în derâdere, l-a botezat „Sultanul".

Pe Aiar însă îl supărau glumele răutăcioase ale consătenilor.

— „Mai lasă, tu muiere, vorba asta, că m'ai făcut de râs în sat!"

— „Dac'aşa i-au menit lui ursitoarele?...".

— „D'apoi tu crezi în prostiile babelor din sat, neroado!... Ce sultan?... Gospodar vrednic la casa lui să fie, că avere i-am lăsa noi destulă!".

— „Nu vreau să ştiu!... Pentru mine, copilul meu este mai mult de cât un sultan!"

Şi spre marea disperare a soţului, continuă să-şi numească băiatul tot aşa.

Credinţa asta nestrămutată a mamei că băiatul ei va ajunge sultan, mândria neînfrântă pe care copilul o arăta celorlalţi băieţi din sat, situaţia din ce în ce mai înfloritoare a tatălui, treziră duşmăniile consătenilor cari se sfătuiră şi dară foc la casele vrednicului gospodar, apoi ajutară pe nişte hoţi să-i fure toate vitele. Şi mai urmând şi alte nenumărate rele, omul intră la adâncă mâhnire, boli o vreme pe picioare şi se uscă din ce în ce tot mai mult, până ce'ntr'o bună zi fu chemat la suprema judecată a Celui Puternic.

Nici nevasta lui nu mai putu îndura greutatea a două dureri: moartea soţului, şi sărăcia. Ea urmă pe tovarăşul ei de viaţă pe drumul veşniciei, iar Mustafa, „Sultanul mamei", fu strâns de pe drumuri de către un vecin milos, care, ca să nu-l hrănească degeaba, îi dete un toiag în mână şi-l făcu păstor de vaci.

— „Vezi, Dumneata, vecine", zicea, acesta uneori, „ursitoarele tot i-au menit bine: pâine destul de bună manâncă la mine, dar plugar nu-i!... Toiag poartă în mână, dar oier nu-i, fiindcă-i... văcar! I-am dat eu şi paloş, ca să-l aibă la'ndemână când l'or năvăli niscaiva sălbătăciuni!... A rămas numai coroana!...".

— „Totuşi este sultan!" glumi vecinul. „Sultanul vacilor!".

Şi aşa i-a mers numele în împrejurimi.

Aşa a crescut Mustafa în libertatea neştirbită şi'n aierul cel sănătos al naturei. Nu este de mirare că se făcu un flăcău înalt, voinic şi frumos de se uitau fetele din sat cu jind după el. Stăpânul gândise ca să şi-l facă ginere, şi socotea să-şi caute alt paznic la cireadă. Mustafa avea să rămâie cu treburile mai pe lângă gospodărie, iar cu banii pe cari avea să-i primească simbria pe timpul slujit, numai de ochii lumei avea să-şi cumpere logodnica, aşa precum este obiceiul la toate popoarele orientale.

Mustafa nu ştia de aceste gânduri ale stăpânului, şi nici măcar nu-şi putea închipui că un gospodar cum era acela, şi-ar da fata după unul care nu era de cât un golan. De aceia îşi continuă viaţa de modest păzitor la vaci.

Pornea spre pădurice odată cu revărsatul zorilor, ajungea acolo către prânz, mânca merindea lui săracă şi se lungea în umbra unui mesteacăn, privind cu coada ochiului când şi când, vitele care rumegau.

Odată adormi mult mai adânc de cât ca de obicei, şi visase că din tulpina mesteacănului ieşise o femeie îmbrăcată în alb care s'aplecase asupra lui şi-l zgâlţâise de un umăr:

— „Mustafa!" îi zise vedenia. „Scoală!... Nu mai zăbovi nici o clipă prin aceste locuri!... Du-te în cetatea Derventului şi caută s'o cunoşti pe fata cea mai mică a sultanului de-acolo!...".

Tânărul sări speriat, privi zăpăcit în jurul său, dar nu zări nici urmă de fiinţă omenească.

Dormise mult. Vitele plecaseră singure pe drumul lor obişnuit.

Mustafa îşi luă traista şi ciomagul, şi se luă gânditor pe urmele lor.

— „Oare ce să fi însemnând asta?"

A fost un vis, gândi el mai departe. Dar şi visurile au înţeles în lumea lui Dumnezeu...

— „Ce-a spus *„huria"* din vis?... Să mă duc şi să peţesc pe fata sultanului din Dervent?.. Dar asta ar însemna că trebuie să ajung şi eu sultan, cu vremea!...".

Işi ajunse vitele şi le strânse mai grămadă. Apoi continuă firul gândirei.

— „Săi fi trăit sărmanul tata... Ori să-mi fie rămas averea pe care-o agonisise... Ei, da!... Poate că atunci...".

Deodată, dintr'un colţ adânc şi tăinuit al sufletului său, i se ridică chipul senin al unei femei tinere, şi un glas dulce îi răsună în auz:

— „Sultanul mamei!".

Vremuri vechi i se luminară în amintire. Vedea, acolo lângă geamie, o casă mare, îşi aducea aminte de belşugul care bucura pe toţi aceia cari trăiau între pereţii ei... Apoi flăcări care mistuiră pe neaşteptate totul... Moartea părinţilor...

Mustafa se scutură ca de friguri.

Şi lucru foarte ciudat: glasul huriei din vis părea să nu fie alt glas de cât acela care'n vremea copilăriei îl strigă'n tot lungul zilei:

— „Sultănaşul mamei!".

Atâta asemănare...

Vremea-i păru nesfârşit de lungă până la prânzul zilei următoare. Se lungi în umbra mesteacănului numai cu gândul de a-şi odihni trupul, însă adormi într'o clipită de ochiu. Şi iarăşi ieşi zeiţa aceia îmbrăcată în alb, care-l scutură din nou de umăr şi se rugă de el:

— „Mustafa!... Ascultă şi fă aceia ce-ţi spun eu: du-te în cetatea Derventului şi peţeşte pe fata cea mai mică a sultanului, că pe tine te-a cinstit cerul să devii cel mai mare stăpânitor din acele locuri!... Nu mai zăbovi nici o clipă!".

Mustafa fu foarte neliniştit în restul zilei.

Acuma de-abia îşi aminti despre cele ce i-a spus mama că s'au petrecut la botezul lui.

— „Să mă duc... Uşor lucru de zis: du-te! Dar cum să te duci ca să peţeşti o fată de 'mpărat, atunci când trupul ţi-i învelit în zdrenţe urât mirositoare!.. Dacă nu mi-or tăia capul... din casa de nebuni nici într'un chip n'am să scap!".

Hotărî să rămână mai departe tot simplul văcar care era.

In ziua următoare, Mustafa s'apropie de colţul păduricei cu gândul limpede ca să nu se culce. Dar când fu la doi paşi de mesteacăn, din umbra pădurei ieşi huria cu un biciu împletit din mai multe serii de şuviţe de flăcări care se terminau la vârf cu noduri de jăratec scânteietor.

— „Mustafa!.. Poţi tu să'nfrunţi scrisa Celui Atotputernic?... Fiindcă nu m'ai ascultat, acum te voi sili...

Şi ridicându-şi năpasnicul biciu, începu a-l croi fără de milă.

Tânărul sări ca şi ars şi o luă rasna peste văi şi dealuri, fugind de-i scăpărau călcâile, şi strigând pe cât îl răbdau puterile inimei:

— „Mă duc!.. Mă duc, zău că mă duc să mă fac sultan în Dervent!"

In goana lui năpraznică, trecu pe lângă ceilalţi păzitori de vite. Şi auzind ei ce anume vorbe striga Mustafa, îl crezură nebun şi se luară după el cu ghioagele, însă nu-l putură ajunge. Se mulţumiră să arunce după el cu ce apucară la mână, să-i strige din urmă:

— „Huo!.. Turba dracului!..

Cât va fi alergat el aşa bezmetic, nu şi-a putut da cu socoteala, dar într'o dimineaţă s'a trezit aciuat sub gardul unei curţi mari.

Picioarele-i erau ca de foc. Toate încheeturile-i zvâcneau. Intreg trupul clocotea de căldură, dar tremura parcă sub stăruinţa unui cer cumplit. Şi pe deasupra, o foame grozavnică îl tăia la inimă.

— „Oare unde să fiu eu aici?"

De-odată i se făcu părul măciucă pe vârful capului, şi tresări speriat:

— „Vitele!.. Unde sunt vitele?"

Privi buimac împrejur, dar nu mai vedea câmpia aceia care era brăzdată de multe văi adânci, şi nici colţul de pădure cu frumosul mesteacăn lângă care adormea sub căldura prânzului.

Peisagiul îi era cu totul strein. Se găsea în dreptul unei porţi făcute într'un zid masiv. In dreapta zidului care'mprejmuia o grădină, şi dincolo de aceasta, se zăreau geamiile şi palatele unui oraş mare. Dincoace, era o câmpie cu ondulaţiuni uşoare, străbătută de mai multe drumuri pline de lume.

Se târî mai aproape de poartă şi se uită prin deschizătura dintre

poartă şi pământ, în interior. Era o grădină de o nespusă frumuseţe. Prin apropiere, un om foarte bine îmbrăcat, cu cialmaua dela fes încheiată printr o agrafă cu nestemate, se plimba pe cărări cu un foarfec în mână.

Omul acesta zări ceva mişcare neobişnuită în dreptul porţei, şi veni repede de o deschise.

— „Ce pândeşti, dumneata, flăcăule, aici?"

— „Stăpâne... Fie-ţi milă!... Nu pândesc nimic!.. Sunt un strein, care nici nu ştiu cum de m'am rătăcit prin aceste locuri!.. N'am pus nimic la inimă, iată... or fi mai multe zile, şi am căzut aici lihnit de foame!..

Omul îl privi tăcut vreme de câteva clipe.

— „Eu sunt grădinarul sultanului din Dervent, şi chiar aş avea nevoe de un flăcău frumos ca dumneata! Ai vrea să intri cu slujba la mine?"

— „Vreau, Stăpâne!'

— „Dacă vei lua seama la spusele mele, şi dacă nu vei ieşi nici odată din calea vorbelor mele, atunci nu ţi se va 'ntâmpla nimic rău!.. Ai să m'asculţi?"...

— „Da, Stăpâne!"

Vorba deschisă, spusă cu tot adâncul inimei sale, plăcu mult grădinarului. El îl ajută pe tânăr să se ridice, îl duse la baie şi porunci sclavilor să-l spele bine, apoi îl îmbrăcă în straie frumoase şi-l aşeză la masă.

— „Să nu-ţi fie teamă de nimica, măi băiete!... Poate că vei fi auzit multe prostii prin oraş, dar tu să nu te potriveşti lor!.. Ascultă şi fă numai ceia ce-ţi spun eu!.. Impăratul nostru are douăsprezece fete frumoase. In fiecare dimineaţă, tu ai să te duci la palat cu dousprezece buchete de flori. Ele stau în tot atâtea camere care au uşile pe acelaş coridor. Tu ai să intri la fiecare pentru ca să-i dai un buchet cu flori. Bagă de seamă: dacă intri în camerile lor, să nu le priveşti niciodată în faţă, căci sunt vrăjite, iar raza privirei lor dacă ajunge la ochiul tău, îţi crapă ochii pe loc şi rămâi orb!.. Inţelegi?.. Să te fereşti mai cu seamă de cea mai mică!'

— „Inţeleg, Stăpâne!... Aşa am să fac!"

In dimineaţa următoare, Mustafa luă sub braţ un paner în care se aflau douăsprezece buchete de flori, şi, intrând pe sala pe care erau uşile camerilor în care stăteau fetele împăratului, intră la fiecare, punea buchetul pe cea dintâi mobilă care se afla lângă uşă şi eşea repede afară. Ajunse astfel până la cea mai mică.

Mult mai drăcoaică decât celelalte, aceasta-i aţinu calea:

— „Flăcăule!.. Nu vrei să te uiţi la mine?"

— „Nu!' răspunse Mustafa, cu ochii aţintiţi în pământ.

— „De ce?..Poate crezi că sunt urâtă?"

— „Nu pot ridica privirea către stăpânii cari mă hrănesc!"

După asta, îşi văzu de drum şi se 'ntoarse la grădină. Era pentru întâia oară când o slugă de la grădină se'ntorcea cu ochii întregi. Grădinarul se bucură nespus de mult.

— „Bine, Mustafa!.. Bine, măi băiete!.. Aşa!.. Să mă asculţi tu pe mine până la sfârşit, şi-o să vedem noi dacă n'o da Dumnezeu să le crape lor ochii!..."

Noaptea i se arătă în vis zâna de sub mesteacăn.

— „Mustafa!... Caută în bălăriile din colţul drept al grădinei, şi-ai să găseşti acolo trei mestecăni!.. Sădeşte-i într'un colţ mai ferit! Apoi îngrijeşte-i cât se poate de bine, iar dacă ar creşte înalţi cât tine, să cei dela fiecare câte un lucru care-ţi va fi de trebuinţă ca să ajungi sultan!"

Dimineaţa găsi într'adevăr puii de mesteacăn, îi răsădi şi zilnic le da îngrijirile de trebuinţă.

Au trecut câteva luni.

Intr'o dimineaţă, grădinarul veni mult mai îngrijat ca de obiceiu.

— „Mustafa!... strigă el serios. „Mustafa!.. Să mă ajuţi să fac un buchet cu deosebire frumos!.. Aş vrea să o pot bucura pe principesa cea mică!.. Ţi nchipui tu că este bolnavă aporape pe moarte?"

— „Da' ce să aibă, Stăpâne?"

— „Nu se ştie!.. Nu ştie nimeni!... Toţi învăţaţii, şi toţi vracii filosofi ai cetăţei au cercetat-o dar fără folos... De câteva zile zace pe picioare! Eri a căzut la pat şi nu mai cunoaşte pe nimeni!"

Mustafa deveni foarte neliniştit. El se furişă în colţul celor trei mestecăni şi s'apropie de primul.

— „Invaţă-mă ce să fac pentru ca s'o însănătoşesc eu pe fata sultanului?"

Şi pe dată răspunse un glas din interiorul pomului:

— „Fata s'a îmbolnăvit numai pentru ca tu să ai prilejul să o vindeci, Mustafa!.. Crestează în tulpina mea şi adună într'un şipuşor lichidul care va curge din rană, apoi du-te la palat şi dă-i doctoria principesei, să o bea!"

Mustafa strânse doctoria, apoi se întoarse la grădină. Grădinarul era tot posomorît.

— „Stăpâne!.. Aş zice că-i păcat să se piardă Măria-Sa!"

— „Ce putem face noi, bre Mustafa!... Dacă n'au putut-o vindeca nici filozofii..."

— „Stăpâne... M'aş cam pricepe eu să o fac sănătoasă!'

— „Te bizui tu?"

— „N'am să te fac de ruşine, Stăpâne!"

— „Atunci hai cu mine la Marele Vizir!'

Acesta nu stete mult la cumpănă, şi luă pe Mustafa la seraiul Sultanului.

„Măria-Ta!.. Este aici, lângă uşă, sluga grădinarului nostru, care s'ar încumeta să o vindece pe Măria Sa Principesa..."

Sultanul nu-l lăsă să-şi termine cuvântul:

— „Adă-l degrabă aici!... Poate că Dumnezeu ni-l trimite pentru ca să-mi scape copila de la moarte!"

Mustafa păşi îndrăzneţ în faţa tronului, apoi căzu cu faţa la pământ.

Sultanul însuşi coborî treptele tronului şi-l ridică.

— „Flăcăule... Dacă prin priceperea ta îmi vei salva copila, atunci ţi-o dau ţie de nevastă şi te fac şi moştenitorul tronului!'

— „Măria-Ta! Dacă oi scăpa-o, o voi scăpa numai cu ajutorul lui Allah, nu cu priceperea mea de om neştiutor într'ale medicinei!"

De cum s'apropie de patul bolnavei şi-i văzu faţa, Mustafa se simţi cu totul alt om. O pricepere tainică a boalei principesei, ieşi din adâncimea sufletului său.

— „Măria-Ta n'ar face rău dacă ar supraveghea mai bine pe bolnavă!... A fost înfierbântată, a căzut 'ntr'o apă rece, apoi a stat şi 'ntr'un curent de aier îngheţat!.. Dar nu-i nimic!.. Ii voi da o linguriţă din această doctorie, din care voi lua eu mai întâi, ca să nu creadă Măria-Ta cine ştie ce lucru urât!!..."

Ajutat de sultan, strecură o lingură de doctorie pe gâtul bolnavei.

— „Bolnava se va face bine, peste cel mult două ceasuri!...'

Mustafa plecă. Sultanul rămase o clipă mai în urmă, împreună cu Vizirul.

— „Să ştii, bre, că aista-i doctor mare!... Nici unul dintre vraci nu a ghicit cauza!.. Aşa-i, cum a spus-o el!"

Vizirul se umflă în pene:

— „Păi ştiam eu că oamenii ăştia simpli, uneori se pricep mai bine de cât toţi filosofii din lume!"

Până seara, fata era aşa de sănătoasă, încât sultanului nu-i mai venea să creadă că fusese vr'odată bolnavă. De aceia îşi uită cu totul de făgăduiala ce o dăduse în ajun flăcăului.

Ca de obiceiu, în dimineaţa următoare Mustafa veni la curte cu buchetele de flori şi le 'mpărţi începând cu fata cea mai mare şi terminând cu cea mai mică.

— „Mustafa!... Trebuie să mă iei de nevastă, îi spuse aceasta.

— „Dacă Prea Luminatul Padişah îşi ţine cuvântul...' răspunse tânărul fără să-şi ridice privirile.

— „Cum, dacă!.. Dar trebuie, fiindcă aşa au fost vorbele lui!.. Aşa a fost făgăduiala lui, iar eu ţin ca să-şi îndeplinească făgăduiala!"

Mustafa plecă spre treburi dar încă nu ajunsese la grădină, când se trezi cu un slujitor pe urmă:

— „Te cheamă Măria-Sa!"

In sala tronului, Sultanul nu prea era liniştit.

— „Tinere!.. Mi se pare că ieri ţi-aş fi făgăduit... Dar... Vezi dumneata?.. Fata mea e fată de 'mpărat, bre!.. Ca atare... Este greu să o ia în căsătorie un... In sfârşit... Tu eşti un flăcău foarte inteligent, şi înţelept că 'n asemenea împrejurări...'

— „Numai dorinţa de a scăpa din ghiarele morţei un suflet de om, Măria-Ta, m'a mânat aici!.. Eu nu am cerut nimic!.. Măria Ta a zis!"

Sultanul răsuflă mai liniştit şi zâmbi.

— „Aşa-i!... Văd că eşti om de'nţeles!.. De aceia am hotărît să-ţi dau o răsplată care să facă cel puţin cât o fată de sultan!.. Ce-ai spune dacă ţi-aş da un sac, sau chiar şi doi, plini cu aur?"

— „Nu, Măria-Ta!.. Dragostea ce simt pentru Măria-Ta, numai ea m'a 'ndemnat să cerc vindecarea bolnavilor pentru dragostea ce port împăratului meu, nu pot primi bani!"

Sultanul începu iarăşi să nu se mai simtă bine.

— „Ei, da!.. Inţeleg!.. Dar poate că te-ai mulţumi cu vreun rang de boierie, ori... cu... Am să te numesc vraciu al seraiului!.. Ca atare, ai să stai veşnic pe lângă mine!.."

— „Cer voie Măriei-Tale să nu primesc!.. M'am tocmit ajutor la grădină, iar dacă aş pleca de-acolo, mi-aş batjocori, nu numai cuvântul dat, dar şi obrazul!'

Sala tronului, şi scaunul cel înalt, bătut numai cu scumpeturi, începu să se rotească în jurul sultanului.

— „Bine faci că nu-ţi calci cuvântul dat!.. Se 'nţelege că un om n'ar trebui să-şi calce cuvântul, dar... Dă!.. Trebue să pricepi că'n lumea sultanilor... O fată de sultan dacă se mărită după un... oarecare, înseamnă că se face de râs toată împărăţia! O fată de sultan se poate câştiga printr'o nobleţă de sânge, ori barim şi numai printr'o avuţie mare!.. Une ori poate că şi cu o isteţime de minte, ori cu o pricepere mai deosebită a lucrurilor!... Trebuie să fii un om care iese din rândul celorlalţi muritori!.. Dacă ai face dovada asta... Iată ce hotărăsc: Să faci tot ce te vei pricepe ca să afli unde se vor duce fetele mele la noapte, şi ce vor face acolo?.. Dacă vei afla, atunci vei fi nu numai ginerele meu, dar încă şi moştenitorul tronului în împărăţia Derventului!...'

Mustafa se'ntoarse la slujbă şi lucră liniştit mai până către seară. Atunci se furişă în colţul celor trei mesteacăni şi se apropie de-al doilea:

— „Ce să fac pentru ca să pot deslega taina fetelor sultanului?"

Una din crengile pomului se plecă în faţa ochilor lui Mustafa.

— „Ia acest inel care are darul să te facă nevăzut, dacă îl pui în deget. Apoi se'ntoarse către casă, unde grădinarul întreba mereu de el.

— „N'aţi văzut unde-i Mustafa?... Că doar adinioarea fuse pe-aici!..'

Mustafa era acolo, numai la câţiva paşi depărtare. El înţelesese că inelul avea într'adevăr darul de a-l face să fie nevăzut.

Se dete în dosul unui tufiş, apoi scoase inelul şi se arătă în lumină.

— „Dar unde-ai fost?"

— „Aici, Stăpâne!..."

— „Măi băiete!.. Sau tu eşti dracul gol, sau eu am îmbătrânit şi-am căpătat orbul găinilor!'

Flăcăul ajută grădinarului să culeagă flori multe, fiindcă sultanul avea în seara aceia un zaifet mare: se bucura că fata i se făcuse sănătoasă.

— „Stăpâne! Mă laşi în seara asta să mă duc în oraş?"

Grădinarul îi zâmbi cu bunăvoinţă:

— „Ei, da!.. Du-te!.. Se'nţelege că-ţi dau voie!.. Dar vezi să nu faci vre-o blestemăţie şi să-mi faci ruşine obrazului!.. Mâine în zori, să fii la treabă, băiete!... Ai înţeles?"

Mustafa merse până ce ieşi din grădină, apoi îşi puse inelul în deget şi se făcu nevăzut. Astfel, se întoarse înapoi, pătrunse în curtea seraiului printre multele gărzi, fără să fie văzut de nimeni, iar la urmă intră pe sala camerilor unde stăteau fetele şi se postă în faţa uşei care ducea în camera celei mai mici. Acolo aşteptă până ce o halaică deschise uşa, şi, mergând cu atenţie pe urma ei, se strecură înăuntru.

Aşezat într'un colţ al camerei, Mustafa avu prilejul rar ca să fie de faţă la găteala unei fete de împărat, atunci când ea ştie că nu o vede nimeni.

După ce-şi termină găteala, se duse într'un salon unde veniră şi celelalte fete, împreună cu tatăl lor.

Fetele se rânduiră după etate, una în spatele alteia cea mai mare în frunte, iar cea mai mică, la urmă. Iar Sultanul îşi ridică o mână în sus, pronunţă nişte vorbe pe care Mustafa nu le'nţelegea, după care şirul cel lung de fete se strecură printre gărzi fără să le vadă ochiu omenesc. Ele ieşiră pe poarta cetăţei, apoi se'ndreptară către o pădurice din apropiere, unde opriră în faţa unui stejar scorburos. Fata cea mare întinse o mână către el, spuse alte cuvinte, iar stejarul îşi deschise o crăpătură largă şi lăsă şirul fetelor să scoboare în adâncimea pământului.

Mustafa mersese pe urma celei mici. Acuma se temu să nu se 'nchidă scorbura prea repede şi să rămâie afară, şi de-aceia se grăbi să se apropie de fată, dar o lovi peste picior, iar fata scoase un ţipăt strident.

— „Ce este?"

— „M'a călcat cineva din urmă!' zise codana.

— „Proasto!.. Ţi s'a năzărit!.. Tu nu vezi că nu-i nimeni?.. De ce ţipi?. S'ar fi putut să te audă vreun om de prin apropiere!"

Fata nu mai zise nimic, dar gândurile ei se tulburară.

După ce fetele coborîră numeroase trepte în adâncime, trecură printr'un gang subteran şi intrară într'o grădină pe care o lumina un soare mare cioplit dintr'un briliant. Peste tot erau flori, flori, şi iarăşi flori. Flori foarte rare, trandafiri cu petale de rubin şi de smarald albăstruiverde ca muchea valurilor mărei când o priveşti în transparenţă, maci negri şi strălucitori ca obrazul unui african, lăcrămioare roşii şi nişte picături de sânge de om sănătos, apoi copaci cu tulpini de aur şi cu frunze şi flori cu scăpărări de briliante colorate.

O orchestră nevăzută începu să cânte de'ndată ce veniră fetele, care, câte două, sau câte trei la un loc, dansară cum nu mai văzuse Mustafa niciodată în viaţa lui. Mai pe urmă, prinseră în mâni câte un măr dintr'un copac, şi'ncepură a se bulgări şi a se fugări una pe alta peste straturile minunatelor flori. Ţipete de veselie şi râsuri fragede umplură văzduhul, parcă erau nişte copii guralivi şi zburdalnici când sunt departe de ochii serioşi ai părinţilor.

De oboseală, fetele căzură una după alta în straturile de iarbă.

Mai târziu se adunară la marginea unui lac, unde aştepta 12 caice încăpătoare. Fiecare fată sui în câte unul şi lopătă către largul apei. Mustafa se strecură în caicul fetei mici şi se ghemui în colţul cei mai strâmt al prorei, acolo unde nu calcă nimeni, locul fiind sortit frânghiilor şi altor mărunţişuri trebuitoare navigaţiei.

Caicul ei fiind cu mai multă greutate, codana nu se putu ţine în rândul surorilor. De aceia primi felurite batjocuri din partea lor.

— „Nu ţi-am spus eu să mănânci mai mult?"

— „Nu ştiu, soro dragă, ce-i în caicul meu astă seară, de-i aşa de greu!'

Inainte de a se lumina de ziuă, fetele se'ntoarseră. Pe drum, Mustafa rupse o floare pe care o păstră cu grijă, iar în ziua următoare când se duse cu florile la palat, în buchetul celei mici rândui şi floarea de pe celălalt tărâm.

Fata, dacă o cunoscu, se făcu roşie ca un mac.

— „Va să zică... mătăluţă erai aseară pe urmele mele! Mătăluţă m'ai călcat, şi tot din cauza matale am rămas eu de ruşinea surorilor aseară pe lac!.. De data asta, Măria-Sa Sultanul nu va mai avea ce să facă, şi va trebui să mi te dea de soţ!... Prin urmare... Hai la tata!"

Mustafa îşi desprinse mâna pe care i-o apucase fata.

— „Trebuie să mă cheme Măria-Sa!"

Mustafa se ntoarse acasă şi se adresă celui de-al treilea mesteacăn, care-i dărui un costum frumos, şi un cal nespus de mândru.

Nici nu se'mbrăcase bine, când şi veniră slujitori din partea sultanului, care, dacă-l văzu venind cu atâta nemaipomenită făloşenie, îi crescu inima de bucurie:

— „Dar aista, nu-i slujitorul dela grădină, ci însuşi Arhanghelul Marut!... Acum ştiu că este trimisul cerului pentru ca să urce tronul Derventului!"

Celelalte fete priviră cu jind la frumosul flăcău.

— „Ori cum, soro!.. Se cheamă că-i tot slujitorul de la grădină!" zise una. „Pe noi ne vor cere în căsătorie numai feciori de 'mpăraţi, nu....'

Codana nu mai avea ochi, şi nu mai avea urechi pentru alţii de cât tânărul ei logodnic.

In seara aceia a început o lungă serie de sărbători strălucite.

MIHAIL I. PRICOPIE

Cum a început Alecsandri să publice la „Convorbiri Literare"

O scrisoare inedită, a lui Iacob Negruzzi către Vasile Alecsandri

In ale sale, astăzi clasice, „Amintiri din Junimea", Iacob Negruzzi își începe astfel capitolul despre Vasile Alecsandri:

„Indată după apariția „Convorbirilor Literare" m'am adresat către Vasile Alecsandri și l-am rugat să colaboreze și el la revista noastră".

Intr'adevăr, iată invitația-scrisoare a lui Negruzzi, *nepublicată până astăzi*, găsită printre hârtiile rămase dela Alecsandri. O transcriu întocmai, respectându-i ortografia, atât întrucât îngădue aceasta tipografia modernă. Nu m'am atins nici de atât de supărătoarele „u"-uri mute, de care abundă scrisoarea, legată cu panglici de către primitorul ei:

Vasile Alecsandri

IAȘII în 29 August 1867

Stimabilul meu domnu!

Cea de pe urmă oară când am avutu onoarea să ve vedu în earna 1866, mi-ați datu consiliul să me facu redactorul unei foi literare care ar apărè în Iași. Atunci nu dispuneam âncă de îndestule mijloace intelectuale pentru a me pute pune în capul unei asemine întreprindere, dacă nu așu fi voitu s'o vădu stingându-se puținu timpu după eșirea ei la lumină. In urmă însă, am văzutu că așu găsi îndestui colaboratori pentru a susține o foaie literară bihedomadară, dacă i-așu da proporțiuni modeste și în luna Martie trec., m'am făcutu redactorul „Convorbirilor Literare".

Această foaie apare acum de șese luni și am văzutu cu plăcere că de la începutu ea a prinsu rădăcină în publicu, nu însă așa de mult în Principate, unde nesfârșitele agitațiuni politice depărtează din nenorocire interesul publicului inteligentu de la ocupațiunile liniscite a literilor, de cât între Românii din Austria, unde jurnalele se ocupă mult de Convorbiri, criticându serios, lăudându și reproducându mai toate articulele din Convorbiri, fie prosă, fie poesii, de unde îmi vinu mai multe cereri de abacamentu, câte o dată mici scrieri spre publicare și scrisori de încuragiare.

De la apariționea acestei foi, am avutu de gându să me adresezu către Dvoastre cu rugămintea de a patrona această încercare, dar Dvoastră erați dusu în străinătate și mi-a fostu cu neputință să ve aflu adresa. Acum când am aflatu că v'ați reîntorsu de curându în țară, îmi ieu libertatea de a ve trimite toate Numerile „Convorbirilor" ce au eșitu pân acuma și ve rogu să binevoiți a-mi da părerea Dvoastre despre această foaie și dacă timpul ve permite a-mi trimite și vo scriere spre publicare. In zadar ne-amu încerca, noi tinerii de astăzi, a susține o foaie literară la înălțimea ce trebue să ocupe, fără concursul veteranilor care au pusu glorios fundamentul literaturii noastre. Dvoastră când, cu zecimi de ani în urmă, ați pusu temelia de peatră acestui edificiu, nu credeați că voru veni urmași nemulțămitori care, profanându frumoasa moscenire, voru cuteza să înalte edificiul cu materialu de lemnu. Acia însă au venitu din păcate și amu crezutu că este timpu ca să dărâmămu aceste lemne și să urmămu clădirea cu materialul adunatu de bătrânii noștri. De amu isbutitu sau nu în încercările ce amu făcutu, numai Dvoastră veți fi în posițiune de a judeca. Eu unul me măgulescu cu speranța că veți găsi bună calea ce amu apucatu și că ne veți întinde o mână de ajutoru.

Până astăzi cei câți-va care se mai ocupă puțin, puțin de literatură în Bucuresci, chiar membri de ai Atheneului, adresează cea ce voescu să publice, nu foaiei lor din capitală, ci „Convorbirilor" din provință. Dacă s'ar vide figurându în columnele acestei foi și scrieri subsemnate de V. Alecsandri, cu altă mândrie așu păși și m'așu presenta înaintea întregului publicu cetitoru din toate țerile Române!

Asceptându binevoitorul Dvoastră respunsu, ve rogu să primiți încredințarea respectului și venerațiunii mele.

IACOB NEGRUZZI

columnele acestei foi și scrieri subsemnate de V. Alecsandri, cu altă mândrie așu păși și m'așu presenta înaintea întregului publicu cetitoru din toate țerile Române!
Asceptându binevoitorul Dvoastre respunsu, ve rogu să primiți încredințarea respectului și venerațiunii mele.
Iacob Negruzzi

Să ne dăm seama în ce împrejurări a fost alcătuită această scrisoare, însemnată pentru istoria literaturii noastre.

In vara anului 1867, când a fost trimisă scrisoarea, Alecsandri se găsea la Mircești într'un fel de exil voluntar.

Detronarea lui Cuza, care a fost cu putință după a sa părere, numai din pricina ofițerilor de gardă, cari au trădat, a înrăurit mult firea sa aplecată spre dreptate, ca și caracterul său loial, care nu înțelege nerespectarea jurământului. Amărît, Alecsandri s'a retras la Mircești, iar când a primit scrisoarea lui Iacob Negruzzi, — pe care-l cunoștea de copil, fiind bun prieten cu tatăl său, Costache, — el nu mai publicase de mult.

Să nu se creadă însă că Alecsandri se împăcase, în ultimul timp, cu politica dusă de Alexandru Ion Cuza. Improprietărirea țăranilor de pildă, în felul cum s'a făcut de către Cuza, nu a fost pe placul lui Alecsandri.

Cum a răspuns Vasile Alecsandri, scrisoarei lui Iacob Negruzzi? S'ar putea spune, prompt și conștiincios. Căci ca oricare scriitor, cu reputație sau fără, „regele poeziei" dorea să publice. „Convorbirile" îi inspirau încredere, deși Titu Maiorescu, „leaderul" „Junimii", îi criticase opera, într'un fel care nu putea să facă plăcere unui om simțitor la laude, cum era Alecsandri.

Bardul a trimis un pachet de poezii lui Iacob Negruzzi — cunoscutele pasteluri — și astfel a devenit un fervent colaborator al „Convorbirilor Literare", revistă unde și-a publicat aproape toate operile.

Și-acum, să îndreptăm o mică greșală, strecurată în „Amintirile" lui Iacob Negruzzi: acesta spune că i-a scris lui Alecsandri în primăvara lui 1867; în realitate i-a scris în plină vară, scrisoarea, după cum se vede poartă data 29 August.

ION MASSOFF

Originalul scrisorii lui Iacob Negruzzi se află în colecția d-lui dr. O. Kaufmann-Cozla.

Pasiunea pentru Libertate

Cu prilejul publicării ultimului volum de scrisori ale lui Wordsworth către Miss Fenwik, figura acestuia se desemnează din nou mai luminoasă în viața literară a Angliei. De alt-fel, opera sa ocupă, în interesul publicului cititor englez, un loc de frunte provocând un entuziasm mereu viu, deși calm și măsurat. In epoca romantismului în care a trăit Wordsworth (1770-1850) și Shelley a stăpânit în sufletul lumii un avânt straniu solicitat în acelaș timp și deopotrivă către cele două mari țeluri sufletești cugetare și sensibilitate și o tendință foarte pronunțată de a atinge punctele celei mai înalte spiritualități, cu mult mai presus de experiența omului obișnuit.

Realitatea spre care tindea romantismul englez în special, era o realitate transfigurată prin puteri noui de viziune și simțire. De aceia s'au socotit poeții și romancieri, literații acelei vremi ca realiști, tocmai din cauza romantismului lor, care de și fantastic și bizar, furtunos și prăpăstios în unele privințe, se coboară totuși în șoapta vieții de toate zilele însuflețind-o și colorând-o.

In Anglia, în special, romantismul își răsfrânge întreaga sa evoluție, apăsând ca un corolar al Renașterii și Reformei, prelucrat în decurs de veacuri, format treptat în mințile oamenilor prin neliniștea politică veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea, prezintând în decurs de trei, patru veacuri simptomele unei fermentări generale, ascunsă și lentă. Căci înflorirea sa primă în Anglia s'a produs în vremea sângeroasă a Revoluției Franceze, în timpul nouii filosofii idealiste germane a lui Kant și Hegel, a răscoalei politice din America.

Teoria lui Rousseau cu „reîntoarcerea la natură" a impresionat direct pe doctrinarul Godwin și prin el pe Shelley, strigătul de luptă al revoluționarilor: „Libertate, Fraternitate, Egalitate" a găsit un răsunet imediat și puternic în tânăra imaginație a lui Wordsworth și Coleridge. Totuși Renașterea romantică a Angliei nu a fost un efect și un rezultat a Revoluției Franceze, ci s'a manifestat colateral cu ea. Toate aceste idei se agitau încă de pe vremea lui Alexander Pope (1688-1744) și au impresionat imaginația literaților englezi cu mult înainte de căderea Bastiliei.

Wordsworth a fost una din cele trei personalități dominante ale poeziei epocei, alături de Shelley și de Scott, epocă atât de remarcabilă în creația de opere bogate în cantitate și în calitate. Două influențe s'au simțit în opera sa, acea a prietenului său Coleridge și a surorei sale Dorothea Wordsworth. Coleridge l-a influențat mai mult în faimoasele sale „Lyrical Ballads" din 1798. Influența surorii sale a fost însă cea mai persistentă.

Corespondența sa, publicată în marea ediție „Wordsworth" a profesorului Selincourt, ne face să asistăm douăzeci și cinci de ani la cântecele veșnicului tenor al fericirii casnice care a fost Wordsworth cu cele trei soții.

Insuși Wordsworth apare, în ultimele scrisori către Miss Fenwick altul decât în celelalte mai vechi:

„— Dar, cea mai scumpă a mea prietenă, simt în fundul inimii, că nu sunt demn a mă arăta mereu în fața Dumitale. Nivelul Dumtiale e prea sus pentru viața mea de toate zilele, mai ales dacă adaog la cele ce — pentru care mă muștri Dumneata și pe acele pe cari le cunosc numai eu și pe care le ascund de lumina zilei, sunt covârșit de sentimentul că mă prezint, în ochii Dumitale, de dimineață până seara, ca un neisprăvit. Intre cele o mie și una dintre cauzele pentru care mulțumesc lui Dumnezeu, este și aceia că mi-a dat o tovarășă de viață care, de patruzeci de ani, îmi îngăduie lipsurile, le uită și-și ia calea iubirii pe lângă mine, chiar când mă port rău, lăsându-mă numai în seama remușcărilor conștiinței mele proprii. In privința aceasta, îmi am partea mea de pedeapsă căci simt că se adună din ce în ce mai multe lucruri de aceste, zi cu zi, oră cu oră; îngăduie-mi numai să te asigur că nu iubesc mai puțin pe ceilalți din cauză că mă urăsc din ce în ce mai mult pe mine".

Totuși Wordsworth era o personalitate greu de prins și nu se putea judeca în mod atât de sumar, cu toată simplicitatea și lipsa sa de pretenție. Rămăsese în el multe din firea sa originală, din firea sa țărănească. Intre altele simțul primar al realităților economice și oarecare meschinărie pentru sume mici de bani.

„Prietenii mei", scrie el în 1842, îmi recomandă să mă devotez numai literaturii, independent de răsplata sau veniturile bănești ce mi s'ar cuveni și să las astfel drum liber talentelor mele spre a se realiza liber". Insă Wodsworth, dacă nu și-ar fi asigurat existența, nu ar fi putut niciodată să se simtă liber în creația sa. Totuși pasiunea sa pentru independență era de o intensitate extraordinară. Aceasta se arată în aversiunea sa pentru colaborare la reviste și periodice, în refuzul de a lăsa să i se publice, de către editori, copii ale poemelor sale în ziare, atenția cu care urmărea publicarea operelor sale și lupta pentru asigurarea unei legislații care să-i asigure drepturile sale de autor. Deși literatura nu era privită de el câtuși de puțin ca o ocupație pentru câștig, totuși cele dintâi publicații ale sale sunt privite de el ca „proprietate" în înțelesul plin al cuvântului. „Nu vreau ca vreun vers de-al meu să fie publicat în presă pentruca să se zică despre mine că atârn de ei măcar cu un fir de păr — fie pentru considerații sau patronaj sau orice cuvânt ar întrebuința pentru a se lăuda și a-și satisface vanitatea lor ostentativă și egoistă.

Un amestec de „sublim egotism" a omului de geniu cu „viguroasă independență de proprietar țăran" zic mulți din comentatorii săi. Fapt e că dela începutul carierei din acest amestec, a eșit hotărîrea neînduplecată și exprimată limpede a poetului de a nu depinde de nimeni și a nu face din talentul său o profesiune pentru a-și dobândi pâinea de toate zilele.

Scrisorile sale sunt în genere compuse formal, dar când se'ntâmplă să improvizeze scrie excelent.

„Scuză-mi mâzgăleala mea anostă" scrie el lui Alexander Dice, „am fost prea nerăbdător la scris, cum sunt eu mai întotdeauna". Aci se vede ardoarea pasiunei sale ascunse pentru scris, și lucrul se întâmplă rar. De obiceiu își mărturisește direct numai greșelile față de nevasta sa și din aceste mărturisiri se vede indirect pasiunea pentru munca sa literară. „Prea scumpa mea Mary", scrie el dintr'o călătorie în Italia, „când îmi dau seama cât de brutal mă arăt a-fese, față de Dumneata, neprețuitul meu tovarăș de muncă, mai ales în timpul când s'a făcut corectura ultimei ediții a poemelor, mă rog la Dumnezeu să ne dea amândurora viață ca să mă pot plăti față de Dumneata pentru aceasta și pentru multe alte greșeli. Dar știi ce stare de iritație îmi făcea munca aceasta intensă și pe termen limitat. Nerăbdarea mea nu se poate înfrâna în timpul acela, totuși simt că trebuia să mă gândesc să o înfrâng. M'ai ertat, știu, dar tocmai aceasta mă chinuie mai mult..."

E extraordinar câte fețe din această complicată personalitate se arată în corespondența sa. Ceiace predomină însă este datoria sa de tată căutând să găsească glume pentru fiii și nepoții săi și chiar pentru „Tory" care crește văzând cu ochii în regiunea în care se găseau și care „trebue să fie prielnică pentru cătei".

Scrisorile sale politice ar fi fost mai interesante cu zece ani în urmă, căci în ele se vede o largă înclinare spre reacționarism până ce ajunge la concluzia că proprietatea este temelia potrivită unei societăți ordonate. „Când eram tânăr", zice el către Losh „încrezându-mă în calități pe care nu le posedam, aveam credința, lipsită de adevăr omenesc că Persoana, ca posedând puterea legislativă, trebuie să treacă înaintea Proprietății. Ideia aceasta însă s'a dus". Ideia funcțiunei proprietății, însă, spre care s'a reîntors, el o vedea în mâna oamenilor de stat, în tot cazul nu arăta nici o simpatie pentru marii agricultori proprietari. Slăbiciunea concepției sale asupra proprietății stă în faptul că a vrut să o idealizeze și nu a înțeles noțiunea tipică a proprietății așa cum o impunea noua perioadă a capitalismului industrial și financiar. Wordsworth apare ca un om cumsecade, silindu-se să fie onest, dar profund dezorientat în perioada de imense prefaceri în care s'a găsit.

De altfel ca toate corespondențele care continuă până la ultimile zile ale vieții și corespondența lui Wordsworth răsfrânge declinul puterilor, suferința, la el sub forma slăbirii vederei, dar mai ales singurătatea din ce în ce mai grea care se întinde în jurul celui ce trăește mai mult, mai ales când a făcut parte dintr'un grup atât de strălucitor ca acel în care a trăit Wordsworth.

IZ. SD.

A C A S Ă LA EMIL ISAC

In curând d. Emil Isac va scoate un volum de versuri.

Rugându-l să-mi destăinue câteva momente din trecutul viața, planurile pentru viitor și felul cum își petrece timpul în metropola Ardealului, îmi spuse următoarele:

M'am născut — începu Emil Isac — dintr'o veche familie românească. Trăit-am cum n'au trăit alții. Copilăria petrecută în mânăstire. Liceul terminat în Sibiul serios. Băncile Universității încălzite, mai mult prin absența mea. Cu toate acestea, am obținut diplomă de burghez, fără să fi ocupat însă vreo catedră. Dela tatăl meu, Aurel Isac, figura căruia luminează și azi în viața mea, ca o coloană de marmoră albă — am moștenit un crez, un ideal, de-a disprețui vanitățile trecătoare, omenești.

Emil Isac

Sunt numit un „izolat". Nu este adevărat. Am avut întotdeauna contact cu viața. Am stat multă vreme în străinătate, fără să mă înstrăinez, căci, bine a spus cine a spus despre mine, că „am adus apetitul universității în geamantan"... Am început să scriu foarte de tânăr, și mi-aduc aminte că mi-a fost profesor de limba română, Ion Ursu Soricu, pe atunci student universitar în Cluj. Prima mea apariție în literatură a fost *„Viața nouă"* a marelui Ovid Densușianu, și în același an, în 1911, am început să scriu la noua revistă română a lui Rădulescu-Motru. Atât d-lui Densușianu, cât și d-lui Motru îi voiu fi cu recunoștință pentru înțelegerea și dragostea ce au arătat-o scrisului meu. A urmat apoi colaborarea mea la *„Românul"* din Arad, unde, după vremurile de atunci, am fost retribuit foarte bine, având ca animator pe regretatul Vasile Goldiș. De aci datează și cunoștința mea cu Caragiale. Copil încă, am scris *„Maica cea tânără"*, pe care Caragiale a lansat-o, jucată fiind la Teatrul Național din București și în străinătate. De atunci, am colaborat aproape la toate revistele din țară. Am mai tipărit încă vreo câteva volume, precum: *„Poeme în proză"* și *„Cartea unui om"*. Dar, nu cu puțină tristețe trebue să constat, că poemele în proză au plăcut mai mult în străinătate, decât acasă. *Să fiu bine înțeles: eu nu sunt, nici decadent, nici simbolist! Eu sunt, pur și simplu un poet liric.* Toată viața mea a fost o liră: suferință, lacrimi, cântece, zîmbete și foarte multă muncă. Las la o parte onorurile societății, cu care am fost distins să fac și eu parte, ca membru al societății. Constat numai și afirm, că marele masse le ținem noi în mână, cu cuvintele noastre, furate din nopțile codrilor, și, dacă am vrea să facem concurență politicianilor, ori altor vedete norocoase ale popularității, nu știu dacă ar rămâne învingători, acei, care azi țin într'o hipnoză magnetică sufletele naivilor.

După o tăcere de aproape zece ani, revin iar cu un volum de versuri. In orice caz, tăcerea mea de până acum, nu e vina mea, ci mai mult a împrejurărilor în care trăiesc și care mi-au cerut atâtea sacrificii. La toamnă, toate acestea se vor schimba. Imi voiu schimba mediul, prietenii, cărțile și hainele...

Incontestabil că prietenii literaturii bune se vor bucura aflând că poetul Emil Isac revine între ei cu un nou volum.

OCTAVIAN ȘIREAGU

POEZIE ȘI MEDIOCRITATE

(Urmare din pagina I-a)

bue să cânte poezia, să fie adică o poezie a poeziei cum ar fi vrut, în alte locuri și vremuri, unii scriitori subtili dar fără darul creației ca Frederich Schlegel, de exemplu, teoreticianul romantismului german de la 1800. Exclusiv înseamnă numai cultivarea exclusivă a personalității, singura temelie a oricărei poezii adevărate.) Deviată dela menirea ei, poezia degenerează și se coboară la nivelul mediocrității corecte.

Tinerii care debutează azi în literatură, la noi, încep tot mai mult să scrie versuri. E un semn bun. Acum câțiva ani scriau romane, ceiace era absurd, nefiresc și ridicul, fiindcă la douăzeci de ani nu se poate scrie un roman, nici bun, nici prost, tot așa cum facultățile genetice nu se pot ivi înainte de vârsta pubertății. Impuber pentru roman, adolescentul este însă puber pentru poezie. Poezia este chiar limba firească a tinereții.

De aici, însă, două consecințe.

Ar fi păcat, în primul rând, să se călăuzească această înclinare firească către scopuri exterioare poeziei, oricare ar fi ele. Cultivarea motivelor programatice poate aduce pentru multă vreme îndreptarea izvorului poetic către domenii unde își pierde vlaga udând nisipuri sterpe pentru el. Să lese prozei aceste ținuturi.

In al doilea rând, nu trebue să se înrădăcineze credința (tot mai des afirmată astăzi) că poezia este un lucru ușor și comod. Pentru cei mai mulți din tinerii poeți de azi a scrie poezie este mai simplu decât a scrie o scrisoare. Facilitatea domină — și domină într'un chip supărător pentru cititor și dăunător pentru poet. Sunt departe de-a fi părtașul regulilor fixe în poezie. Dar credeți oare că așazisul vers liber, dela Goethe, Hölderlin și Leopardi până la Paul Elvaud de astăzi (pentru a mă mărgini la exemple străine), nu cere o perfecțiune și credeți oare că nu este el rezultatul unei lungi incubații și al unei munci interioare? Facilitatea formală este întotdeauna corelativul facilității lăuntrice.

Totuș, să nu ne plângem de prea mulți poeți. Cu cât sunt mai mulți cu atât putem nădăjdui o mai mare posibilitate de selecție. Publicul restrâns, dar constant, care gustă poezia alege fără greș mai curând sau mai târziu ceiace e bun dând pleava la o parte. Din cauza minunatei noastre limbi poetice care nu sufere mediocritatea (asta ar fi într'adevăr o tradiție fi rească și respectabilă!) selecția se face mai sigur și mai repede. In românește vers nu-i tot una cu poezie.

Să nu ne speriem de prea mulți poeți. Demulteori tânărul poet prost de astăzi poate deveni un bun cetitor de versuri bune, mâne.

AL. PHILIPPIDE

UN MACHIAVELLI MODERN

(Urmare din pag. 1-a)

pasul ceva de observat în mersul lucrurilor pe continent, însă o nimerește prost, de fiecare dată. Un „doctrinar" e totdeauna necesar, ca să găsească explicația faptelor neprevăzute. La Geneva, orașul desamăgirilor, cei doi tovarăși întâlnesc pe un oarecare Toma Cinicul, un personaj foarte rațional, în cursul convorbirii cu care, cei doi ies din caricatură, devenind mai reali, mai umani. Centrul discuției dintre cei trei este oportunitatea stabilirii unei dictaturi, în raport cu atmosfera generală. După lungi desbateri, răspunsul apare, evident, negativ.

Dictatorul obține puterea fiindcă o dorește ca un avar, în ea însăși, și o dorește atât de avid, încât tot ce ar putea substitui această nădejde absorbandă, viață calmă familiară sau dedicarea unei vocațiuni oarecari, sunt lucruri din care iese cu totul. Dar tocmai fiindcă le respinge, este foarte conștient de necesitatea substituților și caută să-și convingă semenii de aceasta. Este deci un oportunist. Aci autorul este de aceiași părere cu Machiavelli, care la 1513 notează că „Valentin își va obține puterea stimulând forțele desacordului dintre dușmani, ca apoi să fixeze o nouă ordine, cu toată puterea centralizată în el".

Să nu uităm însă că Niccolo Machiavelli era în realitate un republican, convins însă că pentru a ajunge la o republică florentină bazată pe o unitate națională, era necesar mai întâi „il governo di un signore assoluto" care conștient de adevăratul scop, să tindă spre el prin orice mijloace, călcând peste toate prejudecțile.

Fundamentul argumentării lui Ignazio Silone pare a fi o culegere de date din doctrinele totalitare la modă, cu adnotări personale și bineînțeles cu încadrare epică.

E o carte de criticism negativist, destul de interesantă ca document politic, însă care nu ne poate duce prea departe, prin lipsa unei obiectivități depline.

„The School for Dictators" are totuși meritul rar, de a fi o lucrare de filosofie, scrisă așa cum numai operele literare bune, sunt scrise. Pe lângă curajul de luptător, aceasta e calitatea de căpetenie a lui Ignazio Silone.

MIHNEA GHEORGHIU

PICTORII NOȘTRI

Stoenescu

CĂRŢI • REVISTE • ÎNSEMNĂRI

OCHIU DE URS

In „Buletinul Săptămânii" d. Emil Coliu publică un admirabil articol asupra volumului „Ochiu de urs" al d-lui Mihail Sadoveanu. Reproducem mai jos acest articol care cuprinde observaţii şi aprecieri juste şi impresionante prin noutatea lor.

De câtiva ani încoace, opera d-lui Mihail Sadoveanu a oscilat invariabil între biografia istorică şi romanul social. Pentru cea dintâi, scriitorul moldovean a vădit o înclinare deosebită încă dela începutul carierii sale şi, ţinând seamă de izbânzile câştigate, stăruinţa sa în această direcţie este cât se poate de explicabilă.

Mai nouă dar nu mai puţin firească este apariţia romanului social în opera d-lui Sadoveanu. In adevăr, faţă de importanţa schimbărilor pricinuite de războiu în societatea românească. era cât se poa e de normal ca un scriitor atât de reprezentativ cu Mihail Sadoveanu să se intereseze de această evoluţie şi să încerce să înfăţişeze în scrierile sale unele dintre datele sau dintre aspectele ei mai de seamă.

La largul său în romanul istoric, d. Sadoveanu pare în romanul social oarecum stingherit de regulile genului, pe care de altfel nu se sfieşte să le calce când îl îngrădesc prea de aproape. De aici, poate, evadarea sa periodică şi întoarcerea la genul în care s'a dovedit totdeauna artist genial şi meşteşugar de neîntrecut, — adică la povestire.

După cum ne-o dovedeşte întreaga sa operă, povestirea e forma cea mai potrivită cu temperamentul artistic al d-lui Mihail Sadoveanu. Inzestrat cu o sensibilitate veşnic în stare de alarmă, aidoma unei sălbăticiuni la pândă, d-sa este un observator de o acuitate înspăimântoare, posedând pe deasupra o memorie vizuală şi auditivă de o forţă deadreptul uluitoare.

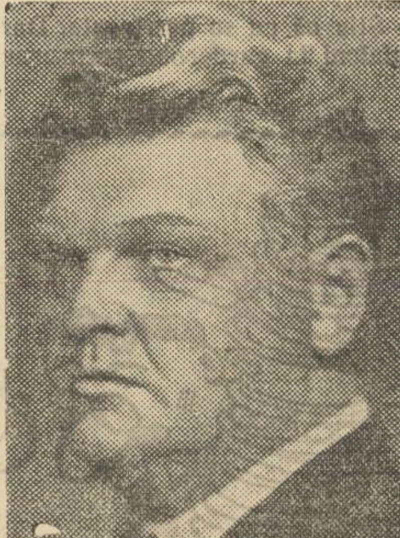
Cu excepţia romanului istoric, d. Sadoveanu nu face decât rareori apel la imaginaţie şi nu recurge decât tot atât de rar la ajutorul invenţiunii. Tot aşa, ficţiunea ocupă un loc cu totul redus în opera scriitorului moldovean şi dacă ar fi să adoptăm o formulă cunoscută după care romanul nu este decât o împletire de ficţiune şi realitate, atunci romanelor d-lui Sadoveanu li s'ar potrivi numai prea puţin acest nume.

Noua sa carte, *Ochiu de urs*, vine să ilustreze, odată mai mult aceste observaţii. Volumul cuprinde două povestiri de proporţii inegale, *Ochiu de urs şi 24 Iunie*, — cea dintâi o istorie de vânătoare; cea de a doua o întâmplare la pescuit, — a căror alăturare poate fi cu atât mai puţin o simplă întâmplare cu cât fiecare din ele are legătură cu una din aceste două nevinovate patimi şi îndeletniciri — vânătoarea şi pescuitul cu undiţa — cărora d. Sadoveanu le e credincios slujitor.

Ochiu de urs aduce în scenă personagiile şi zugrăveşte atmosfera atât de specială a unui teren rezervat şi a unei case de vânătoare pierdute în inima pădurii, în munţii Sebeşului şi la apa Frumoasei.

Personagiul central al povestirii, paznicul Nicula Ursake, este un primitiv, una din acele fiinţe încă neatinse de răsuflarea otrăvită a civilizaţiei din numărul cărora d. Sadoveanu obişnueşte să-şi aleagă de cele mai adeseori eroii. Infrăţit cu firea în mijlocul căreia trăeşte până la a se confunda cu dânsa, ca o plantă sau ca o sălbăticiune, iubind singurătatea pădurii şi meseria lui de paznic şi de vânător, Ursake este totuşi, din pricina familiei sale, legat mai mult decât ar dori de lumea oamenilor pentru care n'a simţit niciodată nici cea mai neînsemnată înclinare.

O mare nenorocire care se abate asupră-i, — boala, apoi moartea femeii s.le, — îl face să încerce o cumplită suferinţă şi să cunoască o adevărată criză sufletească. Intr'adevăr, moartea nevestei cum şi alte semne ciudate, între altele o întâmplare nemaipomenită cu un urs ce-i iese în cale şi-l înfruntă, îl încredinţează pe Ursake că firea s'a ridicat în potriva lui şi că ameninţarea mâniei ei pluteşte asupră-i. Spaima acestei ameninţări va sălăşlui asupra paznicului chinuindu-l, până în clipa când stăpânii săi vor izbuti să doboare ursul blestemat rupând astfel firul vrajei primejdioase urzite asupra fiinţei sale.

Pe firul acestei intrigi destul de simple, d. Sadoveanu a brodat una dintre cele mai fermecătoare povestiri pe care ni le-a dat d-sa până în clipa de faţă. In pagini puţine dar de o densitate neobişnuită, d-sa evocă pe rând măreţia sălbatecă a muntelui şi a pădurii, atmosfera intimă şi prietenească a casei de vânătoare, în sfârşit drama lăuntrică a unui suflet primitiv pus dintr'odată în faţa realităţii morţii, a cărei taină nu izbuteşte s'o lămurească şi s'o pătrundă.

Meritul autorului este cu atât mai mare cu cât el utilizează mijloace de o uluitoare simplicitate. D. Sadoveanu a ajuns să nu se mai slujească aproape de loc de imagină. Stilul d-sale, care niciodată nu s'a caracterizat prin prolixitte, a devenit de-o sobrietate şi de-un echilibru perfect clasic.

Năzuinţa către aceeaşi sobrietate l-a determinat pe autor să-şi simplifice şi să-şi dinamizeze dialogurile şi tot ea l-a hotărît să renunţe la amplele tablouri descriptive — atât de caracteristice scrierilor sale anterioare — şi să adopte, pentru evocarea peisagiului, procedeul notaţiei repezi şi nervoase care dă descrierii de natură fermitatea de contur şi preciziunea stampei japoneze sau a gravurii în aramă.

cronica trecută — şi între persona-

Dar acestea nu sunt singurele însuşiri ale scrierii discutate. Intemeiată aproape exclusiv pe observaţie, povestirea d-lui Sadoveanu are, între altele, drept trăsătură principală autenticitatea. Cadru, atmosferă, personagii, toate elementele acestei povestiri sunt clădite din material sănătos şi durabil toate sunt desprinse aidoma din cartea cu icoane a vieţii româneşti aşa cum se înfăţişează ea în manifestările ei caracteristice. Câtă deosebire între eroii de carton ai d-lui Ionel Teodoreanu, — despre care pomeneam în giile masive, pline de substanţă şi reprezentând viaţa în toată complexitatea ei, ieşite de sub condeiul ager al d-lui Sadoveanu!

Nu putem să nu pomenim şi să ne mirăm în deajuns, de asemenea, de uşurinţa cu care d. Sadoveanu a trecut dintr'odată dela mediul moldovenesc, — atmosferă specifică a tuturor scrierilor d-sale de până acum, — la un mediu cu mult mai puţin familiar ca cel ardelean sau cel valah, pe care ni-l înfăţişează, bunăoară, în cea de a doua povestire a volumului, *24 Iunie*.

In această lume nouă, d. Sadoveanu evoluează cu obişnuita sa îndemânare: de la un capăt până la altul al cărţii nici o greşală, nici o stângăcie, nici o urmă de ezitare. Cu aceeaşi siguranţă cu care — timp de treizeci de ani şi în mai bine de cincizeci de volume — a evocat aspectele complexe ale vieţii moldoveneşti şi ale personalităţii moldoveanului, d-sa însufleţeşte acum şi scoate din bezna nefiinţei figuri noui, siluete până în prezent nicăeri întâlnite, personagii care până azi şi-au căutat în zadar autorul.

Iată, ni se pare, o mărturie mai mult a imenselor posibilităţi artistice ale marelui scriitor moldovean şi o dovadă în plus că această uriaşă şi copleşitoare personalitate poartă în sine scânteea sfântă a geniului.

„Treicomedii"

de d. Vladimir Tudor

Printre tinerii scriitori cari s'au încercat în teatru, d. Vadimir Tudor este un nume care în vălmăşagul unei producţii în cea mai mare parte submediocră — se impune prin calităţi care nu pot fi dispreţuite: tecnică, dialog, vioi şi mai presus de toate o subţirime a acestui dialog care arată omul cultivat.

Fără să aibă norocul de a fi prea mult jucat—Studioul Teatrului Naţional i-a reprezentat cu succes, „Merele de aur" — d. Vladimir Tudor este totuşi un autor dramatic fecund, — iar stăruinţa sa în a scrie, fără să se descurajeze din pricina nereprezentării lucrărilor, arată tocmai autenticitatea talentului.

Recent, d. Vladimir Tudor a tipărit trei comedii în câte un act, intitulate „Despre caritate", „Rendez-vous" şi „Ultima aventură", comedii care arată tocmai preţioasele calităţi arătate.

Comedia într'un act căutată în Franţa de pildă, unde spectacolele numite „coupée" au plăcut întotdeauna, la noi nu prea a fost cultivată. De altfel, întocmai miniaturii în arta plastică, comedia într'un act cere daruri speciale, tocmai pentru scurtimea ei. Contrariu a celace se crede, un debutant sau un neînzestrat, nu va putea scrie o bună piesă într'un act, concentrarea unei acţiuni cerând, pe lângă o tehnică dibace, şi experienţa. Cu atât mai de preţuit sunt cele trei reuşite comedii ale d-lui Vladimir Tudor.

I. M.

„CÂNTECUL DESTINELOR"

D. George Mihail Zamfirescu a făcut de curând să apară un nou roman cu titlul de mai sus.

„Cântecul Destinelor" face parte din ciclul „Bariere" care cuprinde şi vigurosul roman social „Sfânta Mare Noruşinare".

„SUZANA"

In editura „Cartea Românească" d-na Maria Pallade a scos ultima d-sale lucrare: „Suzana".

Este o poveste tristă, povestea unui tată nefericit şi a unei fete fără experientă si fără noroc.

In ciocnirea cu viata ei sunt înfrânţi, definitiv înfrânţi.

„Suzana" vădeşte încă odată calităţile de fină analiză şi de povestitoare ale d-nei Maria Pallade.

Vom mai reveni asupra acestei cărti

FEMEEA DIN NOROI

La numai câteva săptămâni dela lansarea romanului de mare succes „Vitriol", d. Alexandru Bilciurescu ne dărueşte o nouă carte: **„Femeea din noroi".**

Sunt pagini zmulse din viaţă şi asupra cărora vom reveni.

Reviste româneşti

Politica economică a lui Napoleon

Sub titlul de mai sus a apărut în excelenta publicaţie „Libertatea" un interesant şi documentat studiu semnat de d. prof. univ. George Strat.

Este aspect necunoscut al marelui cuceritor. Desprindem acest edificator fragment:

Cu mintea lui clar văzătoare, Napoleon îşi dă seama că toate aspiraţiunile sale de însănătoşire şi de întărire a Franţei în ordinea economică nu vor putea fi realizate, atâta vreme cât nu se intensifică activitatea industrială şi nu se încurajează introducerea nouilor forme de exploatare capitalistă.

Incurajarea spiritului de invenţie printr'o serioasă acţiune de stat, gruparea unui întreg mănunchiu de oameni de ştiinţă, de valoarea unui Monge, Berthollet, Conté, Chaptal, Eduard Adam, Thénard, pentru a contribui cu luminile lor la rezolvarea unor probleme de amenajare ori organizare economică, onorurile excepţionale ce le rezervă cu dărnicie şi abilitate unor mari industriaşi ca Richard Lenoir ce creiază în câţiva ani peste 40 de manufacturi de textile, Bauwens, Oberkampf care introduce stofele imprimate, Jekuard inventatorul războiului mecanic pentru mătase, Douglass, Cockrril care revoluţionează industria lânei, Wendel care introduce cel dintâiu în Franţa metoda engleză a fabricării fontei ori Dolffus-Mieg care foloseşte pentru întâia oară pe continent aburul ca forţă motrice, toate acestea sunt numai o parte din contribuţia uriaşă a lui Napoleon pentru crearea unei mari industrii franceze.

Introducerea maşinismului se face într'un tempo foarte viu, exploatările miniere, industria metalurgică, industria chimicalelor (în timpul lui Napoleon se descopere prepararea acizilor clorhidric şi sulfuric şi a amoniacului) ca şi industria bumbacului fac progrese considerabile dela an la an. Producţia huilei care era deabea de două sute de mii tone în 1794, zece ani mai târziu se încinceşte. Industria mătăsei, a dantelăriei, a mobilierului creiat după un stil nou zis Empire, imitaţie a stilului greco-roman, industria ceasornicăriei dusă de Bréguet la o perfecţiune unică, a smalturilor, a cameelor ca şi tuturor celorlalte industrii de lux vor renaşte prin voinţa şi impulsul lui Napoleon, care înţelege să arate în ochii întregei lumi, că convulsiunile revoluţiei s'au sfârşit şi că societatea cea nouă, nu face decât să continue, într'un anume fel, fastul, gustul artistic şi splendoarea vechiului regim, ca şi tradiţiile de glorie ale Franţei de totdeauna.

De la moartea lui Colbert, Franţa nu a cunoscut un mai mare animator al vieţii sale economice, un spirit mai îndrăsneţ mai tenace şi mai pasionat, care să urmărească cu o energie sălbatecă şi cu o constanţă, în adevăr admirabilă, cucerirea bogăţiei, înfăptuirea prosperităţii pentru întreaga naţiune.

Un autograf al lui Anton Panu

In interesanta publicaţie „Gazeta Cărţilor" d. prof. Munteanu-Râmnic, conducătorul „Gazetei", publică un documentat articol cu privire la descoperirea unui autograf al lui Anton Pann. Desprindem din acest articol următoarele:

Toate gânduri şi prilej de-a înfăţişa aici, în cadru potrivit, un nou autograf al lui Anton Pann — mulţumită bunăvoinţii Cuvioasei Maici Serafima Creţeanu dela Mânăstirea Zamfira din Prahova (dela Zamfira, soţia lui Manu Apostol, om de încredere al lui Brâncoveanu-Vodă). Acest autograf se află pe o carte de slujbă şi muzică bisericească a mănăstirii, un „Paresimier", lucrare alcătuită şi editată de însuşi Anton Pann, „profesor de muzică bisericească" (Bucureşti, 1847), la un loc cu altă lucrare a lui, un „Irmloogbiu" sau „Catavasier" (Bucureşti, 1846). E scris, fireşte, cu chirilice, cum se vede din cele două clişee (fot. de d. ing. Th. Dobrescu). Cuprinsul e întocmai următorul, începând lângă titlul Paresimierului:

„Această carte s'au dat în zilele starîţii Minodorii anul 1849 Maiu 24".

ca să urmeze apoi, câte unul, în josul mai multor pagini succesive cu notaţie muzicală bisericească:

„s'a dat schitului
„Roşioară"
„de ANTON PANN"
„şi de soţia sa Ecaterina"
„la anul 1848 Maiu 24".

REVISTE:

Viaţa Basarabiei, anul VIII, nr. 2—3, cu următoarele colaborări: Pan. Halippa, T. Nencev, Al. Boldur, N. Spătaru, R. Radiana, Th. Simensky, Vasile Cotigă, Gh. Bezoiconi, Pr. P. Mihailovici, George Meniuc, Prof. G. Raşcu, P. Ştefănescu, Vasile I. Chicu.

Jurnalul literar, anul 1, nr. 11. articole, studii, versuri semnate de G. Călinescu, Sanda Popescu, G. Ivaşcu, Saşa Pană, George Murnu, Corneliu Dabija, Mircea Pavelescu, Traian Gheorghiu, Miron Pompiliu.

Pământul, anul VIII, nr. 199, semnează d-nii Eugen Galic, Costin Săteanu, L. S. Belciu, George Gregorian, Mircea Nicolescu, C. Ştefaniu, Al. Bătrânu, George Râncu.

Front literar, anul III, nr. 9—10, cuprinde colaborările următoare: Alexandru Călinescu, N. M. Spiroiu, Tr. Chelariu, E. Ar. Zaharia, G. Vaida, Vintilă Horia, V. Spiridonică, Petre Pascu, Liubeu Dumitru, Ion Sofia Manolescu, M. Chinoagă.

O NOUĂ LUCRARE DE SIG. FREUD

Marele savant vienez Sigmund Freud, creatorul psihanalizei, refugiat actualmente la Londra, deşi de o vârstă foarte înaintată continuă totuşi să lucreze. De curând a terminat o vastă şi interesantă lucrare „Moise şi Monotheismul", care va apare în mai multe limbi deodată.

A apărut No. 12 din revista de teatru, muzică şi film „Comedia", cu un sumar bogat şi variat: cronici şi articole semnate de d-nii: Al. Mironescu, Mihail Sebastian, Radu Cioculescu, V. Maximilian, Sergiu Milorian, Ion Xenofon, Nican, Al. Bilciurescu, etc., interviul săptămânii cu d. Mihail Constantinescu, ecouri şi mici răutăţi din lumea artistică; o zi din viaţa unei artiste, d-na Maria Mohor; programele şi distribuţiile tuturor spectacolelor din Bucureşti, pagina femeii, cronica filmelor, o pagină de umor, caricaturi şi desene de Victor Ion Popa şi Voinescu, bonuri pentru reducere de 50 la sută la numeroase cinematografe din Bucureşti, etc., etc.

La toate debitele şi chioşcurile de ziare din Capitală şi din ţară. Preţul 5 lei.

O COINCIDENŢĂ STRANIE

In editura „Plon" a apărut traducerea franţuzească a romanului „Tinereţe fără Dumnezeu" datorit scriitorului maghiar Odon de Horvath.

Cu această ocazie ziarele şi revistele literare au amintit soarta tragică a acestui scriitor maghiar de limbă germană.

Odon de Horvath a murit nu de mult la Paris, zdrobit de triunchiul unui castan uriaş, zmuls din pământ de o puternică furtună.

Pe lângă acest accident în care şi-a găsit moartea şi care iese cu totul din comun mai este de subliniat o coincidenţă cu adevărat stranie: unul din eroii lui Odon de Horvath a avut aidoma acelaş sfârşit!

Ori cât ai fi de sceptic sunt împletiri de fapte şi întâmplări, cari te pun pe gânduri...

„SBUCIUM"

La Cluj, pe scena Teatrului Naţional, a fost reprezentată cu un deosebit succes, lucrarea dramatică în patru acte: „Sbucium", de d. lt. col. Mihai Maltopol.

Piesa, care conţine pagini de un dramatism puternic şi personage de rară ţinută morală, a fost interpretată de fruntaşii scenei dela Cluj.

NOUI **A APĂRUT**

In Marea de Mărgean. Prizoniera. Măcel şi incendiu. Căpitanul Uragan pretutindeni. In Insula Leproşilor. Banditul Darton jubilează. Papagalul albastru. La Cucarracha, La Cucarracha! Răfuiala, etc.

8 Lei. La chioşcari şi librari.

AL. ROSETTI: Note din Grecia.

(Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II").

Prizonieri ai unor formule intelectuale bine definite, scriitorii nu fac, în genere, decât să adâncească în decursul timpului contururile structurii lor de gând, pe care nu o pot de cât arare nega sau depăşi. Nu numai în tehnica strictă a scrisului, care se defineşte prin deprindere şi repetiţie, dar şi prin rotunjirea unei aceleiaşi viziuni asupra lumii, ritmul şi viaţa interioară a unui scris rămân limitate între valori statornice. Iată de ce în prezenţa unei noi cărţi a unui autor a cărui operă a fost cercetată în etapele ei succesive, criticul poate face anticipaţii aproximative dacă nu asupra substanţei intime şi concrete a cărţii, cel puţin asupra orientărilor generale a autorului.

Sunt însă evadări, anulări totale sau parţiale ale propriei formule, depăşiri ale fruntariilor sau făgaşurilor spirituale în care s'a fixat o anumită sensibilitate. Atunci descoperim o nouă latură a unei personalităţi, cu care-i putem întregi albia interioară, numai în parte cunoscută mai înainte.

Volumul domnului Al. Rosetti, „Note din Grecia", reprezintă o atare destărmurire. In aceste pagini autorul nu ni se înfăţişează cu întregul aparat de erudiţie, de rigoare şi stricteţe pe care îl cunoşteam din lucrările sale de specialitate. Desprins din cadrele unei discipline care-i interzic hotărît elanul, reveria sau măcar alegerea unei ipoteze probabile dar neîndestulător susţinută de fapte, alegere care poate fi considerată la rându-i ca un fel de concesie unor înclinări afective, domnul Al. Rosetti ne oferă în ultima-i carte rodul unei peregrinări spirituale dintre cele mai fecunde. Dar volumul nu anulează cu desăvârşire spiritul de rigoare ştiinţifică al autorului, Curiozitatea lui intelectuală rămâne vie, siguranţa privirii şi armatura intelectuală se ghicesc înapoia expunerii precise şi sobre. Faptele diverse prilejuesc d-lui Rosetti evadarea în contemplaţie şi vag, sublimând cercetarea într'o emoţie intelectuală de puternică rezonanţă. Atunci stilul îşi părăseşte ritmul sever, iar expunerea se întrerupe spre a face loc unei creşteri interioare care învecinează lirismul, dar pe care autorul ştie a o inhiba, după părerea noastră prea scurtă şi prea de timpuriu. Am fi vrut, într'adevăr, ca atari momente de reculegere să-şi trimită mai durabil prelungirile în paginile cărţii, pentru ca participarea noastră la emoţia autorului să fie mai durabilă. Domnul Rosetti a înţeles să-şi comprime elanul, să ni-l sugereze numai, fără să stărue îndelung asupra lui: mărturie indirectă de discreţie şi, poate, ultimă frână impusă de spiritul său ştiinţific, care-l incită la sobrietate.

Notele de călătorie într'un ţinut care reprezintă leagănul spiritual al unei civilizaţii nu puteau să nu trezească la un cărturar deprins cu migala şi rafinamentul cărţii şi al culturii o puternică răscolire emotivă. Ceia ce era mai dinainte cunoscut oarecum abstract, pe cale de comunicare pur intelectuală, devine, în momentul parcurgerii muzeelor şi a contactului viu cu mărturiile trecutului, o participare sufletească directă şi entuziastă. Prezenţa tangibilă a miracolului grec, captarea suflului trecutului din statui şi ierburi, din ruini şi din vibrarea luminoasă a aceluiaş cer, prilejuesc cărturarului revelaţii răscolitoare. El nu mai întreprinde o călătorie, ci face un adevărat pelerinaj, nu porneşte spre a verifica impresii vechi, sau a confrunta anumite vederi teoretice, fără aderenţă la fiinţa lui intimă, ci plimbă dealungul templelor şi în preajma statuilor o largă deschidere de suflet şi o vie dorinţă de cufundare în esenţa vieţii trecute.

In atari condiţii, domnul Al. Rosetti nu a redus însemnările sale la o simplă catalogare şi înregistrare de fapte şi date erudite; autorul a adăugat notaţiilor sale, pe care s'a ferit de a le desvolta pletoric şi amănunţit, fiorul grav de reculegere în faţa vieţii greceşti. „Note din Grecia" nu e deci o lucrare savantă, dar nici o simplă confesiune personală. E o carte de călătorie, care rotunjeşte sintetic aceste două poziţii egal de parţiale şi de păgubitoare lecturii.

Intr'adevăr, expunerea savantă ar fi fost obositoare şi uscată. Ea ar fi istovit prin descripţii laborioase aspectele materiale ale urmelor de civilizaţie pe care călătorul le poate întâlni pe pământul Eladei, dar nu ar fi putut da în nici un caz echivalentul emoţional şi semnificaţia interioară a trăirii, a luării de contact sufletesc cu aceste mărturii. Pe de altă parte, o înlăturare totală a descripţiei concrete, a faptelor, şi înlocuirea lor cu o simplă evocare sau o analiză de stări sufleteşti, ar fi constituit un jurnal interesant, dar reprezentând mai mult o confesiune privind mai de grabă personalitatea scriitorului de cât cadrul obiectiv al peisajului. Această ultimă orientare ar fi fost, desigur, tot atât de parţială. Dacă erudiţia uscată ar fi lipsit cartea de mişcarea vieţii şi de freamătul sensibilităţii, răsfrângerea exclusivă în sine a ecourilor lumii din afară ar fi condus la o descriere personalistă şi supărător interiorizată a unei aventuri lăuntrice fără îndestulătoare interferenţe cu faptele exterioare. Am fi captat astfel umbrele fugitive ale lucrurilor din afară, fără a le fi putut cuprinde în conturul şi materialitatea lor plină.

Domnul Al. Rosetti a ştiut să evite extremele; D-sa reprezintă în acest volum atitudinea de mijloc. Autorul nu oferă în descripţia sa decât esenţialul, fără să păcătuiască printr'un eclectism discutabil şi fără să se limiteze la creionarea aspectelor având o semnificaţie pur subiectivă. Descripţia e sobră, în trăsături energice şi limpezi. Domnul Al. Rosetti e un spirit clar, pătrunzător, mediteranean. El nu rătăceşte în confuzie şi alambicări. Decorul din afară îşi are un corespondent în claritatea unui spirit ordonat şi lucid.

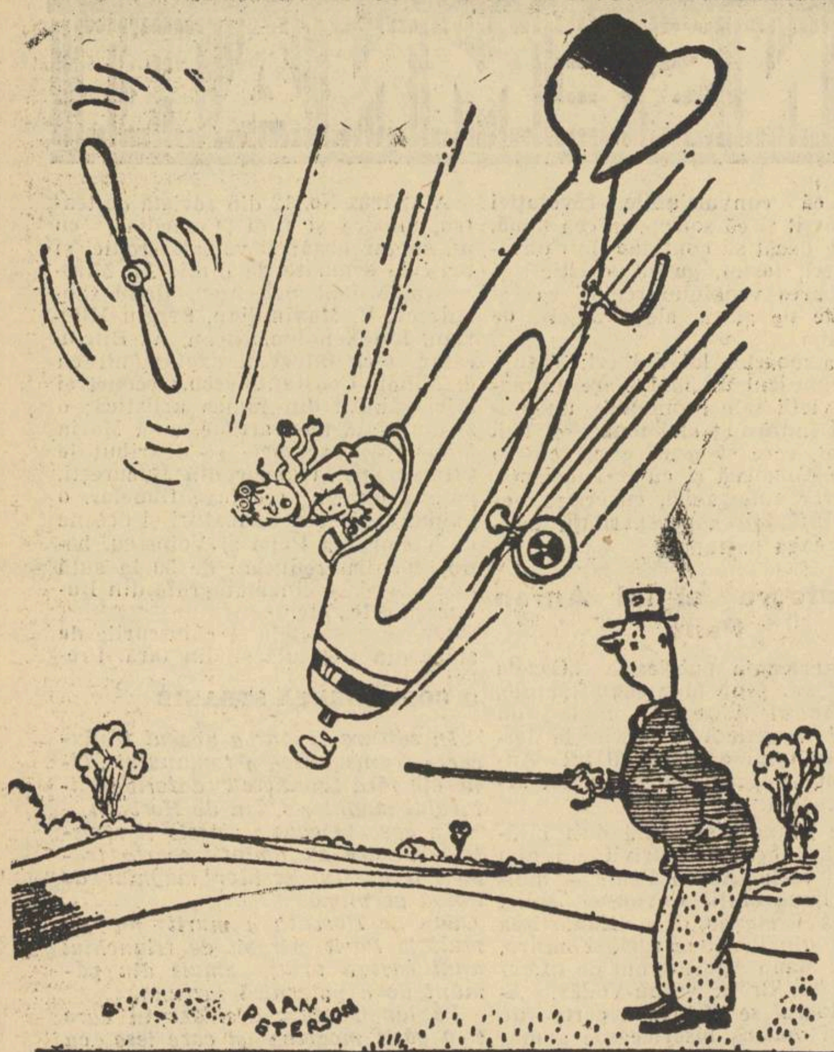
Dar limpezimea de gând nu exclude emoţia. Domnul Al. Rosetti nu se limitează la notaţii de aspecte, ci surprinde în acelaş timp propria vibraţie de suflet în faţa realităţii din jur. Atunci totul se animă. Sufletul împrumută peisajului culoare, viaţă, mişcare, şi mai ales semnificaţia spirituală pe care cărturarul care e domnul Al. Rosetti ştie să o desprindă din formele încremenite. Intre sufletul în contemplaţie şi perfecţia, echilibrul şi armonia din afară se schimbă nenumărate efluvii. Si totul se rezolvă într'o stare de suflet muzicală, în care ritmul dă stilului expresivitate, nobleţe, puritate:

„Ajuns la galeria din fund, vizitatorul îşi poate verifica impresiile de detalii în faţa statuii lui Zeus, pescuită în fundul mării la Artemision. Străfundurile marine au dat bronzului o patină de un verde închis inimitabil, bătând uneori în galben. Zeul, de mărime naturală, e înfăţişat cu braţele întinse în cruce: braţul drept ridicat în sus, de la încheetură şi se pregăteşte să arunce fulgerele, din mâna astăzi reconstituită; braţul stâng e întins orizontal, iar picioarele, puţin depărtate, asigură trupului stabilitatea. Trăsăturile regulate ale feţei contribuie la impresia de măreţie şi echilibru ce se desprinde din această statue, una din cele mai frumoase şi mai reprezentative ale artei greceşti, iar barba buclată care prelungeşte faţa îi dă nu ştiu ce expresie de viaţă calmă şi neînfrântă, ceva din răceala foarfecei care a tăiat în perfect dreptunghiu barba zeului" (pag. 16).

Cadenţa regulată a scrisului şi structura lui echilibrată vădesc, odată cu tresărirea de entuziasm reţinut care animă paginile, circulaţia de viaţă între om şi peisaj, aderenţa dintre suflet şi lucruri. Acestea animă şi diriguesc ritmul gândului după modelul unei perfecţii formale pe care o regăsim în notaţiile de reculeasă gravitate ale autorului.

Cartea domnului Al. Rosetti prelungeşte în simţirea autorului în timp, o exprimă credincios, reuşind în aceiaş vreme, prin echilibrul dintre căldura accentului şi limpezimea expunerii, să comunice cititorului o experienţă şi o aventură spirituală capitală: întâlnirea unui suflet modern şi a unei sensibilităţi evoluate cu rădăcinile depărtate ale civilizaţiei dela care purced formele majore ale culturii contemporane.

ION BIBERI

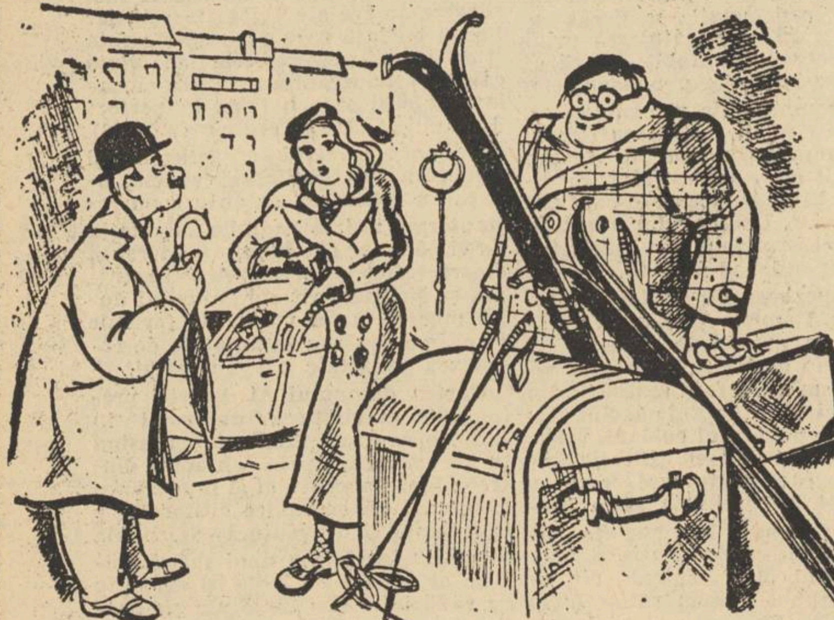
— Pilot, ai greşit adresa. Aerodromul e la doi kilometri de aici!

— Dacă nu-mi daţi mâna fiicei dvs., fac o prostie!...
— Cunosc povestea: te sinucizi...
— Nu... vă fac Knock-out.

Locuinţa amatorului de cuvinte încrucişate!

— Plecăm să facem sky!... Am şi reţinut camera.
— La ce hotel?
— Nu la hotel! La spitalul cel mai apropiat.

Adevĕrul
LITERAR şi ARTISTIC

HUMOR

— Iată hoţul care s'a introdus în locuinţa dv.!
— Mulţumesc. Voiam numai să-l întreb cum a reuşit fără să-l simtă soţia mea!...

— Spun cărţile: ai să-ţi vezi numele în ziare... Ai să călătoreşti cu maşina...
— Bravo! Iar voi face afaceri bune, voi avea automobil?
— Da!... Automobilul-dubă!...

— Nimeni n'o să creadă că vă întoarceţi dela sporturile de iarnă. N'aţi suferit nici un accident vizibil!

(Ric et Rac)

— De ce porţi pantaloni atât de rupţi la un pardesiu aşa de elegant?
— Ştiu că nu se potriveşte. Dar ai găsit vreodată o pereche de pantaloni la garderoba restaurantului?

(Ric et Rac)

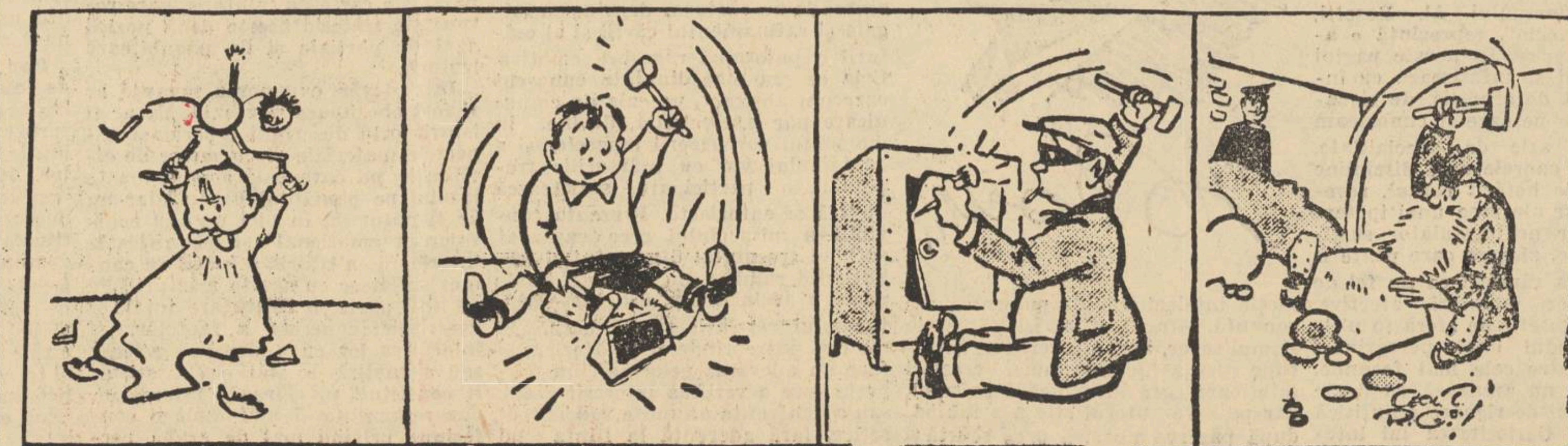

— E o simplă iluzie optică, domnule. Friptura vi se pare mai mică pentrucă am mărit sala restaurantului!...

(Dimanche Illustrée)

— Trebue să curăţim cassa de fier. Ce părere îşi vor face magistraţii când vor veni pentru percheziţie?

„Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă".

Imprimeriile „Adevĕrul", S. A. Str. Const. Mille No. 5-7-9, Bucureşti

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232,
Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, No. 355 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 26 Martie 1939

Adevĕrul
LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:

Jean Prévost, Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, Eugen Relgis, Al. Bilciurescu, Ion Biberi, Al. Mironescu, T. Soroceanu Sanda Popescu, G. Spina, A. Munte, Șt. Tita, I. Massoff, N. Pema, Ross, Ner, etc.

CONDIȚIA SOCIALĂ A SCRIITORULUI ROMÂN

de ION BIBERI

Problema, de vie actualitate ridicată de d. Mihail Ralea, de a creea o Casă de pensiuni a scriitorilor români, ne va prilejui câteva considerații generale. Prin această discuție se precizează în linii mari condițiile de creație a literaturii românești, pe care ne-am luat sarcina de a o amănunți săptămânal în acest loc.

Desigur, faptul artistic e un act de eliberare interioara, presupunând o bogăție lăuntrică deosebită a scriitorului, o anume călăuzire a sensibilității și în acelaș timp, o anumită disciplină de gând care singură prilejuește conturul și echilibrul artei. Dar factorii materiali, condițiile generale de viață a scriitorului sunt departe de a fi lipsiți de importanță. Căci contemplarea și adâncirea de gând pe care o implică actul artistic pentru a fi elaborat interior și a putea căpăta expresie nu sunt compatibile decât cu un minimum de liniște sufletească și de securitate materială a artistului. Acesta are nevoe de o relativă indestulare materială pentru a se părăsi visului și creației. Părerea care leagă strâns elaborarea artistică de o dramă prilejuită de lipsuri materiale este de un romantism perimat. O creație durabilă, articulară, nu poate fi, în genere, decât rodul unei activități organizate și a unei vieți la adăpostul hărțuelilor pecuniare. Incoronare a vieții, expresie a realității interioare în cela ce aceasta are plenar și vibrant, arta nu se poate înfăptui decât prin maturație îndelungată și prin vagabondări interioare sustrase contigențelor și cotidianului. In actul creației, artistul se dăruește împlinit, integral, depășindu-și condiția sa umană și socială, dezinserându-se din concret, tinzând chiar să-l anuleze. Dar pentru a se putea împlini și regăsi pe sine artistul are nevoie de răgaz și seninătate de reculegere lăuntrică. Cum își va putea păstra neatârnarea de gând și cum își va putea pregăti evadarea ținutuit fiind de grija cotidianului și de nevoi meschine neavând în acelaș timp vre-o perspectivă pentru viitorul său și a lor săi?

Condiția de viață a scriitorului român este cu deosebire ingrată. Cu câteva excepții scriitorul român nu poate găsi în scris un mijloc de viață, care să-i îngădue elaborarea liniștită a creației. In țări a căror limbă are o circulație intinsă, sau în care numărul de cititori e mai ridicat, un romancier poate trăi larg din venitul producției sale literare. Venitul unei singure cărți îi poate asigura o muncă liniștită de un an, pentru o nouă operă. Dar chiar în țările mici, unde cartea a devenit o necesitate vitală a populației, iar cititul o deprindere a maselor, tirajul cărților reprezintă o cifre care în țara noastră nu au fost niciodată apopiate. Am citat intr'un articol mai vechi un fapt semnificativ: intr'una din țările nordice, numărând aproximativ trei milioane locuitori, tirajul obișnuit al cărților depășește curent 100.000 exemplare, iar o ediție jubiliară, în mai multe volume, a unui autor național, a avut un tiraj de 600.000 exemplare! Ne amintim, în acelaș timp, că vizitând acum câțiva ani o expoziție internațională, am fost atras de o statistică expusă în pavilionul Danemarcei, care arăta că în această țară apar, dacă ne amintim bine, peste 100 de ziare, cu un tiraj de peste un milion exemplare, ceia ce revenea un ziar la 2½ locuitori.

In asemenea condițiuni scriitorul își poate avea asigurată o existență onorabilă. Căci nu numai romancierul va beneficia de numărul lectorilor, prin tirajul cărților, dar și eseiștii, poeții și criticii. Ziarele adresându-se unei populații cultivate publică rubrici permanente, oferind autorilor de articole onorarii, care ar părea neverosimile scriitoilor români.

A mai stărui asupra condițiunilor de lucru a scriitorilor noștri, a mai înșira cifrele reprezentând venitul cărților și al onorariilor articolelor, ni se pare inutil. Cel mult am putea vorbi de sacrificiile bănești pe care le fac scriitorii noștri pentru a-și putea tipări lucrările....

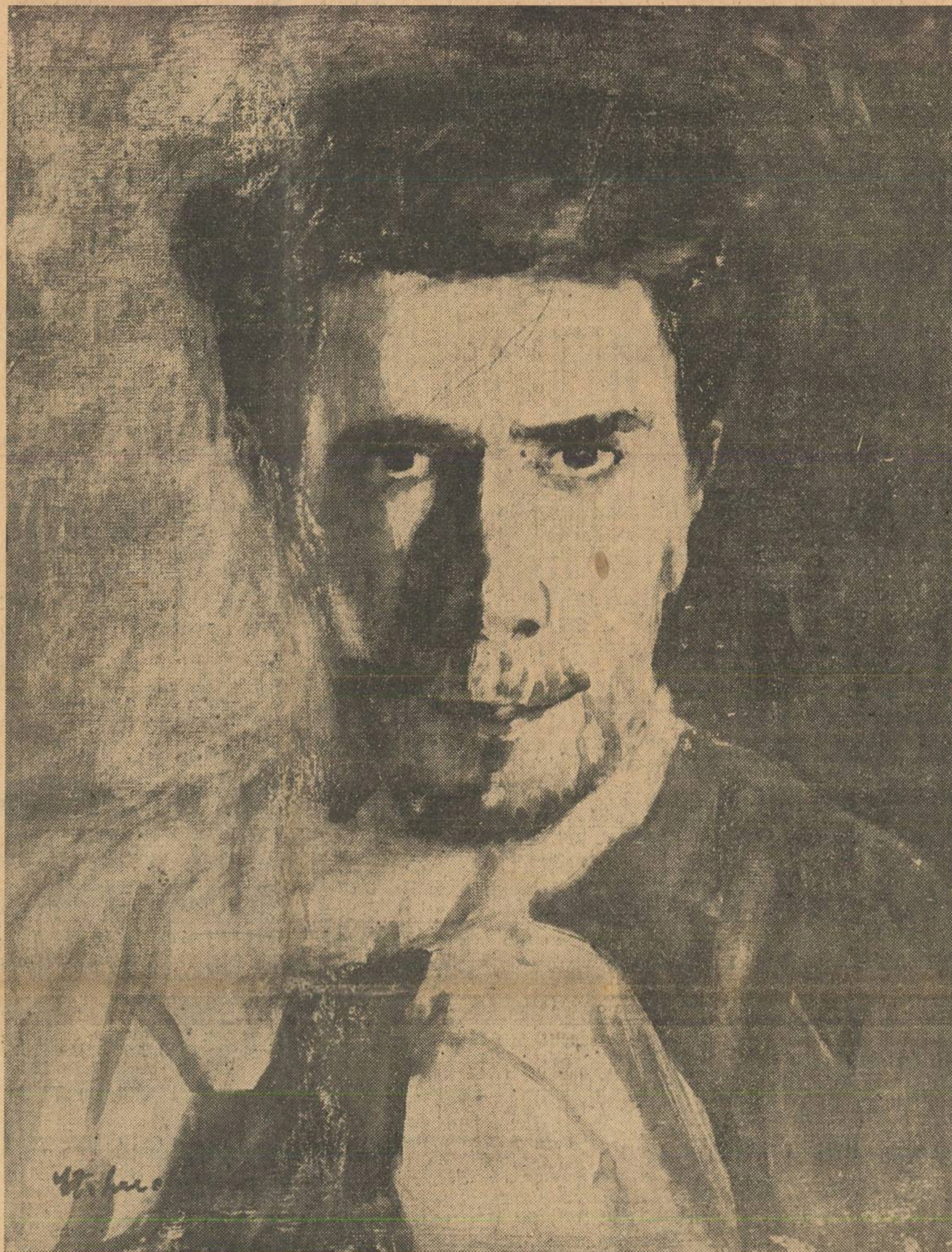
In această stuație, vestea că d. Mihal Ralea, ministrul Muncii, pregătește o lege de pensionare a scriitorilor, este înviorătoare. Adânc înțelegător a fenomenelor sociale și subliniind cu deosebire rolul social și național jucat de scriitori, d. Ralea a elaborat un proect prin care să se asigure scriitorului român o bătrânețe la adăpostul nevoilor materiale. Valoarea pensiilor ce se vor acorda va fi, de bună seamă, în legătură și cu producția literară a autorului, cu timpul de activitate scriitoricească, dar și cu nevoile sale. Nu vom mai avea deci mai târziu prilejul de a vedea pribegind pe străzi chipurile ratacite ale scriitorilor pe care viața i-a înfrânt, destrămându-le înțelegerea și nici de a mai citi suplica tremurată a văduvei de scriitor împovărată de copii.

Prin această lege se recunoaște scriitorului un rol efectiv în viața spirituală a națiunii și se dă o recompensă unei activități improductive, considerată în actualitatea ei imediată. Numai acei care pot cuprinde semnificația eflorescenței culturale în viața unui popor și cumpăni importanța cuvântului scris pentru unitatea și propășirea vieții lui naționale, vor putea înțelege și aproba inițiativa d-lui Ministru Ralea. Sunt activități care nu au nici o valoare aparentă și nu reprezintă nici un aport social măsurabil sau care să poată constata direct: cuvântul scris, ca și laboratoarele consacrate științelor fără aplicații practice, ca și observatoarele astronomice, fac parte din această categorie. Și totuși, în devenirea unei civilizații și în strălucirea unei societăți, aceste activități dezinteresate și în aparență inutile sunt poate cele mai semnificative.

Inițiativa d-lui Ralea reprezintă în acelaș timp o operă de justiție socială și de încurajare a activității scriitoricești în România. Reprezintă în această inițiativă o rezolvare totală a producției literare românești și o promovare a situației materiale a scriitorului? Desigur că nu. Aceasta nu va fi decât rolul unei îndelungi evoluții sociale și a unei maturizări înaintate a societății noastre. Pentru un moment, proectul d-lui Ralea fără a ataca și rezolvi întregul complex al problemei i-a adus o deslegare în aspectele ei cele mai acute și mai dramatic omenești.

*

Epoca în care trăim reclamă într'adevăr o atare participare a inițiativei oficiale la elaborarea vieții culturale a țării. Dacă în anii dinaintea războiului felul de viață și atmosfera culturală erau prielnice unei desvoltări libere și nestingherite a creației artistice, și dacă, după cum nădăjduim cel puțin, peste câțiva ani, prin evoluția naturală a lucrurilor și maturizarea masselor de cititori, condițiile vor redeveni favorabile acestei activități, în prezent scriitorul trebuește susținut eficace în munca sa de către organizația socială. Nu se poate lăsa în voia întâmplării producția literară și viața culturală a unei țări. Atunci când condițiile de muncă artistică devin neprielnice și posibilitățile acelora care se consacră acestor îndeletniciri, limitate, societatea trebue să intervină, îmbunătățind împrejurările de viață ale artiștilor. Intelegerea acestor obligații față de cultură și de viața socială considerată în întregul ei și în formele ei înalte de manifestare nu putea veni decât din partea unui cărturar, în acelaș timp sociolog, adică a unui om orientat asupra nevoilor permanente ale vieții sociale.

ȘTEFAN LUCHIAN

de TACHE SOROCEANU

După succesul obținut cu expoziția Grigorescu, prilejuită de împlinirea a o sută de ani dela nașterea marelui pictor, Academia Română s'a gândit să organizeze și alte prezentări retrospective, așa cum se obișnuiesc în centrele de artă din Apus. Dacă față de Grigorescu Academia îndeplinea o faptă de pomenire, opera lui fiind de mult prețuită, față de Luchian, ale cărui pânze împodobesc luna aceasta sălile Fundației Dalles, se săvârșește un act de dreptate și un îndemn la cunoaștere.

Fiindcă Luchian e departe de a se bucura de gloria maestrului său în massele mari ale publicului, Luchian, după aproape 25 de ani dela moartea lui, după câte s'au scris despre opera lui și despre viața-i chinuită, după admirația entuziastă a celor în măsură a-i ști valoarea, este și astăzi necunoscut. Explicația o găsim în aceia că opera lui atât de intimă și de simplă, n'are elemente de popularizare. El a pictat stări de suflet și nu spectacole de plasticitate carcteristică unui timp, unui loc, unei țări.

Expoziția dela Fundația Dalles poate că-l va apropia mai mult de conștiința publicului. E un prilej unic să-i vedem strânse atâtea lucrări la un loc. Privind cu atenție, dincolo de subiect și de rosturi ilustrative, poate că vizitatorii își vor recunoaște într'un cadru o amintire, în altul o tresărire de suflet, o duioșie, o tristeță resemnată sau un zâmbet primăvăratec. Se vor întâlni, intrând în lumea lui Luchian și călăuziți de glasurile tandre ale culorilor ,cu ei însuși. Și asemenea posibilitate li se oferă în creația de artă foarte rar.

In tot cazul, a fost îmbucurător vernisajul expoziției unde a venit atâta public, spectacolul amintindu-ne, prin contrast, de vremurile nu prea îndepărtate când, obosit de discuțile cu prietenii la cafenea, Luchian le spunea: „Mă duc să mă odihnesc puțin, să rămân singur cu mine; mă duc la expoziția mea".

Nu venea nimeni și singurul lui cumpărător din expoziția deschisă în 1905, în rotonda Ateneului, a fost Grigorescu. Fiindcă nu vânduse nimic și nu putea plăti chiria sălii, Luchian a lăsat amanet în chiar mâinele președintelui de pe atunci al Ateneului cu tablou întitulat: Vechiul meu atelier.

Rămas orfan de tată, de timpuriu, ca și Grigorescu, Luchian își petrece copilăria într'o uliță a Bucureștiului după ce văzuse întâi lumina zilei în comuna Ștefănești din ținutul Botoșanilor.

Ce suflet curat și gingaș ca floarea era feciorul comandantului de piotă Dimitrie Luchian! „Fiindcă nu râdea ca ceilalți copii în obrazul părintelui de cucuiul cât o prună, pe care sfinția-sa îl avea drept în frunte, îl lăsa să tragă clopotul la slujba de Duminică". „Când mă căutai — își amintește Luchian — eram în curtea bisericii cu băeții. La praznice, la pomeni eram nelipsit și doar aveam ce mânca acasă; miroseam a prescură slujită de-o poștă".

Intr'o primăvară, larma din curtea bisericii se potolește, copiii se împrăștie care încotro. Unul singur rămâne pe înserate. Ușa bisericii sta deschisă. Paracliserul aprinde sfeșnicul, îl pune înaintea Precistei și își face cruce. Săgeți de aur se strecoară prin ferestrele lunguețe și înguste. E o odihnă dulce pe care pentru întâia oară o înțelege copilul. Și cum sta jos, cu mâinile în poală, așa cum stau pe gânduri copiii, privind cununa de raze a sfinților, Luchian a prins să deslușiască taina frumosului.

Dar și nebunii, câte poftești! „Iarna stam cu fața la gura sobii până ce se făceau obrajii ca para focului și sbughi-o afară; băgam capul în zăpadă să-mi iasă tiparul". Odată, tot uitându-se la figurile colorate depe flașneta unui italian, s'a ținut după el până s'a rătăcit. La Sfântul Sava, făcea desenul la toată clasa pe 30 de gologani — atâta era tariful. Și pentrucă părinții hotărâseră să facă din Ștefan un ostaș falnic, la școală, la toate întrebările examinatorilor, chiar și la cea sacramentală: „spune ce știi", Luchian n'a vrut să deschidă gura.

Altele erau îndemnurile inimii lui. Se înscrie la Școala de Bele-Arte și în acelaș timp urmează clasa de flaut dela Conservator. In 1889 termină ce avea de învățat în țară. E înalt, bine legat, cu privirea aprinsă, dornic de viață, citește și compune versuri romantice. Pleacă în străinătate, poposește la München și întârzie la Paris. Aici își face el adevărata educație care avea să-i determine mai târziu drumul artei. Cei trei ani petrecuți la Paris au fost ultimii senini și fără griji.

Intors în țară, nu-l așteaptă decât necazuri, deziluzii și înfrângeri. Nu știe să se descurce din complicate procese de moștenire și din bogat ajunge sărac; candidează pentru ocuparea unei catedre la Școala de Arte din Iași, dar se retrage și înaintează ministerului o protestare; ajunge în conflict cu organizatorii Salonului Oficial și înființează o grupare independentă; zugrăvește, împreună cu Artachino, câteva biserici pentru care lucru muncește mult, primejduindu-și sănătatea, dar nu se alege până la urmă cu nimic și peste toate, începe să se facă simțită o boală cumplită. Când a ieșit din spital, după 7 luni de cură, abea își târa picioarele grele și ochii priveau cu spaimă în jur: „Știu unde mă aflu și parcă sunt un rătăcit".

De acum înainte începe viața de chin a lui Ștefan Luchian, dar și viața lui de mare creator. Suferința, singurătatea și lungile meditații, îl ajută să-și lămurească rosturile tainice ale picturii și să ajungă la lumina aceia blândă și aurie care îi

Continuare în pagina II-a

INTOLERANȚĂ FAȚĂ DE MEDIOCRITĂȚI

de AL. MIRONESCU

Vremea aceasta, a tuturor confuziilor și a tuturor surprizelor, pe care o trăim, nu trebue considerată nici o simplă întâmplare și nici explicată în întregime prin jocul unor factori de natură să ne absolve pe noi de orice răspundere.

Răspunderea noastră este cel puțin tot atât de mare, cât este și a împrejurărilor istorice care au răscolit lumea, depășind inițiativele sau prevederile.

Tot ceeace se întâmplă însă trebue să aibă o explicație; o cauză sau nenumărate cauze.

Totul în lumea aceasta se înșirue în mod firesc și după anumite norme.

Iar dacă evenimentele în ordinea omenească nu pot fi legiferate asemenea fenomenelor fizice, aceasta se datorește numai faptului că cele dintâi sunt infinit mai complexe.

Rămâne însă adevărul general că o situație, oricât de simplă sau oricât de complicată ar fi, este consecința naturală a situației care a precedat-o. Presimțim aici o întrebare stupidă: Cum pot fi făcuți vinovați oamenii de acum de ceeace se va întâmpla în viitor, când viitorul este o mare necunoscută?

Convenim că nimeni nu e în stare să descrie viitorul, dar dacă oamenii care îl prefațează ar trăi perfectând anumite condiții de viață, viitorul ar putea fi prevăzut în liniile lui mari, și în orice caz s'ar putea spune despre el că nu va fi o bazaconie.

O vină, între multele altele foarte mari, este aceea a unei vinovate toleranțe față de mediocrități.

Viața noastră a tuturor — sau a unei copleșitoare majorități — este o nesfârșită serie de compromisuri. O relație, o obligație, o prietenie sunt tot atâtea piedici în calea rostirii unui gând curat și intransigent.

Prea puțini știu la noi că „cei mai sângeroși cuceritori sunt mai puțin devastatori decât ideile false" și decât oamenii care au parvenit să dețină situații pe care sub nici un motiv nu le merită.

Cu astfel de oameni, evident, că viitorul ridică numai neliniștitoare semne de întrebare.

Cine poartă răspunderea incalculabilelor rele, care decurg fatal din situații răsturnate pe dos?

Cine? Toți aceia care cred că tranzacțiile și toleranța pot să treacă dincolo de orice limite.

Toți aceia care nu știu că nici față de tine însuți, pe anumite chestiuni, îngăduinta nu mai e permisă.

Fără îndoială, noi înțelegem că traiul în comun n'ar mai fi cu putință dacă oamenii ar spune între ei numai și numai adevărul crud, brutal.

Societatea omenească, atunci, s'ar transforma într'un infern.

Dar nu pe această poziție ne așezăm noi acum — brutalitatea inutilă este aproape o monstruozitate — ci pledăm împotriva acelei toleranțe primejdioase, după urma căreia iau naștere adevărate nenorociri.

Confuzia în care ne bălăcim și universul acesta al valorilor răsturnate sunt rezultanta nefastă a unei îndelungate atitudini de criminală toleranță față de mediocrități.

Plătim astăzi greșala de a fi strecurat în judecățile noastre considerații lăturalnice.

Restabilirea unei stări decente trebue să înceapă prin critica aspră dar dreaptă a tot ceeace nu reprezintă în mod evident o valoare spirituală.

Țara Românească, în special, are nevoe de un nou junimism, care să procedeze metodic la o reexaminare a oamenilor, a faptelor și a „operilor".

Este nevoie de o reinventariere. este nevoie de o ordine severă, dar nu pe temeiul reacțiunilor personale, ci prin însumarea la disciplina acelor principii fundamentale fără de care civilizația nu este posibilă, iar viața însăși ramane un nonsens.

ŞTEFAN LUCHIAN

(Urmare din pag. 1-a)

scaldă culorile şi care transfigură priveliştea cea mai neinsemnată, cea mai obişnuit cotidiană.

Nu făcea schiţe premergătoare, nu revenea, nu îndrepta. Spunea: „Cum o ieşi dintr'odată; ce-o da târgul şi norocul; ori e bun, ori e prost. Când lucrezi, aplici toate cunoştinţele pe care le ai — tocmai pe urmă bagi de seamă. Să mestece ceva culori, se pricepe oricine; dacă ai suflet trebue sa-l arăţi; în artă pe vorbă nu te crede nimeni".

Trăia în mahalale sărace şi oamenii simpli şi necăjiţi îi erau modelele. Gospodine cu treburi casnice, tăetori de lemne, cerşetori, bătrâni desculţi „pe care nu-i ştie nimeni deunde vin şi unde se duc". Luchian îi privea cu ochii lui mari şi blânzi — privire caldă de frate — şi-i zugrăvea din bunătate. „Moş Nicolae-cobzarul — spunea el — e mai bun ca noi toţi. Când se încălzeşte şi cântă, crezi că ia foc cobza în mâna lui".

Face câteva drumuri prin ţară. Ce frumos era la Doftana, la mânăstirea Brebu, la Moineşti! „Frumos — zicea Luchian — e un cuvânt searbăd şi neînsemnat care nu spune nimic din splendoarea scânteetoare a naturii". Trupul lui slăbit de boală nu poate însă rezista drumurior obositoare. „E ultima încercare pe care o mai fac cu peisagiile; e prea greu, prea peste puterile mele".

Ii rămâne numai atelierul. Paşii lui n'au să mai rătăcească niciodată pe sub răchiţile argintate, aerul dimineţii n'are să-i mai răcorească niciodată faţa. Pierzând legăturile cu natura, toată sensibilitatea lui se va revărsa asupra florilor. In ele şi-a pus tot fiorul şi toată iubirea de viaţă. In suferinţa lui, florile i-au fost singura mângâere; îi vorbeau despre lumină şi tinereţe, îl ţineau pe lume, îl ajutau să mai trăiască. Cât de puternică i-a fost dragostea pentru ele, poate înţelege ori cine privindu-i pânzele dela Fundaţia Dalles. In nicio ţară de pe lume, n'au fost pictate flori mai vii, mai proaspete, mai strălucitoare. Pare că sunt bulgări de lumină.

Dar cel care cerea aşa puţin dela viaţă cel care dorea numai putere mâinii să aştearnă culorile pe pânză, este lipsit şi de această ultimă fericire. Spiritul îi rămâne grozav de lucid — paralizia îi omoară însă trupul. Luchian nu mai poate ţine pensulile în mână. E un om sfârşit, la 40 de ani, când alţii abea încep. Şi agonia durează mult, ani de zile. E tot mai slab, mai îndurerat. Din ce-a fost, i-au rămas vii numai ochii, ochii lui de foc care reflectau în acelaş timp dojana şi resemnarea. N'am văzut ochi ca ai lui niciodată.

Luchian a fost întâiul nostru pictor care s'a exprimat numai prin puterea culorilor. Şi le-a creiat pe ale lui şi cu ele a potrivit note pentru cântecele sufletului. Dar nu şi-a făcut din ele un scop, aplicarea unei teorii, o virtuozitate meşteşugală. N'a putut niciodată să picteze ceia ce nu simţise, ceia ce nu trăise. Arta lui nu era comandată ci izvora dintr'o trebuinţă a spiritului.

Din spectacolul realităţii a eliminat ceia ce nu-i era necesar, ceia ce nu se potrivea cu firea lui, atingând o simplitate, un calm şi o siguranţă dumnezeiască. Simţirea lui patetică transforma fiinţa lucrurilor şi a oamenilor, suind-o pe treaptă de veşnicie în lumină de bunătate şi dragoste. Omul acesta atât de nefericit în viaţă a izbutit să preamărească fericirea existenţii, splendoarea tinereţii şi strălucirea luminii.

Tache Soroceanu

Cinematograful

S. O. S. TANGER. De obicei subiectele cu aventuri fanteziste, dincolo de extraordinarul peripeţiilor care ţine încordată atenţia, nu conţin momente de adevărată emoţie. Când ai sfârşit de parcurs acţiunea, ai şi uitat totul sau cel mult reflectezi că n'a fost decât o momeală, mai abilă sau mai puţin abilă, care a făcut să-ţi treacă timpul uşor când ai nevoie de recreaţie.

S. O. S. Tanger e un film cu subiect palpitant, cu scene de intens dramatism, cu criminali şi cu eroi ai datoriei, dar valoarea lui nu constă atât în virtuozitatea şi vapară, pentru ca până la urmă să asistăm la una din cele mai mari lecţii ale vieţii care ne învaţă că toţi suntem fraţi, ori de unde am veni.

Simbolul aici e realizat prin trei comandanţi de vapoare, un francez, un englez şi un german, care reprezintă fiecare mediuri şi concepţii opuse dar care la sfârşit constată că nu sunt decât trei oameni. Să nu se creadă însă că filmul e o pledoarie pentru umanitate. Faptele care scot în evidenţă adevăratul suflet al eroilor n'au nimic teatral, nimic preconceput pentru anumite efecte. Intâmplarea ce leagă firele de taină sufletească, e foarte firească, posibilă. Iar dialogul e sobru şi interpretarea de o mare precizie.

riaţia înlănţuirii scenelor, în gradarea efectelor şi nici în sobrietatea jocului actorilor. Ci în împletirea momentelor senzaţionale cu simple şi sincere fapte de umanitate.

Scenariul e foarte inteligent compus şi câştigă atenţia spectatorilor, dar cu adevărat extraordinar e prezentarea stărilor sufleteşti ale eroilor, cu nuanţe, cu naturaleţă, cu siguranţă psihologică. Se va petrece în curând o dramă — nu ştie nimeni nimic şi totuşi o presimţire e în sufletele tuturora; pluteşte ceva în aer care face să încremenească fără motiv un zâmbet, să moară un gest expansiv.

Oamenii sunt nervoşi şi, ca totdeauna în preajma pericolului, nu se înteleg. Consideraţii felurite îi se-

La S. O. S. Tanger nu există vedete; în afară de Pierre Fresnay, ceilalţi sunt puţini cunoscuţi în cinematograf. Nici nu era nevoe de vedete — toate rolurile sunt egale, chiar dacă unele ţin numai câteva scene. Era nevoe de a contura caractere, de a exterioriza sentimente cu mijloace simple şi pe cât s'a putut, cu revenirea aceleiaşi expresii, necesară pentru pictura psihologică şi pentru demonstrarea varietăţii de provenienţă a oamenilor.

S. O. S. Tanger e încă una din biruinţele cinematografului francez.

T. S.

VIAŢA TEATRALĂ

„Acolo departe" de Mircea Ştefănescu la Studioul Teatrului Naţional; „Greva femeilor" de N. Constantinescu, la Teatrul Comedia; „Madame Sans-Gene" într'o nouă interpretare la Teatrul Naţional.

Domnului Mircea Ştefănescu îi plac subiectele grele, care cer o muncă serioasă spre a fi duse la bun sfârşit. Nu se dă în lături atunci când i se iveşte pe calea realizării, o complicaţie. Şi-o însuşeşte cu bună voinţă şi o integrează cu facilitate în ritmul general al lucrării.

Teatrul d-lui Mircea Ştefănescu prezintă o certă tendinţă de adâncire a problemelor ce i se oferă de către eroii d-sale, atunci când îi asvârle cu pasiune în vâltoarea dramei. L'am văzut la lucru, cu ocazia piesei de mare răsunet „Veste bună", îl întâlnim din nou, acuma pe scena Studioului Teatrului Naţional, unde se joacă „Acolo, departe...", şi trebue să constatăm că d. Mircea Ştefănescu se remarcă în literatura dramatică românească, printr'un stil propriu, printr'o ţinută caracteristică, în ansamblul genului naturalist.

Mircea Ştefănescu

Autor a câtorva piese ce au cunoscut în majoritatea lor o frumoasă primire din partea publicului, d. Mircea Ştefănescu se complace în acea atmosferă creatoare de ciocniri de sentimente, atmosferă pe care ştie s'o pregătească cu multe amănunte, cu tot atât de mult spirit de observaţie. D-sa însă caută şi reuşeşte de cele mai multe ori să treacă dincolo de simpla dramă naturalistă, adâncind unele situaţii, sau îndreptându-şi eroii spre o linie de conduită din care se pot desprinde, fie atitudini studiate, fie o semnificaţie faţă de cotidian. Sunt în piesele d-lui Mircea Ştefănescu, anumite trăsături de natură ibseniană, sunt în orice caz tendinţe de spiritualizare, incursiuni în domeniul abstractului, cum şi o vădită sforţare de a generaliza. D. Mircea Ştefănescu va sfârşi desigur prin a scri o dramă cerebrală. Ii simţim pentru acest gen de teatru o serie întreagă de aptitudini, pe care nu le putem defini cu preciziune, dar a căror urmă se lasă întrezărită în majoritatea lucrărilor d-sale. Şi nu putem defini cu preciziune aceste aptitudini, fiindcă d. Mircea Ştefănescu este încă pe cale de a se căuta. Dacă n'ar fi decât varietatea subiectelor şi problemelor din întreaga d-sale operă, dacă n'ar fi decât complexitatea şi generozitatea fanteziei sale într'o singură piesă — cum de pildă este în „Acolo, departe...", — şi încă ar fi deajuns pentru a identifica nesiguranţa d-lui Mircea Ştefănescu în propriul său domeniu creator. Când se va regăsi, d-sa ne va da desigur o lucrare de mari proporţii. Până atunci suntem siliţi să-i bănuim posibilităţile viitoare şi scuturând materialul ce ni-l pune la dispoziţie de balastul ce-l conţine, să-i desprindem calităţile actuale.

Calităţile preţioase care vin să ridice moralul literaturei noastre dramatice într'un moment critic, într'un moment când are mai mult ca oricând nevoe de aer curat, de îngrijiri atente, şi mai cu seamă de sfaturi. Piesa d-lui Mircea Ştefănescu în actuala dezordine creatoare a literaturei dramatice româneşti, apare ca un îndemn şi serveşte totodată de lecţie. O piesă care nu pune probleme prea grave, dar care, totuşi le pune, o piesă de lungă răsuflare, cu personagii multe, greu de ţinut în frâu, cu situaţii încordate, însfârşit o piesă ce conţine un bogat material dramatic, o piesă ce oferă realizării scenice multiple posibilităţi şi variate interpretări. Sunt în „Acolo, departe..." şi câteva scăderi. Ele nu ne miră, ci dimpotrivă ne îndrituesc să constatăm că d. Mircea Ştefănescu poate da, de aci înainte, lucruri şi mai bune. Fiece scădere în „Acolo, departe...". echivalează cu o promisiune; iată dece ne-a bucurat îndeosebi faptul de a le putea sublinia cu tărie şi fără menajamente pentru autor. Dacă d. Mircea Ştefănescu ar fi realizat din „Acolo, departe..." o piesă perfectă, am fi fost cu mult mai decepţionaţi, fiindcă d-sa ar fi atins un apogeu, pe care l-am fi socotit la justa lui valoare, dar atâta tot. Pe câtă vreme în situaţia de aci, toate căile îi sunt deschise, toate nădejdile noastre pot fi justificate.

„Acolo, departe..." este drama semi-ratatului, tragedia reuşitei parţiale. Eroul — un tânăr scriitor dintr'un fund depărtat de provincie — îşi simte chemarea, dar nu reuşeşte niciodată să găsească din ea decât mici frânturi. O nelinişte perpetuă îl îndeamnă să caute climate diferite în care să-şi materializeze vocaţia, dar oriunde s'ar afla, doreşte alte vecinătăţi, alte meleaguri, până va ajunge „acolo departe..." unde îl aşteaptă mediul creator pe care-l ţinteşte, pe care-l visează. Dar locul atât de depărtat era în realitate la doi paşi de el, pentrucă după ce a rătăcit prin diverse metropole, se reîntoarce în colţul lui de provincie, singurul dătător de inspiraţie adevărată.

Sunt o mulţime de personagii în piesa d-lui Mircea Ştefănescu şi toţi par să-şi fi realizat doar crâmpee din idealurile lor; niciunul în felul lui nu este un ratat deplin, dar niciunul nu a reuşit în ceeace a năzuit. Este un fel de ezitare, o nuanţă imprecisă în personalitatea şi atitudinele acestor eroi, care ni se par semnificative pentru tălmăcirea ideii ce a stat la baza piesei. O atmosferă de ceaţă, nu prea puternică, în care personagiile îşi dibuiesc destinul, îşi caută vocaţia, dar nu desăvârşesc nimic din tot ce au întreprins. Rând pe rând se perindă în faţa noastră în afară de eroul central; un pictor obscur, care totuşi nu-i lipsit de talent, şi care-şi ratează viaţa pentru o iubire ascunsă, un pensionar care ar fi fericit dacă băiatul lui ar putea sta lângă dânsul atunci când e pe pragul morţii, dar care se consolează ştiindu-l ajuns la Paris, celebru; o fată tânără, pură, — o floare proaspătă din câmpia românească — a cărei moarte este rezultatul unei erori de creaţie a eroului central, sau în orice caz este concluzia unui hazard. Toţi se clădesc, dar se ratează în momentul decisiv.

Scrisă într'un dialog adeseori scânteetor, întotdeauna gândit, piesa d-lui Mircea Ştefănescu marchează o etapă în cariera d-sale.

Regia d-lui Sahighian a fost discretă şi prin aceasta o putem califica de excepţională. Nu s'a simţit niciun moment prezenţa unui regisor, spectacolul desfăşurându-se cu o punctualitate care n'avea nimic mecanic, nimic construit. Din contră, totul s'a reliefat cu uşurinţă fără nici o sforţare.

In rolul principal d. Critico a părut poate la prima vedere nesigur pe sine. Era însă o concepţie a personajului care se integra perfect în ambianţa piesei. D-na Marietta Deculescu a dovedit de astă dată ce este o actriţă mai mult decât utilă, jucând cu o sensibilitate pe care nu i-o cunoşteam. D. C. Antoniu, a avut o creaţie plină de colorit. D. N. Bălţăţeanu a arătat că are stofa unui mare actor, iar d. I. Manu într'un rol inedit pentru posibilităţile d-sale, a demonstrat că este un artist complect. Excelentă creaţia d-lui A. Marius şi plin de sobrietate jocul d-lui V. Lăzărescu.

Restul ansamblului s'a achitat cu conştiinciozitate, realizându-se un spectacol omogen.

Cu „Geva femeilor" Teatrul Comoedia ne prezintă a treia lucrare originală în actuala stagiune. E un record pentru teatrele particulare, şi se cuvine să subliniem cu toată tăria încurajarea ce o dă d. Sică Alexandrescu, literaturei dramatice româneşti.

Comedia d-lui N. Constantinescu n'a corespuns însă aşteptărilor noastre. Ideea de a încerca o „Lysistrată" bufă, sarjată, în chip de vodevil, era atrăgătoare. Autorul însă a insistat asupra unui singur punct, care stăla baza întregei lucrări şi din acest motiv a decepţionat.

Luând din piesa lui Aristofan doar ideea de grevă a femeilor, d. N. Constantinescu şi-a construit piesa pe efecte comice de o valoare relativă, d-sa insistând asupra întrebuinţării de către eroi a unui vocabular modern. Dacă acest lucru era doar un auxiliar în desfăşurarea piesei, nu am fi avut nimic de obiectat. Autorul însă se arată vădit preocupat numai de aceste efecte — amuzante la început, dar supărătoare până la sfârşit — într'atâta încât crează anumite scene numai spre a le putea intercala. Toată construcţia piesei este falsificată, lucrarea d-lui N. Constantinescu fiind până în cele din urmă o comedie de situaţii „vocabulăreşti" (ne scuzăm pentru acest cuvânt nou şi inteligent, dar el traduce cu exactitate aceea ce vrem să exprimăm).

A. Critico

Toată fantezia autorului s'a rezumat la o formulă simplă, din care n'a eşit la nici un moment: personagii din antichitatea greacă vorbind o limbă modernă. Vocabularul eroilor era îmbogăţit cu cuvinte de genul acesta: „tipografie", „telefon", „şomaj" şi încă multe altele pe care nu le-am reţinut.

Dar mergem şi mai departe. Am fi admis această fantezie a autorului, cu condiţia de a ne prezenta un dialog strălucit, extrem de spiritual, astfel încât să nu ne dea răgazul de a adânci o glumă şi până să ne trezim, alte zece să fi inundat scena. Am fi vrut un dialog de o vervă „guitriană", de pildă. In cazul acesta piesa căpăta un alt ton, o cu totul altă nuanţă.

D. N. Constantinescu s'a arătat însă mult mai bine inspirat în regia piesei, prezentându-ne un spectacol cu adevărat bine închegat, vioi, plin de mişcare. Nu e mai puţin adevărat că decorurile şi unele costume ale d-lui Siegfried au creat un cadru încântător.

In rolul Lysistratei d-ra Leny Caller a decepţionat. Foarte nesigură nedecizându-se cum să joace, d-sa a schimbat tonul în nenumărate rânduri, alunecând până în cele din urmă pe şablonul d-sale obişnuit: „Şoarecele de biserică" sau „Doruleţ" Lysistrata însă aşa cum o vedem noi fie ea chiar diluată prin concepţia d-lui N. Constantinescu n'a reuşit niciodată să fie.

Din restul ansamblului s'a remarcat în mod deosebit d. Marcel Anghelescu prin jocul său de un dinamism rar. Iată un actor a cărei prezenţă se simte pe scenă, în continuu, ceeace nu e puţin lucru.

Restul ansamblului bine pus la punct de regisor, cuprindea pe d-nii Jules Cazaban, V. Maximilian, V. Ronea Niculescu-Cadet, G. Groner şi d-nele Sylvia Fulda Nora Piacentini, B. Fredanov şi Tina Radu.

Deşi s'a râs de nenumărate ori, publicul premierei a primit cu răceală comedia d-lui N. Constantinescu.

Teatrul Naţional a reluat „Madame Sans-Gêne" într'o nouă distribuţie.

In rolul lui Napoleon a apărut unul din elementele bine înzestrate ale primei noastre scene, d. N. Dimitriu. Jucâd degajat cu multă prestanţă, d. N. Dimitriu a fost un Napoleon excelent, şi ceeace e mai remarcabil, deosebit de personajul ce ni-l făurise d. G. Calboreanu. D. N. Dimitriu l'a redat pe Impăratul Franţei nu aşa cum îl vede toată lu-

N. Bălţăţeanu

mea, adică sobru, calm, gânditor, ci expansiv vioi mişcându-se mult, luând totul în serios, plin de viaţă. Piesa lui Sardou descriindu-l pe Napoleon într'un episod scurt dar foarte dramatic, creaţia d-lui N. Dimitriu este perfect valabilă şi se încadrează în ritmul impus de autor.

D. C. Mitru a fost un Fouché plin de eleganţă în ţinută şi expresiv în gesturi, o creaţie fără îndoială, reuşită.

*

Din noii interpreţi se cuvine un cuvânt de laudă d-lui G. Buligă, care a jucat pe Neiperg.

Spectacolul realizat de d. Soare Z. Soare, foarte îngrijit.

GH. NENIŞIOR

„Viaţa furtunoasă a Gaziului Kemal-Ataturk"

Conferinţa d-lui prof. Petre Ghiaţă

Pe estrada dela „Dalles", d. Petre Ghiaţă a rostit prima conferinţă din ciclul prezentării lui Kemal Ataturk, geniul revoluţionar şi constructiv al Turciei de azi. Vădit stimulat de o asemenea desbatere, d. Petre Ghiaţă a deslănţuit — aşa cum de altfel s'au înşiruit, în viaţa lui Mustafa Kemad — întâmplările necrezute, ce au clădit în jurul personalităţii lui mitul nezdruncinat al omului care închipue voinţa neînfrântă a destinului.

Viaţa lui Atatrturk este o legendă, o poveste pasionantă, turburqătoare prin sbuciumul ei; adevărată însă, şi pilduitoare. Tinereţea lui năprasnică, vijelioasă, isbucnind odată cu nădăjdiile de mai bine ale unui popor întreg.

Indărătul acestor întâmplări minunate, d. Petre Ghiaţă a căutat firul călăuzitor al năzuinţelor, al lozincilor noui pe cari geniul şi ambiţia nemăsurată a unui ofiţer, modest ca origine, le asvârlea în iureşul de ideologii ce subminau statul turc dinaintea marelui războî.

Evocarea vieţii şi operii preşedintelui Ataturk s'a anunţat, dela această primă conefrinţă, a fi nu numai veridică, dar şi impetuoasă, pasionantă şi caldă, aşa cum a fost viaţa de legendă şi creaţie a lui Mustafa Kemal-Ataturk.

Se pare că este în intenţia d-lui Petre Ghiaţă a-şi face un punct de onoare cu prezentarea, — care la noi a întârziat să se facă, — a aceluia ce lasă în istoria lumii de azi, semnul unui început ce aparţine minţii şi voinţii lui.

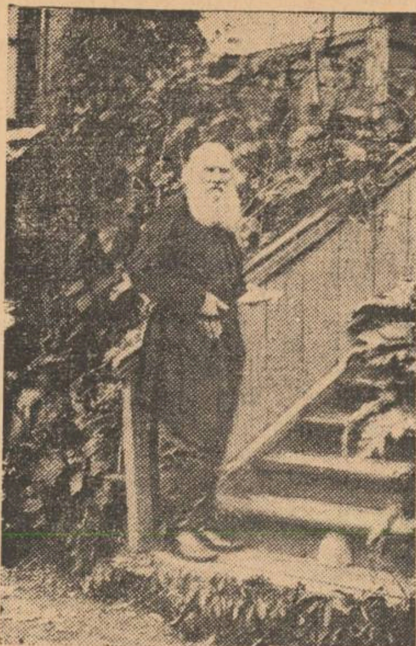
De aceea, aşteptăm împlinirea vieţi lui Ataturk, cu interes şi emoţie.

Claudia Bacalinicov, expune aquarele şi uleiuri-miniaturi, Duminică 26 Martie 1939, în sala „Mozart din str. Sărindar No. 4

DE CE ȘI-A PĂRĂSIT TOLSTOI CĂMINUL?

de Wladimir Certkov, secretarul lui Tolstoi

Cu toate clarificările asupra ultimilor ani ai lui Tolstoi, aceștia încă nu sunt destui de limpezi în ochii opiniei publice. Singurul om care a stat în jurul marelui scriitor in acest timp, secretarul său Wladimir Certkov, dă amănuntele de mai jos de un deosebit interes.

Tolstoi, la Iasnaia Poliana

In noaptea de 9 spre 10 Noembrie a anului 1910 Lew Nicolaevici Tolstoi își părăsi soția, Sofia Andreevna, după o căsnicie de 48 de ani, familia, locuința, Iasnaia Poliana...

In ultimii treizeci de ani ai vieții sale au fost destule motive pentru a justifica acest gest.

Pe deoparte îl apăsa chinuitor și cu cât trecea vremea cu atât mai chinuitor conștiința nedreptății, a culpabilității vieții aristocratice din propria lui casă, în mijlocul sărăciei generale și nu-și ascundea partea sa de responsabilitate.

Pe de altă parte suferea mult fiind conștient de situația-i falsă față de țăran. Cel mai mult suferea însă Lew Nicolaevici din cauza dușmănosului desacord dintre el și soția sa. In decursul vremii se săpă o prăpastie între ei. Incă la începutul anului al 80-lea, Lew Nicolaevici își dădu seama că-i va fi foarte greu să mai continue astfel.

*

In ultimele luni cari au precedat plecarea lui Lew Nicolaevici de la Iasnaia Poliana s'au accentuat toate deosebirile ce-l făcuseră să se situeze în afară de felul de a vedea al familiei.

Sofia Andreevna nu căută să se poarte mai bine cu țăranii, din delicatețǎ pentru bărbatul său, ci din contră se arătă nedreaptă și nemiloasă. Uneori căuta să convingă pe țărani că acționează cu consimțământul bărbatului său iar alteori, mândră, declară că acesta nu poate avea nici un amestec în hotărîrile ei.

Ne închipuim cât de penibile erau acestea pentru el. Ne putem da seama din faptul că izbucni în suspine când, întâmplător, întâlni un gardian târînd după el un țăran prins în pădurile moșiei Iasnaia Poliana. Lew Nicolaevici privea aceste scene ca niște grele încercări și căuta ori de câte ori se întâmplau, să protesteze cât mai vehement. De multe ori primea scrisori care îi desvăluia totul ce se petrece.

Lew Nicolaevici primi însă o lovitură foarte puternică: purtarea soției lui față de el personal. Nimeni nu poate să-și închipuie ce a suferit el în acel timp.

Intr'o emoționantă scrisoare către Sofia Andreevna din 14 Iulie 1910 în care-i face toate concesiile pe care le crede posibile îi scrie ca încheere următoarele:

„Dacă nu vei ține seama de recomandările mele pentru o viață liniștită... atunci voi pleca... voi pleca neapărat căci așa nu mai poate continua".

Intr'un moment când era foarte abătut spuse prietenului său, țăranul Nowikow: *„Da, da, crede-mă vorbesc deschis cu tine, nu voi muri în această casă. Sunt hotărît să plec. Poate că voi veni în coliba ta să mor... Trebue să mă pregătesc liniștit pentru moarte, dar ceilalți mă socotesc numai după valoarea rublelor mele. Plec, plec sigur!"*

*

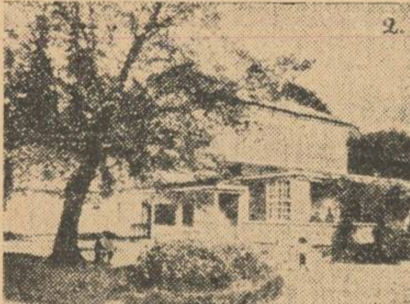
Pentru a înțelege de ce se accentuaseră așa de mult neînțelegerile între Sofia Andreevna și Lew Nicolaevici, pentru ce s'a purtat ea așa de sălbatic, e necesar să cunoaștem dispoziția testamentară a lui Tolstoi care lăsa în patrimoniul public toate scrierile sale.

La începutul anului 1880 dădu Tolstoi soției sale dreptul deplin de a trata și vinde operele sale complete. Mai târziu însă, când se accentuă deosebirile dintre ei, acesta îi ceru să-i înapoeze acest drept. Banii proveniți din editarea operii lui era cel mai important izvor de venituri al casei. Negoțul acesta pe care l-a dus soția sa cu opera lui a fost, după propriile-i declarații, una din cele mai mari chinuri ale vieții sale. La 1881 printr'o scrisoare adresată ziarelor, scoase operele sale din monopolul familiei și le dădu spre liberă publicare.

Sofia Andreevna fu silită să renunțe la această ocupație. Dar oridecâte ori Lew Nicolaevici nu scria o lucrare social-religioasă care nu prea avea căutare în piața cărților ci se ocupa cu o lucrare filosofizcă, Sofia Andreevna se enerva și cerea cu tărie să-i dea monopolul cărții pentru binele familiei așa încât Lew Nicolaevici își pierdea liniștea sufletească necesară pentru o lucrare filosofică. Am fost martorul unei scene foarte grave între Lew Nicolaevici și soția sa și dau cuvântul notițelor mele din ziua aceea, 4 Decembrie 1904:

„Sofia Andreevna se adresă enervată către Lew Nicolaevici și pretindea că drepturile tuturor scrierilor sale chiar și acelea neapărute încă aparțin familiei.

Lew Nicolaevici făcu obiecțiuni. Sofia Andreevna fugi în camera ei, aduse un carnet de notițe și citi deacolo propria-i notiță în care se arăta că Lew Nicolaevici a lăsat libere numai acele scrieri ce vor apărea după 1881, dar nu și acelea ce vor apărea după moarte. Lew Nicolaevici vru să obiecteze din nou. Ea făcu scandal. Scriitorul părăsi sala, se duse în camera sa și trase după el ușa energic".

Cerdacul și Pomul săracilor la Iasnaia Poliana

După astfel de scene ajunse Lew Nicolaevici la convingerea că un testament e absolut necesar căci voia cu tot dinadinsul ca operele sale să intre în domeniul public după moartea sa.

Teama ca Lew Nicolaevici să nu facă un testament care să răpească familiei drepturile asupra scrierilor sale a fost și principala cauză a purtării dușmănoase a Sofiei Andreevna.

Numai Lew Nicolaevici avea putința să lase sau nu liberă opera sa, așa încât a compus deseori un testament de a cărui formă însă nu era destul de mulțumit. Pentru ultima dată își scrise însă testamentul la timp, căci Sofia Andreevna îl observa deaproape.

Singurele evadări din viața chinuită de la Iasnaia Poliana, momente de libertate și înălțare, erau în acest timp rarele prilejuri ce le avea Lew Nicolaevici când stătea la vreun prieten în vizită câteva săptămâni. Aceste mici călătorii le făcea însă după ce învingea dificultăți mari, căci Sofia Andreevna căuta să-l împiedice cu orice mijloace. Cum era vorba de o astfel de călătorie se hotăra în ultimul moment să-l însoțească și astfel rata scopul călătoriei.

Imi amintesc cum în cele două rânduri când a venit la noi era extrem de obosit și bolnav și cum s'a refăcut fizicește și sufletește. După două-trei zile de traiu liniștit în cercul unor prieteni sinceri cărora le era scumpă liniștea lui sufletească și care-i respectau completa lui independență se schimbase în așa fel încât părea că i se ridicase depe umeri o povară grea. Fața-i era mai senină, mișcările mai sprintene.

De dimineață începea să lucreze și ne miram de numărul foilor ce ne dădea de transcris. In plimbările-i obișnuite mergea departe și iute încât, deabea se puteau ține după el tinerii.

Și înaintea plecării, în ambele ocazii, îmi spuse enervat că are în minte planul unor lucrări filosofice. Dar nu-i fu posibil să-și aducă la îndeplinire planul căci odată sosit la Iasnaia Poliana, începeau certurile care goneau orice preocupare scriitoricească.

Imi mai amintesc că la sfârșitul ultimei noastre întrevederi l-am întâlnit în grădină. Mergea repede și părea cu mulți ani mai tânăr. Cu o mirare prietenoasă îmi spuse: „Nu știu ce se petrece cu mine aici. Oridecâte ori viu, stomacul mi-e complet în ordine".

Este cunoscut că schimbarea de aer și alimentația servește celor cu stomacul deranjat. Punea însă atât de multă grijă la drepturile și dreptatea altora încât nu se gândea să facă vreo legătură între starea sănătății lui și mediul înconjurător.

*

Ultimul și cel mai greu popas făcut în Iasnaia Poliana pentru Lew Nicolaevici a fost atuncia când, chemat de la Datshe pe neașteptate, printr'o telegramă a Sofiei Andreevna prin care-i anunța că s'a îmbolnăvit, a constatat că totul n'a fost de cât o înscenare.

Când sosi din nou la Iasnaia Poliana îi zmulse și ultimele-ei libertăți personele. Nu mai voia să-l lase să scrie și prin neîncetate șicane reușea. Pretindea să nu se mai vadă cu cei mai buni prieteni de a căror influență asupra lui se temea. Chiar și în casă controla totul ce făcea și spunea și nu se dădea îndărăt de la nici un mijloc. Spiona pe gaura cheii și zi și noapte îi supraveghea mișcările. Pretindea de la el depline puteri pentru valorificarea operii lui și dreptul de a da în judecată și a vinde dreptul de autor pentru multă vreme. Pentru că voia să știe ce scrie în notițele-i zilnice îl obligă fie să dea la copiat unui devotat al ei, fie să i le încredințeze personal.

Ii fura din buzunar cele mai intime notițe asupra perioadei acesteia grele din viața sa și pe care el nu le arătase nimănuia. Răutatea și mai ales ura contra lui era așa de mare încât nu se sfia să vorbească despre el astfel de grozăvii, față de urechi străine, încât Lew Nicolaevici căpătă o gravă boală de inimă și fu complet zdruncinat.

Față de cei mai apropiați prieteni se arăta geloasă sau cel puțin părea așa. Ii făcea astfel viața imposibilă încât el se încuia în cameră. Cu toate mijloacele căuta să împiedice cea mai scurtă călătorie ce l-ar fi scos din mizeria casnică și i-ar fi dat noui forțe pentru viitoarele încercări.

Toate aceste șicane nu se mărgineau însă numai la vorbe: când manifesta vreo împotrivire căuta și părea că nu insistă. Pentru a-și ajunge scopul simula însă isteria sau nebunia, amenința cu sinuciderea, că a luat otravă, fugea pe vreme rea pe jumătate îmbrăcată din casă și-l lăsa s'o caute în tot parcul. Când obosit adormea îl scula pentru a-l supune la noi chinuri. Iar atunci când ceilalți o făceau atentă că prin astfel de mijloace îl va distruge, ea spunea că sufletu-i e de mult mort pentru ea și corpul n'are decât să-l urmeze. Dacă o întreba cineva ce ar face dacă el ar muri din cauza ei spunea: *„Voi merge însfârșit în Italia, căci acolo n'am fost încă".*

Pe de altă parte Lew Nicolaevici se străduia să-i satisfacă toate dorințele care nu veneau în conflict cu dorința lui de libertate. Un timp o crezu și el bolnavă și o cruță de orice neplăceri.

Era neclintit acolo numai unde conștiința-i spunea că nu trebue să cedeze. Așa și-a scris testamentul contra oricăror împiedicări ale Sofiei Andreevna, nu i-a dat depline puteri pentru opera-i și nu i-a lăsat notițele zilnice pe care le-a depus la loc sigur (la banca Tulaev).

*

Desigur că nici o sănătate omenească n'ar putea rezista la astfel de încercări. Și într'adevăr Lew Nicolaevici în această ultimă vreme a vieții sale se stingea văzând cu ochii. In câteva săptămâni îmbătrâni de nerecunoscut, deveni cocârjat și slab palid și fără putere. In ziua plecării era numai o umbră, inima, nervii, puterea-i de viață erau zdruncinate și astfel cea dintâi boală îl va răpune. La aceasta a contribuit și răceala ce-a contractat-o puțin înainte de plecarea sa de la Iasnaia Poliana.

Purtările Sofiei Andreevna în ultimele luni îi aduseră în fața ochilor lui Lew Nicolaevici multe ce înainte nu le observase. Incepu să se întrebe dacă nu au dreptate doctorii care-l sfătuiseră să se despartă. Și descoperi atunci că prezența lui o împinge pe Sofia Andreevna să-și desvolte partea rea a caracterului ei. Când vorbi cu un prieten, înainte cu o săptămână de plecare Lew Nicolaevici spuse: „Atâta vreme cât a fost în interesul meu numai n'am făcut-o și n'ași fi făcut-o; acum văd că e mai bine și pentru ai mei".

Ultimul argument pentru plecare sosi repede cu pași gigantici.

Era în noaptea de 27 spre 28 Octombrie. Lew Nicolaevici stătea în pat și observa prin crăpătura ușii cum Sofia Andreevna îi făcea percheziție prin hârtiile de pe birou. Se închise acolo și când zări lumină în dormitorul lui intră și se arătă preocupată de ce descoperise. Iată cum descrie Lew Nicolaevici noaptea aceia în notițele-i zilnice:

„M'am culcat pe la unsprezece jumătate. Am dormit până la trei. M'am trezit și am auzit ca și în celelalte nopți uși deschise și pași. In nopțile trecute nu le zărisem nici nu auzisem nimic lângă ușa mea; de data aceasta zări prin ușa întredeschisă lumină în birou. S. A. caută ceva, citește. Aseară m'a rugat să nu încuiu ușile. La mine sunt ambele uși deschise și fiecare mișcare a mea poate fi urmărită. Zi și noapte vrea să-mi cunoască și controleze mișcările. Din nou pași, uși atent deschise și ea trece înainte. Ași fi voit să adorm, mă tot învârtii timp de o oră, aprinsei lumina și mă sculai. Ea intră înăuntru și se miră că la mine e lumină. Respiram greu, îmi numărai pulsul: 97. Nu mai puteam sta și luai brusc hotărîrea să plec. Ii scrisei o scrisoare, am început să-mi împachetez cele trebuincioase. Am sculat pe Dușan, apoi pe Sașa; mă ajutară să împachetez".

Pelerinaj la Iasnaia Poliana

După cum ne povestește Alexandra Lwowna ea și prietena ei Warwara Mihailovna, secretara, nu puteau dormi. Către ziuă au adormit amândouă auziră însă că se bate la ușă. Alexandra Lwowna se duse la ușă și o deschise.

— Cine e acolo? întrebă ea.

— Eu sunt, Lew Nicolaevici... Plec... Pentru totdeauna... Veniți să mă ajutați să împachetez.

Alexandra Lwowna a declarat mai târziu că nu va uita niciodată statura-i din ușă, în bluză, cu lumânarea în mână, cu fața strălucitor de clară și hotărîtă.

„Mă tem" continuă el în notițele sale *„că ea aude sau zărește ceva și asta înseamnă o scenă plus isteria, dar fără o scenă nu cred că voi putea scăpa. La ora șease este tot împachetat, mă duc la grajd ca să dau ordine: Dușan, Sașa, Waria fac ultimele pregătiri. E noapte; nimic nu se vede. Alerg, mă împleticesc, îmi pierd blana, mă întorc s'o caut, o găsesc, caut o lanternă și cu ea reușesc să ajung la grajd ca să ordon să se înhame caii. Insfârșit plec.*

In Schteskino am așteptat o oră și fiecare minută mă umple de îngrijorare. Mă așez însfârșit în tren; se pune în mișcare. Teama dispare, mi-e milă de ea dar n'am nicio îndoială că am făcut bine ceea ce am făcut. Poate că greșesc dar socotesc că am căutat să mă salvez nu fizicește ci ceea ce cred cât de puțin că mai este în sufletul meu".

*

După plecarea sa, lui Lew Nicolaevici nici un moment nu i-a părut rău de ceea ce a făcut și despre o întoarcere la Sofia Andreevna nu poate fi vorba. Deoarece nu putea face altfel scrie la 29 Octombrie fiicei sale Alexandra:

„...Cu aceste spionări, cu veșnice reproșuri, cu despoticele-i hotărîri, cu falsa-i ură și iubirea-i plină de gelozie, viața nu mi se pare nepotrivită ci imposibilă; dacă cineva trebue să se sacrifice apoi acela sunt eu...

Doresc numai un lucru: liberarea de această minciună, falsitate și răutate cu care întreaga-i făptură este îmbibată. Tot ceea ce face, o face nu din iubire ci cu scopul deschis să mă omoare..."

Aceste cuvinte scăpate lui Lew Nicolaevici nu sunt decât strigătul unui om ce în delungul anilor a fost nevoit să ascundă toate suferințele. Și după ce se adresează însfârșit fiicei sale iubite adaugă următoarele:

„Vezi tu acum cât de rău sunt. Nu ți-o ascund".

Ultimele scrisori ale lui Tolstoi adresate soției sale ne arată câteva episoade caracteristice din ultima perioadă a vieței sale.

Căsuța în care a murit

Reproduc aci numai acelea relativ la hotărârea părăsirii căminului începând cu una pe care a scris-o cu 13 ani înainte când întrezărise această posibilitate dar n'o făcuse. Hotărâse ca această scrisoare să fie predată soției sale după ce el nu va mai fi, ceea ce și se întâmplă.

8 Iunie 1897

Dragă Sonia,

De mult mă chinuie nepotrivirea dintre viața și credința mea. Nu pot să vă schimb, să vă modific vieața și obiceiurile pe care eu vi le-am insuflat în parte; nu vă puteam părăsi până acum căci șovăiam atâta vreme cât copiii erau mici și am căutat să mă sustrag tuturor impulsurilor și să nu vă supăr. Mi-e imposibil însă să trăesc așa mai departe cum am trăit ultimii 16 ani în care sau mi-am dus lupta sau mi-am ascuns până și obiceiurile și dorințele. Pentru aceasta m'am hotărît să fac acum ceeace voiam să fac demult: vreau să plec — întâiu pentru că odată cu trecerea anilor viața mi se pare din ce în ce mai grea în asemenea condiții; al doilea pentrucă copiii au crescut și prezența mea nu mai e necesară; aveți cu toții alte interese care vă vor face să uitați lipsa mea.

Principalul este însă — după cum un Indian când împlinește 60 ani cutreeră pădurile, după cum fiecare religios bătrân simte nevoia să-și închine ultimii ani ai vieții lui D-zeu și nu se ocupă de glume și anecdote, păcăleli și tenis, — așa m'am hotărît eu acum când pășesc în al 70-lea an al vieții să mă îndrept cu toate puterile spre liniște și singurătate și vieața să-mi fie în concordanță cu credințele.

Dacă te părăsesc să nu însemne că sunt supărat pe tine.

Știu că nu poți să vezi și să simți ca mine și că nu poți să-ți schimbi vieața și nici o jertfă nu poți face pentru ceea ce nu recunoști.

Nu mă fac judecător — dimpotrivă îți mulțumesc cu iubire și recunoștință pentru cei 35 ani conviețuiți, mai ales prima jumătate a acestui timp când cu instinctul matern atât de desvoltat te-ai arătat atât de iubitoare. Ai arătat multă iubire de mamă și pentru aceasta trebue să fii prețuită. Dar în ultima perioadă a vieții noastre — în ultimii cincisprezece ani — am devenit străini unul față de celălalt... Nu pot să cred că eu port vina căci știu că nu m'am schimbat nici față de tine, nici față de ceilalți oameni și altfel nu pot să fiu. Nu pot să-ți fac nici un reproș că nu m'ai urmat ci din contră îți mulțumesc și îmi voi aduce aminte cu iubire acum și totdeauna de tot ce mi-ai dăruit.

Adio, dragă Sonia.

Iubitorul tău

LEW TOLSTOI

Tolstoi și soția sa

Treisprezece ani mai târziu:

28 Octombrie, Ja. P.

Plecarea mea o să te supere. Imi pare rău dar nu pot face altfel. Situația mea în casă va fi, a și devenit imposibilă. Lăsând la o parte toate celelalte, nu mai pot trăi în acelaș lux ca până acum și fac ceeace toți oamenii de vârsta mea o fac — își părăsesc viața lumească ca să-și petreacă ultimele zile în singurătate și tăcere.

Te rog înțelege și nu mă urma dacă întâmplător vei afla unde sunt.

Iți mulțumesc pentru conviețuirea din cei 48 de ani și te rog să-mi erți tot ce ți-am făcut după cum îți ert eu din tot sufletul ceeace mi-ai făcut. Te sfătuesc să te obișnuești cu noua situație a lucrurilor și să nu-mi porți pică pentru plecarea mea.

Dacă vrei să-mi comunici ceva adresează-te lui Sașa care va ști totdeauna unde sunt și unde îmi vei trimite toate cele necesare.

Ca să spue unde sunt nu poate căci i-au luat promisiunea să nu dea informații nimănui.

30 Octombrie 1910

(Shamordino)

*

O revedere a noastră și mai ales o reîntoarcere a mea este acum imposibilă. Pentru tine ar fi, după cum spun toți foarte păgubitor sănătății, iar starea mea nervoasă s'ar fi înrăutățit, și mai mult. Te sfătuesc să te obișnuește cu cele întâmplate și să te străduești să te schimbi, îngrijindu-te bineînțeles de sănătatea ta. Dacă m'ai iubi, nu vreau să spun că mă urăști, te-ai pune în situația mea. Și dacă ai face asta, atunci nu numai că nu mă vei condamna ci te vei sili să mă ajuți să-mi refac în liniște ultimul drum al vieții mele Starea ta de acum, dorința de a te sinucide arată limpede că ți-ai pierdut controlul asupra ta și face ca ideia unei întoarceri să fie absolut nerealizabilă.

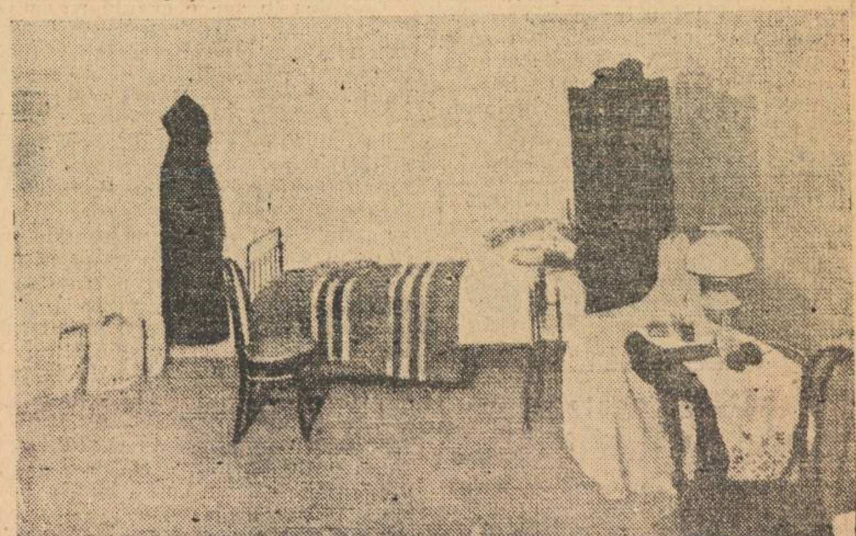
De ceea ce suferi nu pot să-ți fiu de niciun folos și nimeni nu te poate scăpa decât tu singură.

Nu te mai obosi să urmărești cu toată energia ce dorești — acum reîntoarcerea mea — ci caută-te, mântue-ți sufletul și vei avea tot ce dorești.

Am fost două zile la Shamordini și Optina Pustyn și plec acum mai departe. Scrisoarea ți-o trimet de pe drum. Nu spun unde merg căci socotesc absolut necesară despărțirea dintre noi. Nu te gândi că plec pentru că nu te iubesc; te iubesc și te păstrez în suflet dar nu pot să procedez altfel.

Știu că scrisoarea ta e sinceră dar pe de alta sunt sigur că nu renunți niciodată la ceea ce urmărești. Și atâta vreme cât nu se va schimba situația de acum nu mai poate exista conviețuire pentru noi. Să mă întorc acum ar însemna să nu țin seama de viață. Nu mă simt însă în drept s'o fac.

Adio, dragă Sonia. D-zeu să-ți ajute. Viața nu e o glumă și n'avem dreptul s'o lepădăm după voință. Poate că lunile ce ne mai rămân sunt mai prețioase decât toți anii trecuți și trebue să le trăim bine.

Patul în care a murit Tolstoi

*

Părăsirea căminului de către Nicolaevici Tolstoi a arătat tinerei generații suferințele lui, acolo unde mulți nu văzuseră decât liniște și mulțumire.

In românește de
M. SĂVEANU

Tolstoi și prietenul său Certkov

20 MAI...

Anton Măruntu a eşit din închisoare. Vestea s'a întins ca fulgerul în toată mahalaua. Femeile au început să cânte şi să controleze cutiile cu dresuri. Bărbaţii s'au netezit care pe mustăţi, care pe pumnii noduroşi, privind printre gene bâtele prăfuite, uitate prin colţuri sau după uşi. Svonurile se lansau la fiece oră de un cartier general necunoscut. Anton mai slăbise puţin, era mai palid, dar tot atât de frumos. Purta lavalieră acum şi pălărie cu boruri mari. La ghete nu mai avea elastic, nici scârţâitori şi nici tocuri înalte. Nu mai erau la modă, — fireşte. Anton ştia mai bine asta decât oricine, căci doar el citea toate gazetele şi scria cuvântările lui conu Mişu, delegatul mahalalei.

Lovitura de trăznet a căzut însă pe neaşteptate, — Anton n'a fost înâi nici pe-acasă şi nici la hanul lui Iancu. Un bici nevăzut l-a mânat prin locurile unde viaţa Heracliei s'a sfărîmat ca un pahar de cristal. Pe maidanul din dosul hingheriei unde marţafoii lui Cireaşă l-au împresurat crunt ca să-i smulgă renunţarea la iubită, Anton Măruntu s'a închinat cu evlavie. Gârbovit apoi, şi cu fruntea plecată, parc'ar fi căutat urmele fugii însângerate din noaptea de pomină, s'a îndreptat spre lacul Tei. Aci, a sărutat unda ce răcorise pojarul grecoaicei şi-a îngenunchiat pe prundişul unde s'a sfârşit toată dragostea şi unde jertfa a crescut uriaşă.

Toată mahalaua a plâns cu Anton şi pentru Anton — cel mai iubit şi mai răsfăţat copil al ei... A suferit cu el şi l-a îndrăgit acum ca o mamă miloasă şi bună, iar deverul simigiului Epaminonda, tatăl Heracliei, a crescut tot din simpatie şi, poate, şi din dorinţa de-a citi câte ceva ascuns pe faţa bătrânului...

Intrebările curgeau şi nedumeririle asemeni; de ce nu i se spune că-i Pătrunjel? In fund, pe dreapta, frate!... Dar nimeni nu se urnea la asta, neîndrăsnind să-l tulbure pe Anton şi să strice bucuria revederii.

Seara, se adunase prietenii la banchetul dela Iancu dat în cinstea puşcăriaşului din dragoste. Hanul devenise neîncăpător. Se aşezaseră mese şi în stradă şi Tase armonistul, entuziasmat de gândul câştigului, răcnise din răsputeri în fumul înecăcios de ţigări şi în hărmălaia fără sfârşit.

— Puneţi mese şi pe acoperiş, şi peste tot...

— Huo, baragladină — i-a astâmpărat aleanul nenea Iancu — ci nu te mai adue pe urmă cântând?

O tăcere adâncă l-a întâmpinat pe Anton Măruntu dela uşă. Toată lumea în picioare, cu paharele în mâini, îl sorbea din ochi cu iubire şi cu admiraţie. La salutul lui s'a deslănţuit o furtună de strigăte, de chiote şi de sticle ciocnite... Salonul hanului şi şopronul său întins până în marginea trotuarului, s'au cutreerat din temelie.

— Fraţilor, azi sânt cu voi şi mâne singur. Să ne înveselim cu înverşunare. Poate mă chiamă Grecoaica sau poate mă paşte Cireaşă. Să bem cât mai avem timp şi cât sântem împreună.

Prietenii şi-au şters ochii înduioşaţi. Fiecare se simţea un Anton Măruntu mai mic, cu aceiaşi soartă şi cu aceleaşi tulburări. Fiecare putea să fie la o masă de adio...

Cheful s'a pornit aprig, nestăpânit, ca un duşman al luptelor şi al căderilor însângerate în noroiul şi'n colbul mahalalelor...

Noaptea împestriţată de stele îşi pogora geană leneşe peste oraşul cu veselii şi dureri. Grătarul lui Tache înălţa spre cer fum gros şi miros de cărnuri cu aromate, ca un altar păgân de jertfe. Taraful lui Tase se lupta din greu cu nepotolita hărmălae. Câte odată acordurile spărgeau înăbuşala, dansând o clipă peste ea, apoi instrumentele se necăjeau cu glasurile sdrobite de tumult.

La orizont a surâs sfios o diademă roză. In Câmpul Moşilor, vis-a-vis de hanul lui Iancu, s'a produs prima mişcare tulbure. Cocoşul dansator al lui Vidraşcu, cambrându-şi gâtul cu penele'nfoiate, a cântat prelung, sonor. Jivinele circurilor s'au înfiorat. Dela portalul principal al Moşilor, a răzbit grav un huruit de tramvai şi un ciocănit de clopoţei. Piaţa aciuită stângaci în coasta dreaptă a bâlciului, a'nceput să fremete de lume, de zgomote de lăzi şi de strigătele vânzătorilor. Grătarele au intrat pe nesimţite în funcţiune pentru câte ceva „la botul calului".

Câteva precupeţe se sfădeau asurzitor şi pitoresc. Intre ele lavaliera cu boruri largi a lui Anton Măruntu, a răsărit ca din pământ. Proptindu-se bine pe picioare, el a ridicat palma dreaptă cu degetele strânse şi-a încreţit din buze.

Nu-i frumos. Aci e doar centru, viaţa economică a oraşului. Ajunge!

Toţi l-au înţeles şi au tăcut. Clătinându-se uşor, Anton Măruntu a dispărut, tot aşa cum a venit. Intr'un târziu, cineva rupându-şi privirea din cotitura drumului ce-a înghiţit umbra lui Anton, a şoptit mai mult ca pentru sine.

— A eşit din închisoare tocmai acum, în timpul Moşilor. Vai de voi, „saltembacilor" şi măgarilor care ne ameninţaţi mahalaua!

. . . .

Nu-l mai vedea nimeni pe Anton de parc'ar fi intrat în pământ. Nici chiar conu Mişu sau măcar nenea Iancu! Pe unde umbla el şi ce făcea — era mister. Prietenii cei mai buni ca Sache şi Mielu, erau mai nedumeriţi ca oricine. Anton nu mai împărţea nimic cu ei. Rupsese toate legăturile cu mahalaua, se ciocoise sau amintirea Grecoaicei îi îmbrobodise mintea?...

Şi totuşi, toată lumea ştia ce se'ntâmplă, ştia adevărul...

Se cutremura din când în când, câte o uliţă în miez de noapte. Dimineaţa, colbul însângerat se destăinuia cetăţenilor; Anton a pedepsit un duşman. Lumea tresărea de bucurie şi înduioşare, iar vestea se lăţea ca puhoaiele fără matcă, sărea bariera Moşilor şi lacul Tei, până departe, poate chiar până în marginea oraşului.

Dar zvonul cel mai năpraznic s'a spart ca un sâmbure de caisă tocmai în mijlocul pieţii şi în forfota Moşilor. Il adusese Manda beţiva ca pe un bolovan greu, când căzând în genunchi, când târându-se deabuşilea, cu părul vâlvoi, cu faţa schimonosită de groază şi alcool, cu bale pe barbă şi pe capotul murdar, plină de văicăreli, de ocări şi de toate afuriseniile. Oamenii n'au înţeles dintr'odată ce spunea ea printre sughiţuri şi sudălmi. Unii au luat-o în râs, alţii mai cu milă au proptit-o de şopronul hanului, iar precupeţii o'njurau cu scârbă.

— Mămucaa, ce-am văzut la Tei, văleu!...

Cineva l-a chemat şi pe nenea Iancu. Lumea s'a dat în lături, aşteptând o deslegare dela noul venit.

— E beată.

— Dar s'o fi întâmplat ceva.

— Mămucăă, ce de sânge, ca la abator! Tot lacul e roşu.

Mulţimea s'a agitat mai mult, a şovăit o clipă făcându-şi socoteli, apoi s'a revărsat pe linia ferată spre lacul Tei, având în frunte pe precupeţul Ţoancă, mai ars de curiozitate decât oricine. Nenea Iancu a ridicat din umeri şi intrând în prăvălie, a'nceput să se răstească fără rost la băeţi. Manda beţiva s'a prăbuşit în genunchi şi, luând în braţe stâlpul şopronului psalmodia rar, printre sughiţuri şi lacrimi.

— Mămucăă, ce-am văzut, văleu!...

Grupul se mărea rostogolindu-se pe şine, mai nerăbdător şi cu toate emoţiile ascunse în glume cu haz, unele mai porcoase decât altele. Mahalagiii râdeau, fumau, întărâtau femeile la vorbă şi-şi salutau cunoscuţii cu răcnete şi chiote vesele. Lacul Tei, cu unda lui verzue, plină de lintiţă şi stufăriş, a domolit toate gurile şi toate închipuirile.

Nu e sânge, nu-i nimic, ne-a minţit Manda beţiva — se auzeau pe ici colo desamăgirile celor mai tineri.

Clocotea în aer o cruntă ameninţare pentru Manda beţiva. Peste glasurile nemulţumite a tunat însă Ţoancă precupeţul, ca valurile Oltului ce-l bălăcise ţânc şi naiv.

— Acolo, la salcie!

In mulţime s'a produs un freamăt. Bătăturile se striveau, coatele înghionteau şi cei mai slabi simţeau greutatea camarazilor pe burţi, pe piepturi şi pe prundişul umed... Ropotul s'a oprit la un semn al lui Ţoancă şi toată suflarea a'ngheţat. Incovrigat, cu revolverul în mână, cu două şuviţe de sânge pe mustăţi, Tică avea capul plecat spre apa murdară, cu părul răvăşit... Alături, din salcie, Cireaşă domina gloata şi lacul, şi cadavrul prietenului său... Răschirat pe crengi, cu mâinile şi picioarele legate cu propriul lui brâu, cu barba'n piept, lângă prăselele de sidef ale cuţitului ce-i răpise viaţa, şeful mahalalei străine se bălăbănea mut, rece, lugubru...

Fluturându-şi căciula'n vânt, Ţoancă a cutremurat norodul încremenit în sfiiciune şi uimire.

— Am scăpat de vrăjmaşi. Anton a căutat urmele Grecoaicei şi le-a găsit...

Deodată a'nceput să spună fiecare ce ştia, s'adune ce afla şi să trâmbiţeze adevărul. Anton se răzbunase. Anton terminase cu mişeii. Scăpase mahalaua de pericole.

Iubirile mahalalei nu mai aveau teama furtigaşului şi-a scandalurilor. Se simţea libertate în cârciumi, la cafenele, în piaţa de trăsuri, la „casa" Mariei, drăcoaica — şi peste tot. Din ce în ce mai des tineri, care cu mandolina, care cu armonica, se plimbau cu ibovnicele pe linia ferată, prin faţa cimitirului Pătrunjel, până departe în fundul Teiului. Mahalaua respira cu plăcere, fără griji şi la adăpostul aureolei lui Anton Măruntu. Veniseră vremuri de tihnă şi de chefuri...

Se'nchinau în gânduri rugăciuni pentru Anton şi femeile îl aşteptau dornice să-l vadă, să-i vorbească şi să-i spue cine ştie ce nimicuri drăgăstoase. Dar Anton erau greu de aflat şi greu de câştigat de muerile mahalalei. El căuta poate o nouă grecoaică...

Aşi!... — mugise conu Mişu, mai cu autoritate decât la'ntrunirile partidului. Nu ştiţi nimic, onoraţilor. Antonică nu-i din acelaşi aluat cu voi. El e delegatul mahalalei de mâne, el mă moşteneşte. Dar să vă spun eu ce s'a întâmplat. Şi povestea s'a închegat printre şpriţuri nesfârşite, printre „micii" rotofei şi printre sunetele din gâtlejurile onoraţilor...

Anton a vrut să se distreze, să-şi mai uite de chinuri şi să devină ce a fost odată. S'a dus în Moşi. In jurul „scaunului amuzant", câţiva inşi se căzneau să atingă cu mingea un punct ce deschidea fundul scaunului trântind într'o plasă ţiganca înţepenită în el. In cădere, femeia scotea un chiot şi-şi arăta fustele cu dantele, iar grupul făcea haz şi felicita din ochi pe ţintaş.

Şi Anton Măruntu n'a râs şi s'a lăsat în voia puhoiului de lume ce-l purta de colo până colo, fără rost şi inutil. Sufletul lui generos nu se distrează cu umilinţe...

Iată-l la 20 Mai, după trei ani de la cunoaşterea Grecoaicei. In el creştea puternic înfiorarea căreia îi îngenunchiase în grădina simigiului Epaminonda, tatăl Heracliei. Surâzând, iubita şi-a prins un boboc de trandafir în părul negru, ca mătasea, strâns cuminte pe ceafă. Petalele roşii încurcau ciudate reflexe în firele lacom sărutate deatâtea ori de el.

Zburda Grecoaica în cântec şi dans ca un copil. El o sorbea cu ochii, cu sufletul, cu toată fiinţa lui... Când bobocul de trandafir l-a lovit uşor în piept, el a tresărit ca la o mângâere îndelung aşteptată.

—Ca florile să fie dragostea noastră...

Ca florile a fost. Mereu tânără, suavă şi îmbătătoare...

Totul s'a stins, însă, când l-a împresurat duşmănia lui Cireaşă de care l-a scăpat Heraclia cu trupul ei superb, ciuruit de gloanţe şi cu dragostea ei. Era numai un an deatunci. Şi nu uitase nimic şi nu putea să râdă!... Nu-şi aflase locul nicăeri; nici la Moşi, nici la hanul lui Iancu şi, mai puţin, în mahalaua lipsită de Heraclia! Il gonea ţiganca de pe „scaunul amuzant", îl umileau privirile femeilor şi-l mustra orice îndrăgostit văzut de departe...

. . . .

In noaptea de 20 Mai, călduţă, calmă şi poleită de lună, Ion paznicul cimitirului Pătrunjel, l-a primit pe Anton Măruntu şi-a adormit lângă portalul alb aşteptându-i întoarcerea. A doua zi a surâs în soare un boboc de trandafir, pe mormântul Heracliei. De atunci a dispărut şi Anton. Toate căutările au rămas zadarnice. Mahalaua era mai dornică de el, dar Anton nu era de găsit! Poate se călugărise, poate se aciuise de o nouă Grecoaică sau, poate, se înecase în lacul Tei, ca să plângă cu undele moartea iubitei...

Intr'un târziu, Ţoancă, precupeţul de pe Olt, lămurise prietenii şi duşmanii, şi toată suflarea mahalalei; Anton putrezea în închisoare. Il văzuse el într'o clipă fugară, când îşi ispăşea pedeapsa scandalului dela hanul lui Iancu.

Totuşi în fiecare an, la 20 Mai, se găsea pe mormântul Heracliei, un boboc de trandafir, mărturie că Anton trăeşte şi n'a uitat dragostea lui cea mare.

Oamenii înduioşaţi i-au ţesut o legendă şi-au legat-o de sufletele copiilor lor, ca pe o moştenire din tată în fiu. Şi când Teiul se umflă în matcă, lumea ştie că Grecoaica suspină după Anton, după flori şi după dragostea cea mare...

VASILE G. PEMA

A APĂRUT No. 420

Cinema

CU URMATORUL SUMAR

Se caută elemente pentru un FILM ROMÂNESC!
Un nou concurs senzaţional al revistei noastre
ADEVĂRUL ASUPRA CONTRACTELOR HOLLYWOOD-IENE
CLUBURILE VEDETELOR DE CINEMA
Prietenii lui Rudolf Valentino.— Cavalerii Marcellei Chantal.
DIN ALBUMURILE FAMILIEI
FILME FĂRĂ FEMEI
NOUL FĂT-FRUMOS AL SONJEI HENIE
UN CENZOR AMERICAN NE VORBEŞTE...

PAGLIACCI

Ca în mulţi alţi cântăreţi comici, Pauley, avea haina bufonului dublată cu o mătase fină şi preţioasă. Bunul, grosul Pauley, care purta voiniceşte o burtă respectabilă şi avea nişte umeri grei şi laţi, era un bibliofil delicat. Să nu se creadă însă că se ocupa cu colecţionarea marilor „farsori" din breasla sa. Nu. El colecţiona manuscrise de ale lui Zola şi Victor Hugo, dar mai ales idolatriza pe... Barbey d'Aurevilly... Din banii câştigaţi prin bufoneriile şi clowneriile sale, îi închina nobleţei mizere şi flămânde ale acestui nobil gentlemen. Pentru el, ca şi pentru Dranem, a cumpăra o carte era un act de ispăşire pentru păcatele împotriva „spiritului" şi o scuză a felului lor de a se servi de artă. De fapt Pauley, ca toţi bufonii, era înclinat spre melancolie. Pare că mult preţuitul său Barbey d'Aurevilly ar fi scris pentru el cuvintele din „disjecta membra": „Cunoaşteţi ceva mai dumnezeesc decât melancoliile în care se amestecă veselia, sau veselia în care se amestecă melancoliile?" Sau poate că Pauley şi-a luat îndemnul de a-i consacra adoraţia sa după ce a citit, tot în opera sa, cuvintele acestea: „A simţi ce valorează un om, înseamnă că eşti aproape de a-l egala în valoare".

Pauley visa să se retragă într'un orăşel monoton, în care deobiceiu, îşi petrecea vacanţele şi unde îşi avea o cameră cu un pat solid şi o bibliotecă.

In apropiere Loire, plin de peşti, iar în bucătăria hanului se găteau prânzuri fine şi de gust — pe când privirile desmierdate de colini împădurite se opreau asupra castelului Montigry-Le-Ganelon, în care locuia „nobilul văr al Mariei Fecioara", ducele de Mirefoix. El se gândea la o bătrâneţe lungă şi înţeleaptă petrecută între cărţile sale favorite, plăcerile pescuitului şi ale mesei, comoditatea unor cingători largi şi a unor bretele uşoare. A uitat însă să pună la socoteală şi cerinţele celei „negre", care a venit pe neaşteptat şi i-a stricat combinaţiile. El care a făcut să râdă pe toţi era închinat tristeţii şi aceasta mişcă poate, mai mult sufletele decât chiar talentul său.

Din Giosue Carducci)*

Tedio invernale

A fost oare vreodată
Pe-această lume soare?
Au fost crini, lăcrămioare,
Surâs, lumină, dor?

A fost oare vreodată
Şi dulcea tinereţe,
Glorie, frumuseţe,
Virtuţi, credinţă, amor?

Erau poate pe vremea
Lui Omer şi-a lui Valonichi:
Dar acel timp prea vechi-i,
Nu mai e soare-aci.

Şi-aceasta 'n care mă 'nfăşur,
Negură a iernii hâde
E cenuşa lumii blânde
Ce-odată poate fu.

In româneşte de SANDI BRATULESCU

*) Pianta antico.

Un apărător al lui Ludovic al XVI-lea

Lamoignon de Malesherbes este dovada cea mai evidentă a adevărului istoric că primii oameni, care pier într'o revoluţie, sunt acei ce au ajutat la îndeplinirea ei. In acelaş timp reese limpede că nimic nu e mai fatal pentru un conducător de cât „moderaţia" în timpuri extremiste şi turburi.

Chrétien Lamoignon de Malesherbes. a fost lăsat la o parte, sub doi regi, pentrucă era în inima mişcării revoluţionare. Cu mult înainte de căderea Bastiliei, el s'a ridicat împotriva ordinilor de arestare, care au înmormântat în zidurile ei pe tovarăşii săi de idei. Cu mult înainte ca aristocraţii să fie denunţaţi ca duşmanii poporului, el a cerut să li se reducă privilegiile şi scutirile. Intr'o vreme când regalitatea era privită în Franţa ca o lege a naturii, el a pledat pentru dreptul parlamentului şi s'a ridicat înpotriva Regelui însuşi şi a agenţilor săi care dădeau pilda celei mai nesocotit despotism. Cu şapte sprezece ani înainte a făcut apel la Statele Generale să salveze ţara spunând limpede suveranului „Sire sunt lucruri pe care niciodată Regii nu trebuie să le înfăptuiască". In August 1787, acest om care-şi păstra înţelepciunea şi înainte şi după săvârşirea evenimentelor, a înştiinţat pe Rege ce primejdie mare reprezintă mărirea impozitelor.

Furtuna a izbucnit mai repede de cât s'ar fi aşteptat cineva şi acest om de bine s'a pus în apărarea Regelui pe care nu l'a putut salva. Unul din cele mai frumoase documente este scrisoarea lui Malesherbes către Preşedintele Convenţiunii prin care cere să-i fie îngăduit a apăra pe Ludovic al XVI-lea.

„Cetăţene Preşedinte",

„Nu ştiu dacă Convenţiunea va îngădui lui Ludovic al XVI-lea să se apere singur sau să-şi aleagă apărătorii. In caz că da. doresc să se facă cunoscut lui Ludovic al XVI-lea că, dacă mă alege printre apărătorii săi, sunt gata să primesc. Nu cred că e nevoie să informez Convenţiunea despre oferta mea, cred că persoana mea este destul de importantă pentru a i se da această atenţiune. De două ori am fost chemat, să iau parte la Consiliu, de D-voastră care aţi fost profesorul meu şi în zilele aceste, este o onoare la care fiecare râvneşte. Că această misiune este privită ca primejdioasă de către mulţi, iată cauza pentru care vă solicit direct. Dacă aşi fi ştiut cum să mă adresez lui Ludovic al XVI-lea spre a-i face cunoscut că sunt la dispoziţia sa, nu m'as fi adresat Domniei Voastre. Dar am socotit că în situaţia în care vă aflaţi, aveţi mai multă posibilitate de cât mine să-i faceţi cunoscut.

Cu tot respectul, cetăţene preşedinte.

Sunt umilul vostru, cu adevărat supus servitor,.

„Prietene" i-a zis Regele când s'au întâlnit întâia oară la Templu, „faci un sacrificiu cinstit". „Nu, Sire", răspunse Malesherbes, nu mi-am expus viaţa şi nici nu cred că viaţa Majestăţii Voastre este în primejdie: Cauza e dreaptă şi evidenţa ei este atât de clară, încât Vă pot făgădui o victorie". Aceasta a spus-o nu pentru că avea iluzii asupra situaţii lui şi acea a propriului său client, ci pentru a da Regelui. care se pregătea pentru proces „Istoria Stuarţilor" a lui Hume, oare care încredere.

Ludovic al XVI-lea însă nu dădea mare importanţă apărării sale. Malesherbes era de părere să conteste competenţa Convenţiunii de a-l judeca. Dar Regele refuză, după cum refuzase adesea să ţină seamă de părerile miniştrilor săi de odinioară. Era nevinovat şi nu voia de cât să o declare în public, nu să se dosească îndărătul făgăduinţii puterei şi dreptul de a-l judeca a tribunalului înaintea căruia era chemat.

Malesherbes şi colegii săi Franchot şi de Suze au fost siliţi să se lupte cu desperare împotriva celor 43 de capete de acuzaţii, formulate în „Acte Enonciatif" din Dec. 11, 1792.

In zadar îl ruga Regele să renunţe la acest pericol şi sacrificiu zădarnic.

— „Ingrijeşte de viaţa D-tale. Sacrificul vieţii mele este hotărît. — Salvează-te pentru familia D-tale care te adoră". La proces de Suze a fost chemat să susţină apărarea pentrucă Malherbes nu era orator. Pledoaria sa cumpătată a fost într'un contrast izbitor cu acea a lui Suze. Ultimile scene între Rege şi credinciosul său servitor au fost cu atât mai mişcătoare cu cât au fost mai lipsite de sentimentalism exterior. Regele, pentru a-şi face mulţumit prietenul, primi o pungă cu bani — „Ingăduiţi, Sire, familiei mele care datorează o bună parte din bunurile ei Majestăţii Voastre şi Strămoşilor Voştri, să vă facă acest dar. Banii s'au găsit la Temple după executare, cu un bilet scris de mâna Regelui: „Să se dea banii d-lui Malesherbes" şi a fost confiscat de autorităţi.

Regele nu ştia cum să-şi răsplătească apărătorii, spre a nu le face un rău şi a-i pune în primejdie. „Sire", zise Malherbes, „Conştiinţa Voastră şi posteritatea îi va răsplăti". Imbrăţişaţi-i, Sire. „Am eşit dela Temple" cu inima zdrobită, scrie Malesherbes.

ANTONIO MACHADO

Jean Cassou, într'un vibrant articol despre literatura spaniolă în exil, evocă astfel figura marelui poet Antonio Machando, mort în refugiul francez:

„După literatura germană şi austriacă, o parte a literaturii spaniole a venit să-şi caute azil dincolo de patrie. Această literatură spaniolă a luptat însă: ea a trecut frontierele sale printre soldaţi învinşi şi însângeraţi, purtând cu ea umbre ale poeţilor ucişi ca Federico Garcia Lorca sau poeţi cari nu mai puteau trăi, ca Antonio Machado. Acesta, unul din cei mai profunzi lirici, nu numai ai ţării sale, dar ai poeziei universale, şi-a dat sufletul de îndată ce, istovit, a păşit dincolo de Spania. După două zile, bătrâna-i mamă îl urmă în mormânt. Aceste două inimi generoase se odihnesc la Callioure, într'un mic cimitir, pe malul mării. Şi atâta timp

cât vor fi inimi capabile să bată la sunetul limbii spaniole, nu se va putea şterge semnificaţia acestui răscolitor eveniment: Machado a murit în exodul poporului său.

„Până la sfârşit a vrut să rămână lângă dânsul şi a trebuit un ordin formal al generalului Miaja ca să-l facă să părăsească Madridul atunci când se evacua capitala. După căderea Barcelonei, protestând şi cu regretul în suflet, a consimţit să plece la Figueras şi de acolo, sub ploaia de bombe, să treacă graniţa. „Nu vreau să părăsesc Spania", repeta mereu Machado. Şi n'a părăsit-o. El e mereu, pentru totdeauna cu Spania, în poemele sale cari sunt însăşi substanţa pământului Castiliei şi a nopţilor Andaluziei".

A APĂRUT No. 548

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar:

TOTUL PRIN RADIO
Lumină, căldură şi bucătărie prin unde electrice

ULTIMA ACTUALITATE
Orariul ştirilor de presă la posturile de radio

Recepţii de radio la ţară
Posibilităţile actuale ale alimentării aparatelor

COLŢUL LABORATORULUI
Realizarea unui comparator cu ochiul magic

Programul posturilor europene pe săp. 19 — 25 Mart. 1939

FOEHN

de ION PĂTRAȘCU

Vântul acesta cald, venit pe neașteptate, mi-a amintit că trebue să plec și m'a înristat.

Zdrobit de eforturile din ultimile zile, dormisem până la două după amiază. Când m'am trezit vecinul meu cânta cu o voce atât de puternică, încât pereții subțiri ai camerii de hotel, vibrau. Am zâmbit, fără să-mi dau seama dece mă simțeam mulțumit. Cântecul de alături ar fi putut mai degrabă să mă enerveze. Inchipue-ți o canzzonetă italiană, o melodie dulceagă și tristă , cântată cu atâta patimă, în cât am bănuit că suntem înaintea prânzului; altfel nu pot admite ca un om care a stat la masă și e sătul, să cânte la ora două, cu stomacul plin „O sole mio!"

Am sunat, continuând să zâmbesc.

Tu îl știi pe Jak; l-am trimes doar, de atâtea ori la vila voastră ca să te întrebe dacă mergi la ski. Este o fiintă închisă, încât niciodată nu știi ce să crezi despre dânsul. Figura lui, lipsită de orișice expresie nu trădează vreun gând. E drept că un servitor atât de credincios, atât de destoinic, atât de tăcut, de discret, nu se poate găsi pe toate drumurile. Dar și tăcerea asta te scoate uneori din sărite. Jak nu se poate decide să-ți dea un sfat, să contribue la alegerea unei anumite cravate pentru un anumit rând de haine, să emită și el o părere, fie chiar o părere proastă. Niciodată nimic dela el, nici o ideie, nici un cuvânt. Dacă îl întrebi — Jak, e frig afară? se duce la fereastră și cercetează termometrul.

— Minus patru grade, domnule.

— Asta înseamnă că e frig, Jak?

— Cum credeți Dumneavoastră.

Firește am toată încrederea în știință și instrumente. Dar se întâmplă uneori ca termometrul să arate minus patru grade și să fie totuși cald. Poate mercurul nu are aceeași sensibilitate ca noi. Sau poate... Jak însă, nu admite așa ceva. Il întreb: — Ci spune omule, e cald sau frig?

Mă privește cu ochii mirați. Cine știe dacă nu mă disprețuește.

— Minus patru grade, Domnule.

Astăzi, când a intrat, zâmbeam. Zâmbeam așa, fără să știu de ce. Cui nu is'a întâmplat oare una a asta ? Lui Jak desigur

Eu să fiu servitor și să-mi văd stăpânul vesel, fără să devin lingușitor,mi -ași descreți oleacă fruntea. Căci altfel este supărători, Miki, tu să râzi, la urma urmei chiar fără motiv și altul să stea nemișcat lângă u.e privindu-te cu ochii amorțiți.

M'am uitat chioriș.

— Ce-i Jak?

— Nu m'ați sunat?

— Ba da. Și-acum, ce vrei?

— Credeam că dacă m'ați sunat...

Zâmbeam mai departe. Imi place să-l necăjesc uneori, punându-i întrebări nelogice. Să-l necăjesc, e un fel de a spune, căci desfid pe cineva care să-l poată necăji pe Jak.

— Cât e ora? am întrebat după câteva clipe.

— Două și șase minute, Domnule.

Când cineva îți răspunde cu atâta precizie: „două și sase minute", fără ca mai înainte să-și fi consultat ceasornicul, nu poate inspira o încredere prea mare.

— De unde ai scos-o, Jak?

— M'am uitat la ceasornic înainte de a intra. Știam că o să mă întrebați.

Am rămas oarecum încurcat de un răspuns atât de neașteptat; dar după câteva clipe, mi-am revenit. Parcă nu știu de atâta timp că omul ăsta nu ia nici un lucru în glumă! Două și șase minute? Foarte bine Jak.

Inainte de a mă scula din pat îmi place să mă întind, până îmi trosnesc toate încheieturile; e poate slăbiciunea mea cea mai nevinovată. Dar treaba asta săvârșită de față cu Jak, nu mai are nici un farmec. Tocmai îmi proptisem călcâele în saltea și îmi arcuisem coloana vertebrală întinzând brațele în sus, peste pernă, când, îmi dădui seama că el mă urmărește. In timpul exercițiului acestuia, am obiceiul — poate îmi amintesc de alintările din copilărie — să scot din gât un fel de scheunat, așa cum fac uneori câinii când îi mângâi sub maxilare Chiar în momentul când emiteam aceste inocente sunete, atât de personale, îmi dădui seama că Jak mă privește. Adevărat, fără nici un fel de intenție, fără să trădeze ceva în privire ,o aprobare sau o dezaprobare. Dar oricât, privirea lui nu este comodă. Deaceia am rămas în mijlocul exercițiului, nesatisfăcut și încurcat. De data asta nu mai aveam nici un chef să zâmbesc.

— Ce-i Jak? l-am întrebat jenat.

— Nimic, Domnule.

Un răstimp, am așteptat fără să știu ce trebue să fac. Miki, nici nu știi ce penibil este să te întinzi dimineața în pat de față cu servitorul tău — și mai ales un servitor ca Jak — iar pe deasupra să mai fie și vocea de alături, care să cânte din toate puterile „O sole mio!"

— Cum e vremea afară? am întrebat după câteva clipe.

— Barometrul arată vreme frumoasă Domnule.

Intr'adevăr soarele pătrundea vesel pe fereastră. Căci fereastra mea primește aproape toată ziua lumina soarelui.

— Atunci, Jak, să-mi pregătești skiurile.

— Foarte bine, Domnule.

— Adică, nu. Mai întâi să te duci la Domnișoara Miki și să o întrebi la ce oră va eși astăzi.

— Imediat Domnule.

Când să ajungă la ușe, m'am răsgândit.

— Stai, Jak. Mai bine, tot skiurile întâi.

— Cum vreți Dumneavoastră.

Supunerea asta, mă scoate de multe ori din fire. Și mai ales de data asta, când eu însumi nu eram hotărît ce trebue făcut în primul rând.

— Jak, tu cum crezi că e mai bine?

— Cum porunciți Dumneavoastră.

— Dar tu, ce zici?

— Ce ziceți Dumneavoastră.

— Jak, l'am rugat, gândește-te și tu puțin. Scoate și tu ceva din capul tău căci doar nu-i suporți zadarnic greutatea pe umeri.

S'a străduit un timp să gândească. Se cunoștea după aceia că își plecase privirile în podea și urmărea desenul regulat al parchetului. Rar își lua Jak privirile din ochii mei.

— Ei, Jak?

— Domnule, eu cred...

Il încurajai:

— Spune, Jak!

— Eu cred, că... în amândouă felurile e bine.

— Jak, nu te supăra, dar, dar...

— Aveți dreptate, Domnule.

— Atunci, poți să te duci.

— Cum porunciți.

— Stai, n'am hotărît nimic. Ce ai să faci acuma?

— Eu nu știu, dacă nu îmi porunciți Dumneavoastră.

— Și dacă nici eu nu știu?

Jak tace. Tac și eu. Numai vecinul, cântă melancolic mai departe. Oare ce l'o fi durând?

Geografie în școală nu prea am învățat. Nu-mi plăceau nici hărțile, nici profesorul. Și nici metoda aceia de a înlocui realitatea cu o bucată de hârtie colorată. Nu te poți duce în India, iei atlasul și spui: Aic e Calcuta, aici Bombay, ăsta e Gangele, pe aici se plimbă brahmanii... Iar profesorul care pretinde că le-a văzut pe toate astea, îți dă explicații complimentare.

Hotărît, nu mi-a plăcut geografia. De-aceia, despre existenta acestui **foehn** nu am știut ; n'am întârziat niciodată așa de mult pe-aici. El vene într'una după plecarea mea, atunci când eu îmi încercam deacum rachetele cu Lady Blue, în parcul lui Abdul Ahmed, la Hokiopolis.

De aceia, când am coborît scările, nu bănuiam nimic despre perfidia naturii.

Zgârâind ca întotdeauna treptele de marmoră cu fiarele bocancilor mei de ski, mi-am adus din nou aminte de necazul pe care i-l fac în acest fel portarului. Cred că placardele depe pereți sunt puse în mod deosebit, pentru mine: „Rog călcați pe covor". E un covor roșu, foarte frumos, pe care mi-e milă să-l ating. De aceia, todeauna caic alături. Firește,portarul nu îndrăznește să-mi spună nimic, dar se uită la mine chioraș. Ași vrea să-i explic uneori că nu fac nimic în ciuda lui, însă de fiecare dată când ajung jos, renunț, pentruca prin vitrourile dela intrare, te și zăresc așteptându-mă peste drum, la poarta vilei voastre, Miki, nici nu bănuești cât începuse să-mi placă skiurile, în ultimul timp. Atât de mult încât o uitasem pe Lady Blue, plimbându-se gânditoare în parcul ei dela Heliopolis. Lady Blue, acea minune albă, cu frumoșii săi ogari care îi ajung până la tine și-o încadrează într'una credincioși, purtându-i unul racheta, altul plasa cu mingi.

Astăzi, nu mă așteptai. Ce s'a întâmplat Miki. Jak nu te anunțase? Dumnezeu știe ce s'a întâmplat! Sau poate foehnul, acest vânt cald care m'a izbit ca o bae de aburi, când am eșit afară.

Surprinsă de căldura neașteptată, zăpada se topea și curgea în șuvoae groase de pe streașini. Strada era udă și vântul bătea perfid. La voi nici o mișcare, la nici o fereastră. La nici una din ferestrele acelea cu obloane verzi.

Am rămas în ușea hotelului, cu sckiurile la spinare, fără să pot înțelege supriza. Jak mă anunțase: Barometrul arată vreme frumoasă. Dar pe nici un barometru din lume, nu scrie „Foehn".. Și-apoi, Jak, Jak, ce poate pricepe el din toate acestea ?

Ei da, închipue-ți, portarului i-a părut rău când a aflat să plec. Emoționat, a răsfoit mersul trenurilor și apoi, cu vocea tremurătoare, mi-a dat informațiile cerute:

— Diseară la ora zece, trece acceleratul pentru Berna. La ora unu, sunteți în capitală. Dacă vă grăbiți, disdedimineață luați expresul de sud și seara ajungeți la Genua. Pentru vapor am să mă interesez la oficiu. Puteți să aveți încredere în mine, Domnule.

— Ce se va face cu concursul de sărituri, de astăzi? l'am întrebat.

— Se amână.

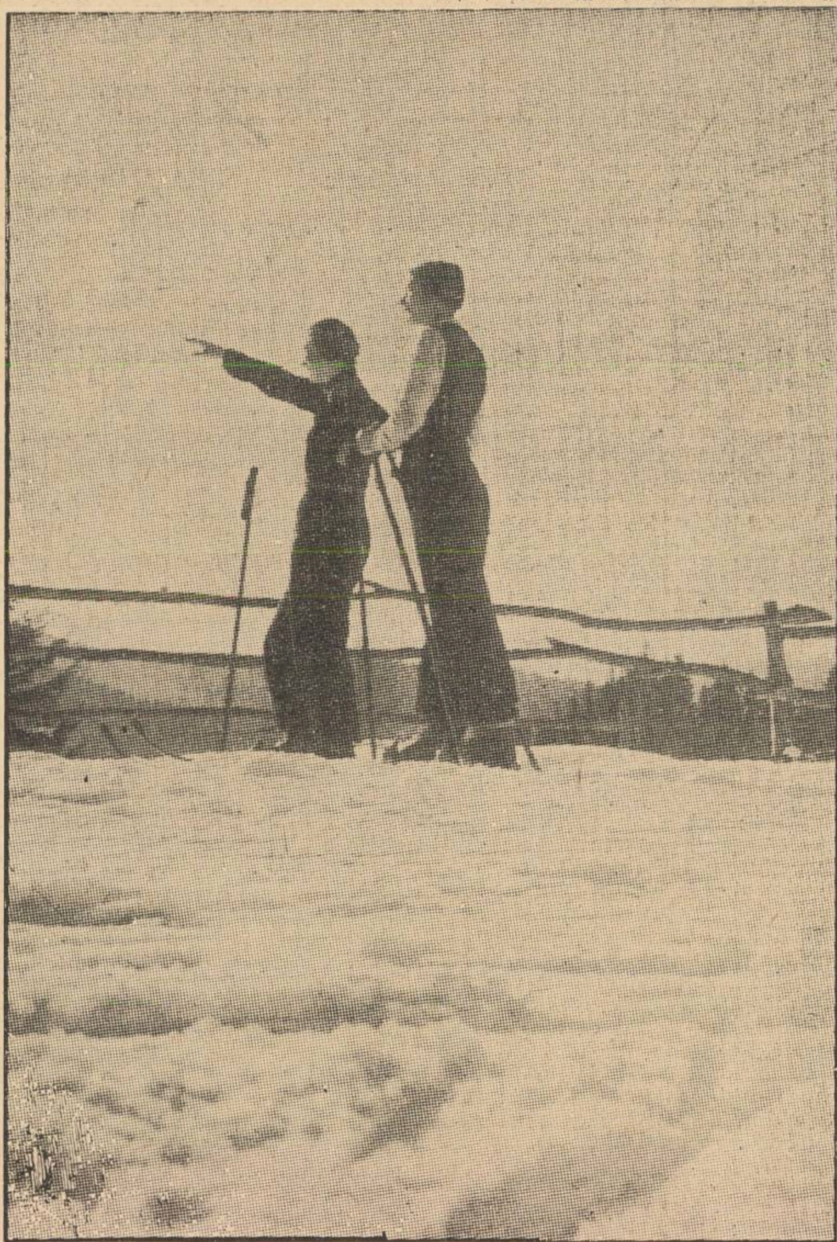
— Crezi că va mai ninge?

— O, nu Domnule, nu. Se amână pentru la anul.

— Bine. Rămâne hotărît: plec astă seară.

La picioarele scărilor, m'am oprit. Simțeam că portarul mă privește din urmă și aveam siguranța că de data asta, fără nici un fel de ciudă. In fața erau treptele albe și covorul roșu. Am ezitat. Apoi am pus un pas pe covor. Covorul acela frumos, de un roșu stins, atât de frumos, atât de curat. De pe bocancii mei grei ca de scafandru se scurgea murdară, lapovița de afară. Am ezitat din nou, și pasul următor, l'am pus alături, pe treapta de marmoră. Așa până sus, am tot ezitat și-am tot pus, un pas pe covor, unul alături. Jak era în capul scărilor. Mi-a luat grăbit skiurile din spinare, jenat că nu a prevăzut să mă aștepte jos.

— Jak, repede bagajul. Diseară plecăm.

— Prea bine, Domnule.

Și n'a mai spus nimic omul ăsta, Miki. Nici o întrebare, nici o privire mirată. Nimic.

Dar la urma urmei, de unde să știe el, ce-i acela **foehn?**

Abdul Ahmed, e cu totul alt om decât ți-ai închipuit. Este într'adevăr Arab, dar să nu-l crezi nici primitiv, nici fioros. A studiat ingineria navală la Glasgow, și-a găsit o nevastă la Stockholm, își comandă haine la Londra, iar primăvara străbate Mediterana în lung și'n lat cu yachtul său propriu, pe care îl comandă personal.

Vezi tu, Miki, acum nu știu dacă **trebue să-mi pară bine, sau rău, că** plec. Eri am primit o înduioșătoare sticlă de vin de Cypru și o carte poștală ilustrată, dela Abdul Ahmed. Mă anunță că rămâne o săptămână în Larnaka, apoi pornește spre Gibraltar. Nu am dat nici o importanță acestor mesagii, dar ar fi trebuit să-mi dau seama de eri că primăvara a sosit.

Acum, privesc sticla cu vin de Cypru și în lichidul roșiatic, turburat de razele soarelui, citesc înțelepciunea lui Abdul Ahmed și invitația femeii sale.

Ciudată ființă această Lady Blue! Nu se îmbracă niciodată decât în rochii albe sau negre. Numai albe și numai negre. Iar ochii ei, sunt albaștri. O cheamă Elgida. Lady Blue, i-am spus eu. Imi cântă uneori un cântec imposibil de memorat, o melodie neregulată, aproape anarhică, fără nici un ritm, într'un fel de englezească de neînțeles, care își termină fiecare frază cu acest: **Lady Blue! Lady Blue!** Prima dată cu o sonoritate aspră, ca un fel de amenințare, a doua oară stins, pierdut, ca răsuflarea unui muribund. Nu știu ce legendă ascunde această melodie de neînțeles. Dar felul cum o cântă Lady Blue, mă turbură până în adâncul sufletului. Când termină rămân mult timp nemișcat, stăpânit parcă de un farmec vrăjitoresc. Târziu îngân:

— Lady Blue!

Ea mă privește cu acei minunați ochi albaștri care ascund în el seninul atâtor nopți înstelate din parcul lui Abdul Ahmed.

Mai șoptesc odată:

— Lady Blue! Apoi rămân țintuit.

Iar Lady Blue nu spune un cuvânt, nu face o mișcare.

La ferestrele voastre nu se zărește nici o mișcare. E imposibil să ghicesc ce se petrece dincolo de obloanele lor verzi. In timpul acesta Jak răscolește dulapul, etajerele, sertarele, îngrămădindu-mi lucrurile în geamantan. Peste o oră am să fiu străin între acești pereți care, goliți, mă vor isgoni.

Miki, nu știu dacă îmi pare rău că plec. Asta voi vedea-o mai târziu. Iți scriu scrisoarea asta de rămas bun, nu că-mi fac o datorie, ci că să umplu golul din fată, timpul până diseară când trece trenul meu. Uite, să depănăm puțin împreună, acuma de plecare, cele câteva amintiri albe de zăpadă din care se desprinde gingășia chipului tău de copil neastâmpărat și drag. Și râsul tău, felul tău de a râde, cu atâta voioșie, cu aâta seninătate cum nu cred că mai întâlnesc vreodată un asemenea râs.

In ziua când am întâlnit râsul tău, urcam dinspre cabana aceia unde vin turiștii să bea groog. Urcam plictisit căci, oricât mi-ar place skiurile, nu pot suferi urcușuri. Vezi tu, Miki, viața nu îți oferă nimic gratuit. Mai scump sau mai eftin, însă totdeauna pe un preț oarecare. Și mie nu mi-a plăcut să plătesc ; am căutat într'una s'o înșel. Uneori am reuși, alte ori nu: de cele mai multe ori, nu. Deaceia, dacă vreodată voi deveni neurastenic, de vină va fi această viață pe care nu o înțeleg totdeauna și care la fel nu mă înțelege decât uneori, silindu-mă adesea la renunțări. Cum poate **renunț** acum **la tine Miki,**

Urcam panta plictisit. Jos la cabană o întâlnisem pe Mariana, rata aceia băețoasă care a studiat medicina la Berlin și pretinde că l'a aprofundat pe Freud într'atât încât să-și poată asigura o viață impecabil dirijată. Cred că se gândește chiar la o neîndoelnică dobândire a vieții de apoi. Poate vinovat de asta să fie numai Freud; când vorbește despre dânsul, pare chinuită de diavol, i se umflă ochii, gesticulează dezordonat, gâgâe, tremură și la urmă nu reușește să spună vreo neghiobie mai mare decât acelea scrise prin cărți. Inteleqi tu, o fată la treizeci de ani, să-și facă teorii asupra echilibrului sexual! Când urci cu skiurile și când urcușul ți-e nesuferit...

Sus, la sfârșitul pantei ți-am întâlnit râsul, împletit în fulgii de zăpadă. Acum ningea parcă mai repede. Cerul vântura, ca dintr'o sită albă, arpegii reci de nea, iar pădurea de molifți răsturna în vale, spre cabana cu geamurile luminate, ecoul râsului tău cristalin. Spre cabana unde am băut de atâtea ori grog; râsul tău minunând înserarea și mânia albă a cerului.

Râdeai din tot corpul și agitai brațele în aer în timp ce bețele de ski se balansau ca două pendule besmetice. Mai aveam câțiva pași până sus, când deodată te-am văzut alunecând la vale, spre locul de unde veneam eu. Ai țipat continuând să râzi și ne-am rostogolit împreună. După ce ne-am oprit, ne-am privit mirați unul pe altul. Câteva clipe am rămas așa nemișcați Apoi am vrut să te ridic, dar skiurile erau atât de încurcate încât nu am izbutit. M'am lăsat la fel ca tine într'un cot și am continuat să te privesc. Zăpada îți pusese în păr diamante iar vântul îți înbrăcase obraul în purpură. Eram atât de aproape de tine, încât îți auzeam respirația pripită. O arteră ți se bătea la gât ; deși se înserase, o vedeam agitându-se sub pielea subtire.

Mi s'a părut o veșnicie, o veșnicie caldă și minunat colorată, timpul cât am stat în zăpadă. Imi amintesc că am vrut să-ți văd bine ochii, să-i învăț pe dinafară, ca pe o poezie frumoasă. Dar sub umbra serii ochii tăi aveau o culoare nehotărîtă, pe care nu o puteam distinge.

După aceia nu știu cum te-ai desprins de lângă mine. Te-am văzut alunecând brusc la vale; m'am ridicat și ți-am urmărit ocolirile capricioase, până te-ai oprit jos în ușa cabanei. In fața noastră un unchiași spărgea lemne. Inăuntru se auzea zumzetul glasurilor încălzite. Deasupra acoperișului, din horn, fumul alb se depăna spre cer, într'un fir subtire.

Acum se împlinesc patru săptămâni dela seara aceia când am băut groog în cabana turiștilor. Ne pomenisem fără să știm cum, amândoi înăuntru, la o măsuță strâmbă în colțul cel mai întunecat al camerii. Alături stăteau niște Englezi tineri, înalți și blonzi, care ne priveau curioși, atâta cât bunecuviința permite unor Englezi să-și spioneze vecinii. Erau vreo douăzevi de inși, beau fel de fel de băuturi fierte și fumau țigări de foi parfumate exotic.

In colțul nostru fumul ne trecuse peste cap; când ne-a adus băutura în pahare, aproape nu te mai vedeam. Și deodată, din umbra aceia chipul tău a răsărit înveselit. Din primul păhăruț de groog care ți-a adus sângele în obraz, ai răsărit tu Miki; Miki cea de acum. Iți priveam șiragul strălucitor al dinților și jocul luminilor din ochi; pentru fiecare cuvânt, lua altă culoare. Aveai obrazul neted, sănătos, înbujorat. Părul blond căzându-ți greu pe ceafă tremura în valuri, la fiecare mișcare a capului. Erai atât de vie, de neastâmpărată încât amețeam urmărindu-ți mișcările. Te suceai în toate părțile, mâinile se luptau cu aerul, umerii tremurau de râs. Și spuneai Miki, spuneai!... Despre bunica ta, ceva răutăcios, cu o pisică pe care i-o pui în fiecare seară sub plapumă; despre Antoneta, servitoare care a spart din neghiobie un ghiveci cu flori; despre papa al tău, un om nesuferit, care te necăjește într'una, dar care este totuși atât de bun; și despre King, câinele tău lup, care de două zile nu vroia să mai mănânce; cum ai constatat că are temperatură, deoarece nu avea botul umed, cum trebue să-l aibă orice câine, cu atât mai mult King, care-i cel mai grozav dintre toți câinii și toți lupii pământului. Mai mi-ai spus apoi cât ți-au devenit de nesuferite rochiile de astă toamnă și cât ești de de nenorocită, deoarece nu știi ce alte rochii să-ți mai faci. Mi-ai spus ce actori de cinematograf îți plac. Pe cei mai mulți nu-i puteai suferi, pentru impertinența lor. Ași ți-i închipuiai tu din moment ce știut este că au atâtea succese. Mi-ai mărturisit dorința de-a se amoreza vreunul din ei de tine, ca să poți apoi să-ți râzi de el. După aceia m'ai întrebat dacă îmi plac filmele cu Mickey Mouse. Și pentrucă îmi plăceau ai bătut din palme, te-ai sculat în picioare și ai început să râzi din tot corpul, lăsându-te pe spate și ridicând frenetic mâinile în sus, spre tavanul afumat al cabanei.

— Mickey Mouse! Mickey Mouse! Hi! Hi! Hi!

Iar Ennlezii au întors capetele mirate și au făcut niște mutre, de mi-a venit să-i aplaud.

Afară ningea, cu fulgi albi, mari, leneși.

Deodată, ți-ai lăsat bărbia în palme, pe scândura mesii și m'ai privit stăruitor.

— Spune drept, m'ai rugat, chiar îți place Mickei Mouse, sau vrei să râzi de bine ?

Am zâmbit, luminat de gândui unei copilării uitate.

— Dece să râd ?

— Nu știu, îmi pari prea serios, ca să mă pot încrede în dumneata.

Mă urmăreai și așteptai un răspuns liniștitor, ca pe o deslegare.

— Zău, să nu mă minți, ai insistat. Intr'adevăr îți plac filmele cu Mickei Mouse ?

— Imi plac. Dece nu mă crezi ?

— Pe cuvântul Dumitale ?

Am zâmbit din nou, luminat în suflet.

Pe cuvântul meu!

— Ei, atunci putem sta de vorbă, și ai răsuflat cu ușurare. Nu mai mi-e frică de Dumneata

— Dece ?

— Pentrucă un om care îl place pe Mickel Mouse, nu poate fi decât un om bun.

Apoi te-ai aplecat spre mine și din ochi mi-ai invitat urechea la o confidentă:

— Știi ceva ai mărturisit într'o frază pueril dezordonată, cu sintaxa strâmbată parcă de râs, când sunt mulți Mickei Mouse la un loc, într'o arenă și unul dintre ei stă la mijloc si spune ceva, iar ceilalți strigă toți deodată și ridică mâinile în sus, îmi vine să mor de râs.

Când am plecat ninsoarea încetase : din ger răsărise luna.

Ne-am luat skiurile la spinare și am început să urcăm încet, alături. Zăpada scârțâia sub fiecare pas. Și fiecare pas alături de tine, fiecare scârțâit al zăpezii, cerca să zgârâie în creer un gând nou, un gând nehotărît, dar foarte cald; proaspăt ca zăpada care căzuse: la fel de neted, la fel de caifelat, tot atât de alb. Și zâmbeam uimit de ivirea acestui gând neașteptat.

— Mickey Mouse!. îmi ziceam. Mickey Mouse! Când sunt mulți Mickey Mouse la un loc...

Razele moarte ale lunii ne așternuse în cale trepte aurite. Gerul răspândise liniște în văi, până departe. Iar pentru complectarea basmului, moliftii cu ramurile încovoiate de zăpadă se aplecau în trecerea noastră, salutându-ne solemn, urcușul.

— Te cheamă Miki ?

Te-ai oprit.

— Nu, Magdalena.

— Ai un nume care nu ți se potrivește.

— Știu, ai răspuns. Acasă îmi spune Magy.

— Eu am să-ți spun Miki.

Chiotul a străpuns gerul și liniștea din vale.

— Dela Mickey Mouse? Hi! Hi! Hi!

Iar timpul s'a scurs din limbile ceasornicului, pe cadran. Eu singur, m'am speriat privindu-l. Apoi am mărturisit cu teamă:

— Nouă, Miki.

Ai tresărit, surprinsă.

— Nouă ? Haida! Acum am pățit-o.

Te-am condus până la poarta voastră la vila cu obloane verzi. Când mi-ai întins mâna, ți-am reținut-o.

— Ai să mai vii la skiuri, Miki ?

— Da, da, vn în fiecare zi. Acum lasă-mă! Am întârziat.

— Papa al tău e așa de rău ?

In grabă, m'ai privit mirată și nemulțumită de întrebarea asta.

— Papa al meu ? Hm! Nu-i vorba de papa. Ți-am spus dor că King are temperatură.

In nici o altă parte a lumii apusul soarelui nu lasă în aer atâta liniște, atâta bogăție de culori și în suflete atâta pace ca la Heliopolis, orașul născut dintr'o minte binecuvântată de Dumnezeu. Oamenii de-acolo par așa de mici în trecerea lor misterioasă prin umbra gardurilor, încât abia îi vezi. Deaceia, bulevardele largi, păzite de palmieri, rămân goale în tot ininsul lor. Poate că sunt ochi care privesc afară, dar stau ascunși după draperii atât de grele, încât niciodată nu se văd Astfel bulevardele rămân pustii și azi și mâine și'n clipa când răsare soarele și'n clipa când apune. Deaceia în nici un alt colț al lumii nu afli o pace mai adâncă.

Acum la Heliopolis au rodit portocalii. Ingerii lui Dumnezeu au coborît, albi, cu ramuri verzi în brațe și cu parfum din rai.

Acum, când apune soarele, la Heliopolis Lady Blue își acordează harpa și cântă pe terasă cântecele egiptene de acum cinci mii de ani. Degetele ei scot din coarde toate sunetele pământului, cu o bogăție de nuanțe care îți fură gândul și ți-l poartă pe ramuri de palmier spre apusul însângerat. Ceiace cântă Lady Blue nu se poate înțelege, pentrucă ea nu cântă niciodată la fel acelasi cântec.

In nepătrunsul din cântecele ei, în făptura sa nevorbitoare stă farmecul orașului tăcut, unde, când apune soarele se nasc o mie de vieți și-o mie de mistere.

Cerul a mai încercat o ultimă amăgire: A scuturat vijelios în fereastră un nor de zăpadă. Dintr'odată, fereastra s'a umplut de nea. Dar a ținut numai o clipă căci îndată cerul a început din nou să râdă cu soarele care coboară spre apus.

Nu-mi pare rău că văzduhul a mințit; dar mă gândesc numai, că dacă ar fi nins, Jak ar fi trebuit să desfacă din nou bagajul.

Norul acesta trecător m'a făcut să mă gândesc la tine care ai venit în viața mea și pleci așa cum a venit și a plecat norul de zăpadă. Nu-mi pare poate rău că pleci , dar mă doare totuși inima. Nu-mi pare **poate rău de tine, cea de acum, ci de tine așa cum** ai fi putut să fii **mai târziu.**

Apune soarele. La Heliopolis Lady Blue descântă cu degetele fermecate coardele harpei, pe terasă. Frunzele palmierilor se înfioară de vânt și de cântecul Ladyiei Blue. Aici se înserează. Jos, în curtea voastră, brazii bătuți de vânt amenință albastrul cerului și-mi pare că mă amenință pe mine. Nu-i nimic, tot trebue să plec.

Iți scriu de plecare pentru a scoate amintirile din suflet și a ți le înapoia, una câte una. Mi-e milă de ele să le târăsc după mine într'un loc unde știu bine că nimeni nu le-ar lua în seamă și nimeni nu le-ar înriji.

Când mă va prinde altă ninsoare, în alt oraș și'n altă iarnă fulgii de zăpadă care vor cădea la geam, vor încerca totuși să-mi povestească povestea ta. Și-atunci îmi voi aminti de tine, în orice parte a lumii ași fi, în orice iarnă. Dorul care mă va chema în fiecare an în munți va fi legat de tine. Iar când voi coborî în întunericul pe care mi-l va aduce în ochi, viteza, te voi revedea mereu, așa cum te-am văzut în fiecare zi, din seraa când am băut groog și am devenit prieteni. Din seara când King era bolnav. King, care niciodată nu s'a mai făcut bine.

A doua zi când am coborît, era cu tine la poartă. M'a privit cu ochii obosiți și a așteptat blând să-l mângâi. Miki,l'am iubit pe King așa, dintr'o dată; poate pentrucă era al tău; poate pentrucă a stat între noi; poate pentru tristețea lui de animal bolnav și bătrân.

Când am ajuns la capul pantei și am pornit la vale, el a rămas sus; ne privea neputinios din urmă.

— King! Uhuu! King!, i-am strigat.

A ridicat dintr'o dată capul și a lătrat scurt în vânt, apoi pe neașteptate s'a rostogolit la vale, ne-a luat-o înainte în salturi zvăpăiate, înebunit de bucuria libertății.

— Uhuu! King, uhuu!

Jose, ne aștepta istovit. Iși lăsase botul pe labe și ne ținea cuminte calea. Ne-am oprit lângă el.

— Hai King, sus!

Și-a ridicat trist ochii șia pus piciorul pe ski, râcâindu-l ușor, scheunând. Apăsați amândoi de aceiași greutate, ne-am aplecat spre el A-vea ochii înroșiți și dureros de vorbitori. In timp ce ne căuta privirile, părul de pe spinare i s'a sburlit de câteva ori, sub spasmurile pielii; parcă tremura de frig.

King a murit între noi. A mai ridicat odată capul spre cerul plumburiu. Și-a ținut puțin privirile așa, apoi le-a îndreptat din nou în ochii noștri.

— Vă mulțumesc, păreau că spun cu nemărginită tristețe privirile lui, că m'ați adus să mor aici, în zăpadă, în libertate, ca un haiduc, ca un viteaz, cum au murit strămoșii mei!

Apoi și-a aplecat capul pe genunchii tăi. Botul înfierbântat și-a căutat mâna sub mânușe și și-a lăsat răsuflarea pe mâna ta.

Așa a murit King, între noi doi. Ultima privire n'a știut către cine s'o îndrepte. Și-a frecat ușor gâtul de veștmintele noastre, luânduși în mângâerea asta, rămas bun.

Cerul era plumburiu.

Acum, fiindcă plec, Miki și nimeni n'are să-ți mai vorbească despre el te rog să nu îl uiți pe King. Și dacă vrei să nu uiți că a murit între noi doi.

In minciuna cerului carului care a încercat mai adineaori să mă amăgească am înțeles cât de inutil ar fi să mai aștept ceva. Aici a început o viață nouă: pe coridor pașii se aud mai vii, ușile se trântesc cu putere un forfot febril a umplut hotelul. La fereastră au zburat câteva vrăbii; pe figura lui Jak a înflorit, aproape invizibil, un început de zâmbet. Iar vocea de alături nu a contenit toată după amiaza.

In orice altă primăvară ușea mea s'ar fi trântit de perete la fel cu celelalte uși, pașii mi-ar fi forfotit pe coridor la fel de febril cu pașii celorlați. In orice primăvară care nu m'ar fi surprins ca asta de acum. Ași fi deschis fereastra păsărelelor— celor trei vrăbii care au zburat la fereastra mea; ași fi cântat cu vocea vecinului și ași fi zâmbit zâmbetului invizibil al lui Jak.

Zâmbetul lui Jak e un miracol; un miracol mai mare decât însăși apariția acestui foehn.

— Strâng și costumul de ski? mă întreabă.

Așa ciudat sună întrebarea!

NOUI A APARUT

AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE

JEAN VOUSSAC
CĂPITANUL URAGAN

In Marea de Mărgean. Prizoniera. Măcel și incendiu. Căpitanul Uragan pretutindeni. In Insula Leproșilor. Banditul Darton jubilează. Papagalul albastru. La Cucarracha, La Cucarracha! Răfuiala, etc.

8 Lei. La chioșcari și librari.

— Desigur; dece să nu-l strângi?

Nu mai încape nici o îndoială; cu Jak se petrece ceva ciudat. Ridică din umeri.

— Credeam că poate...

— Strânge-l Jak, și lasă-mă!

S'a înserat, Miki.

— Ași vrea să nu vă supărați pentru întrebarea mea neroadă, vorbeșet Jak. Nu-i răspund.

Peste fereastră s'a lăsat o pânză neagră. E clipa când, după apusul soarelui, cerul își caută nehotărît îmbrăcămintea sa de noapte, peticită cu stele. Jak îmi aranjează mai bine lampa pe masă.

— Mi s'a părut că are să cadă, îmi explică.

— Bine, Jak, vezi-ți de treabă.

Se mișcă în cameră de colo până colo, cu pașii neauziți. Deodată, ca înjunghiată de o mare durere, ușa garderobului scârțâe ascuțit.

— Am s'o ung, murmură jak.

Aşi vrea să-l întreb:

— Când Jak? Și la ce bun?, dar mă răsgândesc și mă opresc o clipă din scris, să-mi odihnesc cugetul.

Așa dar, a venit primăvara. A câtea primăvară?

Imi pare rău, nu că a venit ci, că nu am așteptat-o. Acum, când m'a surprins, mă gândesc ce trebue să regret: zăpada care se topește, sau pe tine, Miki?

A venit primăvara. A câtea primăvară? Câte zăpezi au să mai cadă și apoi au să se topească?

Tu, Miki, niciodată nu vei mai fi, cu nimic din tine. Cu nimic din ce ar fi urmat, cu nimic din toate cele ce îmi pare rău că nu s'au putut să fie.

Aici se topește zăpada, au bzurat păsările la fereastră, hotelul a înebunit de vuet. Dincolo, rodesc portocalii, și-i liniște în fiecare ramură de palmier, căci acolo nu ninge nici odaă și nu are ce zăpadă să se topească.

— Ce e și cu viața asta, își murmură Jak filozofia, ridicându-și cu dosul mânii părul căzu pe frunte.

Il privesc surprins. Jak să fie omul acesta cu fața iluminată, cu întreaga ființă desmorțită din înghețul ei de totdeauna?

— Ce e și cu viața asta!, murmură el, aplecându-se peste geamantan.

— Ce s'a întâmplat, Jak?. îl întreb.

Tresare surprins.

— Nu s'a întâmplat nimic. Domnule.

Te am auzit borborosind.

— Vorbeam cu mine singur.

— Cum ți-a venit asta?

Rămâne încurcat. Brațele încearcă o clipă să facă un gest, o explicație, apoi cad nedumerite dealungul ettrupului. 0 mască rece i se lasă pe figură.

— Vă rog să mă iertați, pentru nerozia mea!

In aceste cuvinte s'a terminat pentru Jak primăvara. La unii oameni ține toată viața. Pentru el au fost doar câteva clipe. Un zâmbet indescifrabil pe chipul de obicei întunecat, o luminiță scurtă în ochii amorțiți, câțiva pași ușori în jurul odăii, o lampă aranjată pe masă și o reflecție neghioabă:

— Ce e și cu viața asta!

Ușa garderobului scârțâe iar. Dar acum Jak se face că n'o aude. A scos costumul de ski și îl cercetează la lumină, să zărească o scamă, o urmă de praf. Dacă primvara se prelungea încă în sufletul lui, acum ar fi gândit:

— Trebue să-i punem naftalină.

Dar așa, se apleacă mut, în fața geamantanului.

— Jak, dă-mi puțin haina.

Vreau să-i scotocesc buzunarele; cine știe ce crâmpei de fericire caut în ele. Atâta că, buzunarele sunt goale. Numai la urmă dau peste un cocoloș de hârtie: două bilete de funicular. Le netezesc și le așez alături, unul lângă altul, pe masă.

Știi când am fost cu funicularul? Ronțăiai bomboane pe platformă și râdeai de conductor, pentrucă avea mustața ciuntită: un vârf mai lung decât altul. Imi dădeai cu cotul și te întorceai să-mi râzi la ureche:

— Hi! Hi! Hi!

Țin haina pe genunchi și mângâi cu mâna visătoare stofa groasă. Ce-i asta în definitiv mai mult decât o haină, o haină oarecare, munca unui croitor?

Jak face ordine în cameră. Mi-a luat de sub ochi biletele verzi de funicular și le-a aruncat în coșul de hârtii. N'am avut timp să-l opresc. Și la urma urmei, dece să-l opresc? Diseară voi pleca. Funicularul n'are să se oprească niciodată, în nici o iarnă, în nici o vară. Taxatorul o să rupă din carnet o puzderie de bilete verzi, pentru o puzderie de oameni. Și are să fie mereu pe platformă o fată care să ronțăe bomboane și să râdă de mustața conductorului:

— Hi! Hi! Hi!

In coșul de hârtii, biletele verzi au căzut departe unul de altul; între ele, cartea ilustrată a lui Abdul Ahmed. (Vedere din port, dela Larnaka: câteva bărci adormite, un chei scund, aproape de apă, un carcobot plecat pe o coastă, un matelot cu bonetul strâmb și un petec de mare, neverosimil colorată).

Jak face ordine în cameră. Poate că are dreptate. Interlaken. Abdul, Ahmed, Larnaka!

— Ce-i și cu viața asta!, ar zice el, dacă primăvara nu i-ar fi înghețat în suflet.

Dece nu ia Jak ăsta și haina de ski s'o arunce în acelaș coș? Și amintirea ta și zăpada care se topește și vântul cald dela sud-est, toate laolaltă? Haina asta, peste care acum îmi aplec obrazul să deslușesc un parfum vechi. Parfumul zilei când ai plâns pe umărul meu, moartea prietenului nostru King. Suferința filtrată de genele tale s'a scurs pe ștofa aceasta aspră, cu miros de iarnă, de brazi, de zăpadă. Dar oricât ași căuta acum urmele parfumului aceluia ciudat, nu le mai pot găsi, căci lacrimile din care s'a scurs, au fost în ochii tăi atunci, ce-a fost astăzi zâmbetul pe fața lui Jak.

Iată-l, acum așteaptă să-mi termin și acest ultim capriciu pe care nu îl poate înțelege, să-i dau haina, să sfârșească odată.

Miki, mă gândesc că la urma urmei, Jak este un înțelept. Cele două bilete de funicular care încadrează cartea ilustrată a lui Abdul Admed, spun destul în privința asta. Ii întind haina. O ia liniștit, o netezește și o așează atent în geamantan.

Privesc biletele de funicular. Și cartea lui Abdul Ahmed. Și pe Jak, care închide capacul geamantanului. E ultimul geamantan. Haina pe care ai plâns tu se află acolo, înăuntru. Biletele de funicular au rămas singure, lângă misiva lui Abdul Ahmed.

— Jak!

Il privesc în ochi, adânc.

— Ce e și cu viața asta, Jak!, îi spun.

Dar el nu-și recunoaște filozofia. Mă privește îndoelnic; poate încearcă să-și dea seama dacă i-am vorbit lui, sau pereților.

— Ce e și cu viața asta, Jak!, repet.

Pereții au rămas atât de goi încât mă izgonesc. Jak își frământă pumnii.

— Geamantanele sunt gata, răspunde într'un târziu șovăind, muncindu-se să pronunțe cuvintele, răpus de oboseală interioară.

Un tunet îndepărtat, aspru, a izbit în fereastră. De azi dimineață, foehnul se luptă cu fluviul înghețat, și-acum a învins: Ghiața a troznit în fundul văii, iar șuvoaiele eliberate au pornit furioase peste maluri, în timp ce vântul, învingător, flueră vesel la fereastră.

Așa dar, primăvara a sosit; nu mai încape nici o îndoială, nu mai e nimic de speriat.

La Heliopolis, Lady Blue își pregătește rachetele, cercetând în zare triunghiurile cocorilor care au plecat dela ea, pentru a veni la tine.

Vezi tu, Lady Blue nu râde niciodată. Plasează mingiile și le primește metodic, rece, calculat.

— Play!

— Ready!

Sunt singurele cuvinte pe care le pronunță, pentrucă ea nu are nevoe de alte cuvinte; în ochii ei albaștri citești toată istoria lumii; sunt mereu clari, luminoși și nu cred că ar putea vreodată să mă mintă. Lady Blue, regina asta înaltă, albă, tăcută, cu atât mister în ființa ei, se înroșește când o privește în ochi. Pe când tu, Miki, în voioșia ta, în râsul tău nestăpânit, în gesturile tale, în exuberanța care îți poartă chiotul peste văi, departe, ascunzi mai mult mister în fiecare clipă, decât misterul de toată viața al Ladyei Blue.

Joc primăvara tenis în parcul lui Abdul Ahmed, la Heliopolis, sub un cer minunat de curat. Când vor sosi cocorii, Miki, să știi că triunghiul lor a pornit de acolo, din parcul lui Abdul Ahmed.

Mă duc acolo, nu pentrucă mă așteaptă Lady Blue; ea nu va osteni niciodată așteptându-mă. Pricina plecării mele e în spatele ferestrelor cu obloane verzi. E în ascunsul din ochii tăi într'una schimbători, când verzi, când cenușii, când negri. Intr'una schimbători și'ntruna de nepătruns. Inţelegi tu, Miki, nu aşi avea puterea să pornesc o furtună în sufletul tău; o furtună care numai ea ar putea să-ți fixeze ochii într'o singură culoare, pentru un singur om. Și chiar dacă furtuna ar porni, pentru mine, nu aşi avea curajul să o înfrunt. Imi e prea milă de mine, Miki, și de tine, ca să mai rămân aici. Lady Blue, cu masca miilor de mistere ce se nasc seara în jurul ei, rămâne o ființă nesfârșit mai simplă, mai caldă, mai femeie. Ai să înțelegi dar, dece mă duc acolo. Ai să înțelegi...

De-acum, bagajul este aranjat. Dar Jak a mai uitat ceva pe masă: sticla cu vin, dela Abdul Ahmed.

Sun.

— Jak, să bei vinul ăsta și să-mi spui dacă a fost bun.

— Nu vă mai place vinul de Cypru?

Jak, ți-am spus să iei sticla de aici.

— Prea bine, Domnule.

— Stai, Jak! Să-l bei pentru Abdul Ahmed.

La Larnaka în port, într'o casă strâmbă, locuește Anathaia, o grecoaică oacheșe, cu părul lucind ca oțelul. Brațele ei, în curbele lor mângâetoare au pentru Abdul Ahmed mai multă înțelepciune decât filozofia lui Socrate. In fiecare zi ea dansează pentru Abdul Ahmed, un dans pe care nu-l mai știe altă femeie în tot cuprinsul insulei. Și în fiecare zi, Abdul, intră în casa strâmbă din port, ca un prinț. Așa mereu până când vântul dela apus îi fixează ochii spre un punct dincolo de puterea vederii sale. Atunci Anathaia îngenunche, goală, la picioarele lui și sărutându-i supusă mâna, îl alungă:

— De-acum e vremea să te duci, stăpâne!

Apoi își reazimă fruntea îngândurată pe sticla rece a ferestrei și rămâne astfel urmărindu-i plecarea, până ce yachtul lui Abdul Ahmed se pierde dincolo de zare. Și e ciudat că lacrimile care se desprind din ochii Anathaiei și-i cad pe sânii goi, nu se usucă până la anul, când yachtul lui Abdul Ahmed intră iar în port.

In toate porturile unde lasă ancora yachtul lui Abdul Ahmed, se află câte o casă strâmbă; și'n fiecare casă îl așteaptă lacrimi de acum un an. Peste tot, Abdul Ahmed intră ca un prinț.

La Tripoli își fumează narghileaua pe o prispă scundă, umbrită de măslini piperniciți. O hamită cu pielea lucitoare și cu sângele vijelios toarnă cu mâna ei mică apă parfumată în narghilea, apoi aduce depe vatră tăciunele scânteind.

Când căldura îl încinge Abdul dă prora yactului în vânt și două zile, tae Mediterana de-acurmezișul, înfruntând valurile cu maestoasă liniște. Nici o grabă nu precipită elicele, nici o neliniște nu face motoarele să trepideze.

La Neapoli, ciudatul călător își odihnește trupul ars de soare și-și curăță părul de nisipul african. Până când nici o urmă de nisip nu mai rămâne în păr... In orice port unde și'ndreaptă prora Abdul Ahmed.... La Dellys, la Alger...

Vinul din Dellys nu seamănă la gust cu celelalte vinuri. Sticle înfundate acum treizeci de ani așteaptă venirea lui Abdul Ahmed. Deaceia Abdul nu coboară decât în pivnițele cele mai adânci, acelea care îl așteaptă depe vremea când era copil. Iar vinul din Dellys, mai mult decât orice vin din lume, capătă alt farmec când îl sorbi depe sâni de femeie; depe sâni cu atât mai tineri, cu cât vinul este mai vechi.

Așa se duce, neînțelesul călător, din port în port. La Alger, la Oran, la Saint Tropez, la Propriano...

La Alicante, femeile sunt mai aprinse decât pe malul african. Au sânii mai bogați, mai rodnici și o nobilă obârșie în sângele albastru de sub pielea albă. Femeile ca și viile, rodesc a Alicante cu îmbelșugare.

Când lanțul ancorei zornăe în port, îl primește un chiot și o năframă zbătându-se în aer; chiotul și năframa Delmoninei. Evreică prin sânge și prin Dumnezeu; și printr'un îndepărtat blestem sortită să nu-și afle niciodată fericirea. Are păr greu de bronz și mersul șiret, ca de pisică. Pândește furtuna din fereastră și când marea se deslănțue, Delmonina coboară la țărm și-amenință cu pumnul, răsăritul; răsăritul și Țara Fericirei, promisă de milenii:

— Ierusalime, Ierusalime, dreapta să mi se usuce, de te voi iubi vreodată!

Pe peptul lui Abdul Ahmed își sprijină supusă fruntea și viața. Viața ei și a Rahnei, orfană purceasă din sămânța lui Abdul Ahmed.

In câte porturi nu lasă ancora yachtul lui Abdul Ahmed! Peste tot unde sunt case strâmbe și lacrimi de acum un an.

Atâtea bucurii îi scaldă trupul în drumul lui năvalnic. Atâtea brațe îi încercuesc grumazul. Atâția umeri rotunzi se înfioară sub mâna lui, în fiecare port.

Câți sâni nu se ridică, numai pentru mângâerea lui! Și câte lacrimi nu-i urmăresc plecarea!

Din port în port, Abdul Ahmed își poartă neajunsul. Nu-i nici o hartă care să-i arate drumul. Doar stelele și vântul. Și dorul lăsat în urmă, sub palmieri, la Heliopolis.

Noaptea, la proră, din plânsul atâtor femei de lângă drumul lui, Abdul își umezește ochii. Și-i picură o lacrimă în valurile, albastre ca ochii Ladyei Blue.

Din miile de ceasuri pe care ceasornicul vieții le are pregătite pentru mine în arcul lui răsucit, a mai rămas un ceas de stat aci. Peste drum, la patruzeci de pași, ești tu, dincolo de obloanele verzi. Niciodată nu am putut ghici ce se ascunde acolo, în casa voastră. La fereastra ta, am văzut adesea seara pâlpâind o luminiță și uneori am zărit o umbră mișcându-se în spatele perdelelor.

Am dorit atâta, să știu cum ești acolo, în casă! Să știu ce culoare îți iau ochii la lumina flăcărilor din cămin! Cât am dorit să pot pătrunde pe undeva acolo, fără să știi tu, să-ți spionez intimitatea; cum așezi florile în vase, cum netezești dezordinea odilor, ce bibelouri ai prin colțuri, ce cărți citești seara, înaintea somnului. Mi'ar fi plăcut să te văd fetiță, cu rochie albă și cu brațele goale, stând undeva, în vreun jilț, sau încălzindu-te la gura sobii. Acolo, poate am fi fost mai aproape de dragoste. Căci așa, Miki, pe gerul de afară dragostei i-a fost într'una frică de noi. Ne-a amăigt numai, ne-a tăiat respirația pentru clipe scurte și apoi ne-a lăsat nehotărîți. Poate ai alungat-o tu; poate a fugit de mine. Sau poate, tu nu ai visat încă niciodată ce e aceia dragoste și n'ai avut de unde să știi cum să te porți cu ea.

Dacă de acum vreodată visul va veni, să-l strângi în foiță parfumată și să-l ascunzi în vreun fund de sipet, să-l păstrezi cu grije, între lucrurile care îți sunt dragi.

Scrisoarea asta, Miki, o scriu pentru fetița cu rochia albă, cu brațele goale și cu ochii de copil. Fetița pe care am dorit-o atâta și nu am putut-o găsi, măcar pentru o clipă. Pentrucă n'am putut niciodată ghici ce se ascunde acolo la voi, în spatele obloanelor verzi unde trece uneori o umbră și pâlpâia ades o luminiță. Era o candelă, Miki?

Când vreodată îți vei simți capul greu și nu te vei mulțumi cu nici o pernă, când soarele îți va părea prea vesel, sau prea trist, când picături de ploae în geam îți vor turbura sufletul, când oamenii de pe stradă ți se vor părea prea răi, ceiace nu-i adevărat, sau prea buni, ceiace-i iarăși o minciună, când neliniștea îți va zbuciuma ființa, când nu-ți vei înțelege rostul în viață, când vei dori cu ardoare ceva și nu vei ști ce anume, să știi, Miki, că în sufletul tău cenușea faptelor uitate, fermentează.

Dar asta nu-i o amenințare; peste o oră, plec și nu voi avea niciodată timpul să mă întreb dacă te mai gândești la mine.

Zâmbesc cu amărăciune în fața slăbiciunei care m' atinut aici până-ce vântul cald dela sud-est, a venit să mă lege. Când eu trebuea să fi plecat de mult. Când, de mult portocalii la Heliopolis și-au scuturat florile albe și au rodit. Trebuea să fi plecat încă din ziua când l'am îngropat pe King. Dar tu atunci plângeai și lacrimile tale m'au ținut.

Din ramurile brazilor un zeu a scuturat, ca dintr'o mie de arcușe de vioară cu triluri dureroase, o Misă solemnă. Pădurea a murmurat acorduri grave de orgă... Iar vântul, cu glasul clar, a rostit ca un prelat o rugăciune profundă, cerului plumburiu:

— Requietto Dominae...

Plângeai...

Am urcat panta încet, cu pașii rari, sub murmurul brazilor bătuți de vânt Cu fiecare pas lacrimile care îți înghețau pe obraz s'au așternut mai cu temei, deacurmezișul plecării mele.

Sus ne-am oprit, față în față; tu, să-ți odihnești răsuflarea, eu, sufletul muncit de gânduri. Lăsasem skiurile să ne cadă din spinare. Brațele îți atârnau grele și reci, în jos. Ți-am luat mâinile și le-am băgat în haina mea, la pieptul meu, să le încălzesc; le-am simțit acolo, atât de aproape de mine, prinzând viață. Obrazul meu era alb, alb. La fel de alb ca zăpada și ca gândul ce îmi stătea pe buze...

Dacă vreodată ai să te mai gândești la ziua aceia, ai să poți pricepe că te-am dorit râzând? Că lacrimile înghețate pe obraz, nu mă lăsau să mă apropii de tine? Ai să poți pricepe, dece era un sacrilegiu să-mi aplec buzele peste aceste lacrimi care nu-mi aparțineau? Ai să poți pricepe ce m'a oprit să-i iau lui King, ultimul tău dar?

Aveam obrazul alb. O clipă, inima mi s'a oprit și atunci, cu o voce pe care nu o recunoșteam o voce pe care n'am s'o pot recunoaște niciodată, o voce atât de străină, ți-am spus alt gând, decât gândul ce îmi stătea pe buze:

— Când sunt mulți Mickey Mouse la un loc....

In clipa aceea, mâinile care ți se încălzeau pe pieptul meu, dela sângele meu, au tresărit. In ochi, pupila a crescut deodată, cu altă culoare. Vântul s'a oprit în pomi; natura întreagă a înlemnit, ca să-ți aștepte râsul.

Numai obrazul meu era alb și'n creer un murmur mai puternic decât al vântului ce bătuse, îmi trimetea cugetul pe pantă în jos, spre marginea pădurii.

Acum, când plec, nu te învinuesc pe tine; te-am dorit râzând. Dar râsul tău, te-a ridicat deodată de lângă mine, te-a dus departe, te-a închis într'o viață în care eu nu puteam pătrunde; așa cum nu am putut pătrunde niciodată în spatele ferestrelor cu obloane verzi, ca să te văd fetiță, cu rochie albă, deretecând prin casă.

Iată dece zâmbesc cu amărăciune: Trebuea să fi plecat de-atunci.

Miki, dupăce l'am îngropat pe King, am uitat să-i mulțumesc pădurarului, pentru lopată. Dacă te duci pe acolo,, spunei să mă ierte. Era un om cumsecade, nu?

Cât despre tine, nu cred să fi uitat ceva. Gândește-te cât mai puțin în urmă. Vor veni alte zăpezi, căci, doar fiecare an își are iarna lui. Vei cobori o pantă, vei urca alta. Vântul va bate mereu printre pomi și brazii vor murmura într'una cu glas de prelat, o rugăciune sub cerul plumburiu.

Să nu asculți niciodată glasul brazilor, ca să poți râde într'una, când sunt mulți Mickey Mouse la un loc.

De data asta, Jak a intrat fără să-l sun; așteaptă lângă ușe să-mi spună ceva și parcă nu îndrăznește.

— Ce-i Jak?

— E ora să plecăm, domnule.

— Numai atâta, Jak?

Mă privește nedumerit.

— Credeam că ai să-mi spui ceva mai important.

— Asta nu are nici o importantă, Domnule?

Mă întorc surprins și îl văd stând lângă ușe, cu privirile plecate.

— Ce importanță poate avea plecarea asta, Jak?

Iși freacă palma de bărbie, fără să răspundă. Apoi se îndreaptă șovăind spre fereastră, ca să privească afară. E întuneric; câteva stele sclipesc pe cer.

— Eu zic, domnule, că poate n'ar trebui să plecăm.

Spunând aceste cuvinte, ridică privirea din podea. Sângele i s'a urcat în obraz, iar în ochi, îi lucește o lumină ciudată.

— De ce să nu plecăm, Jak?

Șovee. Privește iar pe fereastră, apoi iar la mine. Știu că acum la fereastra ta, la una din ferestrele cu obloane verzi, pâlpâe o luminiță. Acolo privește Jak. Vei fi poate acum, în ultima clipă, fetița cu rochie albă și cu brațele goale.

Mă ridic.

— Dece să nu plecăm, Jak?

A fost întrebarea răstită? în ochii care sticlesc aprinși de un gând pe care el nu îl poate înțelege pe de-a-'ntregul, a citit mânie? Căci, deodată, în timp ce îl privesc fix, lumina din ochii lui Jak, se stinge; lasă umerii să-i cadă în jos.

— Pentrucă, pentrucă, domnule... barometrul arată ninsoare.

Mă așez pe scaun. Pe fruntea lui Jak se scurg broboane de sudoare. Nu știu ce milă mă face să-i întind batista.

— Șterge-te Jak, îi spun. Ești înfierbântat.

Dar el nu se urnește din locul unde a înțepenit.

— Vă rog să mă iertați, pentru prostia mea.

— Lasă, Jak, nu-i nimic. Du geamantanele jos.

Se mișcă greu. In clipa când se apleacă să ridice geamantanul, înainte de a pune mâna pe el, mă privește: așteaptă poate, să mă răsgândesc.

— Hai, Jak, îl îndemn. Barometrele nu spun totdeauna adevărul.

Iar când ajunge la ușe, îi mai spun:

— Ca și ochii de femeie, Jak.

Pentru fiecare geamantan și pentru fiecare treaptă, Jak își va pune poate câte o întrebare.

— Ce e și cu viața asta!, va reflecta la urmă, când va căra ultimul geamantan fără să fi găsit un răspuns la atâtea întrebări.

La noapte ai să dormi cuminte; ai să visezi un Mickey Mouse călare pe un cal de lemn; calul o să fie alb și va avea aripi la copite.

Să dormi cuminte, cu părul răvășit în perne. Din țârâitul apei în burlane, din zăpada ce va fugi de râsul tău, să-ți faci un cântec de leagăn, care să-ți îndulcească somnul.

La miezul nopții, din fereastră, luna îți va cădea blând pe față.

Să dormi un somn cuminte!

Să nu știi niciodată că sunt oameni care nu pot zâmbi în somn. Niciodată să nu știi cum merg trenurile noaptea. Să nu știi că la Tanger, unde Mediterana se pierde în Atlantic, Abdul Ahmed își va fi chinuit în zare ochii melancolici. Să nu știi că orizontul, nemărginirea, te pot îmbăta mai mudt decât alcoolul.

Ai să visezi pe Mickey Mouse; să îl păstrezi în vis, cât vei putea mai mult.

Mâine, când soarele îți va ciocăni în obloane, să te trezești râzând.

Și când vor sosi cocorii aici la voi, să știi că vin din parcul lui Abdul Ahmed, de unde Lady Blue le-a urmărit plecarea.

ION PĂTRAȘCU

PRAGA
DE IERI, DE TOTDEAUNA...

...Dela gara Denis până la Representation Café sunt câteva minute. Amicul pe care-l aștept sosește în momentul când m'am decis să plec singur. Automobilul, după indicația lui, face ocoluri și rămâne câteva clipe la cotituri sau în piețe de unde perspectivele pot fi surprinse în ansamblul lor, inedite, ca niște pagini de album; mișcarea de jos, a vehiculelor și a mulțimii e uneori ignorată.

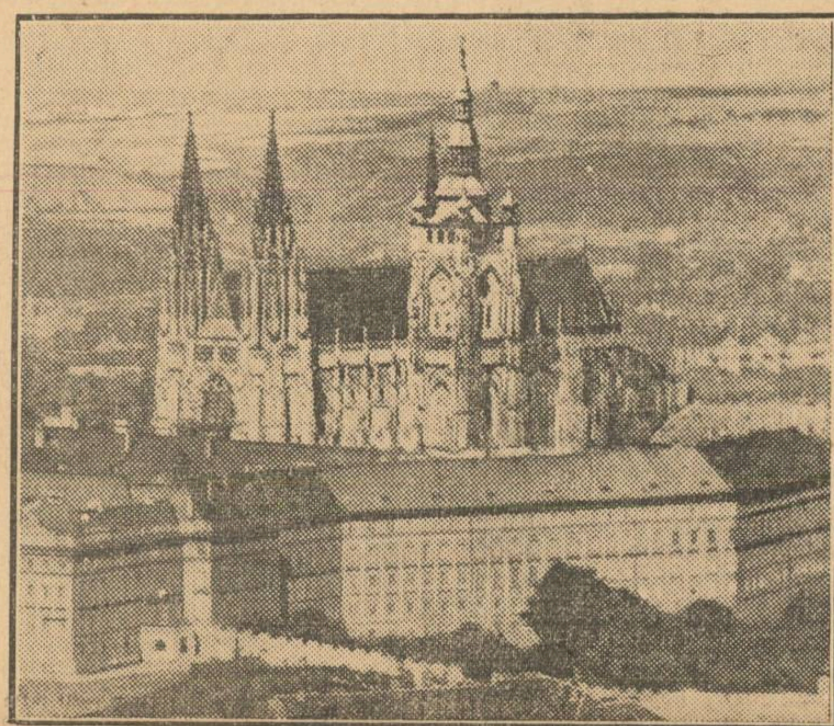
Puține orașe își arată, ca Praga, istoria lor în imagini directe, în acel limbaj arhitectonic care traduce efortul fiecărei generații. Veacurile și-au lăsat semnele lor specifice, în această cetate încercuită de cartiere cari au fiecare altă fizionomie. Suntem încă în centrul modern, care a isbutit și el să se deosebească printr'un pitoresc multicolor, evitând uniformitatea blocurilor comerciale și financiare din alte Capitale. Trotuare din mozaic. Fațade în faianță, înflorituri de ciment sobre, originale; platoșe de marmoră în care vitrinele se arată ca niște cutii ale Pandorei. Câteva case își vădesc însă încăperile suprapuse, cașicum n'ar avea fațadă; panouri de cristal, îmbinate cu fier și beton.

Representation Café, cu înalte ferestre Renaissance, cu intrarea acoperită de un fel de porte-cochère, poate să fie și sediul unui minister. o ambasadă sau un teatru. Sala e într'adevăr cu balcoane și nișe, plină până la ultimul loc în jumătatea de oră ce precede deschiderea birourilor și magazinelor. Oberul, în frac, aduce un teanc de gazete. Dar amicul meu, căruia i-am spus că plec diseară, nu mă lasă să pierd un minut. In timp ce sorb ceaiul (care, servit într'o duzină de piese argintate, pare un elixir ritual), urmăresc figurile din sală. Un amalgam de expresii, neutralizate într'o fizionomie colectivă care indică tenacitate, supleță, cutezanță. Cehi? Sunt o duzină de neamuri, egalizate însă în lupta de fiecare zi. Diferențele sunt lăuntrice. Ele se arată mai mult în manifestările politice decât în viața pur socială, mai mult în religie și educație decât în activitatea economică, mai mult la sate și în provincii decât în Praga — care, ca orice capitală, trebue să fie o sinteză a țării: inimă în care svâcnește vitalitatea unui popor, conștiință care veghează, ca un căpitan de vapor, în fluxul și refluxul evenimentelor istorice.

Pornim iarăși. Printre siluetele bisericilor, niciuna identică cu celelalte, zăresc la o cotitură săgeata azurie a turnului Eifel. Confratele se grăbește să mă lămurească: e numai de treizeci de metri, a zecea parte din originalul parisian — și e un amuzament popular, cum e roata uriașă din Praterul vienez. Iată însă Praga veche. Imaginile se adună, se suprapun. Turnul pulberăriei, Graben, piața Wenzel și, deodată, Hradkin — cetatea în escaladă masivă, cu forturi, cu palate, cu catedrală și mânăstiri, cu parcuri încorsetate de ziduri care cresc din stânci, liniând cărări (uneori ca niște jghiaburi cu trepte), urcând pieptiș în labirintul medieval.

Trecem apa verzie a Ultavei, peste podul Carol IV, cu un turn din 1300, sub al cărui arc răsună clacsonul grăbit. Ca să avem însă și alte persective mai comode și mai detailate, urcăm cu tramvaiul: drum în lasete, părând că se întoarce la fiece cotitură, dar săltând cu un etaj, cu o grădină, cu un acoperiș. Se văd casele, ca încrustate: fixate pe povârniș, înfipte în cute, temelia uneia fiind la câțiva metri de streașina alteia. Linia tramvaiului se spiralează uneori, ca o fantezie vertiginoasă (orașul are vreo 200 klm. de căi electrice), ocolind Hradkinul, ca să alerge apoi sub bolți vegetale, prin alei care ne lasă să vedem, ca într'o genune, orașul: — învălmășire strânsă, ascuțită, ca un zig-zag vertical, arare rotunzită de o cupolă sau o piață... Pe coastele cetății sânt totuși grădini cu instituții oficiale, șiraguri de vile orânduite ca niște cuiburi. Că s'au putut potrivi și aduna atâtea zidiri, unele aproape milenare, altele abia de azi, pe acest neg pietros al pământului — nu-i de mirare, dacă ne gândim la îndârjirea furnicilor care își refac de zeci de ori, dintr'un pumn de țărână, mușuroaiele lor desăvârșite, strivite de copite, de tălpi ori spintecate de fierul plugului...

In apropiere, lângă catedrala de pe Hradkin, sunt și acum acele căsuțe pitite sub ziduri de fortăreață, la marginea prăpăstiei. Ulicioara alchimiștilor medievali. Incăperi minuscule, în care se aflau cuptoarele și polițele cu aparate rudimentare ale acelor care căutau tainele într'un desiș de superstiții, amestecând quadratura cercului și transmutația plumbului în aur cu o teologie semi-satanică. Figurile acelor savanți hermetici, care meditau între un craniu și o bufniță, cu un foliant de pergament pe genunchi, mi-au apărut fantomatice în această epocă a „științei pozitive"...

CASTELUL HRADȘIN DIN PRAGA

Dar, în vechile încăperi din ulicioara alchimiștilor locuesc azi familii modeste, care știu să exploateze curiozitatea turiștilor. Am vizitat și castelul: două imense săli din cari n'am reținut decât un fel de simfonie în alb și aur. Apoi, domul, cu ziduri triple. Pereți suprapuși, o dogmă acoperind pe cealaltă; picturi murale, peste care fiecare veac a pus o nouă tencuială cu alți sfinți și alți regi. O biserică în stil roman: Sf. George. Alta, aproape îngropată, veche de un mileniu. Am trecut prin penumbra cu morminte istorice, cu capele ferecate ca niște celule de închisoare. Fast străvechi, într'o sumbră acumulare de odoare, de mătăsuri grele, de prapuri, de argintării și portrete fantomatice...

Am respirat însă, eliberat de obsesia feudală, ocolind galeria luminoasă de pe Belvedere, deasupra „groapei cerbilor". Praga mi se arată iar, străbătută de Ultava, ce scânteiază ca o centură ale cărei bucle ar fi podurile flancate de turnuri. Și am coborît din cetate pe acele scări vertiginoase, cu sute de trepte de piatră, pentru a reveni în centru. Orașul vechiu se solicită însă... Popas la palatul Waldstein. Muzeu nobiliar, cu aspecte învălmășite ca la o licitație de antichități: mobile stilizate, șifoniere pântecoase, portrete cari par identice în guler de dantelă și catifea bufantă, obiecte cizelate până la înspumare, înzorzonate, încât nu puteau fi uzitate. Ornamentele unei caste care nu avea nevoie să atingă lucrurile. servită de un norod de curteni și iobagi. Curioase instrumente muzicale; un păun-liră, decorativ si el. Dar calul împăiat, din grota neagră (de lângă terasa ce dă într'un parc mucegăit) îmi păru grotesc, absurd — ca un idol care nu mai înfricoșează pe nimeni...

Stilul Rococo stăruie în străzi înclinate, cu cotituri cari înoesc perspectivele. Culori afumate ale caselor păstrează deasupra porții blazonul primului stăpân sau emblema breslașului. Alte străzi au un aer placid, cu fațade spoite ca niște jucării. In drum spre Primărie. Silueta lui Hus apare, impresionantă, fără nici un truc statuar. El pare reîntrupat, din flăcările rugului — și *merge* pe stradă, printre trecători cari îi ignorează totuși prezența. Mai sânt și azi oameni cari ar merita acelaș milostiv *o! sancta simplicitas!*, pe care Hus l-a rostit când o bătrână a sporit cu un braț de surcele flacările ce-l mistuiau...

Am ajuns în momentul când, din ceasornicul astronomic din turnul Primăriei, ieșeau acele marionete sacre cari (deasupra generațiilor ce se perindă în stradă) joacă un fel de pantomimă calendaristică, ritmată de sunete ce urcă din veacuri arhaice. Parcurgem sălile Primăriei: acea a Senatului pare invadată de o mulțime eroică, desprinsă din cele două tablouri mari cât peretele. Intr'o capelă, mormântul Legionarului necunoscut. Acelaşi cult cași al Soldatului necunoscut în toate Capitalele cutremurate de Marele-Războiu.

In apropierea primăriei, caut urmele Ghettoului medieval. O sinagogă e clădită peste alta devenită subterană. Un cadran cu cifre ebraice, pare că măsoară, în circuitul său perpetuu, destinul unui popor care supraviețuiește mesianic atâtor neamuri încăerate atâtor state ce se prăbușesc și se refac... Tânărul Radl mă zorește. Străbatem alte cartiere. Surprind pe fațade, unele pitorești, altele neutre, inscripții relevatoare: aci a locuit Smetana, musicianul; aci a scris Hiracek; aci, marele sculptor.... (n'am reținut numele). Dar am reținut acel respect pe care nu numai oficialitatea ci și poporul îl au față de slujtorii culturii și făurarii artei. Respect care, dacă se învecinează uneori de idolatrie, are însă acel fond solid al educației, acea practică a civilizației — care nu s'a extins încă până la păstorii slovaci din munții Tatrei — dar care e mai vădită în centrele mari ale Moraviei și Bohemiei, cultura germană (acea dinainte de războiu), isbutind să imprime accentul ei grav peste dârzenia și hărnicia Cehilor.

Ajungem în centru. Bulevardul Vaclavske ne dă o priveliște largă, somptuoasă, la capătul căreia — ca un sipet cu odoare și nestemate, se conturează în azur cupola muzeului național. Când intrăm la „Ambasador", zăresc la celalt capăt al bulevardului piramida retezată a Hradkinului: un amestec de ziduri prăpăstioase și grădini suspendate. Și, iată-mă desprins dintr'odată din cadrele trecutului, pentru ca în acest local capitonat, cu fotolii mătăsoase, cu mese înflorite și panouri Louis XV (lux pe care și-l poate permite azi orice antreprenor de cafenea), să mă regăsesc în actualitatea cu antene telegrafice și cu reporteri cari vânează noutatea. Sant între patru gazetari dela ziarele locale. Ca să le pot răspunde, trebue să precizez sensul întrebărilor lor. Căci acelaș cuvânt are altă resonanță când e rostit de un diplomat, de un ministru sau de un universitar decorativ. Eu nu sunt decât un om în căutare de oameni... Și fac confraților mei un mic curs asupra pacifismului activ. Confrații mă ascultă întâi nedumeriți, în cele din urmă amicali. Unul din ei își mărturisește gândurile, ținute în fundul conștiinței de tirania Tiparului mercantilizat. Am aflat mai târziu că numai redactorul dela ziarul oficios nu si-a putut plasa articolul. Totusi, cu câteva luni în urmă, președintele Eduard Beneș (pe atunci ministru de Externe), s'a grăbit să-mi scrie cu prilejul volumului meu *l'Internationale Pacifiste: „... Le sujet du livre incite, par son actualite et son extreme importance pour nous tous, ma plus vive curiosite. Très sensible à votre aimable souvenir"*... Dar, *pacea* nu este numai un pretext pentru „amabile amintiri". Oare va fi umplută odată acea prăpastie care desparte bunăvoința de voința activă, intenția de înfăptuire. ideia de gestul care o întrupează?...

EUGEN RELGIS

CLAUDIA BACALINICOV
Studii — aquarelă

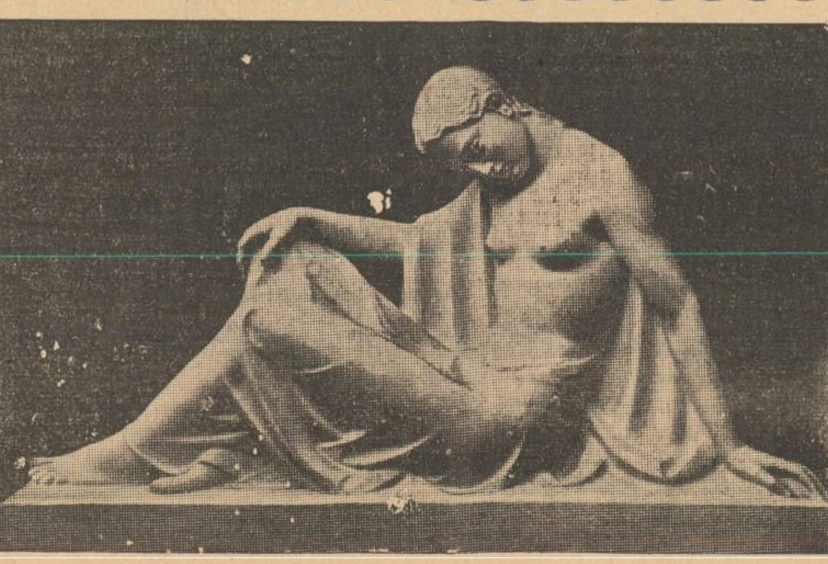
MEMORIILE UNEI PRINȚESE PRUSIANE

Sora ultimei împărătese germane, Principesa Frederich Leopold de Hohenzollern, Principesă de Schleswig Holstein, povestește într'un volum de memorii cele ce a avut de îndurat la curtea împărătească, măritată fiind cu un cadet din ramura Hohenzollern. Din aceste memorii se vede că a avut o spiritualitate destul de largă primind să se căsătorească în asemenea condiții, dar nu destulă putere de voință ca să se elibereze când situația a devenit intolerabilă.

Cu toate că a avut nenorocul să vadă murind înainte pe soțul ei și trei din copii, trăește azi o bătrânețe senină și liniștită. Ea trăește cu fiul ei cel mai mic în Elveția, făcând lungi plimbări pe bicicletă fără să scandalizeze pe nimeni, ca fiind un membru din familia imperială și fără acea supărătoare suită care să-i pândească orice vorbă spre a o raporta șefului familiei.

Impăratul era fără îndoială lipsit de tact față de ea. Ii critica în gura mare felul ei de a se îmbrăca și purtarea, îi impunea condițiile în care avea să-și ducă viața în căsnicie și căminul ei și-i luase dreptul de a se ocupa de educația copiilor ei. Era cu totul nedrept cu soțul ei și când a fost vorba să fie numit la un comandament la care femeia lui știa că are drept și unde era competent, a chemat un specialist de boli mintale să-l examineze.

Cele mai plăcute amintiri din aceste memorii princiare sunt, pentru ea, zilele petrecute în Anglia sub numele de „Frau von Hohenstein", printre oameni care nu-i cunoșteau rangul și titlurile adevărate.

VORBE... VORBE... VORBE...

O puritate a limbei nu există, nu poate exista. Puritate mai înseamnă și PAUPERTATE. Introducerea nouilor elemente însă, trebuie s'o prezideze tactul, măsura și o sonoritate aleasă: ceiace grecii vechi numeau CALIFONIE.

*

A fi sărac și a visa bogății nu cere un prea mare efort de imaginație. Adevărații poeți sunt milionarii avari care se cred în mizerie și reușesc să trăiască aevea.

*

Scrisul meu tinde spre amplificare, spre supra încărcare, până la confuzie. Scurtă și precisă, maxima este un refugiu, și în acelaș timp, o evadare din mine însumi.

*

Incepe prin a-i da dreptate și-l vei convinge mai ușor de nedreptatea cauzei sale.

*

Dela o vreme, bate un vânt de veselă demență: fiecare vrea să fie bufon. Adică să-și amuze contemporanii sau să-i preocupe. Aceștia sunt bufonii tragici, nefaști.

*

In orice depășire s'ascund ingratitudini.

*

Enorm e una, imens alta, grandios alta.

Atâtea lucruri le înțelegem pe dos și nu ne dăm seama, așa după cum numim APERITIVE gustările menite să ne potolească foamea.

*

Sub toate regimurile se poate face ceva bun. N'ai voie să dezertezi, subt pretext că nu-ți place democrația sau distatura.

*

Lăsați libere cărțile pornografice: poate se va vinde și vreuna de-ale noastre, printre ele.

*

Purificându-se, poezia se resfrânge.

*

Sunt oameni al căror climat normal e neantul. E foarte amuzant să-i vezi scoțând capul, agitându-se biruind, dominând o vreme. La cea dintâi lovitură de baston, însă, marioneta va reintra în cutie. Numai acest spectacol — și face să-ți cumperi bilet la teatrul vieții.

*

Sântem prea ocupați cu mâncarea c asă avem o intensă viață spirituală: sângele trebue să coboare mereu în ajutorul digestiei. Creerul e anemiat. Nu poate lupta singur cu puternica oștire a ficțiunilor.

*

Mâncăm prea mult. Nu ne ținem de vorbă. Cheltuim mai mult decât avem. Sântem plini de noi. Nu găsim merit altuia... Nu reacționăm împotriva nedreptății. Refuzăm munca. Și, ce e mai trist, nu vrem să recunoaștem că acestea sânt defecte.

*

Flori albe, albastre, galbene, roșii... Ca să nu semene cu ale, s'a făcut verde. Și floarea verde s'a pierdut în noianul frunzelor.

*

Hoțul se lasă furat. Solidaritate.

*

Tiranii antichității își alegeau oamenii pe tăiate, ca pepenii: Care nu era bun îl aruncau și care era bun îl mâncau.

*

— Acest literator și-a pierdut ființa cea mai scumpă; nu știu ce să fac ca să-i mai alin durerea...
— Dă-i-o la gazetă!

*

Nici în fața cele mai virtuoase soții a celui mai bun prieten nu vorbi de aventurile tale amoroase: gelozia femeilor e infinită.

*

Italia: țară bătrână, oameni tineri. Aiurea: țară tânără, oameni bătrâni.

*

Deosebirile dintre popoare sunt mai mici decât cele dintre generațiile aceluiași popor. Un francez de cincizeci de ani se va înțelege mai bine cu un german, un român sau un chinez de aceiaș vârstă, decât cu propriul său copil.

*

In mila noastră pentru morți intră și puțin din egoismul, disprețul bogatului pentru cel ce nu mai are nimic.

*

Mai puține lacrimi pentru scumpa ființă dispărută: păstrează câteva și pentru tine însuți, căci nu ți-e departe rândul.

*

Cum să nu-l desguste democrația care a ridicat oameni ca el?

*

Casa popei să nu fie mai mare ca biserica.

Popoarele primitive nutresc convingerea intimă că cel ce nu e hoț e prost.

*

La noi nu se pot petrece drame, fiindcă nu ducem nimic pân'la capăt. Sinuciderile și crimele sunt accidente. Fapte diverse...

*

Orice eliberare provoacă și o senzație de vid.

*

Sânt oameni foarte înzestrați, cari fac admirabil un lucru, dar nu-l reușesc, fiindcă l-au făcut alături sau în sens exact contrar de cum trebuia.

*

Numai oamenii urâți știu să se poarte cu femeile.

*

Are o muzicuță și cântă cu ea de-o viață întreagă.

★

Dar cântă la Paris și răsună tot Universul. Ce-i folosește omului de la Prilep formidabila-i orchestră?

★

Zilele grele trec mai greu decât cel intraripate. Să le mulțumim că ne-au prelungit viața, fiindcă dac'au trecut, zilele bune și zilele rele prețuiesc acelaș lucru.

★

Versul de teatru este, incontestabil, mitocanul poeziei. Dar nu poți câștiga bătălii numai cu vestalele...

*

Un slav cu farmecul proverbial m'a întâlnit pe rue de Rivoli și mi-a făgăduit cărți rare, cunoștințe interesante, cravate dela Londra și țigări de lux, pe cari mi le va trimite acasă în cel mult 24 de ore.

*

Dar a uitat să mă întrebe unde stau.

*

Unii cred că dacă sunt antisemiți și-au lichidat obligațiile față de Isus Christos.

*

Unii citesc numai cu ochii, alții și cu creerul, dar fără inimă. Și se mai plânge poetul, că n'ajung la inima lui!

*

Ce ne folosește mai mult? O carte cetită sau a fi trăită?

*

Deșteptăciune: inteligență alterată.

*

Plăcere: vițiu pe care îl stăpânim. Vițiu, o plăcere care ne domină.

*

Șueratul trenurilor e melancolic numai când te desparți de cineva; când aștepți, e plin de alegreță.

*

Suprema eleganță este să surâzi cu amabilitate, când oaspetele ți-a spart cel mai rar dintre pahare.

*

Cine umblă după doi epuri, ceva tot folosește: a învățat cărările pădurii.

*

Intre treizeci și cincizeci de ani, femeea luptă cu spaima îmbătrânirii. La cincizeci de ani a eșit învingătoare din această luptă și se instalează, definitiv, în tinerețe.

*

Lumina despetizează.

*

Până nu ne înjurăm odată bine, nu devenim prieteni.

*

Unii se laudă cu virtutea femeei lor ca și cum această norocoasă întâmplare ar constitui un merit al lor, personal.

*

Toate călătoriile sunt plictisitoare. Frumoasă este numai amintirea lor.

*

Șarpele nu-l ții legat.

*

Nimic nu scornește mai repede imaginația noastră, decât pretextele ingratitudinii.

*

In renunțări sunt, de multe ori, eroisme mai mari decât în cuceririle violente.

VICTOR EFTIMIU

EXPOZANȚI

Pictorul Bacalu

Ispita din Cișmigiu

Ii jucau cifrele în fața ochilor ca într'un danț îndrăcit. Coloane întregi se apropiau și se depărtau în ritm egal. Așa își închipuia el că trebue să fie lambeth-walk, dansul care a inebunit pe englezi și americani.

Petre Itescu părăsise biroul când înserarea învinețea totul. Iși petrecuse întreaga zi la serviciu. Luase un prânz frugal — câteva uscături cumpărate de servitor — lângă registrele deschise larg pe pieptul mesei-catedră. Era sfârșit de semestru și trebuia încheiată o situație. „Situațiile" astea contabile îl cam amărau. Mai ales acea din vară îi scotea, a doua ediție de sudoare, peste cea stoarsă din carnea lui de arșița lui Iulie.

Funcția lui nu era altfel grea. Monotonă ce-i drept, ucigătoare a personalității. Dar se deprinsese cu plimbarea stiloului între **Debit** și **Credit**, așa că lucra mecanic. Era o rotiță bine pusă la punct în angrenajul întreprinderii. Fusese cândva la Teatrul Național la reprezentarea piesei R. U. R. de Carl Ciapek, și văzuse roboții acționând. In clipele în care medita asupra lui însuși, Petre se compara cu eroii dramei scriitorului ceh. Și se temea de ceasul propriei lui răzvrătiri.

Buimac de numere — absracțiuni pentru el, realități binecuvântate pentru alții — care alergau după dânsul și în stradă, Petre umbla hai-hui pe ulițe. Nici-o țintă, nicio preocupare .

Când pe portița din Zalomit a intrat în Cișmigiu, o boare călduță, l-a întâmpinat. Petre respiră adânc, simți în fundul plămânilor aroma verdeței. In miresmele grădinii Petre își reveni. Pierduse pe drum, între piatră și asfalt, stolul de musculițe aritmetice. Contabilul rămăsese și el dincolo de grilaj, zvârlit, ca o haină netrebuincioasă, peste gard.

In fond, Petre era un romantic, un visător. Râvnise să devină scriitor și s'a împotmolit într'un birou comercial. Viața rezervă multora asemenea dezacorduri. Câte lucruri frumoase nu musteau în sufletul lui, gata să-și găsească expresia vieței! Mureau toate însă, cu grumazul sub povara condicelor masive dela birou.

Cu jocul luminilor răsfrânte, lacul prinde colorit de basm. Lebăda plutește colo, lângă țărm, gânditoare ca o îndrăgostită. Il așteaptă oare pe Lohengrin?

Aleele sunt încărcate de lume. Mai ales cele centrale, bătute de reflectoare, au tensiunea ridicată. Petre se strecoară prin mulțime cu sprinteneli de șopârlă. Trece acum pe sub arcada pomilor ce-și încurcă ramurile. E întunerec și nu deslușește bine, dar simte prezența perechilor înamorate pe băncile înșiruite marginal. E ciudă sau invidie sentimentul ce-l încearcă?

La 32 de ani, Petre n'a iubit încă. A avut, ca mai toți tinerii bucureșteni, „prietene". Fete drăguțe, prostuțe și ușuratece. Satisfacții i-au dat aceste legături, dar nici una nu l-a preocupat dincolo de întâlnire, niciuna nu l-a ridicat din plasa socotelilor contabile.

Citise în romane despre văpaia mistuitoare a dragostei. Nu de mult, un cunoscut al lui, un tinerel subțire, simpatic ,cu ochi albaștri, își găurise inima cu un foc de pistol, fiindcă-l respinsese o fată. Petre n'a fost învolburat până azi de flacăra ce-ți face viața incandescentă. Ii era străin fiorul marei iubiri. Poate că viața grea pe care o duce, grija continuă de ziua de mâine, realitatea materială ce-l îngenunche fără răsuflu, l-a ținut departe de menirea sfântă a tinereței. In seara asta călduță, în Cișmigiul cu decoruri romantice, șușoteala de pe băncile pitite sub gene de umbră, ațâța în el atâtea năzuinți adormite. Simțea adunându-se din gânduri, din carne, din visuri, dorul unei împliniri.

Petre a trecut podețul rustic cu balustrade din arțar. Cotește pe aleea ce părăsește lacul și se îndreaptă spre palatul Crețulescu. Merge alene, ca drumețul fără țintă, nepăsător de curgerea timpului. Peisagiul e scăldat aci în lumină și deci rar populat. Dintr'o alee lăturalnică a intrat o femee. Pășește agale în fața lui, legănându-și trupul într'o ondulație armonioasă. Petre examinează linia mlădioasă a siluetei fine ,peste care e turnat impecabil un tailleur negru. O vulpe argintie, diagonală, spumoasă, adaogă un amănunt de distincție. Privirea coborîtă descoperă gamba frumos arcuită și glesna subțire, de căprioară. Petre e subujgat de această nălucă. iI întregește imaginea cu trăsături angelice, de-o puritate imaterială. E întruchiparea visurilor lui, înghesuite — de pumnul aspru al realităților — sub ce-i este îngăduit. Petre nu mai e călător fără țintă. Umblă pe urmele nălucii, ca sub puterea unei vrăji.

Petre nu e un timid. Totuși, nu îndrăznește să-și iuțească pasul ca s'o ajungă, să-i vadă chipul, să-i vorbească. Ii e teamă că apropierea ar putea să-i spargă năluca, s'o risipească.

Femeia simte că e urmărită. Nu s'a oprit, n'a întors capul, nu și-a accelerat mersul, dar a schițat cu umărul stâng un gest, abia perceptibil. Nu era un act de respingere, ci unul de indiferență.

Drumul se încolăcea iarăși, în jurul lacului, în fața cazinoului. Un front de scaune privea spre peisagiul venețian, ascuns ici-colo de tufișuri de liliac. Femeia în negru s'a oprit la capătul frontului, și s'a așezat. Petre, în virtutea inerției, și-a continuat drumul, fără să-și ridice măcar ochii. A fost drumul auto-dojenirilor amare, al strigătului, împotriva insuficiențelor tolerate. Când circuitul parcurs l-a adus iarăși în fața scaunelor ce-i îmbrățișau năluca, pinteni interiori i-au îmboldit curajul.

— Imi dați voie? Fără să aștepte vreun răspuns, Petre desdoi din arc fundul scaunului și se așeză alături de aceea care-l atrăgea.

Doamna retrase puțin cotul, ca să evite o ciocnire a brațelor.

Tăceau. O pauză lungă, în care Petre își privi cu coada ochilor vecina. N'a putut să-i vadă chipul, fiindcă un văl negru îi acoperea fața.

E în doliu, gândi Petre. Femeile în doliu au pentru el o atracție în plus. Vălul negru e steagul unei suferințe sufletești. Și cine suferă, e mai gingaș, mai duios. Niciodată nu i-au plăcut femeile voinice, rumene de sănătate și voioase. Acestea îi apar vulgare, anoste. O femee palidă, suplă ,melancolică, te îndeamnă s'o sprijini, s'o mângâi, să fii delicat. E probabil ecoul dispoziției lui poetice această preferință pentru fragil și maladiv.

Muzica militară dela cazinou cântă „Traviata". Opera aceasta, deși arhicunoscută până la banalizare, impresionează totuși pe Petre de câte ori o aude. Accentul sfâșietor al Violettei, când Gaston, neștiutor de jertfa ei, îi svârle pumnul de bancnote în față și o insultă în public, îi umezește genele.

Vecina de bancă și-a scos batista din poșetă și pe sub văl a dus-o la ochi. Așa dar și dânsa a fost mișcată de melodie. Petre își spune că n'a greșit când a presupus un suflet gingaș, în acest corp mlădios. Cât n'ar da el să-i vadă ochii limpezi! Batista desfăcută a răspândit parfum necunoscut lui Petre. Mirosul lui îl învălui ușor și-l leagănă în miraj. De când aștepta Petre femeia fină, îmbrăcată în mătasă, scăldată în parfum și sensibilă ca mimoza! Acum destinul i-a adus-o în cale, e lângă el. Un cuvânt, un gest, și visul poate căpăta contururi de real. Dar paralizat, cu gâtlejul uscat, Petre nu poate articula la nimic.

De mai bine de o oră, Petre și Năluca lui stau alături, blocați fiecare în simțirea și gândurile proprii. De pe frontul lor au plecat mulți; rândul de scaune cu fundurile ridicate seamănă cu o gingie văduvită de dinți.

Năluca se uită la ceasornicul brățară, duce brațul la ureche, ascultă — parc'ar fi medicul aplecat pe pieptul pacientului — și apoi întreabă:

— Cât o fi ora? Ceasul meu a stat.

Petre sare dezordonat, își caută în buzunar ornicul pe care-l are și el pe braț, își revine, se uită la minutare, bâigue precipitat: 10 și un sfert.

— Să plec. E târziu...

— E numai 10 și 12, rectifică Petre. Mai stați.

— Să stau, de ce?

— Vă rog eu. Vă așteptam de mult...

— Mă așteptai? Și un râs, ca o scuturare de clopoței, răsună. Vocea avea tocmai timbrul de cristal, pe care Petre îl bănuise. Numai o imagine de înger putea scoate sunete atât de pure.

— Trebuia să veniți. Visul meu nu putea muri fără să-și găsească întruchiparea.

— Trebuie să plec. Și Năluca se ridică hotărîtă.

— Nu, strigă Petre, apucând-o de mână.

— Ești îndrăzneț.

— Te iubesc.

— Dă-mi drumul să plec. Și Năluca se zbate ,dar strânsoarea lui Petre e puternică.

— Nu vei pleca, până nu-ți voi vedea ochii, până nu mă voiu oglindi în apa lor .

— Ești nebun, aiurezi.

— Te rog, ridică vălul.

— Nu se poate, nu vreau.

— Ridică-l! Altfel...

— Violența își va primi pe loc pedeapsa.

Insetat să se adâncească în visul lui, Petre nu se sperie de amenințare. Dădu la o parte vălul și rămase împietrit: o față hidoasă, roșie-vânătă, pe jumătate mâncată de lupus, rânjea la el.

Vălul căzu la loc ,acoperind imaginea de apocalips.

—Mă lași să plec acum? întrebă glasul îngeresc, care articulă și o dojană blajină! Te-am avertizat că vei fi pedepsit. Așa sunteți bărbații. Vă ucideți singuri iluziile, vă distrugeți fericirile, fiindcă vreți să le pipăiți, să le stăpâniți.

In sufletul lui Petre se învălmăși o zbuciumare haotică. Așa trebuie să se fi petrecut în măruntaele pământului, când globul își căuta forma, echilibrul.

O clipă de zguduiri prețuind cât un veac de frământări și apele sufletului se așezară.

Petre își regăsi calmul.

Cu accentul unei sincere politeți, el spuse:

— Imi dați voe să vă conduc, Doamnă?

A. MUNTE

Așteptând vizite

De când făcuse vizită Directorului General, Ionel Lăzărescu nu mai avea liniște în casă. Exagerat de sensibilă la orice titluri de mărire, Lenuța, soția sa, la ideea acestor noui relații se turburase de tot. Pentru advocatul Lăzărescu era un lucru știut că în preajma așteptării unor noi mosafiri, toate rosturile casei sunt răsturnate, dar parcă niciodată nu fusese ca acum. Chiar de a doua zi după ce luase ceaiul la d-na și d-nul Calonfir, casa intrase în fierbere: mobila din dormitor unsă cu spirt denaturat amestecat cu untdelemn; cea din sufragerie, — fiindcă nu mâncau în ea — lustruită cu trei rânduri de flanele; sticlăria din vitrină, tacâmurile, totul trecuse prin mâna sa grijulie, pe sub ochiul său atent.

Din când în când, întrerupându-se, întreba:

— Ce spui Ionel, au să vie sigur Duminică, ca să știu să mă pregătesc? S'ar putea să vie și Joi — se sperie singură.

N'avea nici o grije, ai tot timpul : nu vine până Duminică. Și nu-i mai vedea așa de mari, că nu sunt.

— Așa spui tu de toată lumea, da n'ai văzut ce casă au și ce lux? Parcă mi-e și rușine cu mobilele și cu covoarele noastre.

Și ca să nu se mai vadă așa zisele lipsuri, hotărâse, ca deobiceiu, să puie în valoare ceea ce socotea că are mai de preț în casă.

Ajunsă la acest stadiu al preparativelor știa sigur că va înfrunta ironia și opoziția soțului său, dar nu se dădea învinsă și întotdeauna sfârșea prin a avea câștig de cauză.

— Lenuțo, de ce n'ai lăsat serviciul de înghețată în casetă și l-ai împrăștiat în vitrină! — se mira el.

— După ce că nu-l avem decât pe el de argint, să mai stea și îngrămădit să nu se vadă de loc.

— Lenuțo, ce e expoziția asta de lucru de mână? Dacă vrei să știe lumea că brodezi alegeți ceva, ce crezi că e mai frumos, și acopere o măsuță, un bufet, dar nu așa, parcă le ai de vânzare.

— Crezi că, dacă talentul meu n'are nici o trecere în ochii tăi, așa e la toată lumea? Da, ce e mai de preț ca lucru de mână! A! am uitat, cărțile. Câte lucruri nu mi-aș fi făcut eu cu banii băgați în cărțile tale. Măcar dacă m'ai lăsa să le așez cum știu eu...

Dar acesta era un teren unde accesul îi fusese întotdeauna interzis. In toate celelalte privințe — cu toate că cuprins de-un sentiment de desgust pentru parvenitismul soției sale — ceda, dar în odaia sa de lucru, advocatul Lăzărescu, nu admitea niciun fel de imixtițiune.

Sau, tocmai aici, găsea Lenuța Lăzărescu, că de data asta, mai mult ca oricând, este cazul să-și arate ingeniozitatea.

Incercase să fie diplomată:

— Iony drag, nu ți se pare că s'a încovoiat la mijloc biblioteca? Nu vrei să-ți ajut să rărim cărțile?

— Și unde să le punem? Doar s'aduci din pod etajera de mahon.

Speriată la gândul să vadă în odaia sa de primire — pe care dintr'un abuz de autoritate conjugală, advocatul o desemna sub numele de „Camera mea de lucru" — mobila aceea coscovită și schioapă, schimbase discuția.

Dar, apropiindu-se ziua excepțională, se hotărî la un atac mai direct.

— Ionel, trebue să 'ncercăm s'ascundem prin ceva aspectul învechit al lucrurilor. Pe dincolo am făcut ce-am putut, nu pot lăsa în părăsire tocmai odaia asta.

Cu toate că știa unde vrea s'ajungă, soțul se făcu că nu'nțelege pentru a evita o discuție ce începea cu amenință și sfârșea cu lacrămi.

— Lasă, dragă, nu te mai frământa că nu sunt atât de vechi. Nici n'aveau când să se'nvechiască: nu sunt nici cinci ani de când le-am cumpărat.

— Uiți se vede cât am dat pe ele, și de unde le-am luat. Strada Carol nu e Calea Victoriei.

Jicnit, soțul începu să-și piardă răbdarea.

— Și în definitiv ce vrei? să dau fuga să cumpăr altele ?

— Nu, Ionel, n'am zis asta. Să mă lași numai să așez cum știu eu cărțile și să vezi dacă nu e altă odaie — se roagă, afectând, Lenuța.

— Ce ai tu cu cărțile mele? De câte ori ți-am spus să nu le confunzi cu broderiile tale.

— Te rog, Ionel, lasă-mă numai odată. Ei ne-au speriat cu luxul, trebue să-i speriem și noi cu ceva.

„Femeile astea! Ce scop au relațiile lor: să sperie, să sfideze, să uimească" observă, desamăgit, Ionel Lăzărescu

— Să știe că dacă n'avem argintărie și cristaluri, avem în schimb cărți, își expune — neperturbată de tăcerea și privirea soțului — punctul său de vedere special, în care cărțile jucau rolul unor neamuri sus puse, de al căror nume te slujești, ca să impui, dar cu care nu ești în relații.

— Și cum le-ai așeza, dacă ar fi după tine? o întrebă — curios deodată să sondeze până în adâncuri prăpastia care-l despărțea de soția sa.

— Cum? mă lași să-ți arăt? — se grăbește, radioasă, Lenuța.

— Nu! nu! spune întâi și demonstrația mi-o faci pe urmă.

— Intâiu golesc măsuța de reviste: toată lumea cumpără reviste. Pe urmă le aduc pe celelalte două din sufragerie și le așez așa ca privirea să cadă de-a-dreptul pe ele. Și le ocup cu cărți. Pe una romane, pe una poezii, și pe una știință de care-ți place ție.

Adică nu. Mai bine le așez amestecate; dacă nu-și mai schimbă locurile? atunci au să creadă că noi *citim* numai poezii, sau numai romane, sau numai filozofie.

Ce spui Ionel, mă lași? — întrebă, înfierbântată de-o asemenea perspectivă.

— Nu, mulțumesc, refuză înăbușit soțul, turburat de ideea divorțului, care i s'a înfipt în creer.

SANDA POPESCU

Din flautul de jad *)

— Traduceri din poezia chineză —
de AL. T. STAMATIAD

FLORILE

Obosit de citire, am adormit cu capul pe o mână.
Prin fereastra uitată deschisă,
Duse de vântul ușor,
Florile au intrat în odaie și m'au acoperit.

REVERIE

Astăzi, afară e senin;
Pe apă, nenumărate flori înfloresc în dezordine.
Bătrânii satului, cu iubire, mi-aduc flori,
Și-o pereche de fluturi le 'nsoțesc.

TESTAMENT

Știu bine că totul e zadarnic după moarte!
Cât e de trist să nu-ți poți vedea țara 'ntregită!
Când armatele regale vor recuceri Nordul,
Nu uita să mi-o spui la ceremonia străbunilor!

ISVORUL

Oglinda lacului strălucește, largă de-o jumătate de pogon.
Splendoarea cerului și umbra norilor se-oglindesc rând pe rând.
Intreb lacul de ce strălucește atât de puternic.
— „Apele isvorului care îmi dau viață, mă fac să strălucesc!"

*) Din volumul: *„Din flautul de jad"*, sub tipar.

Iubitele lui Danton

D-na Roland nu putea suferi pe Danton „pentrucă era ciupit de vărsat și vulgar". Tot astfel și Madame de Buffon, metresa lui Philippe d'Orléans care spera să reia tronul cu ajutorul lui Danton, fiind împinsă de acesta și trebuind să caute a seduce cu grațiile sale pe teribilul plebeu, nu-și poate ascunde repulsia pentru ființa vulgară și chipul lui urît.

Temperamentul său aprins nu l-a împiedicat de a fi un soț credincios și plin de dragoste, după cum nici chipul său urît, ciupit de vărsat și botul deformat de coarnele unui taur, nu l-a împiedicat de a avea aventuri și de a fi iubit de ambele sale soții.

Din 1898, există o statuie a lui Danton, tocmai în locul în care s'a instalat Danton la 1787, cu tânăra sa soție, Gabriela Charpentier, tovarășa fidelă din anii furtunoși ai Revoluției. Ea a murit însă în 1793, pe când soțul ei cutreera Flandra, tocmai când era el mai mulțumit de succesul misiunii sale. Primind trista veste, Danton plecă spre Paris ca împins de vijelie, mânând nebunește și omorînd caii de poștă. Totuși trecuseră opt zile de când soția sa fusese îngropată. El stărui să fie desgropată și, deși intrase în descompunere, se aruncă asupra cadavrului, acoperindu-i fața de sărutări, urlând de durere. Pentru a păstra amintirea ei materială ceru să i se facă un mulaj.

Dar, cu toată durerea pentru moartea Gabrielei, după patru luni se recăsători. La 13 Iunie 1793, se celebră cununia sa cu Luiza, o fată de 17 ani, frumoasă, grațioasă și instruită. E adevărat că ea fusese aleasă de Gabriela pe patul de moarte pentru a o înlocui în viața lui Danton.

Danton, la început, nu a voit nici să audă de o nouă căsătorie. S'a închis în cameră timp de trei săptămâni, apoi s'a aruncat cu furie în lupta politică. Dar reintrând în viață, s'a lăsat ademenit, s'a îndrăgostit până în cele din urmă, renăscând la viață. Părinții fetei nu erau bucuroși să o dea în căsătorie acestui certat cu oamenii și cu Dumnezeu. Au cerut căsătorie religioasă, preotul nu a consimțit să facă ceremonia, care până la urmă a fost celebrată clandestin de un preot revoluționar.

Danton

Biografii lui Danton se întreabă dacă Luiza a iubit pe omul acesta, care avea dublul vârstei ei, era greoi, burtos și părea mult mai bătrân decât era. Se pare, însă că Danton a știut să o cucerească și că în cele zece luni de căsătorie, Luiza a fost fericită.

Dar Danton? Morocănos, obosit, el părea că nu se gândea decât la tânăra lui fericire. Când putea scăpa, fugea la Sèvre, la tatăl primei sale soții, care primea prietenește noul menaj al fostului său ginere.

In Iulie, acelaș an, Danton e îndepărtat din comitetul „Salut Public" dimpreună cu prietenii săi. Dar lucrul îl lasă indiferent. El nu trăește decât în dragostea lui, bătându-și joc de Robespierre, „pedantul acela al virtuții", „omul fără inimă și fără virtute". Cade bolnav. Ingrijit de soția sa se face bine. La 13 Octombrie, cere un concediu dela „Assemblée" pentru a se intrema și pleacă la „Arcis-sur-Aube", locul său natal cu tânăra sa soție. Liniștea sa e însă brutal turburată. Un compatriot, crezând că-l dă o veste bună, îi aduce un ziar în care e anunțată executarea mai multor girondini, dușmanii săi:

— Veste bună? exclamă el, răzvrătiți? Dar nu suntem oare noi toți niște răzvrătiți? Toți merităm moartea, nu numai ei, și vom avea toți ceiași soartă, unii după alții.

Profeția lui s'a realizat.

La 9 Germinal a fost arestat, iar la 16 Germinal, firava sa nevastă-copil, își plângea soțul, alături de Lucie Desmoulin care și-l jelea pe al său.

ARTISTELE NOASTRE

Marietta Deculescu

AVENTURA VENEȚIANĂ

Auzise că Veneția ar fi cel mai frumos oraș din lume. In albumul cu fotografii al unei vecine — Venețiană rătăcită pe malurile Dâmboviței — întrezărise splendorile orașului etern, iar la cinematograf admirase decorul faimosului Lido, decor ce adăpostise idila unor eroi americani.

Crezuse că niciodată nu-i va fi dat să meargă la Veneția. Era sărac și ca atare nu putea decât să-și câștige o existență modestă de funcționar umil.

Dar patima Veneției îi creștea în suflet și, de dragul ei, învățase italienește.

Și fiindcă avea o voce mică dar plăcută de tenor, cânta canțonete napolitane și mai ales barcarole..

Inchidea ochii și i se părea că alunecă într'o gondolă pe Canalul Grande..

...Inaintând ușor pe valurile liniștite, gondola spinteca tăcerea. In depărtare, trecea câte un motoscaf plin de excursioniști, iar cântecul vre-unui gondolier părea un refren dintr'o altă lume, din aceia a visului ce-ți înflorește în suflet, după un film de cinematograf.

Mircea Baldovin nu putea desprinde realitatea din haosul închipuirii. Atât de mult dorise să vadă Veneția și să vie în cetatea Dogilor, încât acum nu putea pricepe că visul se realizase. Credea că trăește încă în lumea himerelor sale, în loc să-și dea seama că un simplu fapt divers — moartea unei rude bogate și foarte îndepărtate — contribuise la atingerea unui ideal pe care îl socotise irealizabil.

Plecase cu gondola dela Santa Lucia și trecuse de Ca'd'Oro, îndreptându-se spre Ponte del Rialto, când la fereastra unui vechiu palat zărise chipul unei fete încântătoare. O clipă numai, dar fusese de ajuns ca să se îndrăgostească de ea! Atmosfera de basm contribuise la aceasta: noapte feerică, luna romantică și stelele fotogenice.

— Al cui e acest palat? îl întrebase pe gondolier.

— Al Dogelui Barbarigo. Datează din anul 1488, răspunse italianul

— Dar acum locuește cineva în palat?

— Câteodată marchiza Barbarigo, ilustra descendentă a Dogelui. Stă mai mult în străinătate. Arareori vine pe la noi. E o fată mândră de arborele ei genealogic, și strâmbă din nas de câte ori o cere cineva în căsătorie. I se pare că nu-i nimeni destul de nobil pentru ea. Asta o să moară fată bătrână! Ha-ha-ha!"

Și gondolierul începu să râdă în hohote, încântat de propriul său spirit.

Din ziua aceia, Mircea trecea mereu prin fața palatului. Uneori avea norocul să-și zărească dulcineea stând la fereastră; alte ori nu.

Intr'o noapte, înarmându-se cu îndrăsneală, i-a făcut o serenadă. Cu ghitara în mână, ridicat în picioare în gondolă, cu o capă tip 1830 aruncată pe umeri și cu vocea înălțată spre stele, a cântat una din acele canțonete al căror secret îl știu numai napolianii sau oamenii îndrăgostiți.

O perdea s'a dat într'o parte. Chipul fetii a apărut. Ea parcă a surâs și totul a dispărut din nou ca într'un vis...

Primul pas era făcut. O complicitate tacită s'a născut între cei doi tineri. La aceiași oră când Mircea apărea cu gondola, perdeaua se dădea ușor într'o parte, atât de ușor ca și cum ar fi mișcat-o vântul. Dar Mircea pricepea că altcineva decât vântul o mișcă.

In palatu-i de marmură și cristal, descendenta Dogelui, marchiza Barbarigo stă și cugetă la hotărîrea pe care a luat-o în pripă. Parcă acum regretă ceiace a făcut. Dar e prea târziu. Să-l cheme înapoi pe Giacomo? a plecat de mult cu scrisoarea și probabil că a și predat-o.

Marchiza Barbarigo se privește în oglindă. E încă tânără și frumoasă deși are riduri la ochi, iar obrajii au aspect veștejit. Nimeni însă nu i-ar da 40 de ani, cu toate că marchiza îi are, căci s'a născut în secolul trecut.

Savante îngrijiri cosmetice o fac să pară tânără, noaptea, când e fardată, îmbrăcată somptuos și apare la lumina orbitoare a saloanelor de recepție sau a sălilor de joc din cazinourile cosmopolite. Dar ziua, la lumina soarelui, sau când se simte tristă, descurajată, reflexul tineresc îi dispare din pupile și atunci pare ceiace este în realitate, o fată bătrână de 40 de ani.

Marchiza suspină, își pudrează fața, își dă cu roșu pe buze, iar cu câteva picături de beladonă își întărește strălucirea ochilor.

Va veni oare, sau nu va veni? That is the question, se întrebă shakespeare-ian descendenta dogelui.

E aproape de miezul nopții. Gondola înaintează ca o umbră pe marele Canal.

La lumina lămpii de buzunar, Mircea recitește scrisoarea:

„Domnule,

„Dacă într'adevăr ești cavalerul pe care mi-l închipui cavalerul visurilor mele, cavalerul fără frică și fără prihană, vino singur când va bate miezul nopții, la Ponte del Rialto. Vei vedea acolo o gondolă care te așteaptă. Gondolierul te cunoaște. Lasă-te condus. Fericirea d-tale și a mea depind numai de discreția și docilitatea de care vei da dovadă.

„Aceia care te așteaptă".

Intâi crezuse că e o glumă de prost gust.

Dar cine oare să-și permită o astfel de glumă?

Nu-l cunoaște nimeni aci. Și apoi, într'un oraș de basm ca Veneția, totul e permis.

Concediind gondolierul, Mircea se îndreptă pe jos spre locul întâlnirii cu marea aventură.

Marchiza își continuă monologul interior: Oare n'a făcut un gest necugetat, scriindu-i? Poate e un laș și nu vine. Dar dacă totuși vine? Dacă e un flecar, un fanfaron?

Totuși nu regretă că i-a scris. De măritat nu se mărita niciodată cu vânătorii de zestre de la Lido, Deauville, Biaritz, Juan-les-Pins sau Cannes.

Și chiar dacă ar iubi-o într'adevăr unul din acei tineri, numele și sângele ei sunt prea vechi pentru a le amesteca cu un produs plebeian.

Miezul nopții bate la vechiul orologiu din camera armurilor florentine.

Giacomo nu mai vine.

Dar la douăsprezece și jumătate o gondolă se oprește în fața palatului Barbarigo.

Scările de marmoră răsună de pașii lui Giacomo și ai lui Mircea care înaintează nesigur.

Când cerberul îi liberează ochii, Mircea îi închide o clipă orbit. Orbit de luxul încăperii — viziune din O mie și una de nopți—, orbit de luminile lampadarelor de Murano și orbit în fine de strălucitoarea frumusețe a femeii care îl întâmpină. Și, supremă fericire, gazda lui de astă noapte, femeia care i-a trimes biletul, nu este alta decât fata dela fereastra palatului Barbarigo!

Noaptea de voluptate le-a cununat trupurile și le-a logodit inimile într'o supremă biruință a tinereții și a dragostei.

In zori, înfrânt de oboseală și legat de frânghiile invizibile ale unui somn artificial—narcotic picurat de marchiză în cupa cu vin — Mircea doarme în patul cu coroană patriciană și cu leul heraldic al Veneției.

„E atât de frumos și de tânăr! Mi-e milă de el! cugetă marchiza, privindu-l și mângâindu-i părul.

„Dar să nu mă las înduioșată. Ar fi prea tragic dacă aș începe să-l iubesc. La început toți bărbații sunt blânzi și buni, dar apoi devin mai răi ca fiarele"...

Afară, zorile începeau să albească geamurile.

Marchiza Barbarigo strigă:

— Giacomo, unde ești?

O stârpitură, cu trup de Quasimodo, își făcu apariția, așteptând ordinele.

— Ia-l de aci, spuse descendenta dogelui cu o voce aspră, dar ai grijă să nu te vadă nimeni. Aruncă-l acolo unde e mai adâncă apa, ca nimeni să nu-mi afle vreodată taina...

Alexandru Bilciurescu

TRICENTENARUL LUI JEAN RACINE

de JEAN PREVOST

Jeane Racine s'a născut la Festé Miton în Decembrie 1639. Trebuia să fie preot și a devenit om de litere. In istoria literaturii franceze găsim numeroase întâmplări de felul acesta. Astfel Descartes, La Rochefoucauld, Saint Simon, Vauvernargues, trebuiau să fie militari, Montaigne, Corneille, La Fontaine, La Bruyere, Boileau, Voltaire, Montesquieu, trebuiau să fie magistrați și avocați, însfârșit sunt numeroși aceia cari trebuiau să aparție bisericii. Și toți au devenit oameni de litere..

In secolul al XVII-lea, Bossuet și Fenelon, Racine trebuia să aparție bisericii.

După părerea noastră, în această întâmplare se găsește origina și explicația dramaturgiei raciniene. Celălalt mare dramaturg francez, Corneille, a fost avocat. El a creiat o dramaturgie elocventă, strălucitoare. Era un om care s'a bucurat de un succes desăvârșit în viața, în cariera, în afacerile publice. Racine, dimpotrivă, a fost crescut într'un mediu de mare sobrietate, de oameni cari erau duhovnicii altora sau chiar proprii lor duhovnici. De aici, opera lui magnifică, unică în teatru este străbătută de o mare luciditate interioară. In teatru, în mod obișnuit, personagiile se apără. In teatrul racine-an dimpotrivă se acuză. Este o deosebire fundamentală, care arată originile acestei dramaturgii: confesiunea. Cu **Andromaca** începe gloria lui Racine. Subiectul a fost luat după tragedia lui Euripide dar, firește, complectamente schimbat. Niciodată un grec n'ar fi putut imagina un conflict în care o femee să domine cu atâta putere.

Britannious, al doilea triumf al lui Racine, a fost prelucrat după tema lui Tacitus, care a văzut atât de sumbru natura umană. Racine îi adaogă o cruzime savantă. Această istorie a lui Neron care-și otrăvește întâiu cumnatul și care-și va otrăvi apoi și pe propria-i mamă era de o mare actualitate în Franța secolului al XVII-lea; reginele Medicis au adus cu ele și pe otrăvitorii lor. Obiceiul acesta macabru prinsese rădăcini. Chiar Racine, n'a fost el însuși compromis în procesul otrăvitoarei Voisin ?

După cum Macbeth este considerat ca o culme a tragediei elisabethiene, după cum în cele mai frumoase piese spaniole ne înfățișează dragostea transformată de gelozie într'un fel de închizitii ascetică, tot astfel Racine atinge cu **Berenice** culmea tragediei clasice: o intrigă fără proporții tratată în cinci acte și numai trei personagii. Dar câtă analiză cuprind aceste cinci acte!

Totuși un lector străin s'ar putea întreba dacă Racine n'a putut născoci el însuși o intrigă sumbră, puternică și cu un desnodământ sângeros. Răspunsul îl găsim în **Baiazet**, o dramă a geloziei orientale, ca și Othello, o dramă de serail scrisă după o întâmplare contemporană, într'o formă de-o simplitate clasică.

Nu odată am căutat să înfățișez publicului american sau englez, frumusețea versurilor din *Mithridate* și *Iphigenia*. Dar, trebue s'o mărturisesc, aceste versuri sunt aproape intraductibile. Chiar Goethe și Schiller n'au putut să tălmăcească frumusețea versului racine-an. Versul, stilul marelui poet dramatic este o minune de nuanțe, de lumini și mistere, de o precizie care amintește basoreliefurile Partenonului și statuile lui Donatello.

Psihologia modernă, chiar și psihanaliza se oglindesc în **Phedra**. Și de data aceasta subiectul tragediei sale este luat după Euripide. Dar pe când Euripide a vrut să ne înfățișeze inocența unui tânăr, Racine, subliniind și adâncind conflictul dintre Theseu, fiul său și Phedra, incestuoasa Phedra, ne-a scos la iveală toți monștrii cari mișună în iconștientul nostru, al oamenilor.

Bineînțeles aceasta în forma cea mai desăvârșită și mai pură.

D'abia în **Esther** mulți ani mai târziu, Racine va căuta să zugrăvească inocența, într'o prezentare strălucită, atât de strălucită, încât forma estompa cu totul fondul.

Acesta este oare țelul artei clasice? Nu! Racine, pătruns de postulatele acestei arte scrie **Athalie**, o altă tragedie biblică, o adevărată capo d'operă în care găsim o frescă a societății umane un conflict puternic și zguduitor între ideal și realitate.

Aceste două forțe au deopotrivă un caracter de universalitate astfel că întrupate în două mari talente dramatice pot menține un echilibru stabil în sufletul spectatorului.

Sarah Bernard și Albert Lambert excelau în rolurile Athaliei și Joad. De altfel acest echilibru perfect între extreme, această obiectivitate este una din caracteristicile teatrului racine-an.

Actorii purtau la curte sau la Paris ,pe vremea lui Racine, costumul contemporanilor ,iar după obiceiul timpului, o parte din spectatori luând loc pe scenă, antichitatea, depărtarea în timp și în spațiu nu părea decât un pretext. Se căutau aluzii, se atribuiau intenții pe care Racine nu le avusese. In orice caz, ceeace se căuta, era omul, omul etern, acelaș pe vremea lui Euripide ca și pe vremea lui Racine.

Acest public care trăia în mijlocul intrigilor și pasiunilor deslănțuite, cunoștea fără îndoială toată gama sentimentelor și ascunzișurile inimei. Și tocmai publicul acesta l'a consacrat pe Racine, cel mai puțin „teatral" dintre toți autorii dramatici și cel mai profund cunoscător al sufletului omenesc.

MOARTEA LUI ARHIMEDE

de ȘTEFAN TITA

...Trupele lui Marcellus pătrunseseseră în sfârșit în cetate. Siracusa căzuse. Trei ani ținuse asediul, un asediu neînchipuit de greu în care au pierit nenumărate trupe și vase romane.

Cu ajutorul oglinzilor lui Archimede cari adunau și resfrângeau razele și căldura solară, Siracusienii izbutiseră să incendieze dela distanță corăbiile de lemn ale Romanilor.

Dar vicleșugul a fost mai puternic decât strategia și rezistența. In cele din urmă Siracusa căzuse. Corăbiile ancorară de coastă și trupele năvăliră în cetate.

Era pe vremea celui de-al doilea războiu punic pornit din ambiția fără margini a Romanilor de a stăpâni Sicilia.

Anibal, conducătorul Cartaginezilor încercase să elibereze insula pe care aceștia o pierdură în cursul primului războiu punic. Și izbutise! Acum însă după asediul îndelung al lui Marcellus recădea sub stăpânire romană.

Străzile vuiau de zgomot. Sub cupola cerului se desfăcea lâna de fum a incendiilor: ardeau case și cartiere întregi.

Trupele împânziau cetatea, năvăleau prin case, scotoceau, căutau cu frenezie. Siracusienii erau uciși fără milă. Cadavrele lor împiedicau trecerea. Cea mai mică împotrivire, o cât de slabă rezistență erau reprimate în sânge.

Pentru cuceritori viața își pierduse sensul. Era delirul victoriei.

Căutau vin, mâncare, aur și femei, răsplata unui îndelungat și cumplit asediu. Ucideau din plăcere și fiecare nou cadavru stârnea veselia și râsul centurionilor.

In vâltoarea aceia în care instinctele răbufneau animalic, pe străzile pe cari se grămădeau hoiturile rătăcea un bătrân cu ochii limpezi și mirați de copil.

Nu vedea pe nimeni în jurul său și nu auzea tumultul care cutremura văzduhul.

In freamătul acelei mulțimi delirante el rătăcea singur și senin. Era Arhimede, marele învățat și înțelept Arhimede. Mintea lui era un tezaur mai de preț de cât aurul lumii.

El ajutase regelui Hieron să-și afle liniștea, el ajutase oamenilor să-și afle mulțumirea.

De două zile nenumărate întrebări îi iscodeau mintea. Rătăcea frământat de deslegarea lui care trebuia să aducă și mai multă mulțumire și înțelegere pe pământ.

Cum ar fi putut să audă gemetele muribunzilor și răcnetele biruitorilor când auzul lui căuta să prindă, să descifreze susurul inspirației?

In el coborâse o mare, o necuprinsă așteptare. Trăia clipe de supremă fericire: în curând va afla deslegarea! Da. Atunci oamenii vor fi cu adevărat mulțumiți. Le va dărui cheia cu care vor putea deschide poarta fermecată a unui traiu lipsit de griji. Deodată, la o răscruce de drumuri Arhimede este oprit. In fața i-a răsărit o namilă de om: un centurion cu coif și în ținută de războiu.

O mână grea pe umeri și o întrebare îi opresc pașii:

— Hei, tu cine mai ești bătrâne?

Arhimede ridică o privire mirată. Nu înțelege. Ce vrea acest ostaș? Să-l lase în pace să se gândească să-și desăvârșească opera începută. Și dă să plece mai departe. Dar centurionul se'nfurie și-l oprește din nou.

— Hai, nu vrei să răspunzi? Mă'nfrunți, cutezi să nu-mi răspunzi?

Arhimede ridică aceiaș privire albastră și mirată de copil. De ce nu-i dă pace? Privirea devine rugătoare. Numai câteva clipe. Deslegarea, mult așteptata deslegare o va avea acum... acum... o presimte... e aproape, atât de aproape încât a prins consistența unui contur. Zâmbește fericit.

Centurionul însă s'a înfuriat deabinelea. Ei nu cunoaște, nu presimte nimic din freamătul lui Arhimede, ce-i pasă lui de toate problemele și de fericirea oamenilor? El știe doar atât: că un bătrân al cetății învinse îndrăznește să aibe o atitudine provocătoare.

Și atunci se apropie și mai mult de bătrânul învățat, care nu-l vede și nu-l aude. Mâna lui înarmată cade cu putere pe fruntea care cugetă. Un vaet slab se desprinde de pe buzele lui Arhimede. Ingenunche și cade. Un firicel de sânge i se prelinge pe față. Ochii mari mirați, albaștri nu mai clipese. Păstrează aceiași expresie de candoare și fericire. Ii întunecă doar o slabă umbră de nedumerire.

Centurionul îl privește satisfăcut. Bătrân nebun care a'ndrăznit să'nfrunte pe ostașul roman, biruitorul lumii și-a primit răsplata. Râde mulțumit. Apoi cu piciorul lui mare lovește cadavrul și-l dă la o parte. Pasii grei se pierd în noapte...

De-atunci au trecut 2.000 de ani. Par'c'a fost eri...

PASIONANT! **A APĂRUT!**

In labirintul unor uluitoare enigme psihologice și detective!

CEREȚI AZI

ROMANELE CAPTIVANTE

230 pagini.

La chioșcari și librari

ARTISTELE NOASTRE

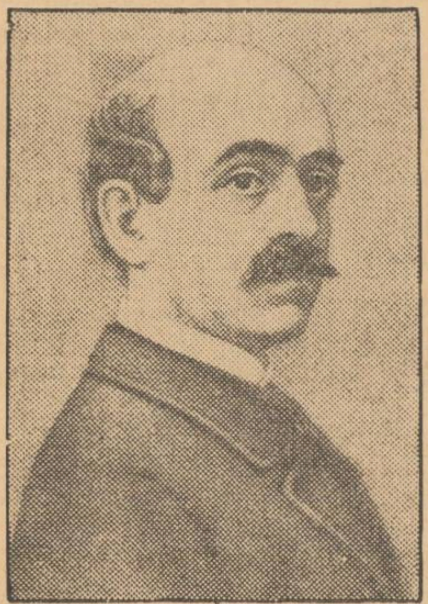
LILLY CARANDINO
în „Clopotul scufundat"

În cuprinsul unei scrisori-inedite-Petre Ispirescu pune lui Vasile Alecsandri problema cărţii româneşti

... *„D-ta laureatul poeţilor români, uriaşul scriitorilor noştri, eu un biet culegător tipograf".*

Când în 1881, Petre Ispirescu a trimis lui Vasile Alecsandri scrisoarea, care astăzi vede pentru întâia oară lumina tiparului, Odobescu scrisese entuziasta sa prefaţă la „Din poveştile unchiaşului sfătos": „Ştiam că tot aşa de mare meşter este tipograful nostru spre a culege din caştele minţii sale, spre a se aşeza drept la locul cuvenit şi spre a scoate la iveală cuvintele şi frazele curat româneşti, precum este şi meşter spre a zeţui pe vingălac, spre a face şpalturi şi a pune sub teasc, literele din caştele tipografiei sale; şi astfel eu eram de mai înainte încredinţat că el va şti, precum a ştiut, să dea poveştilor sale împrumutate dela streini, acel farmec neasemuit de limbă neaoş românească...."

Aşa dar Ispirescu era, pe vremea aceia, un autor cunoscut, lăudat de un Odobescu, om de ştiinţă şi scriitor reputat. Şi totuşi se va vedea cu câtă, nu deferenţă, — lucrul ar fi fost firesc, — dar cu câtă umilinţă îi scrie Ispirescu lui Alecsandri. O dovadă de imensul prestigiu de care se bucura laureatul dela Montpellier.

Vasile Alecsandri

Cuprinsul lungii scrisori a lui Odobescu îl găsim foarte interesant, deşi el ne revarsă în suflet o undă de tristeţă. Problema cetitului, a cărţii româneşti, îşi aşteaptă cam de mult deslegarea. Cu bunul simţ al omului inteligent, pornit de jos, Ispirescu întrevede deslegări dintre cele mai drepte.

Am reprodus scrisoarea lui Ispirescu, pe cât ne-a îngăduit tipografia modernă, cât mai fidel. neînsemnate greşeli de acord. le-am semnalat prin semne de întrebări cuprinse în paranteze.

Iată scrisoarea:

Respectabile Domnule Alexandri,

Văzând scrisoarea mea, mă bate gândurile că o s'o dai d'oparte, cugetând: Cine eşti tu, să stai de vorbă cu mine? şi o s'o laşi despretului că ai s'o găsesci prea lungă.

Să nu socoteşti respectabile Domn, că nu'mi cunosc lungul nasului. Ştiu că între D-ta şi mine este o depărtare ca de la pământ la cer. D-ta, laureatul poeţilor români, uriaşul scriitorilor noştri, eu un biet culegător tipograf; D-ta în capul scării sociale, eu tocmai jos de tot, mai micul între mici, un uitat de Dumnezeu, cum se zice, nebăgat în samă de nimeni.

Le ştiu toate acestea, le recunosc; iar dacă cutez a'ţi adresa această scrisoare,—căreea i-ai putea zice cartea nu răvaş, (?) — nu este vina mea. D-ta m'ai încurajat prin cuvintele bine-voitoare ce mi-ai adresat când D. Sion avu bunătatea să mă presenteze D-tale. Atunci m'ai întrebat dacă se caută scrierile populare, şi după ce ţi-am răspuns că n'au trecere, şi prin urmare că n'am de gând să mai tipăresc nimic, mi-ai zis: când vei mai avea ce-va gata, adresează-te la mine. Eu am înteles să cer sfaturi. Aceea şi fac acum.

Se poate să fi zis vorbele aceste, numai să nu mă descurajezi; eu însă nu le-am uitat, şi eată de unde îmi vine curagiul să'ţi fur câte-va minute întrerupându-te de la nepreţuitele D-tale îndeletniciri. Nu numai atât, dară te rog călduros să'mi citesti scrisoarea, şi unde vei vedea că mă voiu fi rătăcit D-ta să fii atât de bun pe cât eşti să mă îndreptezi. Iţi atrag însă luarea aminte de la început, că eu nu ştiu să-mi ticluesc graiul ca să dedulcească pe cei ce mă citesc, şi de aceea, rogute, (?) şi D-ta nu te îngreţoşa a trece pe sub ochi întreaga mea scrisoare.

Cam tot pe timpul când a voit D-ta să ştii dacă se caută scrierile populare, şi D. Ion Ghica, văzându-mă, mi-a spus că a citit cu plăcere Poveştile Unchiaşului sfătos, şi ca şi D-ta, a voit să ştie dacă se vând mai bine de cât alte cărţi. Eu i-am spus că până atunci mai multe dau în dar, de cât vîndusem.

Am observat că la răspunsul meu, se zugrăvi pe figura D-sale un zâmbet de milă şi de necredinţă. A fost însă aşa de delicat de n'a zis nimic.

Cu cuvintele D-tale în inimă, cu figura d-lui Ion Ghica în închipuire, am tot stat şi am cugetat, şi rezultatul cugetărilor mele îl supuiu la apreţierea şi judecata dumitale, dorind simplu şi curat a trece înaintea Domniilor-voastre de ceea ce am fost şi sunt, iar nu de un mincinos.

Să fie oare ceea ce scriu eu neplăcut poporului, pentrucă n'am ştiu să mă identific cu ideile lui. cu vorbirea lui, că nu ştiu să-mi împodobesc poveştile cum să'i placă lui şi să le guste? sau să fie următoarele puncte, destul de cumpănitoare, cari fac să nu se treacă scrierile populare.

Presupuiu şi una şi alta.

Despre necapacitatea mea sunt convins. Aşi vrea să ştiu şi judecata unor persoane ca D-ta, destul de competinte, asupra puncturilor cari însemnez.

I. Literatura română este surghiunită din locuinţele boerilor noştri, căpetenii ale poporului. In orice casă de boer, mare sau mic, vei intra, — şi vorbesc de boerii cei procopsiţi, — vei vedea că dulopurile le gem de fel de fel de cărţi în limbi străine. Pe la unii dintr'înşii s'or găsi şi câte o carte două româneşti, rătăcite şi singuratice printre cele străine; iar pe la alţii să dai cu tunul şi cărţi româneşti nu vei găsi. Despre Curtea domnească şi ale curţii nu mai vorbesc.

Mai'nainte, vedeţi, nu era aşa. Pe lângă alte cărţi, găsiai pe la boeri şi Alexandria, Arghir, Calendare cu gromovnic şi zodii, numai pentrucă erau româneşti. Lăsăm la o parte pe fanarioţi, eu vorbesc de boerii români. Pentru aceea cărţile amintite mai sus au făcut epocă în viaţa bătrânilor noştri, şi poporul până în ziua de stăzi le caută.

Eu aud, că în alte ţări boerii nu fac ca ai noştri cei de azi. Ei sunt cari se pun în capul oricărei mişcări, fie literară, fie comercială, ori industrială, şi deaceea merg lucrurile strună în alte ţări.

Căci omul aşa este făcut, — şi D-ta ştii că omul în toate părţile lumii, tot om este, — adică poporul face tot ceeace vede pe căpeteniile lui că fac. Dacă boerii citesc cărţi româneşti, apoi cărţi româneşti citeşte şi poporul; dacă citesc ei cărţi în limbi străine, poporul se sileşte şi el să facă aşa; şi dacă nu poate tocmai. tocmai ca boerii, apoi caută să-şi traducă în limba lui, fie cât de stricat, cărţile pe cari le citesc boerii, numai să ştie şi el ce ştiu boerii Dacă boerii citesc la Agatanghel, sau la Vieţile Sfinţilor, ah! ce dragi de cărţi sunt acelea! şi poporul nu se lasă nici el mai pe jos. Uite, par'că este un făcut, ca poporul să fie ca copiii, cari imitează întru tot pe oamenii cei mari.

Aşa este cu toate lucrurile, aşa cu moravurile, aşa cu luxul, aşa cu portul, etc.

II. După introducerea literilor în locul slovelor, unii din conducătorii mişcării noastre literare şi politice, a îndopat poporul cu politică, alţii cu fel de fel de romanţe traduse, unele mai neromâneşti decât altele. Seceta de produceri naţionale şi setea poporului de a ceti, a făcut pe bietul popor să puie mâna pe ce va găsi, mai cu seamă că vedea moda asta la mai marii lui, cari citeau nişte asemene romanţe în limbi străine, să pue mâna, zic, pe ce va găsi, numai să-şi împace dorinţa de citit. Şi aceste două soiuri de scrieri a (?) stricat gustul poporului până într'atât, încât trebue un Ercule să vie, ca să-i dea o sgudutură ţapănă, spre a-l deştepta şi a'i da o direcţie mai sănătoasă către o cultură literară curat naţională.

III. Sistema neîncurajerii literaturei naţionale, pare a fi împărtăşită şi de stapânire.

Se ştie că tot ce vine din sferele guvernamentale sus puse, jos se primeşte de bun, de sfânt. Se sprijineşte literatura înaltă sau străină sus, jos, acea literatură, fără să fie pricepută, se priveşte de către unii ca ceva fără de păcat, şi de către alţii ca ceva îndatoritor a-i da mână de ajutor, pentru că este sprijinită de sus. In aceasta, ca în toate, tonul se dă de sus.

Afară de câteva onorabile excepţiuni, care mai mult sau mai puţin s'au coborât până şi la literatura poporului, toţi miniştri, de a căror competinţă atârnă încurajarea ei, ce s'au urmat în noua Eră, nici că s'a gândit la ce bun pentru popor să-i dea de citit. Şi apoi când s'a făcut câte vreo cerere, nu s'au găsit fonduri pentru aceasta.

Un exemplu. Intemeiat pe cele ce mi-au spus mai mulţi bărbaţi cunoscători că basmele mele ar fi cuprinzând o limbă apropiată de inteligerea poporului, m'am încumetat acum un an a mă adresa la toate autorităţile mari şi mici cu cerere ca să ia şi din aceste cărticele un număr cât de mic pentru împărţire de premii la elevii din şcoalele primare.

Nici una însă, dară nici una din toate aceste autorităţi, mari şi mici, n'a găsit de cuviinţă a-mi asculta rugăciunea, afară de comitetul permanent dela Râmnicul Sărat. Ba încă primăria Capitalei, ca să dea premii copiilor poporului dela şcoalele primare, a găsit fonduri să cumpere nişte voluminoase colecţii de legiuiri, ca şi când scopul ei ar fi să scoată din fiii bucureştenilor numai şi numai avocaţi.

IV. Dela popor singur, fără îndemnuri de sus, nu se poate aştepta nimic, şi aceasta din două cauze deosebite:

1. Pentru că populaţia României, fiind de 5 milioane locuitori cu mari cu mici, bărbaţi şi femei, trei din patru părţi sunt ţărani curaţi, nu ştiu zău, dacă vor fi ştiind ceti la o sută unul; apoi, nici mijloacele nu-i iartă a-şi cumpăra cărţi.

A patra parte dară din populaţie este albăstrimea oraşelor, cum se zice. Mai mult de jumătate din această populaţie este compusă din toate naţionalităţile. Aceasta citeşte în toate limbile, numai Româneşte nu; şi să dai cu praştia prin casele lor, nu se împiedică de nici o carte românească. Din ceeace mai rămâne, partea cea mai însemnată, fruntaşii ţării, cum am zice, îşi caută precupseala în cărţi străine; iară gloatele nu ştiu nici boabă de carte. Iată la ce puţintime se reduce cetitorii în limba naţională. Mai rămâne un cerc cu totul restrâns din ceiace citesc numai şi numai româneşte, şi din aceştia cea mai mare parte citesc numai când pot căpăta vreo carte în dar, sau deşi cumpără, apoi ia d'al de dramele Parisului, Boccacio, etc., pentru că d'alde astea sunt la modă. Cu atât de puţintei cititori, literatura naţională nu se poate lăţi.

2. Pe lângă aceasta, populaţia dela ţară şi de prin oraşele, n'are de unde să-şi procure cărţi. Ea nu ştie decât de poruncile ce îi vin dela stăpânire. Librăriile ce se găsesc prin câteva oraşe mai de Doamne ajută, ori se ocupă numai cu cărţi didactice, sau alături cu cărţile, ţin şi deosebite mărfuri, fierărie, băcănie, etc. Oamenii dela ţară nici că ştiu ce cărţi se publică, afară numai pe cele recomandate de autorităţi.

Apoi unii din acei librari, dacă iau în comision ceva cărţi de pe la editori, nici că se mai gândesc a mai da celor în drept preţul cărţilor vândute. Nu e vorbă, şi aci, ca în toate, sunt câteva onorabile excepţii. Aceasta şi face pe mulţi editori a nu le mai trimite cărţi.

Eacă punctele ce voiam să le pun în reliev (?) şi asupra căruia (?) să atrag atenţia d-tale.

Părerea mea este că deaceea lâncezeşte literatura naţională.

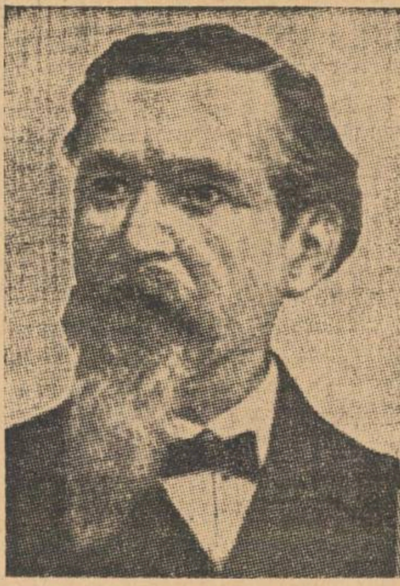
Având aceasta în vedere, eu mă gândesc acum să mai fac o încercare, şi te rog fierbinte Domnule Alexandri, să mă povăţueşti dacă trebue să-mi pui gândul în lucrare sau ba.

De douăzeci şi mai bine de ani de când mă ocup cu adunarea basmelor, şi numai eu ştiu cu ce greutate au isbutit de am scos din întunerec vr'o 50 de bucăţi. Parte dint'ânsele au văzut lumina zilei, iară restul încă nu.

Acum sunt hotărît să le tipăresc toate la un loc. Socotesc să iasă peste 30 coale de tipar. Pentru aceasta trebue cheltueli, iar cu bani n'am. Ca să pot întâmpina aceste cheltueli, cuget să deschid liste de abonament. De'mi va eşi cheltuiala tiparului, bine: de nu, rămâne jos toată hotărîrea.

Dar dacă persoane cu autoritate literară cunoscută în ţară, ar binevoi să-mi sprijinească întreprinderea. recomandând listele printre boerii şi fruntaşii ţării printre clerul înalt, sper ca listele să se acopere cu un număr îndestulător de subscrieri, şi atunci săracele mele basme, împreună cu colectorul lor, vor avea a mulţumi acelor persoane ce ar bine-voi a pune un cuvânt bun pentru ele unde şi unde.

Ba încă eu aşi şi câştiga ce-va; şi drept să-ţi spun că după cum sunt acum de întrebuinţat, mi-ar părea bine să câştig ce-va după urma muncii mele. Căci trebue să se ştie că a fost o muncă pentru mine cu adunarea acestor basme, deoarece ziua ocupat de dimineaţă până seara în tipografie numai noaptea puteam să văz de ele.

Petre Ispirescu

Şi cum zisei, aş mai câştiga ce-va, dacă cererea ce cuget să fac la Ministerul Cultelor, va fi sprijinită de niscai-va oameni influenţi.

Cererea mea ar fi ca Ministerul să aboneze pe toate comunele din ţară pentru biblioteca lor cu câte un exemplar. Pentru sate aşi face ca volumul de peste 30 de coale. să coste numai 3 lei. Pe lângă aceasta Ministerul să îndatoreze pe învăţători, ca duminicile sau în alte zile libere, să adune pe copii şi să le citească câte un basm.

Eu singur ca un nebăgat în seamă, fără sprijin puternic nu o voiu putea scoate la capăt, căci cine să mă asculte pe mine! şi prin urmare întreprinderea ar rămânea tot stearpă.

Şi pentru asigurarea subscriptorilor. — fiindcă ştiu că mai mulţi au speculat publicul, — banii adunaţi se vor depune la un bancher care să nu mi-i dea, de-cât după ce voiu fi expediat cărţile la adresele respective.

Iată ce am avut pe suflet, respectabile Domnule Alexandri. Şi acum. după ce m'am mărturisit D-tale, ca la un duhovnic, te rog să nu te îngreuezi a'mi da povaţa ce vei crede mai nimerită.

Sunt cu tot respectul

Devotatul D-tale
P. ISPIRESCU [1]

Bucureşti, 24 Iunie 1881.

Scrisoarea aceasta nu a rămas fără răspuns, deoarece volumul de Basme, apărut în 1882, este însoţit de o prefaţă, plină de laude, a lui Alecsandri: „Privind la volumul de poveşti poporale ce mi-ai trimis la ţară, îmi pare că mă aflu faţă cu o comoară, pe care aş fi pierdut-o de mult şi am regăsit-o într'o zi de vară."

Peste cinci ani, la 1887, Petre Ispirescu moare, desigur otrăvit de plumbul tipografic, care scurtează viaţa.

IOAN MASSOFF

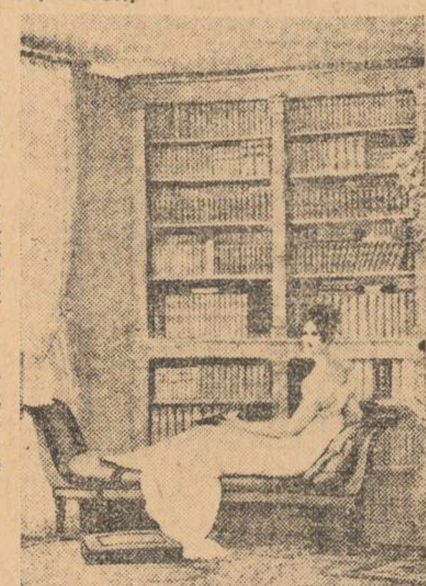
1) Scrisoarea aparţine colecţiei doctorului O. Kaufman-Cosla.

Eu singur ca un nebăgat în seamă, fără sprijin
puternic nu o voiu putea scote la capăt, căci cine
să mă asculte pe mine! şi prin urmare întreprin-
derea ar rămânea stearpă
Şi pentru asigurarea subscriptorilor, – fiindcă ştiu
că mai mulţi au speculat publicul, – banii adunaţi
se vor depune la un bancher, carele să nu mi-i dea
de cât după ce voiu fi expediat cărţile la adresele respective.
Ĕtă ce am avut în suflet, respectabile Domnule
Alexandri. Şi acum, după ce m'am mărturisit
D-tale ca la un duhovnic, te rog să nu te îngreu-
ezi a'mi da poveţa ce vei crede mai nimerită
Sunt cu tot respectul
Devotatul D-tale
P. Ispirescu
Bucureşti, 24 Iunie, 1881.

Scrisorile de dragoste

Edmond Jaloux, fiind însărcinat de un post de T. S. F. să aleagă şi să comenteze, pentru auditorii săi, un număr de scrisori de dragoste celebre, a fost silit să citească un vraf întreg de asemenea documente.

Scrisori de dragoste celebre au scris mai mult femeile de cât bărbaţii, este prima încheere la care ajunge emnientul critic literar de la „Neuvelles Littéraires" şi numai din scrisorile femenine rees constatări noi şi interesante. In scrisorile de dragoste ale bărbaţilor se vădeşte întotdeauna ceva precis, fie că e vorba de o dorinţă violentă, ca în scrisorile lui Napoleon, sau de focul şi ardoarea unui vis, ca în acele ale lui Chateaubriand, Balzac sau Baudelaire, Benjamin Constant, care dau impresia că se adresează mai mult unei fiinţe imaginare, de cât unei femei reale. Asftel pentru Chateaubriand: d-na de Beaumont, d-na de Recamier, d-na de Duras, d-na de Custine, sunt toate simbolurile acelei Velleda pe care a fugărit-o în timpul adolescenţei pe nisipurile sterpe ale pământului său de origină, breton.

Doamna Récamier

In ce priveşte literatura femenină, ne spune Edmond Jaloux, de şi a citit la rând scrisorile Heloizei, ale călugăriţii Portugheze, ale d-rei de Lespinasse, ale d-nei du Deffand, ale marchizei de Sabran, ale lui George Sand, ale lui Aimée d'Esclée şi ale multor altora, rămâne cu impresia de a nu fi citit de cât o singură scrisoare, „ceva şi aceeaşi", de şi a citit atâtea, scrise de personalităţi atât de diferite şi în epoci atât de variate. Mai mult decât atât, are impresia că această unică scrisoare a fost adresată unui „bărbat unic", unul şi acelaş.

E extraordinar şi prodigios, nu este aşa? Călugăriţele, femeele din lumea bună, o comediană, femei din lumi şi epoci atât de deosebite, ale căror sentimente au aceiaşi tonalitate, exală aceiaşi durere. In mijlocul unor lumi în care condiţiile exterioare s'au schimbat din temelie până în vârf, acelaş glas de femee se tânguie cu acelaş accent şi aceleaşi expresii...

Citind aceste scrisori, avem acelaş sentiment ca şi atunci când ascultăm confidenţele de dragoste, zice Edmond Jaloux. Ni se pare, adică, a înţelege şi a simţi că îndrăgostiţii cer dragostei, „ceva" pe care ea nu poate da, „ceva" ce nici îndrăgostiţii nu ştiu ce e, în substanţă, ceva ce nu a fost niciodată lămurit, equivalentul a ceia ce este dragostea pentru cei ce o resimt adânc fără a o putea preciza şi delimita, acea frenezie în care se zbate şi trupul şi sufletul celor îndrăgostiţi şi care-i osândeşte să nu poată trăi în afara unui element care le e absolut necesar şi fără de care tot ce obţin de la cel iubit şi de la dragoste nu este de cât un simulacru, acel „ceva" pe care Ovidiu l'a rezumat cel mai bine în versul său celebru „Nici cu tine, nici fără tine nu pot trăi", (nec tecum, nec sine te vivere possum").

In literatura franceză şi italiană scriitorii din epoca de la 1880-90, Pierre Loti, Guy de Maupassant, Anatole France, Elémir Bourges, D'Annunzio, de o sesibilitate deosebit de femenină, au lăsat să se întrevadă aceiaşi nevoie de absolut" şi ne-au dat acele analize ale pasiunii, care seamănă, atât de bine, cu strigătele de durere din corespondenţa marelor îndrăgostite. Poate că marele succes al acestor scriitori se datorează tocmai acestei cauze şi face să se zică despre literatura contimporană că este aridă, tocmai pentru că e lipsită de acest accent.

SCRIITORII ROMÂNI IN GÂNDURILE ŞI SENTIMENTELE LOR: I. ELIADE RĂDULESCU

Aci stă soluţia problemei sociale.

Evghenia este melodia, ciuma aristocraţie; aristocraţia se vede la începutul popoarelor. Evghenia la decadenţa lor.

Adevărata aristocraţie este acolo unde cel mai luminat, cel mai drept, cel mai virtuos, cel mai capabil, cel mai încercat, cel mai energic al epocei sale este ales şi pus în capul guvernului; aristocraţia este acolo unde, în fiecare ramură cel mai eminent în capacitate şi virtuţi şi cunoştinţele respective va fi cap, duce şi administrator...

Desbărată de tot ce îi este eterogen, desfigurător şi innobil, boieria rămâne un model de instrucţie înţeleaptă, egalitară şi încurajatoare talentului, valoarei şi virtuţii.

Tot Românul s'a născut şi se naşte boieribil.

Precum evghenia este maladia aristocraţiei, asemenea ciocoii sunt ciuma şi holera nu numai a boieriei, ci a societăţii întregi.

...când zici ciocoiu, cată să înţelegi şi un stăpân; şi când zici ciocoiu cată să înţelegi şi o epocă de împilare, de despotism.

Una din primele caracteristice ale ciocoiului este de a te adula, când eşti la putere; şi de a-ţi da cu piciorul, când ai scăpătat.

Nu toţi boierii sunt oameni oneşti, nici luminaţi, nici distinşi în vreo specialitate; ci tot omul onest, cu ştiinţe şi calităţi a avut cariera boieriei deschisă.

D'alăturia viţiurilor şi crimelor mari apar virtuţile cele mai sublime; în gerul egoismului general, se vede lucind şi încălzind ca soarele câte o abnegaţie şi devotament ce împlineşte la toate.

Tot Românul, încă din opincă, are ceva şi de boier într'însul, pentrucă e născut boieribil, şi are şi o mare doză de ciocoiu, pentrucă se trage din străbunii Romani.

Entuziasmul totdeauna a făcut minuni.

Un singur ochiu de pe culmea unui munte vede mai departe decât doi ochi din vale.

...guvernele, astfel cum au fost şi mai sunt încă, sunt ca focul; de departe te încălzesc şi sunt necesare; de aproape însă te ard şi cată a te feri de dânsele.

Societatea, ale cărei legi n'au de principiu sau de temelie dreptatea, piere de sine, dacă nu o spulberă uraganele revoluţionare.

Adevărul este viguros şi etern: cine e cu dânsul are şi mintea şi corpul viguroase.

Mor oamenii ca indivizi, se succed generaţiunile, simţimintele însă generoase şi nobile, amorul Patriei şi al omenirii, emulaţia spre bine, tendinţa către perfecţie, şi tot ce este spiritual, divin şi în adevăr *uman*, ca nematerial, nu vor pieri, până este timp şi Dumnezeu.

...boieria adevărată, între alte bune calităţi, are şi calitatea de a fi încrezătoare.

Lumea e sătulă de vorbe şi de nume; lumea cere, mai înainte şi de reforme, *fapte*.

LA DURERI

DE CAP, NEVRALGII, GRIPĂ, RHEUMATISM

ÎNTREBUINŢAŢI NUMAI

ANTINEVRALGIC Dr NANU MUSCEL

în cutii originale, conţinând 2 buline şi numai cu semnătura doctorului.

Depozit: FARMACIA N. POPOVICI. Bucureşti, Calea Rahovei 265

CĂRȚI REVISTE ÎNSEMNĂRI

O antologie a libertății

de **MIHNEA GHEORGHIU**

„Glasul dreptății, al indignării cinstite, este glasul lui Dumnezeu și strig, fără să mă tem de ce va fi"..

In critică, fabula morarului se repetă la nesfârșit. Poetului i s'a imputat, pe rând, de către unii că nesocotește sbuciumul cel adevărat al vieții, refugiindu-se într'o lume imaginară, pe care o descrie și o glorifică, fără să ofere nimic umanității; de către alții, că se erijează în crainic al unei lumi noi, sau în fotograf al unei realități, deadreptul inestetice.

Adevărul este că poetul adevărat nu poate fi numai lunatec, sau numai crainic, ori numai fotograf, dupăcum nu poate fi numai filosof individualist, sau numai agitator revoluționar. El nu inventă simțiri și gânduri, ci cristalizează și precizează cu o măestrie inexplicabilă, dar ușor de recunoscut, simțirile și gândurile vremii lui, sau ale uneia nerăsărite încă, adică, întrebuințând formula bătrânei doamne, consacrată în critica literară engleză: „abia citind ce scrie el, ne dăm seama de ceeace trăiam în noi și nu știam că trăim". Deci prima funcțiune a poeziei ar fi să ne facă mai conștienți de noi înșine și de lumea înconjurătoare, chiar dacă aceasta nu adaogă nimic la faptul de a deveni su nu, mi morali.

Evoluarea condițiilor materiale de viață, dela Shakespeare la noi, n'a scăzut și n'a adăogat nimic la conceptul moral, pe când nevoia de libertate a rămas aceiași dealungul secolelor.

Antologia lui John Mulgam („Poems of Freedom") nu va învăța pe nimeni cum se ridică un stat sau cum se face o revoluție; pare-mi-se că nici ce e libertatea nu ne învață. Este însă o dovadă de cum s'a răsfrânt în sufletul poporului englez opresiunea, începând cu înstăritul Lord Byron și sfârșind cu William Langland cel sărman, dela Anglia lui Wat Tyler la cea a lui Stephen Spender, peste mări, în țara sclaviei nimicite a lui Walt Whitman — colosul din Mannahatta —, pretutindeni unde și-a sfârșit domnia monstrul opresiunii.

Byron

Această antologie este un efort de a prezinta liberalismul poesiei, în sensul vechi și larg al cuvântului, așa cum era conceput idealismul libertății de Kant, Fichte și Maine de Biran, ca filosofia omului de voință pentru care realitatea e un câmp de înfăptuiri, filosofia omului creator al propriului destin.

Planul cărții exclude din capul locului, orice încadrare a poeților într'un partid politic, sau într'o mișcare socială; literatura aceasta este o literatură de protest și aspirație, bazată pe trăirea unor experiențe constituitive, adânc sociale, momente-răspântii, care desprind parțial sensuri nebănuite ale lucrurilor.

Am generaliza și am exagera, atribuindu-i titlul de colecție de capodopere, deși [...]nt aici poeme din cele mai bune ale lui Blake, Shelley, Byron, Whitman, ca să-i înșiri numai pe aceștia; dar ceiace nu se poate contesta acestei culegeri, este deplina sinceritate, avântul nemaiîntâlnit al inspirației poetice adevărate.

Puțini dintre noi au avut mulțumirea să poată lupta fățiș pentru ceiace aspirau în adâncul inimii lor, mai ales în vremuri când cauze neașteptate au schimbat mersul normal al lucrurilor. Pentru toți cari, deaceea, privesc viitorul prin neguri, James Thompson și-a scris poemul: Europe's Rouge et Noir

„Realitatea, știm doar, ne-a dăruit
o fărîmă de Negru...
Cei învinși de ea,
au pierdut
mult mai puțin — prin desnădejdea lor —
decât vor pierde
— totul atunci —
înainte de a se fi împotrivit cu ceva"...

Sunt în antologia lui Mulgam cântece triste, niciodată de resemnare, alături de îndemnuri calde la unire, la generozitate. Intâlnim uneori versuri scrise în secolele trecute, în vremea când liberalismul englez însemna o reductabilă forță în Europa, gata să intervină oriunde libertatea unui popor era primejdutiă. Așa, lângă balada lui Robin Hood — prințul săracilor, — stă un poem al lui Bamfort, scris în vremea când armata franceză, sub conducerea Ducelui de Angoulême, invadasc Spania ca să instaureze o nouă dinastie:

„Pe întinsul apelor
un glas sugrumat de nedreptate
chiamă fiii Britaniei
— pe toți fiii Britaniei —:
„Ce așteptați încă?...
Iată lbertatea murind;
mântuiți-o,
cu bravura voastră de totdeauna!"

ca un refren al cărui ecou se repetă peste țări și mări, după zeci și sute de ani.

Nu credem că această carte este un apel la înțelegerea dintre popoare sau un îndemn pentru apărarea democrației ori pentru lupta de clasă; dar cu atât mai puțin poate fi cartea de căpătâi a stăpânitorului despot.

Ordinea urmată în aranjamentul poemelor este cea cronologică. Incepe cu chemarea lui John Ball către țărani din Essex, în Revolta țărănească din 1381, urmată de pasagii din marea baladă Piero Plawman, din aceiași perioadă, despre al cărei autor — William Langland — nu se știe decât că era sărac și creștin convins, predicator al dragostei dintre oameni:

„Non levabit gens contra gents gladium"... Urmează câțiva poeți monarhici și oameni ai bisericii, însă a căror satiră viguroasă se ridică fulgerătoare împotriva nedreptăților și păcatelor clasei lor.

Din epoca elizabethană, Wyatt, Raleigh și Shakespeare își descriu desamăgirile și scepticismul în privința imperialismului.

In secolul XVII, sub Cromwell, doi mari poeți: Milton și Andrew Marvell reprezintă idealismul revoluției puritaniste; primul în Aeropagitica, apărător al libertății scrisului, celălalt, al dreptății, în scrisorile către alegătorii săi din Hull. Cu Blake, ajungem la poesia modernă, ca o fațadă a societății industriale capitaliste contimporane, o poesie poporanistă, cu accente profetice tipice marelui poet:

„O, atât de ușor e să cânți pentru dimineți
în izbânda soarelui,
sau pentru abundența recoltei.
toamna,
cât de ușor, să propovăduești răbdarea,
celui lovit de soartă,
sau să vorbești pribeagului de
pacea căminului,
ori să asculți plânsul infometaților
în viforul iernii
— între mâncăruri alese și vin —.
Atunci uitată e
obida măcinătorului de pietre
și a iobagului
și a soldatului înghețat în câmpuri...
O. cât de ușor:
să cânți uitând
Dar alta este viața mea...

Wordsworth, Coleridge și Southey găsesc că societatea lor, așa cum este, întocmește un moment de real progres în istoria Angliei. Spirite de orizonturi largi: Byron — eroul dela Missolonghi — Shelley și Keats, găsesc dimpotrivă că viața omenirii trebue să fie cu totul alta, mai adânc legată de ideea de umanitate, deasupra frontierelor naționale. Sunt apoi câțiva ca Lender și Leigh Hunt, cari își mărginesc „liberalismul" la ei. Poemele care urmează sunt din secolul 19-lea și din poesia nouă engleză, legate toate de aceiași antiteză: libertate-opresiune, dela clasă socială până la națiunea întreagă. De această parte a antologiei se leagă numele celebrilor poeți: Thomas Hood, Emerson, cei doi Browning, Whittier, Swinburn, Morris și Whitman, dintre cari Morris ar putea fi citat în întregime, fiindcă întreaga lui operă corespunde spiritului culegerii. El și-a scris poemele pentru un public neobișnuit cu rafinamentul și manierismul literaturii aristocrate (gen rămas la modă până astăzi), un public care îi cerea să simtă și să spună, fără ornamente de prisos; dar poemele lui sunt valabile și pentru blazații cari consumaseră toată vlaga cuvintelor în literatură și toată vlaga sufletelor în viață. Morris, poetul socialist, este un maestru al ritmului interior și poemele lui, în calculata lor simplitate, ating splendoarea psalmilor. Cea mai înaltă poezie a lui Swinburn, o găsim în poemul „Songs before Sunrise" (Cântece înainte de răsărit), întrecut însă de „Cântecul morții" al lui Moris:

„Le-am cerut o viață mai umană,
atunci când mila lor
nu ne întindea nici pâinea
trudei noastre...
dar ne-am întors tăcuți,
biruiți de Moarte..."

Afară de cele câteva nume cunoscute, antologia ne relevă geniul unui Francis Adams, poesia revoluționară a lui O'Kelly, sau bărbăția unui Anderson, pretutindeni versuri dotate cu hipnotică sonoritate interioară, cu o intimitate expresivă până la cucerire, până la îndemn.

Nimic din ceeace numim obișnuit lirism, fiindcă antologia aceasta conține o poetică nouă. Un elan de reinstaurare a omului, o poesie care eagă ritmul și imagina, fiindcă este ritm și imagină, o energie omenească, mai exact, o expresiune în sensul potențial dinamic al cuvântului.

Nu „artă pentru artă" așa cum cer spațiile închise ale biurocraților poesiei, ci „de l'âme pour l'âme", cum cer Rimbaud și cu el toți cei conștienți de adevărata chemare a poesiei.

PREMIILE „MARIANNE"

Marele hebdomadar parizian „Marianne" a instituit o serie de premii pentru roman, nuvelă și povestire, toate în manuscris.

Comisiunea însărcinată cu triarea mauscriselor a fost prezidată de J. H. Rosny-Aîné dela Academia Goncourt și această comisiune cuprinde numele d-lor Georges Duhamel, Paul Valery, Leon Paul Fargue, André Maurois, Paul Morand, Pierre Mille, Jean Ajalbert, P. Mac Orlan, M. Chadourne, P. Chadourne, André Billy, Ramon Fernandez și alții.

Au fost distribuite șase premii, în valoare totală de 18.000 frs., circa 100.000 lei și menționate și reținute pentru a fi publicate alte șase manuscrise.

Iată numele premianților: Clement Richer, Ivonne Posson, Michel Maurette, Paul Vincent, Eveline Pollet și Hélène Rouvier.

Ați băgat de seamă? Femeile sunt la paritate cu bărbații...

ȘI UN PREMIU „HENRIK IBSEN"

Un norvegian care locuește de mulți ani la Paris — d. Ienderia Adessen — a pus la dispoziția d-lui Edmond Sée, președintele Asociației Criticei dramatice franceze, suma de 125.000 franci din venitul căreia să se creeze un premiu întitulat „Henrik Ibsen".

Acest premiu care avea de scop strângerea relațiilor culturale dintre Franța și Norvegia, urmează să fie acordat la fiecare doi ani unui autor dramatic francez pentru o lucrare teatrală demnă de cultul închinat de Norvegia și Franța memoriei celui care a scris „Strigoii", „Un dușman al poporului", „Hedda Gabler" și atâtea alte capodopere.

O VACANȚĂ LA ACADEMIA DE ARTE FRUMOASE DIN FRANȚA

Prin moartea lui Georges Gardet a rămas vacant un fotoliu la Academia de Arte Frumoase din Paris.

Georges Gardet a fost ales în 1918 și era unul dintre cei mai apreciați sculptori animalieri.

Multe din operile sale de artă împodobesc Parisul printre altele celebrii lei cari decorează podul Alexandru al III-lea. Pentru locul rămas vacant au șanse egale Charles Despiau și Aristide Maillol, doi dintre cei mai mari sculptori ai timpurilor noastre.

EDUARD BAGRITSKI

S'au împlinit cinci ani dela moartea lui Eduard Bagritski, unul din cei mai populari poeți ai Rusiei sovietice.

Poezia sa este străbătută de un sentiment profund de umanitate, de o nesfârșită compasiune pentru cei nefericiți și de o puternică dorință de a contribui la îndreptarea omului.

„Poema lui Opanas" este considerată ca o operă clasică a liricei sovietice.

PUBLICAȚII PRIMITE:

Economia rurală, Anul I No. 5.
Neamul Românesc pentru popor, Anul XXVII No. 6.
Corporații, Anul VII No. 3—Cluj.
România medicală, Anul XVII No. 6.
Izvorașul Anul XVIII, No. 2.
Revista Ford, Anul II No. 15.
Preocupări literare, Anul IV No. 3
Orizonturi, Anul I No. 11—12.

EDMOND JALOUX ȘI ANIMALELE

Edmond Jaloux, marele scriitor francez, membru al Academiei, este un mare iubitor de animale. Iubește însă nu numai aimalele domestice câinii, pisicile, caii, dar chiar pe acelea cari sunt considerate fiare, animale feroce.

Una din marile lui slăbiciuni este să frecventeze grădinile zoologice, leii, jaguarii și alți reprezentanți ai junglei.

De altfel Georges Lecomte în discursul de recepție pe care l-a rostit la Academia franceză cu ocazia primirii lui Edmond Jaloux, a ținut să sublinieze calmul magnetism pe care-l degajă făptura lui Jalaux și care face ca animalele cele mai feroce să-i de ascultare.

Astfel că dacă Edmond Jaloux nu s'ar fi încurcat cu literatura, ar fi fost un strălucit îmblânzitor de fiare.

„MISTERELE CASTELULUI DE TRISTENBURG"

„Jurnalul literar" de sub conducerea d-lui G. Călinescu a organizat un foarte ingenios și subtil joc literar. Sub titlul „Misterul castelului de Tristenburg" a început publicarea unui roman fantezist de aventuri, în care fiecare fasciculă-foileton este scrisă de alt colaborator. Până acum au colaborat d-nii Mircea Pavelescu și Mircea Bârsan. Romanul are totuși continuitate. Este un joc inteligent, spiritual și cu totul inedit.

Femeea din noroiu

este titlul noului roman al cunoscutului scriitor Alexandru Bilciurescu.

In această carte de înaltă ținută literară, se oglindește aspectul unei căsătorii moderne, cu toate neajunsurile și amărăciunile ei.

Eroii desprinși din viața autentică, trăesc o existență proprie. Ne este dat să asistăm la tragedii sufletești, la drame multiple pe care autorul le redă cu artă și vigoare.

Totdeodată „Femea din noroiu" închide între paginile ei și o lecție de etică socială.

Romanul acesta a apărut în editura librăriei „Principele Mircea".

SELL

De la Paris, unde lucra ca deseaator în studio-urile Metro-Goldwin-Mayer, a venit știrea morții unuia dintre cei mai talentați caricaturiști ai noștri: Sell.

Tânărul plin de entuziasme care a dus aici, printre noi, o viață exuberantă de boem incorigibil, împrăștiindu-și talentul în atâtea desene ce l-au consacrat din adolescență încă, a pornit acum câțiva ani să cucerească lumea Parisului. Acelaș dor de viață și aceeași neastâmpărată goană după ceeace îi părea și aici că reprezintă scopul tinereței, l-a istovit înainte de vreme și nici soarele minunat al Coastei de Azur

pe unde își căută sănătatea inutil zdruncinată, n'a mai fost în stare să-l lecuiască. In plină tinerețe, Sell a murit departe de atâția prieteni cărora de câțiva ani le lipsea realmente: spiritele lui fine, delicatețea lui sufletească, sincera camaraderie pe care o acorda cu alură de prodig în dreapta și în stânga, erau regretate de toți câți l-am cunoscut și l-am iubit ca un adevărat „copil teribil".

Sell n'a fost numai desenator de mare talent. A făcut gazetărie, a scris literatură, a conferențiat cu un verb de o rară bogăție, era atras de scenă nu numai ca pictor de decoruri și cu însușiri reale de regisor, ci ar fi fost un excelent actor. S'a jucat cu toate aceste daruri, le-a risipit în cele patru vânturi fără nici un regret, așa cum făceau maeștrii adevăratei boeme de pe vremuri.

Pentru noi care l-am văzut aproape crescând alături, lucrând la aceeași masă de redacție și împărțind iluzii și desamăgiri comune, despărțirea pentru eternitate de tânărul prieten și camarad de luptă e fără mângâere. Dar despărțirea e la fel de amară pentru toți câți l-au cunoscut: fiecăruia, Sell i-a dat partea lui de neprețuită amiciție și fiecăruia îi rămâne pentru totdeauna intactă amintirea lui, așa cum l-a știut, nepăsător, trubadur al nopților bucureștene, isvor de nesecată tinerețe și talent, toate de astăzi înainte iremediabil pierdute într'un cimitir străin pe unde nu se va opri nimeni din cei ce l-au iubit.

G. SPINA

Cuvântul lui Ventura

Interesanta publicație „Orizonturi' scoasă de asoc. profesorilor secundari din Galați și redactată de d. Ioan St. Botez, în cuprinsul unui documentat articol al d-lui Augustin J. N. Pop publică alocuțiunea funebră rostită de Grigore Ventura la înmormântarea lui Mihail Eminescu. Grigore Ventura este în acea vreme primul redactor al „Adevărului" și a luat cuvântul ca reprezentant al gazetarilor, în locul lui Laurian care nu venise la timp. Reproducem o parte din articolul d-lui Augustin J. N. Pop, precum și alocuțiunea rostită de Ventura:

Această funebră alocație nefiind cuprinsă în „Fântâna Blanduziei", 1, No. 24 (25 Iunie 1889), nici în M. Eminescu, Diverse (Critici, Vederile sale politice). Colecțiunea Șaraga Iași, unde se descriu împrejurările înmormântărei, se publică mai jos din *„Adevĕrul"*, No. 253 (Marți 20 Iunie 1889), p. 1:

Fraților

Nu vă așteptați la un discurs funebru!

Sunt momente în care durerea nu își găsește graiul, mai ales când cela ce o resimte, n'a avut timp să se reculeagă.

Puținele cuvinte ce voi zice vor fi dar numai slaba expresiune a durerei care a cuprins țara întreagă la moartea lui Eminescu.

Acel care zace aci înaintea noastră, n'a fost al nimănui ci al tuturor Românilor. Nici noi conservatorii, nici junimiștii, nici liberali n'au dreptul de a revendica pe Eminescu ca fiind numai al lor.

In adevăr, el a fost ziarist, a fost chiar dintre cei de frunte. Dar laurii neperitori nu i-a cules ca soldat al condeiului, ci ca poet.

Soarta noastră a ziariștilor este ceeace scrim, ceeace lăsăm în urma noastră, să dispară cu noi. Suntem niște istoriografi ai momentului și prin urmare, supuși la pasiunile momentului. Nu avem vreme să fim nepărtinitori căci trăim și lucrăm în mijlocul luptei.

De aceea oricât de mare ar fi talentul unui soldat al condeiului, gloria sa este efemeră, trecătoare.

Dacă Eminescu n'ar fi fost decât un ziarist eminent, precum l-am cunoscut, opera sa s'ar fi stins cu dânsul și n'ași putea să-i zic ultimul adio decât în numele presei.

Dar cununile ce acoperă acest sicriu, dovedesc că în fața lui nu sunt numai camarazi ci admiratori.

Ele nu împodobesc niște rămășițe în fața cărora chiar foștii adversari se închină. Nu! Ele aparțin poetului Eminescu. Și aceste cununi pământești nu sunt nimic față cu cununa invizibilă, Dumnezeiască care va în-înconjura în veci amintirea sa.

Eminescu a fost mai ales poetul generațiunei actuale; el poate fi privit ca cel mai mare talent poetic printre tinerii noștri poeți.

Avântul său l-a înălțat uneori până la geniu și, dacă o crudă boală nu i-ar fi tăiat aripele, de sigur el ar fi îmbogățit literatura noastră cu alte podoabe neprețuite.

Privind la opera care a făurit-o într'o viață de 39 ani, oricine poate să-și închipuiască ce ar fi devenit Eminescu dacă pronia cerească i-ar fi hărăzit zile mai lungi, dacă ar fi putut să ajungă în vârsta în care avântul tinereții și talentul se completează prin maturitatea ideilor și experiența lumei.

Operile lui Eminescu sunt doar cea mai dureroasă dovadă de ceeace țara a pierdut întrânsul.

Nu e dar de mirare ca toți să-l plângem; dar lacrimile noastre a tuturor se vor schimba în rouă roditoare și binefăcătoare sub razele luminoase ce va răspândi soarele amintirei poetului iubit".

Lucruri pe cari nu le știe oricine

Trebue să recunoaștem că ceeace lipsește cu desăvârșire tineretului de azi este educația sexuală. Cele mai elementare noțiuni de higienă sexuală pe care ar trebui să le cunoască oricine, sunt cu totul necunoscute de generația noastră. Nu mai vorbim de cunoștințe referitoare la mecanismul concepțiunii și de teoria lui Knaus și Ogino pentru stabilirea zilelor de fecunditate și sterilitate. De aci marele număr de bolnavi de bolile sexuale și de acei ce suferă sufletește și trupești pe când aceste suferințe ar putea fi ușor înlăturate.

De aceea salutăm cu bucurie apariția excelentei lucrări „Calendarul femeii pentru fixarea zilelor de fecunditate și sterilitate". Scrisă pe înțelesul tuturor, această carte tratează pe larg și cu competență toate problemele în legătură cu viața sexuală și intimă a fiecărui om. Bărbații tineri și bătrâni găsesc aci toate sfaturile practice de cari au atâta nevoe. iar femeile găsesc mijlocul practic pentru a scăpa de griji inutile. Fixarea zilelor de fecunditate și sterilitate— știut fiind că orice femee prezintă perioade în cari concepția este posibilă și altele în cari ea nu poate avea loc — se face cu ușurință cu ajutorul acestei cărți.

Distinsul nostru savant, d. prof. dr. C. I. Parhon a scris despre această carte: „Ea face cunoscută pe înțelesul tuturor fiziologia vieții sexuale și în special a diferitelor faze ale ciclului sexual feminin, arată cari sunt zilele din ciclu în cari concepția poate să aibă loc cu cea mai mare probabilitate și cari sunt acelea în cari acest fenomen este imposibil. Din toate punctele de vedere această carte de popularizare este bine venită și îmi permit deci a o recomanda, cu convingerea că va putea fi de un real folos și că va contribui să evite multe suferințe, cu totul inutile".

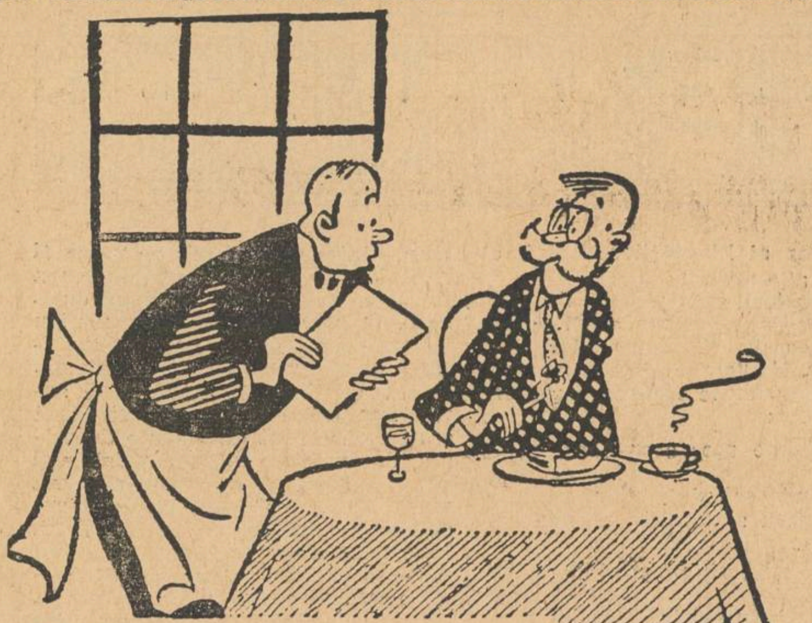
Această afirmație categorică a d-lui prof. dr. C. I. Parhon dovedește cu prisosință necesitatea și importanța nouei lucrări „Calendarul femeii" și explică succesul de care se bucură această carte, a cărei primă ediție este aproape complect epuizată. Apărută în excelente condiții grafice „Calendarul femeii" nu trebue să lipsească din nici o casă. El poate fi găsit la librării și chioșcuri de ziare sau la administrația revistei „Medicul Nostru".

Sereda Sorbul
dela teatrul „Muncă și Voe Bună"

In toată EUROPA
cafea cu lapte,
cafea cu lapte
cu
Franck

Adevĕrul
LITERAR și ARTISTIC
HUMOR

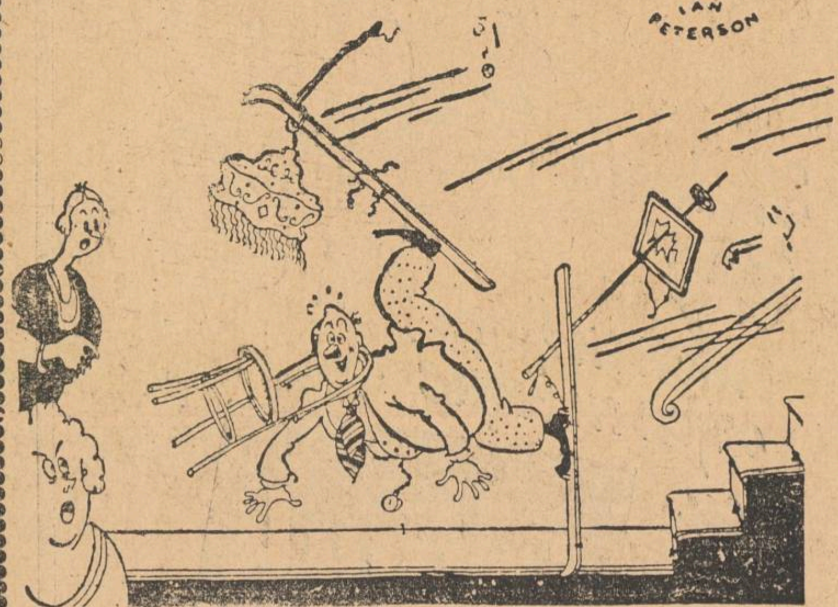
— Dacă găsiți cumva o monedă în budincă, vă rog să comunicați șefului bucătar dacă este pajură sau coroană...

— Emma, adu-mi te rog galoșii!

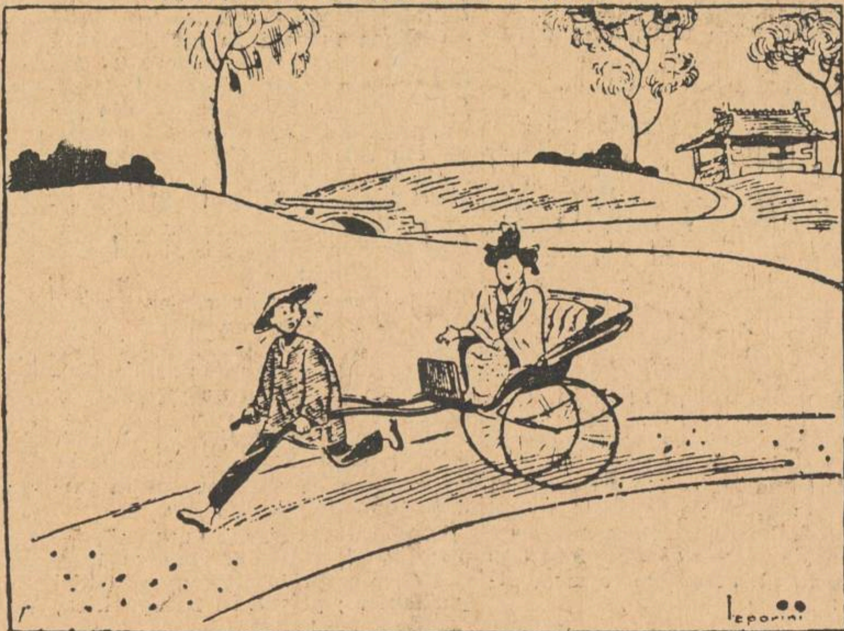

— Ești bună să cobori un moment, spre a vedea care din noi e bărbatul d-tale?

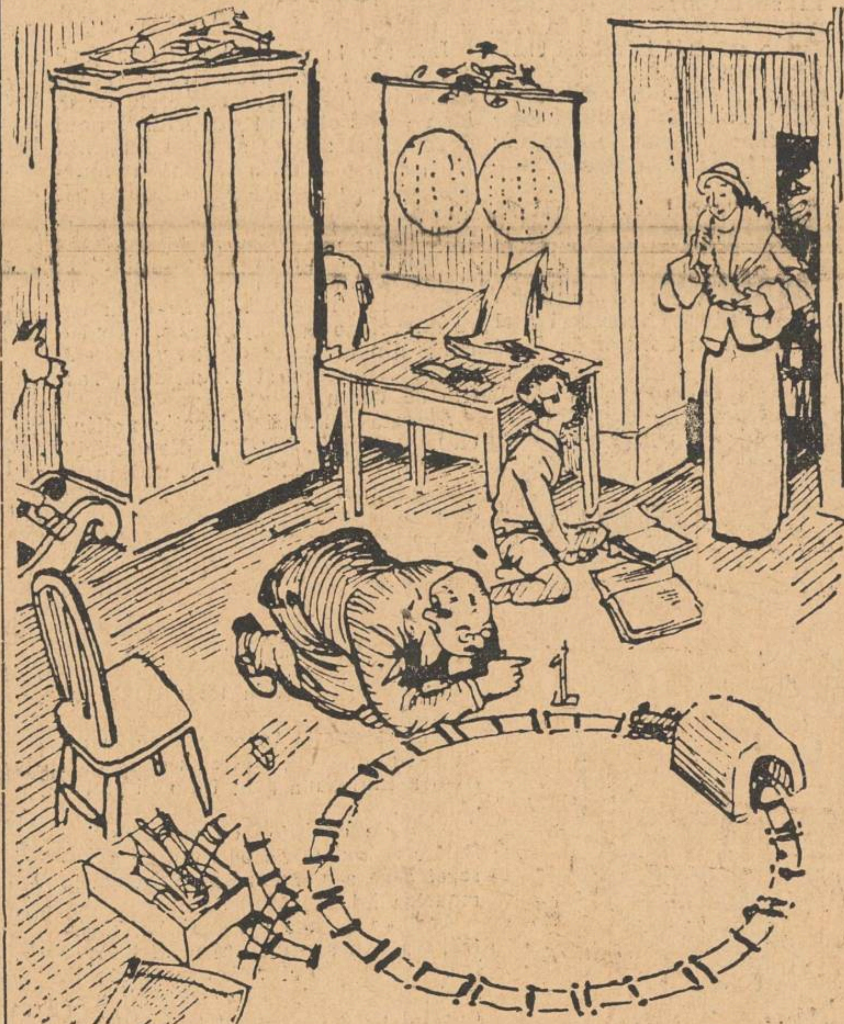

Antrenament casnic pentru sky

AMORUL IN EXTREMUL ORIENT

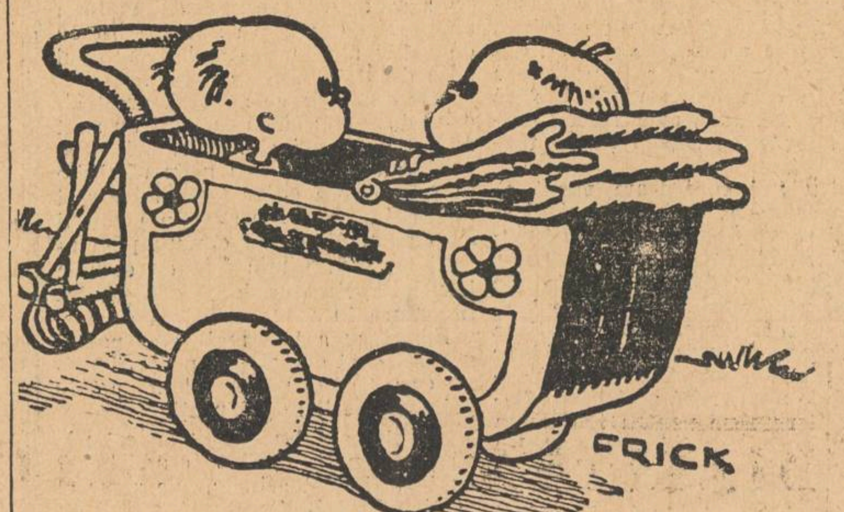

EA: Dragul meu, te voiu urma astfel până la capătul pământului.

— Nu tanti, nu mi l-a făcut tata cadou, ci eu i l-am făcut lui.

MURDĂRIA OPRITĂ!

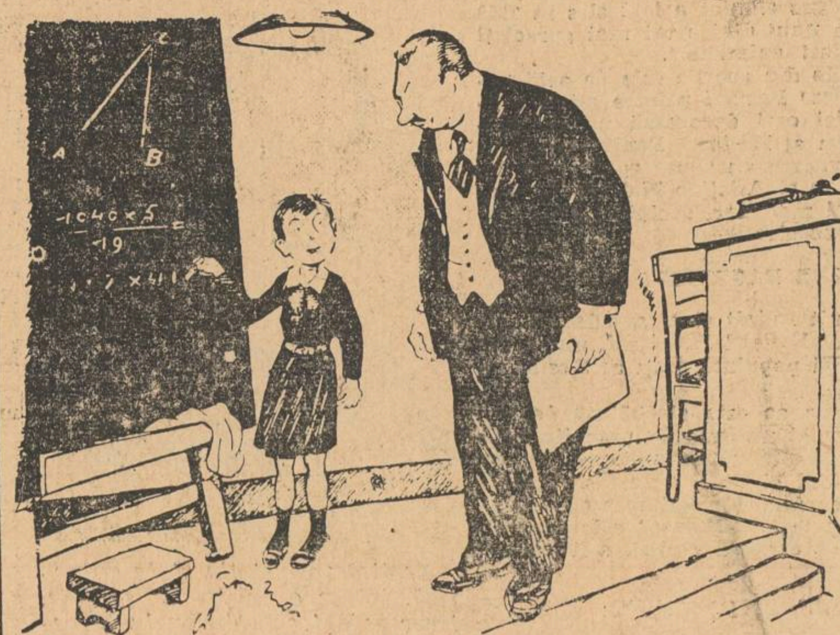
— Ca și cum am avea nevoe de zidul lor...

— Curios lucru dom'le. Citesc aici că urcușul pe muntele acesta ar fi primejdios...

— Teribilă criză. Nu ne mai lasă o clipă de răgaz să putem savura plăcerile vieții.

— Ascultă, dacă dintr'o sumă oarecare scoți 25 la sută... ce operație faci?
— O operație... fiscală!

(Dimanche Illustrée)

Imprimeriile „Adevĕrul", S. A. Str. Const. Mille No. 5-7-9, București